Kur'an-ı Kerim'in Tercüme ve Tefsir-i Şerifi

TANRI BUYRUĞU

CİLT: 2

Tercüme ve Tefsir eden :
Ömer Rıza DOĞRUL

(Üçüncü Basılış)

İstanbul
AHMET HALİT YAŞAROĞLU
KİTAPÇILIK ve KÂĞITÇILIK T. L. Ş.

Göklerle yerin Tanrısı kimdir? (*Cevap vererek*) Allahtır! de. (*Gene onlara*) de ki: (*O halde*) Onu bırakıp kendilerine faydası da, zararı da dokunmayan (*şeyleri*) mi tapacak ediniyorsunuz? De ki? Kör olanla gözü gören bir olur mu hiç? Yahut karanlıkla aydınlık bir sayılır mı? 18 Yoksa onların (*sahte mabutları*), Allahın yarattığı gibi birşey yarattıkları için şaşırdılar da onun için mi bunları Allaha eş ortak koştular? De ki: Herşeyi yaratan Allahtır. Bir ve mutlak galip olan da Odur (8). 19 Buluttan yağmur indirir, mecralar ölçülerine göre su ile çağlar: seller, suların üzerinde kabaran köpüğü alıp götürür (*İnsanların*) ziynet veya işe yarar birşey (9) yapmak maksadiyle ateşte erittikleri (*madenlerin*) de buna benzer köpüğü vardır. Allah böylece hak ile bâtılı karşılaştırır. Köpükler uçup gider, insanlara faydası olan yerde kalır. Allah böylece misaller irat eder (10). 20 Tanrının davetini kubul edenler için en güzel mükâfat vardır. Onun davetini kabul etmiyenlerse, yeryüzünde bulunan herşeye malik olsalar, ve onunla birlikte bir mislini daha bulsalar, onu kurtuluş karşılığı olarak verirler. Bunlar için ağır, çetin, kara hesap vardır. Onların yurtları cehennemdir ve o ne fena yataktır!

BÖLÜM: 3 — MÜCAZAT KANUNU

21 Tanrın tarafından sana gönderilenin hak olduğunu bilen, (*bunu bilmeyip inanmayan*) kör gibi midir? Ancak tam akıl sahibi olanlar düşünürler ve anlarlar. 22 Onlar ki Allahın ahdini tam yerine getirirler ve misakı asla bozmazlar. 23 Allahın bitiştirilmesini emrettiği şeyi bitiştirirler (11) ve Tanrıdan ürker-

[8] Âyeti Kerime en açık ve en kat'î ifade ile şu umdeyi anlatıyor: Bütün hılkat Allahın eseridir. Allahtan gayri mabut ittihaz edilenlerin (Mesih de dahil olmak üzere) hepsi, hiçbir şey yaratmamışlardır. İnsanların yapabildikleri şeyler, hiçbir vakit âlemi yaratmakla karıştırılamaz.

[9] Nassı kerimde «meta'» deniliyor ki manası insanın yaşayışı için, alât, edevat, ve harp cihazları gibi, herşeydir. (Sıhah)

[10] İrat olunan misal, Hazreti Peygamber ile arkadaşlarının, insanlığa yararlı olmaya çalıştıkları için yaşayıp muvaffak olacaklarını, buna mukabil değersiz birtakım âdet ve an'anelere tâbi olan cahiliyetçilerin, inkıraza mahkûm olduklarını, hakikat sağanağı karşısında bâtıl köpüklerinin uçup gideceğini anlatıyor.

[11] Bundan evvelki âyet insanın hâlikına karşı vazifelerini anlatmıştı. Bu âyet te insanın, ınsanlara karşı vazifelerini anlatıyor. «Allahın bitişmesini emretti-

ler, fena hesaptan korkarlar. 24 Onlar ki Tanrılarının rızası uğrunda her (*eziyete*) göğüs gerip sabrederler (**12**), namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli aşikâr harcederler ve fanalığa iyilikle karşı gelirler (**13**). İşte bunlar için

---

ğı şey» Allahın insana hürmet etmeyi öğrettiği bütün muhabbet ve akrabalık bağlarını saymayı ve hakkını ifa etmeyi iktiza eder.

[12] Sabır : eziyet, mihnet ve buhran anlarında, katlanmak, göğüs germek sebat göstermektir.

[13] Âyeti Kerime fenalığı iyilikle karşılamak gibi asil bir akideyi takrir ediyor. Umumiyetle hıristiyanlar, bu akideyi ancak hıristiyanlığın öğrettiğini, başka hiçbir dinin onu öğretmediğini iddia ederler. Nekadar yanıldıkları apaşikârdır. Burada bahis mevzuu olan kötülük, iyilikle karşılanabilecek olandır. Onun için Kur'anın tavsiyesi amelî bir mahiyeti de haizdir. Halbuki hıristiyanlığın tavsiye ettiği ayni akide amelî bir mahiyeti haiz değildir. Çünkü alelıtlak fenalığı, kötülüğü iyilikle karşılamayı tavsiye eder. Onun için hıristiyanlığın bu emri yapılamamaktadır. Çünkü bir cemiyette, kötülük, kayıtsız ve şartsız hep iyilikle karşılanacak olursa, orada yaşanmaz. Orada yaşamak için lâzım olan teminattan eser kalmaz. Çünkü hiçbir ceza görmiyen kötüler, irtikâp ettikleri kötülüklerle bir anarşi vücuda getirirler.

öyle güzel bir akıbet vardır ki, 25 içinde daim kalacakları cennetlerdir. Oraya babalarından (14), zevcelerinden (15), zürriyetlerinden, iyilik edenlerle girerler. Melekler de her kapıdan onların yanına girerek: 26 Gösterdiğiniz sabrın mükâfatı olarak size selâmlar! (*selâmetler*). Akıbet vardığımız yurt ne güzel yurttur! derler. 27 Onlar ki Allah ile ahde bağlandıktan sonra ahdini bozarlar, Allahın bitiştirilmesini emrettiği şeyi keserler, yeryüzünde fesat çıkarırlar, işte bunlar lânete uğramışlardır. En kötü yurt onlarındır. 28 Allah dilediğinin rızkını genişletir, dilediğinin darlaştırır. Onlar bu dünya hayatı ile sevinirler. Dünya hayatı ise, âhiret yanında, muvakkat bir geçinmedir.

BÖLÜM: 4 — KUR'ANIN MUCİZELERİ

29 Münkir olanlar derler ki: "Niçin ona Tanrısı tarafından bir âyet gönderilmiyor? (16) de ki: Allah dalâlete sapmak istiyeni saptırır. 30 (*Hakka*) iman edip kalpleri Allahı anmakla ferah ve sükûnet bulanları, kendisine, (*kendi barigâhına*) iletir. (17) İyi bilin ki: Allahı anmakla yürekler rahat ve huzur bulur. 31 İman edip iyi işler işliyenlere en güzel âkıbet (18) ve en güzel dönecek yer vardır. 32 Biz böylece seni, kendinden

---

[14] Maksat, analar ve babalardır. Çünkü Nassı kerimde kullanılan Aba', Ebeveyin cemidir. (Keşşaf)

[15] Bu suretle kadınlar, yalnız yaptıkları iyilikler mukabilinde değil, bundan başka kocalarının iyilikleri yüzünden de onların nail olacakları mükâfata iştirak edeceklerdir. Nassı kerimde kullanılan «**Ezvaç**» kelimesi «Zevc» in cemidir. Bu da hem zevceye hem zevce ıtlak olunur.

[16] Bu sualin cevabı bu kısmın sonlarında 31 inci âyette veriliyor ve orada münkirlerin akıbeti anlatılıyor.

[17] Âyeti Kerimeye göre iki çeşit insan vardır: Sapanlar ve Allaha dönenler. Birinciler sapmayı istedikleri için sapmışlardır. Ötekilerse Allaha dönüp Onun barigâhına iletilmişlerdir. Şayet Âyeti Kerimedeki «**İnnallaha yudillü men yaşaü**» nazmını «Allah dilediğini sapıklığa düşürür» diye tercüme edecek olursak bile bundan Allahın hidayet yolunda yürümek istiyen insanları dalâlete sevkettiği anlaşılmalı ve bu nazmı müteakıp «Allahın kendine dönenleri kendisine, kendi barigâhına iletir» denildiğine dikkat olunmalıdır. Allah, kendine dönenleri irşat buyurduğuna ve hidayete erdirdiğine göre, dalâlete sapanlar böyle yapmıyanlar, ona dönmiyenlerdir.

Bakara sûresinin 26 ıncı âyetine bakınız.

[18] Nassı kerimde «**ṭuba**» kelimesi kullanılıyor. Bu kelime taba fiilinden masdardır En mutlu akıbet manasında kullanılır.

evvel nice ümmetler gelip geçmiş bir ümmete gönderdik kı sana vahyettiğimizi ona okuyasın. Onlar esirgeyici Allahı (*hâlâ*) tanımıyorlar. De ki O benim Tanrımdır. Ondan başka tapacak yoktur. Ona güvendim, dayandım, dönüşüm de Onadır. 33 Eğer Kur'an ile dağlar kımıldayıp yürüse, yeryüzü yarılarak parçalansa, dirilip ölüler konuşsa, (*ne olurdu* ? (19) *Bil ki*) bütün

---

[19] Âyeti Kerımede dağları yürüten bir Kur'an gelseydi ne olacağı söylenmiyor. Bazı müfessirler cevabın mahzuf olduğu ve mahzuf kelimelerin «Onu bu Kur'an yapardı» kelimesi olduğunu, bu kelimelerin cevap teşkil edeceğini söylüyorlar (**Camiülbeyan**). Bu fikri ileri sürenler, Kur'anın dağları yürütmesi, yeryüzünü parçalaması, ölüleri diriltmesi için talepler vukubulduğunu düşünerek böyle söylüyorlar. Bize kalırsa, cümlenin cevabı mahzuf değildir. Âyetin sonunda «Bütün emir ve irade Allahındır» deniyor ki bununla lâzım gelen cevap verilmekte ve bunun Allah için güç olmadığı, İlâhî emir ve iradenin yerine geleceği ve Müslümanların herşeye galebe çalarak bu iradeyi, her iradeye üstün kılacağı anlatılmaktadır. Nitekim öyle olmuştur. İslâmiyetin intişarına karşı duran dağ gibi muhalefetler yerinden oynayıp erimiş, İslâmiyet yeryüzünü yararak her tarafta intişar etmiş, her muhitte karanlıkları parçalamış, onun sayesinde ruhları ölen insanlar dirilip

emir ve irade Allahındır. Müminler bilmiyorlar mı ki Allah dileseydi bütün insanları hidayete iletirdi. Kâfir olanlara gelince; onlar Allahın vâdi erişinceye kadar, işledikleri mukabilinde, köklerini kazıyacak felâketin başlarına veya yurtlarının yakınlarına gelmesi ile (*dehşet içinde*) kalıp duracaklardır. Muhakkak ki Allah, vâdinden asla dönmez!

BÖLÜM: 5 — MUHALEFETİN İZMİHLÂLİ

34 Senden evvel de nice peygamberlerle istihza edildi; kâfirlere Ben mühlet verdim, Sonra onları cezaya çarptım. (*Kötülüğe*) verdiğim ceza nasıl?.. (*Gör!*) 35 Herkesin ne kazandığını görüp gözeten Tanrı (*bunu yapmaktan âciz olan gibi midir? Bununla beraber*) onlar Allaha şerikler koşuyorlar, de ki: Bunlara ad takınız (20). Yoksa siz (*Allaha*) yeryüzünde bilmediği birşeyi mi haber verdiğinizi sanıyorsunuz? Yahut sözün zâhiri ile mi aldanıyorsunuz? (21). Hayır, kâfirlerin hiyleleri, kendilerine hoş görünüyor, onlar yoldan da alıkonuldular. Zaten Allah kimi şaşırtırsa rehbersiz kalır. 36 Bunlara dünya hayatında azap vardır. Âhiret azabı ise daha ağırdır. Onları Allaha karşı koruyacak yoktur. 37 Müttekilere vadolunan cennetin temsili şudur ki onun içinde ırmaklar akar, meyvaları ve gölgeleri de daimdir. (*Fenalıktan*) sakınanların akıbeti budur. Kâfirlerin akıbeti ise ateştir. 38 Kendilerine kitap verdiklerimiz (22), sana gönderilenle sevinirler, fakat (*müslümanlara karşı birleşen*) fırkalar içinde onun bir kısmını inkâr edenler vardır (23). De ki: Bana ancak Allaha kulluk

---

hak ve hakikati ilân etmiş, tevhit akidesini dünyanın dört tarafına götürmüştür.

Bu suretle Kur'anın bu büyük mucizesi tahakkuk etmiş, müslümanların en menkûp yaşadıkları sırada verilen bu müjde tarihî bir hakikat olmuştur.

[20] Putların bir ad takılamıyacak derecede muhakkar olduklarını göstermek için böyle söylenmektedir. Yahut tapılmağa lâyık görünen putlara ne diye tapıldığını anlamak için bunlara isim takmaları, ülûhiyetlerinin nasıl tecelli ettiğini göstermeleri, bunların hâlık mı, râzık mı nedir anlaşılması isteniyor.

[21] Putperestler, putları şefaatçi sayarak onlara tapıyorlardı. Fakat böyle bir vasıtaya hiç te ihtiyaç yoktu. Hâlık ile mahlûk arasına kim girebilir? Aslı astarı olmıyan bir takım sözlerle aldanmakta ve sapmakta ne mana vardı?

[22] Kitaptan murat Kur'andır. Fakat bazı müfessirler bunların Tevrat ve İncile mazhar olan Yahudilerle hıristiyanlardan islâmiyete girenlerin murat edildiğini söylerler (Beyzavî).

[23] Müslümanlar aleyhinde birleşen fırkalar, müşrikler, Kâab bin Eşref ve arkadaşları gibi Yahudiler; Seyyid, Akab gibi hıristiyanlardı (Beyzavî).

etmek, Ona şerik koşmamak emrolundu. (*Sizi*) Ona davet ediyorum. Dönüşüm de Onadır. 39 Bunu böylece Arapça bir hüküm olarak gönderdik (24). Sana gelen ilimden sonra onların hava ve heveslerine uyacak olursan Allâha karşı hiçbir yardımcın, hiçbir koruyanın bulunmaz.

BÖLÜM : 6 — HAKİKATİN İLERLEMESİ

40 Senden evvel peygamberler göndermiş, onları zevce ve zürriyet sahibi kılmıştık. Bir âyet getirmek, Allahın izni olmadan, hiçbir peygamberin elinde değildir. Her devrin, bir hükmü vardır (25). 41 Allah dilediğini mahv, dilediğini ipka eder (26). Ana kitap Onun nezdindedir (27). 42 Biz sana ya onlara karşı vukubulan tehdidimizin bir kısmını gösterir, yahut senin ruhunu alırız. Sana düşen, (*risaletini*) tebliğ etmektir. Hesap bize aittir. 43 Görmüyorlar mı ki Biz (*kâfirler*) diyarının etrafını kısarak onları helâke uğratıyoruz (28). Hak Tealâ hüküm verir, Onun hükmünü bozacak yoktur. Hesap görmekte, seridir. 44 Evvelce gelenler de hiyle kurmuşlardı, fakat bütün hiylelerin cezasını vermek Allahın elindedir (29). (*O*) Herkesin kazandığını bilir.

---

[24] Hem Araplar anlasın, hem herkesin anlamasına imkân hasıl olsun !

[25] Murat, istenen âyetin, muayyen vaktinde geleceğini anlatmaktır. Kur'an, tâ iptidadan Kureyş satvetinin muzmahil olacağını haber vermiş, fakat Kureyş Resuli Ekremin Mekkede geçirdiği devri bile pek uzun görerek verilen haberin tahakkuk etmemesi yüzünden Resuli Ekremi iz'aca devam etmişlerdi.

[26] Bu Âyeti Kerime Resuli Ekreme düşman olan cemaatin muzmahil ve perişan olacağını, yeni bir kuvvetin onun yerini tutacağını, çünkü İlâhî iradenin hakkı muzaffer edeceğini anlatıyor.

[27] **Ümmülkitap** tabiri (3 : 6) de geçer ve muhkem âyetlerin «Ümmülkitap» yani kitabın temeli, anası olduğu söylenir. Çünkü müteşabih âyetler, bu muhkem âyetlere göre tefsir edilir. Âyeti Kerime, Allahın hak ve hakikate düşmanlık edenleri muzmahil edeceğine, müslümanların galip geleceğine dair olan beyanın ve buna müteallik olan ilâhî iradenin de «Ümmülkitap» da olduğunu gösteriyor. Bu sayede evvelce haber verildiği veçh ile, bâtılın kuvveti yenilecek, bu açık mucize ile bütün müşküller bertaraf olacaktır.

[28] Burada etrafın kısılmasından bahsolunuyor. Bundan maksat, ya bir takım muhalif reislerin ölümü ile muhalefetin zaafa uğraması, yahut müşrikler sayısının azalması, müşriklerden ayrılanların müslümanlığa iltihak etmeleridir.

[29] Murat düşmanların plânlarından korkmağa mahal olmadığını anlatmaktır. Çünkü Allah bütün bunları gözetliyor. Yahut maksat, bütün bu plânlara karşı Allahın mukabele ederek ceza vereceğini anlatmaktır.

Kâfirler, en hayırlı yurdun kime nasip alacağını bileceklerdir. 45 Kâfir olanlar, "Sen *Allah* elçisi değilsin!„ derler. De ki: Sizinle aramda, Allahın, ve kitaba dair ilmi olanların şehadeti elverir!„ (30).

---

[30] Burada kitaptan maksat, Kur'andan evvel vahyolunan İlâhî vahiylerdir. Bu kitaplara vâkıf olanların, kitabı tasdik etmekte tereddüt etmiyeceklerine işaret olunuyor. Çünkü Kur'an, daha evvelki kitapların muhtevi oldukları müjdeleri tahakkuk ettirerek hakikî vahyi tanımak ve tasdik etmek için lâzım olan her şartı tatmin ediyor.

Kitabı Mukaddesin Tesniye kitabında deniliyor ki «Rabbın ismiyle bir peygamber söylediğinde, ol şey olmaz ve vücuda gelmezse, Rabbin söylemediği kelâmdır. O peygamber anı mütecasirane söylemiştir. Ondan korkmıyasın.»

Kur'anın dediği ise tahakkuk etmiş, Hazreti Peygamber tarafından haber verilen, söylenen herşey, dediği gibi vukubulmuştur.

Onun için kitaba vâkıf olanların, Hazreti Muhammedin risaletini tasdik etmemelerine imkân yoktur.

SÛRE : 14

İBRAHİM SÛRESİ

Mekkede nazil olmuştur. 7 kısımdır 52 ayettir:

Konusu :

Sûrenin altıncı kısmında Hazreti İbrahimin duası zikrolunduğundan ona İbrahim sûresi unvanı verilmiştir. Hazreti İbrahim bu duasında oğlu İsmaili Kâbe civarına bıraktığından bahsetmekte ve bu suretle Araplara Hazreti Muhammedin hak Peygamber olduğunu hatırlatmaktadır.

Sûre, Kur'anın insanları karanlıktan ışığa çıkarmak için vahyolunduğunu anlatmakla başlar, Hazreti Musâya gönderilen vahyin ayni maksadı istihdaf etmekle beraber onun bir kavme mahsus olduğunu izah eder.

Sûrenin ikinci kısmında Hazreti Musânın kavmine hakikati kabul ettirmek için uğraştığı gibi bütün peygamberlerin de ilkönce ret ile, muhalefet ile karşılandıklarını gösterir.

Üçüncü kısım peygamberlere karşı vukubulan bütün muhalefetlerin muzmahil olduğunu; Allahın peygamberlere yardım ederek kuvvetli düşmanların perişan olduklarını anlatır.

Dördüncü kısım bu hakikati teyit ve tekit ettikten sonra beşinci kısım insanın hakikate karşı gelmekle kendine zarar verdiğini, insana teshir olunan herşeyin vahdaniyeti İlâhiyeye şahit olduğunu tavzih eder ve bundan sonra Hazreti İbrahimin duasına geçilerek onun her çeşit müşriklikten tebeerri ettiği gösterilir, bilhassa onun oğlu İsmailden olan zürriyetinden bahsedilir. Nihayet sûrenin son kısmında hakikate karşı vukubulan her muhalefetin mutlaka husrana uğrıyacağı gösterilir.

Sûrenin, Hicrete pek yakın sıralarda vahyolunduğu anlaşılıyor.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — KARANLIKTAN AYDINLIĞA

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Elif, Lâm, Ra. Bu öyle bir kitaptır ki onunla insanları, Tanrılarının izniyle karanlıktan aydınlığa çıkarıp her an galip ve hâkim, hamd-ü senaya şayan, Allahın dosdoğru yoluna götürmek için sana vahyolunmuştur. 2 Allah *(O Ulu Tanrıdır ki)* göklerde ve yerde ne varsa hepsi Onundur. *(Hepsi Ona itaat eder. Ona itaat etmiyen)* kâfirlerin, uğrıyacakları acı azaptan dolayı, vay hallerine. 3 Onlar ki dünya hayatını âhirete üstün tutarak onu daha fazla severler, (*insanları*) Allah yolundan alıkorlar ve (*bu yolu*) eğri büğrü bir hale getirmek isterler; en büyük, (*haktan*

en uzak) sapıklıktadırlar. 4 Herhangi millete Peygamber gönderdiysek onu ancak, kavminin diliyle gönderdik ki herşeyi onlara apaçık anlatsın (1). Ondan sonra Allah dilediğini sapıklığa düşü-

[1] Her peygamberin mensup olduğu milletin diliyle o millete yönderilmesi Risaleti Muhammediyenin milli bir risalet olduğunu iddiaya sebep ve vesile olamaz. Hazreti Peygamber Araplar arasında zuhur ettiği için Arapça ile risaletini tebliğ ve bütün insanlığa hitap etmiştir. Kur'anı Kerimin birçok âyetleri bunu isbat ediyor. Yedinci sûrenin 157 inci âyetinde deniliyor ki: «De ki: Ey Nas! Göklerle yerin mülkiyeti kendine ait olan Allahın hepinize gönderilen elçisiyim» 34 üncü sûrenin yirmi sekizinci âyeti de bu manadadır. Bahis mevzuu ettiğimiz âyeti kerimede risaleti Muhammediyenin hududundan bahsolunmamaktadır. Burada irat olunan mesele bambaşka mahiyettedir. Âyeti Kerimede her peygamberin, kendi kavminin diliyle gönderildiği söylenmekte, bu kavmin o risaleti tebelluğ edecek yegâne kavim olduğu söylenmemektedir. Âyeti Kerime her peygamberin, kendi kavminin diliyle gönderilmesindeki hikmeti de göstererek bunun, o kavme hak ve hakikati apaçık beyan etmek olduğunu anlatıyor. Çünkü bir peygamberin getirdiği hakikati, evvelâ onun kavmi tebelluğ eder, sonra onun getirdiği hakikatler her tarafa yayılır.

Tarih gösteriyor ki her peygamber, bilhassa, kendi kavmi arasında en şiddetli

rür, dilediğini hidayete erdirir. Aziz, hakîm Odur (2). 5 Biz Musâyı âyetlerimizle göndererek dedik ki: Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar. Onlara Allahın günlerini hatırlat! (3). Bunda sabredici, şükredici herkes için büyük ibretler vardır. 6 Hani Musâ kavmine demişti ki: Allahın sizi Fir'avun kavminden kurtardığı zaman size olan nimetini hatırlayın. (*Fir'avun kavmi*) sizi işkencenin ağırına uğratıyor, oğullarınızı boğazlıyor, kadınlarınızı diri bırakıyorlardı. Bunda, Tanrınız tarafından, büyük bir imtihan vardı.

BÖLÜM: 2 — HAKİKATİN ÖNCE REDDI

7 Hani Tanrınız bildirmişti ki: Şükrederseniz muhakkak ki, (*lûtfumu*) arttırırım. Nankörlük ederseniz, azabım şiddetlidir. 8 Musâ: "Siz de, bütün yeryüzündekiler de nankörlük ederseniz, (*elinizden ne gelir?*) Hak Tealâ (*sizin şükrünüzden*) müstağnidir. Övünmek Ona yaraşır„ demişti 9 Sizden evvel gelen Hûd, Âd, Semud kavimlerinin, ondan sonra gelip sayılarını ancak Allahın bildiği milletlerin haberleri size erişmedi mi? (4). Peygamberleri onlara apaçık bürhanlarla gelmişler, onlarsa (*Peygamberleri susturmak için*) elleriyle ağızlarını kapamışlar, ve: "Biz sizin ile gönderileni inkâr ediyoruz. Bizi davet ettiğiniz şey hakkında

---

muhalefetle karşılanır. Sonra gene tarih gösteriyor ki peygamberler, kendilerine en çok ihtiyaç hissolunan muhitlerde zuhur ederler, onun için onların ilk hitap ettikleri milletler en düşkün vaziyette olanlardır.

[2] Âyeti Kerimedeki «dilediğini» tabiri, «keyfi kimi isterse onu» manasında telâkki olunmamalıdır. Gerçi Kur'anda, dalâlette kalmanın ve hidayete ermenin İlâhî meşiyete müteallik olduğu söylenir, fakat Kur'anın hiçbir yerinde İlâhî meşiyetin keyfî olduğu söylenmez. Bilâkis dalâlete sapanların kendi nefislerine zulmederek saptıkları mükerrer defalar beyan olunur. Hidayet bahsi için 13 : 27 ye ve notuna bakınız.

[3] Nassı kerimde «**Eyyamillah - Allahın günleri**» deniliyor. **Mücahid'in kavline göre Allahın günleri, Allahın nimetleri demektir. Tacül-arus).** Araplar cahiliyet devrinde mücadelelerine ait vak'alara «eyyamülâr'ab» yani «Arapların günleri» derler. Mücadele, muhasamalar, galipler için nimet, mağlûplar için felâket olduğu için «Allahın günleri» tabiri onun dindar ve itaatkâr olanlara karşı lûtuf buyurduğu nimetleri, fasık ve zalim olanlara karşı cezasını ifade eder.

[4] Kur'an bütün peygamberlerin kıssalarını muhtevi olduğunu iddia etmez. Hattâ (4 : 164) ve (40 : 78) de beyan ettiği gibi Kur'anda bahis mevzuu olmıyan peygamberler de vardır. Burada da hiçbir kitabın bütün peygamberleri toplayıp bahis mevzuu etmesine imkân bulunmadığını, çünkü bunların sayısını ancak Allah bilecek kadar çok olduğunu beyan ediyor.

kuvvetli şüpheler içindeyiz (5)„ demişlerdi. 10 Peygamberleri onlara "Gökleri, yeri yaratan; günahlarınızı yarlığamak, muayyen bir vakte kadar sizi imhal etmek için çağıran Allah hakkında şüphe mi olur?„ dediler. Onlar da: "Siz de bizim gibi insandan başka birşey değilsiniz. Babalarımızın tapmağa alıştığı şeylerden bizi çevirmek istiyorsunuz. Öyle ise bize apaçık (*kat'î*) bir bürhan getirin„ dediler. 11 Peygamberleri onlara "Biz ancak sizin gibi insanız. Fakat Allah kullarından dilediğine lûtfunu ihsan eder, Allahın izni olmaksızın size apaçık, (*kat'î*) bir bürhan getirmek elimizden gelmez. Müminler Allaha güvenip dayansınlar. 12 Hem biz ne diye Allaha dayanmıyalım ki bize hidayet yolunu O göstermişti. Sizin bize reva gördüğünüz eziyetlere, (*tazyiklere tahammül ederek*) katlanacağız. Allaha dayananlar, Ona güvensinler! (*Ona sarılsınlar!*)

BÖLÜM: 3 — MUHALEFETİN İZMİHLÂLİ

13 Kâfir olanlar Peygamberlerine: "Ya bizim dinimize döndürür, yahut sizi yurdumuzdan çıkarıp atarız„ dediler. Tanrıları da onlara vahyetti ki: Muhakkak, zalimleri helâk edeceğiz. 14 Onlardan sonra muhakkak sizi yerlerine yerleştireceğiz! (*Bu mükâfatım*): Huzurumda (*durmaktan*) ve tehdidime (*uğramaktan*) korkanlar içindir (6). 15 (*Peygamberler*), feth-ü nusrat dilediler ve her zorba zıpır husrana uğradı. 16 Cehennem onun önündedir ve ona kaynar su içirtilir. 17 Onu yudum yudum içer, fakat (*boğazında kalır*), yutamaz. Her tarafından ölüm (*gibi felâketler*) sarar, fakat gene ölmez, önünde de ağır azap vardır. 18 Tanrılarına

---

[5] Bu kısım ile ondan sonraki kısımda peygamberlerin sözleri ile milletlerinin mukabele ve muamelesi hakkındaki beyanat umumiyetle bütün peygamberler hakkında bilhassa Hazreti Muhammedin risaleti ve onun uğradığı muhalefet hakkında doğrudur.

[6] Peygamberlerin ve bilhassa Hazreti Peygamberin kat'î muvaffakıyet ihraz edeceğine, muhaliflerinin kat'î hezimete uğrıyacaklarına dair olan bu tebşirat pek sarihtir. Muhaliflerin Resuli Ekremi yurdundan çıkarabilecekleri, fakat Resulün muzaffer olarak geri döneceği, muhaliflerin kuvveti muzmahil olduktan sonra müminlerin onların yerlerini alacakları anlatılıyor. Bu Âyeti Kerime, Resuli Ekremin hicret edeceğini ve tekrar Mekkeye fatih ve muzaffer olarak döneceğini haber veriyor.

inanmıyan, Onu tanımıyanların yaptıkları işler, fırtınalı bir günde sert rüzgârların savurduğu küle benzer. Onlar kazandıklarından hiç birşey üzerinde kudret sahibi değildirler. En büyük sapıklık budur. 19 Görmüyor musun ki Allah gökleri ve yeri hakkiyle yarattı. Dilerse sizi ortadan kaldırır, (*yerinize*) yeni halk getirir. 20 Bu da Allah için asla güç değildir (7). 21 Hepsi de Allahın huzuruna çıkacaklardır. O zaman zayıflar, ileri gelen mağrurlara: Biz size *(uymuştuk, size)* tâbidik. Acaba siz, Allahın azabından birşeyi üzerimizden kaldıramaz mısınız? diyecekler, onlar da: "Allah bize yol gösterip hidayet nasip etseydi biz de size yol gösteriridik. Artık telâş, etsek de, katlansak da, hep birdir. Bizim için kaçacak, sığınacak yer yoktur„ derler.

[7] 18, 19, ve 20 inci âyetler hep tebşirat ile doludur. 18 inci âyet muhaliflerin Resuli Ekrem aleyhinde sarfettiklerinin bütün boşa gideceğini, 19 uncu ve 20 inci âyetler muhaliflere kuvvetlerinin muzmahil olmak üzere olduğunu, onların ortadan kalkmalariyle yerlerine yepyeni bir milletin geleceğini ve onun yerine bütün memlekete hükümran olacağını haber veriyor.

BÖLÜM: 4 — HAKKIN TEYİDİ

22 İş kararlaştıktan ve olup bittikten sonra şeytan der ki: Allah size, sözün en doğrusunu söyledi. Ben de size söz verdim, sözümü tutmadım. (*Zaten*) sizin üzerinizde de hiçbir hükmüm, hiçbir tazyikım yoktu, (8) ben yalnız sizi çağırdım, siz de davetimi kabul ettiniz. (*Bana uydunuz*), beni levmetmeyiniz. Kendinizi levmediniz. Artık ne benim size yardımım, faidem, ne sizin bana yardımınız ve faideniz dokunabilir. Sizin evvelce beni (*Allaha*) şerik koşmanızı, ben tanımıyordum (9). Muhakkak ki zalimler için acı bir azap vardır. 23 İman edip doğru dürüst işler işliyenler her tarafta çağlıyanlar akan cennetlere sokulacak, orada Tanrılarının izniyle daim kalacaklardır. Biribirlerini selâm! diyerek tebrik ederler. 24-25 Allahın nasıl mısal getirdiğini görmüyor musun? İyi bir söz, kökü sağlam, dalları gökyüzüne yükselmiş, Tanrısının izniyle mevsim meyvasını verir; iyi bir ağaç gibidir (10). 26 Fena bir söz ise yerin üzerinden koparılmış fena bir ağaç gibidir ki onun kökü de yoktur (11). 27 Hak Tealâ iman edenleri bu dünya

---

[8] Şeytan, kendisine uyanlar üzerihde hiçbir hükmü, hiçbir tazyiki olmadığını, hattâ iğri yolu, fena yolu tutanlar üzerinde bile hiçbir nüfuzu bulunmadığını söylüyor. Onun için hiçbir kimse iğrilik yolunu, fenalık yolunu tutmağa icbar olunmaz, bu yolu tutanlar, onu kendi karar ve muhakemeleriyle tutarlar.

[9] Şeytanın Allaha şerik koşulmayı inkâr etmesi, onun itaat olunmağa değeri olmadığını göstermek içindir, fena ve kötü işlerin encamı meydana çıkarak bunları işliyenler cezaya çarpıldıkları zaman şeytan bütün bu fena işlerle ilişiğini kestiğini ilân edecek ve bu suretle aldananlar, apışıp kalacaklardır.

[10] Güzel ve iyi sözü bir ağaca benzetmek misali doğru dürüst iyi işler işliyenlerin akıbetini gösteren ve bunun, içinde ırmaklar akan uçmaklar olduğunu söyliyen âyeti takip ediyor ve bu suretle bize İslâm dininin tarif ve tasvir ettiği cennetin hakiki mahiyetini gösteren bir anahtar teşkil ediyor. İyi bir söz, her mevsim meyvasını veren iyi bir ağaç gibidir. Onun için insanın cennette, kolayca ve her dem bulacağı meyvalar, kendi işlediklerinin semerelerinden başka bir şey değildir. Cennet ağaçları, insanların bu dünyada yaptıkları işlerdir ve bunların meyvaları, hayatta yaptıkları doğru ve iyi işleri remzedecek ruhanî semerelerdir. Kur'anda doğru dürüst, iyi işler, meyva veren iyi bir ağaca benzetildiği gibi iman da, bütün maddî hayatın membaı olan suya benzetilir. Onun için, iyi insanların iman edip iyi işler işliyenler oldukları söylendiği gibi cennetin de içinden nehirler akan bahçeler olduğu söylenir. Bu nehirler, iman çağlıyanları, ve bu bahçelerdeki ağaçlar, insanların yaptıkları doğru dürüst işlerdir.

Şunu da ilâve etmek icabeder ki Nassı kerimdeki «kelime» yalnız söz değil, herşeyi, her maddeyi, işi de ifade eder (İmam Ragıb).

[11] Fena bir iş, kötü bir hareket, kökleri yere işlemiyen ve ondan gıda alamıyan fena bir ağaç gibidir. Onun için fenalık, hiçbir vakit kök tutmaz ve meyva vermez.

hayatında da, âhirette de sağlam sözlerle temkinleştirir, zalimleri sapıklıkta bırakır ve Allah dilediğini yapar (12).

BÖLÜM : 5 — İNSANIN ZULMÜ

28 Allahın nimetini (*hidayetini*) küfre çevirip değiştirenleri ve kavimlerini helâk yurduna sokanları görmüyor musun? (13). (*Bunlara haydi*) cehennneme (*denir*), onlar da oraya giderler. O ne fena karargâhtır 30 Onlar (*insanları Allah*) yolundan saptırmak

[12] Bu sarih beyanattan, Allahın ancak zalimleri, sapıklıkta bıraktığı anlaşılıyor Filhakika insanlar, ancak zulümleri yüzünden dalâlette kalırlar. Çünkü zulüm onları dalâlete sürükler. Nasıl bir insan, pencereleri ve bütün menfezleri kapalı bir odada ışığı görmezse, nasıl karanlıkta kalmak onun kendi eseri ise, sapıklıkta kalanların sapıklığı da kendi zulümlerinin eseridir. Bunlar zulümden sıyrılabilirlerse Allah ta onları sapıklıkta bırakmaz.

[13] Bunlar Hazreti Peygambere gönderilen vahyi tanımıyarak, kabul etmiyerek Allahın nimetini reddetmişlerdi. Halbuki bunlar, Peygamberin nail olduğu İlâhi vahy sayesinde büyük ve şerefli bir millet olacaklardı.

için, Allaha eşler koştular, de ki: *(Şimdilik)* eğlenin, çünkü gideceğiniz yer ateştir. 31 İman eden kullarıma de ki: Namazı dosdoğru kılsınlar; alışveriş, karşılıklı dostluk bulunmıyan gün gelmeden, kendilerine kazandırdığımız rızıktan gizli aşikâr harcetsinler. 32 Allah *(O Ulu Tanrıdır ki)* gökleri, yeri yarattı; bulutlardan yağmur yağdırdı, onunla sizin beslenmeniz için meyvalar çıkardı, denizde emriyle seyretmek için gemileri size teshir etti, nehirleri size teshir etti. 33 Âdetleri üzere seyreden güneşi, ayı, size teshir etti. Geceyi, gündüzü teshir etti (14). 34 Kendisinden dilediğiniz herşeyi verdi. Allahın nimetini saymağa kalkarsanız, sayamazsınız. Muhakkak insan, çok zalim, çok nankördür.

BÖLÜM: 6 — IBRAHİMİN DUASI

35 Hani İbrahim demişti ki: *(Ulu)* Tanrım! Bu şehiri emniyet içinde yaşat! Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzaklaştır (15) *(Ulu)* Tanrım! Onlar insanların pekçoğunu yoldan saptırdı (16). *(Onun için)* herkim bana uyar, bana katılırsa, bendendir. Herkim bana, karşı gelirse, muhakkak ki Sen yarlığayıcısın, bağışlayıcısın! (17), 37 *(Ulu)* Tanrımız! Zürriyetimden bazısını (18), Mukaddes Evinin (19) yanında ekinsiz bir vadide yerleştirdim. *(Ulu)* Tanrımız! Namazı dosdoğru kılmaları için insanlardan bir kısmının kalplerine onlara karşı muhabbet koy, onları meyvalarla rızıklan-

---

[14] Bu âyet ile ondan evvelki, bütün hilkatin insana müsahhar olduğunu ilân ediyor ve bu suretle onun hilkat âlemindeki yüksek makamını gösteriyor. İnsan kendisine müsahhar kılınan şeylere baş eğer, ve taparsa kendini nekadar alçaltmış olacağını düşünsün

[15] Hazreti İbrahimin zürriyetinden biri, putperestliğe öldürücü darbeyi indirdiğine göre onun duası kabul olunmuştu. Onun zürriyetinden bir kısmının bir aralık putlara tapmaları, duasının kabul olunmadığına delâlet etmez.

[16] Putların kendisi, insanları saptırmaz. Fakat insanlar, onların yüzünden saptıkları için onların saptırıcı oldukları söylenmektedir.

[17] Hazreti İbrahimin duası, hakikatte, Hazreti Peygamberin duasıdır. Onun görüşündeki genişliği göstermektedir. Hazreti Peygambere tâbi olanlar, hiç şüphesiz, onunla beraberdir. Fakat karşı gelenleri de reddetmiyor ve Allahın gufran ve rahmetine sığınıyor.

[18] Bunlar İsmail ile zürriyetidir. Bunlar, Arabistanda yerleşmişlerdi.

[19] Hazreti İbrahimin zürriyetini Kâbe civarında bırakması, onların namazı eda edeceklerine delildir. Hazreti İbrahimin sülâlesinden olan Hazreti Muhammed'in, namazı daimî bir müessese yapması da bu duanın kabulünü gösteriyordu..

dır ki şükredeler. 38 (*Ulu*) Tanrımız! Muhakkak ki sen gizlediğimizi de, aşikâr kıldığımızı da bilirsin! Yerde de, gökte de, hiçbir şey Allaha gizli kalmaz. 39 Allaha hamdolsun ki bana ihtiyarlığımda İsmail ile İshakı ihsan etti. Muhakkak ki Tanrım, duaları işiticidir. 40 (*Ulu*) Tanrım! Beni de, zürriyetimi de namazı dosdoğru kılanlardan yap! (*Ulu*) Tanrımız! Dualarımı da kabul et! 41 (*Ulu*) Tanrımız! Hesap sorulduğu gün beni de, ana, baba mı da, müminleri de yarlığa!

BÖLÜM: 7 — MUHALEFETİN AKIBETİ

42 Allahı, zalimlerin yaptıklarından sakın gafil sanma. Yalnız onlar, gözlerinin apaçık kalıp bir yana dikileceği güne geciktiriyordu. (20). 43 (*O gün*), onlar başları dimdik, gözleri apaçık, kalpleri bomboş koşup dururlar (21). 44 İnsanları, gelecek olan azap günü ile korkut! O (*gün geldiği*) zaman zalimler: Tanrımız! Yakın bir zamana kadar bizi geciktir, davetine icabet ederiz ve peygamberlere tâbi oluruz.„ diyecekler! (*O zaman bunlara denir ki*): Evvelce sizin için hiç zeval olmadığına yemin etmemiş miydiniz? 45 Siz kendi öz canlarına zulmedenlerin yurtlarında yerleşmiştiniz Onlara ne yaptığımız işte size apaçık göründü. Biz size nice nice misaller de irat etmiştik. 46 Onlar yapacaklarını yaptılar, tuzaklarını kurdular, onların mekr-ü hiylesi dağları yerlerinden oynatacak gibi idiyse de hep Allahın elinde idi (22). 47 Öyle ise sakın Allahın peygamberlerine verdiği sözü tutmıyacağını zannetme! Hak Tealâ, azizdir, herksin cezasını vericidir. 48 O gün arz, başka bir arz olup değişecek, semalar da değişecek, (23) hepsi de bir ve mutlak galip ve hâkim olan

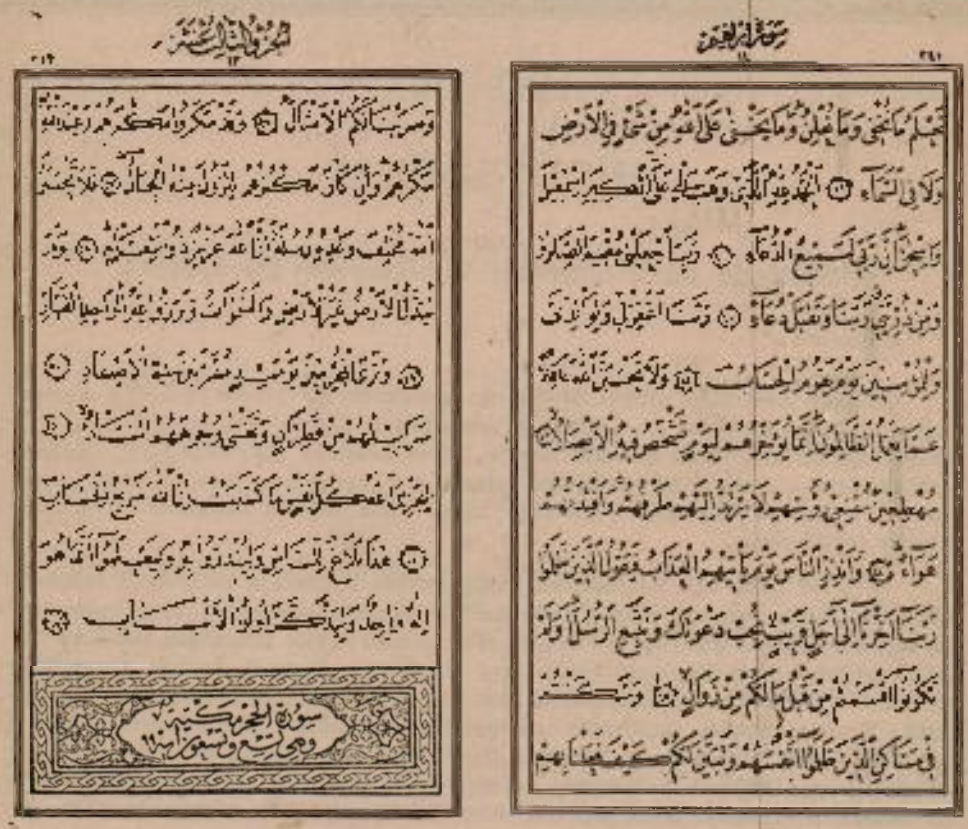
---

[20] Gözlerin apaçık kalıp bir yana dikilmesinden maksat bunların duçar olacakları dehşeti tasvir etmektir. Bunlar o gün o kadar korkuya uğrıyacaklar ki gözlerini bile kırpmıyacaklar

[21] Resuli Ekremin muhalifleri, düşmanları, bu dünyada da bütün bu hallere, Mekkenin fethi sırasında duçar olmuşlardı. Kalplerin bomboş kalmasından murat, zalimlerin dehşete uğradıklarını anlatmaktır

[22] Yani Hak Tealâ onların bütün kurdukları plânlara vâkıftı. Ve onları husrana uğratmakta idi.

[23] Filhakika Resuli Ekremin başardığı inkılâp yeryüzünü de, gökyüzünü de değıştırmıştı. Onun doğduğu zamanki ile onun irtihal ettiği andaki dünya ara-

Allahın karşısına çıkacak. 49 O gün mücrimleri zincirlere vurulmuş görürsün (24). 50 Gömlekleri katrandandır. Yüzlerini de ateş kaplamıştır. 51 Hak Tealâ, herkese, ameline göre, mukabilini verir. Muhakkak ki Allah hesabı çarçabuk görücüdür. 52 İşte bu, insanlar için apaçık beyandır. Bununla (*eğri yolun encamından*) korkutulur, Allahın bir tek mabut olduğu bilinir ve aklı tam olan insanlar düşünür, idrak ederler.

sında ne büyük fark vardı. İnsanların itikatları, hareketleri, ıslah kabul etmez halde idı Resulü Ekremin başardığı inkılâp sayesinde her şey değişti. Cahil, hurafatperest, kum gibi dağınık, her biri diğerine düşman insanlar, müttahit bir millet olmuşlar, irfan ve medeniyet meş'alesini kaldırarak bütün insanlığı aydınlatmışlardı Âyeti Kerime, hiç şüphesiz, Basübadelmevtten bahsediyor, fakat ayni zamanda Resulü Ekremin risaleti ile tahakkuk eden büyük teceddude de işaret ediyor

[24] Resulü Ekremin kuvvetli düşmanları, Bedir muharebesinde kazanılan zaferden sonra, zincirlere bağlı olarak huzuruna getirilmişlerdi. Va'di ilâhinin bu dünyada tahakkuk etmesi, ahiret hayatına ait olan ilâhî va'din de tahakkuk edeceğini ısbat ediyor

SÛRE: 15

HİCR SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 6 bölümdür 99 âyettir).

Konusu:

Sûrenin ismi olan «Hicr» Medinenin şimalinde bir yerdir. Vaktiyle Semud kavmi burada yaşıyordu. Bu kavmin akıbeti, Resuli Ekremi öldürmek istiyenlerin gözünü açmak için bahis mevzuu oluyor. Sûrei Şerifede, Kur'anın İlâhî sıyanete mazhar olduğu, onun aleyhinde vuku bulacak her teşebbüsün boşa gideceği beyan olunur ve Kur'an aleyhinde çalışanlara karşı, daha evvelki sûrelerde vukubulan ihtarlar teşdit edilir.

14 üncü sûre, hak ve hakikat muhaliflerine ihtarlarda bulunarak hakikati tahrif etmekten vazgeçmezlerse uğrıyacakları azabı anlatarak nihayet bulmuştu. Bu sûrenin başında ayni mevzu devam eder, çünkü bütün insanlığın salâh ve refahını istihdaf eden Kur'anın bütün fena kastlardan sıyaneti lâzımdı. Onun için sûrenin ilk kısmında, Kur'anın her zaman, her türlü tebdil ve tahriften masun kalacağı, Kur'anı ortadan kaldırmak için vukubulacak bütün teşebbüslerin akamete mahkûm olacağı vadolunuyor. Sûrenin ikinci kısmında Allahın herşeyi görüp gözetlediği beyan edilerek müfsitlerin müminlere hiçbir zarar veremiyecekleri, bilâkis hakikatin muzaffer olacağına dair olan delâilin apâşikâr görülmeğe başladığı anlatılmaktadır.

Üçüncü kısım, şeytanın daima Allahın doğru kullarına karşı geldiği, fakat onun hiçbir vakit onlara bir zarar veremediğini izah eder, daha sonraki kısım ise doğruların rahmete nail olacaklarını tebşir eder ve Hazreti İbrahimin kıssasında bir hâdiseye işaret edilerek büyük bir milletin babası olacak olan oğlunun tevellûdü müjdesini nasıl karşıladığını bahis mevzuu eder. Hazreti İbrahime bu müjdeyi getiren elçiler, ona Lût kavminden bahsetmişler ve Lût kavminin irtikâp ettiği günahlar yüzünden helâk olacağını haber vermişlerdi. Onun için sûrenin beşinci kısmı günahkârların cezasından bahseder ve ondan sonra gene Hazreti İbrahimin neslinden olan Hazreti Şuaybe geçer. Arapların gözünü açmak için onlara pek yakın olan Semud kavminden bahsedilmiştir. Bunlar Kayaları yontarak kendilerine yurtlar yapmışlardı. Fakat bunlar, işledikleri suçların karşılığı olarak helâke uğramışlardı. Arapların bu halden mütenebbih olmaları, onların başına gelenin kendi başlarına da geleceğini anlamaları icap ederdi.

Sûrei Şerifenin Mekkede nazil olduğu üzerinde ittifak vardır. Yalnız bundan evvelki «Elif, Lâm, Ra» ile başlıyan sûrelerden biraz daha evvel nazil olduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber Sûrei Şerifenin nazil olduğu sıralarda Resuli Ekreme karşı muhalefetin azamî dereceye vardığı, o kadar ki Risaleti Muhammediye, ancak İlâhî sıyanet ve himaye sayesinde devam edebiliyor ve yaşıyordu. Yoksa ortadan kalkmak tehlikesiyle karşılaşmıştı. Onun için Resuli Ekremin bu sûreyi Mekkede geçirdiği son devrede, fakat bu devrin ilk sıralarında telâkki etmiş olduğu anlaşılıyor.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — KUR'ANIN SIYANETİ

Bismı'llahi'rrahmani'rrahîm

1 Elif, Lâm, Ra. Bunlar kitabın (*ve herşeyi*) apaşikâr beyan beyan eden Kur'anın ayetleridir

CÜZ: 14

2 Kâfirler, nice kereler müslüman olmayı diliyeceklerdir. (1.) 3 Onları bırak, yesinler, eğlensinler, ümitlere kapılsınlar, çünkü çok geçmeden (*akıbetlerini*) anlayıp bilecekler. 4 Biz hiçbir şehir halkını helâk etmedik ki muayyen, malûm vakitleri, devirleri olma-

[1] Burada kâfirlerin yalnız ölümden sonraki hayatta duyacakları nedamet

sın. Hiçbir millet ne ecelini geçer, ne geciktirebilir. 6 Onlar dediler ki: Ey sen ki, kendisine, herşeyi beyan eden, hatırlatan Kur'an nazil olmuştur, sen herhalde delisin! 7 Sen sözün doğrusunu söyliyenlerdensen, ne için bize melekleri getirmiyorsun? 8 Biz melekleri ancak hak ile göndeririz O zaman, (*onların getirilmesini istiyenlere*) artık mühlet verilmez (2). 9 Herşeyi beyan eden, hatırlatan Kur'anı Biz gönderdik. Herhalde onu Biz muhafaza edeceğiz (3). 10 Senden evvel geçen eski milletlere de (*Peygamberler*) göndermiştik. 11 Onlara ne zaman bir Peygamber gelmişse onunla istihza etmişlerdi. 12 Biz böylece (*o istihzayı*) günahkârların kalplerine sokarız (4). 13 Geçmiş milletlerin başına gelen (*felâketler*) onlar için ibret teşkil ettiği halde onlar gene ona iman etmezler. 14 Onlara gökten bir kapı açsak ve onlar da

---

bahis mevzuu olmuyor, çünkü İslâmın kuvvetli düşmanları bu dileği dünyada da izhar etmişlerdi. Kendilerini İslâmiyete meydan okuyacak derecede kuvvetli, satvetli sanan bu adamlar, bilâhare İslâmiyetin muzaffer olması üzerine «keşke biz de Peygamberin ilk davetine icabet edeydik ve hakikate muhalefet ve mukavemet etmeseydik!» diyerek pişman olmuşlardı

[2] Âyeti Kerime meleklerin inmesinden ne murat olunduğunu pek sarih bir surette anlatıyor. Müşrikler, melekler gelmesini istiyorlar. Buna mukabil meleklerin ancak hak ile yani hakikat, adalet ve hikmetin ihtiyacına göre geldikleri ve ihtiyaç hissolununca hak ve hakikat düşmanlarının cezasını vermek üzere indikleri zaman hakikat düşmanlarına mühlet vermiyerek cezaya çarptıkları anlatılıyor

[3] Bu Âyeti Kerime Kur'anın en büyük tebşiratından biridir. Bu İlâhî müjde, on üç asırdan beri mütemadiyen tahakkuk edegelmektedir. Kur'an-ı Kerim, nasıl nazil oldu ise, Resuli Ekrem tarafından nasıl tebliğ edildiyse öylece mahfuz kalmış ve zerre kadar tahrife uğramamıştır. Bu o kadar bahir bir hakikattir ki İslâmiyetin düşmanları da onu itiraf ediyorlar. İngiliz müsteşriklerinin en ileri gelenlerinden, fakat İslâmiyetin husumetkâr münakkitlerinden olan Sir William Miur der ki «On iki asır metninin bütün satvetini bu kadar muhafaza edebilen başka bir kitap yoktur.»

Birkaç sene evvel İngilterede doktor Mingana namında bir âlim Kur'anda bir takım tahrifler vukubulduğunu iddia ederek nazarı dikkati celbetmişti. Bu zat, ya Hazreti Osmana muasır, yahut ona mütekaddim bir mushafın birkaç yaprağını bulmuş, bunları doktor Agnes Levis namında biri istinsah edip kendisine vermiş. Bunun üzerine o da bu sahifeleri tetkik etmiş ve neticede bazı kelime imlâlarının değişik, üç yerde de üç kelimenin (huev, kâffe, maleküm) eksik, ve bir yerde (Allah) kelimesinin fazla olduğunu görmüş.

Doktor Mingana'nın bu keşfi ariz ve amik tetkik olunmuş, neticede Kur'anın değil, fakat doktora verilen sahifeleri istinsah eden zatın yanıldığı tahakkuk etmiş. Kur'ana sürülmesi istenen bu lekeler, zail olmuş ve Mingana'nın taarruzu da akamete uğramıştı

[4] Ve istihza ile alûde kalpler İlâhî vahyi ciddiyetle teemmül edemezler.

oradan yukarı çıksalar bile, "gözlerimiz bağlanmıştır, belki bu büyüye tutulmuş insanlarız„ derler (5)

BÖLÜM : 2 — ALLAHIN HERŞEYE HÂKİMİYETİ

16 Biz gökte burclar yaptık ve onları seyredenler için donattık. 17 Onu her kovulan şeytandan koruduk. 18 Ancak kulakla birşey duyup çalmak istiyen (*şeytanın*) arkasından apaçık bir alev takip eder (6). 19 Yeryüzünün ovalarını yaptık, üzerine sağlam dağlar bıraktık, yerde herşeyi (*hikmet terazisiyle ölçerek*) bitirdik. 20 (*Yeryüzünde*) sizin için, rızıklarını sizin vermediğiniz kimseler için geçinme yolları temin ettik. 21 Hiçbir şey yoktur ki onun hazineleri nezdimizde bulunmasın, biz onu, ancak muayyen bir ölçü dairesinde göndeririz. 22 Aşılayıcı, (*bereket verici*) rüzgârları (7) gönderip gökyüzünden yağmur yağdırdık, size onu içirdik, (*yağan yağmuru*) zaptetmek sizin elinizde değildir. 23 Muhakkak ki Biz, yalnız Biz diriltir ve öldürürüz, baki kalan da Biziz (8). 24 İçinizde en ileride bulunanları da biliriz, arkada kalanları da biliriz (9). 25 Onları (*mahşerde*) kaldırıp toplıyacak olan, Tanrındır, muhakkak her işi hikmetle çevirir, her işi hakkiyle bilir.

---

[5] Bu Âyeti Kerime ile ondan evvelki âyet, müşriklerin katı yürekliliğini gösteriyor. Onun için bunlar, en açık delâil karşısında bile imana gelmiyorlar.

[6] Bu üç âyet, kâhinlerden ve müneccimlerden bahsediyor. Bunlar da Hazreti Peygamberin düşmanları arasında idiler. Bunlar her kehaneti, semavî bir menbadan aldıklarını iddia ediyorlardı. Halbuki bunlar huzuru ilâhîden kovulmuş oldukları için oradan birşey telâkki etmelerine imkân yoktu. Onların semaya kulak misafiri olup çaldıkları haberlerin arkasından alevli ateş atıldığından murat daima muvaffakıyetsizliğe ve hüsrana uğradıklarını anlatmaktır. Kur'an, ruhanî hakikatleri, tabii kanunlar dairesinde vukubulan hâdiselere mutabık bir surette anlatır. Nitekim 22 inci âyetteki bu kelime ve bereket getirici rüzgârlardan murat, İslâmiyetin göze görünmeden de intişarıdır.

Elhasıl murat, hidayet seması olan Hazreti Peygamberin, her şerirrin tecavüzünden masun ve mahfuz olduğunu beyan etmektir.

[7] Bu rüzgârlar yağmuru, bulutları sürükleyip getirenler, yahut eserek nebatatın bereketlenmesine sebep olanlardır. Bu bereket getirici, aşılayıcı rüzgârlar, yağmurlar, islâmiyetin kat'î zafere vararak her dem terakki edeceğini remzeder.

[8] Nassı Kerimde «vâris» biziz buyuruluyor. Vâris, başkası öldükten sonra hayatta kalandır. Onun için biz de bunu «baki kalan biziz» diye ifade ettik.

[9] En ileride bulunanlar, hak ve hakikati kabul etmekte herkese takaddüm edenler, arkada kalanlar da hakikati kabul etmekte gecikenlerdir.

BÖLÜM : 3 — ŞEYTANIN AZGINLIĞI

26 Biz insanı, kuru çamurdan, biçim verilmiş kara balçıktan yarattık (10). 27 Ondan evvel cini, dumansız ateşten yarattık (11). 28 Hani Tanrın meleklere demişti ki: Ben kuru çamurdan, biçim verilmiş kara balçıktan beşer yaratacağım. 29. Onun yaratılışını tekmilleyip ruhumdan ona üfürdüğüm (12) zaman yere kapanarak ona secde idin. 30 Bütün melekler hep birden ona secde ettiler. 31 Yalnız iblis secde edenlerle beraber olmak istemedi. (*Hak Tealâ buyurdu*): "Ey İblis: Sen niçin (*Allaha*) secde edenlerle beraber bulunmuyorsun? 33 İblis dedi ki: "Kuru çamurdan, biçim verilmiş kara balçıktan yarattığın beşere secde etmek bana gerekmez. 34 (*Hak Tealâ*) buyurdu: Öyle ise buradan çık. Sen matrutsun. 35 Sana hesap gününe kadar lânet olsun. 36 İblis dedi ki: Tanrım kalkacakları güne kadar bana mühlet ver. 37-38 (*Hak Tealâ buyurdu*): Malûm olan devrin gününe kadar sen kendilerine mühlet verilenlerdensin. 39 İblis dedi ki: Tanrım! Beni rahmetinden koğduğun için ben de onlara yeryüzünde fenalığı güzel göstereceğim, Hepsini azdırmağa uğraşacağım, yalnız kullarının içindeki pâk ve güzidelere (*ilişemiyeceğim*). 41 Hak Tealâ buyurdu: (*Güzide kullarımın tuttukları*) yol, benim gözettiğim dosdoğru yoldur 42 Benim kullarımın üzerinde senin hiç hükmün yoktur. Sen yalnız azgınlardan sana katılanlara *söz ge-*

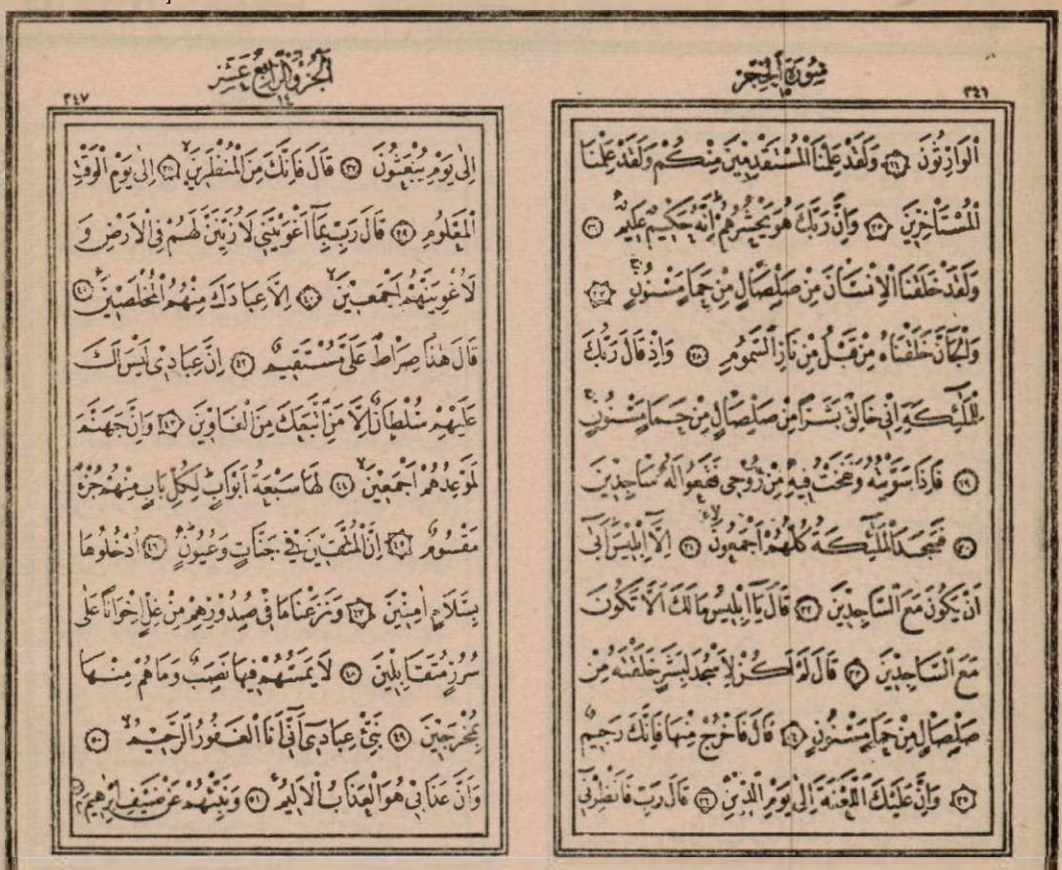
---

[10] Burada hayatın menşeine işaret olunuyor. Kur'anı Kerimde müteaddit defalar, insanın çamurdan, topraktan yaratılmış olduğundan bahsolunur Burada çamurun salsal yani kuru olduğu, (55 : 14) de de onun «fahhar» yani ateşte yuğrulmuş gibi olduğu beyan olunur. Bu tâbirlerin, arz küresinin kışrı teşekkül ettiği ve ateşlerin soğumağa başladığı devre işaret ettiklerinde şüphe yoktur. Daha sonra salsal yani kuru çamur, Hama yani kara balçık olmuş ve hayatın neşvü nemasına müsait bir hal almıştır Daha sonra toprak olmuştur ki, bu da hayatın daha mühim bir tekâmül safhasına vardığını göstermektedir.

[11] Cinlerin ateşten yaratıldıkları beyanı, daha evvelki beyanı teyit etmektedir Çünkü arzın kışrı teşekkül etmeden evvel, ateşten ibaretti. Bu suretle cinler de arzın o halinde yaşıyabilecek bir mahiyette yaratılmışlardı.

İnsanın topraktan, cının ateşten yaratıldıklarına dair olan beyanat Allaha ve Allahın kanunlarına münkat olanlarla Allaha isyan edenlerin halini de remzeder. Nitekim daha sonra şeytanın isyanından bahsolunması da bunu gösteriyor.

[12] Allahın insana nefhettiği ruh nefsi natıkdır ki insanı bütün mahlûkata fark kılan Odur

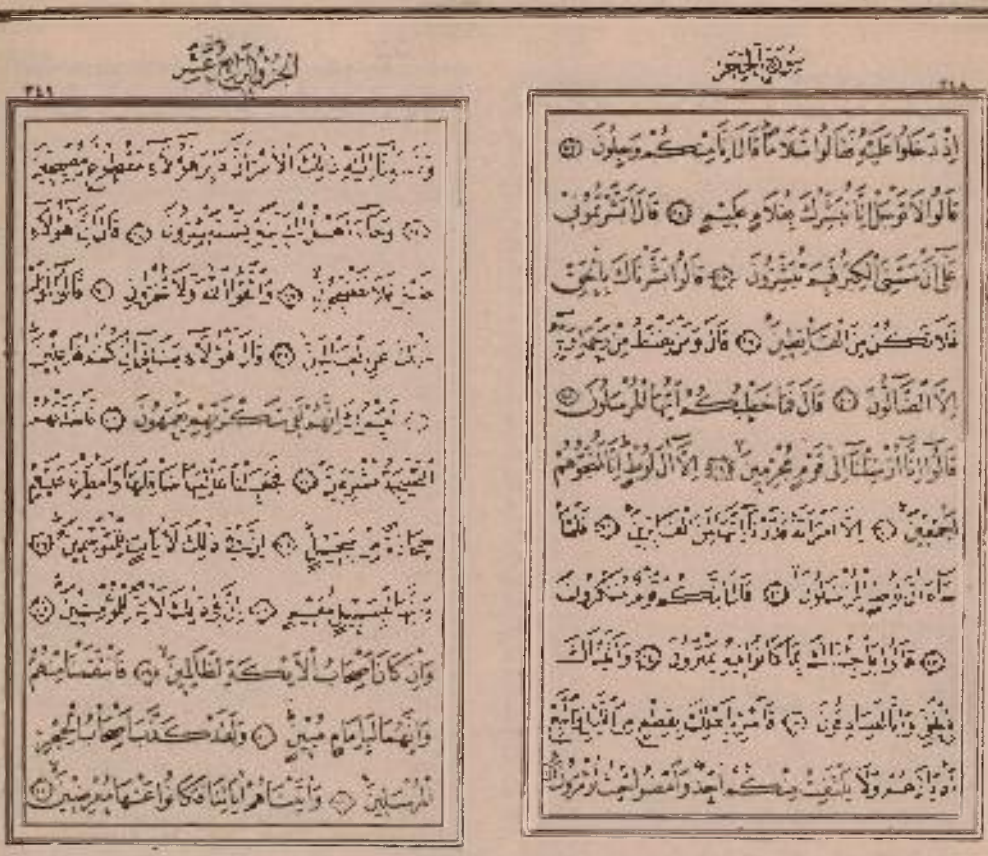

çirirsin!) 43 Onların topuna vâdolunan yer cehennemdir ki 44 yedi kapısı vardır Her kapıdan ayrı bir fırka girer (13).

BÖLÜM : 4 — İBRAHİM

45 Muhakkak ki (*fenalıktan*) sakınanlar, bahçeler ve pınarlar içindedirler. 46 Oraya selâmetle, emniyetle girin. 47 Biz onların gönüllerindeki her türlü kini izale ettik. Onlar, tahtlar üzerinde karşı karşıya gelmiş kardeştirler. 48 Orada onlara yorgunluk ârız

[13] Cehennem Kur'anda yedi isimle anılır :
1 — Cehennem
2 — Leza : yani alevli ateş (15 : 70)
3 — Hutama : yani yakıcı, ezici musibet (40 : 104)
4 — Sair : yani yanan ateş
5 — Sakar : yani kızgın ateş
6 — Cahîm : yani şiddetli ateş
7 — Haviye : yani gayya

olmaz, oradan da asla çıkacak değillerdir (14) 49 Kullarıma haber ver ki: Yarlığayıcı Benim! 50 Azabımın da acıklı azap olduğunu (*haber ver*). 51 Onlara İbrahimin misafirlerinden bahset. 52 Hani onlar (*İbrahimin*) yanına girip selâm! demişler, (*İbrahim*) ise, biz sizden korkuyoruz! demiş. 53 Onlar, korkma! Biz sana ilim ve irfan sahibi bir çocuk müjdeliyoruz, demişlerdi. 54 İbrahim "Bana ihtiyarlık çökmüş iken mi (*bir oğul*) müjdeliyorsunuz? Ne diye bana böyle bir müjde veriyorsunuz?!„ dedi. 55 Onlar, "sana müjdeyi hak diye veriyoruz. Sakın ümitsizliğe kapılanlardan olma" dediler! 56 İbrahim dedi ki: Tanrının rahmetinden, şaşmış, sapmışlardan başka, kim ümitsizliğe düşer? 57 (*İbrahim elçilere*

Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan yedi kapıdan murat cehenneme götüren yollardır.

[14] Müslümanlığın cenneti budur. Orada tam bir huzur, tam bir emniyet hükümrandır. Gönüller her kötülükten temizlenmiştir. Oradakilerin hepsi kardeştirler. Birinin diğerinden şikâyeti yoktur. Orada yorgunluk, mihnet veya meşakkat te yoktur. Bu saadet yurdundan asla çıkılmaz.

hitaben:) Ey elçiler, işiniz ne? dedi. 58 Onlar da "biz günahkâr bir kavme gönderildik, 59 Lûta tâbi olanlar onlardan hariçtirler, bunların hepsini kurtaracağız. 60 Lûtun karısı başka, onun geride kalanlar arasında bulunması takdir olunmuştur (*dediler*).„

BÖLÜM: 5 — LÛT VE ŞUAYB

61 Elçiler Lûtun taraftarlarına vardıkları zaman 62 Lût dedi ki: " muhakkak ki siz tanınmamış kimselersiniz! „ 63 Onlar "Hayır, biz sana kavminin şüphelenip çene çaldıkları şey için geldik! 64 Sana hakkı getirdik. Biz, muhakkak ki doğrulardanız. 65 Sen gecenin bir kısmında aileni al götür, kendin de bunların arkalarından yürü. İçinizden hiçbiri (*arkasına*) dönmesin, size emrolunan yere gidin „ dediler. 66 Ona şu emri vahyettik: Sabah olur olmaz bunların kökü kırılmış olacaktır. 67 Şehir halkı sevine sevine gelmişlerdi. 68 Lût onlara deki ki: Bunlar, misafirimdir. Beni rüsva etmeyin. 69 Allahtan sakının da beni utandırmayın. 70 Onlar: Biz seni başkalarını misafir etmekten menetmedik mi? (15) dediler. 71 Lût dedi ki; İşte kızlarım! (16) Almak istiyorsanız alın. 72 (*Ya Muhammed*)! Hayatın hakkı için, onlar azgınlık içinde sersemlemişler, şaşırmışlardı. 73 Güneş doğduğu sırada şiddetli bir sayhaya uğradılar. 74 Şehirlerinin üstünü altına getirdik. Üzerlerine çamurdan yapılmış taşlar yağdırdık. 75 Bunda, basiretleri açık insanlar için ibretler vardır. 76 O şehirler, (*hâlâ*) islek olan yollar üzerindedirler 77 Muhakkak bunlarda müminler için ibret vardır. 78 Ormanlık yerde oturanlar da, muhakkak ki, zalimdiler (17) 79 Biz de onların cezalarını vererek öç aldık. Bunların ikisi de hâlâ işlek olan yollar üzerindedirler (18).

---

[15] Hazreti Lût Sodumlular arasında yabancı idi. Ve yabancıları misafir etmekten menolunmuştu.

[16] Hazreti Lût kızlarını, yabancılardan korkan yerlilere rehine olarak takdim ediyordu.

[17] Ormanlık yerde oturanlar, Hazreti Şuaybın kavmidir. (Kişan, Râzî, Camiülbeyan) yalnız bunların Medyen halkı olup olmadıkları üzerinde ihtilâf vardır.

[18] **Bunların ikisi de** yani Lût kavminin şehri ile Şuayb kavminin şehri (Medyen ve Eyke) üzerindeki bahis mevzuu olan yol, ticaret kafilelerinin Hicazdan Suriyeye giderken takıp ettikleri yoldur.

BÖLÜM : 6 — HİCR AHALİSİ

80 Hicr ahalisi (19) elçileri, (*peygamberleri*) reddederek tekzip etmişlerdi. 81 Biz onlara, âyetlerimizi vermiş, fakat onlar, bunlardan yüz çevirmişlerdi. 82 Onlar da dağlarda evler oyarak emniyet içinde yaşarlardı. 83 (*Onlar da*) sabaha karşı müthiş bir sayhaya uğradılar. 84 Kazandıkları, edindikleri (*kendilerini*) kurtaramadı. 85 Gökleri, yeri ve aralarındakini ancak hak ile yarattık. (*Beklenen*) saat (20), mutlaka geliyor. Öyle ise sen onları bağışlıyarak tatlılıkla muamele et (21). 86 Muhakkak ki senin Tanrın, herşeyi yaratan, herşeyi hakkiyle bilendir. 87 Biz sana daima tekrar olunan yedi (*ayeti*) ve Kur'an-ı Azîmi verdik (22). 88 Onlardan bazı sınıflara verip, geçinme ve eğlenmelerine sebep kıldığımız şeylere bakma, onlar için mahzun olma. Müminlere kanadını alçalt, (*tevazu göster*). 89 De ki : Ben apaçık söz söyleyip (*eğri yolun encamından*) korkutucuyum. 90 - 91 (*Azaptan korkun*) Nitekim bölüşenlere, Kur'anı parçalara ayıranlara azap göndermiştik. 92 - 93 Tanrın hakkiçin, onların hepsinden, yaptıklarını soracağız. 94 Sana emrolunanı açıktan açığa bildir, müşriklerden yüz çevir. 95 - 96 Allah ile beraber başka bir tapacak ileri süren, yakında âkıbetlerini bilecek olan, müstehzilere karşı, biz sana elveririz, (*onların haklarından geliriz*). 97 Onların dediklerinden göğsünün daraldığını, (*canının sıkıldığını*) biliyoruz. 98 Sen Tanrının ismini tesbih ve tehlil ile hamdet. Secde edenlerden ol. "Yakın„ gelinceye kadar Tanrına ibadet et (23).

---

[19] Hicr, Medine kuzeyinde bir sahadır. Semud kavmi burda ikamet ederdi. Bunların peyygamberleri «Salih» tir.

[20] Bu saat, Resuli Ekreme muhalefet eden düşmanların mahkûm ve muzmahil olacakları saattir.

[21] Resuli Ekrem yalnız Mekkedeki düşmanlar arasında ikamet ettiği zaman değil, sonraları muvaffak olup bütün düşmanlarını mağlûp ettiği zaman da bu Âyeti Kerimenin talimatı dairesinde hareket etti. Mekkenin fethi anında Resuli Ekrem kendisini her türlü gadre uğratarak yurdundan kovan, Müslümanların masum kanını nahak yere döken bütün zalimleri eline geçirmişti. Bunlardan intikamı almak mümkün iken hepsini affetti.

Bu âyette, Resuli Ekremin hicretine de işaret vardır. Zalimlerin mahkûm olacakları saatin hulûl etmekte olmasına mebni, Resuli Ekremin de Mekkeden uzaklaşması icabediyordu. Düşmanların uğrıyacakları azap, Resuli Ekremin aralarında ikamet etmekte olmasına mebni gecikiyordu.

[22] Daima tekrar olunan yedi âyet, Fatihai Şerifedir (Buhari).

SÛRE: 16

NAHL SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur 16 kısımdır. 128 ayettir.

Konusu:

Sûrenin adı Nahl, yani «Balarısı» dır. Çünkü arı, sûrede «vahy» kelimesiyle ifade olunan sevkitabii ile hareket ederek her çeşit çiçekten bal toplar, çiçeklerin en faydalı usaresini alır ve insanlara şifa veren balı vücuda getirir. Kur'an-ı Kerim de, bütün peygamberlerin telâkki ettikleri İlâhî vahylerdeki en iyi ve en faydalı herşeyi toplıyarak insanların ruhanî hastalıklarına şifa olmak üzere gönderilmiştir.

Sûrenin mevzuu, bundan evvelki altı sûrenin mevzuu gibidir. Yalnız daha evvelki altı sûre, başka milletlerin tarihlerine işaret ederek İlâhî vahyin hak olduğunu isbat ettiği halde Nahl sûresi Allahın hilkat âlemindeki eserlerine işaret eder ve Allahın vahdaniyetini bunlarla isbat eder.

Sûrenin birinci kısmında hak ve hakikat düşmanlarına karşı ihtarlarda bulunularak mahkûmiyet saatinin yaklaşmakta olduğu haber veriliyor, sonra insanın maddî refahını temin için Allahın ihsan ettiği nimetler gösterilerek bunları ihsan edenin ruhanî tealimizi de ihmal etmiyeceği izah ediliyor ve bu suretle birinci kısım doğru yolu göstermenin Allaha ait olduğunu anlatmakla nihayet buluyor.

Sûrenin ikinci kısmında insana tabiat âleminde neler yaratıldığı, ne nimetler vücuda getirildiği mevzuu biraz daha genişletilerek insanın bütün hilkate faik olduğu, bütün hilkatin insana müsahher kılındığı anlatılır ve insanın izzeti nefsine, insanın şeref ve kerametine hitap edilerek onun yaratılmış birtakım şeylere eğilmemesi ihtar edilir, onun bütün şeylere hâkim olmak üzere yaratıldığı takrir olunur.

Sûrenin müteakıp iki kısmı münkirlerin akıbeti ile meşgul olduktan sonra beşinci kısmı müşriklerin boş iddialarını ve özürlerini bahis mevzuu ederek peygamberin herşeyi tavzih ettiğini, altıncı kısmı da hakikate karşı gelip onu imha etmek istiyenlerin nasıl bir akıbete uğrayacaklarını anlatır.

Sûrenin yedinci kısmı, insan fıtratının müşrikliğe karşı isyan ettiğini, sekizinci kısmı insanlığın Kur'an ile gelen İlâhî vahye muhtaç olduğunu gösterir. Sûrenin dokuzuncu kısmı insanların İlâhî vahye ihtiyacını misallerle tavzih ettikten sonra onuncu kısmı, bütün insanların İlâhî vahye nail olamıyacaklarından belki en güzidelerinin buna nail olduklarından bahseder.

On birinci kısım Allahın insana ihsan ettiği maddî nimetlere tekrar işaret eder, on ikinci kısım Peygamberlerin kendi milletlerine karşı şehadetlerini anlatır, on üçüncü kısım İlâhî vahyin ancak iyiyi emrettiğini göstererek insan sevki tabiîsinin bunu reddedemiyeceğini izah eder.

---

[23] Burada yakından muradın ölüm olduğu beyan olunuyor. (Buhari). Her insanın başına geleceği muhakkak olan birşey varsa odur. Bu suretle «yakın gelinceye kadar Tanrına ibadet et» demekten murat, bütün hayatınız Allaha ibadet ederek geçer, manasını ifade eder.

Daha sonra Kur'anın, evvelki mukaddes kitapların yerine gönderildiğini açıkça irat ederek insan eseri olmadığını takrir eder. Daha sonra, İlâhî hakikati kabul etmemekte inat gösteren Mekkelilerin, hali mahza kendi zulümleri ve nankörlükleri yüzünden korku ve açlığa uğrayan müreffeh bir şehrin haliyle kıyas edilir ve düşmanın artık savleti kırıldığından müslümanların müslüman olmıyanlarla nasıl münakasa ve mücadele ve onları cezaya çarpmağa muktedir oldukları zaman onlara nasıl muamele edeceklerine dair talimat vermekle nihayet bulur.

Nahl sûresinin Mekke devrinin sonlarına doğru nazil olduğu anlaşılıyor. Sûrenin 41 inci ve 110 uncu âyetlerinde muhacirlerden, 105 inci âyetinde haram olan yiyeceklerden bahsolunması, bazılarını bu âyetlerin Medinede nazil olduğunu zannetmeğe sevketmiştir. Fakat müslümanların, Biseti Nebeviyenin beşinci senesinde hicrete başladıkları ve Resuli Ekremin Medineye hicretine kadar hicrete devam ettikleri, sonra bu sûrede tahrim olunan yiyeceklerin putperestlikle alâkalı oldukları ve bunun Mekkede bahis mevzuu olduğu gözönünde tutulursa bütün sûrenin Mekkede nazil olduğuna şüphe kalmaz.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — TABİATIN İLÂHİ VAHYİ TASDİKİ

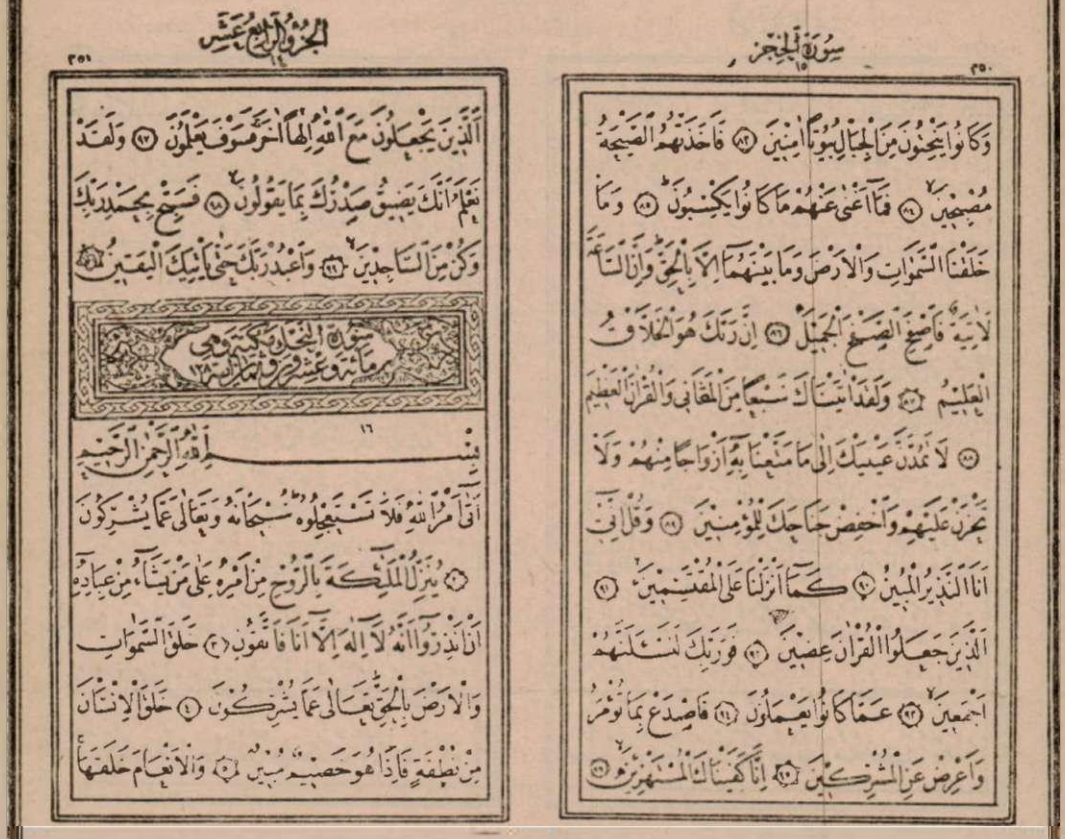
Bismi'llahi'rrahmani'rrahîm

1 Allahın emri gelecektir. Onun gelmesini çabuklaştırmak istemeyin (1). Onun şanı yücedir, onların Ona kattıkları (*ortaklardan*) münezzehtir. 2 (*Hak Tealâ*), kendi emriyle, kullarından dilediği kimselere melekleri ruh (2) ile, (*gönülleri dirilten vahy ile*) indirerek (*İnsanlara*) der ki: Benden başka tapacak yoktur. Benden sakının! (*Bana karşı vazifelerinize dikkat edin!*) diye ihtar edin. 3 Hak Tealâ, gökleri, yeri, hakkiyle yarattı. Kendisi, onların Ona kattıkları şeriklerden münezzehdir, yücedir. 4 İnsanı nutfeden (*bir damla sudan*), yaratmışken, (*bakın*), bu insan, nasıl birdenbire apaçık hasım kesildi (3). 5 Davarları da sizin için ya-

[1] Allahın emrinden murat, müşriklerin uğrıyacakları azaptır. Bunun geleceği o kadar muhakkaktı ki Nassı kerimde «Allahın emri geldi» tarzında ifade olunmuştur. İstikbalde vukubulacak birşeyin vukuu muhakkaksa Arapçada mazi bir fiille ifade olunması âdettir. Bununla beraber müşriklere «azabın gelmesini çabuklaştırmak istemeyin» deniliyor. Çünkü insanlara maddî nimetlerin türlü türlüsünü ihsan eden Zatı Kibriya onların ruhanî nimetlerinden de istifadelerini istiyor. İlâhî rahmetin herşeye galip olması bunu istilzam etmektedir. Daha sonraki âyetler bunu gösteriyor.

[2] **Ruh**, ilham ve İlâhî vahydir. Ona ruh, denilmesinin sebebi gönülleri dalâlet ve küfür bölümlerinden kurtararak hayata, hidayete ulaştırmasıdır.

[3] Nutfe esas itibariyle **safi su** demektir. Tacül'arusta ona «Elmaü'ssafi» manası verilir. Nutfe, safi suyun çoğuna da azına da ıtlak olunur. İnsanın yaratılmış olduğu nutfe, küçük hayat cürsumesidir. Yani Spermatozoaire'dir.

rattı. Onlardan ısıtıcı elbiseler yapar, başka başka istifadeler temin eder, onların etlerinden de yersiniz! 6 Onları yataklarına sürdüğünüzde, onları otlaklara götürdüğünüzde güzellikleriyle içinize ferah verirler. 7 (*Onlar*) yüklerinizi öyle yerlere taşırlar ki oraya ancak canlarınıza yeterek varabilirdiniz. Tanrınız, şüphe yok ki son derece re'fetli, son derece merhametlidir. 8 Atları, katırları, merkepleri de binmeniz, ziynetlenmeniz için yarattı. Daha bilmediğinizi de yaratır. 9 Dosdoğru yolu gösterme, Allaha aittir. Bazı yollar, saptırıcıdır, (*Allah*) dilerse, muhakkak ki hepinizi doğru yola iletir (4).

---

[4] Bundan dolayıdır ki evvelâ Mekke, sonra bütün Arabistan, daha sonra başka memleketler İslâmiyeti kabul etmişti. Âyeti Kerime, insanlara maddî nimetlerin her türlüsünü ihsan eden Zatı Kibriyanın manevî ve ruhanî ihtiyaçlarını asla ihmal etmiyeceğini göstermektedir.

BÖLÜM : 2 — TABİAT VE TEVHİT AKİDESİ

10 Gökyüzünden size yağmur yağdıran Odur. O sudan içersiniz O su ile ağaçlar, otlar biter, onlarla (*hayvanlarınızı*) otlatırsınız. 11 (*O su ile*) size ekinleri, zeytinleri, hurma ağaçlarını, üzümleri ve bütün (*meyvaları*) yetiştirir. Bunda düşünen insanlar için ibret vardır. 12 O, geceyi, gündüzü, güneşi, ayı size müsahhar kıldı. Yıldızlar Onun emriyle müsahhardır. Bunda aklı eren insanlar için ibretler vardır. 13 O, yeryüzünde türlü türlü renklerde yarattığı şeyleri de size müsahhar kıldı. Bunda da öğüt alan insanlar için ibretler vardır. 14 (*Denizden*) taze et yemeniz. (*için gıdalar*) elbisenizi süslemek üzere ziynetler çıkarasınız diye denizi size müsahhar kılan Odur. Gemilerin deniz (*sularını*) yararak (*gittiklerini*) görürsün. Denizi, bir de (*seyahat ve ticaretle*) Allahın lûtuf ve keremini dileyesiniz ve Ona şükredesiniz, (*diye size müsahhar kılmıştır*). 15 Yeryüzü sizinle sarsılmasın diye ona sağlam

dağlar atmış, yol bulasınız diye nehirler, yollar (5), 16 yol gösterecek nişaneler, yıldızlar yapmıştır. 17 (*O halde*) yaratan, yaratamıyan gibi midir? Hâlâ akıl etmiyor musunuz? 18 Allahın nimetlerini saymak isterseniz, sayamazsınız. Herhalde Allah çok yarlığayıcı ve bağışlayıcıdır. 19 Hak Tealâ, sizin gizlediğinizi de, apaçık yaptığınızı da bilir. 20 Onların Allahtan gayri taptıkları, hiçbir şey yaratamazlar, onlar yaratılırlar. 21 Onlar ölüdürler, canlı değildirler ve ne zaman dirileceklerinin farkında değildirler.

BÖLÜM: 3 — ALLAHIN BİRLİĞİNİ VE VAHYİN DOĞRULUĞUNU İNKÂR EDENLER

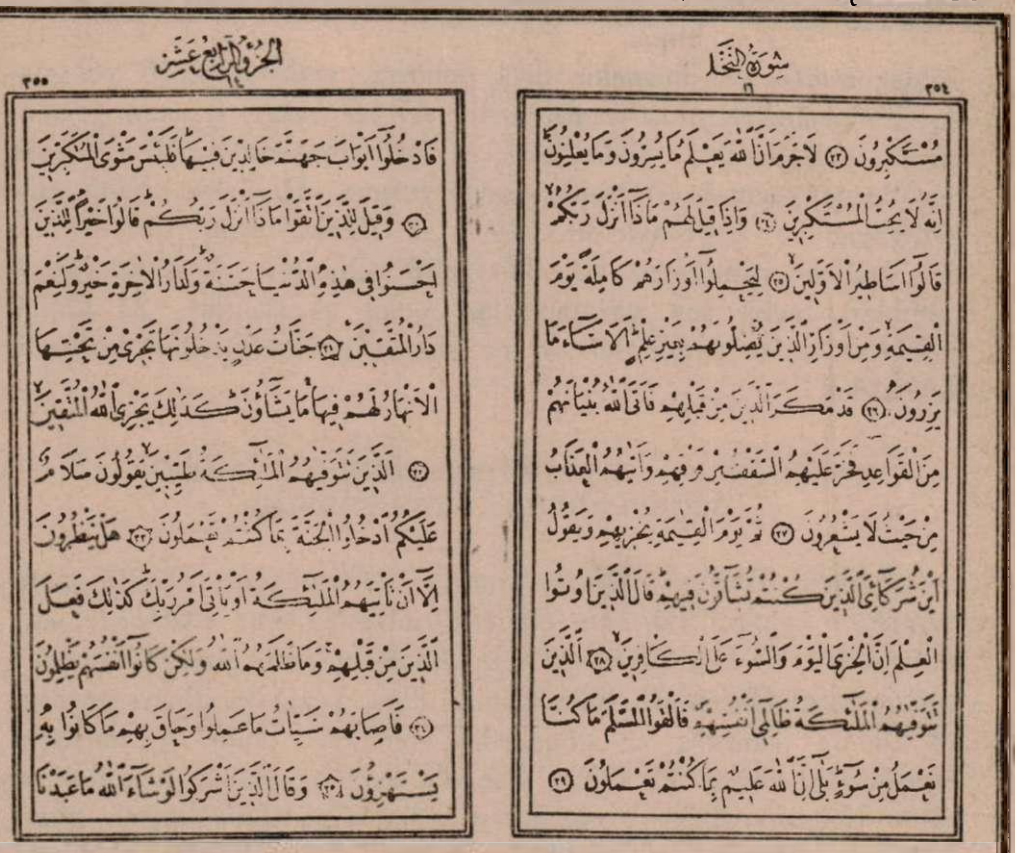
22 Sizin Tanrınız, biricik Tanrıdır. (*Onun için*) âhirete inanmıyanların kalpleri, (*Allahın birliğini*) inkâr edicidir. (*Kendileri de*) kibirlidirler. 23 Hiç şüphe yok ki Allah onların gizlediklerini de, âşikâre vurduklarını da bilir. Çünkü Hak Tealâ kibirlileri sevmez. 24 Onlara Tanrınız ne gönderdi? denilirse, onlar "geçmişlerin masalları!„ derler. 25 Onlar bununla kıyamet günü, kendilerinin bütün (*günah*) yüklerini taşıdıktan başka bilgisizlikle baştan çıkardıklarının yüklerini de sırtlarlar Onların yüklendikleri (*yük*), ne kötü bir yüktür!

BÖLÜM: 4 — KÖTÜLERİN ÂKIBETİ

26 Daha evvelkiler de (*türlü türlü*) hiyleler yapmışlar, plânlar kurmuşlardı; Hak Tealâ onların (*kurdukları*) binayı ta temelinden yıkıp tavanını tepelerine çöktürdü; azap, onların farkında olmadıkları taraftan geldi (6). 27 Sonra, kıyamet günü, Allah onları

[5] Dağların nasıl ve ne zaman teşekkül ettikleri meselesi arziyat (jeoloji) ilmine ait bir meseledir. Kur'anın bu nazm ile, insanın yeryüzünde yerleşmesinden evvel vukubulan ve dağların teşekkülüne saik olan büyük istihale ve müthiş sarsıntılar devrine işaret ettiği anlaşılıyor. Bu büyük sarsıntılar ve teşevvüşlerden sonra dağlar vücut bulduğundan sarsıntılar nisbeten azalmıştır. Onun için insanın bugün yaşadığı arz, nisbî bir istikrar halindedir ve bundan dolayı arz üzerinde yaşamak mümkündür. Âyeti Kerimede varit olan «yeryüzü sizinle sarsılmasın» nazmı celilinden murat bu olsa gerektir.

[6] Bu Âyeti Kerime, müşriklerin ve muhaliflerin encamını gösteren tebşi-

rüsva edecek, onlara "hani sizin Bana koştuğunuz, onların yüzünden (*müminlere*) düşman kesildiğiniz ortaklarım nerede?„ diyecek, kendilerine ilim verilenler "bugün rüsva olmak, zillete uğramak kâfirlerin başındadır„ diyecekler (7). 28 Melekler, (*kâfirlik yüzünden*) öz canlarına zulmeden bunların canlarını alacakları zaman (*korkularından*) teslim olurlar ve "biz kötülük işlemiştik„ derler. (*Onlara*), evet işlediniz, Hak Tealâ sizin yaptıklarınızı hakkiyle bilir! 29 Öyle ise haydi cehennemin kapılarına girin, orada daim kalın. Kibirlilerin yeri ne kötü bir yerdir„ denilir. 30 (*Fenalıktan*) sakınanlara da, Tanrınız size ne gönderdi? denilince, onlar: hayır

---

rattandır. Muhalifler türlü türlü plânlar hazırlamışlar, bu plânlar üzerinde binalar kurmuşlar, fakat o plânlar, o binalar, onları hazırlıyan ve kuranlarla birlikte yıkılmıştı.

[7] Kâfirlerin kıyamet günü azaplarının rüsva olmak olduğu iki defa beyan olunuyor, demek ki rüsva olmak onların bu dünyada tattıkları bir çeşit cehennem ateşidir.

gönderdi, derler. Bu dünyada iyilik edenler için iyilik vardır. Âhiret yurdu ise daha iyidir. Fenalıktan sakınanların yurdu, en güzel, en mükemmel yurttur: 31 Adn Cennetleri (*Ebediyet bağları*)dır ki ora ya gireler. Onların altından ırmaklar akar. Orada onların her dilediklerı vardır. Hak Tealâ (*fenalıktan*) sakınanlara böyle mükâfat verir. 32 Bunlar (*o kimselerdir ki*) melekler ruhlarını en iyi halde alır ve onlara: Selâm size! Yaptıklarınızın karşılığı olarak cennete girin!„ derler. 33 (*Kâfirler*) meleklerin (*canlarını almağa*) gelmelerinden, yahut Tanrının buyruğu erişmesinden başka birşey beklemezler (8). Onlardan evvel gelenler de böyle yapmışlardı. Hak Tealâ onlara zulmetmemiş; fakat onlar öz canlarına zulmetmişler, 34 işledikleri işlerin kötülüğüne uğramışlar, alay ettikleri (*azap*) ta onları çepeçevre sarmıştı

BÖLÜM: 5 — PEYGAMBERİN VAZİFESİ

35 Allaha eş, ortak katanlar "Allah dileseydi, biz de, babalarımız da Ondan başkasına tapmaz, Onun emri olmadan birşeyi de haram kılmazdık!„ dediler. Onlardan evvel gelenler de (*böyle söylemişler*), böyle yapmışlardı (9). Peygamberlere apaçık tebliğden başka bir vazife düşer mi? 36 Biz her millete bir peygamber gönderdik. O da "Allaha tapın, şeytandan çekinin„ (*dedi*). (*Her milletin*) içinde Allahın hidayete ilettikleri vardır; sapıklığa sarılanları da vardır. Yeryüzünde gezin, dolaşın da (*peygamberleri*) yalancı sayanların akıbeti ne oldu görün ve (*ibret alın*). 37 Onların hidayet bulmalarını özler, bunun için didişirsen de muhakkak ki Allah dalâlete sapanı hidayete iletmez ve bunların hiçbir yardımcıları da bulunmaz. 38 (*Müşrikler*) olanca kuvvetleriyle Allaha yemin ettiler ki: Allah ölen bir kimseyi diriltmiyecektir!. (*Hayır, Allah onları diriltecektir*). Bu, Onun dosdoğru

[8] Meleklerin gelmesinden, Tanrı Buyruğunun erişmesinden ne murat olunduğu daha sonraki âyetle tavzih olunuyor. O da kötülerin cezaya uğramaları, sonra perişan ve muzmahil olmalarıdır.

[9] Müşriklerin ileri sürdükleri bu behaneye hemen cevap veriliyor ve Allahın insanları şu veya bu yolu tutmağa icbar etmediği, fakat peygamberler göndererek doğru yolu gösterdiği, bu peygamberlerin tebliğ vazifesini ifa ettikleri anlatılıyor.

va'didir. Fakat insanların çoğu bilmezler. 39 *(Allah onları diriltecek ki)* ihtilâf ettikleri şey apaçık görünsün, kâfirler de yalancı olduklarını bilsinler. 40 Birşeyin *(o'masını)* ırade ettiğimiz zaman Bizim sözümüz "ol!„ demektir; o da oluverir.

BÖLÜM : 6 — PEYGAMBERLERİN TEBLİĞLERİ

41 Zulme uğradıktan sonra Allah yolunda *(yerlerini, yurtlarını bırakıp)* hicret edenleri muhakkak ki dünyada güzel yerlerde barındıracağız. Bilseler, âhiret mükâfatı da daha büyüktür (10). Onlar

[10] Kureyşin zulmünden dolayı hicret eden müslümanlar hakkında tebşirattır. Onlara yalnız ahirette mükâfatlar vadolunmuyor. Yeryüzünde güzel yerler vadolunuyor. Bütün bu tebşirat tahakkuk etmiş ve müslümanlar bütün Arap nahvetini kırmağa muvaffak olarak, Allahın vadine nail olmuşlardı.

Rivayet olunduğuna göre Hazreti Ömer, hilâfeti esnasında muhacirlerden birine bir atiye vererek ona: «İşte Allahın sana bu dünyada vadettiği. Onun ahirette vadettiği ise daha büyüktür:» demiş ve bu ayete işaret etmişti.

sabreden, ancak Tanrılarına güvenen kimselerdir. 43 Senden evvel ancak kendilerine *(İlâhî)* vahy indirdiğimiz, *(melekler değil, fakat)* erkek insanlar göndermiştik! Bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorunuz (11). 44 *(Kendilerine vahy verdiğimiz o peygamberlere)* apaçık bürhanlar, kitaplar gönderdik. Sana da öğüt verici *(Kur'anı)* gönderdik ki insanlara ne indirildiğini beyan edesin, onlar da düşünsünler. 45 Kötü kötü hiyleler çeviren, şeytanetler kuranlar, Allahın kendilerini yere geçirmesinden, yahut haberleri yokken üzerlerine ansızın azap gelmesinden, 46 yahut yolculukları esnasında azabın onları enseleyip yakalamasından emin midirler ? Onlar *(Allahı)* âciz kılamazlar *(ve azaptan kaçıp kurtulamazlar)*. 47 Yoksa onlar Allahın kendilerini yavaş yavaş eksilterek korkuya, azaba uğratmasından mı emindirler? (12). Tanrın çok esirgeyicidir, çok merhametlidir. 48 Onlar Allahın yarattığı herşeye dikkat etmiyorlar mı ki onun gölgesi *(dahi)* sağdan, soldan dönerek, zillet içinde Allaha secde eder. 49 Göklerde ve yerdeki her mahlûk, *(yalnız)* Allaha secde eder. Melekler de asla kibir göstermiyerek, Ona secde ederler, 50 onlara üstün olan Tanrılarından korkarlar ve kendilerine emrolunanı yaparlar.

BÖLÜM : 7 — İNSANIN TABİATI PUTPERESTLİĞE İSYAN EDER

51 Hak Tealâ buyurdu: İki mabut edinmeyin. O ancak bir tek mabuttur. Yalnız Benden korkun. 52 Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Onundur. İtaat, daima Onadır. Daha hâlâ Allahtan başkasından mı sakınıyorsunuz? 53 Size ihsan olunan her nimet, Allahtandır. Size bir fenalık dokunduğu zaman, ancak Ona yalvarır, Ondan yardım dilersiniz. 54 Sonra o fenalığı, *(o derdi)*, üzerinizden kaldırınca, içinizden bir takımları, Tanrılarına ortaklar koşuyorlar 55 ki onlara verdiklerimize nankörlük etsinler. Öyle ise geçinin, çok geçmeden *(âkıbetinizi)* bileceksiniz.° 56 On-

[11] Bazılarına göre Kitap Ehli, yani yahudi ve hıristiyan âlimleri kasdolunuyor.

[12] Bu âyeti Kerime ile ondan evvelki iki âyet, Resuli Ekremi öldürmek için suikastler tertip edenlerin uğrıyacakları cezadan bahsetmektedir. Hazreti Peygamberin düşmanları bütün bu cezalara uğramışlar, bütün kıbirleri kırılmış, cemiyetleri perişan ve muzmahil olmuştu.

lar kendilerine verdiğimizden, bilmediklerine hisse çıkarırlar. Allah hakkı için sizler, iftiralarınız yüzünden şiddetle mes'ul olacaksınız. 57 Onlar Allaha kızları (*olduğunu*) isnat ederler. (*Hâşâ*), Onun şanı münezzehtir. Kendileri de dilediklerine nail olmak isterler. 58 Onların birine bir kızının (*dünyaya geldiği*) müjdelenirse yüzü kararır, hiddetinden köpürür. 59 Kendisine verilen müjdeden dolayı halktan gizlenir. (*Kız çocuğunu*), rüsvalığa katlanarak tutayım mı, yoksa, (*diri diri*) toprağa gömeyim mi? (*diye düşünür*). İyi bilin ki onlar pek fena muhakeme ederler (13). 60 Âhirete inanmıyanların kötü bir sıfatı vardır. En yüksek sıfat, Allahındır. Aziz Odur, Hakîm Odur.

BÖLÜM : 8 — VAHYİ İLÂHİYE İHTİYAÇ

61 Hak Tealâ insanları, zulümleri yüzünden hemen tedip et-

[13] Araplar arasında kız çocuklarını diri diri gömmek gibi vahşiyane bir âdet vardı. İslâmiyet bu çirkin âdeti kaldırdı.

seydi (*yeryüzünde*) hiçbir mahlûk bırakmazdı. Fakat Allah onları muayyen bir vadeye geciktirir, onların vadesi gelince ne bir saat geri kalırlar, ne bir saat ileri giderler. 62 (*Onlar*), kendileri için istemediklerini Allaha atfederler (14). İyilik onlarınmış diye dilleri yalan söyler durur. Hiç şüphe yok ki onlar için ateş vardır (*ve ateşe*) evvel girenler onlardır. 63 Allaha ant olsun ki senden evvelki milletlere peygamberler gönderdik Şeytan onlara işlediklerini (*süsleyip*) hoş göstermiştir. Bugün onların yârı odur. Onlar için acıklı azap vardır. Biz sana kitabı ancak onların ihtilâf ettikleri (*şeyleri*) apaçık beyan etmek, iman edenlere de hidayet ve rahmet olmak üzere gönderdik. 65 Hak Tealâ gökten yağmur yağdırır. Onunla yeri, öldükten sonra tekrar diriltir. Bunda dinleyen insanlar için ibret vardır (15).

BÖLÜM: 9 — VAHYİN DOĞRULUĞUNU GÖSTEREN MİSALLER

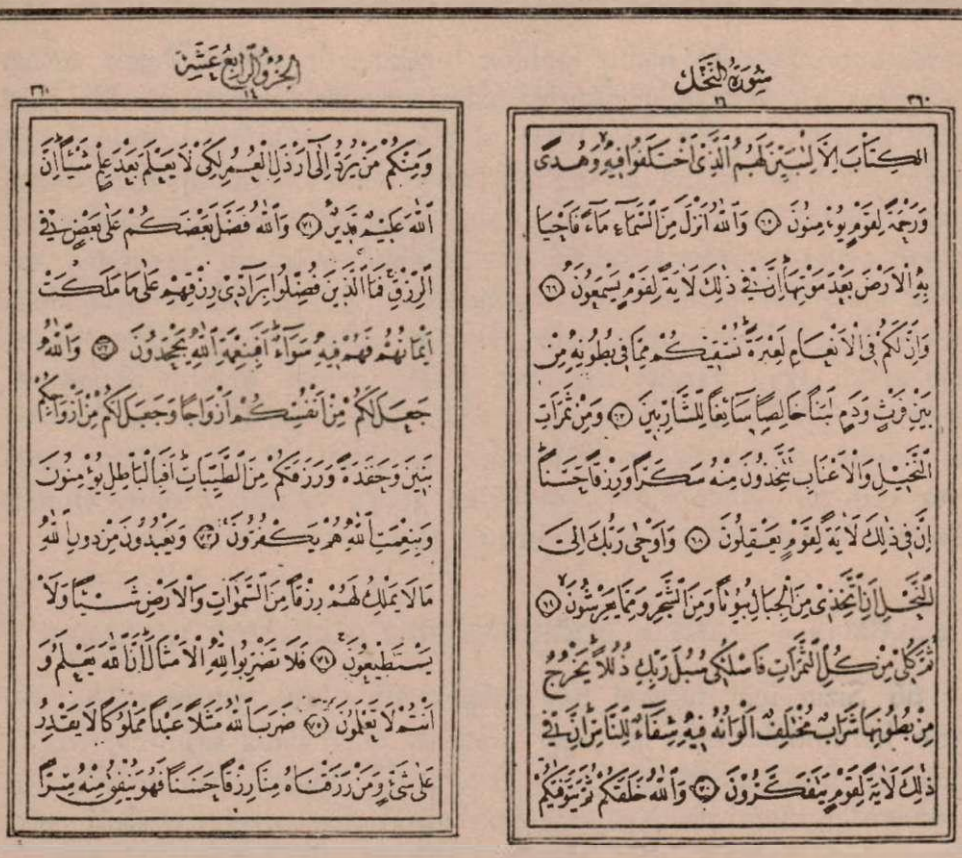
66 Sizin için sağmal hayvanlarda da ibret vardır. Size onların karnındaki fışkı ile kan arasında olan halis sütten içiririz ki içenlerin boğazından tatlı tatlı geçer. 67 Hurmaların meyvasiyle üzümlerden (*hem*) şarap yapar, (*hem*) güzel güzel yiyerek beslenirsiniz. Bunda aklı erenler için ibretler vardır. 68 Tanrın bal arısına vahyetti ki: Dağlarda, ağaçlarda, çardak kurdukları yerlerde kovanlar yapın. 69 Sonra bütün meyvalardan yeyin, sonra Tanrının yolunda inkıyat ile yürüyün! Onların karınlarından türlü türlü renkli ve insanlar için şifalı şerbetler çıkar. Bunda düşünen insanlar için ibret vardır (16). 70 Hak Tealâ sizi yarattı sonra sizin

---

[14] Kendileri kız evlât sahibi olmayı istemezlerdi Onun için kızları Allaha isnat ederlerdi

[15] Gökten yağan bu yağmurdan murat, İlâhî vahydir. Daha evvelki âyet te bunu gösteriyor Arzın ölümü, onun kuruması ve ruhî inhitata uğramasıdır, dirilmesi ruhan canlanmasıdır.

[16] Bu âyetler, İlâhî kanunların tabiatte nasıl tecelli ettiğini, buna mukabil insanın neler yaptığını mukayese ediyor. İlâhî kanunların tabiat âlemindeki faaliyetinin neticesi olarak halis süt gibi bir gıda buluyoruz. İlâhî kanunlar sayesinde bu gıda, sair anasırla karışmadan elde edilebiliyor ve bu suretle İlâhî kudretin iyi ve temiz unsurları fena ve muzır unsurlardan ayırdığını görüyoruz. İnsanın eli buna kadir değildir İnsanın eli, tabiatın meyva olarak yetiştirdiği güzel rızıklar alarak, şarap gibi zehirli bir maddeye çeviriyor. Bu iki misal, madde âleminde faal olan İlâhî kanunların en temiz ve en hoş gıdaları yetiştirdiği bunları

ruhunuzu alır, içinizden bazıları yaşayışın en fena devrine vardırılır ki birşey bilir iken bilmez olurlar. Şüphe yok ki Allah herşeyi hakkiyle bilir, herşeye hakkiyle kadirdir (17).

---

müzir veya faydasız unsurlardan ayırdığı gibi ruhânî âlemde faal olan İlâhî kanunların da en yüksek ve en iyi ahlâkı tenmiye ettiğini ve insana bunlarla en temiz ve en güzel ruhanî gıdayı temin ettiğini izah ediyor. Fakat nasıl insanın eli en temiz ve en güzel maddî gıdaları bozarak meyvaları zehirlere çeviriyorsa, gene onun eli ruhanî gıdaların en ulvisini de bozabilir.

Bilhassa ikinci misal, insan elinin, İlâhî vahy ile gelen en faydalı tebliğleri nasıl bozduğunu apaçık göstermekte ve insanın ancak İlâhî vahy ile bildirilen akait ve ahlâka uymakla kemale ereceğini anlatmaktadır.

«Bal arısı» hakkındaki temsil de böyledir. Arı, İlâhî kanunlara tâbi olarak çiçeklerden bal toplar. Bu küçücük hayvanın, İlâhî kanunlara uyarak yaptığını, bütün insanlar bir araya gelseler, yapamazlar. Bu temsilden de maksat İlâhî kanunların ruhanî âlemde de nasıl faal olduğunu göstermektir. Resuli Ekrem, ruhanî âleme hâkim olan İlâhî kanunlara uyarak İlâhî vahy ile bütün dinlerdeki en güzel akait ve ahlâkı toplamış, onları Kur'an ile bütün insanlığa takdim etmiştir. Bu İlâhî eserin, yalnız insan kudreti ile vücut bulmasına imkân yoktu. Kur'an, dinî,

BÖLÜM : 10 — PEYGAMBERİ SEÇMEK

71 Hak Tealâ sizi, maişet kazancı hususunda biribirinize üstün kıldı. Üstün gelenler, kazandıkları rızkı, sağ ellerinin mülkü olanlara (*ellerinin altındakilere*), kendileriyle müsavi bir surette vermezler. O halde onlar, Allahın nimetini, bilerek inkâr ediyorlar (18). 72 Hak Tealâ sizin için kendinizden zevceler yarattı, zevcelerinizden de sizin için oğullar, torunlar verdi, size iyi ve temiz şeyleri rızk olarak ihsan etti, daha hâlâ onlar bâtıla inanıp Allahın nimetine nankörlük mü ediyorlar?. 73 Onlar Allahı bırakarak göklerden, yerden kendilerine rızk vermeğe hiç te kadir olmayan, ellerinden hiçbir şey gelmiyen şeylere taparlar. 74 Artık Allaha (*ortak kattıklarınızı*) Allah ile kıyas etmeyin. Çünkü Allah bilir, siz bilmezsiniz. 75 Hak Tealâ size bir misal irat eder: *(Dikkat edin!)* Başkasının memlûki olan, hiçbir şeye kudreti yetmiyen bir kul ile tarafımızdan güzel bir rızka nail olup gizli veya âşikâr

---

ahlâkî bütün akait ve esasatın en yüksek muhassalasıdır. Nasıl arının balında insanlara maddeten şifa varsa, Kur'anda da insanlar için ruhan şifa vardır.

Bu münasebetle şunu da izah etmek icap eder. Kur'anda vahy gelmesi beş şekilde varit olmuştur. 1) Cansız eşyaya, meselâ arza vahy (99 : 5); 2) İnsandan başka canlı mahlûkata vahy. Burada arıya vahyolunduğu gibi; 3) peygamberlerden başka erkek ve kadınlara vahy (5 : 111), (28 : 7); 4) peygamberlere vahy; 5) meleklere vahy.

Vahyin bu beş çeşidi ayni mahiyette değildir. Meselâ arıya vâki olan vahy onun tabiî sevkidir. Peygamberlere vukubulan vahy ise, insanların irşadı için İlâhî iradeyi ifade eder.

[17] Fertler hakkında böyle olduğu gibi milletler hakkında da böyledir. Resuli Ekremden evvel kendilerine İlâhî vahyin ilmi verilenler, Hazreti Peygamberin kudumundan evvel, onu ya kaybetmişler, yahut bozmuşlardı. Onun için yeni bir vahye ihtiyaç vardı.

[18] Âyeti Kerime maddî âlemdeki ayrılıklara işaret ederek, kâfirlerin başka bir yerde apaçık ileri sürdükleri bir talebe cevap veriyor. (6 : 120) e bakınız. Kâfirler, Allahın peygamberine verilen onlara da verilmezse inanmıyacaklarını söylüyor, yani onlar da Hazreti Peygamber gibi İlâhî vahye nail olmak istiyorlardı. Bunlara cevap verilmekte ve bu maddî âlemde bazı insanların diğerlerinden fazla rızka nail oldukları, halbuki başkalarının başkalarına memlûk olup bir şey kazanmadıkları, herşeyi başkalarından bekledikleri, halbuki bunların da çalışıp çabaladıkları gösteriliyor. Ruhanî âlemde de bu fark vardır ve onun için herkes ayni derecede İlâhî vahye lâyık değildir. Âyeti Kerimenin sonunda «Allahın nimetini mi bilerek inkâr ediyorsunuz» denilmekle buna işaret olunuyor. Çünkü Allahın nimeti, Allahın vahyidir.

harceden" (*hür insan*) bir midir? (19). Allaha hamdolsun hayır, fakat onların çoğu bilmezler. 76 Hak Tealâ (*gene*) iki kişi ile misal irat eder: Biri dilsizdir. Hiçbir şeye gücü yetmez, (*ne anlar ne anlatır*), efendisine yüktür, nereye gönderse bir iş görüp gelemez. Böyle bir kimse, adaleti gözetip ona göre hareket eden, dosdoğru yol üzere giden ile bir olur mu? (20).

BÖLÜM : 11 — AZABIN GECİKTİRİLMESİ

77 Göklerle yerin bütün gaybini (*bilmek*) Allaha aittir. (*Müşriklerin izmihlâle uğrıyacakları*) ân (*meselesi*) göz kırpmak kadar, belki de ondan yakın, (*ondan çabuktur*) (21). 78 Hak Tealâ sizi analarınızın karnından, hiçbir şey bilmediğiniz halde, çıkardı Şükredesiniz diye kulaklar, gözler, verdi. 79 Gökyüzünün genişliğinde uçuşan kuşları görmüyorlar mı? Onları yalnız Allah tutar. Bunda müminler için, ibretler vardır (22). 80 Hak Tealâ evlerinizi, sizin için, huzur ocağı yaptı, hayvanların derilerinden ev gibi çadırlar temin etti ki sefer zamanında, konak zamanında bunları kolaylıkla taşırsınız. Hayvanların yünlerinden, tüylerinden,

---

[19] Burada bahis mevzuu olan köle, putlara tapan insandır. Böylesi taştan, şundan bundan yapılan putlara hâkim değil hâdimdir. Onu bu gibi şeylere hâkim olmak üzere yarattığı halde mahkûmiyeti kabul etmiştir, onların üzerinde hüküm ve nüfuzu olduğuna zahip olmuştur.

Güzel rızka nail olup gizli veya âşikâr harceden ise İlâhî vahye nail olan zat, yani Hazreti Peygamberdir. Bu misalden murat, putlara tapanların, nihayet her türlü kuvvet ve kudretten mahrum kalacaklarını göstermektir. Daha sonraki misal bunu teyit ediyor.

[20] Bu temsil de bundan evvelki temsil gibidir. Bundan evvelki temsille güzel rızka nail olan zata mukabil burada adaleti gözetip ona göre hareket eden, dosdoğru yol üzere giden zattan bahsolunuyor. Putlara tapan köle mukabilinde de dilsiz, meram anlatmaktan âciz, efendisine bâr, nereye gitse bir iş göremez köleden bahsedilmektedir. Bu iki temsil, bâtılın mağlûp olacağını, putperestliğin izmihlâle uğrıyacağını tebşir eden iki İlâhî müjdedir.

[21] Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan «gayip» ten murat, gaybi, yani görünmiyeni bilmektir. Ân meselesi ise, muhasımların, bâtıl taraftarlarının mağlûp ve perişan olacakları ândır. Bu ânın, süratle hulûl edeceği haber veriliyor.

[22] Hak Tealânın kuşları tutmasından murat, düşmanların muharebe dolayısiyle uğrıyacakları azabı geciktirmesini ifade eder. Arap, durubu emsalinde, şiirlerinde, kuşların muzaffer ordularla birlikte uçarak mağlûp düşmanların cesetlerine konduklarını ifade eder. **Meydaninin «Mecma-ul-emsal» inde birçok misallerine tesadüf olunacağı gibi Nabiğa ile Ebuttayyibin şiirlerinde de tesadüf olunur.**

kıllarından ev eşyası yapmanızı temin etti. Bunları bir zaman için kullanırsınız. 81 Hak Tealâ yarattığı şeylerden size gölgelikler yaptı, size dağlarda yuvalar, sizi sıcaktan, soğuktan koruyacak elbiseler, kavgalarınızın zararından koruyacak zırhlar da temin etti. Hak Tealâ üzerinizdeki nimetlerini böylece tamamlar ki Ona münkat olasınız (23). 82 Onlar yüz çevirirlerse, (*sen mesul değilsin*) çünkü senin vazifen apaçık tebliğden ibarettir. 83 Onlar Allahın nimetini tanırlar, sonra bilmemezlikten gelirler. Bunların pek çoğu nankördürler.

BÖLÜM : 12 — PEYGAMBERLERİN ŞEHADETİ

84 O gün, her milletten, (*şehadeti hakkiyle ifa eden*) bir

[23] Hak Tealâ, insanlara bu dünya hayatı için lâzım olan herşeyi nasıl yarattı ve temin etti ise, maddî hayatı sayısız ihsanları ile nasıl inkişaf ettirdi ise, bu nimetleri en büyük nimet, yani insanları doğru yola irşat eden İlâhî vahyi ile tamamladı ve bu suretle insanların maddî, manevî ve ruhanî tealisini temin etti.

şahit getireceğiz (24). Kâfir olanlara (*özür dilemek için*) izin verilmiyecek. onlara sitem edilmiyecek. 85 Zalim olanlar, azabı görünce, (*kurtulmak için yalvarırlar, fakat*) onların azabı hafifletilmez. onlara mühlet de verilmez. 86 Müşrikler, şerik koştuklarını görünce derler ki: "(*Ulu*) Tanrımız! Bunlar, bizim Seni bırakarak taptığımız şeriklerimizdir.„ Fakat bunlar, bu sözleri onlara ıade ederek: "Siz yalancısınız„ diyecekler. 87 Onlar o gün Allaha arz-ı teslimiyet ederler ve uydurdukları (*sahte*) mabutlar, onlardan (*uzaklaşıp*) kaybolurlar. 88 Kâfir olup (*insanları*) Allah yolundan alıkoyanların. yaptıkları fesat yüzünden, azapları üzerine bir azap daha arttırırız. 89 Her milletin kendisinden ona şahit çıkaracağız! Seni de bunlara şahit getireceğiz (25). Biz sana herşeyi apaçık beyan eden. hidayet ve rahmet olan (26), (*hakka teslim olmuş*) müslümanlara müjde olan kitabı indirdik.

BÖLÜM : 13 — İYİLİK VE FENALIK

90 Hak Tealâ adaleti, (*başkalarına iyiliği*) ihsanı, akrabadan

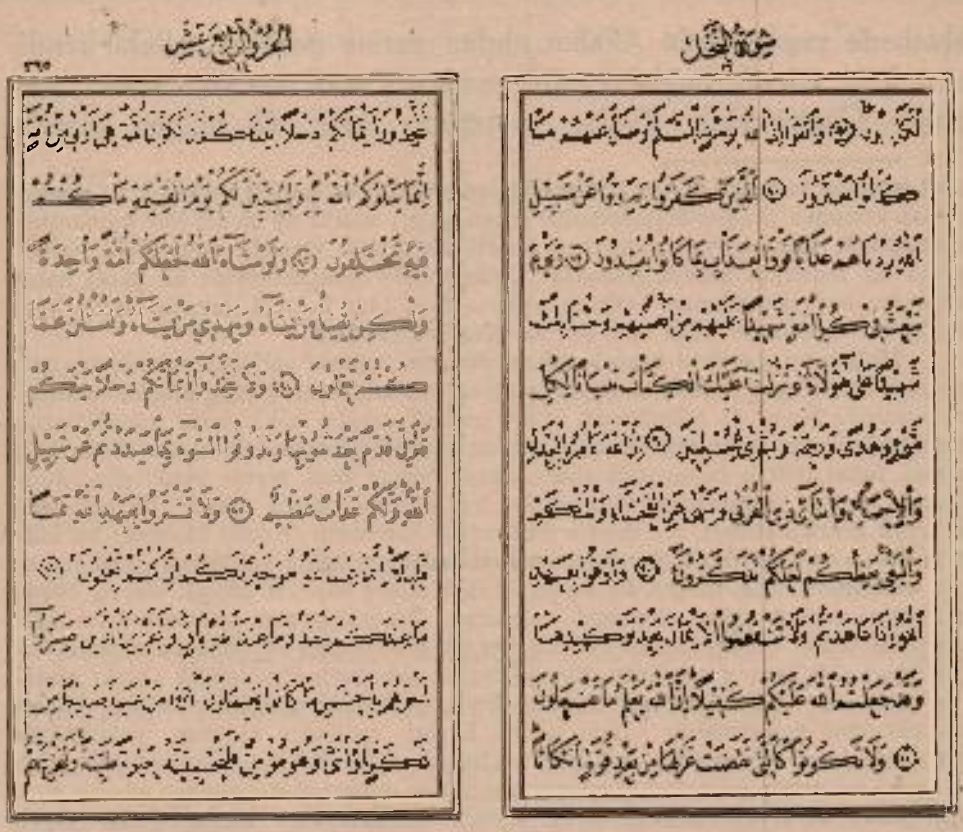
---

[24] Bu şahitler, peygamberlerdir Gerek bu Âyeti Kerimede, gerek bu kısmı ikmal eden 89 uncu âyette, her milletten bir peygamber zuhur ettiği esası, anlatılır Bu geniş insanî esas. islâmiyete mahsustur. Hıristiyan münakkitlerden biri islâmiyetin bu geniş insanlığı karşısında hayrete duçar olarak «bu âyete göre Hindistan'da, Çin'de, Japonya'da ve sair yerlerde de, hak peygamberler zuhur ettiğine inanmak icabedecek..» der Asıl hayret edilecek şey, israil içinde yüzlerce peygamber çıktığını kabul edip diğer milletler içinde bir peygamber çıkmadığını ileri sürmektir Islâmiyet bu dar kafalılığı reddeder

[25] Hazreti Peygamberin kıyamet günü Araplara şahit olacağını, onun için onun yalnız bir Arap peygamberi olduğunu bu âyetten çıkaranlar vardır. Yanlıştır. Araplar Hazreti Peygamberin ilk hitap ettiği milletti. Onun için, herkesten evvel, Arap münkırleri muhakeme olunacaklardır. Resuli Ekremin bütün milletlere gönderildiği Kur'anda son derece sarihtir. (2 : 143) e bakınız.

[26] Garp muharrirlerinden Brinkman bu Âyeti Kerimeden bahsederken bir not ilâve ederek der ki: «Mademki Kur'an, herşeyi apaçık beyan eden ve hidayet ve rahmet olan bir kitaptır, o halde sünnete ne lüzum var?» Brinkmanın bu iddiası, sünnetin ne olduğunu anlamadığını gösteriyor. «Sünnet» Hazreti Peygamberin bütün Kur'an tebliğlerini hayatında yaşatan hal ve hareketleridir. Onun bu hal ve hareketleri, Kur'anı tavzih eder. Bu itibarla onun lüzumu pek âşikârdır.

Bundan başka Âyeti Kerimede Kur'anın herşeyi açık beyan etmesinden murat, onun ruhanî hayata, ruhanî teali ve tekâmüle ait bütün esasları beyan etmesi, muhtelif dinler arasındaki ihtilâfları hal ve fasletmesidir. Yoksa murat, dünyada mevcut olan herşeyi beyan etmesi değildir!

muhtaçlara vermeyi, emreder. Hayasızlığı, kötülüğü, zulmü (*fesadı*) nehyeyler. Size nasihat kabul edesiniz (*diye öğüt verir*) (27). 91

---

[27] Âyeti Kerime iyilik ve kötülüğün muhtelif derecelerini gösteriyor. İyiliğin en geri derecesi adalettir Adalet, hakkını alıp vermek, iyiliğe iyilikle mukabele etmektir. Bütün vazifeleri, mükellefiyetleri ifa etmek buna dahildir. Çünkü bunların hepsi, iyiliğe iyilikle mukabeleden ibarettir

İyiliğin daha yüksek kelimesi «İyilik» kelimesi ile ifade ettiğimiz «ihsan» dır. Bundan maksat, karşılık beklemeden menfaat gözetmeden iyilik etmektir.

İyiliğin daha yüksek bir derecesi akrabaya vermektir. İnsanın akrabasına, çocuklarına, ana babasına, hemşirelerine, biraderlerine iyilik etmesi fıtrî bir sevkin neticesidir. Onun için iyiliğin en yüksek derecesi, insanda iyiliğin fıtrî bir sevk haline gelmesi, iyiliği bir ceht sarfederek değil, fakat iyilik hissinin içinde kökleşmesi yüzünden yapmasıdır.

Âyeti Kerime daha sonra kötülüğün derecelerini göstermektedir ve ferdin nefsine, cemiyetine ve insanlığa karşı yapabileceği her kötülüğü nehyetmektedir.

On on beş sene evvel yazdığım bir eserde Âyeti Kerimeyi şöylece tefsir etmiştim :

Cenabı Hak, bu Âyeti Kerimede üç şeyi yapmayı, üç şeyden uzaklaşmayı emrediyor. Evvelâ herkesin yekdiğerile muamele ediyorken adalete riayeti; saniyen herkese müsbet iyiliklerde bulunmayı; salisen, insana kan rabıtası ile bağlı akraba

Muahede yaptığınızda Allahın ahdini yerine getirin. Allahı kendinize kefil ederek bağlandığınız yeminleri tekit ettikten sonra bozmayın. Çünkü Hak Tealâ, yaptığınızı bilir. 92 İpliğini güzelce

---

nasıl sevilirse herkesin öylece sevilmesi isteniyor. Bu üç fazilete mukabil, üç şeyden içtinap etmemiz tavsiye edilmektedir. İnsan, gayri ahlâkî ve çirkin her hareketten uzaklaşacak, başkalarının hukukuna sureti kat'iyyede tecavüz etmiyecek, başkalarına bir fenalıkta bulunmıyacaktır. Biribirimizle muamelemizde en güzel hareketlerden biri : akrabamıza bakmak, onlara lâzım olan herşeyi vermek olduğu gibi bütün kardeşlerimize karşı ayni şekilde hareket etmektir.

Muhterem samiler ! hepiniz münevversiniz, hepiniz ahlâka, medeniyete, içtimaiyata dair birçok eserler okumuşsunuzdur, hepiniz de en büyük âlimlerin insanlar arasında huzur ve müsalemeti idame edecek çareler hakkındaki mütalealarını görmüşsünüzdür. Buna rağmen ayni mevzu üzerinde Kur'an-ı Kerimin ifade ettiği vecize, fakat ihatalı beyanatına nazir olacak hiçbir sözü, hiçbir yerde görmemişsinizdir. Cuma hutbelerinin nihayetinde irat edilmek üzere Resuli Ekremimizin bu âyeti intihap etmesi, son derece mühim bir harekettir. Resuli Ekremin bu intihabı dolayısiyle bu Âyeti Kerime, cuma hutbelerinin âdeta bir lâzımı gayri müfarikı olmuştur Bütün dünya, bu Âyeti Kerime üzere hareket edecek olursa, bütün ıstıraplar, ahlâksızlıklar, cinayetler zail olur. Dünyanın ceza kanunlarından herhangisini tetkik ediniz. Oradaki bütün kanunî maddelerin üç serlâvha altında tasnifi kabil olduğunu görürsünüz. Evvelâ ferdin şahsiyetine müteallik ahlâkı gösteren maddeler vardır Bunların hedefi; efradı, biribirinin şahsını müteessir edecek fenalıklardan menetmektir. Daha sonra, heyeti içtimaiye azasının yekdiğerine karşı hukukunu sıyaneti istihdaf eden maddeler vardır. Bunlar, hukuku, şahsı, malı ve icra vazifesiyle mükellef olanların hukukunu ve şerefini sıyanet edecek yani hükûmetin nüfuz ve sultasını temin edecek maddelerdir. Naklettiğimiz Âyeti Kerimenin ikinci şıkkına bakıldığı takdirde, onun bu üç noktayı bahis mevzuu ettiğini görürsünüz. Âyeti Kerime diyor ki : Cenabı Hak «fahşa» yı, yani insanın şahsi ahlâkına müteallik fena hareketleri: «münkeri» yani insanın hemcinsine müteallik fena hareketleri, nehyediyor. Nihayet «bağiy» menedilmekte. Yani bir memlekette, bir hükûmetin istikrarını haleldar edecek her fesat nehyolunmaktadır.

Kur'anı Kerimin üslûb-u beyanının hassalarından biri iyilikleri emrettiği zaman evvelâ iyiliğin ilk mertebesinden başlıyarak tedricen daha ve daha yüksek faziletleri göstermesidir Fenalıklar da gösteriliyorken ayni hattı hareket takip olunmakta, fenalığın ilk mertebesinden başlanarak tedricen daha beterleri gösterilmektedir Bu Âyeti Kerimede bu şekilde hareket olunmuş, Âyeti Kerimede evvelâ insanın şahsına, sonra sair efrada, sonra cemiyete müteallik fenalıklar gösterilmiştir.

Her hafta cuma hutbelerini müteakıp okunan Âyeti Kerime, bu derece mühimdir. Acaba saliklerine böyle en mühim vezaifi bir arada gösteren diğer bir kitap veya diğer bir diyanet gösterebilir misiniz ?

Âyeti Kerimenin ikinci kısmı bir heyeti içtimaiyenin huzurunu ihlâl edecek bütün feanlıkları saydığı halde onun ilk kısmı bir cemiyeti en yüksek ahlâk ve en yüksek mefkûrevî salâha isal edecek fezaili saymaktadır. Kur'an diyor ki, «Cenabı Hak adaleti, ihsanı ve akrabaya itayı emreder. Bu suretle evvel beevvel hiç olmazsa adalete riayetkâr olmamız icap ettiği anlaşılıyor. Adalet, bizim herkese karşı bütün taahhüdatımızı ifa etmemizi emreder. Adalet herkese hakkını vermek ve herkesten hakkını almaktır. Bundan ibaret olan adalet, faziletin en yüksek

büküp sağlam yaptıktan sonra onu çözüp bozan kadın gibi olmayın (28). Bir millet, diğer bir milletten sayıca üstün olduğu için yeminlerinizi aldatma âleti yapıyorsunuz (29). Hak Tealâ sizi bununla deniyor. Kıyamet günü ihtilâf ettiğiniz şeyleri, elbet beyan edecektir. 93 Hak Tealâ dileseydi, sizi bir tek ümmet yapardı. Fakat O dilediğini dalâlette bırakır, dilediğini hidayete iletir. Yaptığınızdan herhalde mes'ul tutulacaksınız (30). 94 Yemin-

örneği değildir. Bilâkis adalet, ahlâk beşeriyetin en birinci merhalesidir. Adalet, seviyyei faziletkârânesi itibarile ihsanın dunundadır. «İhsan», iyiliğin her türlüsünü gonül rızasile yapmaktır. «İhsan» bir iyilik mukabilinde yapılan iyilik değil, mukabilsiz yapılan iyiliktir. Maamafih faziletin bu seviyesine yükselen insanlar, belki yaptıkları iyilik mukabilinde manevî bir ecir beklerler. Belki iyilik ettikleri insanların kendilerine medyunu şükran olmalarını isterler, belki bu şükran gösterilmezse müteessir olurlar. Belki de yaptıkları iyilikleri hatırlatmak isterler. Şayet bu mertebede olan bir insan bu gibi zaaflar gösterirse bu pek mühim değildir. Fakat bu gibi sıfatlar pek te takdire şayan görülemez. Onun için Kur'an, bizi daha yüksek görmek ister. Bizi her türlü mükâfat fikrinden, şükran ile karşılanmak kaydından vareste görmek ister. Kur'an-ı Kerim, hiçbir istifadeye nail olmazsak ta, hiçbir istifadeye nail olmak ümidi de bulunmasa genc iyilik etmemizi ister. Hattâ iyiliğe karşı mütehassis olmıyacak olanlara karşı bile iyilik etmek gerektir. İyilik, mahza iyilik uğrunda yapılmalıdır. Bunu yapmak imkânsız değildir. Babaların evlâtlarına şefkati bu cinsten değil midir? İyi insanlar babalarına ve ailelerine böyle iyilik etmezler mi? Bundan dolayı, Kur'an-ı Kerim en büyük fazileti «akrabaya ita» kelimeleriyle ifade ediyor ve bu suretle yalnız, adalet, yalnız ihsan ile iktifa etmiyerek başkalarını da akraba gibi sevmeyi emrediyor. Bu asil faziletleri hayata tatbik ederken insanlar arasında din veya renk farkı gözetmek doğru değildir. Çünkü Kur'an, faziletlerin en iptidası olan adaletten bahsederken «bir kavme karşı duyduğunuz nefret ve husumet sizi adaletten geri koymasın. Adaleti icra ediniz» der. Bu suretle Müslümanlar, düşmanlarına karşı bile icrayı adalete memurdurlar.

Hulâsa, Âyeti Kerime, faziletin üç merhalesini gösteriyorken fazileti tahdit etmiyor ve onların herkese karşı tatbikini arzu ediyor.

[28] Bu temsilin manasını daha sonraki âyetler gösteriyor.

[29] İslâm düşmanları, sayıca müslümanlardan çok oldukları için taahhütlerini, yeminlerini tutmak istemezlerdi. Müfessirlerin çoğu, Âyeti Kerimenin «Kureyş» tarafından takip olunan hareket tarzını ifade ettiğini söylerler. Fakat âyetin beyanı, ahitlerini hiçe sayanların hepsine şamildir. Avrupanın nice medeni milletleri, kendileriyle muahede akteden tarafın biri zayıf olunca, muahedelerin ahkâmına zerre kadar riayet etmezler ve mukabil tarafın za'fını muahedeleri bozmak için vseile sayarlar.

Kur'anı İngilizceye tercüme edenlerden Rodwell bu âyetten bahsederken der ki: «Araplar, her yarı barbar millet gibi sayı faikıyyetini muahedeleri bozmak için sebep sayarlardı». Onun bu sözlerini şu şekle sokmak daha muvafık olur: «Eski araplar, yirminci asrın medeni milletlerinden birçokları gibi...» ilâh.

[30] Allahın dileği, Onun İlâhî kanunlarına göredir. Onun için ancak günahkârlar ve zalimler saparlar. 104 üncü âyet bu âyeti tavzih etmektedir. Ona da bakınız.

lerinizi, biribirinizi aldatmak için âlet etmeyin ki ayağınız, sapasağlam durduktan sonra sürçer, *(insanları)* Allah yolundan alıkoymak yüzünden kötülüğe uğrar, *(kötülüğün tadını tadarsınız, nasibiniz de)* büyük azap olur. 95 Allaha karşı olan ahdinizi hasis bir menfaat mukabilinde satmayın. Allah yanındaki nimet, bilseniz, daha hayırlıdır. 96 Sizde ne varsa, tükenir. Allahın *(nimetleri)* bakidir. Biz sabredenlerin. *(sıkıntılara karşı dişlerini sıkıp çalışanların)* işledikleri en güzel işlerin karşılığı olarak mükâfatlarını vereceğiz. 97 Erkek olsun, kadın olsun, herkim mü'min olduğu halde doğru dürüst işler işlerse muhakkak ki ona en iyi, *(en mes'ut)* hayatı yaşatır, onlara işledikleri güzel işlere karşı mükâfat veririz 98 Kur'an okuyacak olduğun zaman kovulan şeytandan Allaha sığın. 99 Çünkü *(şeytanın)*, iman edip Tanrılarına güvenen ve dayananlar üzerinde hiçbir hükmü yoktur. 100 Onun hükmü yalnız kendisine yâr olup Allaha şerik koşanlar üzerindedir.

BÖLÜM : 14 — KUR'AN HAKTIR

101 Bir âyeti diğer bir âyetin yerine getirirsen—ki Hak Tealâ neyi vahyedeceğini en iyi bilir — onlar derler ki: "Sen bir fıkaradan başka birşey değilsin„. Hayır, onların en çoğu bilmezler (31).

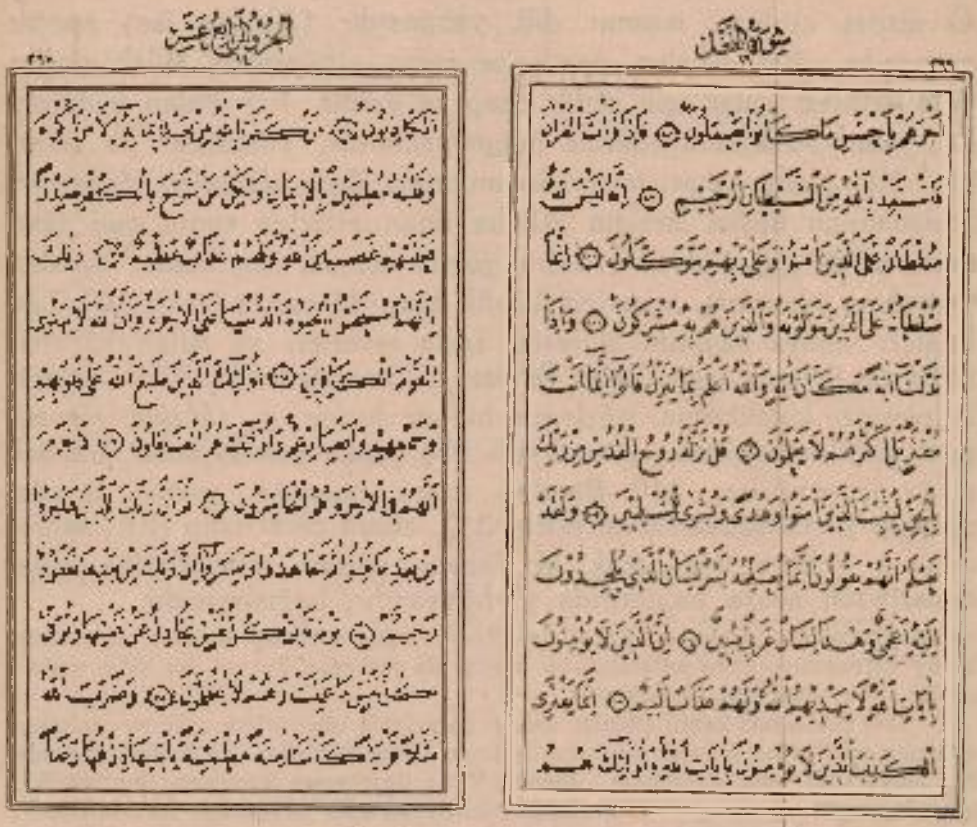
---

[31] Bu âyeti Kerimedeki Kur'anda bazı âyetlerin diğer âyetleri neshettiğine dair söylenen sözler, münakaşaya değer.

En salâhiyettar âlimler, mensuh âyetlerin sayısını beşe indirirler ve bu âyetlerin hepsi de Medinede nazil olmuştur. O halde bu âyetin nesih esasını koyduğunu kabul edecek olsak bile onun Resuli Ekremin Medinede yerleşmesinden ve orada müslümanların irşadı için mufassal talimata ihtiyaç hissolunduktan sonra takrır olunması icabederdi.

Halbuki bu sûre Mekkede nazil olmuştur. Mekke devrinde, herhangi bir âyetin diğer bir âyeti neshetmesi için hiçbir sebep yoktu. Böyle bir sebep bulunduğunu gösterecek hiçbir emare yoktur.

Bundan başka Nassı Kerim, burada Kur'anın bahis mevzuu olduğunu, müşriklerin Kur'anı uydurma telâkki ettiklerini ve bir âyetin diğer âyeti neshetmesini bahis mevzuu etmediklerini göstermektedir. Bir âyetin diğer âyeti neshetmesi müşrikleri alâkadar edemezdi. Onları alâkadar eden cihet, daha evvel vahyolunmuş kitaplar bulunduğu halde yeni kitabın vahyolunması, kendilerine ait ve nazarlarında kudsiyeti haiz bir takım âdet ve an'anelerin kaldırılmasıdır. Bunların karşı geldikleri noktalar bunlardı. Cevap olarak İlâhî vahyi Ruhulkudüsün getirdiği beyan olunmakta ve müşriklere ait âdet ve an'anelerin İlâhî vahye istinat etmediği anlatılmaktadır Bundan başka Bakara sûresinin 106 ıncı âyetine ve âyetin notuna bakınız

102 De ki: Onu, (*Kur'anı*) Ruhülkudüs (32), mü'minlerin imanını sağlamlaştırmak, müslümanlara hidayet ve müjde olmak üzere Tanrın tarafından hak ile indirmiştir. 103 Muhakkak biliyoruz ki onlar: "(*Peygambere, bunu*) ancak bir insan öğretiyor„ diyorlar (33)

[32] Resuli Ekreme İlâhî vahyi getirene burada «**Ruhülkudüs**» deniliyor. (**26 : 193**) de ona **Ruhulemin**, (2 : 97) de ona «**Cibril**» denilmektedir.

[33] Muhasımlar tarafından bahis mevzuu olan bu insan kimdi? Bu vadide ileri sürülen isimler şunlardır: Cobir, Yasir, Siş yahut Addas, Kays, Yai? Bunların ekserisi, hıristiyan kölelerdi. Garp muharrirlerinden Prideanp, Selmani Farisî'yi de bunlara katar. Fakat Kur'anın İngilizce mütercimlerinden Sale, Selmanın, Medinede müslüman olduğunu söyleyerek bu muharrire cevap verir. Diğer köleler, islâmiyeti ilk kabul edenler, bu yüzden Kureyşin işkencelerine uğrıyan ve bunlara katlananlar arasında idiler. Bunların çekmedikleri eziyet kalmamıştı. Bunların, sahte olduğunu bildikleri bir dava uğrunda bu kadar sabır ve metanet göstermeleri mümkün miydi? Kureyş sanadidi ile bilâhare onlara uyan garp münakkıtlerini susturmak için bu cevap kâfi idi.

Hıristiyan muharrirlerinin çoğu Sergius namında Nasturi bir rahibin Hazreti Muhammede hocalık ettiğini söylerler ve hazreti Peygamberın bu rahibe, amcası Ebu Talible birlikte Suriyeye gittiği zaman rastgeldiğini ve bildiklerini

O nisbet ettikleri insanın dili, yabancıdır. (*Kur'an ise*) apaçık arapçadır. 104 Allahın âyetlerine iman etmiyenleri Allah doğru yola iletmez, onlar için acıklı azap ta vardır. 105 Yalan uyduranlar, yalnız Allahın âyetlerine inanmıyanlardır. Yalancılar da onlardır. 106 Kalbi rahat, iman ile mutmain iken (*dininden dönmeğe*) zorlanandan başka herkim Allaha iman ettikten sonra onu tanımaz, fakat (*küfre döner*), küfre göğüs açarsa, işte bunlar Allahın (*gazabına uğrarlar*), onlar için büyük azap da vardır (34). 107 Zira bunlar, dünya hayatını âhiretten fazla severler, ve Allah kâfirleri hidayete iletmez (35). 108 Bunlar o kimselerdir ki Allah onların kalplerine, kulaklarına, gözlerine mühür basmıştır. (*Hakkı göremiyen*) gafiller bunlardır (36). 109 Hiç şüphe yok ki onlar âhirette ziyan içindedirler. 110 Bundan sonra mihnete, zulme, tazyika uğrayıp yurtlarından hicret eden (37), sonra cihat edip (38) sabredenlere gelince muhakkak ki Tanrın, onların mihnetlerine uğramalarından sonra haklarında yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır.

ondan öğrendiğini söylerler. Fakat Sale bir çocuğun kısa bir seyahat esnasında birşey öğrenemiyeceğini anlatarak bu iddiayı da cerheder. Esasen, bu iddia muhasımlar tarafından ileri sürülmüştür.

[34] İslâmiyeti kabul edenler içinde, en müthiş işkencelere rağmen dininden dönenler enderdiler. Bunlar samimiyetle iman etmiş oldukları için dinleri uğrunda her fedakârlığı göze alıyorlardı. Meselâ Yasir ile zevcesi Sümeyye, her tazyika, her işkenceye rağmen geri dönmedikleri için müşrikler tarafından öldürülmüşler, Sümeyyenin bacakları iki deveye bağlanmış, develer ma'kûs istikametlere sürülmüş ve biçare kadın parçalanarak ölmüştü. Bunların oğlu Ammar ana ve babasının bu feci âkıbetini görmekle beraber zerre kadar yılmamış ve müslümanlıkta sabit kalmıştı. Bu köleler en müthiş işkencelere uğramakta idiler. İngiliz müsteşriki William Miur bunlardan bahsederken der ki: «Bunlar yakalanıp hapsedilir, yahut kızgın kumların üzerinde kavurucu güneşe maruz bırakılır, ve susuzluktan ölecek hale gelirlerdi.» En azimkâr insanları bile sarsacak mahiyette olan bu işkencelere rağmen bu samimî müslümanlar sebat etmişler, Hazreti Bilâl, kızgın kumların üzerinde «Allah birdir, Allah birdir» diyerek herşeye tahammül etmişti.

[35] Çünkü bunlar hak ve hakikati reddetmiş kimselerdir.

[36] Şu nokta son derece vâzıh ki Cenabı Hak insanların kalplerini mühürliyerek onları hak ve hakikati kabul etmekten alıkoymuyor. Bilâkis insanlar hakikati reddediyor, peygamberin irşadını sağır kulakla karşılıyor ve onun için onların kalpleri mühürleniyor. Fakat bu mühürlenme de müebbet değildir. Çünkü 110 uncu âyet bundan sonra da nedamet edip tevbe eden, hidayet yolunda yürüyen, bu yolda sabır ve metanet gösterenleri Allahın yarlığadığını gösteriyor.

[37] Hicret edenler, yurtlarından tazyika uğrayıp evlerini barklarını bırakmağa ve başka yere iltica ya mecbur olanlardır. Âyeti Kerimeden, bu sırada müslümanların Medineye hicrete başladıkları anlaşılıyor.

[38] Buradaki cihattan maksat» muharebe etmek değildir. Âyet Mekkidir. Mekke devrinde muharebe bahis mevzuu olamazdı. Cihattan maksat, nefs ile mücahede etmek, her iğfale karşı gelmektir

BÖLÜM : 15 — MEKKELİLERİN ÂKIBETİ

111 O günü (*hatırla ki*) herkes öz canı için, uğraşır, didişir, (*kurtulması için çabalar*), herkese ne yaptı, ne işler işledi ise onun (*karşılığı*) tastamam verilir ve onlara (*asla*) gadrolunmaz. 112 Hak Tealâ misal irat eder: Bir kasaba ki emniyet, huzur ve istirahat içinde idi, rızkı her yerden bol bol gelirdi. Fakat Allahın nimetlerine karşı nankörlük gösterdi. Allah da (*o kasaba halkının işledikleri mukabilinde*) onlara açlık ve korkunun en şiddetlisini tattırdı (39). 113 Onlara içlerinden bir Peygamber geldi. (*Onu reddettiler*), yalan saydılar. Onlar zulmedip dururken azaba uğradılar (40). 114 Artık Allahın size verdiği halâl, temiz rızıktan yeyin, Allaha kulluk ediyorsanız, Allahın nimetlerine şükredin. 115 (*Allah*) size ancak ölü etini, kanı, domuz etini, Allahtan başkası adiyle kesilen hayvanı haram etmiştir. Herkim istemiyerek, haddi aşmıyarak naçar kalırsa, bunları yer; Hak Tealâ, yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 116 Kendi dillerinizin uydurmasiyle Allaha karşı yalan uydurarak "bu halâldır, bu haramdır„ demeyin. Çünkü Allaha karşı yalan uyduranlar felâh bulmazlar. 117 (*Onların bütün bulacakları dünyada*) biraz geçinmek, (*sebeplenmektir*). Onlar için acıklı azap vardır. 118 Yahudilere daha evvel, haber vermiş olduğumuzu haram kıldık. Biz onlara zulmetmedik. Onlar kendilerine zulmediyorlardı (41). 119 Bilmiyerek kötülük işleyen sonra tevbe edip hallerini ıslah edenleri, Tanrın, muhakkak ki, bu hallerden sonra, yarlığar, bağışlar.

---

[39] Bu misal Mekkenin, Resuli Ekremin zuhurundan evvelki halini, onu reddederek Allahın nimetine nankörlük gösterdikten sonraki halini tasvir etmektedir. Onun evvelki hali refah, emniyet, nüfuz ve hâkimiyet hali idi. Hacc için, ticaret için gelenlerin hepsi Mekkede toplanıyor, Mekke servet ve refah içinde yüzüyordu. Mekkenin sonraki hali bunun büsbütün zıddı idi. Mekkeyi kıtlık sarmış ve Mekkeliler kemikleri, lâşeleri bile yemeğe mecbur olmuşlardı (Camiulbeyan). Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan açlık bu idi. Daha sonra Hazreti Peygamber on bin mücahidin başında Mekke üzerine yürümüş, Mekkeyi fethetmiş, Mekkelileri korku sarmıştı. Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan korku da budur.

[40] Bu Âyeti Kerime, daha evvelki âyetteki misali tavzih ediyor. Çünkü Sûrenin başında bahis mevzuu olan «Emrullah» yani Allahın emri budur. Burada müşriklerin başına gelecek olan azabın mahiyeti gösteriliyor.

[41] Altıncı sûrenin 147 inci âyetine işaret olunmaktadır. Bu âyeti Kerimenin, diğer kısımlardan daha sonra nazil olduğu anlaşılıyor.

BÖLÜM: 16 — İBRAHİM

120 Muhakkak ki İbrahim, tek başına bir ümmetti. Allaha (*karşı*) itaatli, dosdoğru muvahhitti. Müşriklerden değildi: 121 Allahın nimetlerine şükredici idi. (*Hak Tealâ onu*) seçti ve dosdoğru yola iletti. 122 Biz ona bu dünyada iyilik verdik. O âhirette de iyiler arasındadır. 123 Sonra biz sana vahyettik ki: "Dosdoğru muvahhit olan, müşriklerden olmıyan İbrahimin dinine uy.„ 124 Sebt (*cumartesi*) günü, ancak bugün üzerinde ihtilâf edenlere (*farz*) edildi (42). Tanrın, onların ihtilâf ettikleri şey üzerinde kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir. 125 (*İn-*

[42] Yahudilerin ibadete tahsis ettikleri gün sebt günüdür. Onların sebt günü, cumartesidir. Hıristiyanların sebti ise pazar günüdür. Yahudilerle Hîristiyanlar sebt yani ibadet günü üzerinde ihtilâf etmişlerdir. Âyeti Kerime, sebtin, onun üzerinde ihtilâf edenlere farzolduğunu söylüyor. Müslümanların sebti yoktur.

sanları) Tanrının yoluna hikmetle (*sağlam, doğru sözle*), güzel öğütle davet et (43) Onlarla en güzel surette münakaşa, mübahase et. Tanrın kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. Doğru yolda gidenleri de en iyi bilen Odur. 126 Ceza verecek olursanız size nasıl ceza verildi ise siz de öylece ceza veriniz. Sabrederseniz, sabredenler için hayırlı olur (44). 127 Sabret! Senin sabrın ancak Allahın yardımiyledir. Onlar için mahzun olma! Onların kurdukları hiyle ve şeytanetten sıkıntıya düşme! 128 Hak Tealâ elbette (*fenalıktan*) sakınanlarla, ve iyilik edenlerle beraberdir.

CÜZ: 15

SÛRE: 17

İSRA SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 13 bölümdür. 111 âyettir.)

Konusu:

Sûrei Şerifede Resuli Ekremin Miracı bahis mevzuu olduğundan, Miraca ait ahkâm ve tebligât, esrar ve hakaik irat olduğundan ona «İsra» sûresi denilir. Sûrenin başlıca mevzuları şunlardır:

1 Hazreti Peygamber, «Nebiyyülkıbleteyn» yani iki kıblenin Peygamberi olarak ilân olunuyor.

2 Kudüsün vâris ve nigehbanı olan Beni İsraile ait tevliyetin nihayet bularak bu tevliyet Âli Ismaile veriliyor.

3 Kureyş küffarına vaaz ve nasihat devrinin hitam bulmak üzere olduğu, kendileri tarafından istenilen azabın gelmesi için Peygamberin hicret etmek üzere bulunduğu haber veriliyor.

4 Hazreti Peygamberin hicret etmesine müsaade ediliyor.

5 Miracın ahkâm ve teşrileri bildiriliyor.

---

[43] Allah yoluna davet için bundan daha güzel, daha mükemmel bir yol yoktur. Müslümanlar her taraftan düşmanlık gördükleri, işkenceye uğradıkları sırada bu İlâhî emri telâkki ve ona göre hareket etmişlerdir.

[44] Bu Âyeti Kerime, müslümanların düşmanlarına mukabele etmelerine müsaade ediyor. Bu âyet, Mekkelilerin mağlûp edileceklerini tebşir eden 112 inci Âyeti Kerime gibi müslümanların hasımlarına salarak onların yaptıklarına mukabele edebilecek vaziyete geleceklerini gösteriyor. Âyeti Kerime mukabeleye müsaade veriyorsa da sabretmenin daha hayırlı olacağını söylüyor.

6 Beş vakit namaz farzolunuyor.

7 Nübüvvet, Kur'an, kıyamet, mucizat hakkındaki itirazlara cevap veriliyor.

8 Hazreti Muhammedin hayatı ve hayatındaki vakalarla istişhat olunuyor.

Mirace ait bütün bu bahisler son derece mühim olduğundan bunları izah ediyoruz:

1 — Cenabı Hak Âli İbrahime dünyada saadet ve bereket ihsan ederek onlara Arzı Mukaddesin tevliyetini ihsan etmişti. Arzı Mukaddesin hududu, Cenabı Hak tarafından Hazreti İbrahime, rüya ile gösterilmişti. Maamafih İbrahim hanedanı Tevratın lisaniyle, Allahın emrini yerine getirmez, ve ona isyan ederlerse, peygamberlere inanmazlarsa, Allahın bu nimetinden mahrum kalacakları da beyan olunmuştu. Hazreti İbrahimin iki oğlu vardı: İsmail ve İshak. Arzı Mukaddes, bu iki oğul arasında taksim olundu. İshaka Suriye arazisi, İsmaile de Arabistan arazisi düştü. Suriye Kudüsü; Arabistan Mekkeyi muhtevi idi. İshak oğullarına Benî İsrail denildi. Çünkü İshakın oğlu Yakubun lâkabı İsraildir. Benî İsrail, Kudüsün nigehbanı oldular. Benî İsmail de Mekke nin muhafızlığını deruhte ettiler. Hazreti İbrahimin sülâlesinden gelen bütün peygamberler, Kudüs'ün muhafızı idiler. Bunlardan yalnız Hazreti İsmail Mekke'nin muhafızı idi. Benî İsrailin kıblesi: Kudüs, Benî İsmailin kıblesi: Kâbe idi. Fakat Hazreti Muhammede bu iki kıblenin bereketi verildi. Resuli Ekrem bütün peygamberlerin evsaf ve hususiyetlerini cami bir berzah olduğundan Hazreti İbrahimin İsmail ve İshaka taksim olunan mirası da münhasıran Hazreti Muhammedde toplanacak, ikiye bölünen «Hakikati İbrahimiye», Zatı Muhammedde birleşecekti. Onun için Resuli Ekrem Nebiyyülkıbleteyn, yani iki kıblenin peygamberi olmuş, hem Kudüse karşı, hem Kâbeye karşı namaz kılmış, gene bundan dolayı mi'raç esnasında Mescidi Haramdan Mescidi Aksaya götürülmüş, orada enbiyaya imam olmuş, bu suretle orada onun «Nebiyyülkıbleteyn» olduğu ilân olunmuştu. Kur'an, «İsra'» sûresinde evvelâ bu hakikati ifade ederek: «Kulunu, Mescidi Haramdan alarak mazharı bereket kıldığımız Mescidi Aksaya, âyetlerini göstermek için götüren Zatı Kibriyanın şanı münezzehtir. Muhakkak semi ve basir olan Odur» diyor.

2 — Benî İsrail, mukaddes arzın nigehbanlığını ve tevliyetini bir takım şerait dahilinde deruhte etmişlerdi. Onlar Allahtan gayrı bir mabuda baş eğecek, putlara veya başka şeylere secde edecek ve bu suretle ahkâmı İlâhiyeye riayet etmiyecek olurlarsa bu şereften mahrum kalacaklar ve daima zelil olacaklardı. Benî İsrailin Hazreti Davud ile Hazreti Süleyman devrinde nail oldukları satvet ve kudret, Allaha isyanları yüzünden, Buhtunassar'ın eliyle zail olmuş. bunlar Arzı Mukaddesten nefy ve teb'it olunmuş, bizzat Kudüs hâk ile yeksan olmuş, Mabedi Mukaddeste taş üstünde taş kalmamış ve Tevratın sahifeleri tarümar olmuştu.

Benî İsrail peygamberleri bu faciadan feryat etmişler, Allaha yalvarmışlar, bunun üzerine Benî Israile nedamet etmeleri telkin olunmuştu. Onlar da affolunarak iranlıların devrinde Kudüsün nigehbanlığını yeniden deruhte etmişler, fakat Benî İsrail gene sözlerine sadık kalmamışlardı. Onlar gene putlara secde etmişler, gene Allaha isyan ve Allahın emirlerine muhalefet etmişler, onun için bu sefer de Romalılar tarafından mağlûp edilmişler, Romalılar, Beyti Mukaddesi yakmışlar, yahudileri katliam etmişler, mabedin mezbahını hâk ile yeksan etmişlerdi.

Bundan sonra yahudilerin son defa nedamet göstermeleri ve tevbe etmeleri için Peygamberimiz gelmişti, yahudiler doğru yolu tutacak olurlarsa Allahın rahmetine nail olacaklar, aksi takdirde bu şereften ilelebet mahrum kalacaklardı. Sûrei İsra, Peygamberimizin «Nebiyyülkıbleteyn» olduğunu beyan ettikten sonra bunları anlatmıya başlıyarak der ki: «Biz Musâya kitap verdik. Onu İsrail oğullarına hidayet rehberi kıldık. İsrail oğullarına Benden başkasını yardımcı edin-

meyin, dedik. Ey Nuh ile (gemide)taşıdığımız kimselerin zürriyeti olan İsrail oğulları Nuh, Allahın şükredici bir kulu idi. Benî İsraile Tevratta hükmümüzü bildirdik : Siz yeryüzünde iki defa fesat çıkaracaksınız. Müthiş bir serkeşlik göstereceksiniz. Fesatlarınızdan birincisinin vadesi gelince üzerinize şiddetli, satvet sahibi kullarını göndermiş, onlar da, (sizin cezanızı vermek için) evlerinize, barklarınıza musallat olmuşlardı. Bu, herhalde yerine gelecek bir vait idi. Sonra bunlara karşı gelmek kuvvetini size verdik. Size mal ve evlât ile imdat ettik. Sizi evvelkinden fazla çoğalttık. İyilik ederseniz, kendi nefsiniz için edersiniz. Fenalık ederseniz gene kendinize edersiniz. İkinci fesadın ceza vadesi hulûl edince yüzünüzü karartmak, mescide ilk defa girdikleri gibi girmek, ellerine geçirdikleri herşeyi tamamiyle mahvetmek için düşmanları gönderdik. Tevbe ederseniz, belki Rabbiniz, size acır, size merhamet eder. Siz tekrar isyana dönerseniz, biz de cezaya döneriz. Biz cehennemi, inanmıyanlar için zindan yaptık.»

İsra sûresi Mekkede nazil olmuştu. Resuli Ekrem Mekke'de yahudilerle temas etmediği için yahudilere henüz hitap etmemiş bulunuyordu. Bu sûre ile, müslümanlık yahudilere ilk defa hitap ediyor. Çünkü İslâmiyetin tarihinde yeni bir devir açılıyor, Resuli Ekrem, hicret emrini almış bulunuyordu. Medinede müslümanlarla yahudiler arasında münasebet teessüs edecek, yahudilere bir kere daha, Allahın rahmetine ulaşmak için nedamet ve tevbe fırsatı verilecekti. Yahudiler bu yeni daveti de isyan ile karşılayacak olurlarsa ayni cezaya uğrıyacaklardı. Yahudiler, bu fırsattan istifade etmek istemediler ve hakikati kabul etmediler. Halbuki Cenabı Hak : «Ahdime riayet ediniz. Ahdinize riayet ederim» diyordu. Onun için yahudilere karşı rahmet kapıları kapanmış, bunlar üçüncü defa da azaba uğrıyarak Medineden, Hayberden, Erzuattan teb'it olunmuşlar, Kudüsün nigehbanlığı da müslümanlara verilmişti.

3 — Bugün küffara vukubulan son ihtar günü idi. Küffar, «Müslümanlık doğru bir din ise ve bizim dinimiz batıl ise, niçin Allah bize azap göndermiyor?» diyorlardı. Bunlara bir millete İlâhî bir mürşit gönderilmedikçe ve bu İlâhî mürşit bir kavmi ıslahtan meyus olmadıkça, zengin ve mağrur sınıflar hakikati boğmak için birleşmedikçe azap gönderilmiyeceği bildirildi. Bu devirde, zengin ve mağrur sınıfların servet ve nüfuzuna güvenenler onların tarafına geçiyor, zuafadan müteşekkil bir cemaat te Peygamberin etrafında toplanıyordu. Zatı Kibriya tarafından gönderilen mürşit ise, herkesi irşat için elinden geleni yapmış, fakat bunun bir faydası görülmemişti. Bu dünyada her insan işlediklerinden ve hareketlerinden mes'uldür. Onun için Kureyş ulları Kâbenin muhafızlığı şerefinden mahrum edilmiş ve bu muhafızlık müslümanlara tebşir olunarak Mekke'yi fethedecekleri bildirilmişti.

Demin naklettiğimiz âyetlerden sonrakileri bunu ifade eden «İnne hâzelkur'ane yehdi» nazmiyle başlıyor.

4 — Gerek Kudüsün, gerek Kâbenin tevliyetini Resuli Ekreme ihsan için, Cenabı Hak bu bendei hassını huzuru Akdese davet etti ve ona ruhanî şerait ve ahkâmını bildirdi. Daha evvel Musâ ile sair peygamberler de, ayni lûtf-i İlâhiye mazhar olmuşlardı. Onun için Kur'an-ı Kerim demin naklettiğimiz âyetlerden sonra 18 inci âyetten 40 ıncı âyete kadar bu şartları ve hükümleri bildirir.

Bu âyetlerdeki emirlerin sayısı 12 dir. Bu on iki esas ve düstur, dünyadaki bütün hayır ve şer binasının temelidir. Ahlâk hakkında ciltler yazacak olsanız bile hiçbir vakit bu on iki düsturun haricine çıkamazsınız. Bu on iki esas şunlardır :

1) — Allaha şerik koşmayınız. 2) — Ebeveyninize hürmet ve itaat ediniz. 3) — Müstahaklara haklarını veriniz. 4) — İsraf etmeyiniz. 5) — İfrat ve tefrit-

ten sakınarak ikisinin arasında mutedil bir yol tutunuz. 6) — Çocuklarınızı öldürmeyiniz. 7) — Zinaya yaklaşmayınız. 8) — Nahak yere kimseyi öldürmeyiniz. 9) — Yetime en iyi muameleyi gösteriniz. 10) — Ölçüleriniz ve tartılarınız doğru olsun. 11 — Bilmediğiniz şeyleri körükörüne takip etmeyiniz. 12) — Yeryüzünde mağrurane ve mütekebbirane yürümeyiniz.

Bu on iki emri İlâhi, Hazreti Musânın Turda telâkki ettiği evamiri-i aşerenin, tekmil olunmuşudur. Evamiri aşere şunlardı :

1) — Benden başka bir ilâhınız yoktur. 2) — Yalan yere yemin etmeyiniz. 3) — Sebt gününü hatırlayınız. 4) — Ana ve babaya hürmet ediniz. 5) — Kan dökmeyiniz. 6) — Zina etmeyiniz. 7) — Hırsızlık etmeyiniz. 8) — Komşunuz aleyhinde yalan yere şehadet etmeyiniz. 9) — Komşunuzun zevcesiyle sevişmeyiniz. 10) — Komşunuzun malı sizi ızlâl etmesin.

Sûrei İsranın sonlarında Hazreti Musânın telâkkî ettiği evamire işaret olunmaktadır.

5 — Cenabı Hak bu maddî âlemi idare için fıtrî ve tabii kanunlar vücuda getirdiği, bu kavanine umumiyetle muhalefet edilmediği gibi, ruhanî âlem için de öylece birtakım usul ve kavanin vücuda getirmiştir. Bunlar ruhaniyet âlemine hâkimdir. Bu kanunların biri şudur : Bir kavme evvelâ bir peygamber gönderilir. Bu peygamber o kavmi irşat ve hak ve hakikate davet eder. Bu kavmin içindeki mağrurlar, mucize isterler. Bunlar onlara gösterilir. Şayet onlar mucizeleri gördükten sonra iman etmezlerse peygambere hicret emrolunur ve bedbahtlar azaba uğrarlar. Peygamberlerin hayatı bu düsturun doğruluğu için en kat'î delildir. Resuli Ekrem de Miraç gecesinde ayni düsturun tatbik olunacağını tebliğ etti. (Âyet).

Bunu müteakıp Kur'an-ı Kerim bu delili, Âdem ile şeytan arasında vukubulan macerayı anlatmakla teyit etmektedir :

Bu Âyeti Kerime, Miracın hicretten çok kısa bir zaman evvel vukubulduğunu, miracın, azabı İlâhinin yaklaştığını gösteren âyet olduğunu isbat etmektedir.

6 — Beş vakit namazın miraç esnasında farzolunduğunu evvelce söylemiştik. Daha sonraki âyetler bunu izah ediyor.

Müslümanlık, Hazreti İbrahimin, dinidir. Hazreti İbrahimin zamanında yıldızlara ve güneşe ibadet, şayidi. Bugün de bazı edyanın âyinlerinde bunların izi görülür. Güneşe perestiş edenlerin dininde ibadet zamanları tesbit olunmuştu. Meselâ, güneş, bütün şaşaasiyle kemale erdiği zaman, ona ibadet olunurdu. Hazreti İbrahimin dininde ise, güneş zevale başlayınca ibadet ederlerdi. Yani zevalden kamerin tulûuna kadar ibadet olunurdu. Güneş, zemeti re'sten inhitata başlayınca «zuhur» vakti olur. Güneş, zeval ile gurup arasında bir yerde olunca «asır» yani ikindi vakti olur. Güneş, gurup edince, akşam vakti olur. Gece kararınca ve ufuktaki şafak zail olunca yatsı vakti hulûl eder. Sabah namazı ise yıldızlar sönünce eda olunur. Bu suretle bu Âyeti Kerimede beş vakit namaz en güzel şekilde ifade olunmuştur.

Bunu müteakıp Resuli Ekreme Hicret duası talim olunmuş, ondan sonra ona Mekkenin fethi tebşir edilmiştir. Öğretilen dua şu idi :

«Ya Muhammed de ki Yarab, beni gireceğim yere sıdk ile sok, çıkacağım yerden sıdk ile çıkar. Bana Senin tarafından yardım edici bir kuvvet ihsan et. De ki hak geldi, bâtıl yok oldu; bâtıl, yok olucudur.»

Bu Âyeti Kerimenin son sözleri İslâm tarihinde yeni devrin açıldığını anlatıyor. Mekke'nin fetholunduğu gün, hazreti İbrahimin tesis ettiği Beyti İlâhi putlardan tathir olunmuş, Resuli Ekrem de : Hak geldi, bâtıl yok oldu, bâtıl yok olucudur» âyetlerini okumuştu.

7 — Resuli Ekremin hicreti ile azap devrinin yaklaşmasına mebni Mekke müşriklerinin bütün itirazlarına bir kere daha cevap verilmiş ve onlar son defa irsat olunmuştu. Onun için deminki bahisten sonra bu bahse geçilir. (Âyet)

Bu âyeti kerime, müşriklerin miraca inanmadıklarını, çünkü miraca inanmak için peygamberin semadan yazılı bir kitap getirmesi icabettiğine kail olduklarını göstermektedir.

8 — Hazreti Musânın hayatı ile Peygamberimizin hayatı birkaç noktai nazardan birbirine benzer. Kur'an-ı Kerim, «Fir'avuna gönderdiğimiz Peygamber gibi size şahit olacak bir Peygamber gönderdik.» diyor. Bundan dolayıdır ki Kur'anda Hazreti Musânın hayatından sık sık bahsolunur. Musa, günlerini düşmanları arasında geçirdiği gibi, Peygamberimiz de günlerini düşmanları arasında geçirmiştir. Musa Fir'avun ile adamlarını irşada çalıştığı halde nasıl bunlar ona inanmadılar. Musa da Mısırı terke mecbur kaldıysa, Hazreti Peygamber de kendisine inanmayan Kureyş müşriklerine karşı Mekke'yi terke ve Medine'ye hicrete mecbur kaldı. Musâ hicretten evvel evamiri aşereyi telâkki ettiyse, Resuli Ekrem de hicretten evvel miraca erdi. Musânın hicretinden sonra nasıl Fir'avun ile adamları helâk olduysa, Resuli Ekremin hicretinden sonra Kureyş te Bedirde helâk oldular. Nasıl Hazreti Musa ile kavmi Arzı Kenana sahip oldularsa, Resuli Ekrem de Mekkeyi fethetti.

Bu noktalar, nazarı dikkate alınarak Kureyşe miraçtan sonra hicretin vukubulacağı, ondan sonra da azabın geleceği anlatıldı.

Miraç esnasında telâkki olunan evamiri İlâhiyeden, gene o esnada farzolunan beş vakit namazdan ve Peygamberimize vukubulan tebşirattan başka Peygamberimize iki nimet daha ihsan olunmuştu. Bunlardan biri Peygamberimizin ümmeti içinde Allaha şerik koşmadığı halde ölenlerin günahları affolunarak Cennete girecekleri; ikincisi, Allahın has bir fermanı olmak üzere din ve imanın esaslarını tekmil ve af ve mağfiret dersini veren Âyeti Kerime vahyolunmuştur. Bu âyetler, Sûrei Bakaranın son üç âyetidir.

Kur'an-ı Kerim miracın ruhanî menazırını iki kelime ile ifade ederek Allahın Peygamberine «Âyet göstermek» istediğini beyan eylemiştir. Bu âyetler ne idi? İnsanın âciz lisanı onları anlatabilir mi? Şüphesiz anlatamaz. Kelimeler bu manaları kavrayamaz. Bizim bütün ilim ve hikmetimiz, mahduttur. Bunlar bizim mahsusatımızı, makulatımızı ifadeye kâfidir. Bu mahdut dairenin haricindeki şeyleri biz nasıl anlatabiliriz. Zatı Kibriya bunları anlatmış olmakla beraber bizim aklımız onları idrak edemiyor. Necm sûresi bu esrarı biraz izah eder, fakat oradaki tafsilât ta bizim için bir icmal, oradaki izahat ta bizim için ibham gibi kalıyor. Sûrede öyle cümleler var ki iki kelimeden ibarettir. Zamirler mahzuftur. Fail var. mef'ul yoktur. Yahut mef'ul varsa fail yok. Failin müteallikatı mevcut, fakat zamirin mercii belli değil. Acaba niçin?.. Çünkü o makamın muktazası bu idi.

Resuli Ekrem miraçtaki ruhanî müşahedatını ve orada gördüğü melekûti âyatı anlattığı zaman Kureyş bunları sapıklık ve hezeyan saymıştı. Acaba niçin böyle dediler? Çünkü onların bu ruhanî tecelliyatı görecek gözleri; onların bu sermedî sesi duymağa lâyık kulakları, onların bu İlâhî esrarı kavrayabilecek akıl ve kalpleri yoktu. Çünkü görülen şeyler, kadir ve hâkim olan. Allahın tecelliyatı bahiresi idi. Bazen Resuli Ekrem en yüksek ufuklara çıkarak uzaklarda; bazen iki yay mesafesi kadar yakınlıklarda idi. Acaba yaklaşan kimdi? İki yay mesafesinin ötesinde ne vardı? Allahın azamet ve şanı mı idi? Belki. Söyliyen kimdi? Bilmiyoruz. Söylenen ne idi? Bize haber verilmiyor. Sidretülmünteha nedir? İlmi beşerin son haddi olan nokta imiş! Acaba onun renkleri şüun ve sıfatı İlâhiyenin renkleri miydi? Acaba o serhadde varınca kevnü mekân, vücut ve imkân mesele-

si hallolundu mu? Resuli Ekrem gözleriyle ne gördü? Sonra kalbiyle neler müşahede etti?.. Resuli Ekrem bu seyahatte birçok ayatı Rabbaniyeyi görmüştü. Bunları göziyle mi, kalbiyle mi gördü?!..

Ez in perde nihan est ve nihan handı mand

«Bu sır, perde arkasında gizlidir ve gizli kalacaktır!»

Bütün bu bahisleri anlatan sûre 13 bölümden müteşekkildir. Birinci bölüm İsrâ'dan, ikincisi musevilerin tarihinden ve bunların Kudüs'teki hâkimiyetlerinin son bulduğundan, üçüncüsü her milletin ne yaparsa onun karşılığını göreceğinden, dördüncüsü iyiliği gerçekleştiren ahlâkî esaslardan, beşincisi fenalıktan sakındıran esaslardan, altıncısı müşriklerin katı yürekliliğinden, yedincisi münkirlerin cezasından, sekizincisi şeytandan ve onun isyanından, dokuzuncusu Hazreti Peygambere karşı gelenlerden, onuncusu hakkın mutlaka galip geleceğinden, on birincisi Kur'anın eşsizliğinden, on ikincisi Peygambere gösterilen mukavemetten, on üçüncüsü de Hazreti Musa'dan bahseder.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — İKİ KIBLE PEYGAMBERİ

Bismi'llahi'rrahmani'rrahîm

1 Kendisine bazı âyetlerimizi göstermek için kulu (*Muhammedi*) geceleyin Mescidi Haramdan, etrafını mübarek kıldığımız Mescidi Aksaya götüren Zatı (*Kibriyanın*) şanı yücedir. Herşeyi duyan, herşeyi gören Odur (1).

---

[1] İsra', arapçada geceleyin yürümiye ıtlak olunur. Resuli Ekremin bu hayret engiz mucizesi geceleyin vukubulduğu için ona da (İsra') denilmiş ve Kur'an-ı Kerimde bu kelime ile yadolunarak (Subhanellezi esra biabdihi leylen) yani «kulunu geceleyin seyrettiren Zatı Kibriyanın şanı münezzehtir!» nazmı varit olmuştur.

Mi'racın manası, yükseğe çıkmaktır. Ahadîsi Şerifede Resuli Ekremin «Urrice bi» yani «yükseğe çıkarıldım» kelimeleri vârit olduğu için bu hâdiseye **Mi'racı Nebi** namı verilmiştir.

Peygamberlerin ruhanî halâtını tetkik ettiğimiz takdirde ulu peygamberlerin has bir devirde veya has bir saatte bu pek yüksek makama erdiklerini görürüz. Bu muayyen saatte kalbin gözü önünde maddî bir takım perdelerden ibaret olan şeraiti rüyet zeval bulmakta, sâmianın maddî ve dünyevî vesaiti ortadan kalkmakta, zaman ve mekân kayıtları kırılmakta ve arz ve semanın bütün esrarı, bütün hafi manzaraları apaçık görülmektedir. O zaman peygamberler meleklerden müteşekkil ruhanî bir mevkip ve nuranî kisveler içinde huzuru İlâhiye çıkarlar. Orada makamlarına göre mevki alarak nuru İlâhî ve feyzi Rabbanî deryasına dalarlar. Peygamberler içinde makamları çok yüksek olanlar Harimi Akdeste en has mukarreplerin makamına ererler. Bunlar kurbu İlâhiye o derece nail olurlar ki Zatı

BÖLÜM : 2 — MUSEVİLERİN TARİHİ

2 Biz Musâya kitap verdik. Onu İsrail oğullarına rehber kılarak: Benden başkasını yardımcı edinmeyin, (*dedik*) (2). 3 Nuh ile birlikte taşıdıklarımızın zürriyeti, (*bilin ki*) Nuh, hakkiyle şükredici bir kuldu. 4 İsrail oğullarına karşı kitapta hükmettik: Mu-

---

Kibriya ile iki yaylık, yahut daha az mesafe kalır. Bunlar bu makamı âlîde evamiri İlâhiyeyi telâkki ettikten sonra gene yeryüzüne inerler.

Seyri melekût hâdisesi, her peygamberin siretinde bir mevki işgal eder. İslâmiyet bu şerefi tamim ederek her müminin onu ihraz edeceğini, hem günde beş kere o şerefe nail olacağını tebşir eder. Çünkü hadiste varit olduğuna göre : Namaz müminin mi'racıdır. (Essalât mi'racülmüminin)

Peygamberlerin serveri olan Hazreti Muhammed Haremi Akdeste en yüksek makama ermiş, ondan evvel hiçbir kimse Barigâhı Kibriyada o derece kurbiyete nail olmamıştı.

Peygamberimizin ne zaman ve kaç kere uruç ettiğine dair ihtilâf vardır. Sahih ve mevsuk rivayetlere ve cümhuri ulemanın beyanına göre, mi'raç bir defa vukubulmuştur. Miracın mükerrer defalar vukuuna zahip olanlar bu hâdiseye ait tafsilâtın muhtelif rivayetlerle anlatılmasından dolayı bu fikre zahip oluyorlar. Bunlar bu rivayetlerini telif için mi'racın tekerrürüne kail oluyorlar. Halbuki bu kavlin hakikatle alâkası yoktur. Bütün sahih ve mevsuk rivayatı tetkik ettiğimiz takdirde onların ancak bir mi'raçtan bahsettiğini görürüz.

Mi'racın vakit ve zamanını tayin etmek müşküldür. Çünkü mi'raç hicretten evvel henüz senelerin ve tarihlerin tayini için bir esas takarrür etmediği zamana tesadüf eder. Cahiliyet zamanında araplar arasında sene ve tarih yoktu. Mi'raç hâdisesi geceleyin vukubulmuştur. Kur'an-ı Kerim de bunu sarahaten söylemektedir. Bütün Ahadisi Şerife de bu hususta müttefiktir. Fakat bunun tarihini tayin etmek güçtür.

Ekserisi mevsuk olan eski ravilerin cümhuru. mi'racın hicretten bir sene veya on sekiz ay evvel vukubulduğunu beyan ediyorlar. İmam Buhari Sahihinde mi'racın tarihini tesbit etmezse de mi'racı hicrete takaddüm eden hâdisatın sonuncusu olarak kaydeder ve bu hâdisenin Akebe biatiyle hicret arasında vukubulduğunu gösterir. İbn Sait de mi'racı ayni tertip dahilinde kaydeder. Bizim fikrimiz ve kanaatimize göre, Kur'an-ı Kerimden de ayni şeyi istinbat etmek mümkündür. Kur'an-ı Kerim mi'raç ile hicret arasında uzun bir zaman geçmediğini gösteriyor. Hakikati halde mi'raç hicretin takarrübünü ilân eden vakıa idi.

Asıl müşkül olan cihet mi'racın hangi ayda vukubulduğunu tesbit etmektir. Mi'racın hicretten bir sene evvel vukuunu söyleyenleri nazarı dikkate alırsak hicret rebiülevvel ayında vukubulduğuna göre mi'racın rebiülâhir ayında; yahut rebiülevvel ayını birinci hicret yılına dahil edersek mi'raç rebiülevvel ayında vukubulmuş olur. Fakat âmmenin kabul ettiği recep ayını mi'raç ayı kabul edersek o zaman bu vakıanın hicretten 19 ay evvel vukubulması icabeder.

Miraç vak'ası :

İslâmiyetin tehlikeler ve muhataralar içinde geçirdiği günler nihayet bulmak üzere bulunuyor ve hicret hâdisesi İslâmiyet tarihinde yeni bir huzur ve sü-

hakkak ki yeryüzünde iki kere fesat çıkaracak (3), muhakkak ki en büyük serkeşliği göstereceksiniz. 5 Onlardan (*fesatlarından*) birincisinin vadesi gelince üzerinize şiddetli, satvet sahibi kulla-

---

kûn devri açmak üzere bulunuyorken Resuli Ekremin âlemi melekûtu seyredeceği ve barigâhı kibriyadan yeni emirler telâkki edeceği mübarek gece hulûl etti. O gece Cenneti âlânın bekçisi Rıdvana, büyük bir misafir izaz edeceği haber verildi. O da ebedî nimetlere lâyık insanların ebedî makamına yeni bir zibû zinet vererek bekledi. Cibrili Emine, Lâhut âleminde seyahat edecek olanları nakle memur, ziyadan seri, berkten çalâk Burakı götürmesi emrolundu. Su ve toprak âleminde hâkim olan bütün anasıra, bütün maddî kavanine bir müddet tatili faaliyet etmeleri, zaman ve mekân, kelâm ve rüyet, hazer ve sefer gibi bütün kayıtlara bir an için zail olmaları irade edildi.

Hazreti İbrahim tarafından inşa olunan Kâbe, seller yüzünden birçok kereler yıkılmıştı. Resuli Ekremin risaletinden mukaddem de Kâbe bir kere daha harap olmuş Kureyş tarafından tamir olunmuş, fakat bina, eskisi gibi inşa olunamıyarak bir taraftan bir parça yer açıkta bırakılmıştı. Bu açık kalan yerin adı «Hatim» dir. Kureyş asilleri ve gençleri geceleri burada yatmak itiyadında idiler. Resuli Ekrem de bazan burada yatardı. Miraç gecesi, Resuli Ekrem bu makamda yarı uyku, yarı uyanık bir halde iken bir tavanın açıldığını ve Cibrilin birkaç melekle geldiğini gördü. Bunlar evvelâ Resuli Ekremi zemzem kuyusuna götürmüşler, orada göğsünü açmışlar, kalbini yıkamışlar, sonra Cebrail iman ve hikmetle dolu bir liğen getirerek onu kalbine doldurmuş ve göğsünü kapamıştır.

Bunu müteakıp Resuli Ekreme rengi beyaz, merkepten büyük, fakat katırdan küçük uzunca bir hayvan takdim olunmuştur. Bu hayvan «Burak» tır. Bu hayvan o kadar seridi ki her adımı ufukta gözün gördüğü en uzak yere varıyordu. Resuli Ekrem bu hayvana binmiş, onunla Mescidi Aksaya gelmiş, hayvanı bağladıktan sonra Mescidi Aksaya girmiş ve orada iki rekât namaz kılmıştı. Resuli Ekrem Mescidi Aksadan çıktıktan sonra Cibril ona biri süt, diğeri şarap dolu iki kadeh takdim etti. Resuli Ekrem, sütle dolu kadehi aldı. Cibril: «Ya Muhammed, fıtratı intihap ettin! Öteki kadehi almış olsan ümmetin dalâlete uğrardı» dedi. Bunu müteakıp, Cibril, Resuli Ekremi semaya çıkardı. Birinci semaya muvasalat edildiği zaman Cibril semayı açtırmak istedi ve kendini tanıttı. Bunun üzerine yanında kimin bulunduğu sorulmuş, o da Muhammedin bulunduğunu söylemiş, bunun üzerine «Muhammed gönderildi mi?» denilmiş, o da «Evet» demişti. Melek birinci semayı açmış ve «sema sâkinleri bu müjdeden memnun olacaklardır» demişti. Resuli Ekrem birinci semaya girdiği zaman orada sağında ve solunda gölgeler bulunan bir adam gördü. Bu adam, sağına baktıkça gülüyor, soluna baktıkça ağlıyordu. Bu adam Resuli Ekremi görünce: «Merhaba ey salih Peygamber ve ey salih evlât!» demiş, Resuli Ekrem bu zatın kim olduğunu sormuş, o da onun Hazreti Âdem olduğunu haber vermişti. Onun sağındakiler cennete gidecek evlâtlarının, soldakiler cehenneme gidecek evlâtlarının ervahı idi. Onun için sağına baktıkça memnun, soluna baktıkça mahzun oluyordu. Resuli Ekrem bu semada iki ırmak gördü. Cebraile bunların ne olduğunu sordu. Cebrail, bunlar Nil ve Fıratın membalarıdır, dedi. Resuli Ekrem ileride bir ırmak daha gördü. Kenarında inci ve zebercetten bir köşk vardı. Köşkün zemini miskten idi. Bunları Cebraile sordu. O da, bu ırmak, Kevser nehridir ki senin için yaratılmıştır, dedi.

Resuli Ekrem bu şekilde her semayı gezdi. Her semada bir peygambere rastgeldi. İkinci semada Yahya ve İsaya, üçüncü semada Hazreti Yusufa, dördüncü

rımızı göndermiş, onlar da yurtlarınızda dönüp dolaşmışlar, (*sizleri*) tarümar etmişlerdi. Bu ise, herhalde yerine gelecek bir vait idi. 6 Sonra size onlara karşı galebe ihsan ettik. (*Yeniden*

semada Hazreti İdrise, beşinci semada Hazreti Hâruna tesadüf etti. Bunların hepsi de ona hoş âmedi beyan ediyor, «merhaba salih Peygamber ve salih arkadaş!» diyorlardı. Resuli Ekrem altıncı semada Hazreti Musâya mülâki oldu. O da ona beyanı hoş âmedi etti. Hazreti Peygamber buradan ilerliyorken Musâ ağladı. Bir ses ona niçin ağladığını sordu. O da: «Yarabbi, benden sonra Muhammedi Peygamber olarak gönderdin. Fakat onun ümmetinden cennete girecek olanlar, benim ümmetimden daha çok fazladır.» dedi. Resuli Ekrem, yedinci semada Hazreti İbrahimi gördü. İbrahim sırtını Beyti Ma'mure dayamış, oturuyordu. Her gün buraya yetmiş bin melek giriyordu. Bunu müteakıp Resuli Ekreme Cennet gösterilmişti. Cennetin kubbesi inciden, zemini miskten idi.

Daha sonra Resuli Ekrem kalemi kudretin saririni duyduğu bir yere vardı. Bunu müteakıp (**Sidretülmünteha**) ya erdi. Burası emri İlâhî ile aydınlanmıştı. Buranın rengârenk envarı tarife sığacak gibi değildi. Burası zeminden semaya yükselen, semadan yere inen herşeyin yeri idi. Resuli Ekrem burada Cibrili heyeti asliyesiyle gördü. Bunu müteakıp «**Şahidi mesturi ezel**» esrar perdesini kaldırdı ve Peygamberi Haremi Akdese kabul ederek ona istediğini vahyetti.

Resuli Ekreme bu makamda üç atiyyei İlâhiye verildi. Bunlar: 1) Sûrei Bakaranın sonundaki üç âyet ki akaidi islâmiyeyi ikmal etmekte ve islâmiyetin çektiği mihenü ıstırabatın zeval bulduğunu tebşir etmektedir. 2) Muhammedin ümmeti içinde Allaha şerik koşmıyanlara Cennetin vadi. 3) Her gün elli feriza ifası.

Resuli Ekrem bu atayayi İlâhiye ile döndü. Dönerken Musâya tesadüf etti. Hazreti Musâ, ona, Cenabı Hakkın ne emrettiğini sordu. Resuli Ekrem de Cenabı Hakkın elli ferizayı emrettiğini söyledi. Hazreti Musâ: «Ben Beni İsraili tecrübe ettim. Senin ümmetin de buna tahammül etmez. Huzuru Kibriyaya dön ve bu ferizaları tahfif ettir.» dedi. Resuli Ekrem döndü: «Yarabbi, dedi, ümmetim zayıf ve âcizdir.» Cenabı Hak ta feraizin onunu indirdi. Resuli Ekrem dönerken gene Muâsya uğradı. Hal ve keyfiyeti anlattı. Tekrar Cenabı Haktan rica etti. Nihayet beş vakit namaz farz oldu.

Miraç cismanî mi, yoksa ruhanî mi idi?

Mütekellimler ile hadis şârihleri bu meseleyi izah için yığın yığın kitaplar yazmışlardır. Eslâfı salihîn, Peygamberin uruç ettiğine, binaenaleyh mi'racın bir hakikat olduğuna inanırlar, fakat acaba bu mi'raç cismanî mi, ruhanî mi idi? Yakaza halinde mi, yoksa uyku halinde mi vukubuldu? Bu meseleyi istiknah ile kendilerini yormağa lüzum görmezlerdi. Mi'raç hakkındaki hurafeleri, uydurmaları bertaraf etmek için biraz izahat vermek gerektir:

Evvel emirde İsra, sûresinde varit olan şu Âyeti Kerimeyi nazarı dikkate almak icabeder: «Sana gösterdiğimiz rüyayı insanlar için fitne ve imtihan eyledik.» İbn Abbasın Buhârideki rivayetine göre rüyadan maksat, mi'raçtır. Bundan dolayı Mi'raç'ın uyku esnasında vukubulduğunu söyliyenler bu âyete istinat etmektedirler. Fakat İbn Abbas bu âyetten bahsederken şu sözleri de söylüyor: «Resuli Ekrem bu rüyada gördüklerini, gözleriyle gördü.» Demek ki bu rüya alelâde bir rüya değildi. Bu rüya, ruhun cisim kayıtlarından azat olarak melekût âleminde seyri idi.

Peygamberler tarafından görülen rüyaları alelâde insanlar tarafından görülen rüyalar gibi telâkki etmek yanlıştır. Peygamberlerin rüyaları, alelâde insanla-

şevket verdik). Sizi mallarla, oğullarla kuvvetlendirdik, yardım ettik. Sizi, evvelkinden fazla çoğalttık (4). 7 İyilik ederseniz kendinize, kötülük ederseniz gene kendinize edersiniz. İkincisi fesadın ukubet zamanı erişince sizin yüzünüzü karartacak, mescide ilk defa girdikleri gibi girecek, yendiklerini büsbütün berbat edecek (*yeni bir milleti göndeririz*) (5). 8 Belki de Tanrınız, size rahmet eder, fakat şayet siz (*itaatsizliğe*) dönerseniz biz de (*cezaya*) döneriz. Biz cehennemi, kâfirlere zindan yaptık. 9 Muhakkak ki bu Kur'an, en doğruya iletir ve doğru dürüst işler işli-

rın rüyalarından bambaşkadır. Peygamberlerin uykuları esnasında zâhirî havas muattal kalır. Fakat onlar gözlerini kapar kapamaz, onların kalp gözü ruh âlemini, melekût kâinatını görmeğe başlar. Alelâde rüyalar böyle midir? Peygamberlerin rüyası, uyanıklığın fevkinde bir hâlettir. Onlar bu hâlet içinde semavatı seyrederler. Ervaha mülâki olurlar. Rüyeti Hak ile bekâm olurlar, meleklerle hembezm olurlar. Bu hâlete rüya diyen ashap, bu ruhanî hakikati ifade etmek istemişlerdi. Tabiatın maddî kanunları dairesinde müşkül görünen bu hâdise, «ruhanî» mümkün olur.

yen müminlere, büyük bir ecre nail olacaklarını müjdeler, 10 âhirete inanmıyanlar için acıklı bir azap hazırladığımızı bildirir.

BÖLÜM : 3 — ÂMALİN NETİCELERİ

11 İnsan (*sıkışınca*), kendine iyilik için, dua eder gibi fenalık için de (*beddua*) eder. İnsan, çok acelecidir. 12 Geceyi, gündüzü kudretimizin iki nişanesi kıldık. Gece nişanesini ışıksız, gündüzün nişanesini aydınlık yaptık ki Tanrınızın kereminden (*yaşayışınıza yarıyacak herşeyi*) dileyesiniz, senelerin sayısını, (*vakitlerin*) hesabını bilesiniz. (*Biz böylece*) herşeyi apaçık anlattık, (*bildirdik*). 13 Her insanın yaptıklarını, işlediklerini kendi boynuna doladık. Kıyamet günü, onun apaçık bulacağı bir kitabı çıkaracağız (6). 14 Kitabını oku! Bugün senin öz canın kendi hesabını görmek için kâfidir (7). 15 Herkim doğru yolu bulursa kendi öz canı için doğrulmuş olur. Herkim saparşa, gene kendi öz canının (*zararına*) sapmış olur. Hiçbir yük taşıyan, bir başkasının yükünü taşımaz (8). Biz

[2] Birinci âyet müslümanların parlak atisine işaret ettiği halde bu âyet onlara büyüklüğü tehdit eden noktaları göstermekte ve yahudilerin tarihiyle istişhat etmektedir.

[3] (78 : 5) e de bakınız. Kudüs iki defa tahribe uğramış ve bu suretle yahudiler iki defa ceza görmüşlerdir. Kudüsü bir kere Babililer zaptetmişler, daha sonra Romalılar Kudüsü hâk ile yeksan etmişlerdir. Hazreti İsâ da yahudilere bu akıbeti ihtar etmişti. (Metta İncili 23 : 38, Lûka İncili 21 : 24) Mezamiri Davutta da buna benzer birçok ihtarlar vardır.

[4] Beşinci Âyet-i Kerime Mabedi Süleymanın Babililer tarafından tahribine, yahudilerin bunlar tarafından katledilmelerine, esir alınmalarına, tart ve teb'it edilmelerine işaret ediyor. Hâdise kablelmilât 588 senesinde vukubulmuştu. Altıncı Âyeti Kerime ise yahudilerin zamanla Kudüse avdet edip mabedi yeniden inşa etmelerine, yeniden refaha ermelerine işaret etmektedir.

[5] Bu Âyeti Kerime mabedin ikinci defa tahribine işaret ediyor. Bu defa musevileri tarümar eden, mabetlerini yakıp yıkanlar Romalılardı. Bunlar Titusun kumandası altında hareket ederek Kudüsü tahrip etmişler ve yahudileri kırıp geçirmişlerdi.

[6] Âyeti Kerime yapılan her işin, onu yapanın boynuna dolanacak bir iz bıraktığını anlatıyor. Bütün bu izler, kıyamet günü insanın karşısında apaçık bir kitap gibi çıkacaktır. İnsanın bütün hareketlerini bütün â'malini kaydeden, kitap o hareket ve o â'malin tesirleri ve izleridir; kitap budur.

[7] İnsan, kıyamet günü kendi âmalinin hesabını kendi yapacak, orada bu dünyada bütün yaptıklarını birer birer görerek bunların hesabını verecektir.

[8] Âyeti Kerime Hıristiyanlığın «kısas» akidesini iptal ediyor. Hıristiyanların itikadına göre İsâ insanların günahını yüklenmiş, bu günahın vebalini kanile ödemiştir. Âyeti Kerime, hiçbir kimsenin, başka bir kimsenin günahını, yükünü taşıyamıyacağını gösteriyor.

peygamber göndermedikçe bir kamvi azaba uğratmayız (9). 16 Bir kasabayı helâk etmek istediğimiz zaman, emrimizi (*peygamberin diliyle*) onun refah içinde yaşıyanlarına göndeririz, onlar ise (*karşı gelip*) fenalıklarına devam ederler, o kasaba aleyhindeki söz hak olur, biz de o kasabayı hâk ile yeksan ederiz. 17 Nuhdan sonra nice insan nesillerini helâk ettik. Kullarının günahlarına, Tanrılarının âgâh olması, onları görüp bilmesi, elverir. 18 Herkim bu dünya hayatını isterse, dilediklerimize, istediğimiz miktarı, çabucak verir, sonra ona cehennemi mekân kılarız, o da oraya yerinmiş, kovulmuş olarak atılır. 19 Herkim mü'min olarak âhireti isterse ve ona ermek için nasıl çalışmak lâzımsa, öylece çalıştırsa, (*böylece çalışanların*) sa'yi meşkûr olur (*kabul olunur*).

[9] Âyeti Kerime, Hak Tealânın, günahkâr bir kavme peygamber göndermedikçe, onu hidayete davet etmedikçe bir kavmi azaba uğratmıyacağını ifade ediyor.

20 Biz onları da, bunları da, herbirini, Tanrının vergisinden rızıklandırırız. Tanrının vergisi, (*kimseden*) geri tutulmaz. 21 Bak, Biz insanların bir kısmını bir kısmına nasıl tafdil ettik (*nasıl üstün kıldık*) elbette ki âhiret (*erişilecek*) dereceler bakımından daha büyük kazanılacak, üstünlükler bakımından daha yüksektir. 22 (*Sakın*) Allaha eş, ortak katma. Yoksa yerinmiş, atılmış kalırsın!

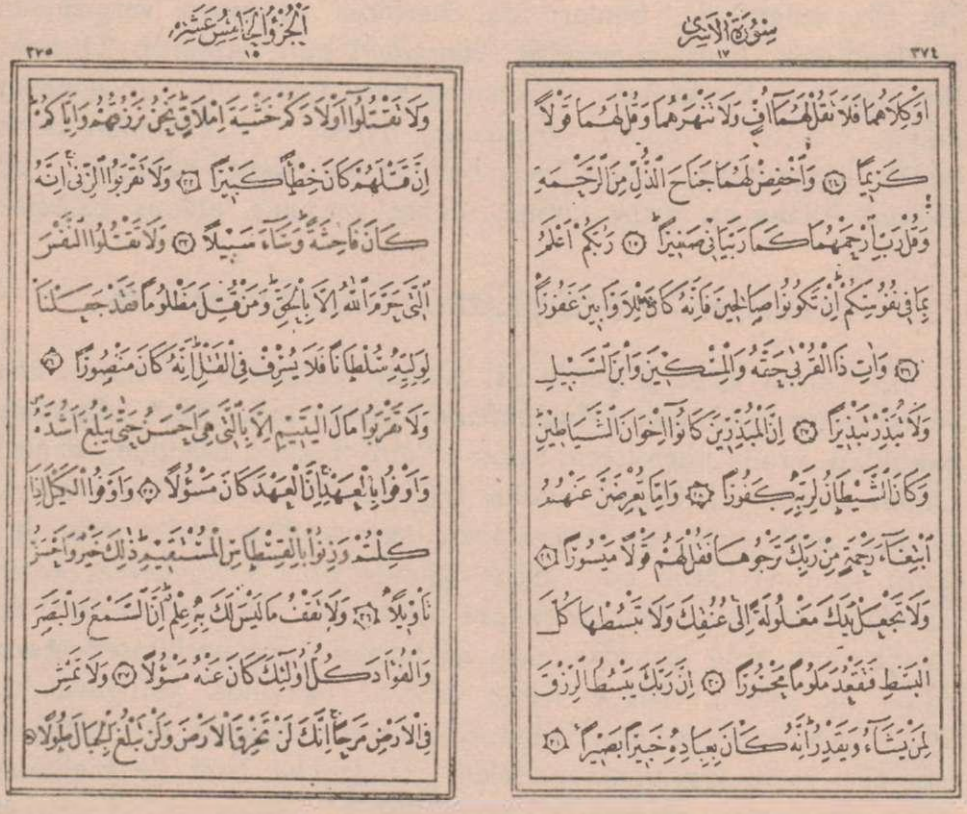
BÖLÜM: 4 — İYİLİK YAPTIRAN AHLÂKİ ESASLAR

23 Tanrın irade buyurdu ki: Ondan başkasına tapmayın, ana ve babanıza iyilik edin. (*Ana-babanın*) yalnız biri, yahut ikisi eline baktıkları sırada kocarlarsa, sakın onlara "bıktım, usandım„ deme! Onları azarlama! Onlara sözün tatlısını, (*gönül alıcısını*) söyle. Onlara merhametinden tevazu kanatlarını yerlere kadar indir de: (*Ulu*) Tanrım! Onlar beni küçüklüğümde nasıl (*esirgeyerek, koruyarak*) büyüttülerse Sen de onlara öylece acı! Öylece (*esirge!*) de 25 Tanrınız, sizin içinizdekini en iyi bilendir. Siz iyi kimselerseniz, Allah da günah ettikçe tevbe edenler hakkında yarlığayıcıdır. 26 Hısımlara, yoksullara, yolda kalmışlara, haklarını ver. (*Malını*) israf ile saçıp dağıtmaktan çekin. 27 Çünkü israf ile mallarını saçıp dağıtanlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Tanrısına karşı nankördür. 28 Tanrından umduğun bir rahmeti dilemek için onlardan yüz çevirecek olursan tatlı bir söz söyliyerek (*gönüllerini al*). 29 Elini, boynuna bağlı imiş (*gibi, sıkma*), büsbütün de açma. Yoksa (*cimriliğinden dolayı*) sana dil uzatırlar, (*eli boş kalmak yüzünden de*) pişman olursun. 30 Tanrın dilediklerinin rızkını genişletir, darlaştırır. Çünkü Tanrın kullarının her (*halinden*) haberdardır, her halini görücüdür.

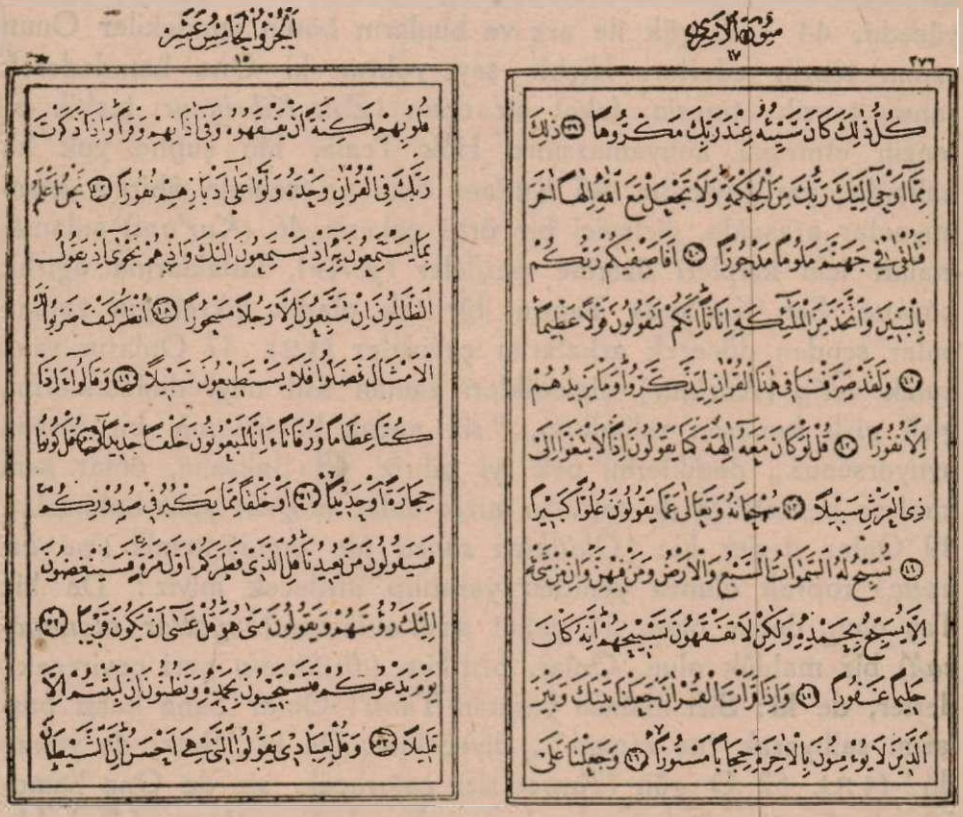
BÖLÜM: 5 — FENALIKTAN SAKINDIRAN AHLÂKİ ESASLAR

31 Evlâtlarınızı, fıkaralık korkusiyle, öldürmeyin. Biz onlara da, size de rızkınızı veririz. Onları öldürmek, büyük bir suçtur (10).

[10] Araplar, kız çocukları, diri öldürürlerdi. Âyeti Kerime bu fena, bu çirkin âdeti kaldırıyor. İmam Ragıb âyete daha başka bir mana vererek onun çocukları talim ve terbiyeden mahrum etmemeyi emrettiğini söylüyor.

32 Zinaya yaklaşmayın. (*Zina*), hayasızlıktır, (*zina yolu*), pek kötü bir yoldur. 33 Allahın öldürülmesini haram kıldığı hiçbir canı öldürmeyin. Meğer ki hak ile ola! Herkim nâhak yere öldürülürse onun velisine (*vârisine, hakkını istemek için*) salâhiyet verdik. O da, katil de (*meşru hadleri*) tecavüz etmesin. Çünkü o yardım görmüştür. 34 Öksüzün, ergenlik çağına varıncıya kadar, malına el sürmeyin. Mağer ki en iyi veçh ile ola. Verdiğiniz sözü yerine getirin. Verdiğiniz her sözden, her ahitten, mes'ulsunuz. 34 Ölçtüğünüz zaman ölçeği yerine getirin. (*Tartacağınızı*), doğru terazi ile tartın. (*Böyle yapmak*), daha iyidir, (*böyle yapmanın*) akıbeti daha hayırlıdır. 36 Bilmediğin birşeyin peşine düşme! Çünkü kulak, göz, kalp, (*gibi âzanın*) hepsi de, sorguya çekilecektir. 37 Yeryüzünde, azamet taslıyarak yürüme! (*Çünkü nekadar gururlansan*) yeryüzünü yaramazsın, uzanıp değları aşamazsın. 38 Bütün bunların fenası, Tanrın nezdinde. istenmiyen. sevilmiyen şeylerdir.

39 İşte bunlar Tanrının, sana vahyettiği hükümdendir. Tanrın ile beraber başka bir tapacak edinme! Yoksa yerinerek, kovularak cehenneme atılırsın. 40 (*Ne diyorsunuz?*) Tanrınız size erkek çocukları ayırdı da meleklerden kendine kız çocukları mı edindi? Ne büyük, ne taşkın bir söz söylüyorsunuz?

BÖLÜM: 6 — KÂFİRLERİN KATI YÜREKLİLİĞİ

41 Biz bu Kur'anda, onların akıllarını başlarına getirmek için ihtarlarımızı tekrer ettik. Bu hal ise onların (*haktan uzaklaşmadaki*) nefretlerinden başka birşeyi artırmıyor. 42 De ki: Onların dedikleri gibi Onunla, (*Tanrı ile beraber*) başka mabutlar bulunsaydı arş sahibi olan (*Zatı Kibriyaya*) karşı bir yol araştırırlardı (11). 43 Hak Tealâ onların dedıklerinden tamamiyle münezzehtir. Şanı

[11] Yani bunlara tapanlar Zatı Kibriyaya yaklaşırlar ve bu suretle bütün pisliklerden temizlenirlerdi.

yücedir. 44 Yedi gök ile arz ve bunların bütün içindekiler Onun şanını tenzih ederler. Hiçbir şey yoktur ki Ona hamdederek şanını tenzih etmesin, fakat siz onun (*Zatı Kibriyayı*) tesbih ve tenzih etmesini anlıyamazsınız. Hak Tealâ, hiç şuphe yok ki, halimdir, yarlığayıcıdır. 45 Kur'anı okurken seninle âhirete inanmıyanlar arasında, gizleyici bir örtü çekeriz. 46 (*Kur'anı*) anlamamaları için kalpleri üzerine perdeler (*gerer*), kulaklarına ağırlık koyarız. Sen 'Kur'anda Tanrını bir tek. olarak zikrettiğin zaman onlar senden dönerek arkalarını çevirirler (12). 47 Onların sana kulak verip (*Kur'anı*) dinledikleri zaman asıl neyi dinled.klerini, gizli gizli konuşan zalimlerin, "siz ancak büyülenmiş bir insana uyuyorsunuz„ dediklerini pek iyi biliriz. 48 Baksana, onlar seni kimlere benzettiler de saptılar, artık onlar (*doğru*) yolu bulmazlar. 49 Onlar derler ki: (*Öldükten sonra bir yığın*) kemik (*ve bir avuç*) toprak olunca yeniden yaratılıp dirilecek miyiz? De ki: Taş olun, demir olun, 51 yahut sizin aklınızca (*hayattar olamıyacak*) bir mahlûk olun. Onlar, bizi kim (*dirilterek*) geri çevirecek? derler, de ki: Sizi ilkönce yaratan Tanrı! Onlar Sana karşı başlarını sallıyarak "ne zaman?„ diyecekler. De ki: Belki de yakındır! (13). 52 O gün (*Tanrı*) sizi çağıracak, siz de Ona hamdederek davetine icabet edecek, ancak pek kısa (*bir vakit*) kaldığınızı zannedeceksiniz.

BÖLÜM: 7 — MÜNKİRLERİN CEZASI

53 Kullarıma söyle ki: Sözün en güzelini söylesinler. (*Müşriklere dil uzatmasınlar*). Çünkü şeytan aralarına fesat sokar. Şeytan insana apâşikâr bir düşmandır. 54 Tanrınız, sizin, (*her halinizi*) pek iyi bilir. Dilerse sizi esirger, dilerse sizi azaba uğratır. Biz seni onları imana zorlamak için göndermedik. 55 Tanrın, göklerde ve yerde olan herşeyi bilir. Peygamberlerin bazısını bazısına üstün kıldık. Davuda Zebur verdik. 56 De ki: Tanrıdan başka tapacak

[12] Bunlar Allahın anılmasına bile tahammül etmedikleri, onun anılmasından kaçtıkları için kulaklarına ağırlık geliyor, gönüllerine perde çekiliyor.

[13] Burada, Resuli Ekremin başarmak üzere olduğu büyük inkılâba da işaret edildiğine şüphe yoktur. Büyük inkılâbın bütün şaşaasiyle doğacağı gün pek yaklaşmıştı.

olarak ileri sürdüklerinizi çağırın. Onların üzerinizden bir sıkıntıyı kaldırmağa, yahut onu çevirmeğe kudretleri yoktur. 57 (*Onların yardımlarını dileyip çağırdıkları mabutların*) kendileri, onlardan Allaha en yakın olanı, Tanrılarına yaklaşmak için vesile ararlar, Tanrılarının rahmetini umarlar, azabından korkarlar. Çünkü Tanrının azabı sakınılmağa değer. 58 Hiçbir kasaba yoktur ki kıyamet gününden evvel, onu helâk etmiş olmıyalım veya şiddetli bir azaba uğratmıyalım. Bu, kitapta yazılıdır (14). 59 Bizi âyetler, (*mucizeler*) göndermekten alıkoyan, ancak evvel gelenlerin onları yalan saymalarıdır (15). Biz, Semuda dişi deveyi (*verdik, onu öldürerek*)

[14] Âyeti Kerimenin beyanı tarihin tasdik ve teyit ettiği bir kanundur. Mamur şehirler, daha evvel harap olan, helâk olan şehirlerin enkazı üzerindedir. Bu kanun, her zaman caridir. Eskisi gibi bugün de onun hükmünü yürüttüğünü görüyoruz. Zamanın kahhar eli, eski yurtları tahrip ediyorken onların yerine yenilerini ortaya çıkarıyor.

[15] Âyeti Kerimenin manası sarihtir. Bir nesilden sonra diğer bir nesle İlâhî âyetlerin mütemadiyen gönderilmesine mani olabilecek sebep, birinci neslin

zulmettiler. Biz âyetleri ancak (*insanları*) korkutmak için göndeririz. 60 Hani Biz sana: "Muhakkak ki Tanrın insanları kuşatmıştır„ demiştik. Sana gösterdiğimiz rüyayı da (16), Kur'anda mel'un olan ağacı da (17) insanları denemek için vesile yaptık. Biz onları korkutuyoruz, korkutmamız onların taşkın azgınlıklarını artırıyor.

BÖLÜM: 8 — ŞEYTANIN MUHALEFETİ

61 Hani Biz meleklere! Âdeme secde edin! demiştik. Melekler secde etmişler, iblis secde etmemiş ve "Senin çamurdan yarattığına ben secde eder miyim?„ demişti. İbliş: "Benden üstün tuttuğun adam bu mu? Beni kıyamet gününe kadar geciktirirsen, azı müstesna olmak üzere onun zürriyetini (*azdırıp*) helâk edeceğim„ dedi. 63 Hak Tealâ buyurdu: Çekil, git. Onlardan herkim sana uyarsa, hepinizin cezası, cehennem olur, size gereken ceza budur. 64 Onların içinden gücünün yettiklerini, sesinle, aldat! Onlara karşı yaya, süvari, bütün kuvvetlerini toplıyarak yürü! Onlarla mallarında, evlâtlarında ortak ol! (18). Onlara türlü türlü vaitlerde bulun! Fakat şeytan ancak onları aldatmak için vaitlerde bulunur. 65 Senin, (*öz*) kullarım üzerinde hiçbir hükmün yoktur, Tanrının onları koruyucu, gözetici olması yetişir. 66 Tanrı-

---

bunları reddetmesidir. Bununla beraber İlâhî âyetler, daha sonraki nesillere gönderilmiştir. Âyeti Kerimenin sonunda «Biz âyetleri ancak insanları korkutmak için göndeririz» denilmesi, âyetlerin gönderilmesine devam olunduğunu kat'iyyetle göstermektedir.

[16] Rüyadan murat miraçtır. Bu rüyanın manasını daha evvel mufassal bir surette izah etmiş, miracın cismanî mi, ruhanî mi olduğunu göstermiş bulunuyoruz. Miraç, Hazreti Peygamberin mutlak ve muhakkak muzaffer olacağını tebşir ediyordu.

[17] Mel'un ağaç, zakkum ağacıdır. Resuli Ekremin miracı, İslâmın zaferini ifade ediyor, İslâmiyetin atide kazanacağı büyük muvaffakıyetleri gösteriyordu. Günahkârların taamı olan zakkum ağacı da, İslâm düşmanlarının mağlûp olacaklarını remzediyordu. İslâmiyetin zaferi müjdesi ile müşriklerin mağlûbiyet ve helâk müjdesi birlikte haber verilmiş, iki taraf ta bunların tahakkukunu beklemeğe başlamışlardı.

[18] Şeytanın kuvvetleri, günahkârlardan müteşekkildir. Bunların süvarileri fenalığa çarçabuk kapılanlardır, yayalar fenalık ve günah yolunda yavaş yavaş yürüyenlerdir. Şeytanın mallarda ortaklığı, gayri meşru yollarda harcedilen, gayri meşru bir surette kazanılan herşeyi ifade eder. Evlâtlarda ortaklık gayri meşru tevellütlere sebebiyet veren, zinadır.

nız o *(Ulu)* Tanrıdır ki, kereminden (*istifade etmeniz için*), denizde gemileri yürütür; çünkü sizin hakkınızda daima esirgeyicidir. 67 Denizde size dert, (*sıkıntı*) dokunsa, bütün taptıklarınız kaybolur gider, yalnız O kalır. Fakat O sizi kurtarıp karaya çıkarınca yüz çevirir, dönersiniz, zaten insan da nankördür. 68 Karanın bir tarafını sizinle yere geçirmesinden, yahut size taşlı bir kasırga göndermesinden emin mi oldunuz? (*Böyle bir şey olursa*), sizi hiçbir himaye eden bulamazsınız. 69 Yoksa (*Tanrının*) sizi tekrar denize döndürerek müthiş bir fırtına göndermesinden, bununla sizi nankörlüğünüze karşı boğmasından mı emin oldunuz? (*Böyle bir şey olursa*) Bize karşı size yardım edecek bir koruyucu bulamazsınız. 70 Biz hakikaten Âdem oğullarını şereflendirdik. Onları karada, denizde taşıdık. Kendilerine en temiz şeylerden rızıklar verdik ve yarattıklarımızın çoğuna büsbütün üstün kıldık.

BÖLÜM : 9 — PEYGAMBERİMİZİN MUHALİFLERİ

71 O günü (*hatırla ki*) herkesi, rehberleriyle birlikte çağıra-

cağız. Kimin kitabı sağ eline verilirse onlar kitaplarını okurlar, (19) ve bir zerrecik gadre uğramazlar. 72 Kim bu (*dünyada*) körse âhirette de kördür. (*Belki de daha*) fazla şaşkın olur. 73 Onlar (*müşrikler*) seni, sana vahyettiğimizden çevirip başkasını uydurmayı ve Bize atfetmeyi istediler ki o zaman seni öz dost adineceklerdi. 74 Biz seni sağlamlaştırmamış olsaydık sen belki onlara biraz meyledecektin (20). 75 O halde sana, hayatın da, ölümün de iki katını tattıracaktık. Sonra Bize karşı, hiçbir yardımcı bulamıyacaktın. 76 Onlar muhakkak ki, seni yurdundan söküp atmak için rahatsız edip dururlar. O takdirde onlar da, senden sonra, yurtlarında pek az kalabilirler (21). 77 Senden evvel gönderdiğimiz peygamberlerimiz arasındaki yolumuz, (*âdetimiz*) bu idi. Bu yolumuzda hiçbir değişiklik (*göremezsin*).

BÖLÜM : 10 — HAKKIN GALEBESİ

78 Güneşin zevalinden gecenin karanlığına kadar namazı dosdoğru kıl. Sabah namazını da eda et. Sabah namazı meşhuttur. 79 Gecenin bir kısmında, uykuyu bırak da uyan, gece namazı kıl. Bu senin için, ayrı bir ibadettir. Belki Tanrın seni yüce ve şanlı bir makama yükseltir. 80 De ki: (*Ulu*) Tanrım beni (*gireceğim yere*) sıtk ile sok, çıkacağım yerden sıtk ile çıkar. Bana tarafından hakkiyle yardım edici bir kuvvet ver (22). 81 De ki: Hak geldi, bâtıl yok oldu. Çünkü bâtıl, yok olmağa (*mahkûm-*

---

[19] Bu kitap 14 üncü âyetteki a'mal kitabıdır.

[20] İbn Hişam burada işaret olunan hâdiseyi anlatır : Kureyş reisleri toplanarak Peygamberi davet etmişler, ona istediği kadar servet toplıyacaklarını, yahut onu başlarına hükümdar olarak geçireceklerini söylemişler, buna mukabil putlarını bağışlamasını istemişlerdi. Resuli Ekrem böyle şeyler istemediğini, onların salâhı ve taalisi için putperestlikten vazgeçmelerine çalıştığını söylemişti.

Daha evvel de, Kureyş, Hazreti Peygamberin amcası Ebu Talibe müracaat ederek birader zadesini putperestlik aleyhinde bulunmaktan vazgeçirmesini istemişler, Ebu Talib, Hazreti Muhammedi çağırarak Kureyşin toplu kuvvetine karşı âciz kaldığını söylemiş, Hazreti Peygamber de ona «sağ elime güneşi, sol elime ayı koyup beni vazgeçirmek isteseler de bu işten dönmem !» demişti.

[21] Âyeti Kerime Mekkenin, yakında, Resuli Ekrem tarafından fetholunacağını müjdeliyor.

[22] Âyeti Kerime Resuli Ekremin hicret etmek üzere olduğunu gösteriyor Resuli Ekremin gireceği yer Medine, çıkacağı yer Mekke idi.

dur) (23). 82 Kur'andan, müminler için şifa ve rahmet (*olan âyetleri*) vahyederiz. Bunlarsa zalimlerin ancak ziyanlarını artırır. 83 İnsana, herne zaman nimet ihsan edersek yüz çevirir, yan çizer, ona fenalık erişirse nevmit olur. 84 De ki: Herkes kendi huyuna, seciyesine göre işler yapar, Tanrınız, en doğru yolu bulanı daha iyi bilir.

BÖLÜM: 11 — KUR'ANIN EŞSİZLİĞİ

85 Sana vahyi (24) sorarlar. De ki: Vahy Tanrımın emrinden-

[23] Bu Âyeti Kerimede Hazreti Muhammedin zuhuru «Hak geldi» nazmiyle ifade olunmuştur. Hazreti İsâ da Resuli Ekremin zuhurunu ayni kelime ile müjdelemiş, Yuhanna İncilinin 13 : 16 ıncı âyetinde anlatıldığı gibi Hazreti İsâ «hakikat ruhunun» geleceğini ve bütün hakikati söyliyeceğini, insanları bütün hakikate irşat edeceğini söylemişti. Hazreti İsânın bu müjdesi Resuli Ekremin zuhuru ile tahakkuk etti ve gene onun zuhuru ile bâtıl yok oldu.

[24] Aslında «Ruh» deniliyor ki vahy ve ilham manasına da gelir. Bu âyetten evvel de, sonra da bahis mevzuu olan mesele vahydir. Onun için bu kelimeyi ruh değil, fakat vahy diye tercüme ettik. Kur'an-ı Kerime (42 : 52 de) de «Ruh» denilir.

dir. Size ilimden, ancak pek az verilmiştir. 86 Dileseydik, sana vahyettiğimizi ortadan kaldırır, sonra sen de Bize karşı, hiçbir hâmi bulamazdın. 87 Ancak Tanrının merhameti (*onu ibka etmiştir*). Onun sana karşı keremi, inayeti büyüktür. 88 De ki: Bunun gibi bir Kur'an daha getirmek için inler de, cinler de bir araya gelseler, biribirlerine destek olsalar da onun gibisini getiremezler (25). Biz bu Kur'anda, insanlara her misali, tekrar tekrar irat ettik, İnsanların çoğu ise nankörlükten, inkârdan başkasına razı olmadılar. 90 - 93 Onlar derler ki: Bize yerden bir pınar fışkırtmadıkça, yahut senin hurmalardan, asmalardan, bir bahçen olup ortasından güzel ırmaklar (*şırıl şırıl*) akmadıkça, yahut dediğin gibi, gökyüzünü üzerimize parça parça düşürmedikçe, yahut Allah ile melekleri karşımıza getirmedikçe, yahut senin altundan bir evin olmadıkça, yahut göğe çıkmadıkça, sana, hiçbir zaman inanmayız. (*Bununla beraber*), bize gökten, okuyacağımız bir kitap indirmedikçe göğe çıktığına da inanacak değiliz. De ki: Tanrının şanı yücedir! Ben, (*Allah*) elçisi olan bir beşerden başka birşey değilim! (26).

BÖLÜM : 12 — PEYGAMBERE MUKAVEMET

94 İnsanlara hidayet kaynağı olan (*Kur'an*) geldikten sonra onları imandan alıkoyan sebep onların: "Allah, bir insanı peygamber olarak mı, gönderdi?„ demeleridir. 95 De ki: Yeryüzünde yerleşenler, gezenler, meleklerden olsalardı, onlara semadan, melek bir peygamber gönderirdik. 96 De ki: Sizinle aramda, Allahın şahit olması elverir. Çünkü O kullarının her halinden haberdardır. (*Onların her yaptıklarını*) görücüdür. 97 (*Hak Tealâ*) kimi hidayete iletirse işte o hidayet bulur. Kimi sapıklıkta bırakırsa (*sapıklıkta kalanlar için*) Allahtan gayri yâr bulamazsın.

---

[25] Kur'anın eşsizliğini anlamak için mukaddimemizdeki ayrı bahse bakınız. Ayni mevzu (2 : 23 ve 24), (15 : 38), (11 : 13) de tekerrür eder. Kur'anın bütün küffara meydan okuduğu bu dört âyet içinde ancak buradaki âyet insanlarla cinlerden bir arada bahseder. «Cin» bahsine ayrıca bakınız.

[26] Müşrikler tarafından vukubulan bütün taleplere karşı Hazreti Peygamberin verdiği cevap, kendisinin risalete ermiş bir insandan başka birşey olmadığını söylemektir. Onun için Hazreti Peygamber tarafından müslümanlığın büyük atisi ve muhaliflerin akıbeti hakkındaki beyanatı, yavaş yavaş tahakkuk edecekti.

Biz onları kıyamet günü yüzükoyun kapanmış, kör, dilsiz ve sağır olarak haşredeceğiz. Yurtları cehennemdir. Cehennemin ateşi yavaşladıkça alevli ateşi artırırız. 98 Cezaları budur. Çünkü onlar âyetlerimizi tanımıyarak inkâr etmişler, "(*biz öldükten ve bir yığın*) kemik ile (*bir avuç*) kırıntı olduktan sonra tekrar yaratılarak dirilecek miyiz?„ demişlerdi. 99 Onlar gökleri ve yeri yaratan Allahın kendileri gibilerini yaratmağa kadir olduğunu görmüyorlar mı? Hak Tealâ onlar için bir ecel tayin etti ki onda şüphe götürecek hiçbir şey yoktur. Böyle iken zalimler, inkârdan başka birşey yapmıyorlar. 100 De ki: Tanrının rahmet hazineleri sizin elinizde bulunsaydı, onu harcedip tüketmekten korkarak cimrilik gösterirdiniz. Zaten insan da cimridir.

BÖLÜM : 13 — MUSA

101 Biz Musâya apaçık dokuz âyet verdik. İsrail oğullarına sor. Musâ İsrail oğullarına geldiği zaman Fir'avun ona "Musâ!

Seni (*aklını bozmuş*), büyüye tutulmuş bir adam sanıyorum!„ dedi. 102 Musâ: Bu âyetleri, ancak göklerin, yerin Tanrısı olan Allâhın, apaçık bürhan olmak üzere gönderdiğini biliyorsun. Ey Fir'avun, ben de senin helâke uğrıyacağını biliyorum, dedi. 103 Fir'avun (*İsrail oğullarını*), yeryüzünden söküp atmak istedi. Biz de onu ve onunla beraber olanları hep suda boğduk. 104 Bundan sonra İsrail oğullarına dedik ki: (*Size verilen*) yerde oturun. Âhiret va'di hulûl edince hepinizi derleyip, toplayıp getiririz. 105 Biz (*Kur'anı*) hak ile vahyettik. O da, hak ve hakikat ile indi. Seni ancak müjdeci ve korkutucu olarak gönderdik. 106 Kur'anı ceste ceste gönderdik ki onu insanlara azar azar okuyasın. Onu parça parça indirmiş bulunuyoruz.„ 107 De ki: Ona ister inanın, ister inanmayın. Evvelce kendilerine ilim verilenler, Kur'an okunduğu zaman yüzüstü kapanarak secde ederler. "(*Ulu*) Tanrımızın şanı yücedir. Şiphe yok ki Tanrımızın va'di yerine gelir.„ derler. 109 Onlar yüzüstü kapanarak ağlarlar. Bu da onların huşuunu artırır. 110 De ki: Allaha dua edin, yahut Rahmana dua edin. Allaha herhangi isimle dua ederseniz edin. En güzel isimler Onundur. Namazında sesini pek yükseltme, pek de kısma! İkisi arasında bir yol bul. 111 De ki: Kendine oğul edinmiyen, mülkünde ortağı bulunmıyan, kendini acizden kurtarmak için yardımcıya ihtiyacı olmıyan, Allaha hamdolsun. Onu (*Ulu*) bilerek (*Ululuğunu*) ilân et.

SÛRE: 18

KEHF SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 12 bölümdür. 111 âyettir.)

Konusu:

Sûrei Şerifenin en belli başlı mevzuu Hıristiyanlık ve Hıristiyanlardır. Sûrenin adı Kehf, yani mağara olduğuna göre bunun Hıristiyanlık ve Hıristiyanlar ile ne alâkası olabilir? Kehfin, yani mağaranın Hıristiyanlık dini ile, Hıristiyanlığın inkişaf ve intişarı ile derin bir alâkası vardır. Hıristiyanlık tarihinin en eski müesseselerinden biri, rehbaniyettir. Ve bu müesseseye mensup olanlar, mağaralar gibi inziva yerlerini arayıp buluyor, orada yaşıyorlardı.

Bundan evvelki sûre İsrail oğullarını bahis mevzuu etmiş, onların ilk defa

uğradıkları cezayı anlatmıştı. İsrail oğullarının ikinci defa uğradıkları ceza onların Hazreti İsâyı reddetmeleriyle ilgilidir. Onun için, bundan evvelki sûrenin sonunda Allahın bir oğul edindiğini ileri sürenlerin yanlışları izah edilmiş, bu sûrenin başında ise bu itikadın ne derece bâtıl olduğu gösterilmiş ve bu suretle iki sûre arasındaki münasebet gösterilmiştir. Bundan başka hıristiyanlık, museviliktен türeme bir din olduğu için daha evvelki sûrede museviliğin bahis mevzuu olması, hıristiyanlığın da bu sûrede yadolunmasını icap ediyordu.

Sûrei Şerife, İsânın Allah oğlu olduğu akidesini reddetmekle başlıyarak Hıristiyan milletleri cezbeden ve onları hakikati kabul etmekten alıkoyan dünya ziynetlerinden bahseder. Sonra bu milletlerin ecdadı olan ilk hıristiyanların, dünyayı terketmeyi, dünya ile her alâkayı kesmeyi ileri süren insanlar oldukları hatırlatılır.

Sûrenin birinci kısmında bu cihetler bahis mevzuu olduktan sonra ikinci ve üçüncü kısımlarında dinleri yüzünden bir mağaraya iltica eden yedi Hıristiyan gençten bahsedilir. Fakat bunların kıssalarında pek derin hakikatler vardır. Bunlar hıristiyanlığın daha sonraki tarihini izah eden birçok noktaları muhtevidir.

Dördüncü kısım, hıristiyanlığın devri geçtiğini, onun için hakikî hidayetin Kur'anda olduğunu anlatır.

Beşinci kısım bir misal iradiyle hıristiyanların hakikati reddedeceklerini, saltvet ve servetlerine güvenerek bu yolu tutacaklarını izah eder.

Daha sonraki iki kısım suçluların muhakeme edileceklerini ve onların pek bîkes kalacaklarını, daha sonraki kısım ise, peygamberler tarafından vukubulan ihtarların ilkönce hiç te hoşa gitmediğini ve kabul olunmadığını izah eder. Dokuzuncu ve onuncu kısımlar bizi tekrar Hazreti Musânın kıssasına çevirir, onun irfan kazanmak için vukubulan seyahatlerinde, kendisine irfanca faik bir Allah adamı keşfettiğini anlatır. On birinci kısım Birinci Daradan bahseder ki, bu hükümdar Danyal'ın, rüya âleminde gördüğü iki boynuzlu zattır. Bu kısımda onun Mecuç namındaki iki kabileye karşı kazandığı muvaffakıyetler anlatılır ve bununla Yecuç ve Mecuç kabilelerinin daha sonraki mümessillerine dikkat çekilir.

Sûrenin son kısmı, hıristiyanlığın asıl akidelerine işaret etmekle kalmıyarak bu dini kabul eden milletlerin halini de ileri sürerek bunların bu dünya hayatında kazandıklarının boşa gittiğini anlatır ve bu suretle bugünkü hıristiyan milletlerinin halini tasvir eder.

Meal-i Kerîm:

BÖLÜM: 1 — HIRİSTİYANLARA İHTARLAR

Bismi'llahi'rrahmani'rrahîm.

1, 2, 3, 4 O Allaha hamdolsun ki, kuluna, hiç de iğriliği (*büğrülüğü*) olmıyan, (*inanmıyanları*) şiddetli bir ceza ile korkutmak, en doğru dürüst işleri işliyen inananlara da, içinde ebedî kalacakları (*en*) güzel mükâfatı müjdelemek, "Allah bir oğul

edindi„ diyenleri korkutmak için dosdoğru Kitabı gönderdi (1). 5 Allah (*bir oğul edindi*) diyenlerin ne kendilerinin, ne de babalarının bu hususta bir bilgileri yoktur. Onların ağızlarından çıkan söz ne büyük bir sözdür. (*Fakat*) onlar yalandan başka bir söz söylemezler. 6 Sen onların bu söze, (*bu Kur'ana*) inanmayıp, yanından çıkıp gitmeleri yüzünden, üzüle üzüle kendini öldürecek misin? (2). 7 Biz yeryüzündeki herşeyi, yer için bir süs yaptık ki

[1] Bir hadisi şerife göre Kehf sûresinin ilk on âyetini tilâvet edenler Deccal fitnesinden kurtulurlar. Diğer bir hadisi şerif ise sûrenin son âyetlerini okuyanların bu fitneden kurtulacaklarını ifade eder. Sûrenin ilk âyetleri de, son âyetleri de hıristiyanlığın en esaslı akidelerini bahis mevzuu eder. Bu akidelerin en mühimmi, İsânın Allah oğlu olduğunu iddia etmektir. Demek ki Deccalın fitnesi bugünkü hıristiyanlığın akideleridir. **İbn Seyid**'e göre Deccal, hakkı bâtıl ile karıştırandır. Başkalarına göre Deccala, Deccal denmesinin sebebi, onunla taraftarlarının yeryüzünü kaplamalarıdır. Diğerlerine göre ona Deccal denilmesinin sebebi, onun birçok milletleri küfre sevketmesidir.

[2] Bu âyet, Hazreti Muhammed (Aleyhisselâm) ın düşmüş olan insanlık namına duyduğu endişe ve ıstırabı nekadar güzel ifade ediyor. Hazreti Muhammed, insanlığın hidayetine o kadar teşne idi ki üzüle üzüle kendini öldürecek hale

insanları deneyelim. (*Bakalım*) hangisi en güzel işleri işliyecek (3). 8 Biz (*Yeryüzünde olanları*) kupkuru, dümdüz bir hale çeviririz. 9 Yoksa sen Kehf ile levha sahiplerini, Bizim hayret verici âyetlerimizden mi sandın? (4). 10 Hani o yiğitler mağaraya çekilmişlerdi de: "(*Ulu*) Tanrımız! Bize tarafından rahmet ver. İşimizde doğruluğu, doğru yolu rehber kıl!„ demişlerdi. 11 Biz de o mağarada onların kulaklarına nice yıllar perde koyduk. 12 Sonra onları, iki fırkadan hangisinin onların mağarada nekadar kaldıklarını sayıp zaptedebildiğini ayırdetmek için, tekrar gönderdik.

BÖLÜM : 2 — KEHF EHLİ

13 Sana onların kıssalarını dosdoğru haber veriyoruz. Onlar Tanrılarına inanmış yiğitlerdi (5). Biz de onların hidayetini artırmıştık. 14, 15 Onlar kalkıp da "Tanrımız, göklerle yerin Tanrı-

---

geliyordu. Hazreti Peygamberin hayatı insanlığa vakfolunmuş bir hayattı. Onun bütün hedefi, insanın, kerameti ve şerefini tanıyarak uyanması, kalkması ve Allahın ona bahşettiği şerefli makama yükselmesi idi. Hıristiyan milletlerin halinden bahsolunuyorken onun bu endişe ve ıstırabının ifade olunması, ayrıca dikkate değer.

[3] Hazreti Muhammed, Arabistan çölünde doğmuştu, büyümüştü. Onun yeryüzünün nelerle süslendiğini bilmesine imkân yoktu. Halbuki bu âyet, refah içinde yüzen şehirleri ve memleketleri tasvir ediyor. Refah bu şehirlerin halkını o kadar körletmişti ki bunlar hakikati görmek, doğruluk yolunu seçmekten âciz kalmışlardı. Fakat refaha boğulanların encamı, inhitattır, inkırazdır. Bunu daha sonraki âyet ifade ediyor.

[4] **Kehf,** mağaradır, inziva yeridir. Levha kelimesile tercüme ettiğimiz «Rakim» ise Kehfe konulan kitabedir. Sûrenin mukaddimesinde söylediğimiz gibi Kehf kelimesi, hıristiyanlığın rehbaniyet müessesesini remzeder. Hıristiyanlığın doğuşundan sonra onun başlıca fârikası rehbaniyet olmuştur.

Levhaya gelince, bize kalırsa, bu **levha,** hıristiyanlığın daha sonraki inkişafının, ilk inkişafına nekadar zıt olduğunu gösteren vesikadır. Hıristiyanlar ilkönce, mağaralara iltica ederek hıristiyanlığı neşre çalışıyorlardı. Onların ilk hayatı inziva ve züht hayatı idi. Halbuki onların sonraki hayatı bunun büsbütün zıddı idi. Burada bahis mevzuu olan levha bu zıddiyetin şahididir. Kehf, hıristiyanlığın, ilk evvelki halini remzettiği halde, rakim, yani levha, onun sonradan aldığı durumun ilk durumdan nekadar ayrı olduğunu gösteren vesikayı remzetmektedir. Hıristiyanlık, rehbaniyet dini iken sonradan tamamiyle dünyaya meclûp ve esir bir mahiyet almıştır.

[5] Kıssa, İmparator Decuis'in (Dekyanos) devrine aittir. Rivayete göre Ephesus şehrinden yedi genç, İmparatorun tazyik ve itisafından kurtulmak için bir mağaraya iltica etmişlerdi, İmparator bundan haberdar olarak mağaranın ağzını bir yığın koca taşlarla kapatmıştı. Gûya bu gençler mağaranın içine girdik-

sıdır. Ondan başka bir mabuda tapmayız. Tapacak olursak (*tapacak bulunduğunu söylersek, yalan söylemiş*), haddi aşmış oluruz. Bu, bizim yurtdaşlarımız (*Allahtan başka*) birtakım tapacaklar edindiler. Öyle ise ne için bize davalarını isbat edecek apaçık bir bürhan getiremiyorlar? Allaha karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir?„ dedikleri zaman onların kalplerine metanet vermiştik. 16 Onlar Allahtan gayrısına tapmadıkları halde onlardan ayrılmıştınız. Onlar da haydi (*öyle ise*) Kehfe iltica edin. Tanrınız, size rahmetini genişletir. İşlerinizi, size yarıyacak bir surette her çareyi hazırlar, (*dediler*). 17 Güneşin doğduğu zaman mağaralarının sağ tarafına meylettiğini, battığı zaman da sol tarafa gittiğini (6) görürdün. Onlar mağaranın geniş bir yerinde idiler. Bu, Allahın âyetlerindendir. Hak Tealâ kime hidayet verirse hidayeti bulur. Kimi sapıklıkta bırakırsa onu irşat edecek bir yâr bulunamaz.

---

ten sonra uykuya dalmışlar ve 187 sene sonra İmparator Theodosius'un devrinde uykudan uyanmışlar, mağaralarının ağzını kapıyan taşlar Addius namında birinin köleleri tarafından sökülerek bu taşların bir binaya kullanılması istenmiş. Bunun üzerine bu gençler içlerinden Jomblicus'u (yani Yemlihayı) kendilerine erzak tedariki için göndermişler, bu zat Decuis devrinin parasını kullandığı için ehli kehf keşfolunmuşlar, ve İmparatorun kendisi de onların pırıl pırıl parlıyan yüzlerini görmüş.

İngilterenin en büyük müverrihlerinden Gibbon'un verdiği malûmat bu merkezdedir. Fakat bazılarının kavlince bu gençler mağarada 375 sene kalmışlardır.

Bu kıssada bir hisse bulunduğu muhakkaktır. Yoksa onun, şarkta da, garpta da bu derece şuyu bulmasına imkân kalmazdı. Kur'an, bu kıssayı naklederken onda hiçbir fevkalâdelik göstermez. Yalnız birkaç kişinin din yüzünden tazyika uğrıyarak bir kehfe iltica ettiklerini, orada senelerce (Âyet : 11) kaldıklarını sonra onların milletlerini ıslah için kalktıklarını (Âyet : 12) ve inzivada geçirdikleri zamandan istifade ettiklerini, anlatır, Sûrenin ikinci kısmında bunu tekrar ederek onların iltica ettikleri kehfi tasvir eder, sûrenin üçüncü kısmında onların kehfte bir gün veya bir günün bir kısmını geçirdiklerini ve erzak tedariki için tedbir aldıklarını, sonradan keşfolunduklarını ve milletlerine hakikati telkine uğraştıklarını, onların bulundukları yere bir kitabe konulduğunu, nihayet kabirlerinin birer mescit yapıldığını anlatır.

[6] Âyeti Kerime, güneşin, ehli kehfi sıyanet için yolunu değiştirdiğini ifade etmiyor. Bilâkis kehfin vaziyetini anlatıyor. Kehf, güneş ışığı alamıyacak bir vaziyette idi. Ağzı şimale doğru olan, arzın şimal nısfında bulunan ve medarı seratanın üstünde olan her mağara hakkında bu tarif mutabık olabilir. Şuna dikkat etmeli ki hıristiyanlık, en fazla arzın şimal nısfına intişar etmiştir. Kehfin tarifi bugünkü Avrupanın tarifine çok mutabıktır.

وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا
رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَٰهًا لَقَدْ
قُلْنَا إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾ هَٰؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ
آلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ
عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾ وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ
إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ
وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مِرْفَقًا ﴿١٦﴾ وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ
تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ
ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَنْ
يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا
﴿١٧﴾ وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ

وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ
عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾
وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ
كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ
بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ
فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَىٰ طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ
وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ
يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا ﴿٢٠﴾
وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ
السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا
ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ

BÖLÜM : 3 — EHLİ KEHF

18 Onlar uykuda oldukları halde uyanık sanırdın. Biz onları sağa, sola döndürürdük. Köpekleri kapı ağzına dirseklerini dayamıştı. Onları görseydin, geri dönerek kaçardın. İçin korku ile dolardı (7). 19, 20 Böylece Biz onları uyandırdık ki biribirlerine sorsunlar! Onlardan biri "nekadar eğleştiniz?„ dedi. (*Birkaçı*) bir

[7] Tazyik ve itisaftan kaçan ve bir mağaraya iltica eden gençler orada köpekleriyle birlikte bir müddet uyumuşlardı. Manzara mehabet verici idi. Meskûn ve mamur yerlerden uzakça karanlık bir mağara... İçerde birkaç adam uyuyor, kapıda da bir köpek... Bu manzara, onu seyredene korku verirdi.

Bu manzarayı hıristiyanlığın tarihine tatbik edebiliriz. Âyeti Kerimede **Rukud yani, uykudalar,** kelimesi, faaliyetten mahrum, âtıl bir haldeler, manasını da tazammun eder, sağa, sola dönmek onun, uyku esnasında rahatsızlığı ve bir fert veya milletin faaliyetini remzeder. Belki bu Âyeti Kerime, hıristiyanlığın ilkönce intişar edemediğine, âtıl bir halde kalmasına, sonra sağda solda ve her tarafta intişara başlamasına işaret ediyor.

gün, yahut günün bir kısmı eğleştik! dediler, (8) diğerleri şöyle dediler: Ne kadar eğleştiğinizi Tanrınız daha iyi bilir. İçinizden birinizi bu gümüş akçe ile gönderiniz de baksın, kimin yemeği en temizse size ondan yiyecek getirsin. Nezaketle hareket etsin ki hiçbir kimseye burada bulunduğunuzu hissettirmesin (9). Onlar sizi ele geçirirlerse ya taşlarlar, yahut kendi dinlerine (*zorla*) döndürürler. Siz de artık ebediyyen felâh bulamazsınız. 21, 22 Böylece Biz insanları onların halinden haberdar ettik ki Allahın vadi hak olduğunu, saatin (*kıyametin*) hulûl edeceğine asla şüphe olmadığını bilsinler. Hani onlar aralarında bu iş, (*Ashabı Kehf*) üzerinde ihtilâf etmişler ve: "Onların üzerine bir bina yapın! Tanrıları onların halini daha iyi bilir„ demişlerdi. Reyleri galip gelenlerse: Biz onların üzerinde bir namazgâh edineceğiz. Bir mescit (*yapacağız*) dedilerdi (10). 23 "Onlar, (*Ashabı Kehf*) üçtüler, dördüncüleri köpekleridir „ (*Yahut*) "beştiler, altıncıları köpekleridir„ derler ve bilinmiyen şeyler hakkında atıp tutarlar. Diğerleri ise (*Ashabı Kehf*) yedi kişidirler, sekizincileri köpekleridir, derler. De ki: Onların sayısını Tanrım daha iyi bilir. Onları ancak az kimse bilir. Onun için (*Ehli Kehf hahhında*) zâhir olan şeyden fazla nizada bulunma! Onlar hakkında kimseye birşey sorma.

BÖLÜM : 4 — KUR'ANIN REHBERLİĞİ

24 Hiçbir şey hakkında, ben onu herhalde yapacağım, deme. Ancak Allah dilerse yapacağım, de. Unuttuğun zaman Tanrını an ve "belki Tanrım beni doğruluğa daha yakın bir yola iletir„

[8] Bu sual ile cevabı, yapanların Kehfte nekadar kaldıklarına, yahut hıristiyanlık dininin intişar noktai nazarından nekadar geciktiğine işaret ediyor. Kur'anı Kerimde, bir günün bin sene sürdüğünden nicc nice def'alar bahsolunur. Onun için bir milletin tarihine tatbik olunduğu takdirde gün pek uzun zaman ifade eder.

[9] Bu Âyeti Kerime hıristiyanlığın tarihine tatbik olunduğu takdirde Avrupalı milletlerin ticarî hareketlerini ifade eder.

[10] İnsanlar bu gençlerin telkinleri ile İlâhî vadin hak olduğunu, vadolunan saatte hiç şüphe olmadığını öğrenmişlerdi. Nihayet insanlar onları o kadar şerefli saymışlardı ki üzerlerine bir mescit yapmışlardı. Daha sonraki nesiller de ashabı Kehfe karşı hürmeti pek ilerilere götürmüşlerdi. Belki de bu Âyeti Kerime, hıristiyanlık tarihinde Azizlere perestiş âdet ve itikadına işaret ediyor.

de (11). 25 Onlar mağaralarında dokuz fazlasiyle üç yüz yıl eğleştiler (12). 26 De ki: Onların nekadar eğleştiklerini Tanrım daha iyi bilir. Göklerin, yerin gaybını bilmek Ona mahsustur. O ne güzel görür, O ne güzel işitir. Ondan başka onların yâr ve yardımcıları yoktur; hükmüne hiçbir kimseyi karıştırmaz, kimseyi ortak yapmaz. 27 Tanrının kitabından sana vahyolunanı oku. Onun sözlerini değiştirecek yoktur. Ondan başka hiçbir sığınak

[11] Burada Resuli Ekremin hicretine, onun da bir kehfe iltica etmesine işaret vardır. Âyeti Kerime Hazreti Peygamberin daha kolaylıkla galip geleceğini ve muzaffer olacağını anlatıyor.

[12] Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu dahilinde uğradığı tazyik üzerine işaret olunduğu anlaşılıyor. Bu itisaflar ancak Kostantinin hıristiyanlığı kabul etmesiyle nihayet buldu. Şu noktayı hatırlamak icap eder ki hıristiyanlıktaki teslis akidesini koyan İznik meclisi 325 senesinde toplanıp bu akideyi ilân etmişti. O halde hıristiyanlık dininin asıl saffetini üç asır kadar muhafaza ettiği anlaşılıyor. Ondan sonra asıl hıristiyanlıktaki tevhit yerine teslis akidesi kabul olunmuş ve teslis, devletin resmî dini olmuştur. O halde hıristiyanlık iki noktai nazardan da, Kehfte üç asır kalmıştır.

bulamazsın. 28 Sabah akşam Allaha (*dua ve niyaz edip*) rızasını kazanmağa çalışanlarla beraber (*bütün dünya meşakkatlerine*) dişini sık, katlan, dünya hayatının süslerine kapılarak onlardan gözlerini ayırma. Kalplerini Bizi anmaktan mahrum ettiğimiz, hava ve hevesine uymuş, işlerinde haddi aşmış kimselerin (*sözünü dinleme*). Onlara itaat etme. 29 De ki: Hak, Tanrınız tarafındadır. Dileyen inansın, dileyen (*inkâr etsin*), kâfir olsun. Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki onun etrafına çekilen perdeler kendilerini kaplar. (*Susuzluktan*) feryat ederlerse onlara (*ağıza götürülürken*) yüzleri kavuran kaynamış katranla mukabele edilir. Bu ne fena içecektir, (*cehennem*), ne fena, ne korkunç yerdir! 30 İman edip doğru dürüst işler işliyenler yok mu, (*iyi bilsinler ki*) Biz iyi işler işliyen kimsenin mükâfatını zayi etmeyiz. 31 Onlar için Adn cennetleri vardır ki altından ırmaklar akar. Onlar orada tahtlar üzerinde kurularak altın bileziklerle süslenecekler, ince dîbadan, kalın dîbadan yeşil elbiseler giyeceklerdir. O ne güzel mükâfattır. (*Cennet*) ne güzel karargâhtır, ne mükemmel yerdir (13).

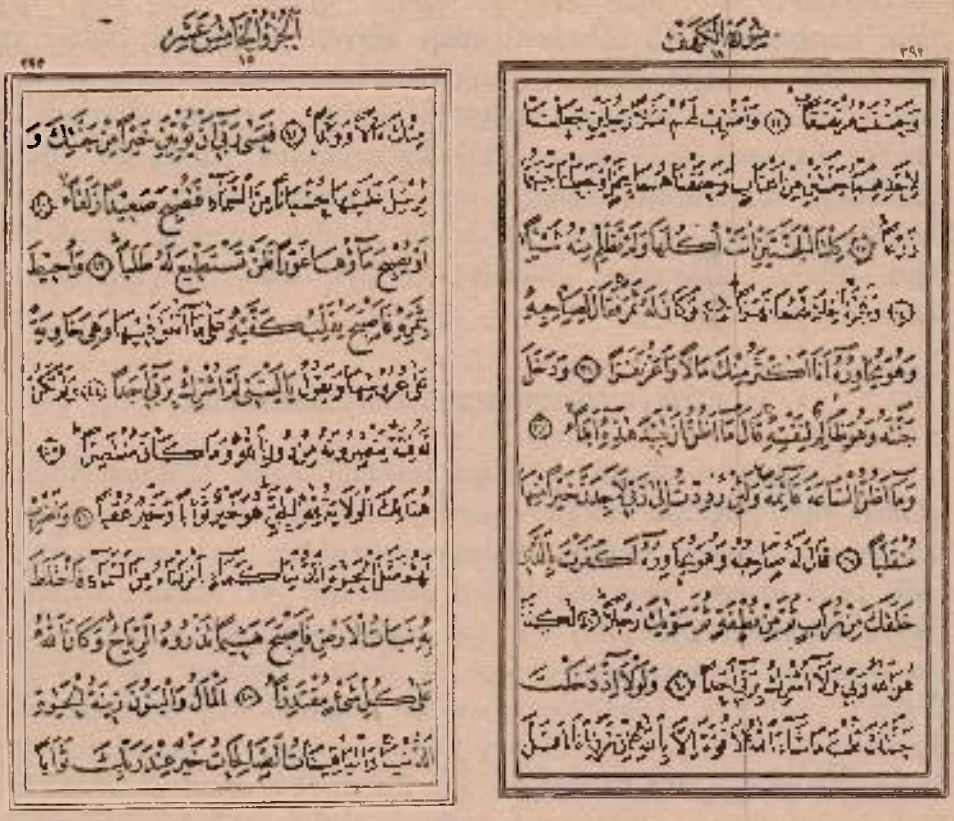
BÖLÜM: 5 — İSLÂMİYET İLE HIRİSTİYANLIĞIN TEMSİLİ

32 Onlara iki adamı misal getir: Biz onlardan birine iki üzüm bağı vermiş, bağlarını çepeçevre hurmalıklarla donatmış, iki bağ arasında da ekin yetiştirmiştik (14). 33 İki bağın ikisi de mahsullerini vermişti. Hiçbir meyvası eksik kalmamıştı. 34Bu iki bağ ortasında bir de ırmak fışkırıyordu. 35, 36, 37 (*Bu bağ sahibinin*), başka serveti de vardı. (*Bir gün*) arkadaşiyle muhavere esnasında "Ben senden malca daha zenginim, Hadem haşemim (*çoluk çocuğum, maiyetim, şerefim*) senden çoktur. Onun

---

[13] Cennetteki tahtlar, altınlar, bilezikler, dîbalar, bu dünyada gördüğümüz şeylerin benzeri değildir. Bunlar bu hayatta yapılan iyiliklerin ruhanî mükâfatlarıdır. Ruhanî mükâfatlar, bu hayâtta görülen şeylerle ifade olunmuş ise de mahiyet itibariyle bambaşkadır.

[14] Bu misalde bu dünya hayatının servet ve refahına nail olanlarla ahlâkî kemal için uğraşanlar ve ahlâkî kemalin şahikalarına varanlar tasvir olunuyor. Ahlâkî kemalin timsali, müslümanlıktır. Müslümanlar, ona sarılarak dünyayı aydınlatmak istemişler ve buna muvaffak olmuşlardı.

için senden kuvvetliyim.„ dedi. (*Sonra*), bu adam (*gururundan*) öz canına zulmederek bahçesine girdi ve arkadaşına: "Bu bağın hiçbir vakit harap olacağını, saatin de hulûl edeceğini zannetmiyorum. Hattâ Tanrıma götürülecek olursam o zaman bunun yerine bundan daha iyisini bulurum„ dedi. 38, 39 Arkadaşı onunla muhavere ederken dedi ki: Sen, seni topraktan, sonra bir damla sudan yaratan, sonra seni tam bir adam yapan Allahı mı tanımıyorsun? Ben, o Allahın Tanrım olduğuna (*itikat ederim*) ve Tanrıma hiçbir şerik koşmam. 40, 41, 42 Sen bağına girdiğin zaman: "Allah dilemiş, bana ihsan etmiş, bütün kuvvet ve kudret, yalnız Allahındır„ demeliydin. Beni kendinden daha az mal, daha az evlât sahibi görüyorsan belki Tanrım, bana, senin bağından (*bahçenden*) daha hayırlısını verir, senin bağının üzerine de gökten bir âfet gönderir de orası dümdüz bir yere döner. (*İçinde birşey bitmez olur*), yahut bağının suyu çekilir de onu

artık bulamazsın. 43 (*Derken*) onun serveti, kül oldu. Sahibi bu hali görünce, bağın çökmüş çardakları karşısında ellerini uruşturmağa, harcettiği paraya, sarfettiği emeğe acımağa başladı ve "keşke Tanrıma bir kimseyi ortak katmıyaydım„ dedi. 44 Allahtan başka ona yardım edecek, hiçbir cemaat yoktu, zaten yardım da görmedi. 45 Öyle bir yerde dostluk, yardım, ancak hak olan Allaha mahsustur. Mükâfatı en iyi olan, en iyi akıbeti veren Odur.

BÖLÜM: 6 MÜCRİMLERİN MUHAKEMESİ

46 Onlara bu dünya dirliğinin misalini getir. (*Dünya hayatı*) gökten yağdırdığımız yağmur gibidir. Onunla arzın bütün nebatları yeşerir, (*sonra kurur*), ufalanır; rüzgârlar da onu savurur. Hak Tealâ herşey üzerinde kudret sahibidir. 47 Mallar, evlâtlar, dünya hayatının ziynetidir. Payidar olan doğru dürüst işler Tanrın nezdinde sevapça da, ümitçe de daha hayırlıdır. 48 O gün dağları yürütürüz, (*yerinden koparıp dağıtırız da*) yeri dümdüz bir (*ova görürsün*) (15). Onları (*öyle*) toplarız ki içlerinden hiç birini bırakmayız. 49 Onlar saf saf Tanrının yanına getirilirler, (*onlara:*) İşte sizi ilkönce yarattığımız gibi geldiniz. Hayır, siz vadimizi yerine getirmek için, bir zaman tayin etmediğimizi zannederdiniz! (*denir*). 50 Kitap ortaya konur (16). Suçluları, (*kitabın*) içindekilerden korkuya tutulmuş görürsün. Onlar, eyvah, derler, bu ne (*yaman*) kitap ki küçük büyük, hiçbir şey bırakmamış, saymış! Onlar bütün yaptıklarını karşılarında görürler. Senin Tanrın, hiçbir kimseye zulmetmez.

BÖLÜM: 7 — MÜCRİMLERİN BİKESLİĞİ

51 Hani Biz meleklere: Ademe secde edin, demiş, onlar da secde etmiş, yalnız iblis (*secde etmemişti ki*) cin cinsindendi (17),

---

[15] Arzın dümdüz olması, Hazreti Peygamberin yolunda duran bütün manialarn yıkılmasını ifade eder. Bu manialar, yürütülecek, yerinden koparılıp dağıtılacak olan dağlardır.

[16] Bu kitap âmâl kitabıdır.

[17] Burada iblisin cinden, yani habis ruhlardan olduğu apaçık anlatılıyor.

Tanrısının evinden dışarı çıkmıştı. Siz (*ey Âdem oğulları*), onu ve zürriyetini, size düşman iken, Beni bırakıp, öz dost mu ediniyorsunuz? (*Allahı bırakıp, şeytanı öz dost edinmek*) zalimler için ne kötü bir değişmedir! 52 Ben göklerle yeri yarattığım, kendilerini de yarattığım zaman, onları şahit tutmadım. (*İnsanları*) saptıranları da yardımcı edinenlerden değilim! 53 O gün (*Tanrı*) buyurur ki: Bana şerik olduklarını iddia ettiklerinizi çağırın! Onlar da çağıracaklar, fakat onlar cevap vermiyecekler. Biz onların aralarına helâk edici birşey koyacağız. 54 Günahkârlar ateşi görünce onun içine düşeceklerini anlıyacaklar ve ondan geri dönüp (*kurtulmak için*) bir yer bulamıyacaklar.

BÖLÜM: 8 — PEYGAMBERLERİN İHTARLARI

55 Biz bu Kur'anda insanlar için misallerin her çeşidini, tekrar tekrar, apaçık irat ettik. İnsan ise, herşeyden ziyade çekişir

durur. 56 İnsanlara hidayet geldikten sonra inanmamaktan ve Tanrılarının yarlığamasını dilemekten alıkoyan ancak evvelkilerin başına gelenin başlarına gelmesini, yahut azabın ansızın onları enselemesini beklemeleridir. 57 Biz, peygamberleri ancak müjde verici, korkutucu olmak üzere göndeririz. Kâfir olanlar, hakkı bâtılla çürütmek için uğraşırlar. Âyetlerimizi, (*ve kendilerine vuku bulan*) ihtarları, eğlenceye alırlar. 58 Tanrının âyetleri kendisine hatırlatıldığı zaman onlardan yüz çeviren, elleriyle yaptıklarını unutan kimseden daha zalim kim olabilir?. Biz onların (*hakkı*) anlamamaları için kalplerine perdeler gerer, kulaklarına ağırlıklar koyarız. Sen onları hidayete çağırırsan da, kabil değil, asla hidayet bulmazlar (18). 59 Tanrın, yarlığayıcı, merhametli (*Tanrıdır*). Onları (*yaptıkları*), kazandıkları yüzünden cezaya çarpsaydı, azaplarını çarçabuk gönderirdi. Hayır, onların muayyen bir zamanı vardır. (*O zaman hulûl edince*) sığınacak bir yer bulamazlar (19). 60 Biz o kasabaları, zulmettikleri zaman helâk ettik. Onların helâkleri için de muayyen bir zaman tayin ettik (20).

BÖLÜM : 9 — MUSÂNIN SEYAHATLERİ

61 Hani Musâ adamına (21) demişti ki: İki nehrın birleştiği yere (22) varıncaya kadar durmayıp gideceğim. Yahut senelerce didineceğim. 62 İkisi, iki nehrin birleştikleri yere varınca balık-

---

[18] Kalplere perde gerilmesinin sebebi insanın haktan yüz çevirmesi, yüreğinin katılaşarak hakkı kabul etmemesidir.

[19] Muayyen zamandan murat, Kureyş satvetinin kırıldığı Bedir muharebesidir (Keşşaf), belki de murat, islâmiyetin de sonradan uğrayacağı muhalefetlerdir.

[20] Onların helâklarından murat, Resuli Ekremin düşmanlarıdır.

[21] Bazılarına göre bu zattan murat, Nun oğlu Yuşa'dır. Fakat Kur'an bunun kim olduğunu tasrih etmiyor.

[22] Nassı Kerimde «Mecmaulbahreyn» yani iki nehrin birleştiği yer deniliyor. Burası neresidir ? Hazreti Musâ Mısır'da kırk yıl yaşamıştı. Onun için iki nehrin birleştiği yer Nil nehrinin Sudandaki iki büyük kolunun birleştiği yer olabilir. Bu iki kolun birine Bahri Ebyaz, diğerine Bahri Ezrak denilir. Kitabı Mukaddes, Hazreti Musânın bu seyahatinden bahsetmez. Fakat İngilizce «Yahudi Ansiklopedisinde» Hazreti Musânın Habeşistana gittiğine dair bir kayıt vardır ve bu kayıt musevilerin edebiyatından alınmıştır. Hattâ musevilerin edebiyatına göre Hazreti Musâ Habeşistan hükümdarının bir düşmanını mağlûp etmiş, ve bu hükümdarın ölümü üzerine karısını alarak oraya hükümdar olmuştur. Kitabı Mukaddesin Adat

larını unuttular. (*Balık*), nehirde bir yol tuttu ve gizlenip gitti (23). 63 Vaktaki biraz daha ilerlediler, Musâ adamına: "Kuşluk yemeğimizi getir, biz bu yolculuğumuzdan yorgun düştük.„ dedi. 64 Adamı: Gördün mü? dedi, biz kayanın üzerinde barındığımız zaman, ben balığı unutmuşum. Onu bana hatırlatmayı unutturan ancak şeytandır. Balık, nehre atıldı. Bir yol bulup gitti. Ne tuhaf oldu! (24). 65 Musâ "Bizim de aradığımız, dilediğimiz bu idi.„ dedi. Onlar da izlerini araştırarak geri döndüler. 66 Kullarımızdan (*öyle*) bir kul buldular ki ona tarafımızdan rahmet ihsan etmiş, ona kendimizden ilim öğretmiştik. 67 Musâ ona: "Sa-

---

kitabına göre Meryem ile Harun, Musânın Habeşli karısı yüzünden onun aleyhinde söz söylemişlerdi. (Âdad 12 : 1) O halde Musânın güneye doğru seyahat ederek Bahri Ebyaz ile Bahri Ezrakın birleştiği yeri görmüş olması kuvvetle muhtemeldir.

[23] Balığın kaybolması, maksada varıldığını ifade eder. (Buharî)

[24] Tuhaf olan, balığın nehre atılması ve kaybolması değil, adamın bunu Musâya söylemeyi unutmasıdır.

na öğretilen hakikî ilimden bana öğretmek üzere sana tâbi olayım mı?„ dedi. 68 O da (*Musâya*) "Sen benimle bulunmağa, (*bana arkadaş olmağa*) dayanamazsın.„ 69 İçyüzünü kavrıyamadığın birşeye nasıl dayanabilir, nasıl sabır gösterebilirsin?„ dedi. 70 Musâ: "Allah dilerse beni sabırlı bulursun. Hiçbir şeyde de sana karşıgelmem!„ dedi. 71 O da, bana tâbi olursan, ben sana açmadıkça, bana birşey sormıyacaksın! (*dedi*).

BÖLÜM : 10 — MUSÂNIN SEYAHATİ

72 İkisi kalkıp gittiler. Bir gemiye bindiler. O (*zat*) gemiyi deldi. Musâ ona: "(*Geminin*) içindekileri (*suda*) boğmak için mi deldin? Muhakkak ki çok tehlikeli, korkunç birşey yaptın!„ dedi. 73 O (*zat Musâya*): "Ben sana, benimle bulunmağa, (*bana arkadaş olmağa*) dayanamazsın; demedim mi?„ dedi. 74 Musâ Ona: Unuttuğumdan dolayı beni tekdir etme! (*Beni affet*), işimde bana güç birşey yükleme! (*dedi*). 75 Kalkıp gittiler. Bir oğlana rastgeldiler. O (*zat oğlanı*) öldürdü. (*Musâ*) ona: Masum bir canı, diğer bir cana karşılık olmaksızın nasıl öldürdün? Muhakkak ki çok kötü bir iş işledin (*dedi*).

CÜZ: 16

76 O zat: "Ben sana benimle bulunmağa, (*bana arkadaş olmağa*) dayanamazsın, demedim mi?" dedi. 77 (*Musâ*): Bundan sonra sana birşey soracak olursam artık bana arkadaşlık etme. Bir daha özür diliyemiyecek hale geldim, dedi. 78 Kalkıp gittiler. Bir kasaba halkına varıp onlardan yiyecek istediler. (*Halk*) onları misafir etmek istemediler. Orada düşmek üzere olan bir duvar gördüler. O (*zat*) hemen o duvarı doğrulttu. (*Musâ*) ona: Dileseydin, bu iş için bir ücret alırdın, dedi. 79 O zat: Artık ikimiz arasında ayrılık gerektir, dayanamadığın işlerin içyüzünü sana apaçık anlatayım (25). 80 (*Deldiğim*) gemi denizde çalı-

[25] Geçen üç hâdisenin izahı, insanın hayatında her gün geçen her işte hikmeti İlâhiyenin nasıl tecelli ettiğini gösteriyor. Tabiat âleminde tezahur eden bütün İlâhî kanunlar, nihayet hayrı istihdaf eder. Bunların görünüşte şunu bunu

şan yoksul kimselere aitti. Gemiyi biraz (*zedeleyip*) kusurlu yapmak

zarara uğratır gibi görünmesi, ehemmiyeti haiz değildir. Bütün tabiat âleminde işleyen İlâhî rahmet, bütün insanlığı, «hayrı âlâ» hedefine sevkediyor. Bu hedefe varmak yolunda birtakım fedakârlıklara, zararlara uğramak işten değildir. Çünkü birçok defalar, bu zararlar, yalnız zâhiridir. Gemiyi delmek hâdisesinde olduğu gibi, gemiyi delmek bir zarardır. Fakat bu cüz'i zarar yüzünden gemi başka bir ele düşmekten kurtulmuştur. İkinci hâdisede bir adam öldürülmüştür. Fakat bu adam insanlığın hayrı yolunda feda olunmuştur. Üçüncü hâdise, insanlığın hayrı için iyilik yapmak ve bu iyilik için bir mukabil beklememek lâzım geldiğini göstermektedir.

Hazreti Musânın kendisi de bu üç hâdisenin mümasilini geçirmiştir. Musâ, kavmının başına geçmiş, onları sudan geçirmek istemiş, kavmi onları bu suda boğmak istediğini zannetmişler, fakat selâmete erdikten sonra bu hareket lehlerinde olduğunu anlamışlardı. Daha sonra Musâ, kavmini zalimlerle muharebeye davet etmiş, bu muharebe ile daha iyi bir ırkın tekâmül ve inkişaf bulmasını istemişti. Nihayet Musâ iyi bir insanın evlât ve ahfadı olan İsrail oğulları uğrunda hayatını vakfetmiş, onlardan bir mükâfat beklemeksizin millî varlıklarını doğrultmak istemişti. Bu da üçüncü hâdisenin karşılığı idi.

Burada bahis mevzuu olan ve Musâya arkadaş olan zatın Hızır olduğu söylenir.

istedim. Çünkü arkalarında her gemiyi zorla alan bir padişah vardı. 81 (*Öldürdüğüm oğlana gelince*), onun anası da, babası da mümindiler. Onun ana ve babasını taşkınlığa, nankörlüğe sürüklemesinden korktuk. 82 Tanrılarının ana ve babasına, onun yerine, temizlikte ondan daha hayırlı, merhamette ondan daha hisli bir çocuk vermesini diledik. 83 Duvara gelince, şehirde iki öksüz çocuğa aitti. Duvarın altında onların defineleri vardı. Çocukların babaları doğru dürüst bir adamdı. Tanrın onlara acıyarak, onları esirgeyerek yiğitlik çağına varmalarını ve o zaman definelerini çıkarmalarını istedi. Ben bunları kendi reyimle yapmadım. İşte senin sabredemeyip sorduğun şeylerin içyüzü budur„ (*dedi.*)

BÖLÜM : 11 — ZÜLKARNEYN VE YE'CUÇ

84 Sana "Zülkarneyn„ (26) hakkında sual sorarlar, de ki: Size onun halini beyan edeceğim. 85 Biz onu yeryüzünde sağlamlaştırdık,

---

[26] Zülkarneyn, «iki boynuzlu kimse» dir. Acaba bu zat kimdir?

Kitabı Mukaddesin Danyal kitabında Hazreti Danyalin bir rüyası vardır. Orada «iki boynuzlu bir koç» gördüğü söylenir, sonra bunun Medlerle Farsların padişahı olduğu anlatılır. (Danyal : 8 : 3)

Med ile İran ancak bir tek hükümdarın idaresinde birleşmiştir. Bu da Kurus'tur. Kitabı mukaddeste yanlış olarak ona «Dara» denilir. İngilizce Kitabı mukaddes ansiklopedisi ile yine İngilizce yahudi ansiklopedisi «Darius» maddesinde bundan bahsederler. Fakat Danyalin rüyasında işaret olunan zat, Kurus değil, birinci Dara Hystasepidir. Bu zat milâttan evvel (480-521) senelerinde hükümran olmuş, yahudilerin mabetlerini yeniden inşa etmelerine müsaade etmişti. Kitabı Mukaddesin Azera kitabında 4 : 5, 24; 5 : 5; 6 : 1 de, Hacay kitabında 1 : 1; 2 : 1 de, Zekeriya kitabında 1 : 1 de ondan bahsolunur. Onun yahudilere karşı gösterdiği müsamaha, diğer mağlûp milletlere karşı takip ettiği hareket tarzına tamamiyle mutabıktır. (Kitabı Mukaddes ansiklopedisi, Dara maddesi).

Danyalin rüyasındaki «iki boynuzlu koç» un Med ve Fars hükümdarı olduğu şu şekilde ifade olunuyor: «Gördüğün iki boynuzlu koç Medlerle Farsların melikidir. Danyal 8 : 10»

Kur'anda bahis mevzuu iki boynuzlu kimse de bu adam, yani birinci Dara mıdır?

Yahudi ansiklopedisi bu zattan bahsederken şu sözleri söyler: «Birinci Dara İran İmparatorluğunu yeniden teşkil etmiş, fütuhatiyle hududunu Ermenistan, Kafkasya ve Hindistan ile Turan isteplerine ve Ortaasya yaylalarına kadar götürmüştü.»

Ansiklopediya Britanika da ayni zat hakkında şunları söylüyor:

«Daranın kitabelerinden, onun Zerdüştün hakikî dinine hararetle mutekit olduğu görülmektedir. Kendisi bundan başka büyük bir devlet adamı ve bir teşkilâtçı idi. Onun yaptığı muharebeler, Ogüstün muharebeleri gibi, devletin hudu-

herşeyi ele geçirmek için yol verdik. O da bir yol tuttu 86 Güneşin battığı yere (27) vardığı zaman onu kara bir denize (28) batar buldu. Onun yanında bir halk gördü. 87 Biz «Ey Zülkarneyn, dedik, ya bunları azaba çarparsın, yahut onlara iyilik edersin!» 88 O da: Her kim zulmederse ona azap edeceğiz, sonra o Tanrısına dönecek, onu misli görülmemiş azaba çarpacaktır. 89 Doğru dürüst iyi işler işleyene de en güzel mükâfat vardır. Kendi emrimizden, kolay bir söz söyliyeceğiz (29). 90 Sonra bir yol daha tuttu. 91 Güneşin doğduğu yere varınca onun, güneşten başka örtünecek şeyleri bulunmıyan bir kavim üzerine doğduğunu buldu (30). 92 İş böyle oldu. Biz onun, elinde olan herşeyi ilmimizle kavramıştık. 93 Sonra o *(başka)* bir yol tuttu. 94 İki dağ arasına vardı. (31). Onların yanında hemen

---

dunu kuvvetlendirmeğe ve barbar kabileleri hududu üzerinde bırakmağa varadı. Dara. Pontus ile Ermenistan dağlarındaki vahşi kabileleri hükmü altına almış. İranın hükmünü Kafkasyaya kadar ilerletmiş, ayni maksat için Lacca ve Turan kabileleri ile de harbetmişti.»

Bu Daranın, Zerdüşt tarafından getirilen asıl dine münkat olduğu, İmparatorluğun hududunu sağlamlaştırdığı, barbar kabilelerle harbettiği söylenilmekle, onun Kur'anda bahis mevzuu olan Dara olması ihtimali kuvvet kespediyor.

[27] Güneşin battığı yer, Dara devletinin batı tarafından en uzak noktasıdır. Onun batı tarafında daha ileri gitmesine imkân olmadığı için güneşin orada battığını sanmıştı.

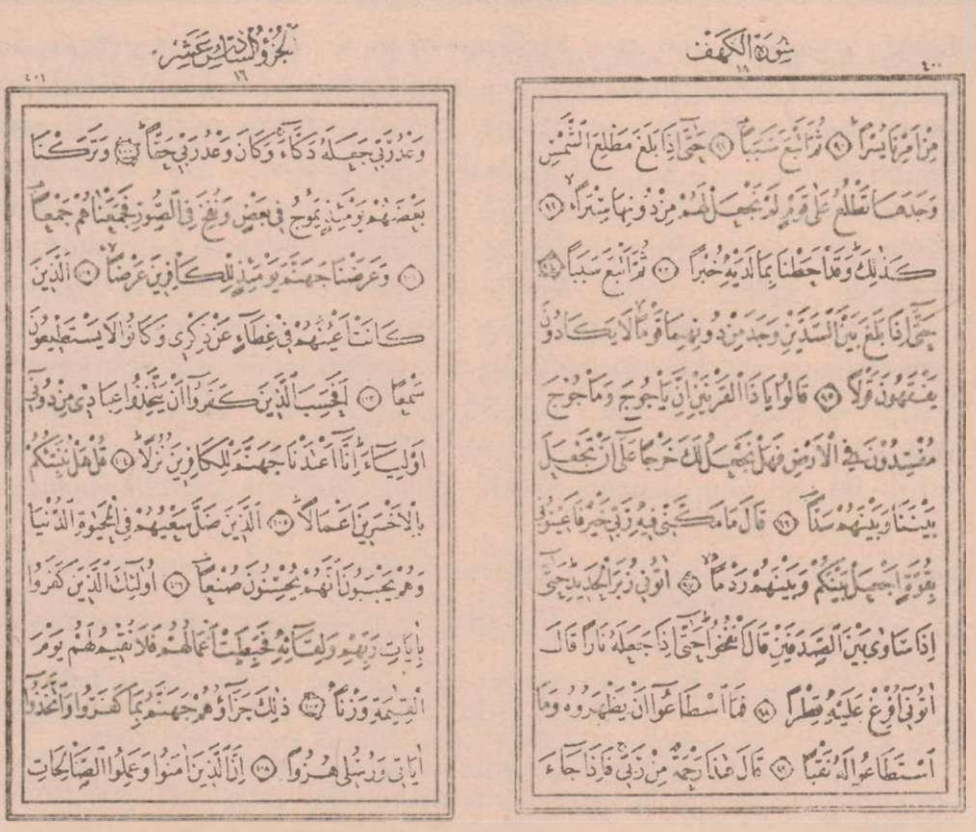
[28] Burada bahis mevzuu olan denizin Karadeniz olduğu anlaşılıyor. Ermenistan Dara imparatorluğunun içinde olduğu için Karadeniz, İmparatorluğun kuzey, batı tarafından serhaddi idi.

[29] Zerdüştün asıl hakikî dinine mutekit olan Daranın buradaki kabileleri kendi dinine davet ettiği anlaşılıyor.

[30] Daranın yaptığı üç seferden maksadı impatorluğun serahatlerini sağlamlaştırmaktı. Bu seferlerin en mühimmi, Hazar denizi ile Karadeniz arasındaki kısma karşı vukubulmuştu, çünkü Kafkas dağları İskitlerin hücumlarına karşı tabiî bir serhat teşkil ediyordu.

Dara evvelâ batı tarafına doğru, yani Karadenize, sonra doğu tarafına, en sonra da kuzeye doğru, yani Kafkas dağına doğru gitmiştir. Burada tesadüf olunan kabilelerin güneşten başka örtünecekleri olmadığının söylenmesi, Hazar denizinin sahilleri civarında yaşıyan kabilelerin halini tarif ediyor. Ansiklopedya Britanika, Media maddesinde şunları yazıyor: «Asurilerin kitabelerinde görülen bazı isimler Zagros kabileleri ile Media'nın kuzey kısmındaki kabilelerin İranlı, yahut Hindu-Avrupaî olmadıklarını, buranın asıl yerli kabileleri olduklarını gösteriyor. Belki bunlar da Ermenistanın en eski sekenesi gibi Kafkas kabileleri ile bağlıdırlar. Bu kabileler arada bir İranlı bir isim taşıyan prenslerin idaresinde yaşamışlardır. Fakat Gebe, Taburi, Cadusii, Amardı, Ütii kabileleri gibi kuzey Medya ve Hazar denizi sahillerinde yaşıyan kabileler İranlı değildir.

[31] Bu iki dağ Ermenistan ve Azerbaycan dağlarıdır. Burada ikamet edenler bambaşka bir dil ile konuşuyor ve İran dilinden bir söz anlamıyorlardı.

hiçbir söz anlamaz bir kavim buldu. 95 Onlar dediler ki: Ey Zülkarneyn! Yecuç ile Mecuç yeryüzünde fesat çıkarıyorlar, bizimle onlar arasında bir set çekmek üzere sana bir vergi versek olmaz mı? (32). 96 Zülkarneyn, Tanrımın bana verdiği (*kudret ve servet, sizin*) vereceğiniz (*masraftan*) daha hayırlıdır. Siz bana (*kol*) kuvveti ile yardım edin. Sizinle onların arasında sağlam bir set çekerim! 97 Bana demir parçaları getirin! dedi. İki dağ yanlarının arasındaki yer dolduktan sonra (*ameleye:*)

---

[32] Bu Âyeti Kerime bizi gayet mühim bir mevzu ile karşılaştırıyor. Ye'cuç ile Me'cuç kimdirler? Kitabı Mukaddesin bunlar hakkındaki beyanatı işe yarıyacak mahiyette değildir. Kitabı Mukaddeste Me'cuç, Yafesin ikinci oğlu olarak Gomer ile Maday arasında gösterilir. Gomer, Cimmerleri, Maday Medleri temsil eder. Me'cuç de Sumerlerin doğusunda, Medlerin batısında yerleşen bir kavım olmak icap ediyor. Kitabüttekvinin onuncu babındaki milletler listesinden Ye'cuç ile Me'cucun en son kuzey ile kuzey doğu arasında ikamet ettikleri anlaşılıyor. Hızkıyalde (2 : 38) Me'cuçten bir memleket adı olarak bahsedilir. 39 : 6 da reislerinin adı Gog olan bir kuzey kavmi olarak gösterilir. Yahudi ansiklopedisinde Gog

üfleyin! dedi, demir ateş kesilince bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim! dedi. 98 Artık onların (*Ye'cuç ve Mecucun*) ne (*seddi*) aşmağa, ne de onda bir delik açmağa güçleri yetmedi. 99 Zülkarneyn: "Bu, Tanrım tarafından rahmettir. Tanrımın vadi gelince onu, (*yıkarak*) dümdüz eder. Tanrımın vadi, herhalde yerini bulacaktır. 100 O gün onlar, deniz dalgaları gibi birbirine çarparak çalkanır. Sûra da üfürülür, Biz onların hepsini toplarız

---

ve Magog maddesinde şunlar söyleniyor: «Josefos, bunların İskitler olduğunu kabul ediyor. Klâsik muharrirler, İskitlerin birçok kabilelerden mütşekkil olduğunu söylerler. (Jerom) e göre Ye'cuç Kafkasyanın gerisinde Hazar denizine yakın bir yerdi.»

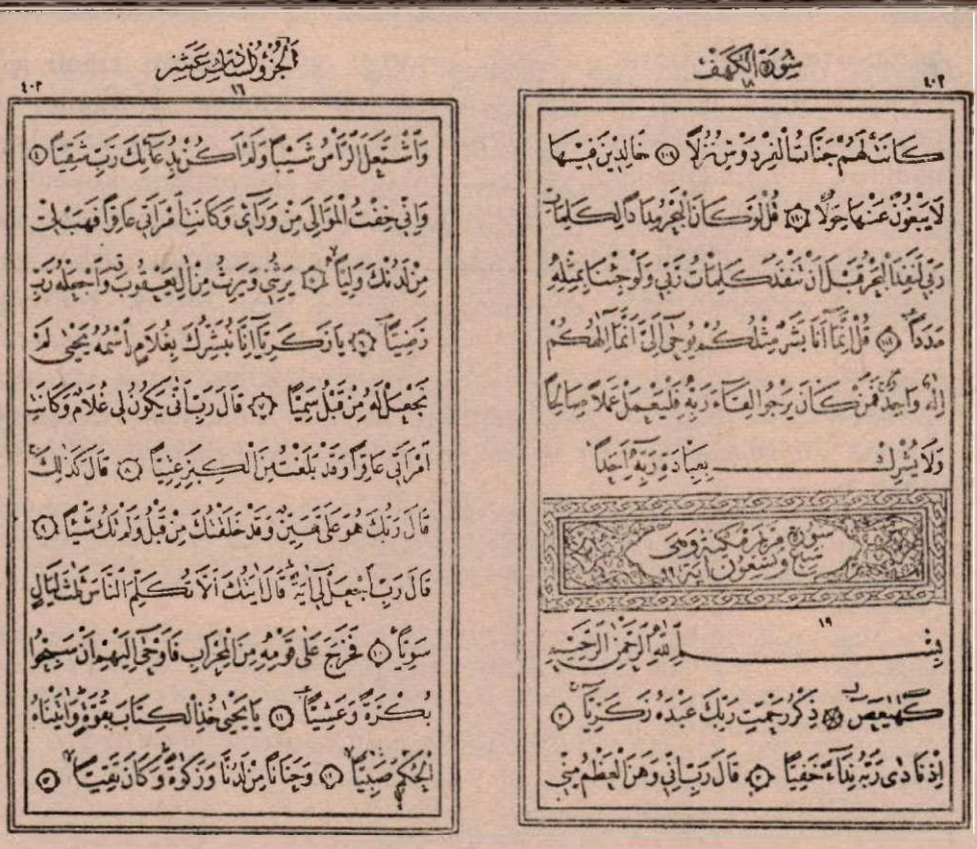
Ansiklopedya Britanikada Gog ile Magog'un İskitler oldukları şayanı kabul görülür ve şu sözler ilâve edilir: Gog ile Magog kelimelerinden kuzeyin mütcaddit, fakat kısmen tanınmış kabileleri kastolunabilir. Bunlara kat'î bir yer tayin etmek doğru değildir.

Hızkıyal kitabında «Maşek ve Tubal reisi Gog» deniliyor (2: 38). Maşek ile Tubal hep bir arada zikredilir. Bunların hüviyetlerini tayin bir hayli müşküldür. Kitabı Mukaddesin münakkitlerinden biri, bunların Palastin güneyinde ikamet ettiklerini söylerse de bu noktai nazar Me'cucu Kafkasyanın kuzeyinde gösteren Josefüs gibi eski muharrirlerin sözlerine muhaliftir. Kafkasyanın kuzeyinde tetkikler yapıldığı takdirde hâlâ orada iki nehrin Tobal ve Moskova isimlerini taşıdığını, eski Moskova şehrinin ayni ismi taşıyan nehir üzerinde olduğunu, ve nisbeten yeni bir şehir olan Tobolsk'un Tobal nehri üzerinde bulunduğunu görürüz. İhtimal ki bu iki nehir, isimlerini, Hızkıyalin yadettiği Tobal ve Maşek namındaki kabilelerin isimlerinden alıyor. Bu noktai nazar, Josefüs'ün sözlerine de uyar. Eski klâsik edebiyatta İskitya, Karadenizin kuzeyine ve kuzey kısmındaki bütün havaliye itlak olunurdu.

O halde Me'cuç, Karadenizin kuzey ve doğu kuzey kısımlarını işgal eden kabilelerin unvanı idi. Tobal ve Moskova şehirleri de, ya doğrudan doğruya, yahut bilvasıta isimlerini bu nehirlerden almıştır.

Birinci Daranın, Azerbeycan ile Ermenistan dağları arasında bulduğu kabileler, kuzeydeki komşu İskitler, yahut Sakalar idi. Bunu teyit edecek tarihi delâil bulmak mümkündür. Heredota'a göre İskitler 28 sene Medyaya hâkim olmuşlardır. 512 de Dara İskitlere karşı harp açmıştı. Bu harbin hedefi ancak, göçebe Turanlı kabilelerle uğraşarak bu suretle imparatorluğun kuzey hududunda sulh ve müsalemeti temin etmek olabilirdi. (Ansiklopediya Britanika, Dara maddesi.)

Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan, daha sonraki âyette tarif olunan set, meşhur Derbent seddidir. İslâm coğrafyacıları ve tarihçileri bu set hakkında malûmat verirler. Meselâ Mırsadul İttila' ile İbnülfakih'de buna dair malûmat vardır. Ansiklopediya Britanika'da şu malûmat vardır: «Derbent, Hazar denizinin batı sahilindeki Dağıstanda bir şehirdir. Hazar denizinin kenarında dar bir sahayı işgal eder. Ondan sonra içerilere doğru dimdik bir surette yükselir. Güneye doğru Hazar denizine uzanan Kafkas duvarının sonu görülür. Bu duvar, dar geçidi tamamiyle kapar. Burası İran serhaddi için mükemmel bir istihkâmdı.»

(33). 101-102 O gün, Beni anmamak için, (*hakkı görmemek için*) gözleri perdeli olan, (*Kur'anı*) dinlemeğe güçleri yetmiyen kâfirleri cehennemle yüz yüze getiririz.

BÖLÜM: 12 — HIRİSTİYAN MİLLETLER

103 Kâfirler, Beni bırakarak kullarımı öz yâr edineceklerini mi sanıyorlar? Biz cehennemi, kâfirlere konak olarak hazırladık. 104-105 De ki: işledikleri işler yüzünden en fazla ziyana uğrıyan, iyi yapıyoruz sandıkları halde dünya hayatında sâyleri boşa giden kimselerin kim olduklarını haber vereyim mi? 106 Bunlar Tanrılarının âyetlerini, Tanrılarına kavuşmayı tanımıyanlardır. Onun için

[33] Tarihî bahis bittikten sonra eski zamanın Ye'cuç ve Me'cuçlarının daha sonra da mümessilleri bulunacağına işaret olunuyor. 21 inci sûrenin 96 ıncı âyetinde de Yecuç ve Mecuçten bahsedilir. Oraya da bakınız.

bütün işledikleri boşa gitmiştir, kıyamet günü onların ameli için terazi tutmıyacağız. 107 İşte onların küfürlerinden, âyetlerimi ve peygamberlerimi eğlenceye aldıklarından dolayı cezaları, cehennemdir. 108 İman ederek doğru dürüst işler işliyenlerin konakları, Firdevs bahçeleri olacaktır. 109 Onlar orada daim kalırlar. Oradan çıkmak ve ayrılmak istemezler. 110 De ki: Tanrımın sözleri için deniz mürekkep olsa, bir misli de ona ilâve edilse Tanrımın sözleri bitmeden, denizler tükenirdi. 111 De ki: (*ya Muhamed,*) ben sizin gibi bir insandan başka birşey değilim. Bana vahyolunuyor ki, Tanrınız, bir tek Tanrıdır. Herkim Tanrısına kavuşmayı özlerse doğru dürüst işler işlesin, ibadette hiçbir kimseyi Tanrısına ortak katmasın!

SÛRE: 19

MERYEM SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 6 bölümdür. 99 âyettir.)

Konusu:

Bu sûre de, bundan evvelki sûre gibi hıristiyanlıkla mücadele ediyor. Sûrede, Hazreti İsânın validesi Meryemin, İsâyı nasıl doğurduğu bahis mevzuu olduğundan, ona Meryem sûresi denilmiştir. Bundan evvelki sûrede hıristiyanlığın akidelerinden fazla tarihi anlatılmıştı. Bu sûre ise hıristiyanlığın dinî itikatlarındaki vahiliği gösterir ve bunların, bütün peygamberler tarafından vukubulan tebligata münafi, tamamiyle uydurma şeyler olduğunu izah eder.

Sûrenin ilk iki kısmı İsrail hanedanının son mümessilleri olan Yahya ve İsâyı bahis mevzuu eder. İkinci kısmın sonlarında Hazreti İsânın namı etrafında türeyen bir sürü bâtıl itikatlar reddedilir. Üçüncü kısımda Hazreti İbrahim, dördüncü kısımda diğer peygamberlerden bahsolunarak Cenabı Hakkın dünyayı ıslah için gönderdiği peygamberleri insanlardan seçtiğini gösterir. Dördüncü kısmın sonlarında doğru, dürüst, temiz işlerle sağlamlanmıyan imanın işe yaramıyacağı izah edilir. Beşinci kısım, umumiyetle peygamberlerin düşmanları ile meşgul olur ve altıncı kısım, İsânın Allah oğlu olduğu akidesini reddeder.

Sûrenin, bilhassa Meryem ile İsâya ait kısımları Mekkede, aglebi ihtimal Nübevveti Muhammediyenin beşinci senesinde, nazil olmuştur. Habeşistana hicret eden müslümanları takip eden Kureyş hey'eti, Habeş hükümdarından, müslümanları memleketi haricine çıkarmasını istediği zaman müslümanların başında bulunan Hazreti Cafer, Habeş hükümdarına bu âyetleri okumuştu. Habeşe hicret hâdisesi, beşinci senede vukubulduğuna göre Hazreti Cafer'in bu âyetleri Habeşistanda okuması azamî altıncı seneye tesadüf etmek icap eder.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — ZEKERİYYA VE YAHYA

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Kâf, Ha, Ya, Ayın, Sad. Tanrının kulu Zekeriyya hakkındaki (*lûtuf*) ve merhametinin yâdıdır. 2 Hani Zekeriyya, Tanrısına gizlice yalvarmış, niyaz etmişti. 3 (*Ulu*) Tanrım, demişti, kemiklerim inceldi, zayıfladı, saçım sakalım ağardı, akpak oldu. (*Ulu*) Tanrım, sana herne için yalvarmışsam mahrum olmadım. 4-5 Benden sonra yerime geçecek akrabamdan korkuyorum (1). Karım da kısırdır. Kendi tarafından, bana da, Yakub hanedanına da vâris olacak bir (*oğul bağışla*) ve onu, (*Ulu*) Tanrım, rızanı kazananlardan kıl! 6 Ey Zekeriyya! Biz sana Yahya adlı bir oğul müjdeliyoruz. Daha evvel bir kimseyi ona musavi kılmadık (2). 7 Zekeriyya: (*Ulu*) Tanrım dedi, karım kısır, ben de ihtiyarlığın kuyusuna varmış iken nasıl oğlum olur? 8 O da, bu böyle olacak! dedi. Tanrın buyurdu ki: Bu benim için kolaydır. Nasıl ki evvelce birşey değil iken seni yarattım. 9 Zekeriyya dedi: Yarabbi, bana bir işaret ver. (*Hak Tealâ buyurdu:*) senin işaretin, sıhhatin, tam düzgün iken üç gece insanlarla konuşmamaktır (3). 10 (*Zekeriyya, mihraptan, namazgâhından*) kavminin yanına çıktı, onlara sabah akşam Allahı tenzih etmeyi bildirdi. 11 Ey Yahya! Kitabı kuvvetle al, (*dedik*). Biz ona, çocuk iken, (*ilim ve hikmet*) verdik. 12 Ona tarafımızdan kalb yumuşaklığı, günahlar-

[1] Hazreti Zekeriya akrabasının doğru dürüst bir surette hareket etmemelerinden endişe ediyordu.

[2] Maksat daha evvel, Hazreti Yahyaya müsavi ve muadil bir kimsenin yaratılmadığını söylemek değildir. Zekeriya hanedanında onunla müsavi tutulacak bir kimse yaratılmadığını anlatmaktır. Hazreti İsâ «Nisadan tevellüt edenler arasında vaftiz edici Yahyadan büyük bir kimse zuhur etmemiştir.» der (Metta İncili 11 : 11). Hazreti Zekeriya, akrabasının doğru yolu tutmamalarından korktuğunu daha evvelce söylediği için Hazreti Yahyanın onlara benzemiyeceğini yahut, muasırları içinde ona muadil bir kimse bulunmıyacağını söylemektedir.

[3] (3 : 40) da Hazreti Zekeriyaya üç gün konuşmaması emrolunduğuna göre onun üç gün üç gece konuşmamakla mükellef olduğu anlaşılıyor. Hazreti Zekeriyanın üç gün üç gece konuşmamasından murat, bütün vaktini ibadet ile geçirmesidir. Onun için Zekeriya, kavmine de Hak Tealâyı tenzih ve tesbih etmelerini bildirmişti.

Kitabı Mukaddes, Hazreti Zekeriyanın bu müjdeyi alınca dilinin tutulduğunu söyler. Kur'an-ı Kerim bu iddiayı reddeder ve Hazreti Zekeriyaya tam sıhhatte olduğu halde üç gün, üç gece insanlarla konuşmamasını emreder.

dan temizlik, ihsan ettik. Kendisi (*fenalıklardan*) sakınıcı idi. 13 Ana-babasına karşı vazifeperverdi. Serkeş, âsi değildi. 14 Doğduğu gün, öleceği gün, dirilerek kalkacağı gün, ona selâm olsun.

BÖLÜM: 2 — MERYEM VE İSÂ

15 Kitapta Meryemi de yâdet! (*Meryem*) ailesinden çekilerek doğu tarafında bir yere gitmiş (4), 16 onlardan gizlenmek için perde germişti, Biz de ona ruhumuzu (*vahyimizi*) göndermiştik. O da ona tastamam bir insan şeklinde görünmüştü (5). 17 Meryem ona: Sen (*fenalıktan*) sakınan bir insansan, senden esirgeyen (*Allaha sığınırım*), dedi. 18 O da: Ben Tanrının, sana tertemiz bir oğul vermek için gönderdiği bir elçiden başka birşey değilim, dedi 19 Meryem: "Benim nasıl oğlum olur ki bana hiçbir insan dokunmamıştır. İffetsiz de değilim!„ dedi (6). 20 O da: Öyle olsa da Tanrın buyuruyor ki: Bu, Bana göre kolaydır. Biz onu insanlara bir âyet ve tarafımızdan rahmet kılacağız. Zaten bu iş de olup bitmiştir. 21 Meryem, ona (*İsaya*) gebe kaldı (7). Onunla birlikte uzakça bir yere çekildi. 22 Doğurma sancısı onu bir hurma ağacının kütüğüne dayanmağa sevketti (8). Meryem: Keşke

---

[4] İhtimal ki Nasıraya işaret olunuyor Nasıra, Kudusün kuzey doğusundadır. Meryem bülûğa erdikten sonra mabetten çıkmıştı.

[5] Nassı Kerimde ruhun «temessül» ettiği beyan olunuyor Temessül suretlenmek ve bir şeyin suretine girmek manasındadır. Mevlâna Mehmet Ali «temessül»ün bu manada olmasına mebni ruhun, Hazreti Meryeme, rüya ve misal âleminde insan şeklinde görünmüş olduğunu beyan eder. Melekler, maddi gözle görünmiyen varlıklar olduğuna göre hâdiseyi ruhanî bir müşahede olarak kabul etmek gerektir.

[6] Âmmenin fikri, Hazreti İsânın babasız doğduğudur Bu fikre muhalefet eden Mevlâna Mehmet Alinin fikirlerini muasır bir İslâm müfessirinin fikirleri ve tetkikleri olmak haysiyetiyle naklediyorum. Mevlâna Mehmet Ali bu âyeti tefsir ederken diyor ki «Meryeme, henüz bir insan dokunmamıştı. Fakat onun daha sonra, mâna âleminde bu müjdeleri aldıktan sonra, evlenmediğini gösteren birşey yoktur. İncillerin anlatışına göre Yusuf, Meryemi tanıyordu. (Metta 1 : 24,25). Genc İncillere göre, İsânın Yakub, Yuşa, Şem'un ve Yahuda namında biraderleri ile hemşireleri de vardı Bunların hepsini de Meryem doğurmuştu. (Mettâ İncili 13 : 55)

[7] Bir hadisi şerifte «Meryem, her kadın nasıl gebe kalırsa öylece gebe kaldı» deniliyor.

[8] İsânın bir seyahat esnasında doğduğu anlaşılıyor.

daha evvel ölseydim de büsbütün unutulup gitseydim„ dedi (9). 23 Altından bir ses ona nida etti: Mahzun olma! Tanrın senin ayağının altında bir ırmak akıttı. 24 Hurma ağacının kütüğünü kendine doğru salla. Üzerine taze hurmalar düşer. 25-26 Ye, iç. Gözün aydın olsun. Herhangi insanı görürsen ona: Ben esirgeyen Allaha oruç adadım. Artık bir kimse ile lâkırdı etmem! de. 27 (*Meryem İsayı*) taşıyarak kavmine getirdi (10). Onlar: Ey Mer-

---

[9] Meryemin uğradığı doğurma sancıları onun her kadın gibi doğurduğunu, İsânın her insan gibi doğduğunu gösteriyor.

[10] Bu âyetten sonraki âyetlerde muhavereler Meryemin oğlu ile birlikte kavmine döndüğü zaman, İsânın yetişmiş ve nübüvvet derecesine yükselmiş olduğunu, onun İlâhî vahyi telâkki ettiğini gösteriyor. Çünkü Hazreti İsâ dokuzuncu âyette, Allahın ona kitap verdiğini söylüyor. Müfessirler daha sonraki âyette İsânın tevellüdünden bahsolunduğu için onun henüz çocuk olduğunu zannederler. Bir kere Kur'anın Enbiya kıssalarını bütün tafsilâtiyle nakletmediğini, maksada hadim olmıyan bazı hâdiseleri bıraktığını hatırdan çıkarmamalıyız. Meselâ 11 ve 12 inci âyetlere dikkat ediniz. 11 inci âyette Zekeriyaya bir oğlu olacağı müjdeleniyor,

yem, dediler, ne garip bir iş işledin! 28 Ey Harunun hemşiresi! (11). Senin baban fena adam, anan iffetsiz değildi. 29 Meryem ona (*İsâya*) işaret etti. Onlar da: Onunla nasıl konuşalım ki o beşikte bir çocuktu (12). 30 İsâ deki ki: Ben Allahın kuluyum. Bana kitap verdi. Beni peygamber kıldı (13). 31 Her nerde olursam beni mübarek eyledi. Bana hayatta kaldıkça namazı emretti (14). 32 Valideme karşı vazifeperverim. (*Tanrım*) beni serkeş, bedbaht kılmadı (15). 33 Doğduğum gün, öldüğüm gün, diri olarak kalkacağım gün selâmet içindeyim. 34 İşte Meryem oğlu İsâ budur. Onların şüphe ve ihtilâfa düştükleri şeyin doğ-

---

12 inci âyette ise Yahyaya kitabı kuvvetli tutması emrolunuyor. Arada geçen hâdiseleri anlatmağa lüzum olmadığı için bunlar bırakılıyor.

Bundan başka 22 inci âyette Hazreti Meryemin uzakça bir yere gittiğinden bahsolunuyor ve bundan Meryemin doğurur doğurmaz kavmine dönmediği anlaşılıyor. Hazreti Meryemin İsâyı taşıyarak kavmine getirmesi, onu kucağında taşıyarak getirdiğini ifade etmez. Onu bir merkep veya başka bir hayvan üzerinde taşıyarak getirdiğini ifade eder. Bu mana için (9 : 92) ye bakınız.

[11] Arapçada Eb, (baba), ah (birader), uht (hemşire) gibi kelimeler, geniş manalarda kullanılır ve mutlaka asıl baba, ana veya hemşireye itlak olunmaz. Meselâ İbn Cerir şu hâdiseyi naklediyor: «Hazreti Peygamberin zevcesi Safiye, bir gün Resuli Ekreme giderek: Bir takım kadınlar bana iki Yahudinin kızı olan Yahudi! diyorlar, diye şikâyet etmişti, Resuli Ekrem de ona: «Sen onlara niçin babam Harundur, amcam Musâdır, kocam Muhammeddir demiyorsun?» dedi.

Bundan görülüyor ki bir yahudi kadın, Harunu baba, Musâyı amca, sayabilir. Hazreti Meryeme de, Harunun hemşiresi denilmesi bu manadadır. Hazreti Meryem, yahudilerin kâhinler sınıfına mensuptu. Onun için ona Harunun hemşiresi demek, çok doğrudur. Rodwel gibi bazı hıristiyan muharrirleri, Kur'anın Meryeme, Harunun hemşiresi demekle yanıldığını ileri sürerlerse de hakikatte Arapçaya vukufsuzluklarını teşhirden başka birşey yapmıyorlar.

[12] Yahudilerin ihtiyarları ve âlimleri, daha dün beşikte bir çocuk saydıkları İsâ ile konuşmağa tenezzül etmiyorlardı. Onun için «onunla nasıl konuşalım ki o beşikte bir çocuktu» diyorlar.

[13] İsânın bu sözleri beşikte bir çocuk iken söylediğine ihtimal verilemez. İsâ bu sözleri söylediği zaman peygamberdi ve peygamber olacağını değil, peygamber olduğunu söylemektedir.

[14] Namaz ile zekâtın bir çocuğa farzedildiğine zahip olmak manasız olur, Âyeti Kerime, İsânın bu sözleri nübüvvet payesine yükseldiği zaman söylediğini gösteriyor.

[15] Hazreti İsâ burada yalnız validesinden bahsediyor. Halbuki 14 üncü âyette Hazreti Yahyanın hem anasına, hem babasına karşı itaatkâr olduğunu söylüyor. Mevlâna Mehmet Ali bu âyeti tefsir ederken der ki: «İhtimal ki bu sırada, Yusuf yaşamıyordu. Çünkü Yusuf, Meryemi aldığı zaman ihtiyar bir adamdı. Hazreti İsânın risaleti başladığı zaman, İncillerde, Yusuftan bahsolunmaz ve yalnız İsânın hemşire ve biraderlerinden bahsedilir. Bunun için, Hazreti İsâ da burada yalnız validesinden bahsediyor.»

rusu bu sözdür. 35 Bir oğul edinmek Allaha asla yaraşmaz. Onun şanı yücedir, münezzehtir. Bir işin olmasını istedi mi, ona ancak "ol!„ der, o da oluverir. 36 Allah benim de Tanrımdır, sizin de Tanrınızdır. Ona tapın. Dosdoğru yol budur (16). 37 (*Fakat*) fırkalar, birbirleriyle ihtilâfa düştüler. Kâfirlere büyük günde göreceklerinden veyl! 38 Onlar Bize geldikleri gün herşeyi ne kadar açık görecekler, nekadar açık duyacaklar; fakat zalimler, bugün apaçık sapıklık içindedir. 39 Onları hasret günü, (*şiddetli keder günü*) ile korkut. O gün onlar gaflet içinde, iman etmezlerken, iş olur biter (*ve hesap görülür*). 40 Muhakkak ki Biz yere de, üzerindekilere de vârisiz. Onların hepsi de Bize dönerler.

---

[16] Şeytan, Hazreti İsâyı iğfal etmek istiyerek onun kendisine tapmasını istediği zaman Hazreti İsâ ona: «Allahın olan Rabba secde kılasın ve yalnız Ona ibadet edesin, diye yazılmıştır, dedi.» (Metta 4 : 10)

BÖLÜM : 3 — İBRAHİM

41 Kitapta İbrahimi de yâdet. O, dosdoğru bir insandı, bir peygamberdi. 42 Hani İbrahim atasına demişti ki: Atam! Ne için işitmez, görmez, hiçbir işe yaramaz şeylere tapıyorsun? 43 Atam! Sana gelmiyen bilgi, bana geldi. Bana uy. Seni doğru yola götüreyim. 44 Atam! Şeytana tapma! Şeytan, esirgeyen Tanrıya asidir. 45 Atam! Esirgeyen Tanrı tarafından sana azap dokunup, senin de şeytana yâr olmandan korkarım. 46 (*İbrahimin Atası*) dedi ki: Ey İbrahim, sen bizim ilâhlarımızdan yüz mü çeviriyorsun? Bundan vazgeçmezsen, muhakkak ki seni rezil ederim. (*Başımdan git*), uzun bir zaman benden uzaklaş!. 47 (*İbrahim*) dedi ki: Sana selâm olsun! Ben senin için Tanrımdan yarlığanma diliyeceğim. Tanrım benim hakkımda lûtufkârdır. 48 Ben sizlerden, sizin Tanrıyı bırakarak taptıklarınızdan ayrılıyorum. Tanrıma dua ediyorum, Tanrıma olan ibadetimde bedbaht olmamayı umarım. 49 İbrahim onları da, onların taptıklarını da bırakıp çekildikten sonra Biz ona İshakı da, Yakubu da ihsan ettik. Herbirine de nübüvvet verdik. 50 Onlara rahmetimizden ihsan ettik. Onların en yüksek lisan ile anılmalarını temin ettik.

BÖLÜM : 4 — DİĞER PEYGAMBERLER

51 Kitapta Musâyı da yâdet. (*Musâ*), halis muhlis bir insandı, (*Allahın*) elçisi idi, Peygamberdi. 52 Ona Tûr'un sağına düşen taraftan nida ettik, onu kurbgâhımıza yaklaştırdık. 53 Ona rahmetimizden kardeşi Harunu nebi olarak ihsan ettik.

54 Kitapta İsmaili de yâdet. O sözünde sadık, Allah elçisi, peygamberdi. 55 Kavmine namazı, zekâtı emrederdi. Tanrısı nezdinde beğenilmiş, (*rızayı İlâhiyi kazanmıştı*) (17).

56 Kitapta İdrisi de yâdet. O da dosdoğru (*bir insandı*),

---

[17] Hıristiyanlar nübüvvetin İshak ile gene zürriyetine münhasır olduğunu zannederler. Halbuki Kitabı Mukaddes İsmaile, İshak derecesinde ehemmiyet verir. (Kitabüttekvin) e göre Hazreti İbrahim, İsmailin Allah huzurunda yaşaması için dua ettiği zaman şu cevabı aldı: «İsmail hakkında dahi seni dinleyip işte onu bereketledim» Bundan da İsmailin peygamber olduğu anlaşılır. Kur'an-ı Kerim de İsmailin peygamberliğini takrir eder.

peygamberdi. 57 Onu pek yüce bir yere yükselttik (18). 58 İşte bunlar Âdemin zürriyetinden; Nuh ile *(gemide)* taşıdıklarımızın evlâtlarından, İbrahim ile İsrailin nesillerinden, ve hidayete erdirdiğimiz ve intihap eylediğimiz kimselerdendir. Bunlara esirgeyen Allahın âyetleri okunduğu zaman secdeye kapanırlar ve ağlarlardı. 59 Onlardan sonra *(öyle)* nesiller geldi ki namazı bıraktılar, şehvetlerine uydular. Bunlar da azgınlıklarının karşılığını göreceklerdir. 60 Ancak tevbe edip iman eden ve doğru dürüst işler işliyenler cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğramazlar. 61 Bu cennetler, esirgeyen Allahın kullarına gıyaplarında vadettiği Adn cennetleridir. (*Hak Tealânın*) va'di mutlak yerine gelir. 62 Onlar orada hiçbir boş söz işitmezler. Ancak selâm (19)

---

[18] Hazreti İdris, Kitabı mukaddeste «Ahnuh» namiyle yadolunur. Onun yükseldiği makam, cennet makamıdır.

[19] Selâm ile müslim; yani müslüman, aynı köktendirler. Selâm, selâmet

(*ve selâmet sözleri duyarlar*). Sabah akşam orada rızıklarına nail olurlar. 63 Kullarımız içinde (*fenalıktan*) sakınanları vâris kılacağımız cennet, işte budur (20). 64 Biz (*Tanrının resûlleri*) ancak Tanrının emriyle ineriz (21). Önümüzde, ardımızda ve her ikisinin arasında herne varsa hepsi Onundur, Onun emrine tâbidir. Tanrın, asla unutkan değildir. 65 Göklerle yerin ve onların arasında olanların Tanrısı Odur. Ona kulluk et, Ona kulluk etmekte, (*Onun her emrini yerine getirmekte*) sabırlı ol. Ona eş olacak hiçbir kimse bilir misin?

BÖLÜM: 5 — MUHALİFLERİN CEZASI

66 İnsan der ki: Ben öldükten sonra tekrar diri olarak çıkarılacak mıyım? 67 İnsan hatırlamıyordu ki onu evvelce hiçbir şey değil iken yarattık. 68 Tanrın hakkı için onları şeytanlarla (22) birlikte toplıyacağız, sonra onları cehennemin etrafında dizüstü çökmüş olarak dizeceğiz. 69 Sonra her taifenin içinden Allaha, karşıgelmekte en fazla ileri gidenleri çekip ayıracağız. 70 Biz ateşe atılmağa, ateşte yakılmağa en fazla lâyık olanı en iyi biliriz. 71 İçinizde, ona uğramıyacak bir kimse yoktur. Tanrının olup bitmiş hükmü budur. 72 Fenalıktan sakınanları kurtaracağız. Zalimleri orada dizleri üzerine çökmüş bırakacağız. 73 Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman kâfirler, mü'minlere: (*iki tarafın*), iki fırkanın hangisi halce, yurtça daha iyi, toplulukça daha hoştur? derler. 74 Biz onlardan daha evvel, nice nesiller helâk ettik ki, malca da, gösterişçe de daha güzeldiler. 75-76 De ki:

---

ve müsalemet demektir. Müslüman da daima selâmet ve müsalemet içindedir. Müslüman, Halikle de, mahlûkat ile de müsalemet içinde yaşıyan, ahrette de selâmet ve müsalemet bulandır. İslâmiyet nazarında cennet hayatı budur. Çünkü, cennet Kur'anda nice nice defalar beyan olunduğu gibi **Darüsselâm** dır. Yani selâmet ve müsalemet yurdudur.

[20] Bundan evvelki âyette beyan olunan tam selâmet ve müsalemet, burada cennet kelimesi ile ifade olunmaktadır. Sakınanların vâris olacakları yurt odur.

[21] Maksat Hazreti Peygambere gönderilen İlâhî vahydir. Nasıl daha evvelki peygamberler, İlâhî vahye nail oldularsa, Hazreti Peygamber de öylece nail olmuştur. Âyeti Kerimenin sonunda «Tanrın asla unutkan değildir» denilmekle Allahın peygamberleri vasıtasiyle vukubulan vaitlerinin asla unutulmıyacağı ve mutlaka yerine getirileceği anlatılmaktadır.

[22] Şeytanların başkalarını kötülüğe sürükliyenler oldukları aşikârdır.

herkim sapıklıkta ise esirgeyen Allah, günlerinin uzunluğunu uzatır, (*onlara mühlet verir*), nihayet onlar, kendilerine va'dolunan, ya azap veya (*beklenen*) saati gördükleri zaman, kimin yeri daha fena, kimin taraftarları, *(kuvvetleri)* daha zayıf olduğunu görüp öğrenirler. 77 Hak Tealâ, hidayet bulanların hidayetini artırır. Payidar olan doğru dürüst işler Tanrın nezdinde sevapça, *(mükâfatça)* daha hayırlıdır, semere vermek itibariyle de daha iyidir. 78 Âyetlerimizi tanımayıp "bana muhakkak mal da, evlât da, verilecektir„ diyeni gördün mü? 79 (*Böyle diyen*) gaybe mi vâkıf oldu, yoksa esirgeyen Allahtan bir ahit mi aldı? 80 Hayır, hayır, Biz onun ne dediğini yazarız. Onun azabını da uzun uzadıya uzatırız. 81 Onun dediği *(mal ile evlâtların)* vârisi Biziz. O da Bize yapyalnız gelir. 82 Onlar Allahı bırakıp bir takım tapacaklar edindiler. Bunlarla izzet ve (*kuvvet*) sahibi olmak istediler 83 Hayır, hayır, o mabutlar onların ibadetlerini tanımıyacaklar ve onların hasımları olacaklar..

BÖLÜM: 6 — ALLAHA EVLÂT İSNAT ETMEK

84 Görmüyor musun ki kâfirleri olanca kuvvetleriyle ezdirip sürüklesinler diye şeytanları onların üzerine musallat ediyoruz. 85 Onun için sen onlara karşı acele etme. Biz onların günlerini teker teker sayıyoruz. 86 O gün Biz (*fenalıktan*) sakınanları, şereflerle ağırlanmak üzere, esirgeyen Tanrı nezdinde toplarız. 87 Suçluları da susuzluk cehennemine süreriz. 88 Esirgeyen Tanrı nezdinde ahd almış olanlardan başka hiçbir kimse şefaate malik olamıyacaktır. 89 Onlar, esirgeyen Tanrı bir oğul edindi! dediler. 90 Nekadar çirkin bir iddiada bulundunuz! 91-92 Onların esirgeyen Tanrıya oğul isnat etmelerinden nerdeyse gökler par çalanacak, yer yarılacak, dağlar dağılıp çökecek! 93 Esirgeyen Tanrıya oğul edinmek yaraşmaz (23). 94 Göklerde ve yerde birşey yoktur ki esirgeyen Tanrıya kul olarak gelmesin. 95 Hak Tealâ onların hepsini ilmiyle kavramış, onların hepsini birer birer saymıştır. 96 Onların herbiri kıyamet günü, Onun huzuruna, yalnızbaşına gelir. 97 İman edip doğru dürüst işler işliyenlere, esirgeyen Tanrı (*gönüllerde*) sevgi uyandırır (24). 98 (*Biz kur'anı*) senin dilinle (*indirerek*) kolaylaştırdık ki (*fenalıktan sakınanları*) müjdeliyesin, (*yürekleri düşmanlıkla kaynıyan*) düşmanları da korkutasın. 99 Onlardan evvel Biz nice nesilleri helâk ettik. Onlardan hiçbirini görüyor, veya bir seslerini duyuyor musun?

---

[23] 82 inci âyetten itibaren beş âyet hıristiyanların Allaha oğul isnat etmesi akidesini şiddetle reddeder. Meryem sûresi bi'seti Muhammediyenin beşinci senesinde nazil olduğuna göre müslümanlığın ilk hedeflerinden biri hıristiyanlığı ıslah etmek olduğu aşikârdır. Burada ehemmiyetle dikkate alınması icap eden bir nokta bu âyetlerde Hak Tealânın «Rahman» olduğu söylenmesidir. Biz bunu **Esirgeyen Tanrı** diye tercüme ediyoruz. Burada Allahın rahmaniyetinden bahsolunmasının sebebi, Onun herhangi bir suçlunun günahını affı için bir mutavassıta muhtaç olmadığını göstermektir. Onun için 93 üncü âyette «Esirgeyen Tanrıya oğul edinmek yaraşmaz» buyuruyor.

[24] Doğru dürüst itikat ve doğru dürüst işler sayesinde kalb Allaha ve Allahın yarattıklarına karşı sevgi ile dolar. Allahın iman edip doğru dürüst işler işliyenlere karşı gönüllerde sevgi uyandırmasının manası Onun onları sevmesi ve insanların kalbine, onlara karşı sevgi ilham etmesidir. Gerçi, Allahın dürüst kulları bu dünyada, ilkönce sevgi ile karşılanmazlar. Fakat yavaş yavaş onların iyilikleri anlaşılır ve herkes onları sevmeğe başlar. Âyeti Kerime, İslâmiyete ve Resuli Ekreme düşman olanların da ileride onu seveceklerine dair tebşiratı mutazammındır.

SÛRE: 20

TÂHÂ SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur. 8 bölümdür. 135 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin başındaki iki harf onun ismidir. Bu sûre bilhassa Hazreti Musâdan mufassal bir surette bahseder. Bundan evvelki sûre Hazreti İsâyı mufassal bir surette anlatmış, bu da Hazreti Musâ ile meşgul olmuştur.

Sûrei Şerife, Hazreti Peygambere teselli veren sözlerle başlıyarak onun gördüğü acı muhalefetten zerre kadar fütur getirmemesini tavsiye eder ve risaletinin mutlaka muvaffakıyetle başarılacağını anlatır. Daha sonra Hazreti Musâdan bahsedilerek beş kısım ona hasredilir. Bu beş kısmı takip eden üç kısım, Hazreti Peygamberin uğradığı muhalefeti ve muhalefetin uğrayacağı akıbeti izah eder.

Tâhâ sûresinin, Meryem sûresinin nazil olduğu sıralarda nazil olduğu anlaşılıyor. İbn Hişam ile İbn Sa'd bu sûreyi Hazreti Ömerin İslâmiyeti kabul etmesiyle alâkadar gösterirler. Hazreti Ömer de bi'setin altıncı senesinde müslüman olmuştur.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — MUSÂ

Bismi'llahi'rrahmani'rrahîm

1 Tâhâ, (1). 2, (*Muhammed!*) Biz sana, Kur'anı üzülüp sıkıntı çekmen için indirmedik (2). 3 (*Hayır, Biz*) Kur'anı, yüreğinde (*Allah*) korkusu olana öğüt olmak üzere gönderdik. 4 (*Kur'an*), yeri ve yüce gökleri yaratan (*Tanrı*) tarafından gönderilmiştir (3). 5 Esirgeyen (*Tanrı arşı âlâsından*) hükümrandır. 6 Göklerde, yerde, göklerle yer arasında, yer altında (4) ne varsa

---

[1] İbn Abbas, Katade, Mücahit, Hasan, Sait, vesaire gibi en eski müfessirlere göre «Tâhâ» dan murat «Ya Rücl» yani ey Rücl, Ey Âdem! dir (**Razi**). Keşşaf sahibi bu iki harfi «Ya haza» yani «Ey sen!» manasında kabul eder.

[2] Âyeti Kerime, Hazreti Peygambere teselli veriyor. Onun muvaffak olacağını ve dilediği inkılâbı başaracağını, bütün insanlık âlemine feyiz vereceğini müjdeliyor.

[3] Bu Âyeti Kerime ile onu takip eden âyet Kur'anın niçin muvaffakıyetsizliğe uğramıyacağını gösteriyor ve onun herşeye hâkim olan Zatı Kibriyanın iradesini ifade ettiğini anlatıyor.

[4] Nassı Kerimde «Sera» kelimesi kullanılıyor ki nemli toprak demektir.

hepsi Onundur. 7 Sen sözün açığını söylesen de, (*Tanrı*) gizli sözü de daha saklısını da bilir (5). 8 Allah (*O Tanrıdır ki*), Ondan başka tapacak yoktur, en güzel isimler Onundur. 9 Sana Musânın kıssası irişti mi? 10 Hani Musâ bir ateş görüp ailesine: "Burada durun! Ben bir ateş gördüm. Belki size o ateşten bir kor getirir, yahut ateşin başında doğru yolu gösterecek bir rehber bulurum„ dedi (6). 11-12 (*Musâ*) ateşe doğru gitti ve ona varınca kendisine şöyle bir ses geldi: Ya Musâ! Ben senin Tanrınım! Ayakkaplarını çıkar (7); çünkü sen Tuva adlı mukad-

[5] Sözün gizlisi insanın sakladığı sözdür. Bunun daha saklısı henüz insanın kalbinden bile geçmiyendir. Hak Tealâ, bunların hepsini bilir.

[6] Bu müşahede, ruhanî bir müşahede idi. Musânın ateş görmesi, onun İlâhî vahyi telâkki etmesinin mukaddimesi idi. Ateş, harp ve cidali remzeder. (5 : 64) e bakınız. Hazreti Musânın ateş görmesi de, onun Fir'avunla vukubulacak mücadelesine, yahut İsrail oğullarının mukaddes arzda ikamet eden kabilelerle mücadelesine işaret eder.

[7] Yani kalbini, mal, evlât endişelerinden boşalt. (Beyzavî)

des, mübarek vadidesin! 13 [illegible] kendime *(yâr)* olarak seç-
tim, sana vahyolunanı din[illegible] Allah Benim! Benden başka
tapacak yoktur! Bana kullu[illegible]eni anmak için namazı dos-
doğru kıl! 15 Muhakkak ki ([illegible]*ien*) saat, hulûl edecek. Onu
nerede ise açığa vuracağım [illegible](8) herkes yaptığının cezasını
bulsun. 16 Sakın o (*saatin g[illegible]ceğine*) inanmıyanlar, havalarına
uyanlar seni Ona inanmaktan çevirmesinler, yoksa sen de helâk
olursun! 17 Ya Musâ! (*Senin*) sağ elinde ne var? 18 (*Musâ:*) O
benim değneğimdir, dedi, ona dayanır, onunla koyunlarıma (*ağaç-
lardan*) yaprak silkerim, onunla başka işlerimi de görürüm. 19
(*Hak Tealâ*) buyurdu: Ya Musâ! Onu (*elinden*) bırak! 20 (*Musâ
da*) onu bıraktı, (*bırakır bırakmaz değnek*) yılan oldu ve yürü-
meğe başladı (9). 21 (*Hak Tealâ*) buyurdu: Onu hemen tut,
korkma, Biz onu gene evvelki haline çevireceğiz. 22 Elini (*de*)
koltuğunun altına sok, bembeyaz, kusursuz çıkar ki bu da bir
başka âyettir (10). 23 Biz bunlarla sana en büyük âyetlerimizi
göstereceğiz! 24 (*Haydi*) Fir'avuna git! Çünkü (*Fir'avun azmıştır*),
her haddi aşmıştır.

BÖLÜM: 2 — MUSÂ VE FİR'AVUN

25 (*Musâ yalvardı: Ulu*) Tanrım! dedi, göğsüme genişlik
ver, 26-27 işimi kolaylaştır, dilimin düğümünü çöz ki 28 sözümü
anlasınlar, 29-30 yakınlarımdan birini, kardeşim Harunu bana ve-

---

[8] Âyeti Kerimede **İhfa** dan bahsolunuyor ki gizlemek manasındadır. Fakat bu kelime, burada zıt manasında kullanılmaktadır. Âyeti Kerime saatin geleceğinden, mükâfatların ve cezaların verileceğinden bahsederek artık perdenin kalkacağını ve saatin apaçık hulûl edeceğini anlatıyor. Burada saatten maksat, yalnız kıyamet değildir. Bu saat, zalimlerin mahkûmiyet saatidir.

[3] Hazreti Musânın İlâhî vahyi telâkki ettiği andaki bu müşahedelerinde pek derin manalar vardır. Ona bunları göstermekten maksat 23 üncü âyette beyan olunduğu gibi en büyük âyetleri göstermektir. O halde onun burada gördüklerindeki derin manaları aramak icap eder. Musânın asâsı, onun kavmidir. Musânın kavmi Fir'avunun zulmü yüzünden âdeta cansız bir hale gelmişti. Asânın canlanması, bu kavmin canlanması demekti.

[10] Elin bembeyaz olmasında da derin bir mana vardır. Bembeyaz el, bürhanlı hüccet demektir. Yani Musâ, en kuvvetli bürhanları irat edecek, İlâhî vahy onu aydınlatacak.

zir ver (11) ki 31 onunla sırtımı sağlamlaştırayım. 32 (*Kardeşimi*) işimde bana ortak yap. 33 Ta ki (*ikimiz de yüce şanını*) tenzih edelim. 34 Seni her dem analım. 35 Muhakkak ki Sen bizi (*her an*) görür, (*her halimizi bilirsin!*). 36 (*Hak Tealâ*) buyurdu: Ya Musâ! Sana istediğin verildi. 37 Biz seni daha evvel de nimetimize nail ettik. 38 Hani anana ne vahyolunacaksa (*hepsini*) vahyetmiş, 39 Musâyı bir tabuta koy, tabutu nehre at, nehir onu kıyıya çeker, onu benim de, onun da düşmanı olan biri alır, (*demiştik*). (*Musâ!*) Ben sana tarafımdan sevgimi gönderdim ki gözümün önünde büyüyüp yetişesin! 40 Hani senin kızkardeşin (*Fir'avunun sarayına gidip*) "Bu çocuğa süt verecek birini sağlık vereyim mi?„ demişti; böylece Biz seni anana geri verdik ki gözü aydın olsun (*sevinsin*) ve tasalanmasın (12). Hani sen bi-

[11] Taşıdığım yükü benimle beraber taşıyacak bir yardımcı.

[12] Hazreti Musâ, Fir'avunun İsrail oğullarını nehre attırıp boğdurduğu zaman doğmuştu. Musânın anası oğlunu kurtarmak için bir çare düşünmüş ve bunu

rini öldürmüştün de Biz seni o tasadan da kurtarmış, seni ağır imtihanlarla denemiştik. Sonra sen, Medyen halkı arasında yıllarca kaldın, sonra, buraya, takdirimizle geldin, ey Musâ! 41 Ben seni kendim için seçtim. 42 Sen ve kardeşin, âyetlerimle gidin. Beni anmayı ihmal etmeyin. 43 İkiniz de Fir'avuna varın. Muhakkak ki Fir'avun azmış, haddi aşmıştır 44 (*Fir'avuna*) yumuşak söz

---

Allahın irşadiyle bulmuştu. Musânın anası oğlunu bir tabuta koyarak nehre bıraktı. Nassı Kerimde «Tabut» kelimesinin kullanılması çok mühimdir. Çünkü bu bir kelime sayesinde bütün hâdise tenevvür etmekte ve anlaşılmaktadır. Yoksa Kitabı Mukaddesin tercümelerinde kullanılan sepet kelimesi hâdiseyi aydınlatıp izah etmekten çok uzaktır.

Kitabı Mukaddes üzerinde pek derin tetkikleriyle meşhur olan muasır ulemadan profesör Yahudanın en son neşriyatına göre Kitabı Mukaddesin ibranı aslında Hazreti Musânın anası tarafından oğlunu nehre bırakmak için kullandığı vasıtaya «Teba» denilmektedir. Bu kelime ibranî lisanına eski Mısır lisanından geçmiştir. Bu kelime tabut kelimesinin tıpkısıdır. Kitabı Mukaddes mütercimleri, bu kelimeyi yanlış tercüme etmişler ve sepet kelimesini Teba mukabilinde kullanmışlardır. Halbuki Tebanın tam mukabili tabuttur.

Eski Mısırlıların «Teba» kelimesini ne manâda kullandıkları anlaşılırsa, hâdisenin anahtarı ele geçmiş olur.

Eski Mısırcanın ve eski Mısır eserlerinin tetkiki neticesinde, onların, «Teba» namını verdikleri tabutları, ilâh saydıkları heykelleri taşımak için kullandıkları anlaşılıyor. Dinî âyinler yapmak lâzımgeldiği zaman bir mabetten diğer mabetlere gönderilecek heykeller Tebaların içine konur, kara veya nehir yolu ile sevkolunurdu. Onun için bir Mısırlı nazarında Tebaların kutsî bir kıymeti vardı. Çünkü bu, onların ilâh saydıkları heykelleri taşımağa mahsus bir sanduka idi.

Hazreti Musânın validesi oğlunu nehre atmağa karar verdiği zaman neden dolayı onu bir Tebaya koydu?

Musânın anası oğlunun hayatını kurtarmağa karar verdikten sonra nehrin öteberisini, Fir'avunun kızı ile arkadaşlarının yıkandıkları yeri tetkik etti. Ondan sonra kararını verdi. Oğlunu bir Tebaya koyacak, nehre bırakacak, fakat bunu prenses ile arkadaşlarının nehirde yıkandıkları zamana tesadüf ettirecekti. Mısırlılar her tebanın içinde, bir heykel bulunduğuna kani olduklarından Tebanın nehirde yüzdüğünü görür görmez onun kazara düştüğüne zahip olarak onu kurtaracaklar ve içinde bir çocuk bulunduğunu göreceklerdi. Musânın anası işin gerisi için Allaha güvendi, sonra kadınlığın fıtrî şefkatine, analık hissine güvendi! Prenses de bir kadın olduğu için belki bu çocuğa acır ve onu nehre atarak boğmazdı.

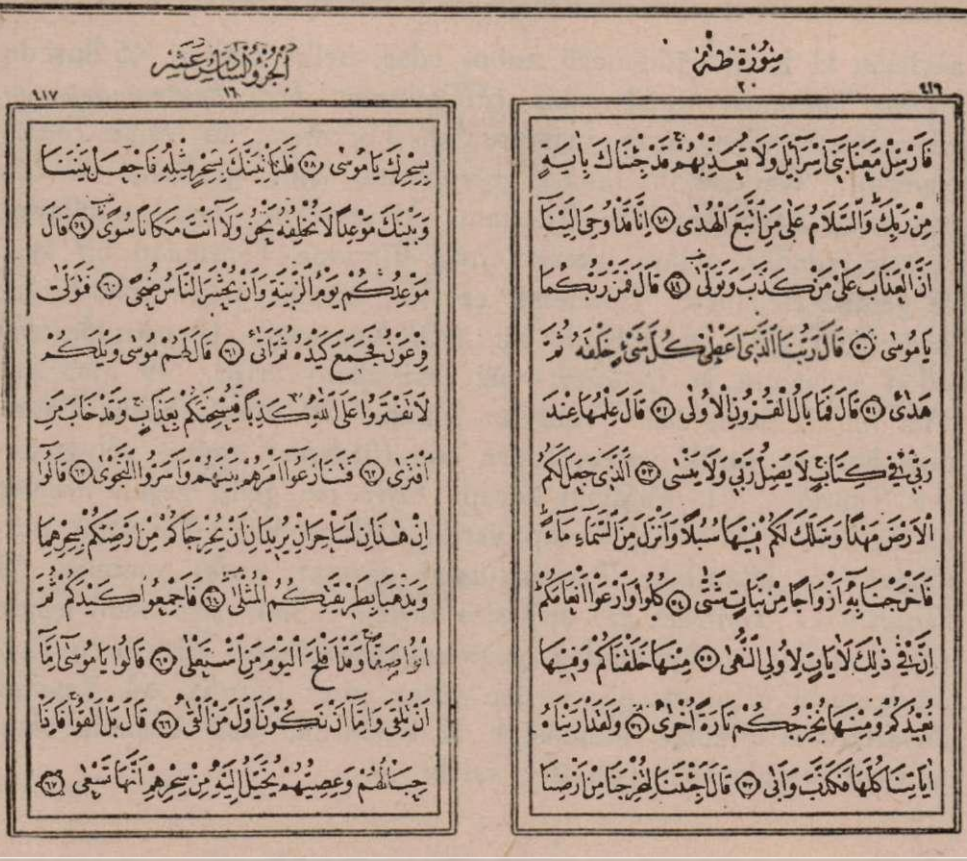
Musânın anası işte bu şekilde hareket ederek oğlunu Tebaya koymuş, prensesin nehre geleceği sıralarda Tebayı suya bırakmış, sazlık bir yerde yıkanan Mısırlı prenses onu görerek ve Mısır ilâhlarına ait heykellerden birini kurtaracağını zannederek Tebayı sahile çektirmiş, onun içinde ağlıyan bir çocuk görünce kadınlık şefkati, analık hissi galebe ederek Musâyı himayesine almış, onu emzirecek bir kadın aramış, Musânın kızkardeşi de koşarak anasını sağlık vermiş ve bu suretle Musâ tekrar anasına kavuşmuştu.

Bütün bunları tabutun tıpkısı olan Teba kelimesi izah ediyor.

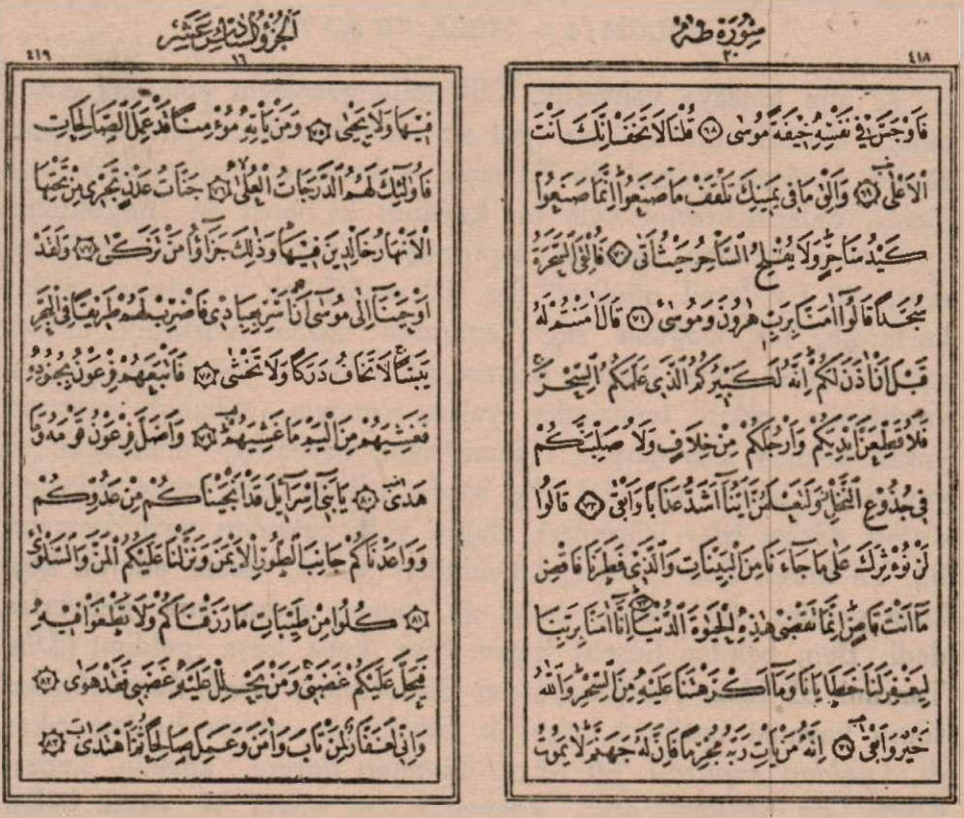
söyleyin ki belki öğüdünüzü kabul eder, belki korkar! 45 İkisi de "(*Ulu*) Tanrımız! dediler, biz (*Fir'avunun bizi beklemeden*) işkence etmesinden, azıp taşmasından korkarız.„ 46 (*Hak Tealâ*) buyurdu: "Korkmayın. İkinizle beraberim. İşitir, görürüm. 47 Siz ona varıp deyin ki: Biz Tanrının iki elçisiyiz. İsrail oğullarını bizimle gönder, onlara işkence etme! Biz sana Tanrından bir âyet ile geldik. Selâmete, (*saadete*) erenler, ancak doğru yolu tutanlardır. 48 Bize vahyolundu ki: (*Allahın*) azabı, (*peygamberleri*) yalan sayanlara ve (*haktan*) yüz çevirenlere erişir. 49 Fir'avun: "Ya Musâ! dedi, sizin Tanrınız kimdir? 50 Musâ, bizim Tanrımız, herşeye varlık veren, sonra ona (*hedefine doğru*) yol gösteren Tanrıdır. 51 Fir'avun sordu: Öyle ise gelip geçen nesiller ne haldedir? 52 Musâ cevap verdi: Onların hali, Tanrımın nezdindeki bir kitaptadır. Tanrım (*asla*) şaşmaz, (*asla*) unutmaz. 53 (*Tanrım O Tanrıdır ki*) arzı size döşek yapmış, size onun içinde yollar açmış, gökyüzünden yağmur yağdırmıştır. Biz de o yağmurla türlü türlü ot, ağaçlardan çifter çifter bitirdik. 54 Yeyiniz, davarlarınızı otlatınız. Muhakkak ki bunlarda, aklı başında olan, anlayan insanlar için, ibretler vardır.

BÖLÜM : 3 — MUSÂ İLE BÜYÜCÜLER

55 Biz sizi (*yerden*) yarattık, yine oraya döndüreceğiz ve ondan bir kere daha çıkaracağız. 56 Biz (*Fir'avuna*) bütün âyetlerimizi gösterdik. Onları yalan saydı ve reddetti. 57 Fir'avun dedi ki: Ya Musâ! Sen, büyülerinle bizi yurdumuzdan çıkarmak için mi geldin? 58 Biz de, senin büyün gibi bir büyü ile ortaya çıkacağız. Senin de bizim de caymıyacağımız bir mülâkat vakti tayin et. Düz, geniş bir yerde (*karşılaşalım!*) 59 (*Musâ*) dedi: Karşılaşmak zamanı, şenlik günü (*olsun*). Halk kuşluk vakti toplansın. 60 Fir'avun arkasını dönerek (*gitti*), çevireceği bütün dolapları (*hazırladı*), topladı, sonra (*muayyen günde*) geldi. 61 Musâ onlara: "Yazıklar olsun! dedi, Allaha karşı yalan uydurmayın. Yoksa sizi azap ile kırar geçirir. Allaha karşı yalan uyduran, elbette husrana uğrar.„ 62 (*Büyücüler*), kendi aralarında işlerini, çekişe çekişe görüştüler. Görüştüklerini gizlediler. 63 (*Mu-*

sâ ile Harun hakkında) "Bunlar iki büyücüdürler, dediler, sizi büyüleriyle yurdunuzdan çıkarmak, mezheplerin en güzeli olan mezhebinizi ortadan kaldırmak istiyorlar. 64 Onun için bütün hünerlerinizi toplayıp saf saf dizilerek gelin. Bugün herkim üstün gelirse o kazanır ve umduğuna erer.„ 65 (*Sonra Musâya:*) Ey Musâ! dediler, sen mi (*önce*) atacaksın, yoksa ilk evvel biz mi atalım?„ 66 Musâ onlara "Haydi siz atın!„ dedi. (*Onlar da attılar, bir de bakıı ki attıkları*) ipler ve değnekler, düzembazlıkları yüzünden, yürüyormuş gibi göründü! 67 Musâ bunu görünce içine korku girdi. 68 Biz de ona: "Korkma, elbette üstün gelecek olan sensin! 69 Sağ elindekini at, onların bütün yaptıklarını yutar. Onların bütün yaptıkları büyücü düzeninden başka birşey değildir. Sihirbazlar, nerde olsalar, muvaffak olamazlar.„ dedik. 70 (*Musânın asâsı onları yutunca*) sihirbazlar secdeye kapanarak: "Harun ile Musânın Tanrısına inandık!„ dediler.

71 Fir'avun, dedi, ben size izin vermeden mi ona inandınız? (*Demek ki*) size büyüyü öğreten büyüğünüz o, (*öyle ise*) sizin ellerinizi, ayaklarınızı çaprazvari keseceğim. Sizi hurma dallarına asacağım. Siz de (*o zaman*) hangimizin azabı daha ağır, daha sürekli olduğunu anlarsınız! 72 (*Sihirbazlar Fir'avuna cevap vererek*) "biz seni, dediler, bize gelen apaçık bürhanlara, bizi yaratan Tanrıya üstün tutamayız. Sen de ne yapacaksan yap. Senin hükmün yalnız bu dünyada geçer. 73 Biz Tanrımıza iman ettik ki suçlarımızı, bize zorla yaptırdığın büyünün vebalini bağışlasın ve bizi yarlığasın. Elbette Allahın (*mükâfatı*) daha hayırlı (*cezası*) daha süreklidir." 74 Herkim Tanrısına suçlu olarak gelirse, onun için cehennem vardır. Oraya giren ne ölür, ne de yaşar. 75 - 76 Herkim (*Allaha*) doğru dürüst işler işlemiş, mümin olarak gelirse, onlara en yüksek dereceler, Adn cennetleri vardır ki ağaçlarının altından ırmaklar akar, orada daim kalırlar. (*Kendilerini günahtan*) temizliyenlerin mükâfatı budur.

BÖLÜM : 4 — MUSÂ VE KAVMİ

77 Biz Musâya vahyettik: Kullarımla geceleyin yola çık, sonra onlara denizde (*kuru*) bir yol aç. (*Düşmanların*) size yetişmesinden korkma, yılma! 78 Fir'avun, askerleriyle onları takip etti. Deniz, onların üzerine öyle bir kapandı ki hepsi de boğuldular. 79 Zaten Fir'avun kavmini saptırmış ve doğru yola götürmemişti. 80 Ey İsrail oğulları! Biz sizi muhakkak ki düşmanınızdan kurtardık, Tûr dağının sağ kenarında sizinle sözleştik. Sizinle misak yaptık. Size kudret helvası ile bıldırcın yağdırdık. 81 Size verdiğimiz rızkın temizinden yeyin, azmayın, taşkınlık etmeyin, yoksa hışmım size çarpar, hışmım kime çarparsa, muhakkak ki, yuvarlanıp helâk olur. 82 Hiç şüphe yok ki Ben tevbe edenleri, doğru dürüst işler işliyenleri, doğru yolu tutanları yarlığayıcıyım. 83 Ya Musâ! Sen neden kavminden evvel, acele ederek koşa koşa geldin? 84 Musâ, onlar da, benim ardım sıra geliyorlar, dedi. Ben, benden hoşnut olasın diye koşa koşa geldim; (*Ulu*) Tanrım! 85 Hak Tealâ buyurdu: Biz senden, (*senin hareketinden*) sonra kavmini imtihana uğrattık. Samiri de onları baştan çıkardı, (*yoldan saptırdı*). 86 Musâ kavmine dargın, küskün, kederli döndü. Ey kavmim! dedi, Tanrınız size güzel bir vaitte bulunmadı mı? Verilen sözün üzerinden çok zaman mı geçti, yoksa Tanrınız tarafından size gazap erişmesini istediniz de mi bana verdiğiniz sözde durmadınız?. 87 Onlar da: Biz sana verdiğimiz sözden, kendi başımıza caymadık, fakat halkın ziynetlerinden bir takım ağırlıklar yüklenmiştik, onları attık. Samiri bize bunu telkin etti, dediler. 88 (*Samiri*) onlara (*öyle bir*) buzağı heykeli yaptı ki onun böğürmesi vardı. Onlar da: Sizin de, Musânın da (*taptığı*) ilâh budur! Yalnız Musâ unuttu! dediler. 89 Görmüyorlar mı ki (*o buzağı*) onların bir sözüne cevap vermiyor, onların üzerinden bir zararı kaldırmağa, onlara bir iyilik getirmeğe gücü yetmiyor.

BÖLÜM : 5 — MUSÂ VE BUZAĞI

90 Harun onlara önceden demişti ki: Ey kavmim! Siz (*bu buzağı*) ile imtihan olunuyorsunuz, sizin Tanrınız, esirgeyen Allah

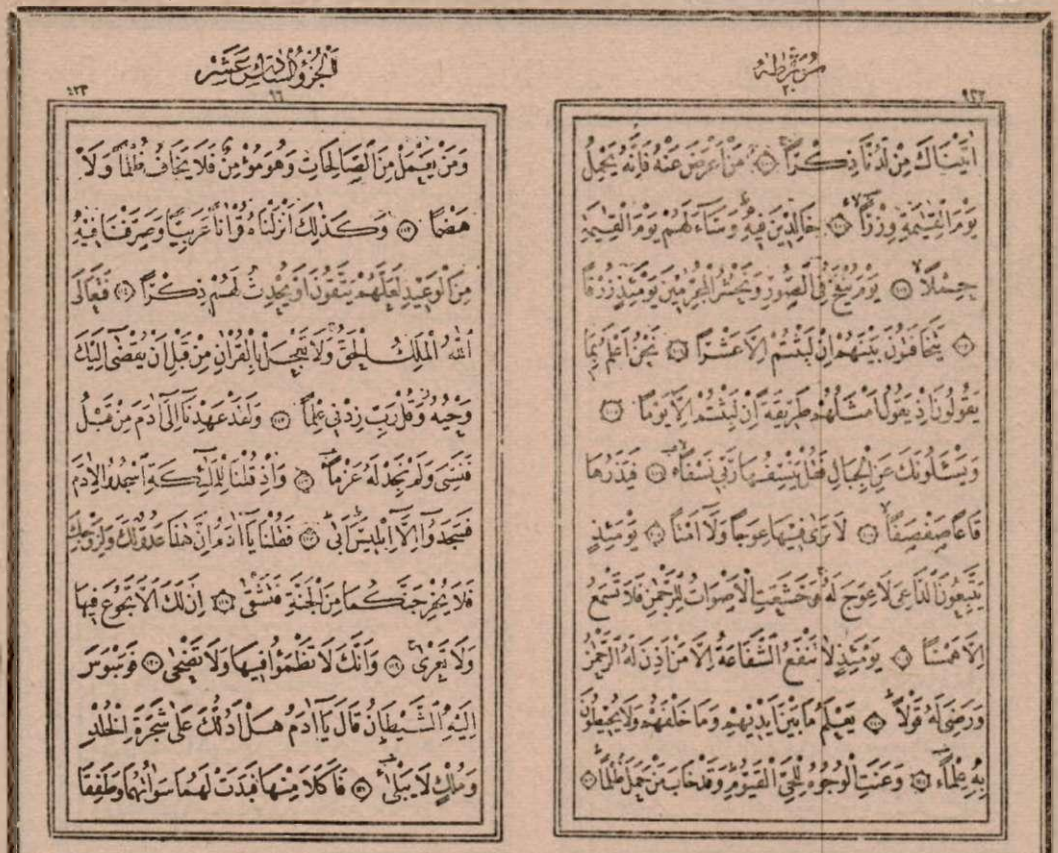
tır. Siz bana uyun, (*benim peşimi bırakmayın*), benim sözüme itaat edin. 91 Onlar da: Musâ dönüp yanımıza gelinceye kadar ona tapmakta devam edeceğiz (*dediler*). 92-93 Musâ, (*geri dönünce:*) Ey Harun! dedi, onların saptıklarını gördüğün zaman, seni izimden gitmekten alıkoyan ne? Yoksa emrime karşı mı geldin? 94 Harun, Ey anamın oğlu! dedi, sakalımdan saçımdan çekme! Senin şunu demenden korktum: İsrail oğulları arasında tefrika çıkardın, sözümü gözetmedin! 95 (*Musâ, Samiriye döndü:*) Senin bu işlediğin halt ne? dedi. 96 Samiri cevap verdi: Ben onların görmediklerini gördüm. (*Tanrı*) elçisinin izinden bir avuç aldım, onu savurdum. Nefsim, bana bunu hoş gösterip süsledi. 97 Musâ ona: (*Öyle ise*) çık, git, senin dünya hayatında cezan, "bana dokunmayın!„ demektir. Senin bir de asla kurtulamıyacağın bir ceza daha vardır. Üzerine kapanıp taptığın ilâhına bak. Onu cayır cayır yakacağız. Onu parça parça edip denize atacağız! 98 Sizin mabudunuz ancak O Allahtır ki Ondan başka

tapacak yoktur. İlminin kuşatmadığı birşey yoktur. 99 İşte Biz sana (*Ya Muhammed*) geçen zamanlarda olup bitenlerin bir kısmını böylece haber veriyoruz. Sana bir de tarafımızdan Kur'anı verdik. 100 Herkim Ondan yüz çevirirse kıyamet günü bir yük taşır. 101 Bu hal üzere daim kalırlar, kıyamet günü bu yük ne kötü bir yüktür. 102 Sûra üfürüldüğü gün günahkârları, gözleri gömgök olarak toplayacağız. 103 O gün "biz dünyada ancak on (*gün*) eğleştik„ diye aralarında gizlice konuşacaklar. 104 Biz onların ne dediklerini daha iyi biliriz. Çünkü onların en mutedilleri, bir günden fazla eğleşemediniz, derler.

BÖLÜM : 6 — PEYGAMBERİN MUHALİFLERİ

105 Sana dağlar hakkında sual sorarlar, de ki: Tanrım onları parça parça ederek savurur. 106 Onların yerlerini dümdüz eder, 107 ve orada (*artık*) ne bir iğrilik, ne bir pürüz görebilirsin! (13). 108 O gün onlar (*insanları Allah yoluna*) çağıran ve hiçbir iğriliği olmıyan münadiye uyup onun izinden giderler. Bütün sesler esirgeyen Tanrının (*heybetinden*) kısılır, dudak pıtırdılarından başka birşey duyamaz olursun. 109 O gün esirgeyen Tanrının izin verip sözünden hoşnut olduğu kimseden başkasının şefaati yaramaz. 110 (*Ulu*) Tanrı, onların olmuş olacak, geçmiş gelecek her yaptıklarını bilir. Onlar Onu bilgileriyle kavrıyamazlar. 111 (*Ezelî, ebedî*), diri, her an hılkate hâkim olan Tanrının önünde bütün başlar iğilir, (*zulmederek*) zulümlerini yüklenenler husrana uğrarlar. 112 Herkim iman ederek doğru dürüst işler işlerse haksızlığa uğramaktan, mükâfatının eksilmesinden (*asla*) korkmaz. 113 Biz insanların sakınmaları, yahut ondan öğüt almaları için Kur'anı böylece Arap diliyle gönderdik. Tehditlerimizi tekrar tekrar beyan ettik. 114 *Bütün* (*kâinata*) hükümran olan, hak olan, Allahın şanı, yücelerden yücedir. Sen, (*Muhammed!*) Kur'anın vahyi tamamlanmadan onu okumakta acele etme, (*Ulu*) Tanrım: İlmimi artır! de. 115 Biz evvelce Âdeme de emrimizi verdik, fakat o unuttu ve Biz onda (*Bize, karşı gelmek için*) bir kast görmedik.

[13] Bu dağlar muhalefet ve husumet dağlarıdır.

BÖLÜM: 7 — ŞEYTANIN İĞFALİ

116 Hani biz meleklere: Ademe secde edin! demiş, onlar da secde etmiş, yalnız iblis secde etmemiş ve secde etmeyi reddetmişti. 117 Biz de dedik ki: Ey Âdem! Bu sana ve zevcene düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın ki bedbaht olursun. 118 Cennette senin için aç kalmak, çıplak kalmak yok. 119 Susuzluğa uğramak, güneşin sıcağını çekmek de yok! 120 Şeytan Âdeme, vesvesede bulundu: "Âdem! dedi, sana ebedîlik ağacını, zeval bulmıyan devleti sağlık vereyim mi?„ 121 (*Âdem ile karısı*) o ağaçtan yediler, utanılacak temayülleri kendilerine göründü, ikisi de cennet yapraklariyle örtünmeğe başladılar. Âdem, Tanrısına, karşıgeldi, meramına eremedi, yaşayışını altüst etti. 122 Sonra Tanrısı onu seçti, onun tevbesini kabul etti ve doğru yola iletti 123 (*Hak Teâlâ*) buyurdu: Oradan hepiniz inin. Biri-

niz, ötekine düşman kesilecek. Size Benim tarafımdan hidayet gelince herkim hidayetime uyarsa yoldan sapmaz, bedbaht da olmaz. 124 Herkim Beni anmaktan yüz çevirir, (*Beni gönlünden çıkarırsa*) onun (*nasibi*) darlıklar içinde yüzen bir yaşayıştır. Kıyamet günü onu kör olarak haşrederiz. 125 O da der ki: Tanrım, beni ne için kör olarak haşrettin? Bense evvelce görürdüm. 126 O da buyurur ki: Bu, senin cezandır. Sana âyetlerimiz gelmiş, sen onları ihmal ederek unutmuştun Bugün de sen unutulmuş kalacaksın. 127 İşte Biz, (*günahkârlıkta ileri gidenleri*), israf edenleri, Tanrılarının âyetlerine iman etmiyenleri böylece cezalandırırız. Âhiretin azabı, hiç şüphe yok ki, daha ağır, daha süreklidir. 128 Onlardan evvel helâk ettiğimiz nesillerin başından geçenler, onlara doğru yolu göstermiyor mu? Halbuki bunlar onların (*boş kalan*) yurtlarında gezip dolaşıyorlar. Bunların halinde idrâk ve basiret sahibi olanlara ibretler vardır.

BÖLÜM: 8 — CEZA MUHAKKAKTIR

129 (*Ya Muhammed!*) Tanrın tarafından bir söz geçmemiş, muayyen bir zaman tespit edilmemiş olsaydı, (*onların da azap ile helâk olmaları*) lâzım gelirdi. 130 Sen onların sözlerine katlan. Güneşin doğmasından evvel de, batmasından evvel de, gece saatlerinde de Tanrının (*şanını*) öve öve yücelt! Gündüzün saatlerinde de (*Allaha hamdet ki*) hoşnut olasın! 131 Onların içlerinden bir sınıfa, bu dünya hayatının zevk ve debdebesi olmak üzere bahşettiğimiz servete göz dikme! Biz onları denemek için bunları verdik. Tanrının rızkı, daha hayırlı, daha süreklidir. 132 Ümmetine namazı emret! Ona sımsıkı sarıl! Biz senden rızk istemeyiz. Senin rızkını Biz veririz. Hayırlı akıbet, kendini (*kötülükten*) koruyanlarındır. 133 Onlar, o bize Tanrısı tarafından bir âyet getirmeliydi! derler. Onlara daha evvelki kitaplardaki apaçık bürhan gelmedi mi? 134 (*Bu bürhanın gelmesinden*) evvel onları azap ile helâk etseydik, (*onlar*) Tanrımız! derlerdi, bize bir peygamber göndereydin de rezil ve rüsva olmadan Senin âyetlerine (*inanaydık*), onlara uyaydık! 135 De ki: Hepimiz bekliyoruz. Siz de bekleyiniz. Yakında doğru yolda gidenlerin, hidayete erenlerin kim olduklarını öğreneceksiniz!

CÜZ: 17

SÛRE: 21

ENBİYA SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 7 bölümdür, 112 âyettir.)

Konusu:

Sûrei şerife kötülerin encamından fazla iyilerin necatından, bâtılın izmihlâlinden fazla hakkın galebesinden bahseder. Onun başlıca mevzularından biri, peygamberlerin ve davalarının zaferidir. Onun için ismi, Enbiya yani peygamberler sûresidir. Sûrei şerifede, birçok peygamberlerin ceddi olan Hazreti İbrahimin hayat ve tarihi, Hazreti Muhammed (S. A.) e en fazla benziyen peygamber olmak dolayısiyle bahis mevzuu olur.

Sûrenin daha evvelki sûrelerle münasebetine gelince, daha evvel de, altıncı

ve yedinci sûrelerin Mekke devrinde nazil olan ilk sûreler arasında nazil olduğunu göstermiştik. Bunları takip eden grup, onuncu sûreden 11 inci sûreye kadar devam eder. Üçüncü grup, 17 inci sûre ile başlar ve yedi sûreden teşekkül eder. Bu grupun ilk sûresi islâmiyetin büyük âtisini müjdeler ve İsrail oğullarının nelere uğradıklarını izah eder. Onu takip eden sûre hıristiyanlığın tarihiyle meşgul olur. Daha sonraki sûre bilhassa Hazreti Yahya ile Hazreti İsâdan bahseder. Dördüncü sûre, Hazreti Musânın kıssasını anlatır. Bu sûreleri takip eden sûrenin, hem İsrail oğullarının, hem İsmail oğullarının ceddi olan ulu peygamber Hazreti İbrahimi anlatması icap ederdi. Enbiya sûresinin başlıca mevzuu da budur. Sûrei şerifenin diğer bir mevzuu da doğruların felâhıdır. Daha evvelki dört sûrede günahkârların cezasından bahsolunduktan sonra bu sûrede doğruların encamından bahsolunması gerekti.

Sûrei şerife evvelâ Mekkelilerin muhakkak cezaya uğrayacaklarını anlatır. Sonra ceza anının yaklaşmakta olduğunu ihtar ve bunu hakkın mutlaka ve daima muzaffer olacağını takrir etmekle izah eder. Sûrenin birinci ve ikinci kısımlarında bunlar anlatıldıktan sonra üçüncü kısmında umumiyetle İlâhî vahyin, bilhassa hazreti peygambere gönderilen vahyin doğruluğunu ifade eder. Dördüncü kısım İlâhî rahmetin bolluğuna, galebesine dikkati çekerek Hazreti Peygamberin düşmanlarına karşı merhamet göstereceğine işaret eder. Hazreti Peygamberin bu hususta örneği onun ceddi olan Hazreti İbrahimdi. Onun için daha sonraki kısımda Hazreti İbrahimden bahsedilir. Altıncı kısım, Peygamberlerin, en tehlikeli şartlar içinde bile düşmanlarının elinden nasıl kurtulduklarını gösterir ve sûrenin sonuncu kısmı doğruların yeryüzüne bilhassa mukaddes arza vâris olacaklarını takrir ederek İsrail oğulları içinde gerçek insanlar kalmadığı için burasının müslümanlara mev'ut olduğunu müjdeler.

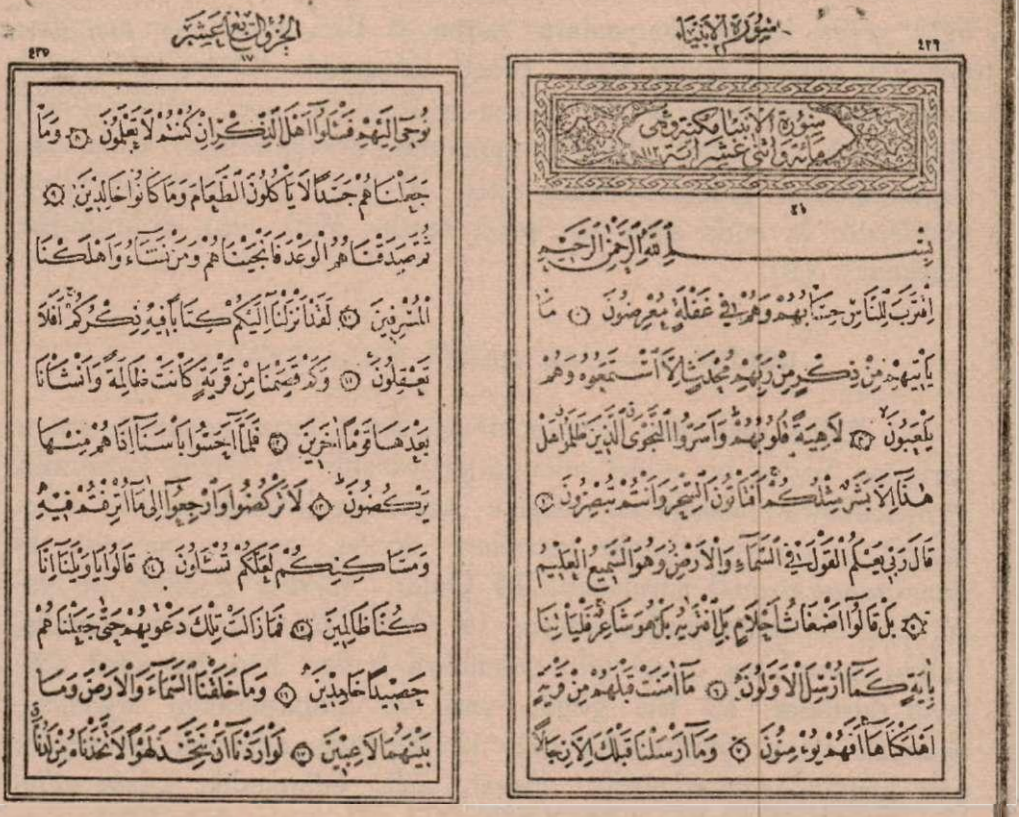
Sûrei şerifenin Mekkede nazil olduğunda şüphe yoktur. Onun Mekke devrinin ortalarında nazil olduğuna hükmolunabilir.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — HÜKÜM YAKLAŞIYOR

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 İnsanların hesap verme (*ânı*) yaklaştığı halde gaflet içinde yüz çeviriyorlar. 2 Tanrıları tarafından (*gafletlerini giderecek*) yeni bir ihtar geldikçe onu ancak oynıyarak, (*aldırmıyarak*) dinliyorlar. 3 Kalpleri başka şeylere dalmıştır. (*Öz canlarına*) zulmedenler aralarında gizli gizli konuşarak: "Bu *(peygamber)* ancak sizin gibi insan değil mi? O halde siz göre göre büyüye mi aldanacaksınız?„ derler. 4 De ki: Tanrım, gökte de, yerde de *(söylenen)* her sözü bilir. Herşeyi hakkiyle duyan, herşeyi hakkiyle bilen Odur. 5 Onlar, hayır, hayır, bunlar rüya saçmalamalarıdır. Belki (*bunlar, Muhammedin*) uydurmaları! (*Muhammed*) şairin biridir. (*Değilse*) evvelki (*peygamberlere*) gönderilen âyet-

ler gibi bize bir âyet getirsin, (1) dediler. 6 Onlardan evvel helâk ettiğimiz şehir (*halklarının*) hiçbiri iman etmemişti. Bunlar iman edecekler sanki! (2). 7 Senden evvel peygamber olarak ancak kendilerine vahyettiğimiz erkekler gönderdik. Bilmiyorsanız,

---

[1] Bugünkü hıristiyan münakkitler, Kur'anın karşısında nasıl şaşırıyorlarsa eski Kureyşîler de onun karşısında şaşırmışlar, Kur'anı neye benzeteceklerini bilmemişler, onun için ona evvelâ sihir, yani büyü demişlerdi. Çünkü Kur'ana, karşı geldikleri halde Kur'an onları çekiyordu. Sonra Kur'an, birçok İlâhî müjdeleri muhtevi idi. Kureyşîler bu müjdeler karşısında şaşırıyor ve bunlara rüya saçmalamaları diyorlardı. İş bu kadarla da kalmamakta idi. Kur'an, Hazreti Peygamberin muvaffak olacağını, düşmanların mağlûp olacaklarını bildiriyordu. Müşrikler bunun karşısında da şaşırıyor ve bunların uydurma olduklarını ileri sürüyorlardı. Nihayet müşrikler, Hazreti Peygamberin nübüvvetini reddetmek için onun bir şair olduğunu söyliyerek onun da evvelki peygamberler gibi bir mucize getirmesini, yani kendisi muzaffer ve onlar mağlûp olacaklarsa bunu yapmasını diliyorlardı. Çünkü Kur'an, müşriklerin mutlaka mağlûp ve muzmahil olacaklarını haber veriyordu.

[2] Müşriklerin bir âyet istemelerine cevap olarak küfür ve isyanda ısrar etmenin akıbeti helâk olduğu ihtar edilerek bu akıbetten çekinmeleri isteniyor.

öğüt veren kitabı tanıyanlara sorun. 8 Biz, onları, (*o peygamberleri*) yemez içmez birer ceset yapmadık. Onlar (*dünyada*) daim de değillerdir. 9 Biz onlara verdiğimiz sözü yerine getirdik, onları ve onlarla beraber olanlardan dilediklerimizi kurtardık. (*İsyanda*) ileri gidenleri helâk ettik. 10 Biz, size öyle bir kitap gönderdik ki onda sizin için şeref vardır. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz? (3).

BÖLÜM : 2 — HAK DAİMA MUZAFFERDİR

11 Zalim olan nice nice şehir (*halkını*) kırıp geçirmiş, sonra yerlerine başka bir millet vücuda getirmiştik. 12 Onlar kahrımıza uğrıyacaklarını hissedince oradan kaçmağa koyuldular. 13 Kaçmayın! İçinde yüzdüğünüz nimetlere dönün, yurtlarınıza gidin ki size (*yaptıklarınız*) sorulacak. 14 Onlar: "Eyvah, dediler, ne yazık bize ki zalim kimselerdik!„ 15 Onlar (*biçilmiş ot*), sönmüş, külleri savrulmuş (*ateş*) gibi yanıncaya kadar, hep bu sözü söyleyip durdular. 16 Biz göğü, yeri ve aralarındakini (*eğlence*), oyuncak olarak yaratmadık (4). 17 Eğlence edinmek isteseydik onu kendimizden edinirdik. Fakat, asla edinmedik. (*Asla edinmeyiz!*) 18 Belki Biz hakkı bâtılın üzerine atarız, hak bâtılı ezer ve bâtıl hemen yok olur. Allaha karşı olan bühtanlarınızdan vay halinize! 19 Göklerde ve yerde kim varsa hepsi Onundur. Onun nezdindekiler Ona tapmakta asla kibir göstermezler, (*Ona tapmaktan*) asla yorulmazlar. 20 Geceleyin, gündüzün Onun şanını yüceltirler, Onu tenzih ederler, (*Tanrıya tapmaktan ve Onu anmaktan*) onlara fütur gelmez. 21 Yoksa onlar, yerden, (*ölüleri*) diriltir tapacaklar mı edindiler? 22 Göklerde ve yerde Allahtan başka tapacaklar bulunsaydı, (*gökler de*), ye- de karmakarışık

[3] Kureyş, mev'ut olan azabı istedikçe onlara, Kur'anın nimet ve rahmet olduğu anlatılıyordu. Ayni hakikat burada da tekrar ediliyor. Kureyşiler azabı istedikleri halde Kur'anın onlara şeref, şan, şöhret temin etmek, onları büyük bir millet yapmak için gönderildiği gösteriliyor.

[4] Müşriklere vukubulan ihtar devam ediyor. Onlara Allahın birliğini ve Peygamberin doğruluğunu isbat eden âyetleri, göklerde ve yerde aramaları ihtar olunuyor. Çünkü göklerle yer ve aralarındaki herşey, boş yere yaratılmamıştır. Tabiat âleminde her hedefin yolları vardır. Her sebebin bir neticesi vardır. Tabiatte herşey ciddidir. İnsan da bunu anlıyarak hareket etmelidir.

olur, bozulurdu (5). Arşı âlânın Tanrısı olân Allah, onların kendisine kattıkları sıfatlardan yücedir, münezzehtir. 23 Yaptığından Ona sual sorulmaz; fakat onlar sorguya çekilirler. 24 Yoksa onlar Allahtan başka tapacaklar mı edindiler? (*Öyle ise*) onlara de ki: Delilinizi getirin. İşte benimle beraber olanların ve benden evvel gelenlerin kitabı. Hayır, onların ekserisi hakkın ne olduğunu bilmez de onun için ondan yüz çevirirler. 25 Senden evvel hiçbir peygamber göndermedik ki ona: Benden başka tapacak yoktur, yalnız Bana tapın! diye vahyetmiş olmıyalım (6). 26 Onlar: Esirgeyen Tanrı bir oğul edindi, dediler. (*Hâşâ*), Onun

---

[5] Müşriklerin iddialarına karşı en kat'î delil budur. Çünkü kâinatta intizam var. Kâinata hâkim olan bir kanun var. Kanunun birliği Hâlikın birliğine delildir. Allahtan başka tapacaklar bulunsaydı bütün kâinata bir kanun hâkim olmaz ve netice karışıklık ve aykırılık olurdu. Onun için kanunun birliği Hâlikın birliğine **delâlet eder.**

[6] Tevhit akidesi hak olan bütün dinlerin esasıdır.

şanı yücedir. Belki onlar, Allahın şerefli kullarıdır (7). 27 Onlar Tanrının sözünden evvel söz söylemezler ve Onun emrine göre hareket ederler (8). 28 (*Hak Teâlâ*) onların yaptıklarını, yapacaklarını bilir. Onlar, ancak Allahın hoşnut olacağı kimselere şefaat ederler. Kendileri de Allah korkusundan titrerler. 29 Onlardan herkim: "Ben Allahtan gayri bir mabudum!„ derse onu Biz cehennemle cezalandırır ve bütün zalimleri de böyle cezaya çarparız.

BÖLÜM: 3 — VAHYİN DOĞRULUĞU

30 Kâfir olanlar görmüyorlar mı ki göklerle yer kapkapalı iken Biz onları açtık (9), diri herşeyi sudan vücuda getirdik, daha iman etmiyecekler mi? (10). 31 Yerin insanlarla, sarsılmaması için yeryüzünde koca dağlar yaptık, yeryüzünde geniş yollar yaptık ki yalnız doğru yolu tutsunlar (11). 32 Biz gökyüzünü, mahfuz bir tavan kıldık; fakat onlar, gökyüzünün âyetlerinden yüz çevirirler (12). 33 Geceyi, gündüzü, güneşi, ayı yaratan Odur. Bunların herbiri, kendi dairesinde sür'atle seyreder. 34 Biz senden evvel hiçbir insana daimî bir hayat vermedik. Sen ölürsen onlar mı daim

[7] Allahın şerefli kulları Onun peygamberleridir. Çünkü kendisine Allahın oğlu denilen zat, bir peygamberdi. Kur'an, İsânın Allah oğlu olmadığını isbat için yalnız onun şerefli bir kul olduğunu söylemiyor, onların şerefli kuller olduklarını söyliyerek hem bu akideyi iptal ediyor, hem delilini de irat ediyor. «Onlar Allahın şerefli kullarıdır» nazmındaki delil bu sözlerin İsâdan başka insanlara da «Allah oğlu» gibi sıfatlar verildiğini göstermesi; İsa'ya «Allah oğlu» denilmesinin «şerefli bir kul» dan başka bir manaya gelmiyeceğini izah etmesidir.

[8] Âyeti Kerime peygamberlerin masumiyetini takrir ediyor.

[9] Göklerle arzın kapanmasından murat, Hazreti Peygamberin zuhurundan önce İlâhî vahyin bir müddet için inkıtaa uğramasına işarettir. Filhakika Hazreti Peygamberden altı asır kadar evvel bir peygamber gelmemiş ve yeryüzünü günah ve tereddi kaplamıştı. Göklerle yerin açılmasından maksat İlâhî vahyin gelmesine işarettir. Nitekim tabiat âleminde de yağan yağmurların yeryüzünü açtığını görürüz.

[10] Âyeti Kerime maddi âlemde görülegelen, ilim erbabınca ancak yeni anlaşılan, Resuli Ekremin devrinde malûm olmıyan büyük bir hakikati izah ediyor ve suyun, hayat membaı olduğunu anlatıyor, bununla beraber Âyeti Kerime ruhanî bir hakikati izah etmekte ve Kur'anda nice nice defalar suya teşbih edilen İlâhî vahyin, günah ve tereddi bataklıklarında boğulan insanlara hayat verdiğini göstermektedir.

[11] Bu yollardan maksat, her millet içinde zuhur eden peygamberlerin gösterdikleri yollardır. İnsanlar bu yolları tutmakla doğru yolda yürümüş olurlar.

kalacaklar? 35 Herkes ölümü tadacaktır. Biz sizi, bir mihnet olmak üzere şer ile de, hayır ile de deneriz (13). (*En'sonra*) Bize döneceksiniz. 36 Kâfir olanlar seni görünce ancak alaya alırlar: "Sizin mabutlarınızdan bahseden bu mu?„ derler ve esirgeyen Tanrı anıldığı zaman Onu tanımazlar (14). 37 İnsan, aceleden yaratılmış (*gibidir*) (15). Size, âyetlerimi göstereceğim, acele etmeyin (16). 38 Onlarsa: "Sözünüzde gerçekseniz bu tehdit ne zaman tahakkuk edecek?„ derler. 39 Kâfirler, kendilerini önlerinden, artlarından saran ateşi defedemiyecekleri, hiçbir yardım görmiyecekleri zamanı bir bilseler (*böyle sualler sormağa cür'et etmezlerdi.*) 40 Hayır, (*azap*) onlara ansızın gelecek, onlar da (*hayretten*) donakalacak; onların azabı geri çevirmeğe güçleri yetmiyecek, kendilerine de mühlet verilmiyecek. 41 Senden evvel gelen nice peygamberler de istihzaya uğradılar, onlarla istihza edenlerin başını, istihza ettikleri (*azap*) sarmıştı (17).

BÖLÜM: 4 — ALLAHIN RAHMETİ

42 De ki: Geceleyin, gündüzün sizi esirgeyen Tanrıya karşı

---

[12] Arabistanın kendine göre ruhiyatçıları «Spiritualist» leri vardı. Bunlar müneccimler ve falcılardı. Bu adamlar gökyüzünün sırlarına vâkıf olduklarını, bu vukufu kazanmak için bir takım vasıtalara sahip bulunduklarını iddia ederlerdi. Bunların böyle bir vukufu bulunmadığı anlatılıyor. Yahut buradaki semadan maksat İlâhî vahydir. Ve murad-ı İlâhî vahyin her türlü taarruzdan masun ve mahfuz olduğunu beyandır.

[13] Müşrikler ufak tefek sıkıntılara uğrıyor, bu sıkıntılar üzerlerinden kaldırılıyor, tekrar iyiliğe, ferahlığa kavuşuyorlardı. Bütün bunlar birer imtihandı, asıl azap ise onları beklemekte idi.

[14] Putperest Araplar Allahın rahmaniyetini, insanların hiçbir iyilik yapmadan Allahın lûtfuna nail olmalarını inkâr ediyorlardı. Çünkü hep azap istedikleri, azabın kendilerine çarçabuk çarpmasını diledikleri halde kendilerine Allahın rahmetini dilemeleri tavsiye olunuyordu. Onların Peygamberle istihza etmeleri de azabın gecikmesi yüzündendi. Çünkü azabın gecikmesini Peygamber tarafından vukubulan tehditlerin boş olduğuna hamlediyorlardı.

[15] Acele etmek, insanın o kadar bâriz bir vasfıdır ki insan aceleden yaratılmış gibidir. Daha sonraki beyanat: yani «Size âyetlerimi göstereceğim, acele etmeyin!» sözleri bunu izah ediyor.

[16] Müşriklerin isteyip durdukları âyet, helâk edici bir azabın başlarına gelmesi idi. Bundan evvelki Âyeti Kerime, kâfirlerin bu azaba muhakkak uğrıyacaklarını anlatıyor. Bu âyet de müşriklerin bu tehdit karşısında akıllarını başlarına toplamayıp azabın ne zaman vukubulacağını sorduklarını gösteriyor.

[17] Hakikati ret ve inkâr edenler, bu inkâr yüzünden başlarına gelecek azap ile istihza ederlerdi. Fakat neticede azap başlarına gelirdi.

kim koruyabilir (18). Hayır, onlar, Tanrılarını anmaktan yüz çeviriyorlar. 43 Yoksa onları Bize karşı müdafaa edecek ilâhları var da (*onlara mı güveniyorlar?*), hayır, bu ilâhların kendilerine bile yardım etmeğe güçleri yetmez. Bizden de yardım görmezler. 44 Hayır, Biz bunları da, babalarını da, uzun ömürlere varıncıya kadar geçindirdik. Onlar görmüyorlar mı ki Biz onların yerlerine, yurtlarına girerek onu kenarlarından darlaştırıyoruz. O halde galip gelenler gene onlar mı? (19). 45 De ki: Ben sizi vahy ile (*encamınızdan*) korkutuyorum. Sağırlarsa, korkutuldukları zaman, kendilerine vukubulan daveti duymazlar. 46 (*Fakat*) onlara Tanrının azabından bir nefha dokundu mu, ne yazık bize, muhakkak

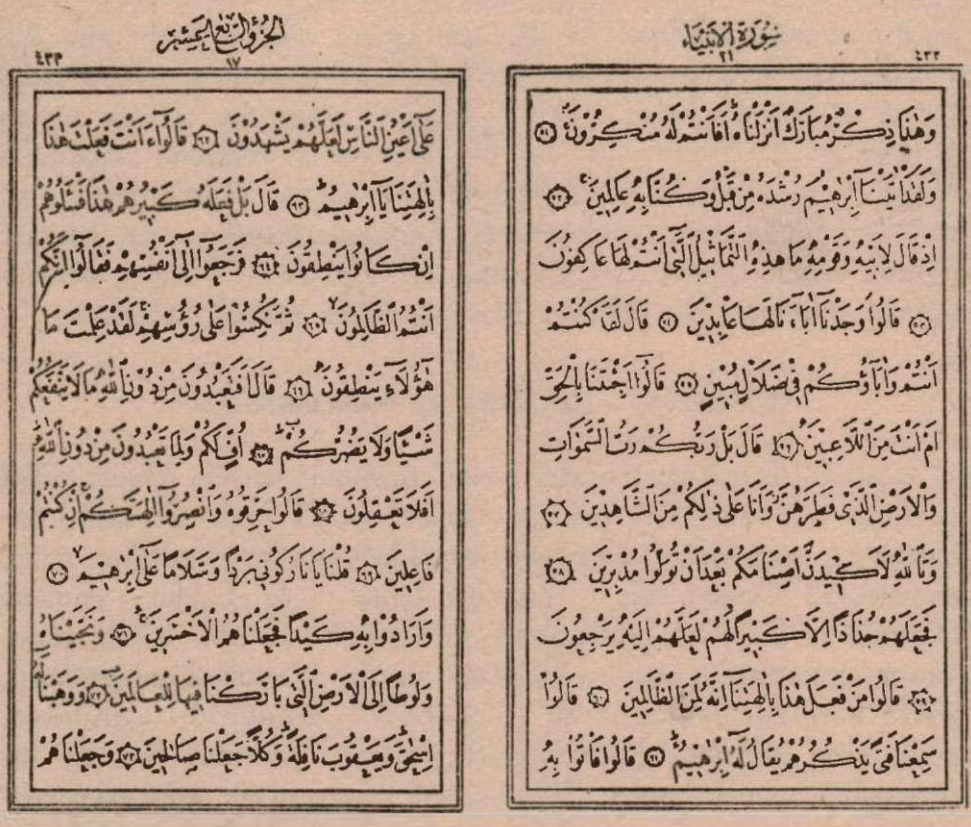
[18] Yani Allah sizi korumasa sizi bir kimse koruyamaz. Yahut size azap edecek olursa bir kimse onun azabını çeviremez.

[19] Müslümanlık en şiddetli muhalefetlere rağmen mütemadiyen ilerliyor, onun esasları gönülleri fethediyordu Bu da bütün muhalefetin eriyip gideceğini gösteriyordu.

ki biz zalimdik! derler. 47 Kıyamet günü adalet terazilerini kuracağız. Hiçbir kimse bir şeycikte haksızlığa uğramıyacaktır. Hardal tanesi ağırlığında olsa da onu hesaba katacağız. Bizim hesap görmekliğimiz elverir. 48—49 Biz Musâya ve Haruna hakkı bâtıldan ayırır, aydınlık verir, (*kötülükten*) sakınıp Tanrılarından gizli gizli korkan, kıyametten, (*kıyametin hevlinden*) titreyenlere öğütler öğretir kitabı verdik. 50 Bu da, (*bu Kur'an da*) Bizim vahyettiğimiz mübarek bir öğüttür. Siz onu inkâr edecek misiniz?

BÖLÜM: 5 — İBRAHİM VE MUHASIMLARI

51 Biz İbrahime bundan evvel rüşdünü verdik. Onun halini ve buna ehil olduğunu pek iyi biliyorduk. 52 Hani (*İbrahim*) babasına ve kavmine; "Tapmağa koyulduğunuz bu heykeller ne?„ demişti. 53 Onlar: Biz atalarımızı buna tapar bulduk, dediler. [54](*İbrahim*); Sizin de, atalarınızın da apaçık sapıklık içinde olduğunuz muhakkaktır, dedi. 55 Onlar: Sen bize hakikati 'mi getirdin, yoksa alay edenlerden misin? dediler. 56 (*İbrahim:*) Hayır, hayır, dedi, sizin Tanrınız göklerle yeri yaratan Tanrıdır. Ben de bu söze şahit olanlardandım![57]Allaha ant olsun ki siz arkanızı çevrip gittikten sonra sizin putlarınızla elimden geldiği kadar uğraşacağım. 58 (*İbrahim*) bunları parça parça etti. Yalnız büyüklerini, ona dönsünler (*ona sorsunlar*) diye bıraktı. 59 Onlar sordular: Bizim, taptıklarımıza bunu yapan kim? Bunu yapan, muhakkak ki zalimlerdendir. 60 Onlar cevap verdiler: İbrahim denilen bir delikanlının onlardan bahsettiğini duyduk. 61 Onlar, öyle ise, dediler, onu herkesin önüne getirin ki şehadet etsinler. 62 İbrahime sordular: Taptıklarımıza bunu yapan sen misin? 63 İbrahim: Belki, dedi, onu putların büyükleri yapmıştır! Söyliyebiliyorsa ona sorun. 64 Onlar kendilerine gelerek (*biribirlerine*) "siz hakikatte zalim' kimselersiniz„ dediler. 65 Sonra başlarını aşağı iğdiler, (*ve İbrahime:*) Sen de bunların söylemediklerini bilirsin! dediler. 66 (*İbrahim:*) O halde siz, dedi, Allahı bırakarak kendinize hiçbir fayda veya zarar vermiyen şeylere mi tapıyorsunuz? 67 Size de, Allahtan gayri taptıklarınıza da yazık!. Hâlâ buna aklınız ermiyor mu? 68 Onlar: Birşey yapacaksanız onu yakın da taptıkları-

nıza yardım edin! dediler. 69 Biz de: Ey ateş! dedik, İbrahime karşı sovuk ol, selâmet ol! (20). 70 Onlar İbrahime karşı büyük bir dolap kurmak istediler. Biz de onları en büyük husrana uğrattık (21). 71 Onu da, Lûtu da kurtardık, bütün insanlar için mübarek kıldığımız yere (*ulaştırdık*). 72 Ona İshakı ve İshaktan doğan torunu Yakubu ihsan edip herbirini doğru dürüstlerden kıldık. 73 Onları emrimizle, (*insanları*) doğru yola iletir rehber eyledik. Onlara iyilikler yapmayı, namazı dosdoğru kılmayı, zekâtı

[20] Hazreti İbrahimin müşriklere ait putları kırıp geçirmesi kendisine karşı muhalefet ve asabiyet ateşlerini yakmıştı. Fakat bu muhalefet ve taassup alevleri İbrahime dokunmadı ve onu müteessir etmedi. İbrahim huzur ve selâmet içinde kaldı. Nitekim daha sonraki âyet müşriklerin İbrahime **Keyd** etmek, yani dolap, tuzak kurmak istediklerini, fakat husrana uğradıklarını, yani **onu** yakmak düdediklerini fakat muvaffak olmadıklarını ifade ediyor.

[21] Tevratın ifadesine göre İbrahim Elam hükümdarı Çedolaomer ile onunla müttefik hükümdarlara karşı hareket etmiş ve muvaffak olmuştur. Yahudilerin edebiyatında Hazreti İbrahimin mağlûp ettiği birçok hükümdarlardan bahsedilir.

vermeyi vahyeyledik. Onlar yalnız Bize kulluk ederlerdi. 74 Lûta da hikmet ile ilmi verdik. Onu iğrenç işler işleyen şehirden kurtardık. Onlar (*o şehir halkı*) muhakkak, kötü ve azgındılar. 75 Biz Lûtu rahmetimize aldık. Çünkü o hakkiyle doğru dürüst olanlardandı.

BÖLÜM: 6 — PEYGAMBERLERİN KURTULUŞU

76 Nuh da daha evvel niyaz etmiş: Biz de onun niyazını kabul ederek onu ve ailesini büyük felâketten kurtarmıştık. 77 Âyetlerimizi yalan sayanlara karşı ona yardım etmiştik. Çünkü onlar kötü insanlardı. Biz de onların hepsini suda boğduk. 78 Davut ile Süleyman da, bir kavmin koyunları tarafından geceleyin tahrip olunan ekin tarlası hakkında hüküm vermişlerdi. Biz de şahit olmuştuk. 79 Biz bu hükmü Süleymana öğretip anlattık. Ona da, (*Davuda da*) hikmet, ilim ve marifet verdik. Biz Davut ile birlikte Allahın şanını tenzih eden dağları da, kuşları da Davuda müsahhar kıldık (22), bunu yapan da Bizdik. 80 (*Davuda*), sizin için zırh yapmak san'atini öğrettik ki harplerde sizi korusun. Artık şükredecek misiniz? (23). 81 Süleymana da kasırga gibi esen şiddetli rüzgârları müsahhar kıldık. Rüzgâr onun emriyle mübarek kıldığımız yere doğru eserdi. Biz herşeyi hakkiyle biliriz (24).

---

[22] Kur'an-ı Kerim birçok yerlerinde gökte ve yerde herşeyin insana müsahhar olduğunu beyan eder (13 : 40). Nehirler, denizler, güneş, ay, gece, gündüz vesaire de insana müsahhar edilmiştir. (12 : 16), (2 : 13) Bu da herşeyi insana müsahhar etmenin manasını izah eder. Bundan murat herşeyin insana müfit olmasıdır. Dağların Hazreti Davut ile birlikte Allahın şanını takviye etmesini esas kılarak bir takım hikâyeler uydurmağa lüzum yoktur. Çünkü Allahın şanını tenzih etmiyen hiçbir şey yoktur (14 : 17).

[23] Burada Hazreti Davuttan evvel zırh yapılmadığını gösterecek hiçbir şey yoktur. Hazreti Davut birçok kuvvetli düşmanlarla döğüşmüş, onun için askerlerini elde edilebilecek, yapılacak silâhların en iyisiyle teçhiz etmişti. Onun bu hareketinde garip hiçbir şey yoktur. Hazreti Davudun elinde demirin balmumu gibi eridiği hakkındaki sözler, uydurmadan ibarettir.

[24] Hazreti Süleymanın donanması vardı ve kendisi bundan çok büyük istifadeler temin etmişti. Yahudi ansiklopedisi şu malûmatı veriyor: «Hazreti Süleyman deniz ticareti işinde Fenikelilerle birleşmişti. Onun için her üç yılda bir kere Akabe körfezinin başında bulunan Ezio - geberden Ofire bir donanma gönderirdi, bu uzak yerle daha başka yerlerden altın ile sıcak memleketler mahsullerini getirtirdi.»

Rüzgârın Hazreti Süleymana müsahhar olmasının manası bu olacak.

82 (*Süleymana*) serkeş insanlardan (25) öylelerini müsahhar kıldık ki onlar (*denize*) dalarlar, daha başka işler de görürlerdi. Biz de onlara nigehban idik. 83 Eyyubu an. Hani o Tanrısına niyaz etmiş, (*Ulu*) Tanrım! Derde uğradım. Esirgeyenlerin en esirgeyeni Sensin! demişti. 84 Biz de onun duasını kabul ettik, Onun uğradığı derdi giderdik, tarafımızdan rahmet, ibadet edenlere ibret olmak üzere ona ailesini ve (*dostlarını*) bir misliyle beraber verdik (26). 85 İsmaili de, İdrisi ve Zülkifli de an. Hepsi de (*her sıkıntıya*

---

[25] Nassı Kerimde **şeytanlar** deniliyer ki bunlar deniz diplerinden **inci**, mercan çıkaran dalgıçlardır. Bunlar sert, serkeş, güçlü adamlardı.

[26] Eyyuba, aile ve dostlarını bir misliyle vermek onları ölmüşken diriltmek manasında değildir. Hazreti Eyyub aile ve dostlarından uzun bir zaman ayrılmış, bu ayrılık onları âdeta ölü saydıracak bir mahiyet almıştı. Sâd sûresinin **41 - 42** inci âyetine ve Hazreti **Eyyub**dan bahseden diğer âyetlere de bakınız!

göğüs geren, metanet gösteren) sabırlı *(Peygamberlerdendiler)* (27). 86 Onların hepsini rahmetimizle kucakladık. Çünkü onlar hakkiyle dürüst insanlardı. 87 Yunusu da an! Hani o (*kavmine*) öfkelenerek çıkıp gitmiş, onu tazyik etmiyeceğimizi sanmıştı. Karanlıklar içinde niyaz ederek: (*Ulu*) Tanrım! demişti, Senden başka tapacak yoktur. Seni tenzih ederim. Ben kendime zulmedenlerdendim (28). 88 Biz de onun duasını kabul ettik. Onu tasadan kurtardık. Zaten Biz müminleri böylece kurtarırız. 89 Zekeriyyayı da (*an*); hani (*o da*) Tanrısına niyaz etti, (*Ulu*) Tanrım! Beni yalnız bırakma! *(Evlâtsız canımı alma!)* Vârislerin en hayırlısı Sensin, dedi. 90 Biz de onun duasını kabul ettik. Ona Yahyayı bağışladık. Zevcesini (*kısırken*) doğurur hale getirdik. Onlar hayır işlerine koşuşur, yarışırlar, umarak, korkarak Bize yalvarır, (*Bize sığınırlar)*, Bize karşı tevazu ve huşu gösterirlerdi. 91 İffetini koruyan *(kadını da)* an. Biz ona vahyimizden üfürdük, onu da, oğlunu da âlemlere ibret yaptık! 92 Muhakkak ki bu sizin ümmetiniz bir tek ümmettir. (*Dininiz bir tek dindir*). Ben de sizin Tanrınızım. Öyle ise Bana tapın! (29). 93 Onlar kendi aralarında fırka fırka oldular. (*Fakat*) onların hepsi de Bize dönecekler!

BÖLÜM: 7 — SALİHLER ARZA VÂRİS OLACAKLAR

94 Herkim mü'min olduğu halde doğru dürüst işler işlerse onun sâyi boşa gitmez. Biz onun (*bütün işlediklerini*) yazarız. 95 Helâk olmasına hükmettiğimiz bir kasaba halkının geri dönmelerine imkân yoktur (30). 96 Ye'cuc ile Me'cuc (31), başı boş

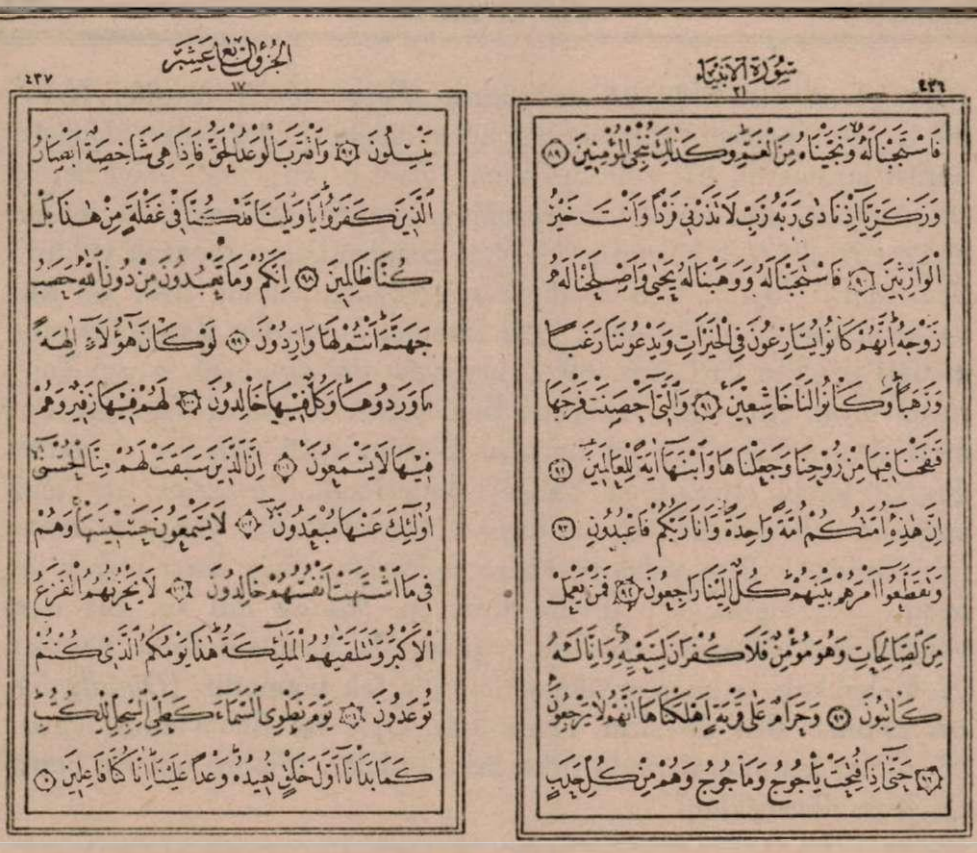
---

[27] Zülkiflin, İlyas, yahut Yuşâ, yahut Zekeriyya olduğu söylenir. Kur'anın İngilizce mütercimlerinden Rodwell, Nicebuhrun seyahatnamesine istinat ederek Arapların Hızkıyale, Kifl dediklerini nakleder. Bu peygamber burada ve 38 : 48 de bahis mevzuu olur.

[28] Nassı Kerimde Hazreti Yunusa «Zennun» yani balık sahibi deniliyor. Sâffat sûresinin 139 uncu âyetine de bakınız.

[29] Dinin bütün peygamberler tarafından öğretilen başlıca esası hep birdir. Peygamberlerin hepsi Allahın birliğini, yalnız Ona tapmak lâzım geldiğini tebliğ ettiler. Nassı Kerimdeki ümmet, hem cemaat, hem din manasındadır. Bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri esas bir ve ayni olduğu için bütün peygamberler de bir tek ümmettirler.

[30] Çünkü bunlar hükmü giymişlerdir.

kalıp her yüksek yerden boşansalar bile! (32). 97 Doğru olan vait yaklaşınca kâfirlerin gözleri birdenbire dimdik kalır, (*hepsi de:*) yazıklar olsun bize ki bundan gaflet ettik. Hayır, hayır, biz

olup, yanmak, yakmak alevlenmek gibi manalara delâlet cihetiyle, kelimelerde arabilik şaibesi bulunur. İmam Şatıbî Sûretülkehfte ferşi hurufu beyan ederken: «ve ye'cuc ehmizilkülle nasıran» yani: Arabiliklerine nusret vermek yolunda kelimeyi mehmuz et, demiş. Medd takdirinde acemî olur, demektir. (Ne kadar güzel veciz beyan.)

Me'cuc: Demos, agus kelimelerinden mürekkep (demagog) muarrebidir:

---

[31] Kehf sûresinde de Ye'cuc ve Me'cuc'dan bahsetmiştik. Burada çok kıymetli üstat Musa Carullah'ın tetkiklerini hulâsaten naklediyorum:

Sûretülkehf [94], Sûretül'enbiya [96] Âyeti Kerimelerde mezkûr **Ye'cüc Me'cuc** kelimeleri, elbette, Yunanîdir.

İmam Âsım Hazretlerinin kıraetlerinde **Ye'cüc Me'cüc** kelimeleri mehmuz ise de, bütün imamların. bütün ümmetin kıraatlerinde Ye'cuc Me'cuc kelimeleri memduttur. Lûgat imamı **Rube ibnil Accac** Hazretlerinin lûgatinde ise, acucdur. Buna göre, 1) Me'cuc, 2) Ma'cuc iki şekil olup; 1) Ye'cuc, 2) Ya'cuc 3) Acuc üç şekil olur. Şatıbiyede İmam Şatıbî Hazretlerinin vâkıfane beyanlarına göre, Yecüc Me'cüc mehmuz olursa, şu iki isim (ecc) maddesinden yef'ul mef'ul vezinlerinde

(öz canına) zulmetmiş kimseleriz' derler 98 Şüphe yok ki siz, sızın Tanrıyı bırakarak taptıklarınız, cehennem odunusunuz. Varacağınız yer, orasıdır 99 (*O sizin taptıklarınız*) birer mabut ol-

Özünün garazı, nefsanî maslahatı, şahsî havası yolunda halkları sevkedici efe demektir. Evvellerde meth lâkabı idi. Akıbet, tabiatlerinin fesadına göre, kelime müfsitlik manalarına da delâlet eder oldu

Ye'cuc = Teus agus kelimelerinden mürekkep (Teagog) muarrebidir: İlâhları da özünün garazları yolunda sevketmek havalarına müptelâ, müstekbir, cebbar, müddei, müfsit demektir.

Ta'rip de evvelki cüzleri naht usuliyle terk kılınıp, (demagog), (teagog) kelimeleri magog agog şekillerine kasr kılındıktan sonra, muarrepleri acuc yacuc macuc olup kaldı

Şu takdirde: 1) Gog da reislik manası gayet vazıh olur. 2) Cuc macuc kelimelerinin Ahdi Atik, Ahdi Cedit sahifelerinde müteaddit manalarda istimali veçhi aıçk, malûm olur. 3) Kur'an-ı Kerim Ahdi Atik kelimelerini ümmî bir adamın lisaniyle asıllarına iade etmiş olur. 4) Ahdi Atik, Ahdi Cedit enbiyalarının, bütün Yahudilerin, bütün Nasaraların asırlarca gafletlerini, dalâllerini Kur'an-ı Kerim Âyeti Kerimelerinin acip, güzel «Ya sı ikamet etmiş, gayet nezahetli, cezil bir lisanla ıslah etmiş olur. Şu takdirde:

Ye'cuc Mecuc kimdir? Ye'cuc Me'cuc yeryüzünde her yerde her millette her vakit bulunur. Buna göre, Ye'cucun Me'cucun cinsiyetleri, zamanları, mekânları Kur'anı Kerimde tayin kılınmadı.

Bunlar Nuh asırlarında vardılar. Lâkin özlerinde kuvvet yoktu, yahut başkalarındaki kuvvet çokluğu cihetiyle, istilâ yolları kapanmıştı. Zülkarneyn asırlarında da vardı, her tarafta bulunurdu. Az çok zayıf kalmış halk üzerine o zamanın müfsit Ye'cucları Me'cucları, müfsitleri, müstekbirleri hücum ederlerdi, istilâ ederlerdi.

Muayyen iki dağ civarında sakin, malûm bir memleketin halklarını o vaktin müfsitlerinden saklamak için, o halkın talep ettikleri tedbiri muvafık görüp, iki dağın aralarını dağ kadar büyük bir set ile Zülkarneyn kapadı.

Burada itibar göziyle, ihtimam fikriyle mülâhaza kılınacak meseleler: 1) İki dağ nerede? 2) Dağ kadar set ne vakit bina kılındı? 3) Ne kadar müddette dağ kadar set binası tamam oldu? gibi meseleler değildir. Büyük Kur'anı Kerimin büyük kıssalarına göre, zamanın, mekânın ehemmiyeti yoktur, yahut, azdır. Hattâ banilerin de ehemmiyyeti azdır. İnsanların büyük facialarını görüp dururken, tedbir aramaktan mütegafil müverrihler; dimağları ulûmla dolu ise de, kalpleri az çok teessürden boş adamlar öyle meselelerin halleriyle meşgul olabilir.

Kur'anı Kerimin maksadına göre, itibar kılınacak meseleler: 1) Memleketlerin biri, belâların birine duçar olursa, iane tedbirlerine acele etmek o zaman mevcut kuvvetlerin herbirine vazife olur. 2) Vazife mukabilinde bedel almak, velev arz kılınırsa da, himmet olmaz. 3) İnsanların mameleklerini, kuvvetlerini yalnız özlerinin zaruretlerine, maslahatlarına sarfetmek meşru olur. 4) Büyük kuvvet, vesait kimin elinde toplanırsa, halkın zaruretlerine maslahatlarına sarf kılınır. 5) Devletten, hükûmetten maksat halkın maslahatlarını temindir. Hâkim, hadimdir, özlerinin garazları yolunda halkı istihdam ederse, öyle hükûmet carî olur, aksi takdirde devletin fesadına sebep olur. (Halledilecek meseleler: Şu dört beş mesele gibi meselelerdir.)

Son asırlarda da Ye'cuc Me'cuc bulunurdu. Büyük İskender özünün zamanına göre, elbette, Ye'cuc olup; kuvvetli askeri elbette Me'cuc idi.

salardı, oraya varmazlardı, onların herbiri orada daim kalacaktır. 100 Orada inim inim inliyecekler ve orada, onun içinde (*hiçbir*

Şu gün kuvvei nariyesiyle, kuvvei maliyesiyle bütün yeryüzüne istilâ etmiş medenî nasraniyet dünyası bütün insanlara nisbetle, hususen İslâm milletlerine nisbetle en dehşetli manasiyle Ye'cuctur, Me'cuctur.

Eski şirk dinlerinin bütün teognilerini eski Paganist putperestlerin bütün putlarını özlerine tamam mal ettikten sonra, özlerinin kuvvei nariye, kuvvei maddiyeleriyle, özlerinin kuvvei maliyei âliyeleriyle hem Ülûhiyet huzurunda kuvvetli istikbar, hem bütün insaniyet üstünde şiddetli istibdat edici (teagog), (demagog) nasraniyet dünyası yeryüzüne gelebilecek ye'cuclerin me'cuclerin en mütekâmil, en müterakki, en müfsit nümuneleridir.

Sûretülkehfte nebi Zülkarneyn lisaniyle «Kale haza rahmetün min Rabbi. Feiza cae vadü Rabbi caalehu dekkâ. Ve kâne vadü Rabbi hakkan» [99] Âyeti Kerimesi de, «Ve terekna ba'dahüm yevme'izin yemucü fibadin. Ve nüfiha fissuri fecemanahüm cem'an» [100] Âyeti Kerimesi de, Sûretül'enbiyada «Hattâ iza fütihat Ye'cücü ve Me'cücü vehüm min külli hadebin yensilûn» [96] Âyeti Kerimesi de şu günkü kapitalist medenî nasraniyet dünyası hakkında elbette daha ziyade tamam doğru olabilir.

Kur'an-ı Kerim gibi büyük bir kitap da: «Kulna Ya Zülkarneyni imma en tuazzibe ve imma en tettehize fihim husnen» gibi tahyiri mutlak hitabiyle muhatap olmuş Zülkarneyn, iki dağ kadar büyük bir set bina ettikten sonra da, mağrur olmayıp «Haza rahmetün min Rabbi!» demiş ise, böyle söz taçlı melik sözü olamaz, belki Süleymandan daha büyük nebi sözü olur. «Feiza cae vadü Rabbi caalehu dekkâ. Ve kâne vadü Rabbi hakkan» gibi istikbal perdeleri arkasında tamam kayip gayet büyük haberleri ufak tefek yehud nebileri söyliyemez. Tahyiri mutlak izzetlerine nail olmuş büyük melik, büyük nübüvvet şereflerine vâsıl olmuş âdil Zülkarneyn gibi simalar — Büyük İskenderler, birinci Daralar, arasında aranır ise de, bulunmaz. Zülkarneyn lisanından hikâye kılınmış «Feiza cae vadü Rabbi caalehu dekkâ» Âyeti Kerimesinde seddin hedmi yecüclere isnat kılınmayıp, Allah Cellecelâlehu Hazretlerine yahut vadine isnat kılınmıştır. Kur'anı Kerimin böyle bir isnadı — Ye'cüc, Me'cuc hakkında çayi olmuş vehimleri tamamen hedmeder.

İhvanüssafa 4 üncü ciltte, ulûmu namusiyei şer'iye risalelerinden 6 mcı risalede zahirî manalarından sarf kılınıp batınî manalarına hamledilecek meseleler arasında, seddi ye'cüc hakkında:

Ve seddü Yecuce Mecuce ve men
Yelhasuhu min zümerin bade zümer

demiş. İhvanüssafa gibi ulûm mecmualarına da sirayet etmiş evham uydurmalarını bir defa kabul ettikten sonra, tevil etmek belki bir hüner olabilir; lâkin öyle uydurmaları Kur'an-ı Kerim Âyeti Kerimelerine isnat etmek İhvanüssafa mecmualarına elbette münasip olamaz. (Büyük gafletten naşi olmuş edebî bir cinayettir.)

Zülkarneyn asırlarının Ye'cücü, Me'cücü o zamanın adî istihkâmlarını aşmak gibi ufak bir zahmetten âciz idiler ise de, medeniyet asrının da kuvvei nariyesi kuvvei maddiyesi huzurunda öyle redimlerin elbette kârarı olamaz.

O vakit, Allahu Zülcelâl Hazretlerinin hak vadi hulûl eder de kuvvei maddiyei nariyelerine mağrur olup da, gaflette kalmış Ye'cuc, Me'cuc — büyük gafletlerinden uyanıp, — «Yaveylena kad künna fi gafletin min haza. Bel künna zali-

şey) işitmiyeceklerdir (33). 101 Şüphe yok ki kendileri hakkında evvelce saadet va'dine nail olanlar, cehennemden uzaklaştırılırlar. 102 Onlar cehennem ateşlerinin cızırtısını bile duymaz, gönüllerinin dileği içinde daim yaşarlar (34). 103 En büyük korku, onları (*tasaya düşürmez*), onlara keder vermez. Melekler onları karşılıyarak: İşte size va'dolunan gün! derler. 104 O gün gökleri, kitaplar tomar olup nasıl bükülürse, öyle bükeceğiz. Önce varlığı nasıl icat ettiysek onu gene iade ederiz. Bu Bizim (*hak*

mîn» itirafiyle, istikbar gururlarından, istibdat zulümlerinden tevbe edip, yahut âciz kalıp, hak ve hakikat mihraplarında secde ederler, adaleti içtimaiye kanunlarına inkıyat ederler. Medeniyet dünyasının büyük devri başlanır: Medeniyetin siyaset-i nefsaniyelerine bedel İslâmiyetin siyaset-i adliye-i ümemiyesi kaim olur!

Bizim şu beyanımıza göre, lâhuti Yuhannaların müthiş rüyalarından, Eş'ıya, Hızkıyal gibi nebilerin dehşetli nübüvvetlerinden bütün medeni milletler istikbalde azat kalır. Büyük medeniyetin nihaî dereceleri son gayeleri yahutların mecdine kurban kılınmaz. (Medenî devletlere büyük bir beşaret!)

Enbiya sûresinin iptidası: «İkterebe l'innasi hisabühüm ve hüm fi gafletin mu'ridun. Ma ye'tihim min zikrin min rabbihim muhdesin illâ estemeuhü ve hüm yel'abun. Lahiyeten kulûbühüm.» Âyeti Kerimeleri idi. Sûre hatimesinde Ye'cuc, Me'cuc fethi beyan kılındıktan sonra, «Ve lekad ketebna fizzeburi min badizzikri ennel'arda yerisüha ibadiyessalihun.» Âyeti Kerimesi zikir kılınıp, böyle bir Âyeti Kerimeden sonra, nebi Muhammed Aleyhissalâtü vesselâm Hazretlerinin umum âlemlere rahmet olmak üzere, risaleti umumiyesi «Kul innema yuha ileyye ennema ilâhüküm ilâhün vahidün. Fehel entüm müslimun» Âyeti Kerimesinde iki büyük hasırda icmal kılınmıştır.

Kur'anı Kerimin acip şu beyanı Ye'cüc, Me'cüc meselesinde benim nazariyemi açık teyit eder. Ye'cuc, Me'cuc hakkında yehutların, nasaraların, müslümanların meşhur akidei vehmiyeleri dürüst olsaydı, Ye'cüc hâdiselerinden sonra risaleti umumiye ehemmiyeti kalmazdı. Kur'anı Kerimin cezil, azim o beyanı, vakti geçmiş, ehemmiyeti bitmiş bir hikâye olurdu.»

---

[32] Daha evvelki âyet helâk hükmünü giyenler için artık kurtuluş bulunmadığını bunların helâk olup gideceklerini anlattı. Bu Âyeti Kerime, Ye'cuc ve Me'cucun da dünyaya hâkim olmalarına rağmen ayni kanuna tâbi olduklarını gösteriyor. Bundan başka bu âyet, Ye'cuc ve Me'cucun dünyaya hâkim olacakları zaman geleceğini gösteriyor. Ye'cuc ile Me'cucun her yüksek yerden boşanmaları, onların hâkim olacaklarına işaret ediyor. 18 : 94 e bakınız.

[33] Bu dünya hayatında Peygamberlerin irşatlarını sağır bir kulakla karşılıyanlar ahrette de sağır kalacaklardır.

[34] Gönüllerin dileği içinde daimî hayat sürmekten murat Allahın rıza ve cemaline kavuşmaktır.

olan) vadimizdir, onu mutlaka yapacağız (35). 105 Tevrattan sonra Zeburda yazmıştık: Arza, salih kullarım vâris olurlar (36). 106 Bunda, (*Bize*) tapan (*insanlar*) için müjde vardır. 107 Biz, seni ancak âlemlere rahmet olmak üzere gönderdik (37). 108 De ki: Bana, Tanrınız bir tek Tanrıdır, diye vahyolunuyor, siz de bu (*hakikate*) teslim olmaz mısınız? 109 Şayet onlar arka çevirirlerse, de ki: Bana emrolunanı hepinize tastamam, apaçık bildirdim. Size va'dolunan (*akıbet*) yakın mıdır; uzak mıdır, onu bilmiyorum. 110 Sözün aşikârını da, gizli tuttuklarınızı da bilen Odur. 111 (*Akıbetinizin gecikmesi*), sizi üzmek, sizi bir zamana kadar geçindirmek için midir, bilmem. 112 (*Peygamber*) dedi: (*Ulu*) Tanrım: Hak ile hükmet! Tanrımız O esirgeyen Tanrıdır ki, sizin Ona karşı isnatlarınıza karşı, Onun yardımını dileriz!

---

[35] Âyeti Kerime Basübadelmevtle kıyamete işaret ettiği gibi islâmiyetin yapacağı inkılâba da işaret ediyor. Bu inkılâp o kadar büyüktü ki yeryüzünü de, gökyüzünü de kâmilen değiştirdi. Herkes birbiriyle didişeceğine, yeryüzünü fesat kaplıyacağına insanlar birbirlerini kardeş sayarak, nur meşalesini taşıyarak dünyayı aydınlatacak; insanlar hurafelere, müneccimlerin, kâhinlerin, falcıların, yıldızlara tapanların uydurdukları manasızlıklara inanacaklarına ve insanlığı tereddi ettiren putperestliğe sapacaklarına Allahın iradesine teslim olarak bütün varlığın menbaı, bütün kudsiyetin kaynağı olan Zatı Kibriyaya tapacaktı. Daha sonraki âyet de bu manalara işaret ediyor.

[36] Kur'an mükerrer defalar islâmiyetin muzaffer olacağını ve her türlü tazyik ve itisafa uğrıyanların arza hükümran olacaklarını söylemiş, onun bütün bu müjdeleri tahakkuk etmişti. Âyeti Kerime bunu ifade ettikten başka müslümanların Mukaddes Arza da hâkim olacaklarını müjdeliyor. Bu müjde Hazreti Ömerin hilâfeti zamanında tahakkuk etti.

Bu âyet, Hazreti Davudun kitabı olan Zebur ile istişhat ediyor. Filhakika Zeburun elimizde olan tercümeleri de Kur'anı Kerimin bu beyanını tasdik ve teyit ediyor.

Davudun 39 uncu Mezmurunun 29 uncu âyeti şöyledir: «Salihler zemini alıp ilelebet anda sakin olurlar.»

[37] Âyeti Kerime, Risaleti Muhammediyenin yalnız Araplara rahmet olmıyacağını bilâkis bütün âlemlere rahmet olacağını, bütün insanlığın Risaleti Muhammediyeden istifade edeceğini göstermektedir.

Hakikatte risaleti Muhammediyeden yalnız Araplar, yalnız bütün müslümanlar değil, bütün insanlık istifade etti ve ediyor. Risaleti Muhammediyeyi inkâr edenler bile onun rahmetinden hissement oldular ve onun muazzam esaslarını kabul ettiler. Bu esaslar üzerinde hareket ederek yükseldiler.

İslâmiyet, insanlığı yükselten bütün esasları toplamakla, insanlığı alçaltan bütün bâtıl itikatları yıkmakla da bütün âleme rahmet olmuştur.

Hazreti Peygamberden evvel gönderilen bütün peygamberler bir tek kavme gönderilmişlerdi .Hazreti Peygamber ise bütün insanlığa hitap etmiş olduğu için bütün peygamberlere faiktir ve bütün âleme rahmettir. Bütün insanlar onun irşadı sayesinde rahmete kavuşmuş ve kavuşacaktır.

SÛRE: 22

HACC SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 10 bölümdür, 78 âyettir.)

Konusu:

Bu sûre Mekkede nazil olan üçüncü grup sûrelerinin altıncısıdır. Bundan evvelki sûre herşeyden fazla hakkın mutlaka muzaffer olacağını anlattı. Resuli Ekrem, henüz Mekkede bulunduğu zaman, ve henüz hicret etmeden evvel bunu ilân etmişti. Bu sûre ise, Mekkenin yakında müslümanlara ruhanî merkez olacağını, huccacın her taraftan akın akın bu şehre geleceklerini anlatıyor. Bundan başka bu sûrede müslümanların Mukaddes Evi müdafaa için harbetmelerine müsaade olunmaktadır. Mukaddes Evi müdafaa için harbetmek, din hürriyetini sıyanet için harbetmekti.

Sûreye Hacc sûresi denilmesinin sebebi, Hazreti İbrahim tarafından ifa olunan Hacc farizesinin, Hazreti Peygamber tarafından da ifa ve bu farizenin bütün insanlara ilân olunmasıdır.

Bundan evvelki sûrenin sonunda doğru dürüst, salih olan insanların arza vâris olacakları müjdelenmişti. Demek ki bu sırada arza hâkim olanlar, düşmek üzere idiler. Onun için bunlara hüküm giyecekleri ânın yaklaşmakta olduğu ihtar olunuyor ve akıbetlerinin fecaati tasvir ediliyor.

Sûrenin birinci kısmı bu şekilde nihayet bulduktan sonra ikinci kısımda en açık ve en kat'î sözlerle Allahın Peygamberine yardım edeceği anlatılıyor. Hazreti Peygamber bu sırada son derece müşkül bir durumda idi. Hasımları ona karşı suikastlar tertip ediyor, kendisi de Mekkeden hicret etmek üzere bulunuyordu.

Bu sırada müminler de tek tek, kafile kafile Mekkeden hicret etmekte ve düşmanların işkence ve tazyiklerinden uzaklaşmakta idiler. Sûrei şerifenin üçüncü kısmı bunların da İlâhî nusrata nail olacaklarını müjdeliyor.

Fakat müminlerin muzaffer olmaları için Mekkeyi fethetmeleri icap etmekte idi. Bu ruhanî merkezi zaptetmedikçe onların zaferi tam olamazdı. Onun için sûrenin dördüncü kısmı Mukaddes Evden ve hacdan bahseder.

Hacc ile alâkadar olan kurban meseleleri de beşinci kısımda anlatıldıktan sonra altıncı kısımda müdafaa harbi bahis mevzuu olur, müslümanların hak davası uğrunda katlanacakları fedakârlıklar anlatılır.

Sûrenin yedinci kısmı Hazreti Peygamberin karşılaştığı muhalefetleri, sekizinci kısmı müslümanların katlanacakları fedakârlıklar mukabilinde, yeryüzünde temelleşecekleri izah edilir. Fakat Cenabı Hak, hakikate karşı gelen ve ona husumet gösterenlere karşı da merhametli olduğu için, onların azabını da geciktirir. Dokuzuncu kısım bunu da tavzih ettikten sonra onuncu kısım müşriklikliğin kökünden kalkacağını anlatarak nihayet bulur..

Sûrenin, büyük bir kısmının Mekkede nâzil olduğu hakkında ittifak vardır. Yalnız bazı âyetlerinin Medinede nazil olduğu söylenmektedir. İbn Abbasa göre sûrenin 19 — 22 inci âyetleri Medine devrine aittir (Ebu Hayyan). Sûrenin mütebaki âyetleri ise Mekke devrinde nazil olmuştur. İbn Abbasa göre sûrede bahis mevzuu olan ve Allah hakkında mücadele ettikleri söylenen iki taraftan murat, Bedirde karşılaşan müslümanlarla kâfirlerdir. Fakat bunlardan müminlerle kâfir-

ler de murat olunabilir. Çünkü Âyeti Kerime, ortada bir harp bulunduğunu ifade edecek hiçbir şeyi tazammun etmiyor. Onun için 19 - 22 âyetlerinin de, diğer âyetlerle beraber Mekkede nazil olduklarına hükmolunabilir. Bu âyetleri tercüme ve tefsir ederken bu cihetı mufassal bir surette göstereceğiz.

Rodwell bu sûreyi, Medinede nazil olan sûrelerin sonuncuları arasında zikreder ve onu 107 inci sûre olarak gösterir. Bu iki iddia da yanlıştır.

Müsteşrik William Miur bu sûreyi Mekke devrinin beşinci kısmında nazil olan sûreler arasında zikreder ki bütün delâil de bunu isbat etmektedir.

26 - 41 inci âyetlerin, haccdan bahsetmesine mebni, Medine devrine ait olduğunu söyliyenler de yanılıyorlar. Sonra 39 - 41 inci âyetlerin harpten bahsetmesi yüzünden Medinede nazil olmuş olmaları icap ettiğine hükmetmek de doğru değildir. Bütün bu cihetleri sûrenin metninde izah ediyoruz.

Müslümanlar, Akaba biatinde Resuli Ekremi müdafaa uğrunda harbetmeyi taahhüt etmişlerdi. Resuli Ekrem, müdafaa harbine cevaz veren İlâhî bir vahy telâkki etmemiş olsaydı, böyle bir taahhüde yer kalmazdı.

Bütün bu noktalar sûrenin tefsirinde izah edilmiş bulunuyor.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — HÜKÜM

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Ey Nâs! Tanrınızın (*cezasından*) sakının! (*Beklenen*) saatin (1). sarsıntısı (*ne*) müthiş bir şeydir. 2 Onu gördüğünüz gün çocuğunu emziren analar çocuklarını bırakıp unutacaklar, her gebekadın yükünü salıverecek, insanları sarhoş olmadıkları halde sarhoş gibi alıklaşmış göreceksin. Çünkü Allahın azabı şiddetlidir. 3 İnsanlar arâsında öyleleri var ki bilgisi olmaksızın Allah hakkında münakaşa ederler ve her azılı serkeşe uyarlar. 4 Onu herkim dost edinirse dost edindiği kimseyi yoldan çıkarıp cehennem ateşine sürükliyeceği (*ezelden*) yazılmıştır. 5 Ey Nâs! Ölümden sonra dirilmekten (2) şüphe edi-

[1] Kur'anda varit olan «saat» kelimesi mutlaka kıyameti ifade etmez. Bu dünyada suçluların uğradığı akıbeti, suçluların cezaya çarpacakları anı da ifade eder. Nitekim burada hak ve hakikat muhaliflerinin encamından bahsolunmaktadır. Çünkü kıyamet günü çocuğunu emziren analar veya gebe kadınlar yoktur.

[2] Nassı Kerimde «ba's» kelimesi kullanılmaktadır. Ölümden sonra dirim manasındadır. Bu kelime üç manayı tazammun eder. Birincisi ölüleri kıyamet günü dirilterek onlardan hesap sormak ve herkese ameline göre ceza veya mükâfat vermek. İkincisi ruhan ölmüş bir hale gelen insanları peygamberlerin irşadiyle diriltmek. Üçüncüsü insanlığı doğru yola irşat için peygamberler göndermek! Buradaki ba's kelimesi bu üç manayı da ifade etmektedir.

yorsanız (*iyi bilin ki*) Biz sizi topraktan, sonra bir nutfeden, sonra donmuş kandan, sonra yapısı tamamlanmış ve tamamlanmamış et parçasından yarattık ki size kudretimizi apaçık gösterelim. Dilediğimizi muayyen vakte kadar rahimlerde ber karar eder, sonra sizi çocuk olarak çıkarır, daha sonra yiğitlik çağına kadar (*büyütürüz*). İçinizden ölenler olur. Bir kısmınız da kocayarak ömrün en fena çağına varır (*ve bunadığı için*) evvelce bildiğini bilmiyecek hale gelir. Sen yeryüzünü kupkuru, kısır görürsün. Onun üzerine yağmur yağdırdığımız zaman hareket başlar, yer kabarır ve sevinç veren her çeşit nebatı yetiştirir. 6 Çünkü Allah, haktır, ölüleri diriltir ve herşeye hakkiyle kadirdir. 7 Çünkü (*beklenen*) saat, muhakkak gelecek! Onun geleceğinde hiç şüphe yoktur. Hak Tealâ kabirlere girenleri, (*muhakkak*) kaldıracaktır 8 İnsanlar içinde öyleleri vardır ki bilgisi, rehberi, aydınlatıcı kitabı olmaksızın Allah hakkında mücadele eder du-

rur, 9 halkı Allah yolundan alıkoymak için büyüklük taslar, onun nasibi dünyada rüsva olmak, âhirette yakıcı ateşin azabını tatmaktır! 10 Ona: İşte bu senin ellerinle kazandıklarının cezasıdır. Yoksa Allah, kullara asla zulmetmez, denilecek!

BÖLÜM : 2 — İLÂHİ NUSRAT

11 Bazı insanlar da Allaha uçurum kenarında (*şek içinde*) ibadet ederler. Onlara iyilik gelirse onunla şadolurlar. Bir imtihana uğrarlarsa, yüzüstü dönerler; bunlar dünyayı da, âhireti de kaybetmişlerdir. Apaçık ziyan da budur. 12 (*Bu çeşit*) adam, Tanrıyı bırakarak kendisine bir zarar veya fayda vermiyen şeylere tapar ki; (*doğruluktan*) en uzak sapıklık ta budur. 13 (*Bu çesit*) adam, zararı faydasından daha yakın olana tapar. Onun (*yardımını dilediği*) dost (*ne kötü bir*) dosttur. Onun (*aradığı yoldaş*), ne kötü bir yoldaştır. 14 Hak Tealâ iman edip doğru dürüst işler işli-

yenleri altından ırmaklar akan cennetlere sokar. Hak Tealâ, (*şüphe yok ki*) dilediğini yapar. 15 Herkim Allahın, ona, bu dünyada ve âhirette yardım etmiyeceğini zannediyorsa kendini, bir çare bulup, göklere yükseltsin. Sonra baksın, onun bu hiylesi öfkesini giderebilir mi? (*Gideremez mi?*) (3). 16 Biz boylece (*Kur'anı*) apaçık âyetler olarak indirdik. Hak Tealâ dilediğini doğru yola iletir. 17 İman edenler, yahudi olanlar, sâbiîler, nasranîler, mecusîler, müşrikler yok mu, Hak Tealâ herşeye hakkiyle şahittir. (4). 18 Görmüyor musun ki göklerde, yerde bulunanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar, birçok insanlar Allaha secde ederler. Birçokları da azabı hak etmişlerdir. Hak Tealâ kimi hor kılarsa onu yükseltecek bir kimse bulunmaz. Şüphe yok ki Allah, dilediğini yapar (5). 19 Bunlar, Tanrıları hakkında çekişir iki düşmandırlar (6). Kâfirler için ateşten elbiseler biçilmiştir. Başlarının üzerinden de kaynar sular dökülür. 20 Onunla karınlarındaki de, derileri de erir. 21 Onlar için demirden gürzler de vardır. 22 Onlar, uğradıkları belâdan (*duydukları acı ıstıraptan*) dolayı içinden çıkmak istedikçe gene oraya iade olunurlar (*ve kendilerine*:) Yanmanın azabını tadın! denilir.

BÖLÜM : 3 — MÜMİNLER KAZANACAK

23 Hak Tealâ iman edip doğru dürüst işler işliyenleri altından ırmaklar akan cennetlere sokar. Onlar orada altından bileziklerle,

---

[3] Kur'an, mükerrer defalar Peygamberin İlâhî nusrata nail olacağını müjdelemiş, kâfirler bu müjdeler yüzünden hiddet etmişlerdi. Bunlara, İlâhî nusratın mutlaka erişeceği, onların buna, karşı gelmek için herşeyi yapacakları, hattâ gökyüzüne bile çıkıp İlâhî vahyin kaynaklarını kurutmak ve kapamak istiyecekleri fakat muvaffak olamıyacakları haber veriliyor. Çünkü muhasımlar ne yaparlarsa yapsınlar, Peygamber muvaffak olacaktı.

[4] Yani din hususunda ayrı olmak bu dünyada mücazatı istilzam etmez. Bu işler kıyamet günü hall ve faslolunur. Ancak hak ve hakikat düşmanlarının hesabı bu dünyada görülür.

[5] Âyeti Kerime Resuli Ekreme muhalefet edenlerin muhakkak mağlûp olacaklarına ve onun karşısında iğileceklerine dair beşareti tazammun ediyor.

[6] İki düşman müminlerle kâfirlerdir. Nazarı dikkate alınması icap eden bir nokta bu iki hasım arasındaki düşmanlığın vahîm bir mahiyet almağa başlamasıdır. Bunlardan ikisinin de akıbeti haber verilmektedir. Kâfirlerin akıbeti 19 — 22, müminlerin akıbeti 23 — 25 inci âyetlerde anlatılıyor.

incilerle süslenirler, oradaki giyecekleri (*hep*) ipektir (7). 24 Bunlar sözün iyisine iletilmişler, övülmeğe değer (*Tanrının*) yolunu bulmuşlardır. 25 Kâfir olup insanları Allah yolundan; yerliler için de, zairler için de, (8) bütün insanlara müsavi surette (*kıblegâh kıldığımız*) Kutlu Evden alıkoyanlar, Mescidi Haramda zulmederek adaletten ayrılanlara acıklı azap tattıracağız.

---

[7] Burada müminlerin komşu memleketleri fethedip oradaki nimetlerden istifade edeceklerine işaret vardır. (Beyhaki) şu vak'ayı naklederek ashabın bu gibi tebşiratı nasıl anladıklarını izah eder: İran Şehinşahının bilezikleri Hazreti Ömere getirilmişti. Hazreti Ömer bunları Malik oğlu Sürakaya vererek bilezikleri takmasını emretmişti. Çünkü Resuli Ekrem vaktiyle Sürakaya, «Kisranın bileziklerini taktığın zaman kimbilir ne duyacaksın!» demişti. (Hasaisulkübra: Cilt 2 sahife 113 Haydarabat tab'ı)

[8] Müşrikler bu sırada Haremi şerifi ellerinde tutuyor, müslümanların orada dini farizelerini ifa etmelerine mani oluyorlardı. Onlara vaziyetin bu şekilde devam etmiyeceği, Mukaddes Evin bütün zairlere açık olacağı anlatılıyor. Bu da Kâbenin müslümanlara geçmesiyle mümkün olacaktı.

BÖLÜM : 4 — MUKADDES EV

26 Hani Biz İbrahime (*Mukaddes*) Evin yerini göstermiş (*ona demiştik ki:*) "Bana hiçbir şeyi eş-ortak koşma, evimi tavaf edenler, ibadet için duranlar, rükû edenler, sücut edenler için temizle! 27 İnsanları hacca davet et (9). Yaya olarak, develere binerek her uzak yoldan sana gelirler, 28 ki kendilerine ait menfaatleri elde etsinler. Allahın rızk olarak verdiği davarlar üzerinde malûm olan günlerde Allahın adını ansınlar. Bunların etinden yeyin ve yoksul, fakiri de yedirin (10). 29 Sonra tıraş olmak, temizlenmek gibi işlerini görsün, adaklarını yerine getirsinler ve Kadim Evi tavaf etsinler (11). 30 Hacc budur. Herkim Allahın mukaddes emirlerine hürmet ederse, o hürmet Tanrı nezdinde kendisi için hayırlı olur. Haram olduğu size okunandan başka (*kestiğiniz*) davarlar size halâl edilmiştir. O halde murdarlıktan ibaret olan putlara (*hürmet göstermekten*) çekinin. Yalan sözden sakının. 31 Allaha eş-ortak katmıyan, tertemiz muvahhitlerden olun. Herkim Allaha ortak katarsa yükseklerden düşüp kuşlar tarafından kapışılmış, yahut rüzgâr tarafından uzak bir yere sürkülenip götürülmüş gibi olur. 32 Bu böyledir. Herkim Allahın dinine, farizalarına tazim göterirse bu tazim kalbin (*temizliğinden ve kötülükten*)

---

[9] Burada hıtap Hazreti Peygamberedir. Bu da Mekkenin müslümanlara geçeceğine dair büyük bir tebşiri mutazammındır. Resuli Ekrem bu sırada Mekkede bulunuyor ve düşmanlarının en şiddetli tazyikleriyle karşılaşıyordu. Düşmanlar Mekkeye hâkimdiler. Resuli Ekrem ile arkadaşları mescidi harama gidemiyorlardı. 25inci âyet te bunu açıkça göstermektedir. Tam bu sırada, Mekkenin ehli İslâma geçmesine hiç ihtimal verilmediği, bilâkis bütün müslümanların imha edilmek tehlikesiyle karşılaştıkları anda İslâmiyetin bütün dünyaya intişar edeceği ve Mekkenin her yerden gelen huccaca merkez olacağı tebşir olunuyor. Bu ilâhî müjde Risaleti Muhammediyenin sıtkına delildir. Çünkü hiçbir insan bu kadar makûs şerait içinde bu kadar büyük bir müjdeyi veremez.

[10] Huccaçtan herbiri bir kurban kestiği için hac ile kurban kesmek arasında sıkı bir münasebet vardır. Kurban kesmek, haccın farz olmasının ve İslâmın erkânından biri sayılmasının sebebini izah eder. Bundan sonraki fasılda kurban kesmek mevzuu mufassal bir surette anlatılmaktadır. Burada dikkate alınması icap eden nokta bir insanın İlâhî emri yerine getirmek için bedenî bütün istirahatlerini feda etmesi lüzumudur. Haccın verdiği amelî ders budur. Haccın diğer faydaları daha sonraki âyetlerde izah olunmuştur.

[11] Kâbeye Kadim Ev denilmesinin sebebi onun çok eski olmasına mebni Araplar arasında bu unvan ile tanınmasıdır.

sakınmasındandır. 33 Size onlar yüzünden muayyen zamana kadar menfaatler vardır. Sonra onların varacakları yer, Kadim Evdir.

BÖLÜM : 5 — KURBAN

34 Her ümmet için, kurban kesecek yer yaptık ki orada Allahın rızk olmak üzere verdiği dört ayaklı davarı keserken Allahın adını ansınlar. Sizin mabudunuz, bir tek mabuttur. Ona teslim olunuz. Öz yürekli, mütevazı (*insanları da*) müjdele! (12).

[12] Kurban kesmek esası, şu veya bu şekilde bütün dünya milletleri tarafından kabul olunmuştur. Fakat cihanşümul mahiyeti haiz bütün dinî esaslarda olduğu gibi bu esas da müslümanlık nazarında derin bir manayı haizdir. Kurban kesmek, zâhiri bir harekettir. Fakat bu hareketin müslümanlık nazarındaki mahiyeti bambaşkadır ve hedefi eski dinlerin hedefinden ayrıdır. Eski dinlerde kurban kesmekten murat, gazaba gelmiş ilâhların gazabını teskin etmek, yahut irtikâp edilmiş suçların seyyie ve vebalinden kurtulmak gibi şeylerdi.

İslâmiyet nazarında kurban kesmekten murat, bu zâhirî hareketi yapan in-

35 Bu (*öz yürekli mütevazı insanlar*), Allah anıldıkça kalpleri titrer, başlarına gelen sıkıntılara karşı dişlerini sıkıp katlanırlar. Namazı dosdoğru kılarlar. Kendilerine ihsan ettiğimiz rızıktan harcederler (13). 36 Develere gelince onları sizin için Allah dininin, nişaneleri sırasına koyduk (14). Onlarda sizin için hayır vardır. Onlar saf halinde dururken, üzerlerinde Allahın adını anın. Onlar yan üstü yıkılınca etlerinden siz de yeyin, kanaatkâr fakiri de, dileneni de yedirin (15). Biz onları size böyle müsahhar kıldık ki şükredesiniz. 37 Onların etleri de kanları da hiçbir zaman Allaha erişmez. Sizden yana, Allaha erişen, sizin takvanızdır (16). Hak Tealâ onları size müsahhar kıldı ki, sizi doğru yola ilettiği için Onun şanını yüceltesiniz. İyilik edenleri de müjdele! 38 Şüphe yok ki Allah müminlerin üzerinden (*ezaları*) defeder. Şüphe yok ki Allah, her haini, her nankörü sevmez (17).

---

sanın hak davası uğrunda bütün menfaat ve arzularını fedaya hazır olduğunu, icap ederse bu mukaddes dava uğrunda öz canını bile fedadan çekinmiyeceğini göstermesidir.

Onun için kurbandan bahseden sözleri müteakıp Allahın vahdaniyetinden bahsedilerek insanların münhasıran Ona teslim olmaları icap ettiği gösterilmektedir. Çünkü insan muhabbetinin yegâne hakikî hedefi, hayatın yegâne hakikî gayesi Odur. Daha sonraki âyetlere de dikkat ediniz.

[13] Bir hayvan kesilirken Allah adiyle kesilir. Burada Müslümanlara, bundaki maksadın ne olduğu anlatılıyor. Maksat Allah adını kupkuru anmak değildir. Hayır, Allah adı anılırken onun heybetinden yürekler titremeli, maksat müslümanların üzerinde hâkim oldukları her hayvanı kurban ederken, kendi hayatlarını da yaratan, yaşatan Tanrı yolunda nasıl feda edeceklerini düşünmeleridir. Onun için kurban kesmekten bahseden nazmı celili müteakıp sıkıntılara göğüs germekten, her felâkete karşı sabretmekten bahsolunuyor.

Müslümanlık, kurban kesmek bahsi dolayısiyle, müslümanlara hak davası uğrunda nasıl fedakâr olacaklarını öğretiyor.

[14] Mekkeye deve götürüp kurban etmek, İlâhî dinin zâhirî nişanelerindendir. Asıl din ise Allaha teslim olmak ve herşeyi Onun yolunda feda etmektir.

[15] Kesilen hayvanların eti atılmıyacak, fakire, muhtaca gıda teşkil edecektir. Hac esnasında kesilen etlerin çoğu gömülür. Bunlardan istifade etmenin yolunu bulmak Kur'anı Kerimin emrine daha muvafıktır.

[16] Bu âyet, asıl kabul olunan amelin kurban kesmek gibi zâhirî hareketin değil, fakat onda mündemiç olan derin ve yüksek manânın kabul olunduğunu kat'iyetle gösteriyor. İslâmiyeti, seremoni dini sayanlar bu sözlere dikkat etmelidirler.

[17] Hak Tealâ, müminlerin üzerinden müşriklerin ezasını defediyor. (Râzî). Bu kısmı tekmilleyen Âyeti Kerime yeni bir mevzuu, Allahın yolunda mücahede mevzuunu takdim ediyor. Bu mevzu gelecek kısımda mufassal bir surette anlatılmaktadır. Bu da iki mevzu arasındaki münasebeti pek açık bir surette gösterdikten başka bu münasebetlerin inceliğini de göstermektedir. Kur'an müslümanlara

BÖLÜM : 6 — MÜCAHEDE

39 Kendilerine karşı harp ilân olunduğu için, zulme uğrıyanlara, harbetmek için izin verildi. Hak Tealâ onlara yardıma hakkiyle kadirdir. 40 (*O müminler*), yalnız "Tanrımız Allahtır,, dedikleri için nahak yere yurtlarından çıkarılmışlardı (18). Hak Tealâ birtakım insanların (*şerrini*), birtakım insanlarla defetmeseydi, muhakkak ki, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allahın ismi çok anılan mescitler yıkılır giderdi. Hak Tealâ, (*öz davasına*) yardım edenlere. muhakkak ki yardım eder. Hak Tealâ kavidir, azizdir (19). 41 O müminleri yeryüzünde temelleştirdiğimizde namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler, iyiliği emir, kötülükten nehyederler, işlerin sonu Allahındır. 42 Onlar seni yalan sayıyorlarsa onlardan evvel Nuh kavmi de, Âd kavmi de, 43 İbrahim kavmi de, Lût kavmi de, 44 Medyen yaranı da, (*öyle yapmışlar, peygamberlerini*) yalan saymışlardı. Musâ da yalan sayılmış, (*reddedilmişti*). Kâfirlere mühlet verdim. Sonra onları çarptım. Azabım nekadar şiddetli idi!.. 45 Nice şehirleri, zalim oldukları halde helâk ettik. Tavanları çöküp duvarları üstüne yı-

---

kurban kesmenin asıl hakikî manâsını öğrettikten sonra onları mücahedeye davet ediyor ve onların da mukaddes dava uğrunda canlarını feda edecekleri zamanın yaklaştığını haber veriyor.

[18] En sahih rivayetlere göre müslümanların düşmanlariyle harbetmeleri için verilen ilk müsaade budur. Âyeti Kerimenin Mekkede nazil olmadığını gösterecek hiçbir şey yoktur. Bilâkis âyetin Mekkede nazil olduğunu isbat edecek delâil vardır. Resuli Ekrem Akabede biat aldığı zaman, Medinelilerin, kendisini, öz evlâtlarını müdafaa ettikleri gibi müdafaa etmeleri için söz almıştı. Çünkü iki taraf arasında muharebe vukubulacağı aşikârdı.

Âyeti Kerime, evvelâ düşmanların müslümanlara harp ilân ettiklerini, sonra müslümanların bir sürü zulümlere uğradıklarını, müslümanlara mücahede müsaadesi verildiği zaman zayıf bulunduklarını göstermektedir.

40 ıncı âyette bahis mevzuu olan yurttan çıkarılma hâdisesi ya Habeş hicretine yahut Akabe biatinden sonra başlıyan Medine hicretine işaret etmektedir.

[19] İslâmiyet şu kadar asır evvel Arabistan gibi bir memlekette, din hürriyetini, bugünkü medenî dünyanın gıpta edeceği bir surette tesise muvaffak olmuştu. Müslümanlar, yalnız kendilerini zulümden kurtarmak, mabetlerini korumak için değil, diğer mabetleri de kurtarmak için, din hürriyetini korumak ve tesis etmek için, mücadele ediyorlardı. Mescitler, Allah adının en çok anıldığı yer olduğu halde, himaye edilmek itibariyle, sıra noktai nazarından kiliseler ve sinagoglardan sonra sayılmaktadır. İslâmiyetin yüksek müsamahası bu mahiyettedir.

Müslümanlar Kur'anın bu emirleri dairesinde hareket etmişlerdir.

kılmış, kuyuları muattal, yüksek sarayları bomboş kalmıştır. 46 Yeryüzünü gezip, dolaşmıyor mıydı ki (*harabeler karşısında*) ibret alacak kalpleri, (*geçmişlerin encamını*) duyacak kulakları olsun? Hiç şüphe yok ki kör olan gözler değil, fakat sinelerdeki yürekler kör! 47 Onlar senden azabı çarçabuk getirmeni isterler. Hak Tealâ hiçbir suretle va'dinden caymaz, Tanrının nezdinde bir gün, sizin saydıklarınızdan bin yıl gibidir. 48 Nice zalim şehir halkına mühlet verdim, sonra onları çarptım. Nihayet dönüş Banadır.

BÖLÜM : 7 — PEYGAMBERE MUHALEFET

49 De ki: Ey Nâs! Ben sizi (*tattuğunuz yolun encamından*) apaçık korkuturum. 50 İman edip doğru dürüst işler işliyenlere yarlıganmak ve şerefli nimete mazhar olmak vardır. 51 Âyetlerimize, karşıgelmeğe uğraşanlarsa alevli ateşin yâranıdırlar. 52 Senden evvel hiçbir resul veya peygamber göndermedik ki bir

şey temenni ettikçe şeytan onun temennisine dair vesveselerde bulunmasın. Fakat Hak Tealâ şeytanın bütün vesveselerini izale eder, kendi âyetlerini sapasağlam yapar. Hak Tealâ herşeyi hakkiyle bilir, herşeyi hikmetle çevirir (20). 53 Şeytanın vesveselerini, kalplerinde hastalık bulunanlara, yürekleri katı olanlara imtihan ve mihnet vesilesi eder. (21). Şüphe yok ki zalimler, (*haktan*) en irak ayrılık içindedir (22). 54 Bir de ilme nail olanlar Kur'anın Tanrı tarafından gelen hak olduğunu öğrenip ona iman eder, kalpleri ona sımsıkı bağlanır. Muhakkak ki Allah, iman edenleri doğru yola ileticidir. 55 Kâfirlerse beklenen saat ansızın gelince yahut kısır günün (23) azabı erişinceye kadar, (*bu Kur'an*) hakkında şüphe ve tereddüt içindedirler.[56-57] O gün bütün hüküm, bütün (*irade*), yalnız Allahındır. (*O gün*) onların aralarında O hükmeder. İman edip doğru dürüst işler işliyenler nimet bağla-

---

[20] Bu âyeti izah sadedinde bir hikâye vardır. Gûya şeytan, Hazreti Peygamberin 53 üncü sûreyi tilâvet ettiği sırada ona bazı ilkaatta bulunmuş, Peygamber de sûreyi okurken onları da Kur'an diye okumuş. Bu hikâyenin bir aslı yoktur. Çünkü buradaki Âyeti Kerime, 53 üncü sûreden, hiç olmazsa sekiz sene sonra nazil olmuştur. Bundan başka Kur'anı Kerimin beyanı, Peygamberin, şeytan ilkaatını Kur'an diye tebliğ ettiğini kat'iyyen ifade etmiyor. Bütün lisancılar Nassı Kerimdeki «temenna» kelimesini arzu etti, özledi, diledi, diye tercüme ederler.

Peygamberin dileği, temennisi, tevhit akidesinin temelleşmesi, ona vahyolunan hakikatin kabul olunmasıdır. Şeytan bu temenniye karşı şunun bunun kalbine vesveseler ilka eder ve Peygambere, karşı gelmek, hakikatin intişarına mani olmak ister.

Âyeti Kerimenın asıl manası budur. Burada bahis mevzuu olan mesele hakkın tesisi, ve hak düşmanlarının onu ortadan kaldırmağa teşebbüsleridir.

Bundan evvelki âyet, İlâhî âyetlere, karşı gelip Peygamberi hak ve hakikati neşretmek hususunda âciz bırakmağa uğraşanlardan bahsediyordu.

Binaenaleyh Hazreti Peygamberin şeytan vesveselerini Kur'an diye tebliğ ettiğine dair uydurulan hikâyelerin hiçbir aslı yoktur.

[21] Şeytanın Peygamber aleyhinde uğraşması, zayıf kalpliler için bir imtihandır. İman bunların kalplerinde yerleşmediği için bunlar düşmanların ezasına, cefasına, tahammül edemiyerek yüz çevirirler ve küfre dönerler.

[22] Burada son derece dikkate değer bir nokta var. Bu âyetin sonunda şeytanlar mukabilinde «zalimler» kelimesi ve şeytanın vesvesesi mukabilinde «ayrılık» kelimesi kullanılıyor. Demek ki şeytanın vesvesesi hakikat düşmanlarının muhalefetinden başka birşey değildir.

[23] Kısır kelimesini Nassı Kerimdeki mukabilinde kullanıyoruz. Arapçada kısır rüzgâr denildi mi maksat, yıkıcı rüzgârdır. Akîm yani kısır gün de hiçbir hayır getirmeyen gündür. Bu âyet ile onu takip eden iki âyet daha evvelki âyetleri izah ettikten başka Hakkın mutlaka galip geleceğini de ifade etmektedir. Çünkü Allahın hüküm ve iradesi budur.

rındadırlar, inkâr ederek kâfir olan ve âyetlerimizi yalan sayanlarsa rüsva edici azaba uğrarlar.

BÖLÜM: 8 — MÜMİNLERİN GALİBİYETİ

58 Allah yolunda (*yurtlarından*) hicret (24) ettikten sonra öldürülenler, yahut ölenler, Allahın (*en*) güzel rızkına nail olurlar. Rızkı ihsan edenlerin en hayırlısı Allahtır. 59 Hak Tealâ onları, hoşnut olacak bir yere sokacak. Muhakkak ki Allah herşeyi hakkiyle bilir. Hilim ve şefkati galiptir. 60 Bu böyledir. Herkim kendisine tatbik olunan cezanın misliyle mukabele eder de sonra gene tecavüz görürse Hak Tealâ herhalde ona yardım eder (25). Allah affedicidir, yarlığayıcıdır. 61 Çünkü Hak Tealâ geceyi gündüze, gündüzü geceye katar, Semî Odur, Basîr Odur (26). 62 Çünkü, Zatı Kibriya haktır. Onların, Onu bırakıp taptıkları bâtıldır. Yüce Odur. Ulu Odur. 63 Görmüyor musun ki Hak Tealâ gökten su yağdırır da onunla yeryüzü yemyeşil kesilir. Şüphe yok ki Hak Tealâ (*kulları hakkında*) lûtufkârdır, (*herşeyden hakkiyle*) haberdardır. 64 Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Onundur. Şüphe yok ki Hak Tealâ, (*tamamiyle*) müstağni ve hakkiyle övülmeğe lâyık olan Tanrıdır.

BÖLÜM: 9 — ALLAHIN İNSANLARA RAHMETİ

65 Görmüyor musun ki Hak Tealâ yerde ne varsa hepsini,

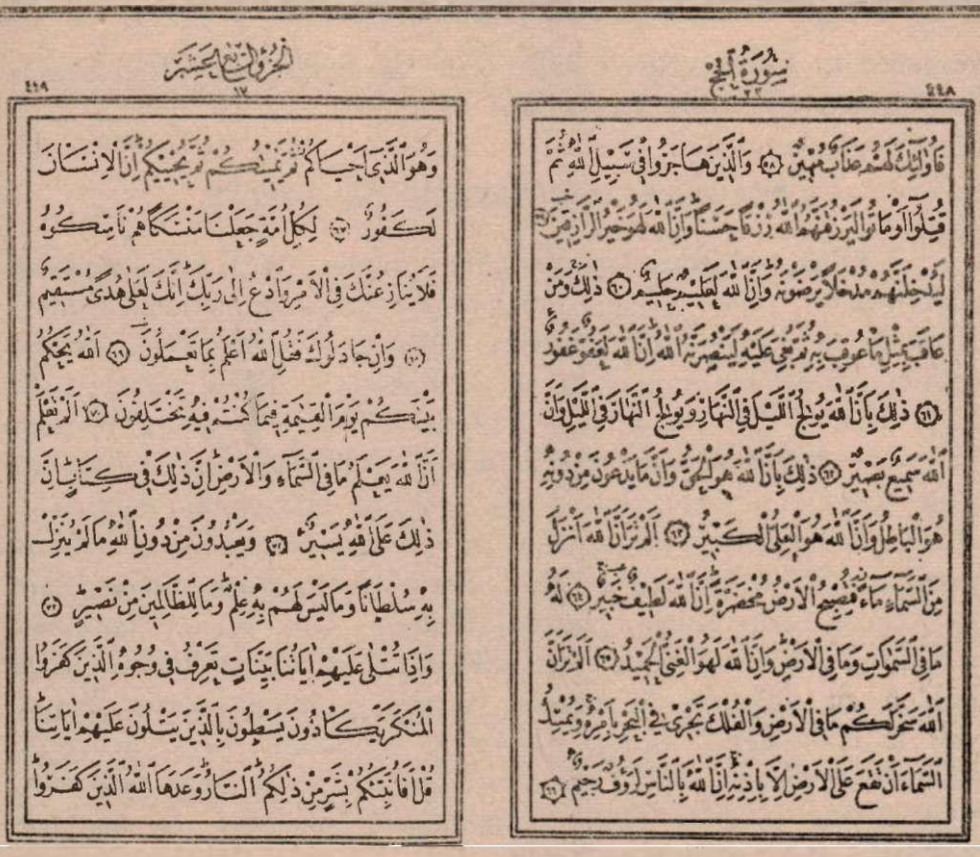
---

[24] Burada hicret edenlerden bahsolunması bu âyetin Mekkede nazil olmadığına delâlet etmez. Çünkü müslümanların Habeşistana hicret etmeleri bi'setin beşinci yılında vukubulmuştu. Sonra Medine hicreti esnasında Mekkeden en son çıkanlar Hazreti Peygamber ile Hazreti Ebu Bekir ve Hazreti Ali idiler. Diğer müslümanlar daha evvel hicret etmişlerdi. Hazreti Peygamber, yüksek kalpli, hakikî bir lider olduğu için evvelâ arkadaşlarının selâmetini düşünmüş, onları geride bırakarak türlü türlü husumetlere maruz kalmalarına imkân vermemişti.

Âyeti Kerimede hicret ettikten sonra öldürülenlerden bahsolunması da ileriye ait nebevî bir ihbardır.

[25] Bu âyet ukubete uğrayan müslümanların bilmisil mukabelede bulunmalarına müsaade ediyor; fakat Allahın affedici ve yarlıgayıcı olduğunu işaret ederek af ve safhı da tavsiye etmektedir.

[26] Burada geceyi gündüze, gündüzü geceye katmaktan bahsolunması, artık talihin dönmek mazlumların muzaffer olmak üzere olduklarına işarettir. Daha sonraki âyetlerde de buna dair işaretler vardır.

emriyle denizde hareket eden gemileri size müsahhar kıldı. Gök-yüzünü, Onun izni olmaksızın, yere düşmemek için, O tutar (27). Hak Tealâ insanlar hakkında (*son derece*) re'fetlidir, merhametlidir. 66 (*Önce*) sizi dirilten, sonra sizi öldürecek, (*daha*) sonra gene diriltecek olan Odur. Şüphe yok ki insan nankördür. 67 Her ümmete riayet edeceği bir şeriat verdik (28). Artık bu vadide seninle hiçbir münazaada bulunmasınlar, sen insanları Tanrının yoluna davet et! Muhakkak ki sen dosdoğru yol üzeresin! 68 Şayet seninle mücadele ederlerse de ki: Hak Tealâ işlediğinizi daha iyi bilir. 69 Hak Tealâ kıyamet günü aranızda anlaşamadığınız şeyler hakkında hükmedecek! 70 Bilmiyor musun ki Hak Tealâ gökte

---

[27] Âyetin birinci kısmı müslümanlara zaferi müjdeliyor, daha sonraki kısmı muhalifleri Allahın azabı ile tehdit ederek Allahın bu azabı bir zaman için tuttuğunu, çünkü insanlar hakkında re'fetli, rahmetli olduğunu beyan ediyor. Semayı tutmaktan murat, muhaliflere erişecek olan İlâhî azabın te'hiridir.

[28] Bu âyet te islâmiyetin müsamahakârlığını gösteren âyetlerden birîdir.

ve yerde ne varsa hepsini bilir. Bunların hepsi bir kitaptadır. Bu iş, Allaha göre, kolaydır.. 71 Onlar Allahtan gayri, Allahın hiçbir bürhan göndermediği, kendilerinin de hiçbir bilgileri bulunmadığı şeylere taparlar, zalimler için hiçbir yardımcı yoktur. 72 Onlara âyetlerimiz apaçık gönderildiği zaman kâfirlerin simasından inkârlarını anlarsın. Âyetlerimizi onlara okuyanlara hemen saldırırlar! de ki: Bundan daha fenasını size haber vereyim: Ateş! Hak Tealâ onu kâfirlere vadetti. O ne kötü bir konaktır!

BÖLÜM: 10 — MÜŞRİKLİK MAHVOLACAK!

73 Ey Nâs! Size bir misal irat olundu. Onu dinleyiniz. Sizin Allahı bırakıp taptıklarınız, hep toplansalar da hiçbir zaman bir sinek yaratamazlar. Sinek bile onlardan birşey kapsa, onu geri alamazlar. Talip te âciz, matlup ta âciz. 74 Onlar Allahı lâyık olduğu gibi tanımadılar, (*kudret ve azametini*) takdir edemediler. Hak Tealâ (*ise*) kuvvetlidir. 75 Hak Tealâ, meleklerden, insanlardan elçiler seçer. Şüphe yok ki Allah işiticidir, görücüdür. 76 Olanı da, olacağı da bilir. Bütün işler, Allaha döner. 77 Ey mü'minler! rükû edin, sücut edin, Tanrınıza tapının, hayır işleyin ki, murada eresiniz. 78 Hak Tealâ yolunda hakkiyle ve ancak Onun için cihat edin. Hak Tealâ sizi seçti, dinde darlık, güçlük vermedi. Bu sizin atanız İbrahimin dinidir. Size daha evvel de, bu kitapta da (29) müslüman adını vermişti ki peygamber size şahit olsun, siz de nâsa şahit olasınız. Artık namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Allaha sımsıkı sarılın. Sizin yârınız, yardımcınız, Odur. O ne güzel yâr, ne güzel yardımcıdır!

---

[29] Allahın Hak dini ve bütün peygamberlerin dini olan hakikî din müslümanlıktır. Hazreti İbarahim kendi zürriyeti içinden bir peygamberin zuhuruna dua etmişti (2 : 128). Kur'anı Kerim, İbrahimin müslüman olduğunu daima kaydeder, çünkü Hazreti İbrahim Allaha tam teslim olmuş bir insandı ve tam müslümandı.

CÜZ: 18

SÛRE: 23

MÜMİNÛN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 6 bölümdür; 119 âyettir.)

Konusu:

Bu sûre ile Mekke devrinin üçüncü grupu nihayet bulur. Ona «Müminun» yani müminler sûresi denilmesinin sebebi, müminlerin zaferinden bahsetmesidir. İmam Suyutî bu sûreyi Mekke sûrelerinin en sonuncusu sayar. Zaten bu sûrenin Mekkî olduğunda ihtilâf yoktur. Sûrenin mevzuu, onun Mekke devrinin en son kısmına ait olduğunu göstermektedir. Sûrenin son kısmı, kötülerin nasıl cezaya uğrıyacağını anlatmaktadır. Bu sözler, amansız bir düşmana karşı söylenen en son sözler sayılabilir. Muhalifler, azabın acısını tatmışlar, tekrar rahmetle karşılaşmışlar, fakat bundan ibret almamışlardı. Onun için bu sûrenin Mekkede nazil olan sûrelerin sonuncuları arasında olduğu muhakkak gibidir. İmam Suyutînin bu baptaki mütaleası doğrudur.

Güzel nasihatlar namına söylenen son söz, müminlerin muhakkak muzaffer olacaklarına dair en kat'î beyan olmak haysiyetiyle bu sûre de, İslâmın parlak ve aydınlık atisinden bahseden sûrelerin biri olduğunda şüphe yoktur. Hattâ bu sûre, bu itibar ile bundan evvelki sûrenin mâbadidir. Onun için sûrenin ilk kısmında müminlerin muhakkak muzaffer olacakları kuvvetli ve kat'î bir surette ifade olundukıan sonra evvelki peygamberlerin de ayni şekilde muvaffak oldukları birinci kısmı takip eden iki kısımda anlatılır ve dördüncü kısımda, Hazreti Muhammedin hayatından bahsedilir. Onun hayatının daha evvelki peygamberlerin hayatını tekrardan ibaret olduğu gösterilir. Hazreti Muhammedin risaleti müşrikliğe vurulan en son ve en kat'î darbe idi. Sûrenin beşinci kısmı bunu gösterdikten sonra altıncı kısmı kötülerin encamını göstererek onların mutlaka pişman olacaklarını izah eder.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — MÜMİNLERİN FELÂHI

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1, 2 O müminler ki namazlarında, huşu üzeredirler, 3 beyhude, boş sözlerden yüz çevirirler, 4 zekâtı verirler, 5, 6, 7 kendileriyle meşru münasebette bulunmaları töhmeti müstelzim olmayan zevceleri ile sağ ellerinin mülkü olanlardan başkasına karşı, — bu ikisinden başkasını dilerse haddi aşmış olacağı için—

utanılacak yerlerini haramdan saklarlar (1), 8 emanetlerine, ahitlerine riayet ederler, 9, 10 namazlarını vaktinde kılarak muhafaza ederler, (*bunlar*) muhakkak ki umduklarına ererler. 11 Bunlar o vârislerdir ki en yüksek cennete (*Firdevse*) vâris olurlar. Ve onlar orada daim kalırlar. 12 Muhakkak ki Biz insanı balçığın mayasından yarattık, 13 sonra onu sağlam bir karargâhta nutfe kıldık, 14 sonra nutfeyi kan pıhtısı, bu kan pıhtısını bir çiğnem et yaptık, o bir çiğnem ette kemikler yarattık, kemikleri et ile

[1] Erkek veya kadın her müslüman, başkalarının yanında, utanılacak yerlerini açmaz. Yalnız kadınlar, kocaları veya kadın hizmetçileri yanında bir dereceye kadar serbestiyi haizdirler. Erkekler de zevceleri ve hizmetçileri nezdinde ayni şekilde hareket edebilirler. Bu surei şerifenin Mekkî olduğu unutulmamalıdır. Cariyelerin zevce olarak nasıl alınacakları daha sonra Medine devrinde izah olunmuştur. Sağ ellerin mülkü 4 : 25 de beyan olunan şerait dahilinde muamele görmek gerektir.

örttük. Sonra onu başka bir yaradılışta yaptık (2). Yaradanların en güzeli olan Allahın kudreti, hikmeti, hakkiyle yücedir. 15 Sonra siz bundan sonra öleceksiniz. 16 Sonra kıyamet günü kaldırılacaksınız. 17 Muhakkak ki Biz üstünüzde yedi yol yarattık (3). Biz yarattığımızı asla ihmal etmeyiz. 18 Göklerden ölçü ile su indirdik, onu yeryüzünde berkarar kıldık. Onu yerden gidermeğe de gücümüz yeter. 19 Size onunla, hurmalıklardan, asmalardan bağlar peyda ettik. O bağlarda nice nice meyvalar vardır ki on-

---

[2] Burada insanın yaradılışından bahsolunurken onun topraktan nasıl vücuda getirildiği ve onun toprak mayasından yaratıldığı anlatılıyor. Çünkü nutfe, herhangi şekilde olursa olsun topraktan alınan gıdanın hulâsasıdır. Sûrei şerifenin ilk on âyeti ruhî tekâmülünden bahsettiği halde burada fiziki tekâmülünden bahsolunmakta ve bu suretle iki tekâmülü mukayese imkânı hasıl olmaktadır.

[3] Burada yer ve gök yerine yedi yoldan bahsolunuyor ki bunlar arzdan başka manzumei şemsiyenin yedi yıldızına ait feleklerdir. Bundan da «sema» üstündeki herşey, bulut, daha yüksek tabakalar, seyyareler, seyyarelerin felekleri, gözle görünen bütün kevakip (yıldızlar) manalarına gelir.

lardan yersiniz. 20 Sinâ dağında yetişen bir ağaç'ta vardır ki yağ çıkarır ve yiyecek kimseler için katık olur (4). 21 Sizin için davarlarda da ibret vardır. Onların karınlarındakinden sizi içiririz. Onlardan birçok istifadeler temin edersiniz, etlerini de yersiniz. 22 Onların üzerine de, gemilere de yüklenirsiniz.

BÖLÜM: 2 — NUHUN MUVAFFAKIYETİ

23 Nuhu, kavmine göndermiştik. Onlara dedi ki: Ey kavmim: Allaha tapın. Sizin Ondan başka tapacağınız yoktur. Hâlâ sakınmıyacak mısınız?. 24 Nuhun kevminden kâfir olanların ileri gelenleri dediler ki: Bu, sizin gibi bir insandan başka birşey değil. Size üstün olmak istiyor. Allah dileseydi melekler indirirdi. Biz önce gelen babalarımızdan böyle birşey duymadık. 25 (*Nuh*), delibir adamdan başka birşey değil. Ona bir zaman için tahammül edin. Bekleyin. 26 (*Nuh*), dedi ki: (*Ulu*) Tanrım! Beni yalana çıkarmalarından dolayı bana yardım et! 27 Biz de ona vahyettik: Gözümüzün önünde, sana bildirdiğimiz gibi bir gemi yap. Emrimiz gelip vadi kaynayınca geminin içine her çeşitten ikişer tane al, içlerinden hükmü giyenlerden başka aileni götür. Zulmedenler hakkında Bana birşey söyleme! Onlar boğulacaklardır. 28 Sen ve seninle beraber olanlar gemiye yerleşince de ki: Bizi zalim olan kavmin elinden kurtaran Allaha hamdolsun! 29 Sonra de ki: (*Ulu*) Tanrım bizi (*hayırlısiyle*) mübarek bir yere indir. Hayırlı yere indirenlerin en hayırlısı Sensin! 30 Şüphe yok ki bunda ibretler vardır. Yine şüphe yok ki Biz insanları muhakkak deneriz. 31, 32 Bunlardan sonra başka bir nesil peyda ettik, onlara kendilerinden bir peygamber gönderdik. (*O da onlara*:) Allaha tapın, sizin Ondan başka tapacağınız yoktur! (*Hâlâ*) sakınmıyor musunuz? dedi.

BÖLÜM: 3 — NUHTAN SONRAKİ PEYGAMBERLER

33 Kavminden kâfir olup âhirete kavuşmayı inkâr eden ve dünya hayatında refaha nail olanlar dediler ki: "Bu, sizin gibi bir

[4] Zeytin ağacıdır.

insandan başka birşey değildir. Yediklerinizden yiyor, içtiklerinizden içiyor. 34 Kendiniz gibi bir beşere boyun eğecek olursanız herhalde ziyan edersiniz. 35 Onun size va'dettiği ne? Öldükten, toprak, kemik kesildikten sonra tekrar meydana çıkmak mı? 36 Heyhat, heyhat! Size va'dolunan şey nekadar uzak! 37 Hayat, bu dünya hayatıdır. (*Kimimiz*) ölür, kimimiz doğar. Bir daha dirileceğimiz yoktur. 38 Bu öyle bir adamdır ki Allaha karşı yalan uyduruyor. Biz ona asla inanacak değiliz!„ 39 O Peygamber "*(Ulu)* Tanrım! dedi, beni yalan saydıklarından dolayı bana yardım et!„ 40 Hak Tealâ buyurdu: Birazdan hepsi de muhakkak pişman olacaklar. 41 Bunun üzerine onlar, hak ve adaletle, korkunç bir sese uğradılar. Onları çörçöpe çevirdik. Zalimler, uzak olsunlar! 42 Onlardan sonra başka nesiller peyda ettik. 43 Hiçbir kimse azabını, çabuklaştıramaz, geciktiremez de. 44 Sonra biribiri ardınca Peygamberlerimizi gönderdik. Her ümmete Peygamber geldikçe onu

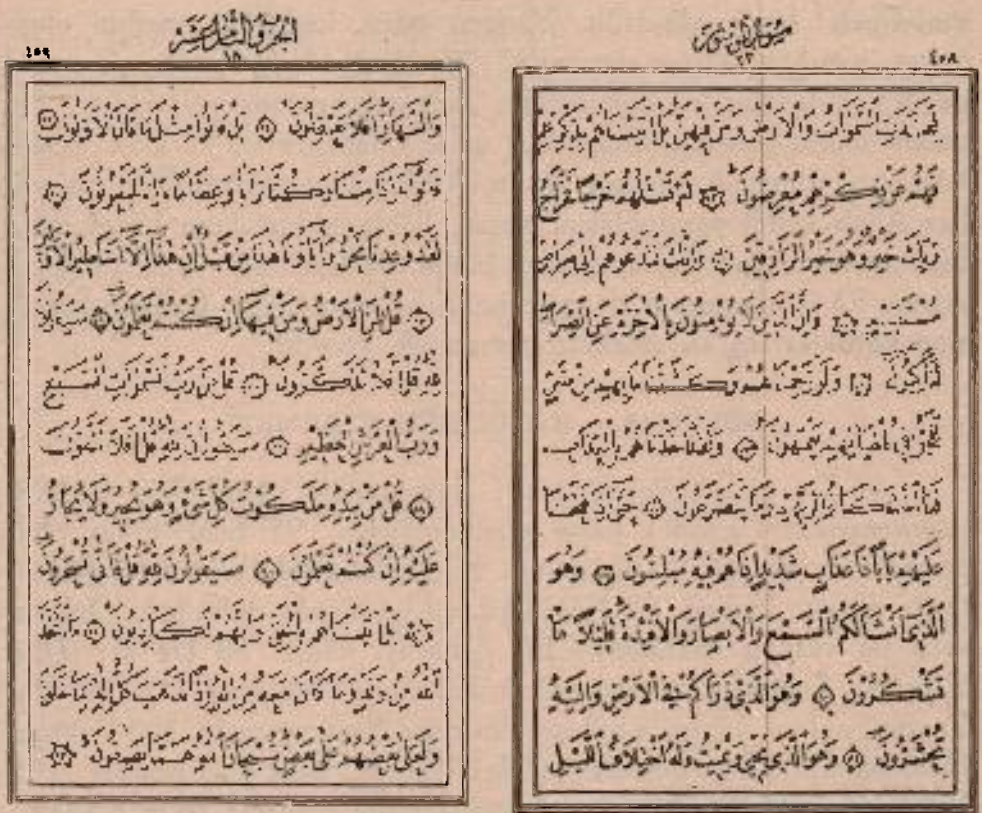

yalan sayarlardı. Biz de onları biribirine takip ettirdik. Onların hikâyeleri kaldı. İman etmiyen cemaat, uzak olsun! 45 Sonra Musa ile Harunu âyetlerimizle ve apaçık bürhanlarla, 46, 47 Fir'avun ile (*Kavminin*) ileri gelenlerine gönderdik, onlar kibirlendiler. Zaten onlar mağrur ve cebbar kimselerdi. 48 (*Onun için:*) "Kavmi bize kulluk ettiği halde biz, bizim gibi iki insana mı kulluk edeceğiz?„ dediler. 49 Ve ikisini de yalan saydılar da helâke uğrayanlardan oldular. 50 Biz Musaya kitap verdik ki (*kavmi*) doğru yolu bulsunlar. 51 Meryem oğlunu da, anasını da, birer âyet kıldık. Onları yüksek, suyu akar, otlak bir tepede barındırdık.

BÖLÜM: 4 — BÜYÜKLÜK SERVETLE DEĞİL, AHLÂKLADIR

52 Ey Peygamberler! İyi ve temiz olan şeyleri yeyin. Doğru dürüst işleri işleyin. Çünkü Ben işlediklerinizi hakkiyle bilirim. 53 Muhakkak ki bu sizin ümmetiniz, bir tek ümmettir, Ben de sizin

Tanrınızım. Bana karşı vazifelerinize dikkat edin. 54 Fakat onlar, (*o ümmetler*), fırkalara parçalanıp bölük bölük oldular. Herbir bölük kendi haliyle, kendi elindeki ile memnundu. 55 Onları bir zamana kadar koyu şaşkınlıkları içinde bırak. 56 Onlar verdiğimiz mallarla, evlâtlarla, 57 kendilerine yardım edip iyiliklerine koştuğumuzu mu sanıyorlar? (*hayır*); onlar farkında değiller! 58 Şüphe yok ki Tanrının heybetinden korkanlar, 59 Tanrının âyetlerine inanmış olanlar, 60 Tanrılarına asla eş-ortak katmayanlar, 61 Tanrılarına döneceklerine (*inandıklarından*) yürekleri titreyerek vereceklerini verenler, 62 hayır işlerine koşarak yarışırlar ve hayır işlerine varmakta ileri geçerler. 63 Biz hiçbir kimseye, gücünün yettiğinden başka birşey yüklemeyiz. Nezdimizde ancak doğru söyler kitap vardır. Onlara asla gadrolunmaz. 64 Belki onların kalpleri (*hayır işlerine karşı*) koyu şaşkınlıklar içindedir. Onların bundan başka işledikleri birtakım işler de vardır. 65 Biz onların refah içinde yüzenlerini azaba uğratınca, birdenbire feryat ederek yardım dilerler. 66 Bugün yardım dilemeyin! Muhakkak ki size Bizden yardım yoktur. 67 Âyetlerimiz size okunuyor, siz ise gerisingeriye dönüyor, 68 kibirleniyor, (*Kur'an hakkında*) ileri geri sözler söylüyor, ondan yüz çevirip uzaklaşıyordunuz. 69 Onlar bu sözü iyiden iyiye düşünmüyorlar mı, yoksa kendilerine, önce gelenlere gönderilmiyen birşey mi geldi? 70 Yahut Peygamberlerini tanımadılar da onun için mi onu inkâr ediyorlar? 71 Yoksa onda delilik mi var, diyorlar? Hayır, hayır, (*Peygamber*) onlara hakkı getirdi. Fakat onların çoğu da Hakkı sevmiyor ve istemiyorlar. 72 Hak, onların hava ve heveslerine uysaydı, gökler de, yer de içindekiler de fesat bulurdu. Hayır, Biz onlara şeref getiren, öğüt veren kitap verdik te onlar bu şereften yüz çeviriyorlar. 73 Yoksa sen onlardan ücret mi istiyorsun? Hayır, senin Tanrının ecri daha hayırlıdır. Râzıkların en iyisi odur. 74 Muhakkak ki sen onları dosdoğru yola davet ediyorsun. 75 Âhirete inanmıyanlar, muhakkak ki, doğru yoldan sapıyorlar, 76 onlara acıyıp uğradıkları derdi, belâyı üzerlerinden kaldıracak olursak, azgınlıklarında şaşkın şaşkın temadi ederlerdi. 77 Biz onları azaba da uğrattığımız halde onlar yine boyun eğmemiş, yine yalvarıp yakarmamışlardı. 78 Nihayet onlara şiddetli bir azap kapısını açınca onlar da hemen şaşıp kaldılar (*ve meyus oldular*).

BÖLÜM: 5 — MÜŞRİKLİK KENDİ KENDİNİ MAHKÛM EDER.

79 Size kulaklar, gözler, yürekler yaratan Odur *(da)* nekadar az şükredersiniz! 80 Sizi yeryüzünde türeten Odur. Onun nezdinde toplanacaksınız. 81 Dirilten de, öldüren de Odur, gece ile gündüzün biribiri ardınca gelip geçmesi Onun hükmü iledir. Hâlâ anlamıyor musunuz? 82 Hayır onlar daha evvel gelip geçenlerin dediklerini diyerek: 83 "Biz ölüp toprak ve kemik olduktan sonra tekrar mı dirileceğiz? 84 Bize de, bizden evvelki atalarımıza da bunlar va'dolunmuştu. Bunlar önce gelenlerin masallarından başka birşey değil!„ dediler. 85 De ki: Arz ile arzın içindekiler kimindir? Biliyorsanız (*söyleyin*). 86 Allahındır, diyecekler. (*Sen de*) de ki: Hâlâ düşünmüyor ve anlamıyor musunuz? 87 De ki: Yedi kat gökle yüce arşın Tanrısı kimdir? 88 Allahtır, diyecekler. Sen de de ki: Hâlâ sakınmıyacak mısınız? 89 De ki: Herşeyin mukadderatı, (*bütün*

malikiyeti) kimin elindedir. Yardım eden, kendisine yardım olunmıyan kimdir? Biliyor musunuz? 90 Allahtır! diyecekler. O halde ne diye aldanıyor, ne diye Allaha karşıgeliyorsunuz? 91 Hayır, Biz onlara hakkı getirdik. Muhakkak onlar yalancıdırlar. 92 Hak Tealâ, asla oğul edinmedi. Onunla başka hiçbir mabut yoktur. Öyle olsaydı her Allah kendi yarattıklarını alırdı, ilâhların birtakımı birtakımına üstün gelirdi. Hak Tealâ, onların bütün vasıflarından yücedir, münezzehtir. 93 Görünmiyeni de, görüneni de bilen Odur. Onların kendisine kattıkları eş ve ortaktan tamamiyle yücedir.

BÖLÜM: 6 — KÖTÜLERİN NEDAMETİ

94 De ki: "(*Ulu*) Tanrım! Şayet onların uğradıkları tehdidi, (*uğrayacakları azabı*) bana göstereceksen, 95 beni zalim olan cemaatle bırakma!„ 96 Biz onlara vukubulan tehdidimizi sana göstermeğe elbette kadiriz. 97 Kötülüğü, en iyi tarzda defet (4). Onların sana ne vasıflar taktıklarını Biz daha iyi biliriz. 98 De ki: (*Ulu*) Tanrım! Şeytanların vesveselerinden Sana sığınırım (5). 99 Ulu Tanrım, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım. 100 Vaktaki ölüm onların birini enseler "(*Ulu*) Tanrım, beni geri gönder, 101 belki doğru dürüst işler işlerim, zayi ettiğim ömrümü telâfi ederim„ der. Hayır, hayır, onun bu söylediği söz, (*boş*) bir sözdür. Onların önlerinde, tekrar dirilecekleri güne kadar dikilen, bir (*engel*) vardır. 102 Sûr üfürülünce, o gün aralarında hısımlık bağları kalmaz, biri-

[4] Kötülük defedilmelidir. Fakat kötülük defedilirken nazarı dikkate alınacak nokta onu en iyi şekilde defetmektir. Bir kötülüğü defetmek için iyilik edebilirsen onu hemen yap. Fakat bir kötülüğü defetmek için ceza lâzımsa, kötülüğü defetmek için o cezayı vermek te bir zarurettir.

[5] Şeytanların vesveseleri kötü insanların çirkin telkinleri idi. Ayni sûrenin 100 üncü âyetine bakınız. Fakat bu sözleri, umumî manasiyle de aldığımız takdirde yine itiraz edilecek birşey bulunmadığı görülür. Allaha sığınmak, iyiliğin en yüksek şahikasıdır. İnsanın nihayet sığınacağı makam, her kuvvetin menbaı olan Zatı Kibriyadır. Hiçbir fanî, kendi öz Tanrısına sığınmak gibi yüksek bir şereften kendini mahrum etmek istemez. Resuli Ekreme vukubulan bu İlâhî vahy, kendi ruhunun bütün iştiyakını da ifade ediyor. Resuli Ekremin bütün hayatını tebarüz ettiren en belli başlı esaslardan biri bu idi. Onun bütün zevki, herne şekil ve mahiyette olursa olsun, bütün şeytanların, bütün kötülüklerin telkinatından âzade kalmaktı. Onun için Hazreti Peygamberin ruhu bütün bu telkinlerden tamamiyle âzade kalmış ve tam bir huzur ve itminan içinde yaşamıştır. Kur'an bu hali «Allaha sığınmak» beyaniyle ifade ediyor.

birlerinin halini de sormaz olurlar. 103 Kimin yaptığı iyilikler ağır gelirse onlar umduklarına ererler. 104 Kimin işledikleri hafif gelirse öz canlarını ziyan edenler, cehennemde daim kalacak olanlar onlardır. 105 Ateşler yüzlerini yalar ve onlar ağır işkenceler içinde yaşarlar. 106 (*Onlara denir ki*:) Âyetlerim size okunmuyor muydu? Siz onları yalan sayıyordunuz! 107 Onlar da der ki: (*Ulu*) Tanrımız! Bedbahtlığımız bize üstün geldi. Biz sapıklık içinde kalmış bir kavim idik. 108 (*Ulu*) Tanrımız! Bizi buradan çıkar. Tekrar kötülüğe dönersek özümüze zulmetmiş oluruz. 109 (*Tanrı*) buyurdu: Zillet içinde susun! Bana birşey demeyin. 110 Kullarımdan bir fırka: (*Ulu*) Tanrımız! derlerdi, biz inandık! Bizi yarlığa! Bizi bağışla, esirgeyenlerin, bağışlayanların en hayırlısı Sensin! 111 Fakat siz onlarla eğlenir, Beni anmayı unutarak onlara gülerdiniz. 112 Onların bütün istihzalarınıza ve ezalarınıza katlanmalarına mukabil, Ben de onları mükâfatlandırdım. Selâmete varan, murada erenler onlardır. 113 Tanrı buyurur: Yeryüzünde kaç yıl kaldınız? 114 Derler: Bir gün

veya daha az bir vakit kaldık! sayanlara sor. 115 Tanrı buyurur: Pek az kaldınız. Bunu bilseydiniz (*dünyaya tapmazdınız.*) 116 Sizi beyhude yere yarattığımızı, Bize dönmiyeceğinizi mi sandınız? 117 Hakkiyle hükümran olan Allahın şanı yücedir. Ondan başka tapacak yoktur. Arş-ı âlânın Tanrısı Odur. 118 Herkim Allah ile beraber, isbatına hiçbir bürhan bulunmıyan, başka bir mabuda taparsa onun hesabı ancak Tanrısına aittir. Kâfirler asla felâh bulamazlar. 119 De ki: (*Ulu*) Tanrım! Yarlığa, bağışla, esirgeyen ve bağışlayanların en hayırlısı Sensin!

SÛRE: 24

NÛR SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur. 9 bölümdür, 64 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin beşinci kısmında İslâmiyet, İlâhî nurun en mükemmel tezahürü olduğu anlatıldığından ve dünyanın her tarafını, doğusunu, batısını aydınlatacağı izah edildiğinden sûreye Nur sûresi denilmiştir.

10 uncu sûreden itibaren devam eden sûrelerin hepsi Mekke devrine ait olduğu halde Nur sûresi Medine devrine aittir. Fakat bu Mekkî sûrelerle bu Medenî sûre arasındaki münasebet çok derindir. Bundan evvelki sûrenin mukaddimesinde işaret ettiğimiz gibi 17 inci sûre ile başlıyan ve 23 üncü sûre ile nihayet bulan Mekke sûreleri İslâmın büyük ve parlak istikbalini bahis mevzuu ediyordu. Nur sûresi ise islâm saltanatının teessüs etmek üzere olduğunu açıkça anlatıyor. Sûrenin en belli başlı mevzuu zina ve zinanın tahrimi değil, islâm nurunun, en parlak İlâhî nur olduğunu, bu nurun asla sönmiyeceğini, onun doğu veya batıya münhasır kalmıyarak, doğuyu da batıyı da aydınlatacağını (35) islâm melekûtunun daimî surette teessüs edeceğini (53) anlatmaktır. Fakat bu melekûtun teessüsü ile saadet ve refah devri de başlıyacağı ve bunlarla beraber zina gibi, bühtan gibi bir takım içtimaî fenalıklara yol bulacağı için her medenî cemiyeti tahrip eden afetlere karşı da tedbirler alınmakta ve bu fenalıkları bertaraf edecek hükümler bahis mevzuu olmaktadır.

Onun için sûrenin birinci kısmı zinayı takbih ve tahrim ile meşgul olur. İkinci kısmı dünya kadınlarının en masumu olan Hazreti Ayşe hakkında bühtanda bulunanların ne büyük bir günah işlediklerini gösterir. Sûrenin üçüncü kısmında Hazreti Ayşe hakkında bühtanda bulunanların affolundukları beyan olunmakla beraber umumiyetle kadınlar hakkında bühtanda bulunanlar takbih olunurlar. Dördüncü kısım, zinaya, karşıgelmenin yollarını izah eder. Bunu takip eden üç kısmın mevzuu müslümanların yüreğinde İlâhî nurun yanması, ve islâm melekûtunun teessüsünde İlâhî kudretin tezahürüdür. Sekizinci kısım, baştaki kısımların mevzuuna dönerek bühtan edicilerin bühtanına nihayet vermek ister. Sûrenin son kısmı hususî işlerin devlet işlerine tercih ve takdim olunmamasını emreder.

Bütün sûrenin Medine devrinde nâzil olduğu üzerinde ittifak vardır. Sûrenin büyük bir kısmı Hicretin beşinci senesinde nâzil olmuştur.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — ZİNA SÛRESİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Bu, *(öyle)* bir sûredir ki onu vahyettik, *(içindeki hükümleri)* farz kıldık, içinde apaçık âyetler gönderdik, ki öğüt kabul edesiniz! 2 Zâni ile zaniyeye, herbirine, yüzer kırbaç vurun, Allaha ve âhiret gününe inanıyorsanız Allaha itaat hususunda zani ve zaniyeye acımayın, müminlerden bir taife de, bu cezanın icrasına şahit olsunlar (1). 3 Zâni erkek ancak zâni veya müşrik bir ka-

[1] İffet, medenî bir cemiyetin en belli başlı fazileti olmak icap eder. Erkek veya kadın için en büyük fazilet odur. Müslümanlığın en fazla kıymet verdiği faziletlerden biri iffettir. Bununla beraber şunu da kaydetmek lâzımdır: Kur'an zina cezası olarak, ölünciye kadar recimden, yani taşlanmaktan bahsetmez. 4 üncü

dını nikâhlayabilir. Zâni kadın da ancak zâni veya müşrik bir erkeğe nikâhlanır. Bu yolda evlenmek, müminlere haram edilmiştir (2). 4 Namuslu, hür kadınları itham edip dört şahit getirmiyen kimselere seksen kırbaç vurun. Onların şehadetlerini asla kabul etmeyin. Fâsık kimseler onlardır (3). 5 Bu hareketten sonra tebvbe edip hallerini ıslah edenler müstesnadırlar. Çünkü Cenabı Hak yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 6-7 Zevcelerini itham edip kendilerinden başka şahitleri olmıyan kimselerden herbirinin dört kere şehadet etmesi (4), sözünde gerçek olduğuna Allahı şahit tutması, beşinci kere de, yalancı ise Allahın lânetine uğramayı dilemesi lâzımdır. 8 Zevcenin de, kocası yalan söylüyor diye, Allahı şâhit tutarak dört kere yemın etmesi, 9 beşincide de kocası doğru söylüyorsa Allahın gazabine uğramayı dilemesi, onu zina cezasından kurtarır. 10 Allahın hakkınızda lûtuf ve inayeti bulunmasaydı, Zatı Kibriyası tevbeyi kabul edici, her işi hikmetle çevirici olmasaydı cezanızı tacil ederdi.

BÖLÜM: 2 — AYŞEYE BÜHTAN EDENLER

11 (*Ayşe hakkında*) iftirada bulunanlar içinizden bir cemaattir (5). Siz bunu hakkınızda fena sanmayın. Belki hakkınızda hayırdır. Müfterilerden herbiri kazandığı günahın (*vebalini*) çeker. Iftiranın

---

sûrenin 25 inci âyeti ise zina cezasının yarı yarıya indirilebileceğini anlatır. Bazı hâdiselerde recimden bahsolunur. Bunlar sahih olarak kabul olunsa da, bu âyetin nazil olmasından sonra recmin tatbik olunduğunu gösteren bir delil yoktur. Bu gibi mücrimlere değnek ile, yahut el ile vurduklarını, bunların bağlanmadıklarını ve soyulmadıklarını gösteren hâdiseler vardır. Cezadan maksadın, işkence değil, fakat terzil olduğu anlaşılıyor.

[2] Âyeti Kerime zâni ve zâniyeleri cemiyetten ayırmakta, zâni ve zâniyelerin doğru, dürüst ve afif insanlarla zevciyet münasebetleri tesis etmelerine mani olmaktadır. Bu tedbir, herşeyden fazla zinayı men'e hâdimdir.

[3] Bu tedbir, hür ve namuslu kadınlar aleyhinde zina töhmetlerinin vukuunu menediyor.

[4] Bu Âyeti Kerime, zevcelerini hıyanetle itham ederek şahitleri bulunmıyan kimseleri bahis mevzuu etmektedir. Bu gibi hâdiselerde talâk hükmü verilir, zevc şahit göstermediği halde, ceza görmez. Zevce töhmeti inkâr ederse zina haddinden kurtulur.

[5] Hicretin beşinci senesinde Mustalık oğullarına karşı bir sefer yapılmıştı. Hazreti Ayşe, bu seferde Hazreti Peygambere refakat ediyordu. Seferden dönüş esnasında Hazreti Ayşe, hususî bir iş için kafileden biraz uzaklaşmış, geri döndüğü zaman, boynundaki gerdanlığı düşürdüğünü görerek onu aramağa çıkmıştı. Hazreti Ayşe gerdanlığını aramakla meşgul iken kafile hareket ettiği, hizmetçileri onu da kendi tahtırevanının içinde sandıkları için hareket etmişler, Hazreti Ayşe de kafilenin yerinde kimseyi bulamadığı için yerinde oturarak kendisini aramalarını beklemişti. Kafilenin gerisinden gelen Safvan, Hazreti Ayşeyi yolda bulduğu için onu devesine bindirerek kafileye ulaştırmış, münafıklar bu hâdiseyi ele alarak

büyüğünü üzerine alansa, büyük bir azaba uğrayacaktır (6). 12 İman eden erkekler ve iman eden kadınlar kendi dindaşları hakkında hüsnü zanda bulunup niçin bu apaçık iftiradır demediler? (7) 13 Müfteriler niçin dört şahit getirmediler? Şahit getirmediklerine göre, onlar, Allah nazarında, yalancıdırlar. 14 Allahın dünya ve âhirette hakkınızdaki lûtuf ve inayeti olmasaydı içine daldığınız dedikodu yüzünden büyük azaba uğrardınız. 15 Hani siz o iftirayı dilden dile dolaştırıp hiçbir bilginiz olmadığı halde ağzınıza alıp söylüyor, bunu kolay ve vebalsiz bir iş sanıyordunuz. Halbuki,

---

bir sürü iftiralar uydurmuş, bunları yaymış, bazı müslümanlar da bu iftiralara inanmışlardı. Hazreti Ayşenin masumiyeti tebeyyün ettiği için iftirayı uyduranları cezaya çarptılar. Âyette bahis mevzuu olan büyük azap budur.

[6] İftiranın büyüğünü üzerine alan zat, münafıklar reisi Abdullah İbn Ubeyy İbn Selûl'dü. İftirayı uydurup neşreden o idi.

[7] Çünkü bu sahte ve asılsız uydurmaya, herhangi bir suretle renk vereçek hçibir şahit, hiçbir karine yoktur.

bu (*iş*), Allah nazarında büyük bir günahtır. 16 Onu duyduğunuz zaman niçin: "Böyle birşeyden bahsetmek bize yaraşmaz. Seni tenzih ederiz Allahım! Bu pek büyük bir bühtandır!„ demediniz? 17 Hak Tealâ, mü'minseniz bu gibi şeylere bir daha dönmemek için, size öğüt veriyor. 18 Hak Tealâ size âyetleri apaçık bildiriyor. Hak Tealâ, herşeyi hakkiyle bilir, her işi hikmetle çevirir. 19 Mü'minler arasında kötülük ve hayasızlığın faş olmasını isteyenler ve sevenler için dünya ve âhirette acıklı azap vardır. Hak Tealâ bilir, sizse bilmezsiniz. 20 Allahın hakkınızda lûtuf ve inayeti olmasaydı, re'fet ve rahmeti galip bulunmasaydı (*cezanızı elbet çabuklaştırırdı*).

BÖLÜM: 3 — AYŞEYE BÜHTAN EDENLER

21 Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın! Kim şeytanın izine uyarsa (*bilsin ki şeytan*) hayasızlığı, kötülüğü emreder. Allahın hakkınızda lûtuf ve rahmeti bulunmasaydı içinizden biri de asla pâk olamazdı. Fakat Hak Tealâ dilediğini pâk kılar, kendisi herşeyi işidici, herşeyi hakkiyle bilicidir. 22 İçinizden iyilik ve varlık sahibi olanlar, akrabalarına, yoksullara, hicret edenlere birşey vermemeğe yemin etmesinler (8); affetsinler, bağışlasınlar. Sizler, Allahın sizi yarlığamasını sevmez misiniz? Hak Tealâ yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 23 Onlar ki hür, afif, (*kötülükten*) habersiz, mü'min kadınları itham ederler, dünyada da, âhirette de Allahın rahmetinden kovulmuş, lânete uğramış kimselerdir, onlar için büyük azap ta vardır. 24 O gün bunların dilleri, elleri ve ayakları, işledikleri şeylere şehadet eder. 25 O gün Hak Tealâ onlara istihkaklarını tamamiyle verir. Onlar da Allahın apaçık Hak olduğunu tanırlar. 26 Kötü, murdar şeyler ve sözler, kötülere ve murdarlara; kötü ve murdarlar da kötü ve murdar şeyler ve sözlere

---

[8] Hazreti Ayşenin babası, Hazreti Ebu Bekir, Mistah namındaki bir akrabasının, bühtan hâdisesine iştirak etmesi üzerine, ona bakmamağa ve yardım etmemeğe yemin etmişti. Âyeti Kerime buna mani oluyor. Resuli Ekrem bühtan hâdisesine iştirak edenlere cezalarını verdikten sonra onlara kin gütmemiş ve kimsenin onlara karşı fenalık etmesine, kin beslemesine müsaade etmemişti.

Âyeti Kerime Hazreti Ebu Bekiri «fazl» ve «vüs'at» iyilik ve varlık sahibi olmakla yadetmektedir. Bunların birincisi onun ruhanî ve ahlâkî kemaline, ikincisi maddî servetine işaret ediyor.

yakışır. İyi ve temiz şeyler ve sözler iyilere, iyi ve temiz insanlar da iyi ve temiz şeylere ve sözlere yaraşırlar. Bunlar onların söylediklerinden tamamiyle beridirler. Bunlar yarlığanırlar ve en nimetli şerefe nail olurlar.

BÖLÜM: 4 — ZİNAYI MENEDECEK TEDBİRLER

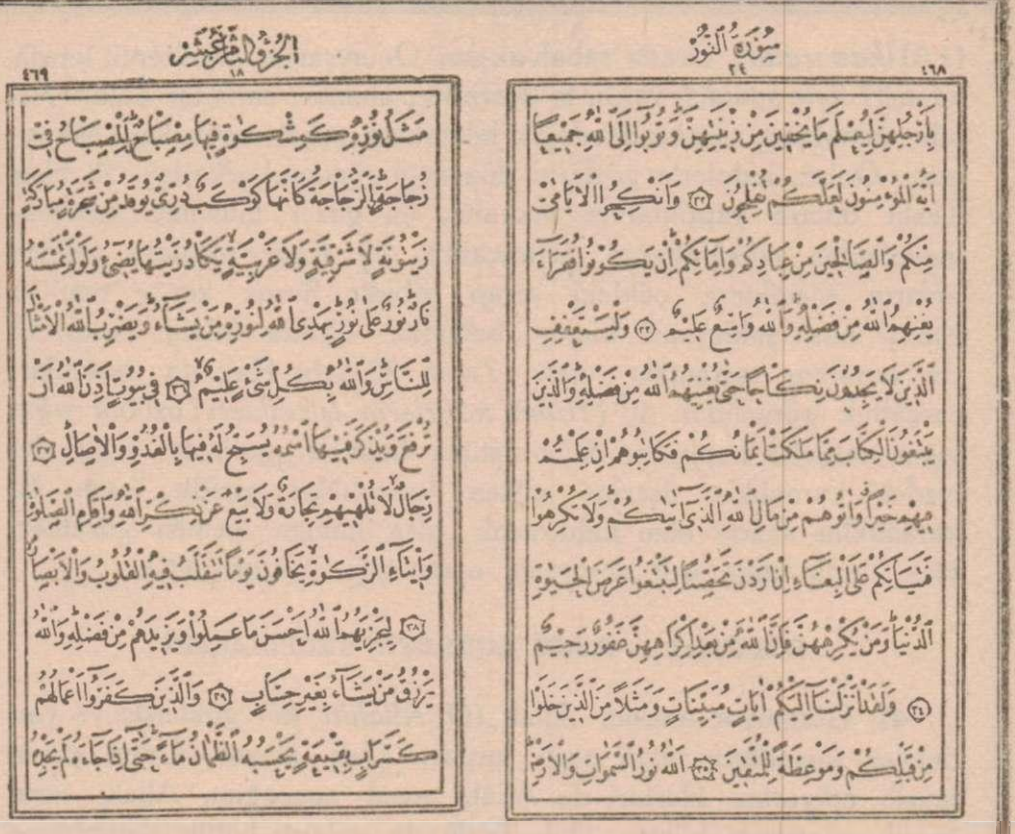
27 Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, sahiplerinden izin alıp selâm vermeden girmeyin. Düşünürseniz, bunun hakkınızda daha hayırlı olduğunu anlarsınız. 28 Şayet bu evlerde bir kimseyi bulamazsanız, müsaade edilinceye kadar girmeyin Size "geri dönün„ denilirse, dönün! Bu hareket hakkınızda, daha hayırlı, daha nezihtir. Hak Tealâ, işlediklerinizi hakkiyle bilir. 29 Gayri meskûn olup size menfaati olan evlere girmenizde sizin için vebal yoktur. Hak Tealâ sizin aşikâr kıldığınız, gizli tuttuğunuz şeyleri hep bilir. 30 Müminlere de ki: Gözlerini namahremden

sakınsınlar, örtülecek yerlerini korusunlar. Bu hal onlar için daha nezahetlidir. Hak Tealâ onların işlediklerinden haberdardır. 31 Mü'min kadınlara de ki: Gözlerini namahremlerden sakınsınlar, örtülecek yerlerini korusunlar. Ziynetlerinin görünen kısmından fazlasını göstermesinler. Örtülerini omuzlarından aşağı doğru sarkıtsınlar. Ziynetlerini ancak kocalarından, yahut babalarından, yahut kocalarının babasından yahut oğullarından, yahut üveyi oğullarından, yahut kardeşlerinden, yahut kardeşlerinin oğullarından veya kız kardeşlerinin oğullarından, yahut kadınlarından yahut memlûklerinden, yahut erkeklikten kesilmiş hizmetçilerden, yahut kadınların gizli kalan yerlerine muttali olmayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri ziynet bilinsin diye ayaklarını birbirine vurmasınlar. Hepiniz Allaha tevbe edin, ey müminler! Ta ki murada eresiniz! 32 İçinizde evli olmayanları, köle ve cariyelerinizden nikâha lâyık olanları evlendirin. Onlar fakir iseler Hak Tealâ onları kereminden zengin kılar. Hak Tealânın nimeti boldur. Herşeyi de hakkiyle bilir (9). 33 Evlenmeğe gücü yetmiyenler de, Allahın lûtf-u kereminden zengin oluncıya kadar iffetlerini korusunlar. Memlûklerinizden, serbestisini satın almak isteyenlerin, salâhı halini görürseniz, onlarla yazışın (10). Onlara Allahın size verdiği maldan verin. Cariyelerinizi, namuslu yaşamak istedikleri halde dünya hayatının malı için fuhşa sevketmeyin. Zorlama ile fuhşa sevkinden sonra Allah onları yarlığar, bağışlar (11). 34 Biz size (*ahkâmı*) beyan eden âyetler, sizden evvelkilerin (*halinden*) misaller, sakınanlara, öğütler gönderdik.

---

[9] Kur'an nazarında evlilik insanın tabiî halidir. Onun için bütün bekârların evlendirilmesini emreder. Erkek, kadın kölelerin de evlendirilmelerini ister. Cariyeler ve müstefrişeler yani evlenmemiş kadınları tutmak bu Âyeti Kerimenin beyanına uymaz.

[10] Memlûklerin hürriyetlerine kavuşmaları için her türlü kolaylığın gösterilmesi lâzımdır. Bu kolaylıkların biri de efendi ile kölenin bir mukavele yazarak köleyi azat etmesidir. İslâmiyet kölelikten kurtulmak isteyen her kölenin, efendisine vukubulan müracaatının kabul olunmasını ister. Köleleri, serbestiye kavuşturmak, asrımızın yeniliklerindendir. İslâmiyet ise şu kadar asır evvel, henüz bir kimsenin köleleri azat etmeyi düşünmediği bir sırada bu asîl müesseseyi vücuda getirmiş, bir kölenin serbest olmayı talep edince o talebin is'afını kabul ve kölenin hürriyetini satın alması için kendisine para verilmesini ve yardım olunmasını emretmiştir. Bunun şartı kölenin salah-ı halini görmek, yani onun çalışmağa ve hayatını kazanmağa lâyık olduğunu anlamaktır. Köleleri azat etmek devletin de vazifeleridir. Devlet topladığı zekât ile bu işi yapar. (9 : 60) a bakınız.

BÖLÜM : 5 — İLÂHİ NURUN TECELLİSİ

35 Hak Tealâ göklere ve yere nur (*verendir*), Onun nuru, içinde bir çırağ bulunan kandilin ışığı gibidir. Çırağ billûr içindedir. Billûr parıl parıl parlıyan bir yıldızdır. Doğuluda, batılıda (*Şarklıda ve garplıda*) olmayan mübarek bir zeytin ağacından yakılır. Ateş dokunmasa da onun yağı hemen ışık verecek gibidir. Nur üzere nurdur. Hak Tealâ dilediğini nuruna iletir. Hak Tealâ insanlara, misaller irad eder. Herşeyi hakkiyle bilen Odur (12). 36 (*O nura*) Allahın yüksek tutulmasına; isminin içinde anılmasına izin verdiği evlerde

[11] İslâmiyetten evvel Arabistanda fuhuş hiçbir mukavemete uğramazdı. İslâmiyet ise cariyelerin bile evlendirilmelerini, evlendirilmiyenlerin fuhşa sevkedilmemelerini emreder.

[12] Bu temsilde müslümanlık, İlâhî nura benzetilmektedir. Bu nur, bütün dünyayı aydınlatacak nurdur. Nur herhangi bir rüzgârın üfürmesiyle sönmemek için billûr içindedir. Bu nur o kadar müşa'şadır ki içinde bulunduğu billûr, bir yıldız gibi parıl parıl parlar.

(13) (*kavuşulur*). Orada sabah akşam Onun şanını yücelterek tenzih eden 37 öyle adamlar vardır ki ticaretler, alımlar, satımlar onları Allahı anmaktan, namazı dosdoğru kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerle gözlerin döneceği günden korkarlar. 38 Hak Tealâ onlara yaptıklarına mukabil, en güzel mükâfatı verecek, inayetinden mükâfatlarını artıracaktır. 39 Kâfir olanlara gelince onların işledikleri, çöldeki serap gibidir. Susuz kimse onu su sanır, ona yaklaşınca birşey bulamaz. Orada Allahı bulur. O da hesabını tastamam verir. Zaten Cenabı Hak da hesapları çarçabuk görücüdür. 40 (*Yahut kâfirlerin işledikleri*) üzerini yığın yığın dalgalar kaplıyan, daha üstüne bulutlar gerilmiş engin denizdeki karanlıklar üzerine çöken karanlıklar gibidir. İnsan, bu karanlıklar içinde elini kaldıracak olsa hemen hemen göremez. Hak Tealâ kime ışık vermezse onun ışığı yoktur (15).

BÖLÜM : 6 — İLÂHÎ KUDRETİN TECELLİLERİ

41 Görmüyor musun: Allah (*O Allahtır ki*) göklerde ve yer dekiler, kanatlarını açıp uçan kuşlar, Onu anıyor, Onun şanını tenzih ediyorlar. Herbiri de Allahı nasıl anacağını, Allahı nasıl tenzih edeceğini biliyor. Hak Tealâ da onların bütün işlediklerine hakkiyle vâkıftır. 42 Göklerle yerin mülkü Allahındır. Dönüş Onadır. 43 Görmüyor musun? Hak Tealâ bulutları sürer, sonra on-

---

[13] Kur'anı Kerimde müslümanlığın Allah nuru olduğu birkaç kere beyan olunmuştur. (9 : 32), (61 : 8) burada da müslümanlıktan bahsolunuyor. Âyeti Kerimede bu nuru yaktığı söylenen mübarek zeytin ağacı islâmiyetin remzidir. Nasıl ki incir ağacı museviliği remzeder. (95 : 1) İslâmın nurunu yakan mübarek ağaç, ne doğuludur, ne de batılıdır. Çünkü islâmiyet doğuyu da batıyı da aydınlatacaktır. Onun için bu Âyeti Kerime islâmiyetin doğuyu da batıyı da nuriyle kaplıyacağını müjdeliyor.

[14] Bundan evvelki âyette bahis mevzuu olan İlâhî nura, nerede kavuşulacağı bu âyette beyan olunur ve ona bir takım evlerde tesadüf edileceği anlatılıyor. Bu evlerin fârikası, orada Allahın anılmasıdır. Demek ki bu evler müslümanların evleri idi. Cenabı Hak bu evlerin yüksek olmasına izin verdiği beyan olunmakla islâmiyetin parlak istikbali bir kere daha müjdelenmiştir. Çünkü müslümanlar vazi' ve hakir kulübelerden çıkarak dünyanın en muhteşem kâşanelerine girdiler ve bu suretle bu İlâhî müjde tahakkuk etti.

[15] Bu kısmın ilk tarafı mümınlere verilen İlâhî nurun pırıltısı ve şa'şaasını tasvir ettiği gibi son tarafı kâfirlerin içinde yüzdükleri şüphe ve cehalet karanlıklarını tasvir etmektedir. Bunların zahirî muvaffakıyetleri, çölde göze çarpan serap gibidir. Yahut gözleri körleten zifiri karanlıklar gibidir.

ları toplar, sonra onları birbiri üzerine yığar, sonra onların arasından yağmur çıktığını, Allahın gökten dolularla dolu dağlar indirdiğini görürsün, onunla dilediğini zarara uğratır, dilediğini zarardan korur, Onun şimşeklerinin çakması gözlerin nurunu giderecek gibi olur. 44 Hak Tealâ geceyi gündüzü birbiri ardınca getirir, bunda basiretleri olanlar için ibretler vardır. 45 Hak Tealâ, her yaşayan mahlûku sudan yarattı. Bunların bir kısmı karnı üzerinde, bir kısmı iki ayak ile, bir kısmı dört ayak üzerinde yürür. Hak Tealâ dilediğini yaratır. Çünkü Hak Tealâ herşeye hakkiyle kadirdir. 46 Biz, apaçık âyetler indirdik. Hak Tealâ dilediğini, dosdoğru yola iletir. 47 Onlar derler ki: Allaha da, peygambere de inandık. İtaat ettik. Bundan sonra içlerinden bir fırka yüz çevirdi. Bunlar mü'min değillerdi. 48 (*Çünkü*), aralarında hükmetmek üzere Allah ile peygambere da'vet olundukları zaman içlerinden bir fırka, hemen yüz çevirerek döner. 49 Fakat hak kendi taraflarında olursa itaat ederek peygamberin

yanına giderler. 50 Kalplerinde hastalık mı var? Yoksa şüphe içinde midirler? Yahut Allah ile peygamberlerinin onlara haksızlık etmesinden mi endişe ediyorlar? Hayır, hayır, asıl zalim olanlar onlardır.

BÖLÜM : 7 — İSLÂM MELEKÛTU

51 Aralarında hükmetmek üzere, Allah ile Peygamberi tarafından çağırıldıkları zaman mü'minlerin sözü: "İşittik ve itaat ettik„ sözüdür. Felâha erenler bunlardır. 52 Herkim Allah ile Peygamberine itaat eder, Allaha karşı (*vazifelerine*) dikkat ederse, necat bulanlar onlardır. 53 Onlar, emredersek (*sefere*) muhakkak çıkacaklarına dair, Allaha olanca kuvvetleriyle yemin ettiler. Onlara de ki: Yemin etmeyin! (*Sizden istenen*) makul itaattir. Hak Tealâ bütün işlediklerinize agâhtır. 54 De ki: Allaha itaat edin. Peygambere itaat edin. Yüz çevirirlerse (*peygamberin*) vazifesi, ona yükletilen (*risaletini tebliğdir*), sizin de vazifeniz, size yükletilen (*itaattir; peygambere*) itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz, peygambere düşen: Apaçık tebliğden ibarettir. 55 Hak Tealâ içinizden iman edenlere ve doğru dürüst işler işleyenlere vâ'detti ki: onları daha evvel gelenler gibi yeryüzüne hükümran kıldığı gibi onları da hükümran kılacak, onlar için beğendiği ve hoşnut olduğu dini temelleştirip yayacak, onların içlerindeki korkuyu kaldırıp emniyet verecek. Onlar, yalnız Bana tapacak, Bana hiçbir şerik koşmıyacaklar. Herkim, bundan sonra, nankörlük ederse işte fâsik olanlar onlardır (16). 56 Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Peygambere itaat edin, rahmete nail olursunuz! 57 Kâfirlerin yeryüzünde (*Allahı*) âciz bırakacaklarını sakın zannetme! Onların yuvası ateştir ve o ne çirkin bir uğraktır.

---

[16] Bu Âyeti Kerime islâm melekûtunun teessüsünü müjdeledikten başka onun devam ve bekasını da müjdeliyor ve müslümanların devamlı bir surette hükümran olacaklarını anlatıyor. Bu sûrenin nazil olduğu sırada müslümanlar, her cihetten düşmanları tarafından ihata edilmiş bir halde idiler. Müminler, hâlâ endişe ve korku içinde yaşıyorlardı. Putperestler hâlâ, kudret ve kuvvet sahibi bulunuyorlardı. Halbuki bu sûrede İlâhî nur temsili ile müslümanların zaferi müjdelendikten sonra islâm devletinin teessüsü de bu âyetle gayet sarih bir surette tebşir ediliyor.

BÖLÜM: 8 — HALVETE HÜRMET

58 Ey iman edenler! Memlûkleriniz, baliğ olmıyanlarınız sabah namazından evvel ve öğleyin esvaplarınızı çıkardığınız vakit, yatsı namazından sonra, (*ki soyunduğunuz zamandır*) bu üç vakitte, yanınıza girmek için üç kere izin istesinler. Bu üç vakit te halvet vaktidir. Başka vakitlerde onların yanınıza girmelerinde biribirinize hizmet için dolaşmanızda beis yoktur. Hak Tealâ, böylece âyetlerini beyan eder. Hak Tealâ, herşeyi hakkiyle billir, her işi hikmetle çevirir. 59 İçinizde çocuk olanlar büluğ çağına varınca, onlar da, daha evvel baliğ olanlar gibi izin istesinler. Hak Tealâ, size böylece âyetlerini beyan eder. Hak Tealâ, herşeyi hakkiyle bilir, her işi hikmetle çevirir. 60 Erkeğe varmaktan ümidi kesilmiş kadınların, ziynetlerini göstermemek üzere dış esvaplarını çıkarmalarında beis yoktur. Yapmamaları daha hayırlı

olur. Hak Tealâ, herşeyi işitir, herşeyi hakkiyle bilir. 61 Ama, topal, hasta gibi âcizlerle veya bunların hanelerinde oturup yemek yemenizde beis olmadığı gibi kendi evinizde, veya analarınızın evlerinde, veya kardeşlerinizin evlerinde, veya kız kardeşlerinizin evlerinde, veya amcalarınızın evlerinde, veya halalarınızın evlerinde, veya dayılarınızın evlerinde, veyateyzelerinizinevlerinde ve yahut hazinedarı olduğunuz kimselerin, veya candan olan dostlarınızın evlerinde yemek yemenizde, hep bir arada, veya ayrı ayrı yemenizde de vebal yoktur. Evlere girdiginiz zaman, (*kendiniz gibi olan*) ev halkına Allah tarafından mubarek, güzel bir selâm verin. Hak Tealâ size âyetlerini böylece beyan eder kı akıl erdiresiniz.

BÖLÜM : 9 — UMUMİ İŞLERİN EHEMMİYETİ

62 Mü'minler yalnız onlardır ki Allah ile Peygamberine iman ederler, cemiyetli bir iş için Peygamberle birleştikleri zaman on-

dan izin istemeksizin ayrılmazlar. Senden izin istiyenler, Allah ile Peygamberine inananlardır. Onlar bazı işleri için senden izin istediler mi, içlerinden dilediğine izin ver. Onlar için yarlıganmak dile. Hak Tealâ, yarlığayıcı, bağışlayıcıdır. 63 Resulün sizi çağırmasını aranızda, birbirinizi çağırmanız gibi telâkki etmeyin. Hak Tealâ içinizden kendini saklıyarak sıvışanları bilir. Peygamberin emrine muhalefet edenler başkalarına belâ gelmesinden, yahut acıklı bir azaba çarpmalarından çekinsinler. 64 İyi bilin ki göklerde, yerde ne varsa, hepsi Allahındır. Hak Tealâ ne halde bulunduğunuzu bilir. Kendi tarafına dönecekleri gün onlara bütün işlediklerini haber verir. Hak Tealâ herşeyi hakkiyle bilir.

SÛRE: 25

FÜRKAN SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur. 6 bölümdür, 77 âyettir.

Konusu:

Fürkan, hak ile bâtılın ayırt olmasıdır. Sûreye bu adın verilmesi de bundan ileri gelmiştir. Kur'an, yeni dine salik olanların hayatında büyük bir değişiklik yapacaktı. Onları ruhan yükseltecekti. Onları maddi ve manevî tealiye isal edecekti. Bu inkılâp, bir fürkandı.

Fürkan sûresi, Risaleti Muhammediyenin bütün dünya milletlerine şamil olduğunu beyan ederek başlar. Risaleti Muhammediye tevhit akidesini en mükemmel surette ifade ettiğinden müşrikliğin her şeklini kökünden kaldıracak, Allahın birliği ile insanlığın birliği akideleri elele yürüyecekti. Münkirler bu esaslara, karşı gelerek Hazreti Peygamberin alelâde bir insan olduğunu ileri sürmüş, onların bu iddiasına sûrenin ikinci kısmında cevap verilmiştir. Sûrenin üçüncü kısmı hak ile bâtılın kat'i bir surette ayırt edeceğini anlatarak bu ayırt, bu (Fürkan) gününe işaret eder.

Bu umumî beyanlardan sonra daha eski milletlerin tarihlerinden canlı misaller irat olunur. Dördüncü kısım bunlara kısaca işaret ettikten sonra Arabistanın islâmiyetten evvelki feci halini tasvir eder. Beşinci kısım, bütün Arabistanı kaplıyan karanlıkların yavaş yavaş sıyrılarak yeni din nurunun yayıldığını, yeni hayat emarelerinin, islâmiyet tarafından başarılacak inkılâbın azamet ve ulviyetini gösterdiğini anlatır. Sûrenin son kısmı islâmiyet tarafından başarılacak inkılâbı bahis mevzuu eder.

Sûrei Şerife Mekke devrinin sonlarına doğru nâzil olmuştur.

Meal-i Kerîmi:

BÖLÜM: 1 — KUR'AN BÜTÜN İNSANLIĞA HİTAP EDER

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

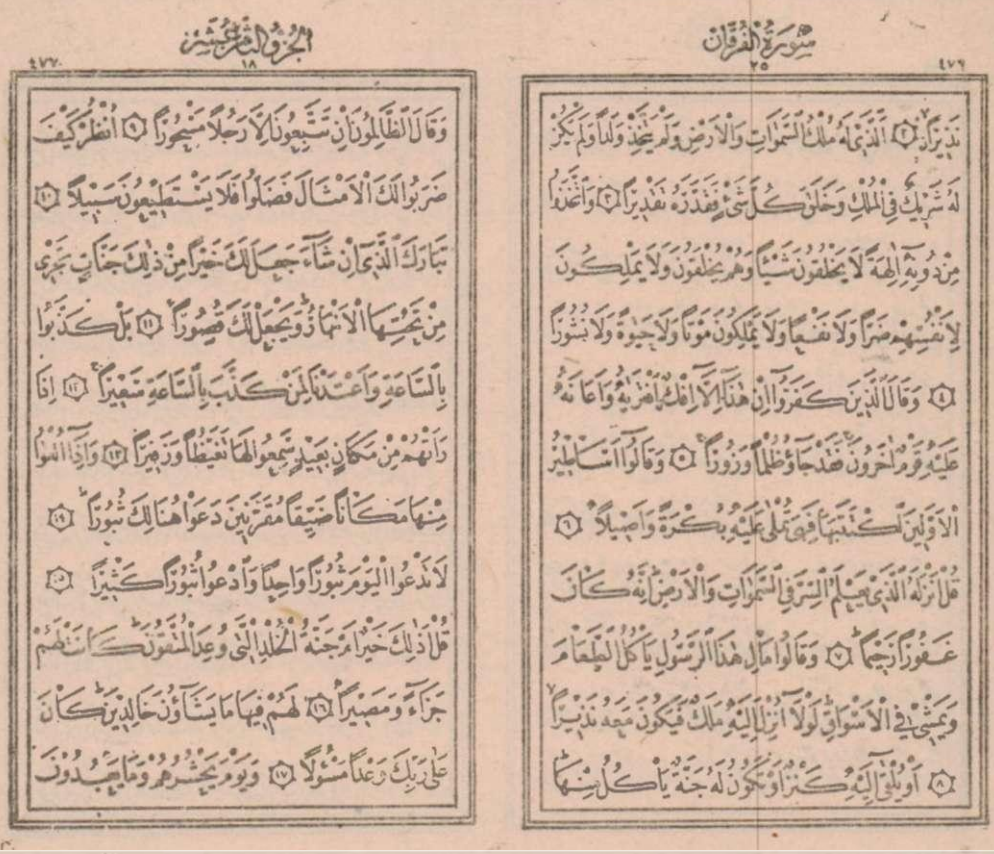
1 - 2 Bütün milletleri (*tuttukları iğri yolların encamından*) korkutmak üzere (*hakkı bâtıldan*) ayıran Kur'anı kuluna indiren, göklerle yerin asıl hükümdarı ve sahibi olan, oğul edinmeyen, mülkünde hiçbir ortağı bulunmayan, herşeyi yaratan ve ona bir ölçü koyup mukadderatını tayin eden (*Ulu*) Tanrının şanı (1) yücedir, münezzehtir. 3 Onlarsa, Allahı bırakarak hiçbir şey yaratamıyan, kendileri yaratılmış olan, kendilerinden bir zararı def'e, kendilerine bir menfaati celbe gücü yetmiyen, öldürmeğe, diriltmeğe, (*ölümden sonra ölüleri yeniden*) kaldırmağa kudreti olmıyan (*birtakım*) mabutlar edindiler. 4 Kâfir olanlar dediler ki: Bu (*Kur'an*) onun uydurduğu yalandan başka birşey değildir. Başkaları da bu işte ona yardım etmişlerdir. Onlar bu (*iddia ile*) haksızlık ettiler, ve yalan (*söylediler*).5Yine onlar derler ki: Bunlar onun yazdığı eski masallardır. Bunlar ona sabah akşam okunuyor. 6 Onlara de ki: Bu Kur'anı, göklerle yerdeki sırrı bilen (*Tanrı*) vahyetti. Yarlığayıcı, bağışlaıcı Odur. 7 Onlar derler ki: Bu Peygambere ne oluyor? Yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor. Neden ona bir melek gönderilmedi ki kendisiyle birlikte âleme ihtarlarda bulunsun? 8 Yahut ona niçin bir hazine indirilmedi. Yahut ona niçin (*meyvelerinden*) yiyeceği bir bahçe verilmedi? (*Nihayet*) zalimler (*müminlere*) dediler ki: Siz ancak büyülenmiş bir adamın peşinden gidip ona uyuyorsunuz. 9 Bak! Onlar (*sana neler söylüyor*), senin hakkında ne temsiller ileri sürüyorlar da sapıyor ve artık yol bulamıyorlar.

BÖLÜM: 2 — İLÂHİ İHTARLARIN DOĞRULUĞU

10 Sana bu dileklerinin daha çok alâsını, dilerse altından ırmaklar akan köşkler, saraylar verebilecek olan (2) Tanrının şanı

[1] Yaratılan herşey bir ölçüye göre yaratılmıştır. Kur'anı Kerimde varit olan «takdir» budur. Takdir, herşeyin tâbi olduğu kanundur.

[2] Irak ülkesinin bahçeleri, İran şehinşahlarının ve Roma imparatorlarının sarayları müslümanlara verilmiş ve bu suretle İlâhî vait tahakkuk etmişti.

yücedir. 11 Onlar (*muhakkak*) gelecek olan saati yalan saydılar. Saati inkâr edenlere alevli ateşler hazırladık. 12 Uzak yerden o ateşin karşısına çıkınca, onun köpürüp gürlediğini duyarlar. 13 Ateşin içinde, elleri boyunlarına bağlı bir halde dar bir yere tıkıldıkları zaman helâk olmayı dilerler. 14 Bugün helâk olmanızı bir kere dilemeyin, birçok kere dileyin. 15 De ki: Acaba bu mu daha iyi, yoksa sakınanlara va'dolunan daimî cennet mi daha iyi? Orada onlar için mükâfat var, yurt var. 16 Orada onlar için diledikleri herşey var. Orada daim kalırlar. Bu nimet, Tanrından istenmeğe lâyık olan bir nimettir. 17 Tanrın onları da, Allahı bırakıp taptıklarını da toplayacağı gün (*o mabutlara*:) "Siz mi bu kullarımı yoldan saptırdınız; yoksa kendileri mi yoldan çıktılar?„ diyecek! 18 Onlar da: "Aman Allahım! Seni tenzih ederiz, Senden gayrı yâr, yardımcı edinmek bize yaraşmaz. Fakat Sen, onlara da, babalarına da okadar bol nimet verdin ki Seni anmayı unuttular ve helâke mahkûm bir

millet oldular„ diyecekler. 19 Müşriklere de: İşte taptıklarınız dileklerinizi tekzip ettiler. Artık, ne sizin üzerlerinizden azap savmağa, ne de kendinize yardıma güçleri yetmez. İçinizden zulmedenlere büyük bir azap tattıracağız. 20 Senden evvel gönderdiğimiz Peygamberler de yemek yerler, çarşılarda dolaşırlardı. Sizin bir kısmınızı diğer bir kısma mihnet kıldık. Buna katlanacak mısınız? Tanrın, muhakkak ki herşeyi görür (3).

CÜZ: 19

BÖLÜM: 3 — FÜRKAN GÜNÜ

21 Bize kavuşmayı ummayanlar dediler ki: Bize niçin melekler indirilmedi, yahut niçin Tanrımızı (*doğrudan doğruya*) görmüyoruz?

[3] Bu âyet, müminlerin, müşrikler tarafından vukubulacak ezalara tahammül etmelerini emrediyor. Son sözler onlara teselli veriyor ve herşeyi gören Allahın herkese cezasını vereceğini anlatıyor.

Şüphe yok ki onlar bu çeşit yavelerle kibirlerini arttırıyor, taşkınlıkta pek ileri gidiyorlar. 22 Melekleri görccekleri günde, suçlulara hiçbir müjde verilmez. (*Melekler de*) onlara, her müjde sizden irak, size yasaktır! derler. 23 Onların yaptıkları her işi ele alarak zerre zerre dağılan toza çevirirız. 24 Ogün, cennetlikler daha iyi bir karargâhta, daha güzel bir istirahatgâhta bulunacaklar. 25 Ogün gök, beyaz bulutlarla parçalanacak, (*bölük bölük*) inecek (4). 26 Ogün bütün saltanat, (*bütün hâkimiyet*), esirgeyen Tanrınındır. Ogün kâfirler için ağır, güç bir gündür. 27 Ogün zalim olan, ellerini ısırarak der ki: Keşke Peygamberle birlikte bir yol tutaydım, 28 ne yazık bana! Keşke filân adamı dost edinmeyeydim! 29 Çünkü öğüt veren Kur'an bana gelmiş iken, o beni saptırdı. Zaten şeytan da insanı böyle yüzüstü bırakarak rüsva eder. 30 Peygamber dedi ki: (*Ulu*) Tanrım! Kavmim, Bu Kur'anı ihmal edilen birşey gibi karşıladılar! 31 Biz böyle her Peygambere, suçlulardan düşman yaptık. Fakat Tanrının sana rehber olması, sana yardım etmesi elverir. 32 Kâfir olanlar derler ki: Kur'an neden toptan (*ve bir arada*) indirilmedi? Bizse (*Kur'anı*), kalbini onunla sağlamlaştırmak için (*bölük bölük*) indiririz. Biz (*Kur'anı*) âyet âyet ayırdık, sıraladık, tane tane okuduk (5). 33 Onların sana karşı irat ettikleri bir misal yoktur ki (*onun mukabilinde*) sana hak ile bir misal getirmiyelim ve onu daha güzel izah ve tefsir etmiyelim (6). 34 Yüzüstü sürünerek kaldırılacak olanlar yok mu, onlar en kötü yere giden, yoldan en çok sapan kimselerdir.

BÖLÜM: 4 — MÜSLÜMANLIKTAN EVVEL ARABİSTANIN HALİ

35 Biz Musâya kitap vererek kardeşi Harunu ona yardımcı

[4] Bedir günü 8 : 11 de de tasvir olunur ve orada yağmur yağmasından açıkça bahsedilerek meleklerin indiği söylenir. Daha sonraki âyet bugünün müslümanlar için nusrat, kâfirler için nekbet ve hezimet günü olacağını gösteriyor.

[5] Kur'anın ceste ceste indirilmesinden maksat, Peygamberin geçirdiği muhtelif şerait içinde İlâhî vahyin kalbi sağlamlaştıran bir kuvvet kaynağı olmasıdır. Ayni âyet, daha sonra muhtelif şerait içinde vahyolunan âyetlerin spekü rabıttan ari olmadığını beyan etmektedir. Filhakika Kur'an, Asrı Saadette, İlâhî vahyi telâkki eden Hazreti Peygamber tarafından İlâhî irşat dairesinde tertip olunmuş ve öylece ezberlenmiştir.

[6] Yani Kur'an kendisine karşı vukubulan itirazların bütün cevaplarını vermiştir.

yapmıştık. 36 Onlara: "Âyetlerimizi yalan sayan kavme gidin!„ dedik. (*Bu kavim temerrüt ettikleri için*) Biz de onları silip süpürerek helâk ettik. 37 Nuhun kavmini de peygamberleri yalan saydıkları zaman suda boğduk. Onları insanlara ibret kıldık. Zalimlere acıklı azap hazırladık. 38 Âd'ı, Semud'u, Res halkını (7) bunların aralarında yetişen birçok nesilleri de (*mahvettik*). 39 Onların herbirine misaller irat ettik. Herbirini de kırdık geçirdik. 40 Onlar, üzerine felâket yağmuru yağan kasabaya uğramışlardı (8). Onları görmüyorlar mı? Hayır, onlar yeniden dirilmeyi ummuyorlar da (*onun için ibret almıyorlar*). 41 Onlar seni gördükçe, Allahın peygamber olarak gönderdiği bu mu? diye seni eğlence edinmekten başka birşey yapmazlar. 42 "Mükavemet

[7] Zeccac'a göre Res, Semud'dan bir kısmının ikamet ettiği yerdir. Başkalarına göre Yemame'de bir kasabadır (Taculârus). Bir kavle göre Res, taşla örülmüş kuyudur. Buradaki halk peygamberlerini bu kuyuya attılar. (Camiülbeyan)

[8] Bahis mevzuu olan yer Sodom kasabasıdır.

göstermeseydik az kaldı bizi mabutlarımıza (*sadakatten*) saptıra caklardı„ derler. Fakat onlar yakında azabı gördükleri zaman yoldan sapanların kim olduğunu (*lâyıkiyle*) anlıyacaklardır (9) 43 Hava ve hevesini kendine mabut edinen kimseyi gördün mü? (10) Sen ona hâmi olabilir misin? 44 Yoksa sen onların çoğunu söz dinler, aklı erer mi sanıyorsun? Onlar davar gibidirler, belki onlardan da şaşkındırlar (11).

BÖLÜM: 5 — İNKILÂBIN İLK İZLERİ

45 Tanrının yaptığına dikkat etmiyor musun? Gölgeyi nasıl uzatıyor, dileseydi onu (*olduğu gibi*) durdururdu. Sonra Biz güneşi ona kılavuz yaptık. 46 Sonra gölgeyi azar azar Bize doğru çektik (12). 47 Geceyi sizin için bir örtü yapan, uykuyu dinlenme, gündüzü çalışmak için kalkma zamanı yapan Odur. 48 49 Lûtf-u rahmetinden önce rüzgârları müjdeci olarak gönderen Odur. Ölü toprakları (*yeniden*) canlandırmak (13), yarattıklarımızdan davarlara da, birçok insanlara da su vermek için gökyüzünden tertemiz su indirdik. 50 Bunu onlara, düşünsünler diye türlü türlü şekillerde tekrar (*ettikse de*) insanların çoğu nankörlükten başka birşey yapmadılar. 51 Dileseydik, her kasabaya (*iğri yolun encamından*) korkutan bir peygamber gönderirdik (14). 52 O halde

[9] Arapların putperestliği, en derin köklü, en kabasaba putperestlikti. Milletler içinde putperestliğe bu derece sıkı sarılanı yok gibi idi. Fakat Hazreti Peygamberin irşadı o derece kuvvetli idi ki bu putperestlik sarsılmış, putperestler ancak inat yüzünden ona tutunmağa başlamışlardı.

[10] Bu âyet, Kur'anı Kerim'in müşrikliği, yani putperestliği nasıl telâkki ettiğini gösteriyor. Çünkü Kur'an putperestliği takbih etmekle kalmıyarak insanların hava ve heveslerine tapmalarını da putperestlikle müsavi sayarak onu da takbih ediyor.

[11] Bu kelimeler, Arabistanın ve arapların islâmiyetten evvelki halini pek mükemmel surette hulâsa ediyor.

[12] Arabistan'da hidayet güneşi doğmuştu. Karanlık gölgeler birer birer kalkacaktı. Fakat bu gölgeler de, madde âleminde olduğu gibi ansızın zail olmıyacak, azar ,azar, ortadan kalkacaktı.

[13] Allahın merhameti madde âleminde yağmur şeklinde görünür. Onun ruhaniyet âlemindeki mukabili, İlâhî vahydir. Göklerden yağan rahmet, nasıl ölü topraklara can verirse İlâhî vahyin irşatları da ruhan ölen insanları yeniden diriltir.

[14] Resuli Ekremin ashabı zaferler kazanarak birçok yerlere dağıldıkları zaman, hiç şüphesiz bu Âyeti Kerimeyi hatırlıyor ve onun tazammun ettiği vazifeyi ifa ederek Kur'anın beyanını teyit ediyorlardı.

sen kâfirlere asla itaat etme, onlara karşı Kur'an ile olanca kuvvetinle büyük bir cihad aç! (15). 53 Biri tatlı ve susuzluğu giderici, diğeri tuzlu ve acı iki deryayı, birbirine karışmadan aktıran, aralarına, (*kudreti*) ile bir engel, aşılmaz bir serhat koyan Odur (16). 54 İnsanı sudan yaratan, sonra (*insanlar arasında*) kan akrabalıkları, evlilik hısımlıkları vücuda getiren Odur (17).

---

[15] Bu sûrenin Mekki olduğu ittifak ile kabul edildiğine göre buradaki cihaddan murat harp değildir. Bilâkis hakikatin neşri için çalışmaktır. Zaten en büyük cihad da Kur'an ile yapılacak mücahededir.

[16] Burada bahis mevzuu olan iki derya müminlerle kâfirleri remzediyor. Müminler tatlı sulu deryaya; kâfirler, tuzlu ve acı sulu deryaya benzetiliyor. Bunların ikisi de bu dünyada yanyana yaşarlar, öyle de yaşayacaklar.

[17] Anlaşılan bu Âyeti Kerime Medineye hicret hâdisesine işaret ediyor. Resuli Ekrem babası tarafından Mekkelilerin, validesi tarafından Medinelilerin akrabası idi. Kan bağı ile bağlı olduğu akrabaları ona eza etmişler, onu öldürmek istemişlerdi. Onun için Hazreti Peygambere sıhriyet dolayısiyle akrabası olan diğer taraf hatırlatılıyor. Bundan dolayıdır ki Resuli Ekrem Mekkeye gelen hacılar arasında Medinelileri aramağa başlamıştı.

Tanrın, hakkiyle kadirdir. 55 Onlar Allahı bırakarak kendilerine fayda vermiyen, zarar getirmiyen şeylere taparlar. Zaten kâfir, Tanrısına karşı (*bâtıla*) mesnet olur (18). 56 Biz seni yalnız müjdeleyici, korkutucu olarak gönderdik (19). 57 De ki: Ben size (*bu dini tebliğ etmenin*) karşılığı olarak bir ücret istemiyorum, bir menfaat beklemiyorum. Ancak dileyenin Tanrı yolunu tutmasını diliyorum. 58 Sen, ölümden münezzeh olan, daima yaşıyan Allaha sığın, dayan, Onun şanını yücelt, nimetlerine şükret. Onun, kullarının kusurlarından haberdar olması elverir. 59 (*Sen O Tanrıya dayan ki*) gökleri, yeri ve aralarındakini altı devirde yaratan, arşı alâsından hükümran olan esirgeyici Tanrıdır. Sen Onu, Ona agâh olandan sor. 60 Onlara: "Esirgeyici Tanrıya secde edin!„ denildiği zaman: "Esirgeyici Tanrı nedir? Biz senin bize emrettiğine mi secde edeceğiz?„ derler, (*secde emri*) onların (*haktan*) nefretlerini artırdı.

BÖLÜM: 6 — İNKILÂBIN TAHAKKUKU

61 Gökyüzünde bürçler yaratan, orada bir çırağ yaktıran, parıl parıl parlıyan bir ay ışıldatan Tanrı ne uludur. Onun şanı ne yücedir! 62 (*Allahın sun'unu*) hatırlamak, (*nimetine*) şükretmek için geceyi, gündüzü biribiri ardınca gönderen Odur. 63 Esirgeyen Tanrının kulları onlardır ki yeryüzünde tevazula yürürler. Kendini bilmez cahiller onlara söz attıkça, onları incitmiyecek cevap vererek: selâm! derler. 64 Onlar gecelerini, Tanrılarına secde ederek, ayakta durarak geçirirler. 65 Ve "(*Ulu*) Tanrımız! derler, cehennem azabını üzerimizden sav, onun azabı devamlı bir seyyiedir, 66 o fena uğrak, ne fena bir konaktır!„ 67 Onlar mallarını harcettikleri zaman israf etmezler, hisset de göstermezler, ikisi ortası bir yol gözetirler, 68 Onlar Allah ile beraber başka bir mabuda tapmazlar, Allahın öldürülmesini haram kıldığı canı, hak ve adalet icap etmeden, (*asla*) öldürmezler,

[18] Müşrikler, hak davasına karşı, bâtıl davasını tutmuşlar, ona muzaharet etmişlerdi. Fakat onların bu hareketleri kendilerine hiçbir faide vermiyecekti.

[19] Hazreti Peygamber İlâhî rahmetin mazharı olduğu için evvelâ müjdeleyicidir, sonra korkutucudur. Resuli Ekremin hayat ve mücahedeleri hep bunu isbat etmiştir.

zina etmezler, çünkü bu kötülüğü yapan cezasını bulur, 69 kıyamet günü cezası kat kat verilir. Orada zillet ve hakaret içinde daim kalır. 70 Yalnız tevbe edip doğru dürüst işler işleyenler, müstesnadırlar, Hak Tealâ onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Hak Tealâ, yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 71 Kim tevbe edip doğru dürüst işler işlerse muhakkak ki, Allahı hoşnut ederek Ona dönmüş olur. 72 (*Allahın o kulları*) yalan yere şehadet etmezler, münasebetsizliklerin yanından geçtikçe, âlicenabane geçerler. 73 Onlara Tanrılarının âyetleri hatırlatıldıkça, onların üzerine sağır ve körler gibi kapanmazlar. (*Can kulağiyle dinler, basiret gözüyle görürler*). 74 Onlar: (*Ulu*) Tanrımız! derler, zevcelerimiz ve çocuklarımızdan gözlerimizi aydın edecek, (*bizi sevindirecek*) olanları bahşet, bizi, fenalıktan sakınanlara rehber kıl! 75 İşte bunlar sabrettikleri için, yüksek makamlarla mükâfatlanacak ve orada hürmetlerle, selâmlarla karşılanacak, 76 orada daim kalacaklardır (20). O ne güzel ikametgâh, ne güzel istirahatgâhtır. 77 De ki: Sizin dua ve ibadetiniz olmasa, Tanrım nezdinde ne kıymetiniz olurdu. Siz (*hakkı, reddederek*) yalan saydınız, bunun cezasını yakında bulup çekeceksiniz!

SÛRE: 26

ŞUARÂ SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 11 bölümdür; 227 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin 224 üncü âyetinde şairlerden bahsolunduğu ve Kur'anın bir şair eseri olmadığı, onun şairler tarafından yazılan eserlere hiçbir surette benzemediği anlatıldığı için süreye Şuara sûresi denilmiştir. Muhaliflerin Kur'ana karşı ileri sürdükleri iddialardan biri onun bir şair eseri olduğu idi. Kur'an bu iddiayı cerh ve reddeder. Bu sûre de Hazreti Peygamber tarafından vukubulan irşatların daha evvelki peygamberler tarafından vukubulan irşadın ayni olduğu isbat edilerek onların irşatları ile şairlerin eserleri arasında münasebet bulunmadığı gösterilir.

Bu sûrede bahis mevzuu olan peygamberler, yedinci sûredeki peygamber-

[20] Bu âyetler, Resuli Ekremin irşadı sayesinde putperestlik bataklığında yaşıyan insanların ne hale geldiğini nasıl değiştiklerini ve Allahın en iyi kulları arasına nasıl girdiklerini gösteriyor.

lerin aynidir. Yalnız bu peygamberler orada tarihleri sırasiyle kaydolundukları halde buradaki sıraları değişir.

Sûrenin birinci kısmında Hazreti Peygambere teselli verilir ve Mekkelilerin gösterdikleri inat yüzünden üzülmemesi, onları yola getirmekten ümidi kesmemesi tavsiye edilir. Çünkü insanın asıl fıtratı kendinden dun, yahut kendine müşabih şeylere tapmağa, muhakkak ki isyan eder. Daha sonraki üç kısımda Hazreti Musânın kıssası irat edilir. Musâ kıssasının diğer bütün kıssalara takdim olunmasının sebebini biraz aşağıda izah edeceğiz. Sûrenin beşinci kısmı bizi Hazreti İbrahime götürür. Hazreti İsmail oğulları ile İsrail oğulları yani Musâ ile Muhammed arasındaki rabıtayı bu ulu peygamber temin eder. Sûrenin daha sonraki beş kısmında Nuh, Hud, Salih, Lût ve Şuayb, tarihleri sırasiyle bahis mevzuu olurlar. Bu peygamberlerden herbirinin kavmi, fena bir akıbete uğramıştı. Onların bu akıbeti Mekkeliler için mükemmel bir ihtar teşkil ediyordu. Bu nokta bilhassa sûrenin sonuncu kısmında tavzih edilerek peygamber aleyhinde ileri sürülen kâhinlik, şairlik iddiaları çürütülür.

26, 27 ve 28 inci sûreler yalnız mevzu itibariyle değil, nüzul tarihi itibariyle de birbirine bağlıdırlar. Bunlar, Mekke devrinin ortalarına aittirler. Bunların herbirindeki en başlıca nokta Musânın kıssasıdır. Bunların hepsi de aşağı yukarı, bu kıssa ile başlar. Yalnız 27 inci sûrede Musânın kıssasına kısaca işaret olunur. Bunların herbiri, Musâyı Sinada, nübüvvete davet edilirken göstermekle başlıyarak Fir'avun ile ordusunun boğulmasını anlatmakla biter. İsrailin oğullarının daha sonraki maceralarından bahsolunmaz. Bu üç sûrenin de bu müşterek bahis üzerinde durması, onların mevzuunu ve daha evvelki sûrelerle münasebetlerini izah eder.

25 inci sûrede, Fürkandan, yani Hazreti Muhammede verilen en büyük farikadan, ondan sonraki üç sûrede ise Musâya verilen fürkandan bahsolunuyor ve bunun Fir'avun ordusunun helâk olması olduğu anlatılıyor. Binaenaleyh bu üç sûre de Fürkan sûresini izah etmekte ve müşriklerin izmihlâle uğrayacakları zamanın yaklaştığını anlatmaktadır.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — PEYGAMBERE TESELLİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Ta, Sin, Mim. 2 Bunlar apaşikâr olan kitabın âyetleridir. 3 Onlar iman etmiyorlar diye kendini (*üze üze öldürecek misin?*) (1).

[1] Nice peygamberler, kendilerine inanmıyanları tel'in etmişler, onları helâk ile tehdit etmişlerdi. Bunların içinde Hazreti Peygamber gibi insanların hidayeti için üzülen, kendini öldürecek derecede ıstırap duyan bir peygamber yoktu. İlâhî vahy, muhasımların helâke uğrayacaklarını söylediği halde Resuli Ekrem bunları tel'in edeceğine onları kurtarmağa ve büyük inkılâbı, bütün kuvvetiyle başarmağa çalıştı. Bu yolda kendini öldüresiye uğraşıp, didindi. Bir insan, beşerin ıstırabına bu derece aşina olabilir. Bir inkılâpçı, insanların halâsı ile ancak bu derece alâkadar olur.

4 Dilersek onların üzerine gökten bir âyet indirir, onların boyunları ona iğilir (2). 5 Onlara esirgeyen Tanrı tarafından yeni bir öğüt gelmez ki onlar ona karşı yüz çevirmesinler. 6 Onlar (*hakka*) yalan saydılar. Hakla istihza ettiler. Onun için yakında, istihzalarının cezasiyle karşılaşacaklar. 7 Yeryüzüne bakmıyorlar mı, onda her çeşit nebattan en âlâsını yetiştirdik. 8 Şüphe yok ki bunlarda, (*İlâhî ibdaın kemaline şahit*) dersler vardır. Fakat onların çoğu inanmazlar. 9 Muhakkak ki senin Tanrın kudretli, bağışlayıcı Tanrıdır.

BÖLÜM: 2 — MUSÂNIN FİR'AVUNA GİDİŞİ

10, 11 Hani Tanrın Musâya buyurmuştu ki: Zalim olan kavme, Fir'avun kavmine git. Onlar hâlâ (*fenalıktan*) sakınmıyacak-

[2] Bu âyet, Bedir muharebesinde, Mekkenin fethinde tezahür etmişti. Bedirde müşriklerin bütün elebaşıları maktul düşmüş, Mekkede bütün düşmanların boynu eğilmişti.

lar mı? 12 (*Musâ*) dedi: Onların beni yalan saymalarından, (*tanımamalarından*) korkarım 13 (*Bundan*) içim darlaşır, dilim söylemez olur, Haruna risalet vererek bana yardımcı kıl, 14 (*sonra*), ben, onların gözünde suçluyum. Onların bu suç yüzünden beni öldürmelerinden korkarım (3). 15 Hak Tealâ, buyurdu: Hayır, hayır, (*seni öndüremezler*). İkiniz de âyetlerimizle gidin. Ben sizinle beraberim, herşeyi işitirim. 16 Fir'avuna giderek deyin ki: Biz bütün varlıkları var eden Tanrının elçisiyiz. 17 İsrail oğullarını bizimle birlikte göndermen için geldik. 18 (*Fir'avun Musâya*) dedi ki: Biz seni küçük iken aramızda büyütmedik mi? Ömrünün bir hayli senelerini aramızda geçirmedin mi? 19 Sonra sen o yaptığın işi yaptın. Sen nankörlerden birisin. 20 Musâ dedi: Ben o işi henüz doğru yolu görmiyecek halde iken yaptım. 21 Sizden korkunca kaçtım, sonra Tanrım bana hikmet bahşetti. 22 Beni peygamberlerden kıldı. Sizin aranızda büyümemi bir nimet sayıyorsan bunun sebebi İsrail oğullarını kul, köle edinmen idi. 23 Fir'avun dedi ki: Bütün âlemleri var eden Tanrı nedir? 24 (*Musâ*) cevap verdi: Sizler anlıyor ve takdir ediyorsanız O (*Ulu Tanrı*), göklerle yerin ve aralarındaki herşeyin Tanrısıdır. 25 (*Fir'avun*) etarfında bulunanlara: İşitmiyor musunuz? dedi. 26 (*Musâ devam ederek*) dedi ki: O *Ulu* Tanrı sizin de, geçmiş atalarınızın da Tanrısıdır! 27 Fir'avun dedi: Size gönderilen bu peygamber, (*mutlak*) delidir! 28 Musâ devam etti: O *Ulu* Tanrı, maşrık ve mağrıbın da, aralarındaki herşeyin de Tanrısıdır. Buna akıl erdiremiyor musunuz? 29 Fır'avun cevap verdi: Benden başka bir tapacak edinirsen seni zindanlara atarım. 30 Musâ dedi: Sana apaşikâr bir alâmet gösterirsem (*ne yaparsın?*) 31 Fir'avun: Doğru söylüyorsan, dedi, göstereceğini göster! 32 Musâ asâsını attı. Asâ apaşikâr, koca bir yılan oldu. 33 Elini de çıkardı. Görenlerin hepsi onun bembeyaz olduğunu gördüler.

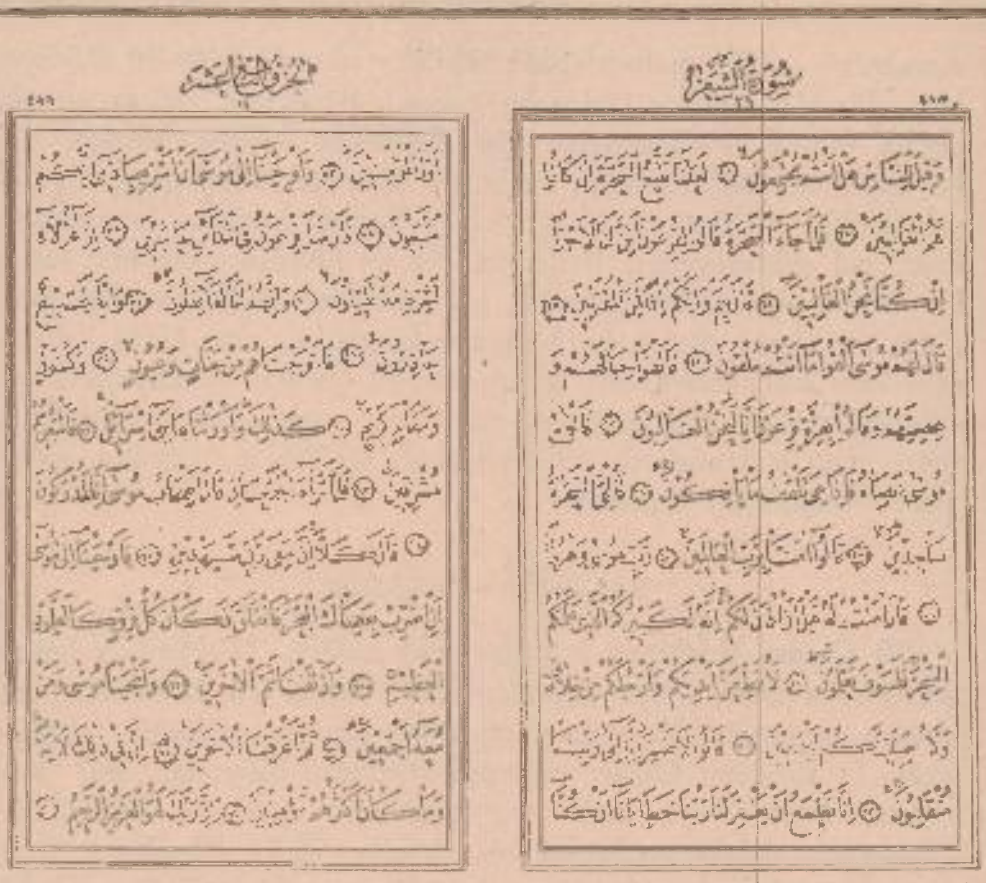
BÖLÜM: 3 — MUSÂ VE BÜYÜCÜLER

34 Fir'avun, etrafındaki elebaşılarına: Muhakkak ki bu çok

[3] Musânın bir Mısırlıyı öldürmesine işaret olunuyor. (28 : 15) e bakınız. Dikkat olunacak bir nokta Musânın hakikatte suçlu olması değil, Mısırlıların nazarında suçlu sayılmasıdır.

usta büyücü, dedi, 35 büyüsü ile sizi toprağınızdan çıkarmak istiyor. Bu hususta ne dersiniz? 36 Onlar: Ona ve kardeşine bir mühlet ver, şehirlere münadiler gönder, 37 sana bilgili her büyücüyü getirsinler *(dediler)*. 38 Büyücüler malûm bir günün muayyen vaktinde toplandılar. 39 Halka da, toplanıyor musunuz? denildi.[40] Üstün gelirlerse biz de umarız ki büyücülere uyarız. 41 Büyücüler gelince Fir'avuna: "üstün çıkarsak bize mükâfat var mı?„ dediler. 42 Fir'avun: Evet, dedi, hem de benim yakınlarım sırasına geçeceksiniz. 43 Musâ onlara "ne atacaksanız atın!„ dedi. 44 Onlar da iplerini, değneklerini attılar ve: Fir'avunun kudreti hakkı için üstün çıkacağız! dediler. 45 Musâ da asâsını bıraktı. Asâ, büyücülerin uydurma takımlarını yuttu. 46 Sihirbazlar hemen yüzüstü düşüp secde ettiler. 47 Ve: Biz bütün âlemleri var eden Tanrıya, 48 Musâ ve Harunun Tanrısına inandık, dediler. 49 Fir'avun onlara: Ben size izin vermeden evvel mi ona iman ettiniz,

size büyüyü öğreten ustanız odur. (*Size neler yapacağımı yakında*) görür, öğrenirsiniz. 50 Ellerinizi ve ayaklarınızı çaprastvarî keseceğim, sonra topunuzu asacağım. 51 Büyücüler (*ne yaparsan yap*), dediler, bizi bir zarara uğratamazsın. Biz Tanrımıza döneceğiz, 52 ilk iman edenler olduğumuzdan. Tanrımızın günahlarımızı bağışlamasını umuyoruz.

BÖLÜM: 4 — FİR'AVUNUN BOĞULMASI

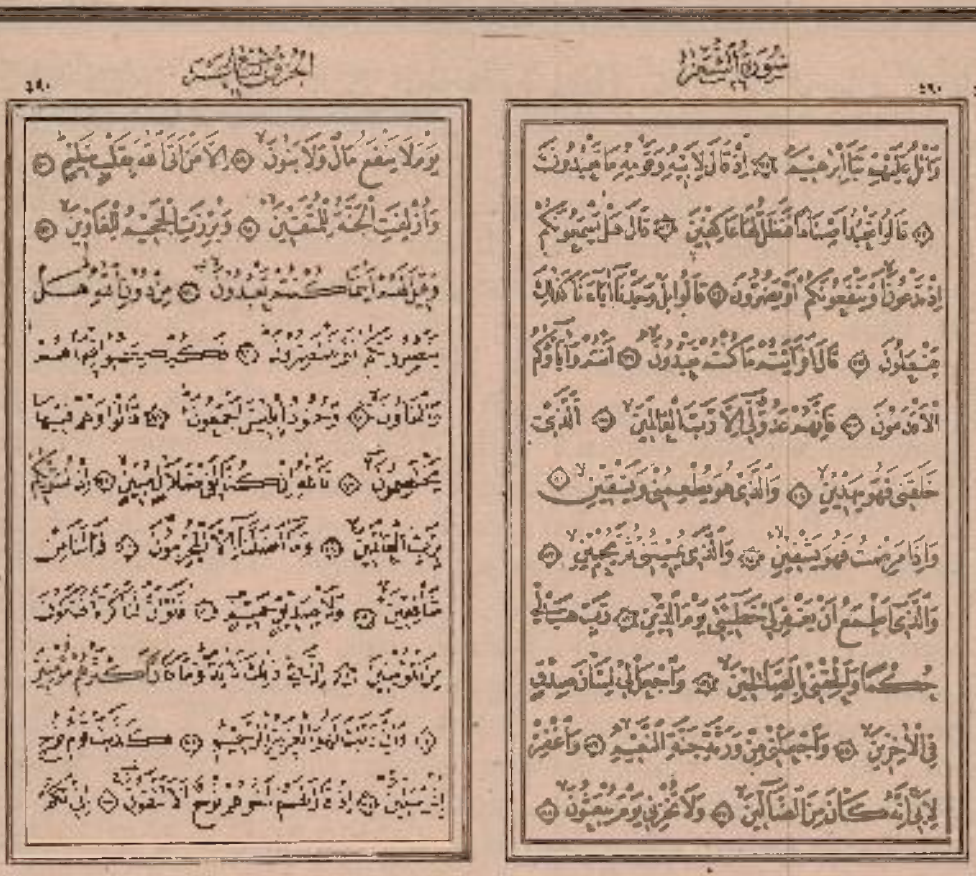
53 Musâya vahyettik: Geceleyin kullarımla yola çık! (*Çünkü Fir'avun ile adamları sizi çevirmek*) için takip edecekler. 54 Fir'avun şehirlere münadiler saldı. 55 (*İsrail oğulları*) sayısı az bir cemaattir. 56 Onlar bizi darıltılar, öfkelendirdiler. 57 Biz ise gözü açık, uyanık cemaatiz! 58 Biz de fir'avunculari böyle cennet gibi bağlardan, ırmaklardan, 59 definelerle dolu yerlerden,

mamur ve şerefli makamlardan süpürüp çıkardık. 60 Bu böylece bitti. Biz de *(bağları, bahçeleri)* İsrail oğullarına miras olarak verdik (4). 61 Fir'avuncular gün doğarken takibe çıktılar. 62 İki toplu cemaat birbirini görünce Musânın arkadaşları, eyvah yakalandık! dediler. 63 Musâ: hayır, Tanrım benimle beraberdir, bana yol gösterecektir! dedi. 64 Biz de Musâya vahyettik: Asân ile denize vur! Deniz yarıldı, her parçası koca bir dağ gibi oldu. 65 Sonra ötekilerini buraya yaklaştırdık. 66 Musâ ile beraberinde bulunanları hep kurtardık. 67 Sonra ötekilerini boğduk. 68 Şüphe yok ki bunda bir ibret vardı. Halbuki onların çoğu iman etmemişlerdi. 69 Muhakkak ki Tanrın, yegâne galip olarak bağışlayan Tanrıdır.

BÖLÜM : 5 — İBRAHİM

70 Onlara İbrahimin kıssasını *(da)* naklet. 71 Hani o babasına ve kavmine, neye tapıyorsunuz? demiş. 72 Onlar da, biz putlara tapıyoruz. Ve onlara tapmakta devam edeceğiz, demişlerdi. 73 İbrahim: Onları çağırdığınız zaman işitiyorlar mı? Yahut size fayda veya zarar veriyorlar mı? dedi. 74 Onlar, biz babalarımızı böyle yapar bulduk, dediler. 75-76 *(İbrahim.)* Sizin de, eski atalarınızın da, neye taptıklarınızı düşündünüz mü? 77 Onlar benim düşmanımdır. *(Yegâne yârım)*, bütün âlemleri var eden Tanrıdır ki 78 beni yaratan, bana yolu gösteren Odur. 79 Beni yediren, içiren Odur. 80 Hastalandığım zaman bana şifa veren Odur. 81 Beni öldüren, *(sonra)* dirilten Odur. 82 Hesap günü, kusurlarımı yarlığamasını umduğum *(Tanrı)* Odur. 83 *(Ulu)* Tanrım! Bana akıl ve hikmet bahşet. Doğru dürüstler zümresine sok. 84 Sonradan gelenler arasında adımı, sanımı yükselt. 85 Beni, nimet yurdu olan cennete girenlerden kıl! 86 Sapıklardan olan babamı *(da)* yarlığa! 87 Beni insanların kaldırıldıkları gün rüsva etme! 88-89 Ögün ne mal, ne evlât fayda verir. Ancak Allaha, temiz bir kalple gelenler *(kurtulurlar)*. 90 *(Ögün)* cennet, *(fenalıktan)* sakınanlara yaklaştırılır. 91 Cehen-

[4] İsrail oğullarının vâris oldukları bağlar, bahçeler Ken'an diyarının bağları ve bahçeleridir. Arzı Mev'ud burası idi.

nem, azgınlara apaçık gösterilir. 92 - 93 Ve onlara: Allahı bırakarak taptığınız nerede? denir, Onlar size yardım edebiliyorlar mı? Yahut kendilerine yardımları dokunuyor mu? 94 - 95 Onlar da, azgınlar da, iblisin bütün orduları da (*cehenneme*) atılırlar, 96-97 Onlar orada kavgaya tutuşurlar da derler ki: Allaha and olsun ki biz apaçık sapıklık içinde idik, 98 çünkü sizi bütün âlemleri var eden Tanrı ile beraber tutmuştuk, 99 bizi ancak günahkârlar saptırmışlardı. 100 Onun için bize şefaat edecek bir kimse yok. 101 Candan bir dostumuz yok. 102 Ne olurdu, bir kere daha dönsek de mü'min olsak! 103 Bunda bir ibret vardır. Fakat onların çoğu iman etmezler. 104 Muhakkak ki senin Tanrın yegâne galip olan, bağışlayan Tanrıdır.

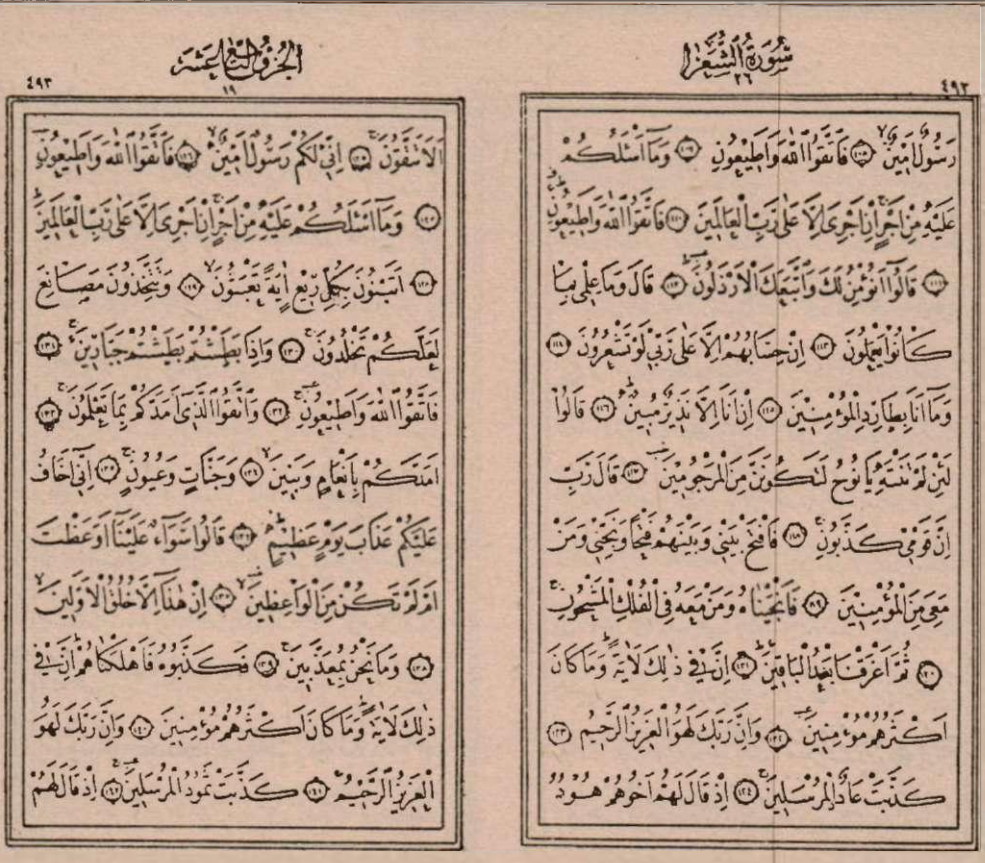
BÖLÜM: 6 — NUH

105 Nuhun kavmi, gönderilen peygamberleri reddettiler, ya-

lana çıkardılar. 106 Hani kardeşleri Nuh onlara: (*Gözünüzü açıp*) hâlâ sakınmıyacak mısınız? 107 Ben size gönderilmiş emin bir peygamberim. 108 Ohalde Allahın (*azabından*) sakının ve bana itaat edin! 109 Ben sizden (*bu iş için bir mükâfat beklemiyor*), bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım, bütün âlemleri var eden Tanrıdadır. 110 Ohalde Allahın (*azabından*) sakının ve bana itaat edin! 111 Onlar cevap verdiler: Biz sana nasıl inanalım ki sana uyanlar bir takım süflî ve âdî kimselerdir. (*Onların imanı da yapmacıktır*). 112 Nuh: Onların ne yaptıklarını ben nereden bileyim? dedi. 113 Onlardan hesap sormak yalnız Tanrıma aittir. Düşünürseniz (*siz de bunu anlar*), bilirdiniz. 114 Ben iman edenleri kovacak değilim, 115 ben ancak apaçık ihtarlarda bulunan (*bir peygamberim*)! 116 Onlar: Nuh! dediler (*bu işten*) vazgeçmezsen, taşlana taşlana öldürülenlerden olursun! 117 Nuh: (*Ulu*) Tanrım! dedi, kavmim, beni yalancı saydı, 118 benimle onların arasını ayır, aramızda hükmet, beni de, benimle beraber iman edenleri de kurtar! 119 Bunun üzerine Biz onu ve onunla beraber olanları yüklü gemide kurtardık, 120 sonra geride kalanları boğduk. 121 Bunda (*da*) bir ibret var. Fakat onların çoğu iman etmezler. 122 Muhakkak ki yegâne galip olan, bağışlıyan Tanrı, senin Tanrındır.

BÖLÜM: 7 — SALİH

123 Âd (*kavmi*), kendisine gönderilen peygamberleri, (*inkâr etti*), yalancı saydı. 124 Hani kardeşleri Hûd onlara: (*Hâlâ fenalıktan*) sakınmıyacak mısınız? 125 Ben size gönderilmiş emin bir peygamberim, 126 Allahın (*azabından*) sakının ve bana itaat edin! 127 Ben sizden, (*bu iş için*) bir mükâfat dilemiyorum. Benim mükâfatım, bütün âlemleri var eden Tanrıdadır. 128 Siz her tepeye bir âbide mi yükseltip (*gelip geçenlerle*) istihza ediyorsunuz? 129 İçlerinde daim kalacakmış gibi müstahkem kaleler mi inşa ediyorsunuz? 130 Bizi tutup yakaladıkça zorbalar gibi tutup yakalıyorsunuz. 131 Ohalde Allahın (*azabından*) sakının, bana itaat edin. 132 Size bildiğiniz herşeyi bol bol ihsan eden, 133 size (*sürü sürü*) davarlar, evlâtlar, 134 bağlar, ırmaklar ih-

san eden Allaha karşı *(vazifelerinize)* dikkat edin. 135 Ben sizin büyük bir günün azabına uğramanızdan korkuyorum, demişti. 136 Onlar: Senin öğüt vermen de, vermemen de, bizim için birdir. 137 *(Bu senin söylediklerin)*, geçmişlerin uydurmalarından başka değildir. 138 Bizim azaba uğrıyacağımız da yoktur, demişlerdi 139 Onlar *(böylece)* Hûd'u yalancı saydılar. Biz de onları helâk ettik. Bunda ibret vardır. Fakat onların çoğu iman etmezler. 140 Muhakkak ki yegâne galip olan, bağışlıyan Tanrı, senin Tanrındır.

BÖLÜM: 8 — SALİH

141 Semud kavmi, gönderilen peygamberleri yalancı saydılar. 142 Hani kardeşleri Salih onlara: (*Fenalıktan*) sakınmıyacak mısınız? demişti. 143 Ben size gönderilen emin bir peygamberim.

144 Allahın *(azabından)* sakının ve bana itaat edin. 145 Ben sizden *(bu iş için)* bir mükâfat istemiyorum. Mükâfatım bütün âlemleri var eden Tanrıdadır! 146-149 Siz kendinizi burada emniyet içinde, bağlar pınarlar, ekinler, güzel meyvalı hurmalıklar arasında bırakılacak mı; dağlardan yonttuğunuz kâşaneler içinde kalacak mı sanıyorsunuz? 150 Ohalde Allahın (*azabından*) sakının ve bana itaat edin. 151 - 152 Yeryüzünde fesat çıkarıp ona dirlik - düzenlik vermiyen azgınlara uymayın. 153 Onlar cevap verdiler: Sen ancak iyiden iyiye büyüye tutulmuş bir kimsesin. 154 Sen de bizim gibi insandan başka birşey değilsin! Sözün doğrusunu söyleyenlerdensen bize bir âyet getir, (*doğru söylediğini isbat eden bir delil göster*). 155 Salih, işte dedi, bu dişi devedir. Su içme nöbeti bir gün onundur, muayyen bir günde de sizindir. 156 Bu deveye asla suikast etmeyin. (*Sonra belânızı bulursunuz*), büyük bir günün azabı size çarpar. 157 On-

larsa deveyi kestiler. Sonra pişman oldular. 158 Bunun üzerine azap onlara çarptı. Bunda ibret vardır. Fakat onların çoğu iman etmezler. 159 Muhakkak ki yegâne galip olan, bağışlıyan Tanrı, senin Tanrındır.

BÖLÜM : 9 — LÛT

160 Lût kamvi gönderilen peygamberleri yalancı saydılar. 161 Hani kardeşleri Lût onlara: Hâlâ *(gözünüzü açıp fenalıktan)* sakınmıyacak mısınız? 162 Ben size gönderilen emin bir peygamberim. 163 Artık Allahın azabından sakının ve bana itaat edin. 164 Ben sizden *(bu iş için)*, bir mükâfat dilemiyorum. Mükâfatım, bütün âlemleri var eden Tanrıdadır. 165 - 166 Siz bu âlem içinde erkeklere yanaşıyor da, Tanrınızın, sizin için yarattığı zevcelerinizi mi bırakıyorsunuz? Siz muhakkak ki haddi aşmış *(insanlarsınız)*, demişti. 167 Onlar *(cevap verdiler ve:)* Lût! dediler *(bu öğütlerden)* vazgeçmezsen *(aramızdan)* sürülüp çıkarılanlardan olursun! 168 Lût: Ben, dedi, sizin yaptıklarınızdan tiksinenlerdenim. 169 *(Ulu)* Tanrım! Beni ve bana uyanları, onların işledikleri işin *(vebalinden)* kurtar! 170 Biz de onu ve ona uyanların hepsini kurtardık. 171 Yalnız *(haremi olan)* ihtiyar bir kadın geride kalanlarla beraberdi. 172 Sonra ötekileri helâk ettik. 173 Onların üzerine bir yağmur yağdırdık. Akıbetleri kendilerine ihtar olunanların üzerine yağan yağmur, ne yaman yağmurdu! 174 Bunda bir ibret vardı. Halbuki onların çoğu iman etmezler. 175 Muhakkak ki yegâne galip olan, bağışlıyan Tanrı, senin Tanrındır.

BÖLÜM : 10 — ŞUAYB

176 Ormanlık yerin halkı, gönderilen peygamberleri yalancı saymışlardı. 177 Hani Şuayb onlara demişti ki: *(Gözünüzü açıp fenalıktan)* sakınmıyacak mısınız? 178 Ben size gönderilen emin bir peygamberim. 179 Artık Allahın *(azabından)* sakının ve bana itaat edin. 180 Ben sizden *(bu iş için)* bir mükâfat dilemiyorum. Mükâfatım, bütün âlemleri var eden Tanrıdadır. 181 Ölçüyü tas-

tamam ölçün. (*Herkesin hakkını*) eksik verenlerden olmayın. 182 En doğru teraziler ile tartın. 183 İnsanların hakkını (*yemeyin*), eksiltmeyin, ortalığı fesada verip yeryüzünün düzenini bozmayın. 184 Sizi ve sizden evvelki milletleri yaratan (*Tanrının azabından*) sakının! 185 (*Onlar cevap verdiler*) ve sen ancak, iyiden iyiye büyülenerek aklını bozmuş bir adamsın. 186 Sen yalnız bizim gibi insandan başka birşey değilsin. Seni yalancı sayıyoruz.[187] Söylediklerin doğru ise, üzerimize gökyüzünün bir parçasını indir (*dediler*). 188 (*Şuayb: Ulu*) Tanrım, sizin işlediklerinizi daha iyi bilir, dedi. 189 Onlar Şuaybi yalancı saymakta ısrar ettiler. Bu yüzden gölge gününün azabına çarptılar. O azap korkunç bir günün azabı idi. 190 Bunda (*da*) bir ders vardır. Fakat onların çoğu iman etmezler. 191 Muhakkak ki, yegâne galip olan, bağışlıyan Tanrı senin Tanrındır.

BÖLÜM: 11 — KUR'AN BİR KÂHİNİN VEYA BİR ŞAİRİN ESERİ DEĞİLDİR!

192 (*Bu Kur'an*), hiç şüphe yok ki, bütün âlemleri var eden (*Ulu*) Tanrının vahyidir. 193 - 195 "Ruh - ı emin„ (5), onu senin kalbine, apaçık Arap diliyle, (*iğri yolun encamından*) korkutanlardan olasın diye, indirmiştir. 196 Bu Kur'an, daha evvelkilerin kitabında da vardı (6). 197 İsrail oğulları âlimlerinin bunu bilmeleri onlar için kâfi bir alâmet değil mi? 198 Biz Kur'anı, yabancılardan birine vahyetmiş olsaydık, 199 o da Kur'anı onlara okusaydı, yine ona inanmıyacaklardı. 200 Biz onu böylece mücrimlerin kalbine soktuk. 201 - 202 Onlar, farkında değillerken ansızın kendilerine çarpacak azabı göndermedikçe Ona iman etmezler. 203 (*Fakat azabı gördükleri zaman:*) Acaba bize mühlet verirler mi? derler. 204 Onlar hâlâ azabımızı çabuklattırmak mı istiyorlar? 205 - 207 Onları senelerce geçindirdikten sonra va'dolunan azap onlara erişirse birkaç yıl yaşayıp eğlenmiş olmaları ne fayda verir? 208 - 209 Biz, iğri yolun encamından korkutan (*peygamberler*) göndermedikçe, (*hakkı*) hatırlatmadıkça bir kasaba halkını helâk etmeyiz. Biz asla zalim değiliz. 210 Kur'anı, şeytanlar indirmediler, 211 indiremezler, indirmeğe güçleri yetmez. 212 Şeytanlar (*İlâhî vahyi*) işitmekten uzaktırlar (7). 213 Sen, Allahtan başka bir Tanrıya tapma. Yoksa azaba uğrıyanlardan olursun. 214 En yakın hısımlarını, (*iğri yolun encamından*) korkut, 215 sana uyan mü'minlere kanatlarını alçalt 216 Sana, karşıgelirlerse de ki: Ben sizin işlediklerinizden beriyim! 217 Sen, kudretli, bağışlayıcı (*Tanrıya sığın*), dayan! 218 (*Tanrın*) seni ayakta iken de, 219 (*Tanrı huzurunda*) secde edenler arasında dolaşırken de görür. 220 (*Herşeyi*) hakkiyle duyan, hakkiyle bilen Odur. 221 Şeytanların kime indiğini size haber vereyim mi? 222 Şeytanlar, yalana, günaha düşkün olana inerler.

---

[5] «Ruh-ı emin» İlâhî vahyi Peygamberin kalbine nakleden melektir.

[6] Yani Kur'anın gönderileceğine dair birçok tebşirat, daha evvelki mukaddes kitaplarda da vardı.

[7] Kur'an baştan başa hidayettir. Şeytanların telkinatı ise baştan başa dalâlettir. O halde Kur'anın, şeytan telkini olduğunu iddiaya imkân yoktur.

223 Bunlar, onlara kulak asarlar. Çokları da yalancıdırlar. 224 Şairlere gelince, onlara sapıklar, azgınlar uyarlar, 225 - 226 onların her vadide, şaşkın şaşkın dolaştıklarını, yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmüyor musun (8)? 227 Yalnız iman edip doğru dürüst işler işleyen, Allahı sık sık anan, zulme uğradıktan sonra kendilerini müdafaa edenler müstesnadırlar. Zulmedenler, hangi akıbete uğrıyacaklarını nereye dönüp kalacaklarını, yakında öğreneceklerdir.

SÛRE: 27

NEML SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 7 bölümdür; 93 âyettir.)

Konusu:

Neml, karınca demektir. Sûrenin 18 inci âyetinde Hazreti Süleymanın Seba Melikesine karşı yürümesi münasebetiyle Neml namını taşıyan bir kabileden bahsolunur. Sûreye Neml sûresi denilmesinin sebebi budur.

Sûrenin ne zaman vahyolunduğunu anlamak için bundan evvelki sûrenin mukaddimesine bakmak gerektir. Orada gösterdiğimiz gibi bu sûrenin mevzuu ile daha evvelki sûrenin mevzuu hemen hemen aynidir. Kur'an, Allah buyruğudur. Musâ nasıl Sinada İlâhî vahyi telâkki ettiyse H. Peygamber de bu İlâhî vahyi telâkki etmiştir. Sûrenin birinci kısmı bu noktayı izah eder. İkinci ve üçüncü kısmı ise Hazreti Süleymanın kıssasını anlatır ve bununla Hazreti Peygamberin atisine, bu atinin büyüklüğüne işaret edilir. İsrail oğulları, Hazreti Süleyman devrinde tarihlerinin en muhteşem devrini yaşamışlardı. Sûrenin dördüncü kısmında, muhalifleri helâke uğrayan Hazreti Salih ile Hazreti Lûttan, beşinci kısmında müminlerin necatından, altıncı kısmında Hazreti Peygamberin, muhalifleri helâk olmak suretiyle değil, kör, sağır ruhan ölü bir halde olan bu muhaliflerin yeniden dirilmeleriyle ruhanî ba'sübâdelmevte nail olmalariyle muzaffer olacağı müjdelenir. Sûrenin son kısmında ise Hazreti Peygamberin muhaliflerinden ancak elebaşılarının helâk olacakları gösterilmektedir.

---

[8] Müşrikler, evvelâ Kur'anın şeytan telkini olduğunu iddia etmişlerdi. Fakat bu iddia esassızdı. Kur'anın telkin ettiği hidayetle taban tabana zıddı. Onun için müşrikler başka bir iddia ileri sürdüler. Ve Kur'anın şair eseri olduğunu söylediler. Buna karşı, Kur'anın şair eseri olmadığı gösteriliyor. Şairler bir inkılâbı istihdaf etmezler. Halbuki 'Kur'an, tam bir inkılâbı başarmak istiyordu. Şairler hayale dalarak yapmadıkları şeyleri söylediler. Halbuki peygamber, hidayeti telkin ile kalmıyarak telkin ettiği herşeyi yaşar ve yaşatır.

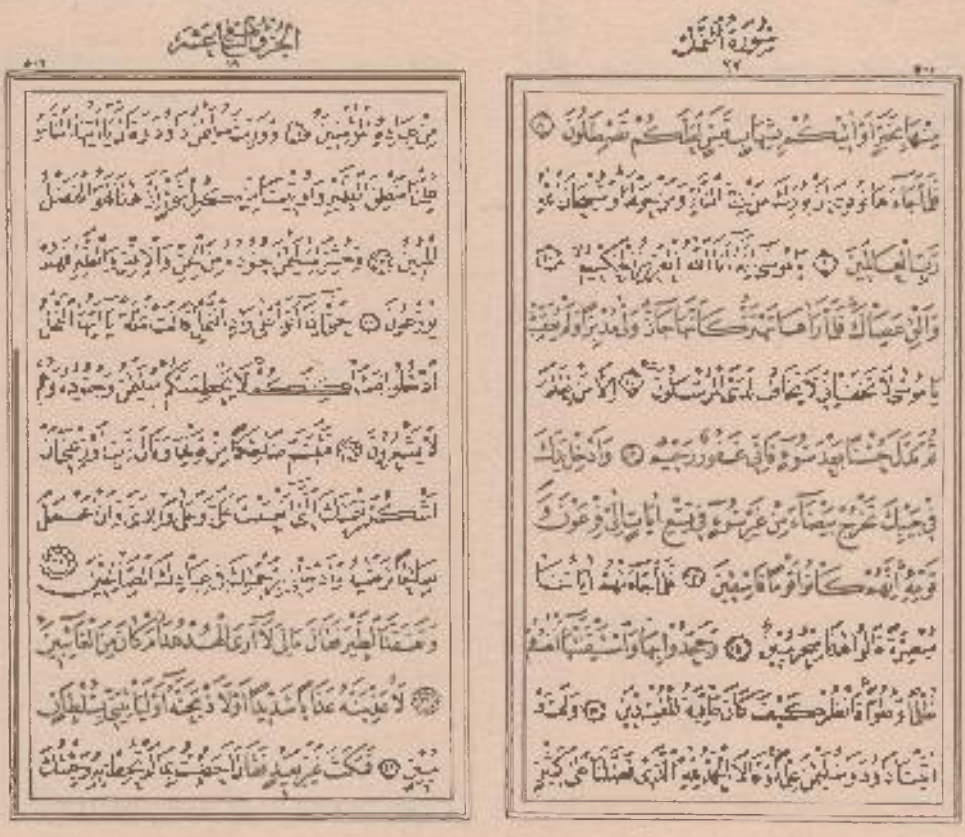

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — MUSÂ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Tâ. Sîn, bunlar Kur'anın, herşeyi apaşikâr kılan kitabın âyetleridir. 2-3 Namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, âhireti yakînen tanıyan mü'minler için hidayet rehberidir, müjdeler vericidir. 4 Âhirete iman etmiyenlere, işledikleri işleri süslü püslü gösterdik. 5 Onlar körü körüne dönüp dolaşırlar. Bunlar öyle kimselerdir ki azabın kötüsüne çarparlar. Âhirette en çok ziyana uğrayacak olanlar da onlardır. 6 Muhakkak ki sen Kur'anı, her işi hikmetle çeviren, herşeyi hakkiyle bilen (*Tanrı*) tarafından telâkki ediyorsun. 7 Hani Musâ ailesine: Ateş görüyorum! (*gideyim de*) size (*oradakilerden*) haber, yahut ısınmanız için ondan bir kor getireyim! demişti

8 Musâ ateşin yanına varınca ona nida edildi: Musâ! Ateşe yaklaşana ve etrafında bulunanlara mubarek ola! Bütün âlemleri var eden Tanrının şanı yücedir, münezzehtir. 9 Ya Musâ! Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Allah Benim! 10 Asânı bırak! (*Musâ*), asâyı bırakıp onu yılan gibi çırpınır görünce dönüp kaçtı. Arkasına bakmadı. Ya Musâ! Korkma! Peygamberler, huzurumda korkmazlar. 11 (*Nefsine*) zulmettikten sonra kötülüğü iyiliğe çevirenlere karşı Ben yarlığayıcı, bağışlayıcıyım. 12 Elini koynuna sok! Kusursuz, akpak, çıkar. Dokuz ayetle azgın ve sapkın bir millet olan Fir'avun ile kavmine git! 13 Apacık âyetlerimiz onlara vardığı zaman, onlar da, bu apaçık büyüdür, dediler. 14 Âyetlerimizi gönülleri kabul ettiği halde zulümleri ve kibirleri yüzünden inat ederek âyetlerimizi inkâr ettiler. Fesatçıların akıbeti ne oldu; baksana!

BÖLÜM: 2 — SÜLEYMAN

15 Davud ile Süleymana ilim verdik, ikisi de: "bizi mü'min

kullarından çoğuna üstün kılan Allaha hamdolsun!„ dediler. 16 Süleyman Davuda vâris oldu ve: Ey Nâs! dedi, bize kuşların dili (1) öğretildi ve herşey verildi. En aşikâr lûtf-u inayet budur! 17 Süleymanın, cinden (2), insandan, kuşlardan müteşekkil ordusu toplandı. Ve bölük bölük dağıldı. 18 Nihayet Neml vadi'sine vardılar (3). Neml kabilesine mensup bir kadın: Ey Neml'liler, dedi, yuvalarınıza giriniz ki Süleyman ile ordusu, farkına varmadan, sizi çiğneyip ezmesinler (4). 19 (*Süleyman*), onun sözünden tebessüm ederek (*memnuniyetle*) güldü (5). (*Ulu*) Tanrım! dedi, bana, anama, babama ihsan ettiğin nimetlere şükretmeyi, hoşnut olaçağın doğru dürüst işler işlemeyi müyesser kıl! Beni öz rahmetinle doğru dürüst kulların zümresine koy! 20-21 Süleyman kuşları yokladı da: Hüdhüd'ü niçin görmüyorum. Bir yere mi savuşup gitti? dedi (6). Bana apaçık bir mazeretle gelmedikçe onu muhakkak ki en ağır cezaya uğratacağım, yahut öldüreceğim! 22 (*Hüdhüd*), çok geçmeden geldi.

---

[1] 21 inci sûrenin 79 uncu âyetinde kuşların Davuda müsahhar edildiği anlatılır. Bundan murat, kuşların mektupları taşıyıp götürmeleri idi. Burada ayni mananın kastolunduğu anlaşılıyor. Nassı Kerimde «Mantıkı Tayr» yani kuşların lisanından bahsolunmaktadır. «Mantık» ancak insan konuşmasından bahsedilirken kullanılır. Burada kuşların dilinden mecazî bir surette bahsolunmakta ve bunların taşıdıkları mektuplardaki insan sözlerine işaret edilmektedir. Yani kuşlar muhabere vasıtası olarak kullanıldıklarından onların götürüp getirdikleri mektuplara «Mantıkı Tayr» deniliyor.

[2] 34 üncü sûrenin 12 inci ve 13 üncü âyetlerine bakınız. Orada cinlerin Süleyman için kaleler inşa ettikleri anlatılır. Bunların Süleymanın hizmetine icbar ettiği bir takım iri yarı yabancılar oldukları anlaşılıyor.

[3] Neml vadisi, karıncalar deresi demektir. Fakat bunu bu şekilde tercüme etmek doğru olamaz. **Tacülârus**, (vadi) kelimesinden bahsederken Neml vadisinin **Jirbin** ile **Asklân** arasında olduğunu, Nemlenin, karınca yumurtaları manasındaki Mâzin gibi kabile ismi olduğunu anlatır. (**Kamus**) da da Nemle nin bir kabile olduğu tasrih edilir. (Kamus), Bark kelimesinden bahsederken **Abrika**, Nemlenin sularıdır, der.

[4] Hazreti Süleyman, anlaşılan Nemle kabilesinin silâha sarılmıyarak sulhu iltizam etmelerinden, yurtlarına çekilmelerinden memnun olmuş ve onun için gülümsemişti.

[5] Eskiler burada bahis mevzuu olan «Neml» i karınca olarak telâkki eder, ve Hazreti Süleymanın karınca dilinden anladığını söylerler.

[6] Buradaki Hüdhüd, çavuşkuşu değil, bir adam adıdır. Arap muharrirleri Himyer hükümdarlarından birinin Hudad namını taşıdığını söylerler. Bu kelime, Hüdhüdün, hemen hemen tıpkısıdır. Bu da Hazreti Süleymanın memurlarından biriyle konuştuğunu sarahaten gösterir. Hazreti Süleyman gibi kudretli, satvetli bir hükümdarın bir kuşu şiddetli cezalara çarpması, aklın kabul edemiyeceği bir iş olduğu gibi çavuşkuşu gibi bir kuşun tevhit akidesini izah ve ifade etmesine de imkân yoktur.

Süleymana: Senin bilmediğini öğrendim. Sana Sebe'den dosdoğ[ru] haber getirdim: 23 Orada bir kadının hükümdarlık ettiğini gördüm. Kendisine herşey verilmiştir. Onun büyük bir tahtı da var. 24 Kendisini de, kavmini de Allahı bırakıp güneşe secde eder gördüm. Şeytan onların işlediklerini gözlerine boyamış, onları doğru yoldan alıkoymuş! Onun için doğru yola eremiyorlar. 25-26 Onlar ne diye göklerle yerde gizli olan herşeyi çıkaran; gizledikleri, aşikâra çıkardıkları herşeyi bilen, Ondan başka tapacak bulunmayan yüce arşın sahibi (*Ulu*) Tanrıya secde etmiyorlar? 27 Süleyman ona: Bakalım, dedi doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın? 28 Şu mektubumu al, onların eline ver, sonra onlardan biraz çekil, ne cevap vereceklerini gör. 29 Mektup (*Sebe' Melikesine varınca*) kavminin ılularına dedi ki: Ey ulular! Bana şerefli bir mektup getirildi. 30-31 Mektup Süleymandandır. "Esirgeyen, bağışlayan Allah„ adiyle başlıyor ve bana karşı kendinizi yüksek tutmıyarak teslimiyet ve ıtaat gösterin, bana gelin! (*diyor*).

BÖLÜM : 3 — SÜLEYMAN

32 (*Sebe' Melikesi kavminin ulularına:*) Ne dersiniz? dedi. Bu işimde bana rey verin. Ben sizinle danışmadan, sizi çağırmadan bir işi kesip atmam! 33 Onlar, biz güçlü kuvvetli, satvetli insanlarız. (*Bununla beraber*) irade senindir! Ne dilersen onu buyur! dediler. 34 Sebe' Melikesi: Padişahlar, bir kasabaya girdiler mi, onu altüst eder, ulularını zilletlere uğratırlar. Adetleri böyledir, dedi. 35 Ben onlara bir hediye gönderip elçilerin ne gibi bir cevapla dönüp geleceklerini göreceğim. 36 (*Elçi*) Süleymana vardığı zaman Süleyman ona: Bana mal ile yardım edip gönlümü almak mı istiyorsunuz? Hayır, Allahın bana ihsan ettiği (*nimet*) size bahşettiğinden daha hayırlıdır. (*Onun için hediyenize ihtiyacım yoktur*). Belki sizler, hediyenizle sevinirsiniz. 37 Haydi, hediyenle seni gönderenlerin tarafına dön. Biz onların üzerine, karşıgelemiyecekleri ordularla yürüyeceğiz. Onları (*yurtlarından*) zillet içinde çıkaracağız. Hepsi de hor ve rüsva olacaklardır. 38 (*Süleyman adamlarına dönerek*): Ey ulular! dedi, onlar bana teslim olarak gelmeden evvel kim bana (*Sebe' Melikesinin*) tahtını alıp getirebilir? 39 Cinlerden bir ifrit: Onu ben sana yerinden kalkmadan evvel, getiririm! Bu işi yapmağa gücüm yeter. (*Hiçbir şeyi de zayi etmiyeceğime*) eminim, dedi! 40 Kitaptan ilmi olan zat: Sen gözünü yumup açmadan sana onun tahtını getiririm! dedi. Süleyman tahtın yanıbaşında olduğunu görünce, işte bu, dedi, Tanrımın, şükreder mi, yoksa nankörlük gösterir mi diye beni denemek için gösterdiği lûtuftur. Herkim şükrederse, öz canı için sükreder. Kim nankörlük gösterirse, Tanrım (*onun şükründen*) müstağnidir, (*ve yine ona lûtuf göstermekle*) kerimdir. 41 Süleyman emretti: (*Sebe' Melikesine*) ait tahtın şeklini değiştirin. Bakalım onu tanıyacak mı? Yoksa tanımıyanlar arasında mı olacak? 42 Kadın gelince ona: senin tahtın bu muydu? denildi. O da, sanki onun aynidir, dedi. Biz daha evvelce bunu bildik ve teslimiyet gösterdik. 43 Onun Allahtan gayri taptığı hendisini (*doğru yoldan*) alıkoymustu. Çünkü kendisi kâfir olan bir kavimdendi. 44 (*Ona, Sebe' Melikesine*): saraya gir, denildi. (*Sebe' Melikesi*) onu görünce, onun (*avlusunu*) derin bir su sandı. Bacaklarını sıvadı. Süleyman ona

bu billûrlarla döşenmiş düz bir köşktür, dedi (7). (*Sebe' Melikesi*): (*Ulu*) Tanrım! dedi, ben öz canıma zulmetmiştim. Süleyman ile birlikte, bütün âlemleri var eden Tanrıya münkat oldum (8).

BÖLÜM: 4 — SALİH VE LÛT

45 Semud kavmine kardeşleri Salihi gönderdik. O da: Allaha tapın! dedi. Onlar birbiriyle kavga eden iki fırkaya ayrıldılar. 46 Salih onlara: "Ey kavmim! dedi. Neye iyilikten evvel belâyı

[7] Hazreti Süleyman sarayını billûrdan yaptırmıştı. Zemini döşeyen billûrların altından su akıyordu. Sebe' Melikesi, billûrların farkına varmıyarak suya dalacağını zannetti ve bacaklarını sıvadı. Süleyman onun dikkatini celbetti. Bu hal, Sebe' Melikesinin gözünü açtı. Göze görünen ve aldatan şeylere tapmanın manasızlığını anladı.

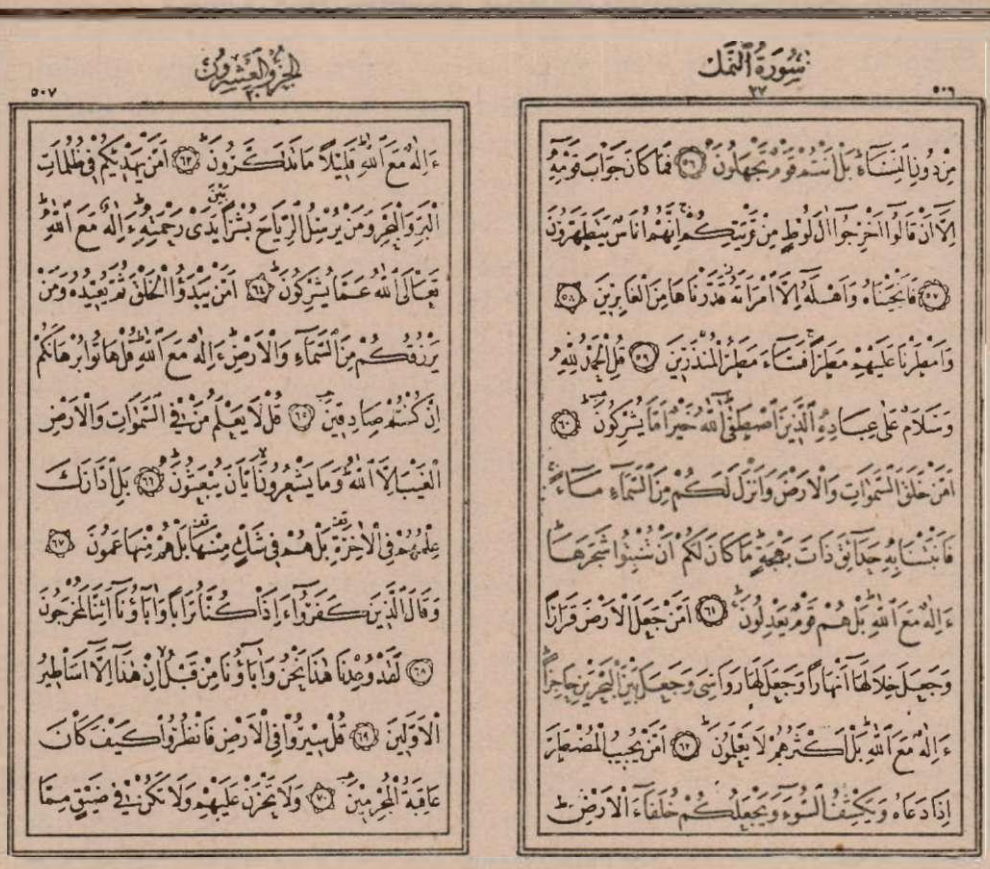
[8] Kur'an-ı Kerim bu hususta Kitabı Mukaddesten ayrılır. Kitabı Mukaddese göre Hazreti Süleymanın, İsrailden olmıyan karıları yüzünden putlara tapmağa başladığını söyler. Kur'an ise, bu kadınların muvahhit olduklarını anlatır. İlmi tetkitler Kur'anın beyanını teyit etmiştir.

başınıza getirmek hususunda istical ed iyorsunuz? Neye Allahtan yarlığanmayı dilemiyorsunuz? Belki Tanrı sizi bağışlar„. 47 Onlar: senin ve seninle beraber olanların yüzünden uğursuzluğa uğradık, dediler. Salih, hayır, dedi, size çöken uğursuzluk, *(Allahın hakkı-(nızdaki hükmü)* yüzündendir. Belki de siz imtihan edilmekte olan bir cemaatsiniz! 48 Şehirde dokuz kişi vardı ki o yurtta fesat çıkarır ve iyi işler işlemezlerdi. 49 Bunlar: "(*Salihi*) ve ailesini geceleyin basıp öldürelim! Sonra velisine: Biz Salihin helâkinde hazır bulunmadık. Bizler sözün doğrusunu söyleyen kimseleriz„ diye Allah adiyle and içelim! dediler. 50 Onlar, plânlarını kurdular. Biz de onlar farkında değilken plânlarını akamete uğrattık. 51 İşte bak, onların kurdukları plânların sonu ne oldu? Biz ouları da, camaatlerinin topunu da helâk ettik.[52] İşte onların zulümleri yüzünden ıssız kalan yurtları! Bunda bilen (*ve anlayan*) insanlar için ibret vardır. 53 İman edip *(kötülükten)* sakınanları ise kurtardık. 54 Lûtu (*da kavmine gönderdik*). Onlara dedi ki: Siz göre göre hayasızlığın en çirkinini irtikâp ediyorsunuz. 55 Sizler kadınları bırakıp kör hırslarınızı uyuşturmak için erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Siz hakikaten (*kapkara*) cahil kimselersiniz! 56 Kavminin buna karşı cevabı: "Lût ailesini kasabanızdan çıkarın! Bunlar kendilerini temizliyen bir takım insanlardır„, demekten ibaretti. 57 Biz de Lûtu, ve geride kalanlarla beraber bulunmasını mukadder kıldığımız karısından başka, ailesini kurtardık, 58 ötekilerin üzerine bir yağmur yağdırdık. *(Tuttukları yolun encamından)* korkutulan kimseler üzerine yağan yağmur, ne kötü bir yağmurdu!

CÜZ: 20

BÖLÜM: 5 — MÜMİNLER YÜKSELECEK

59 De ki: Allaha hamdolsun! Onun seçip ayırdığı kullarına selâm! Hak Tealâ mı hayırlı, yoksa ona şerik koştukları mı? 60 Yahut gökleri, yeri yaratan, bulutlardan yağmur yağdıran mı? Biz o yağmur ile ağaçlarını yetiştiremiyeceğiniz, ferah verici bahçeler vücuda getiririz. Allahtan başka tapacak mı var? Hayır, siz yoldan sapan insanlarsınız! 61 Yahut arzı, (*mahlûkatına*) karargâh yapan,

arzın arasında ırmaklar akıtan, arz üzerinde de ulu dağlar yükselten, iki derya arasına engel koyan kimdir? Allah ile beraber başka bir tapacak mı? Hayır, onların çoğu bu (*hakikatleri*) bilmezler. 62 Yahut naçar kalan, yalvardığı zaman feryadını dinleyen, derdi kaldıran, gelmiş geçmişlerin yerine sizi yeryüzünde hükümran kılan kimdir? Allah ile beraber başka bir tapacak mı? Siz nekadar az düşünüyorsunuz! 63 Yahut kara ve deniz karanlıklarında size yol gösteren, rahmetinden evvel, rüzgârları müjdeci olarak gönderen kimdir? Allah ile beraber başka bir tapacak mı? Hak Tealâ onların kendisine kattıkları bütün eş - ortaklardan yücedir, münezzehtir. 64 Yahut hilkati var eden, sonra yeniden peyda eden; size gökten, yerden, (*yaşatacak*) rızkı veren kimdir? Allah ile beraber başka bir tapacak mı? De ki: (*Öyle bir şey varsa isbat edin!*) Sözünüzde gerçekseniz bürhanınızı getirin. 65 De ki: göklerde ve yerdeki görünmeyeni Allahtan başka bir kimse bilmez. Onlar ne zaman

diriltileceklerinin de farkında değillerdir. 66 Hayır, onların âhiret hakkındaki bilgileri kıttır. Hayır, onlar (*âhiret hakkında*) şüphe içindedirler. Hayır! Onlar âhiret hakkında tamamiyle kördürler.

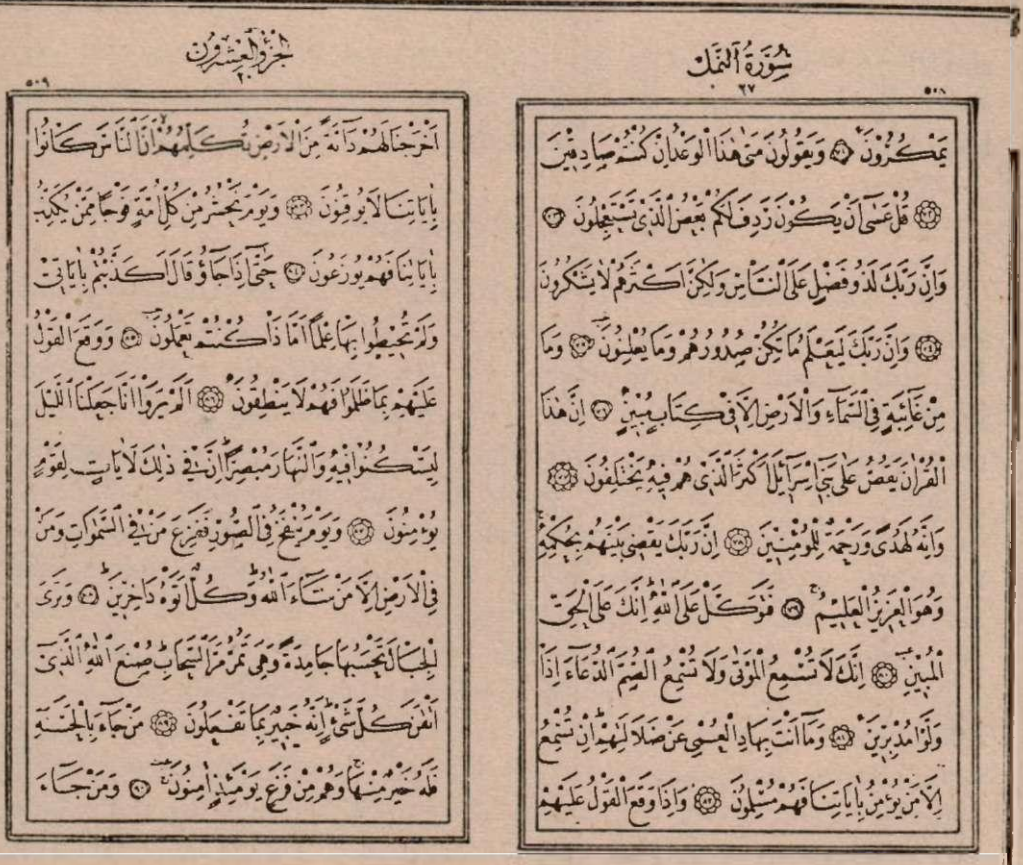
BÖLÜM : 6 — HAKKIN İNKÂRI

67 Kâfir olanlar: Biz de, atalarımız da toprak olduktan sonra tekrar mı dirileceğiz? 68 (*Bu çeşit*) sözler, bize de, bizden evvel atalarımıza da söylenmişti. Bunlar, eskilerin masallarından başka birşey değil' 69 De ki: Yeryüzünde dolaşın da suçluların akıbeti ne oldu, görün, (*ibret alın!*) 70 Sen onlar için üzülme, onların kurdukları dolaplar, çevirdikleri hiyleler yüzünden sıkılma! 71 Onlar: Sözün doğrusunu söylüyorsanız, tehdidiniz ne zaman tahakkuk edecek? derler. 72 De ki: Sizin çarçabuk dilediğiniz azabın bir kısmı belki size yaklaşmıştır. 73 Muhakkak ki Tanrın, insanlara karşı, lûtufkâr olan Tanrıdır. Fakat insanların en çoğu şükretmezler. 74 Tanrın sinelerinde gizlediklerini de, aşikâr kıldıklarını da bilir. 75 Gökte, yerde, gizli birşey yoktur ki apaçık kitapta bulunmasın. 76 Bu Kur'an, İsrail oğullarına, ihtilâf ettikleri şeylerin pek çoğunu nakleder. 77 Bu Kur'an, mü'minler için hidayet ve rahmettir. 78 Tanrın kendi hükmiyle, onlar arasında hükmedecektir. Yegâne galip olan, herşeyi hakkiyle bilen Odur. 79 Sen, Allaha sığın, dayan! Çünkü apaçık hak üzeresin! 80 Sen ölülere söz dinletemezsin, sağırlara davetini işittiremezsin! (9) 81 Sen körleri, tuttukları iğri yoldan doğru yola iletemezsin. Sen ancak âyetlerimize inanan ve (*hakka*) teslim olanlara (*söz*) dinletebilirsin, 82 Onlar hakkındaki sözün (*tahakkuk zamanı*) yaklaşınca onlara yerden öyle bir dabbe (*mahlûk*) çıkaracağız ki kendileriyle konuşacak. Çünkü insanlar âyetlerimize inanmıyorlardı (10).

---

[9] Bu Âyeti Kerime Hazreti Peygamberin ölüleri diriltmesinden ne murat olunduğunu apaçık gösteriyor. Ölüler, ruhan ölmüş kimselerdir. Bunlar arka verip döndükleri için kendilerini diriltecek hak ve hakikati dinliyemiyorlar.

[10] Yerden çıkan mahlûk, dabbetülarzdır. Resuli Ekremin hadislerinde, dabbetülarz «saatin» alâmetlerinden olarak bahis mevzuu olur. «Dabbetülarz» ın konuştuğundan bahsolunmasına göre onun yeryüzüne iğilen bir kavmi temsil ettiği anlaşılıyor. Bunun ortaya çıkması bir azap şeklidir.

BÖLÜM : 7 — MUHALEFET ERİYECEK

83 O gün, âyetlerimizi yalan sayan her milletten bir fırkayı bölük bölük toplayacağız. 84 Bunlar gelince onlara: Siz âyetlerimi, bilgi ile kavramadan yalan mı saydınız? Yoksa ne yaptınız? 85 Bunlar zalim oldukları için, hüküm giyecekler ve söz söyliyemiyecekler. 86 Onlar görmüyorlar mı ki Biz geceyi dinlenmeleri için yarattık, gündüzü, aydınlık yaptık. Şüphe yok ki bunda iman edenler için ibretler vardır. 87 Sûra üfürüldüğü gün, Allahın dilediklerinden başka göklerde, yerde kim varsa, hepsi müthiş korkuya uğrayacak, hepsi boyunlarını eğerek geleceklerdir. 88 Dağları görürseniz, onları yerinde durur sanırsınız. Halbuki bulutların uçuşu gibi geçerler. Bu iş, herşeyi muhkem ve mükemmel yapan Allahın işidir. O, işlediklerinizin hepsinden haber-

dardır (11). 89 Herkim iyilik ederse ondan daha hayırlısı ile mükâfat görür. İyilik edenler, o günün korkusundan emin olurlar. 90 Herkim kötülük yaparsa yüzüstü ateşe atılır. İşlediklerinizin karşılığından başka birşey mi göreceksiniz? 91 - 92 Onlara de ki: Bana, ancak bu şehrin şanına hürmet veren, Ulu Tanrıya tapmak emrolundu. Herşey Onundur. Bana, hakka teslim olmak (*hâlis müslüman olmak*), Kur'an okumak emredildi. Herkim doğru yolu bulursa kendi öz canı için bulur. Herkim sapıtırsa ona de ki: Ben eğri yolun akıbetini ihtar edenlerdenim. 93 Ve Allaha hamdolsun de! Kendisi size âyetlerini gösterecek, siz de onları görüp anlıyacaksınız. Ve Tanrın, işlediklerinizden gafil değildir.

SÛRE: 28

KASAS SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 9 bölümdür; 88 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin en belli başlı mevzuu, Hazreti Peygamberin Hazreti Musâya benzeyişidir. Hazreti Musâya gonderilen ilâhî vahy, Hazreti Peygambere gonderilen ilâhî vahyin doğruluğuna delil olarak gösterilmektedir.

Sûrenin ilk dort kısmı, Hazreti Musânın doğuşundan Musevileri Mısırdan götürmesine ve fir'avun ile askerlerinin boğulmasına kadar geçen hayatını anlatır. Başka yerlerde verilmiyen tafsilâta burada tesaduf edilir. Musânın kıssası anlatıldıktan sonra Musâya benziyen bir peygamberin zuhur ettiği gosterilerek Musâya nazil olan vahyin bu peygamberi tasdık ettiği izah edilir. Sûrenin beşinci kısmı, bu şekilde nihayet bulduktan sonra altıncı kısım Kur'anın hak olduğunu, yedinci kısım Kur'ana, karşıgelenlerin mağlûp olacaklarını takrir eder.

Sûrenin dokuzuncu kısmı servet yuzunden helâke uğrıyan Karun ile meşgul olur ve Kureyşin servet ve samanına fazla guvenmemesini ihtar eder. Bu kısım Hazreti Peygamberin muhakkak muzaffer olacağını ve hicret ettiği şehre mutlaka döneceğini anlatarak nihayet bulur.

---

[11] Bu yerli yerinde durur gibi görünen fakat bulutlar gibi geçip giden dağlar, Peygamberin uğradığı dağ gibi muhalefetleri remzeder. Hazreti Peygamber, yerinden oynamıyacak dağ gıbı muhalefetler karşısında kalmış, bır zamanlar, bir kimse bunların yerinden oynamıyacağını, bunların bulut gibi geçmiyeceğini, bulut gibi erimiyeceğini zannetmıyordu. Halbuki öyle olmadı Dalâlet eriyip gitti. Bütün bu cahiliyet dağları, bir nefeste zeval buldu. Ve Hak muzaffer oldu. Âyet sonuncu kısımda da bunu göstermekte, insanların bütün işlediklerinden haberdar olan Allahın herkese işlediğine göre ceza vereceğini göstererek buna ışaret etmektedir.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM : 1 — MUSÂNIN ÇOCUKLUĞU

Bismi'llâhı'rrahmani'rrahîm

1 Ta, Sin, Mim. 2 Bunlar (*herşeyi*) apaşikâr kılan kitabın âyetleridir. 3 Sana Musâ ile Fir'avunun haberlerini dosdoğru naklediyoruz ki mü'minler (*istifade etsinler*). 4 Fir'avun (*Mısır*) toprağında azarak (*Mısır*) halkını (*tefrikaya uğrattı*), onları bölük bölük ayırdı, onlardan bir takımını zebun etti, erkek çocuklarını boğazladı, kızlarını diri bıraktı. (*Fir'avun*) muhakkak ki, müfsitlerdendi. 5 Biz (*Mısır*) topraklarında zebun edilenlere nimetimizi ihsan etmek, onları başkalarına öncü etmek (*ve mev'ut arza*) vâris kılmak istedik. 6 Onlara yeryüzünde kudret vermek, Fir'a-

vun ile Hâman'a ve ordularına, onlardan çekindikleri şeyi göstermek (*diledik*). 7 Musânın anasına vahyettik: (*Musayı*) emzir, onun için korku duyacak olursan onu deryaya bırak, (*asla*) korkma, tasa çekme! Biz onu, sana geri döndüreceğiz. Onu peygamberlerden biri yapacağız! 8 Fır'avun hanedanı, sonradan kendilerine düşman kesilecek, onların üzülmelerine sebep olacak olan, Musâyı aldılar. (*Şüphe yok ki*) Fir'avun ile (*veziri*) Hâman ve askerleri suçlu idiler 9 Fır'avunun karısı (*kocasına*) dedi ki: Bu çocuk bana da, sana da göz aydınlığı olsun! Onu (*sakın*) öldürmeyin! Belki bize yarar, yahut onu oğul ediniriz. Halbuki onlar işin farkında değillerdi. 10 Musânın anasının yüreği (*tasadan*) bomboş sabahladı. Onun mü'minlerden olması için kalbini sağlamlaştırmasaydık az kaldı, işi meydana çıkaracaktı. 11 Musânın anası (*Musânın*) kız kardeşine: Kardeşinin izini takip et! dedi. O da ötekiler farkında değilken kardeşini uzaktan gözetledi. 12 Biz daha evvel, onun, süt analarının südünü emmesine müsaade etmedik. Bunun üzerine kız kardeşi onlara: Sizin namınıza ona iyice bakacak, ona hayrıhahlık gösterecek bir hane halkı göstereyim mi? dedi. 13 Biz böylece onu, gözü aydın olsun, gam çekmesin, Allahın sözü doğru olduğunu bilsin diye anasına döndürdük. Fakat onların çoğu (*bunu*) bilmezler.

BÖLÜM: 2 — MUSÂNIN BİR MISIRLIYI ÖLDÜRMESİ

14 Musâ yiğitlik çağına varıp olgunlaşınca Biz ona hikmet ve ilim verdik, zaten Biz iyi işler işliyenleri böylece mükâfatlandırırız. 15 Musâ, halkın habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Burada iki kişinin biribirleriyle kavga ettiklerini gördü. Bunların biri kendi tarafdarından, diğeri düşmanlardandı. Kendi tarafdarı olan, düşmana karşı ondan yardım diledi. Musâ (*düşmana*) bir yumruk indirdi ve ölümüne sebebiyet verdi. Musâ: "Bu iş şeytan işidir., dedi, çünkü şeytan apaşikâr, baştan çıkarıcı bir düşmandır, (1) Musâ! *Ulu* Tanrım! dedi. Ben öz nefsimi ziyana uğrattım (2).

---

[1] Musânın «bu iş, şeytan işidir» demesinden murat, Mısırlının işlediği kabahattir. Çünkü musevî kâhinlerin beyanına göre Mısırlı, musevî bir kadını zinaya icbar için katle müstahak olmuştu. (Yahudi ansiklopedisi, cilt 9, sahife 48) Kur'an-ı Kerim suçu tasrih etmemekle beraber onun şeytan işi olduğunu anlatıyor.

[2] Yani bir başkasının hayatını kurtarmak için canımı tehlikeye attım.

Beni koru! (*Hak Tealâ da*) onu korudu Yarlığayıcı Odur. 17 Musâ! *Ulu* Tanrım! dedi. Sen. beni nimete mazhar ettiğin için ben de günahkârlara asla arka olmıyacağım! 18 Musâ şehirde korkarak (*dolaşıyor, neticeyi*) gözetliyordu. Bir de baktı ki bir gün evvel kendisinden yardım dileyen (*adam*), tekrar ondan medet dilıyor, Musâ ona Sen apaşikâ bir azgınsın! dedi. 19 Vaktakı Musâ. (*kendisine ve kendisinden yardım dileyene*) düşman olanı yakalayıp vurmak istedi. o (*İsrailî*) Musâ! dedi. dün bir adamı öldürdüğün gibi beni de mi öldüreceksin? Sen yeryüzünde ara bulmak, barıştırmak değil, zorba kesilmek mı istiyorsun? 20 Şehrin en ücra tarafından bir adam. koşarak geldi, Musâ! dedi, (*şehrin*) uluları seni öldürmek için (*biribirleriyle konuşuyor*). biribirleriyle müşavere ediyorlar. hemen çık git, ben senin iyiliğini istiyenlerdenim. 21 Musâ, korku ve telâş içinde, etrafı gözeterek çıkıp gitti ve *Ulu* Tanrım! dedi, beni zalim olan kavimden kurtar!

BÖLÜM : 3 — MUSÂ MEDYENDE

22 Musâ Medyen tarafına yönelince : Umarım ki Tanrım, bana dosdoğru yolu gösterir ! dedi. 23 Medyen sularına varınca üzerinde, hayvanlarını suvaran bir sürü halk gördü. Onların gerisinde, sürülerini gözetliyen iki kadın buldu ve onlara sordu : Bu haliniz ne ? Cevap verdiler · Çobanlar, koyunlarını suvarıp dönünceye kadar sürümüzü suvaramayız. Babamızsa yaşlı bir ihtiyardır. 24 Musâ onların koyunlarını suvardı. Sonra bir gölgeye çekilerek : *Ulu* Tanrım ! dedi, bana göndereceğin her hayre, her nimete muhtacım ! 25 Kadınların biri utana utana ona geldi Babam, sürümüzü suvardığın için mükâfat vermek üzere seni çağırıyor ! dedi. Musâ onun (*Şuayb'in*) yanına vararak ona (*başından*) geçenleri anlattı. O da ona : Korkma ! dedi, zalimlerden kurtuldun ! 26 Kadınların biri : Baba, dedi, onu ücretle istihdam et ! Ücretle kullanılacak insanların en hayırlısı, kuvvetli ve emniyetli olanıdır. 27 O da dedi ki : (*Musâ*). Bana sekız sene hizmet şartiyle bu iki kızımdan birini sana nikâhlamak istıyorum. Şayet (*hizmetimde*) on yılı tekmillersen, o da kendinden (*senin keremınden*) olur. Sana güçlük çektirmek te istemem. İnşaallah beni doğru dürüst insanlardan bulursun. 28 Musâ, dedi, bu seninle benim aramda, bir taahhut olsun. Bu iki müddetten hangisini tekmillersem tekmilliyeyim; bana haksızlık yapılmasın. Hak Tealâ da bu dediklerimize şahit olsun ! (3).

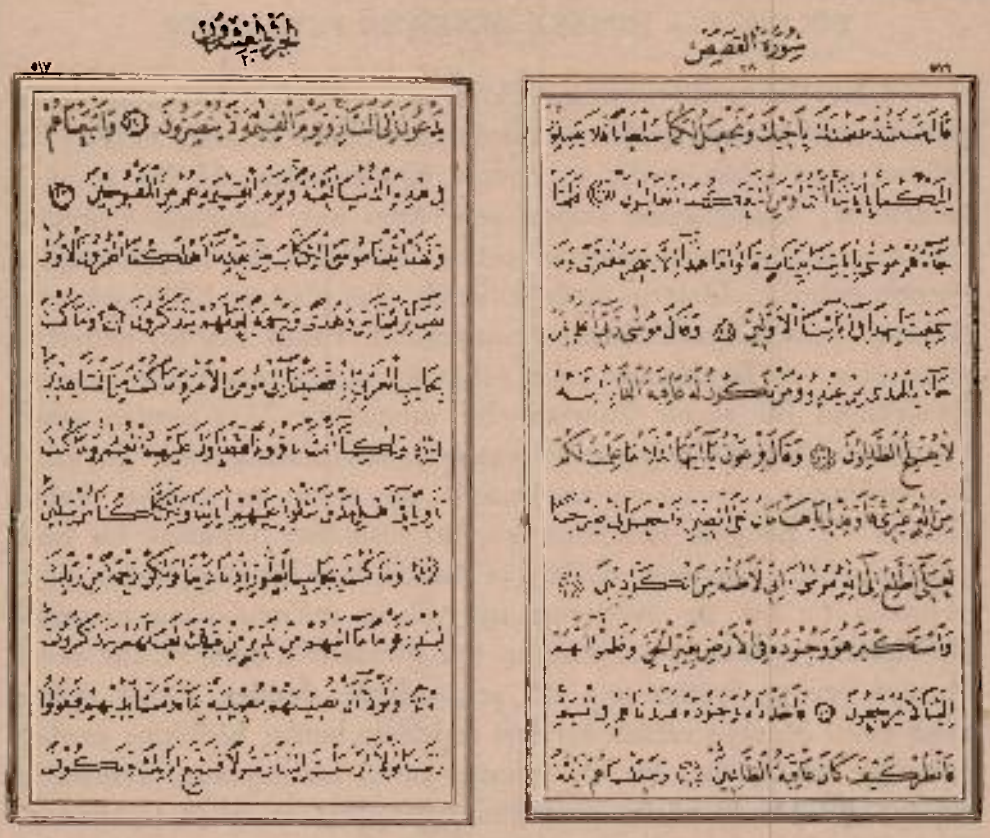
BÖLÜM : 4 — MUSÂNIN FIR'AVUNA GIDIŞI

29 Musâ taahhüdünü ifa edip müddeti bitirdikten sonra ailesiyle yola çıktı ve Tûr tarafında bir ateş gördü. Ailesine dedi ki: Durun ! Ben bir ateş gördüm, ya size oradan bir haber, yahut ateşten bir kor getiririm de ısınırsınız ! 30 Musâ ateşin yanına vardığı zaman mübarek yerdeki vadinin sağ tarafında bulunan ağaç yanından ken-

[3] Yahudilerin edebiyatına göre Musâ, Şuaybin nezdinde 10 yıl kaldı (İngilizce Yahudi ansiklopedisi). Bu da Kur'anın beyanını teyit eder. Fakat burada daha derin bir işaret vardır. Hazreti Peygamberın hayatı, Hazreti Musânın hayatına müşabih olduğu için ikisinin hicret müddeti birbirine müşabihtir. Resuli Ekrem Medinede sekiz sene ikametten sonra Mekkeyi fethetti ve Medinede on yıl ikametten sonra irtihal etti.

dısına nıda edıldı: Ya Musâ! Bütün âlemlerin Tanrısı olan Allah, Benım! 31 Asânı yere bırak! Musâ, (*asanın*) bir yılan gibi kımıldadığını görünce arkasını dönüp kaçtı. Geri dönmedi. Musâ! Geri gel! Korkma. Emniyet içinde olanlardansın. 32 Elini koynunun yakasına sok. Kusursuz, bembeyaz çıkar. Korkudan kendini topla. Bunlar, fâsik bir kavim olan Fır'avun ile kavminin ileri gelenlerine Tanrının iki bürhanıdır. 33 Musâ: (*Ulu*) Tanrım! dedi. Ben onlardan bırını öldürmüştüm. Onların da beni öldürmelerinden korkarım. 34 Kardeşim Harunun nutku benden düzgündür. Onu da benimle beraber yardımcı olarak gönder ki beni tasdik ve teyit etsin. (*Yoksa*) korkarım ki beni yalancı sayarlar. 35 (*Tanrı*) buyurdu: Senin kolunu kardeşinle kuvvetlendireceğiz. Size öyle bir satvet vereceğiz ki âyetlerimiz sayesinde size bir (*fenalıkları*) erişemez. Sizin ikiniz de, size uyanlar da galip olacaksınız. 36 Musâ, apaşikâr olan âyetlerimizle (*Fir'avuna*) vardığı zaman onlar: Bu düzme bir büyüden

başka birşey değildir. Eski atalarımızdan böyle birşey işitmedik (*dediler*). 37 Musâ: Kimin hidayetle kendi nezdinden geldiğini, hayırlı akıbetin kime nasip olacağını, Tanrım en iyi bilendir. Zalimlerse asla felâh bulmazlar! dedi. 38 Fır'avun (*da*): Ey ileri gelenler! dedi; sizin benden başka tapacağınız bulunduğunu bilmiyorum. Ey Hâmân! Benim için çamur üzerinde ateş yak. Bana öyle yüksek bir köşk yap ki Musânın Tanrısına çıkacağım. Ben Musâyı yalancılardan sanıyorum. 39 (*Fir'avun da*), askerleri de yeryüzünde nahak yere büyüklük tasladılar, kendilerini Bize dönmiyecek sandılar. 40 Biz de hem onu, hem askerlerini tutup denize dökdük. Zalimlerin akıbeti ne oldu, baksana! 41 Onları, insanları ateşe davet eder elebaşıları yapmıştık. Kıyamet gününde onlar hiç yardım görmezler. 42 Bu dünyada arkalarından lânet gönderdik. Kıyamet günü de yüzleri çirkin olacaktır.

BÖLÜM: 5 — MUSÂYA BENZİYEN PEYGAMBER

43 Evvelki nesilleri helâk ettikten sonra Musâya insanların (*kalp gözünü aydınlatan*) apaçık bürhanlardan (*ibaret ve sırf*) hidayet ve rahmet olan kitap verdik ki onunla öğütlensinler. 44 Biz Musâya (*emrimizi*) vahyettiğimiz zaman sen Tûrun batı tarafında değildin. Vak'anın şahitlerinden bulunmuyordun. 45 Fakat Biz birçok nesiller vücuda getirdik. Onların ömürleri uzadı. Sen Medyen halkı arasında bulunup onlara âyetlerimizi okumuyordun. Fakat Biz bu haberleri göndeririz. 46 Biz Musâya nida ettiğimiz zaman sen Tûrun yanında da değildin Bu ancak Tanrının bir rahmetidir. Tâki senden evvel kendilerini (*tuttukları iğri yolun encamından*) korkutur bir Peygamber görmiyen bir kavmi korkutasın da onlar da nasihat kabul etsinler. 47 Elleriyle işledikleri (*suçlar*) yüzünden başlarına bir belâ gelince: (*Ulu*) Tanrımız! derler, ne olurdu bize bir Peygamber göndereydin de biz de âyetlerine uyaydık ve mü'minlerden olaydık! 48 Vaktaki onlara, tarafımızdan hak gönderildi, onlar: Daha evvel Musâya verilen âyetler ona da verilmeliydi, dediler. Fakat onlar, daha evvel Musâya verilen âyetleri reddedip bunlar biribirine yardım eden iki büyücüdür, biz de onların birini tanımıyoruz, demediler miydi? 49 De ki sözün gerçeğini söylüyorsanız Allah tarafından, Kur'an ile Tevrattan daha iyi yola iletici kitap getirin, ona uyayım! 50 Şayet senin bu teklifini kabul etmezlerse bil ki onlar yalnız hava ve heveslerine uyuyorlar. Allah tarafından hidayete ermeksizin kendi hava ve hevesine uyan kimseden daha zalim kim olabilir? Şüphe yok ki Hak Tealâ zalimleri asla doğru yola iletmez.

BÖLÜM: 6 — İLÂHİ VAHYİN DOĞRULUĞU

51 Biz onlar için, öğüt kabul etsinler diye, sözü birbiri ardısıra getirdik. 52 Kendilerini (*Kur'andan*) evvel kitaba nail ettiğimiz kimseler, Kur'ana da inanırlar. 53 Onlara Kur'an okudukça: "Ona inandık! Tanrımız tarafından gönderilen hak odur. Biz daha evvel de müslümandık, (*Hakka teslim olmuştuk*)„ derler. 54 Bunlar iki kat mükâfata nail olurlar. Çünkü sebat etmişlerdi. Onlar, fenalığa iyilikle, karşı gelirler. Kendilerine verdiği-

miz rızıktan, (*başkalarına yardım için*) harcederler. 55 Münasebetsiz, (*yalan yanlış*), bir söz işitince ondan yüz çevirirler ve bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz size ait! Size selâm olsun! Biz kendini bilmezleri (*özlemeyiz*), istemeyiz! derler. 56 Sen sevdiğini, (*dilediğini*) hidayete erdiremezsin (4)! Fakat Allah dilediğini doğru yola iletir. Doğru yolu tutanları en iyi bilen Odur. 57 Onlar: "Senin getirdiğin hidayeti (*kabul edip*) ona uyarsak kendi yurdumuzdan sürülüp çıkarılırız„, derler. (*Bunlar ne şaşkın insanlar!*). Biz onları tarafımızdan rızık olmak üzere kendisine her çeşit meyvalar toplanır, mukaddes haremde yerleş-

---

[4] Rivayete göre Hazreti Peygamberin amcası Ebu Talibin vefatı sırasında Hazreti Peygamber yanında bulunarak onun da tevhit dinini kabul etmesini diledi. Fakat bu sırada Ebu Cehl de Ebu Talibin yanında bulunduğu için, onun, atalarının dini üzere kalması üzerinde ısrar etti. Ebu Talip te müşrik olarak vefat etti. Âyeti Kerimedeki: «Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin» nazmında, Resuli Ekreme teselli veriyor. **(Buharî)**

tirmedik mi? Fakat onların çoğu (*bunun Allah tarafından gönderildiğini*) bilmezler (5) 58 Biz nice kasaba helâk ettik ki nimetler içinde yaşadıklarından şımarmışlardı. İşte onların konakları, kendileri göçtükten sonra bomboş duruyor. Oraya konanlar çok az Biz onlara vâris olduk. 59 Hak Tealâ kasabaların ana merkezine âyetlerimizi okuyan peygamber göndermedikçe, kasabaları helâk etmiş değildir. Zaten Biz, halkı zalim olan kasabalardan başkasını helâk etmiş değiliz! 60 Size verilen herşey, yalnız dünya hayatının geçimi, eğlencesi ve debdebesidir Hak Tealânın nezdindeki (*nimetse*) daha hayırlıdır, daha süreklidir. Hâlâ buna aklınız ermiyor mu?

BÖLÜM : 7 — MUHALİFLER EĞİLECEK!

61 Kendisine bir güzel vaidde bulunulup bu vaide kavuşan kimse, dünya nimetine nail olup onunla geçinen, eğlenen, sonra kıyamet günü (*hesap ve azap*) için getirilen kimseler (*gibi*) midir? (6) 62, Hak Tealâ o gün onlara nida eder de der ki: Hani bana ortak olarak ileri sürdüğünüz (*mabutlarınız*) nerede? 63 Haklarında söz sabit olanlar: (*Ulu*) Tanrımız! Biz nasıl azmışsak azdırdıklarımızı da öylece azdırdık! Onlarla her ilişiği kestiğimizi Sana arzederiz! Onlar bize tapmazlar, (*kendi hava ve heveslerine taparlardı!*) diyecekler. 64 Onlara o gün denir ki: Allaha ortak tuttuğunuz mabutlarınızı çağırın! Onlar da çağırırlar. (*Fakat*) bunlar onlara cevap vermiyecekler, onlar da azap görecekler. Keşke hidayete erselerdi! 65 O gün Hak Tealâ onları çağıracak: Peygambere ne cevap verdiniz? diyecek! 66 O gün (*onlar bir behane bulup ileri süremiyecek*), bütün behane (*kapıları*) kapanacak ve seslerini çıkarıp bir cevap veremiyecekler! 67 Kim

---

[5] Âyeti Kerime, islâmiyeti kabul ettikleri takdirde, müslümanların zâfına mebni eziyete uğrayıp yerlerinden, yurtlarından mahrum kalacaklarına dair besledikleri endişelerin yeri olmadığını, bilâkis (Mekke) nın emin bir harem olarak yaşayacağını, insanların her zaman orasını ziyaret ederek hac farizasını ifa edeceklerini beyan ediyor.

[6] Birinciler Hazreti Peygamberle arkadaşlarıdır. Bunlar bu sırada zayıftılar, mazlumdular. Fakat Allahın vâdine nail olmuşlardı. Ötekilerse kuvvetli düşmandılar. Dünya hayatının vesaiti onların elinde idi. Fakat kıyamet günü hesaba çağrılacaktı.

tevbe ve ıman edip doğru dürüst işler işlerse, belki merama erenlerden olur. 68 Tanrın dilediğini yaratır, seçer. Seçmek onların hakkı değildir. Hak Tealânın şanı yücedir. Onların kendisine kattıkları eş ve ortaklardan münezzehtir. 69 Tanrın onların sinelerinde gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. 70 Allah Odur. Ondan başka tapacak yoktur. Dünyada da, âhirette de hamd Ona yaraşır, hüküm Onundur ve siz Ona dönersiniz. 71 De ki: Hak Tealâ size geceyi kıyamet gününe kadar fâsılasız devam ettirse ve uzatsa Allahtan başka size aydınlık verecek hangi mabut vardır? İşitmiyor musunuz? 72 (*Yine*) de ki: Hak Tealâ size gündüzü kıyamet gününe kadar fâsılasız devam ettirse ve uzatsaydı Allahtan başka size içinde dinlendiğiniz geceyi getirecek hangi mabut vardır? (*Hâlâ*) görmüyor musunuz? 73 Dinlenmeniz; lûtfundan, kereminden (*maişetinizi*) aramanız ve Allaha şükredebilmeniz için geceyi de, gündüzü de yaratmak, Allahın

rahmet eseridir. 74 O gün Allah onlara "Bana şerik saydığınız (*mabutlarınız*) hani, nerede? diye nida eder. 75 Her milletten birini şahit olarak çeker, çıkarırız da, bürhanını getirin! deriz! Onlar (*o zaman*) hakkın Allaha ait olduğunu bilip anlar, uydurdukları putlar da onlardan ayrılıp kaybolurlar.

BÖLÜM : 8 — KARUN

76 Karun, Musânın kavmindendi (7). Kavmine karşı serkeşlik etti. Biz ona okadar hazineler verdik ki içindeki (*servet*) yığınlarını taşımak, güçlü, kuvvetli, bir sürü adama bile ağır gelirdi. Kavmi ona demişti ki: Şımarma! Zira Hak Tealâ şımarıkları sevmez, 77 Allahın sana verdiği bu servetle âhıret konağını kazanmağa çalış! Dünyadaki payını da unutma! Allah sana nasıl iyilik ettiyse sen de (*başkalarına*) iyilik ederek gözetle! Ortalığı fesada verme Zira Hak Tealâ müfsitleri sevmez! 78 (*Karun*:) Bu servet bana bilgim sayesinde verildi, dedi. (*Karun*) bilmiyor mu ki Hak Tealâ daha evvel, kendisinden daha çok kuvvetli, daha çok taraftarlı nice nesilleri helâk etti? Günahkârlardan, günahları sorulmaz 79 Karun, (*servetini göstermek için*), debdebe ve ihtişam içinde kavmine göründü. Dünya hayatını dileyenler: Karuna verilen, keşke bize de verilseydi, Karun ne zengin, ne büyük devlet sahibi! dediler. 80 Kendilerine ilim verilenlerse: Yazık size! dediler, iman edip doğru dürüst işler işliyenler için, Allahın mükâfatı daha hayırlıdır. Bu mükâfata ise, ancak sabredenler kavuşur. 81 Karunu da, evini de, yere geçirdik. Ona, Allaha karşı, yardım edecek bir kimse bulunmadı. Kendisi de kendisini müdafaa edebileceklerden değildi! 82 Dün onun mevkiini özleyenler, vay! dediler, meğer Allah dilediğinin rızkını genişletir, dilediğinin rızkını darlaştırırmış! Allahın hakkımızdaki lûtfu olmasaydı, bizi de yere geçirirdi. Meğer kâfirler umduklarına eremezlermiş!

---

(7) Kitabı Mukaddesîn, Adat kitabının 16 ıncı kısmında Karunun hikâyesi anlatılır. Fakat servetinden bahsolunmaz. Kur'an ise onun servetinden bahsediyor. Yahudi Ansiklopedisi Kur'anı teyit eder

BÖLÜM : 9 — PEYGAMBERIN HICRET VE AVDETİ

83 Âhıret yurduna (*gelince*). Bız onu, yeryüzünde (*insanları*) hiçe saymak, fesat çıkarmak istemiyenlere nasıp ederiz. En güzel akıbet, (*fenalıktan*) sakınanlar ıçındir. 84 Kim ıyilik ederse daha hayırlı mukabilini görür. Kım kötülük işlerse, kötülük ışliyenler ancak işlediklerıne göre ceza gorürler. 85 Sana Kur'anın (*tilâvetini, tebliğini, mucibiyle amel etmeyi*) farz kılan Allah, muhakkak kı, seni döneceğin yere döndürecektır (8). De ki: Tanrım, hidayeti getırenı de, apaçık dalâlette kalanı da en iyi bilendir. 86 Sen kitabın sana vahyolunacağını ummuyordun. Bu

[8] Resuli Ekremin doneceği yer Mekke ıdı ' Ibn Abbas, bunu şu şekılde tefsir eder. Tacül'ârus sahıbı de bu tefsırı kabul eder Bu âyet Resulı Ekremın Mekkeden çıkarak Medıne yolunu tuttuğu sırada nazıl olmuştur Bu ayetle Hazretı Peygambere, Mekkeye tekrar avdet edeceği tebşır edılmıştır

ancak Tanrının sana rahmetidir, sana lûtfudur. Sakın kâfirlere arka olma! 87 Sana Allahın âyetleri gönderildikten sonra sakın onlar seni ondan çevirmesinler. Sen insanları Allah yoluna çağır ve sakın müşriklerden olma (9)! 88 Sen Allah ile beraber başka bir mabuda niyaz etme! Ondan başka tapacak yoktur. Herşey fanidir, helâk olur. Ancak O bakıdır. Hüküm Onundur. Ve siz Ona döneceksiniz!

SURE: 29

ANKEBUT SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 6 bölümdür. 99 âyettir.)

Konusu:

Ankebut, örümcektir. Sûrede bâtıl itikatlar, putperestlik, müteaddit ilâhlara tapmak, örümcek ağına benzetildiği için sûreye bu isim verilmiştir. Bu sûre ile onu takip eden üç sûre Mekke devrinde nazil olan sûrelerin bir gurupudur. Bunların her biri, Elif, Lâm, Mim ile başlar.

Bu sûre müslümanların uğradıkları zulümleri, çektikleri sıkıntıları anlatır. Fakat bütün bu gurupa mensup olan sûrelerin müşterek mevzuu Arabistan gibi ölü bir muhitte büyük bir ümmetin zuhur etmek üzere olduğudur.

Bu gurupa mensup olan sûrelerin hepsi de biseti Muhammediyenin beşinci veya altıncı senelerine aittir.

Bundan evvelki sûre Resuli Ekremin hicretten sonra Mekkeye muzaffer bir halde döneceğini ve bu suretle islâmın muhakkak galip geleceğini tebşir etmişti. Bu sûre de zafer ve galebenin hiçbir vakit sıkıntısız kazanılamıyacağını anlatır. Müslümanlar da ancak en müthiş tazyiklere, işkencelere, tehlike ve buhranlara uğrıyarak ve herşeye katlanarak muzaffer olmuşlardır.

Ankebut sûresi, müslümanların uğradıkları bu sıkıntıları anlatmağa başlıyarak ana babaların bile müslümanlığı kabul eden evlâtlarına nasıl eziyet ettiklerini tasvir eder, ve müslümanlığa giren bu evlâtların ana babalarına her hususta itaat etmekle beraber bâtıl itikatlardan kat'i surette çekinmeleri icap ettiğini anlatır.

Sûrenin ikinci, üçüncü, dördüncü kısımlarında Hazreti Nuh, Hazreti İbrahim, Hazreti Lût ve sair peygamberlerin kıssalarına kısaca işaret olunarak doğru dürüst insanların nasıl her zaman mihnet ve eziyete uğradıkları, fakat bâtıl itikatların, temelleri olmadığı için hak karşısında nasıl silinip süpürüldüğü izah edilir. Dördüncü kısmın sonlarında bâtıl itikatlar örümcek ağına benzetilir ve bu suretle bunların ne derece, boş olduğu anlatılır.

Sûrenin beşinci kısmı Kur'anın yükseltici ve temizleyici tesirini bahis mevzuu eder. Bu münasebetle müşriklerin mucize talebine mukabil, Tanrı sözünün en

---

[9] Resuli Ekrem tarafından vukuuna imkân bulunmıyan bu şeylerin emir olunması müşriklerin, Hazreti Peygamberden bu vadide bir şey istememelerini sureti kat'iyyede menetmek içindir.

büyük mucize olduğu, çünkü onun, muazzam bir inkılâp başardığı, onu kabul edenlerin yaşayışını tamamiyle değiştirdiği izah edilir.

Altıncı kısım müşrikleri bekliyen akıbeti ihtar ederek onların müslümanlara karşı tatbik ettikleri zulümlerin neticelerine dikkati çeker. Müslümanların bu zulümlerden kurtulma zamanının yaklaştığını beyan ederek onlara teselli verir.

Yedinci kısım, kâfirlere karşı da rahmetini esirgemiyen Allahın müminler tarafından hak davası uğrunda sarfolunan emekleri zayi etmiyeceğini, bilâkis bu emeklerin semere vereceğini müjdeliyor.

Meal-i Kerimi:

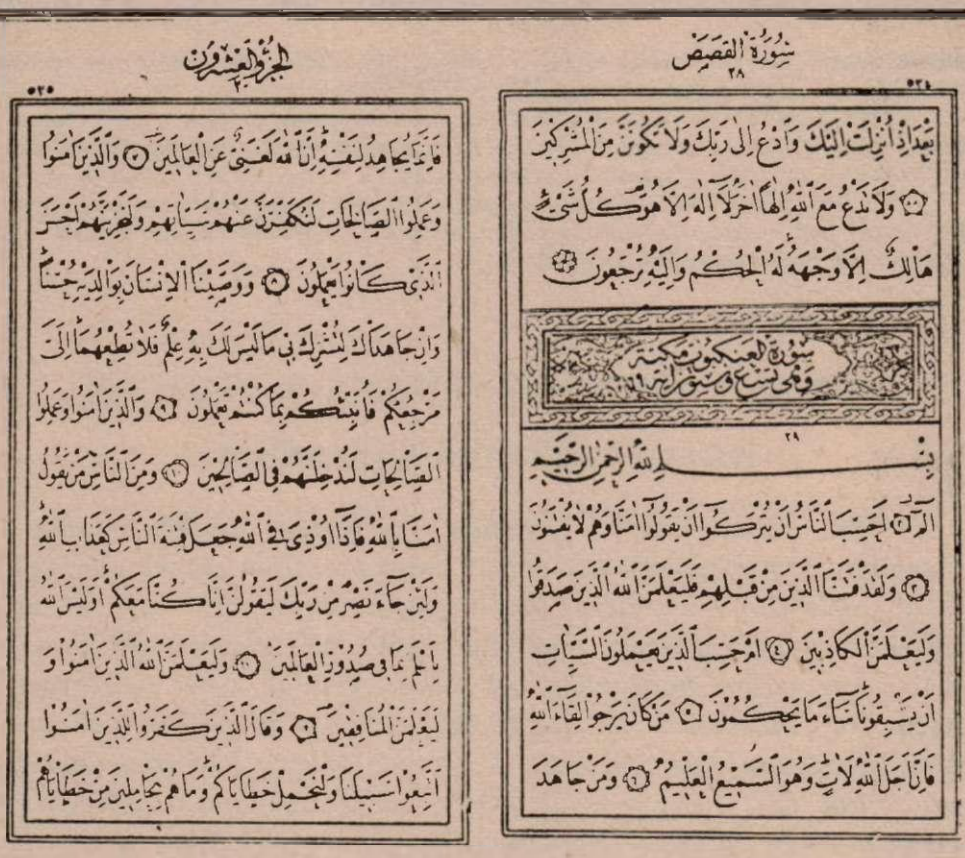
BÖLÜM: 1 — MÜMİNLERİN UĞRADIKLARI MİHNETLER

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Elif, Lâm, Mim. 2 İnsanlar, sanıyorlar mı ki, (*yalnız*) "inandık„ demekle bırakılacaklar da imtihana uğramıyacaklardır? (1). 3 Biz onlardan evvelkilerini de, imtihana uğratmıştık. Hak Tealâ, böylece kimlerin gerçek, kimlerin (*sahte ve*) yalancı olduklarını dener *(ve onları ayırt eder!)* 4 Yoksa kötülük işliyenler, Bizden kaçıp kurtulacaklarını mı sanıyorlar? (*Nekadar yanlış*), nekadar kötü (*düşünüp*) hükmediyorlar. 5 Herkim Allaha kavuşmayı umarsa, (*bilsin ki*) Allahın tayin ettiği va'de, muhakkak gelecektir. Herşeyi işiten, herşeyi hakkiyle bilen Odur 6 Herkım mücahede ederse, (*Allaha itaat ve hakka hizmet yolunda savaşır, didişirse*) kendi öz canı için mücahede etmiş olur. Zira Hak Tealâ bütün âlemlerden müstağnıdir. 7 İman edıp en doğru dürüst ışleri ışleyenlerın kötülüklerini *(af ile)* örtüp onlara işlediklerinin en güzeli ile mukabele edeceğiz. İnsana, ana ve babalarına hürmeti ve en güzel tarzda muameleyi emrettik. Şayet onlar seni, hakkında hiçbir bilgim olmayan birşeyi Bana şerik koşman için uğraşıp didişirlerse onlara itaat etme (2)! Hepinizin dönüşü Banadır. Ben de o vakit size yaptıklarınızı anlatırım. 9 İman edip doğru dürüst işler işleyenleri de salihler zümresine sokarız. 10 İnsanlar içinde öyleleri vardır ki "Allaha inandık„ derler. Allah yolunda bir ezaya uğrarsa insanlardan yana uğradığı ezayı, Allahın azabı imiş gibi sa-

[1] Müminlerin, Mekkede müşriklerden gördükleri ezaya işaret ediliyor.

[2] Âyeti Kerime ana-babaya itaatin büyük ehemmiyetini göstermekle beraber şayet bu vazife daha büyük bir vazife ile tearuz ederse en büyük vazifeyı tercih etmek icap ettiğini anlatıyor.

sayarlar. (*Fakat*) Tanrın tarafından yardım erişirse derler ki: Biz sizinle beraberdik! Hak Tealâ herkesin içinde ne olduğunu herkesten iyi bilmez mi? 11 Hak Tealâ, mü'minleri de (*hakkiyle*) bilir; münafıkları da! 12 Kâfir olanlar mü'minlere derler ki: Siz bizim yolumuzu tutun. Günahlarınızın (*vebalini*) biz taşıyalım! Halbuki kâfirler onların günahlarından (*birini de*) taşıyacak değillerdir. Onlar yalancıdırlar. 13 Onların kendi yüklerini, o yüklerle beraber başka yükleri de taşıyacaklar. Kıyamet gününde de uydurdukları şeyler kendilerinden sorulacak!

BÖLÜM: 2 — NUH VE İBRAHİM

14 Biz, Nuhu, kavmine göndermiştik. Onların arasında bin seneden elli yıl eksik eğleşti (3). Onlar zulmederlerken, tufan on-

[3] Eskiden insan hayatının daha uzun olması ve Hazreti Nuhun çok uzun bir zaman yaşamış olması çok muhtemel olmakla beraber asıl murat Hazreti Nuh tarafından telkin olunan dinin ömrüne işarettir Hazreti Nuh mevkiini Ibrahime bıraktı. Onun için Nuhtan sonra Ibrahimden bahsolunuyor.

ları alıp *(boğdu)*. 15 Biz de Nuhu ve gemide bulunanları kurtardık. Bu hâdiseyi bütün milletlere ibret kıldık. 16 İbrahimi *(de gönderdik)*. İbrahim kavmine : "Allaha tapın ! Ona karşı *(vazifelerinize)* dikkat edin ! Allaha tapmak, sizin için nekadar hayırlıdır, bilseniz! 17 Siz Allahı bırakıp putlara tapıyor, yalan uyduruyorsunuz! Sizin Allahı bırakıp taptıklarınızın, size bir rızık vermeğe güçleri yetmez. Siz rızkı Allah nezdinde arayın. Ona kulluk edin. Ona şükredin, *(Hepiniz)* Ona döneceksiniz. 18 Hakkı reddederseniz sizden evvel nice milletler de hakkı yalan saymışlardı. Peygambere düşen, yalnız apaçık tebliğdir. 19 Onlar Allahın hilkati önce nasıl vücuda getirdiğine, sonra onu nasıl türettiğine, çoğalttığına dikkat etmiyorlar mı ? (*4*). Bu (*iş*) Allaha göre kolaydır 20 De ki :

[4] Eşyayı halk ve imha kanunu, tabiat âleminde her dem faal olan bir kanundur. Bu kanun, milletlerin hayatında da mükemmel bir ifade bulur. Bir millet ortaya çıkar, sonra muzmahil olur ve yeni bir millet onun yerine çıkar. Âyeti Kerime bu kanuna işaret ediyor ve müşriklere muzmahil olacaklarını ihtar ederek onların yerine yeni bir milletin vücut bulacağını haber veriyor. Daha sonraki âyetler bunu tavzih etmektedir.

Yeryüzünde gezip dolaşın da Allahın hilkatı nasıl vücuda getirdiğini görün. Hak Tealâ daha sonra hilkati tekrar yaratır. Çünkü Hak Tealâ herşeye hakkiyle kadirdir. 21 Dilediğini azaba uğratır, dilediğine merhmet eder, (*hepiniz*) tekrar Ona döneceksiniz. 22 Sizler ne yeryüzünde, ne gökyüzünde olsanız da, (*Allahın cezasından*) kaçamazsınız. Sizin Allahtan başka yârınız, yardımcınız yoktur.

BÖLÜM : 3 — İBRAHİM İLE LÛT

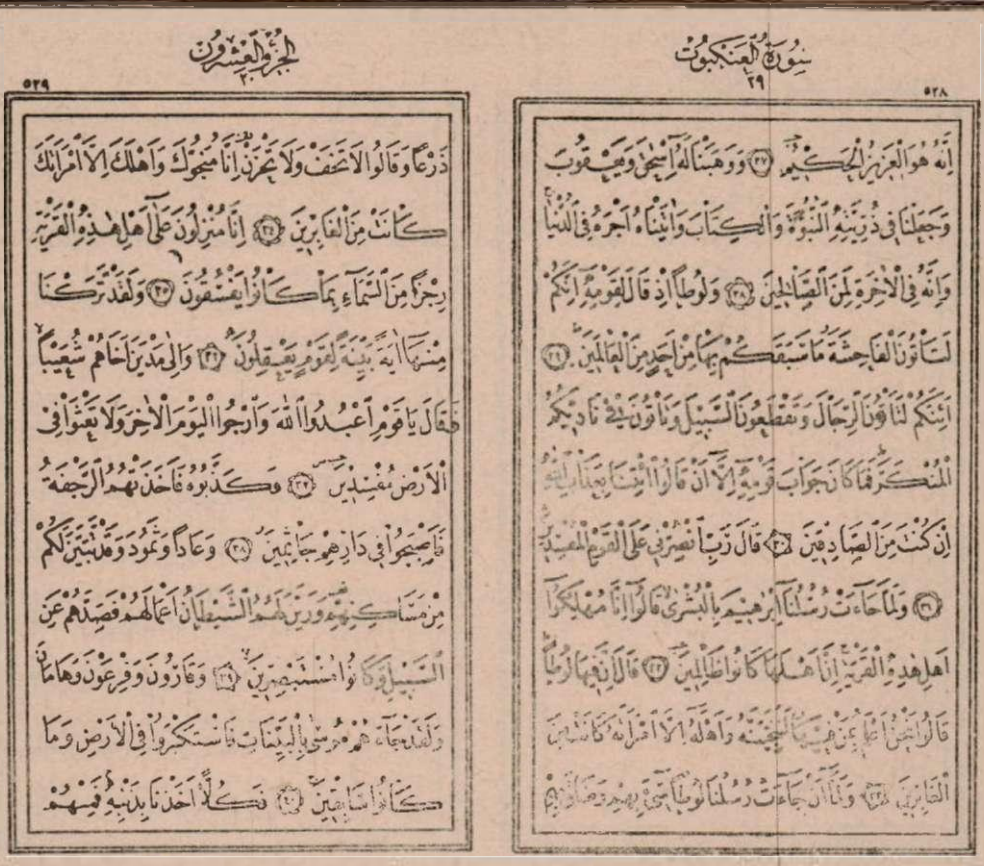
23 Allahın âyetlerini reddederek Ona kavuşmayı inkâr edenler, benim rahmetimden ümidi kesmişlerdir. Onlar için acıklı azap vardır. 24 Kavmının cevabı "İbrahimi öldürün, yahut yakın!„ demekten ibaretti. Hak Tealâ İbrahimi ateşten kurtardı. Bunda iman eden insanlar için ibretler vardır (5). İbrahim, dedi ki. Siz Allahı bırakarak, bu dünya hayatında aranızdaki dostluk dolayısiyle, (*birbirinizi teşvik ederek*) birtakım putları mabut edindiniz. Kıyamet günü birbirinizi tanımayacak, herbiriniz de diğerine lânet okuyacak. barınacak yerıniz de ateş olacak, birinizi de kurtaracak kimse bulunmıyacak. 26 Lût, Ona iman etti. İbrahim de: Ben dedi. Tanrıma (*sığınıp Onun yolunda*) hicret ediyorum! Yegâne galip olan, herşeyi hikmetle çeviren Odur. (6) Biz de ona İshakı ve Yakubu ihsan ettik. Nübüvvet ve kitabı onun zürriyetine bırakarak ona dünyada ecrini verdik. Âhirette de o muhakkak ki salihlerden olacaktır. 28 Lûtu da (*gönderdik*), o da kavmine: Siz, demişti, sizden evvel, milletler ıçınde bır kimsenin irtikâp etmediği hayasızlığı irtikâp ediyorzunuz, erkeklere mi yanaşmıyor, yolları mı kesmıyor, derneklerinizde her çeşit hayasızlığı mı yapmıyorsunuz? Kavaminin cevabı: Gerçeklerden isen bize Allahın azabını getir! demekti. 30 O da: *Ulu* Tanrım! dedi, müfsit olan kavme karşı bana yardım et!

BÖLÜM : 4 — LÛT İLE DİĞER PEYGAMBERLER

31 Elçilerimiz İbrahime müjdelerle gelince ona: "Biz bu kasaba

[5] 19 : 20 de olduğu gibi burada da İbrahimin bilfiil ateşe atıldığı söylenmiyor. Düşmanlarının onu öldürmek veya ateşe atmak istedikleri fakat Allahın onu kurtardığı anlatılıyor.

[6] Hazreti İbrahim hicret etmekle, ateşe atılmaktan kurtulmuş oluyor.

halkını helâk edeceğiz! Çünkü bu halk zalimdir!„ dediler. 32 İbrahim onlara "Lût onun içindedir!„ dedi, onlar da "Biz orada kimlerin bulunduğunu daha iyi bilirız. Onu ve — geride kalanlarla beraber olacak olan karısından başka — ailesini muhakkak kurtaracağız.„ 33 Elçilerimiz Lût'a vardıkları zaman, Lût onların gelmesinden (*telâşlandı*), sıkıldı, naçar kaldı. Elçilerimiz : Korkma! dediler, bizim için tasa çekme, biz seni de, geride kalacak olanlarla beraber olacak karından başka aileni de kurtaracağız! 34 Biz bu kasaba ahalisine, yüzsüzlüklerinden, fisk-u fücurlarından dolayı, gökyüzünden azap yağdıracağız. 35 Biz bunlardan aklı erenlere ibret olmak üzere apaçık nişaneler bıraktık (7). 36 Medyen (*halkına*) da kardeşleri Şuaybi gönderdik. O da onlara : Ey kavmim! dedi, Allaha kulluk edin. Âhiret gününden (*korkun. Allahın ri-*

[7] Helâk olan Sodom ve Gomure şehirleri, Arabıstan yolunda ölü deniz üzerindedir

zasını kazanmak için çalışın). Yeryüzünde kötülük işliyerek, fesat çıkararak dolaşmayın. 37 Onlarsa Şuaybi yalancı saydılar. Bunun üzerine onları şiddetli bir sarsıntı aldı. Evlerinde dizüstü çökmüş, hareketsiz, cansız kaldılar. 38 Âd'ı da, Semud'u da helâk ettik. Onların (*bu âkıbeti*), yerlerinden, yurtlarından size apaşikârdır. Onlar basiret sahibi oldukları halde şeytan onlara işlediklerini süsleyip püslemiş, onları (*doğru*) yoldan alıkoymuştu. 39 Karunu, Fır'avunu, Hâmânı da (*helâk ettik*). Musâ onlara apaçık bürhanlarla gelmişti. Onlar yeryüzünde büyüklük tasladılar. İmanı da kibirlerine yediremediler. (*Fakat azabı da*) savuşturamadılar. 40 Bunların herbirini günahiyle cezaya çarptık. Kimine taş fırtınası yağdırdık. Kimini korkunç bir ses aldı. Kimini yere geçirdik. Kimini suda boğduk. Hak Tealâ onlara zulmetmedi. Fakat onlar öz canlarına zulmettiler. 41 Allahtan başka birtakım yâr ve yardımcı edinenlerin misali kendine bir yuva yapan örümcek gibidir.

Bilseler, yuvaların en gevşeği örümcek yuvasıdır. 42 Hak Tealâ, onlar Kendisini bırakarak nelere taparlarsa onu bilir. Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Odur. 43 Biz bu misalleri, insanlar için irat ederiz. Onlara ancak ilim sahibi olanlar akıl erdirirler. 44 Hak Tealâ gökleri ve yeri hak ile yarattı. Bunda mü'minler için dersler vardır.

CÜZ: 21

BÖLÜM: 5 — KUR'AN İNSANLARI TEMİZLER VE YÜKSELTİR

45 Sana kitaptan vahyolunanı oku, namazı dosdoğru kıl. Çünkü namaz insanı hayasızlıktan ve kötülükten alıkor, Allahı anmak, şüphesiz, en büyük (*ibadettir*). Hak Tealâ bütün işlediklerinizi bilir (8). 46 İçlerinden zulmedenler müstesna olmak üzere kitap ehli ile mücadelenizde, en güzel yoldan başkasını tutmayın! Deyin ki: Biz, bize vahyolunana da, size vahyolunana da inandık. Bizim Tanrımız da, sizin Tanrınız da birdir. Biz de yalnız Ona münkadız (9). 47 Biz, kitabı sana böylece indirdik. Daha evvel kendilerine kitap verdiklerimiz ona inanırlar. Bunlardan da ona inananlar vardır. Âyetlerimizi, ancak kâfirler, (*inatları yüzünden*) inkâr ederler. 48 Sen bu (*Kur'andan*) evvel bir kitap tilâvet etmemiş, sağ elinle de yazı yazmamıştın. Öyle olmasaydı (*yalan yanlış*), bâtıl sözler ileri sürenler, şüpheye düşerlerdi (10).

---

[8] Âyeti Kerime günah boyunduruğundan kurtulmanın en doğru esaslarını göstermektedir. Çünkü günah boyunduruğunu bertaraf etmenin en büyük esası «en büyük ibadet olan» Allahı anmaktır. Günaha karşı, en kuvvetli, en müessir çare budur. Çünkü Allahı anmak Allahın kudretine ilmine, iyiliğine, canlı bir surette inanmaktır. Bu canlı itikat insanı, Allahı hoşnut etmiyen yolda yürümekten alıkoyar, Allahı anmaktan da murat budur. Her kötü hareketin, insanı mutlaka kötü bir akıbete götüreceğine kat'î surette inanmak, yüksek bir varlığın insan gözüne görünmiyen herşeyi gördüğünü bilmek, cemiyete ait ahlâkî kuvvetlerin âciz kaldığı yerlerde Ona ait ahlâkî kanunun faal olduğunu, Onun mahzı hayır olduğunu ve insanın ancak hayır sayesinde Ona vâsıl olacağını tanımak insanı günahın her türlüsünden korur. Kur'anın insanlara öğretmek istediği budur.

[9] İslâmın Allah telâkkisi, en halis tevhiddir. Onun İlâhî vahy hakkındaki telâkkisi en geniş telâkkidir.

[10] İslâmiyetin geniş din esasları ile Kur'anın ifade ettiği güzel ahlâkî ve ruhanî hakikatleri, bir insanın bir araya getirmesi mümkün olsaydı, onları ancak, daha evvelki mukaddes kitapları okuyup tetkik eden bir insan toplıyabilirdi. Hal-

49 Hayır, Kur'an, kendilerine ilim verilen insanların sinelerinde yerleşmiş apaçık âyetlerdir. Âyetlerimizi yalnız zalim olanlar inkâr ederler. 50 Onlar: Ona Tanrı tarafından bir âyet gönde-

---

buki Hazreti Peygamber daha evvel, hiçbir kitabı okumamıştı. Hazreti İsâya karşı, onun eski kitapları okuyup onların içinde güzel bulduğu herşeyi topladığı ve bir araya getirdiği söylenebilirdi. Fakat bu sözü Resuli Ekrem aleyhinde söylemeğe imkân yoktu. Çünkü Resuli Ekrem okuma yazma bilmezdi. Bu da onun risaletinin hak olduğunu isbat eden delillerdendi. Bütün esasları, bütün hakikatleri bir tarafa bırakarak İslâmiyetin her devirde, her millette zuhur eden hak peygamberleri tanımak gibi, en evvel başka hiçbir peygamberin, hiçbir dinin tanımadığı ve ifade etmediği bir esası en vâzıh, en mükemmel bir şekilde tebliğ etmesi, bir harikadır. Arabistan çölünde bütün dünyadan uzak yaşıyan bir peygamberin ancak on üç asır sonra anlaşılan bu hakikati, dinin en belli başlı esasları arasında tebliğ etmesi, onun İlâhî vahy telâkki ettiği membaın, bütün beşerî ilmin fevkinde olduğunu göstermeğe kâfidir.

Hazreti Muhammedin talim ve terbiye noktai nazarından hiçbir kimseye minnettar olmadığı izaha muhtaç bir mesele değildir. Kur'an-ı Kerim, bu noktayı mükerrer defalar ifade etmiştir. Araf sûresinde «Onlar ki Nebiyyi Ümmi olan Peygambere ittiba ederler.» deniliyor. Ayni sûrede biraz daha sonra «Allaha ve Nebiyyi Ümmi olan Peygamberine iman ediniz.» denilmektedir. Cuma sûresinde yalnız peygamberin değil, Kureyşle Arap ekseriyetinin ümmi olduğu beyan olunmakta ve ümmilere kendilerinden bir peygamber gönderildiği beyan olunmaktadır. Ankebut sûresinin bu âyetinde peygamberin Kur'andan evvel bir kitap okumadığı, sağ eliyle birşey yazmadığı izah olunuyor.

Bütün bunlardan Peygamberin dünyevî tahsilden uzak tutulmasında, İlâhî bir hikmet bulunduğu anlaşılmaktadır. Onun için şu âyetleri görüyoruz: «Dediler ki: Ne olur Rabbinden ona âyetler inse! de ki: Âyetler Allahın nezdindedir. Ben açık ihtaratta bulunan bir münzirim. Acaba Bizim sana gönderdiğimiz ve onlara okunmakta olan kitap elvermiyor mu?» Kur'anı Kerimin müteaddit yerlerinde eski peygamberlerin, eski milletlerin serencamı anlatılıyor. Bunları bilmek için; o vak'aları görmek, yahut onları bir kitapta okumak, yahut bu vak'aları nakleden bir adamı dinlemek lâzımdır. Resuli Ekrem bu vasıtaların birinden de istifade etmiş değildir. Onun bu vak'aları bizzat görmesine imkân yoktur. Çünkü Kur'an-ı Kerim, Âdemden Hazreti Muhammede kadar geçen vekayiden bahseder. Bütün bunlar, Hazreti Muhammed doğmadan evvel vukubulmuştu. Onun bunlara vâkıf olması için haricî hiçbir memba yoktu.

Kur'an-ı Kerim meselâ Zekeriya ile Meryemden bahsederken der ki: «Bunlar gayb haberlerindendir. Biz onları sana vahyediyoruz. Onlar, Meryemi kim tekeffül edecek, diye kalemlerini attıkları zaman sen yanlarında olmadığın gibi onlar bu yüzden kavga ettikleri zaman da sen yanlarında değildin.»

Kur'an Musâdan bahsederken «Biz Musâya vahy emrini bildirdiğimiz zaman sen Turun batı tarafında değildin. Sen o vak'ayı görenlerden değildin. Fakat Biz onu vahy ile bildiriyoruz. Musâdan sonra birçok nesiller vücuda getirdik. Onlar uzun zamanlar yaşadılar. Sen Medyen ahalisi arasında değildin. Biz bu haberi vermek için seni peygamber gönderdik. Fakat Biz bunu Rabbının bir rahmeti olmak üzere sana öğrettik.» diyor.

Kur'an, Hazreti Yusuftan bahsederken «İşte bu gayb haberlerindendir. Onu sana vahyediyoruz Yoksa onlar birleşip Yusuf hakkında karar verdikleri zaman sen onlarla beraber değildin.»

rilseydi! dediler. De ki, âyetler, Allahın yanındadır, bense, Ancak, *(tutulan iğri yolun encamından)* korkutan bir Peygamberim. 51 Yoksa onlara tilâvet edilmekte olan Kitabı sana gönder-

(Notun devamı)

Bu haberleri öğrenmenin, ikinci yolu olan bunları kitapta okumak meselesine gelince Kur'an-ı Kerim bunu da reddetmektedir. Kur'an der ki: «Sen daha evvel ne bir kitap okumuş, ne de sağ elinle bir yazı yazmıştın.» «Sen ne kitabın, ne de imanın ne olduğunu bilmezdin.»

Bu malûmatı başkalarından öğrenmek meselesine gelince, Resuli Ekrem nübüvvetten evvel bütün ömrünü Mekkede geçirmişti. Yalnız bir kere ticaret için Busra'ya gitmiş ve bu seyahat kısa bir müddet devam etmişti. Mekkede ise bu malûmatı bilen bir kimse yoktu. Kureyşler böyle şeylere ehemmiyet vermezlerdi. Bunun için Resuli Ekremin bu malûmatı bunlardan öğrendiği söylenemez. Bahusus Kur'an-ı Kerim açıktan açığa diyor ki: «İşte bunlar gayb haberleridir. Biz onları sana vahyediyoruz. Bunları daha evvel ne sen, ne de kavmin bilmiyordu.»

Kureyş Resuli Ekremin hayatına tamamiyle vâkıftı. Onun ne yaptığına, ne ettiğine, seyahatleri esnasında ne iş gördüğüne bütün tafsilâtiyle aşina idi. Resuli Ekrem Mekkenin içinde onlar arasında yaşıyor, Mekkeden çıktığı zaman onlarla beraber çıkıyordu. Bu itibarla onun hiçbir hayat sahası onlarca meçhul değildi. Şayet Resuli Ekrem tahsil ve talim görmüş olsaydı Kureyş ona kâhin, mecnun, şair dediği gibi bunu da söylerdi. Demek ki Kureyş Resuli Ekremin tahsil noktai nazarından hiçbir kimseye zerre kadar medyun olmadığını biliyordu. Nitekim Kur'an-ı Kerim de diyor ki: «De ki: Allah dilese, Kur'anı size okumaz, Kur'andan sizi agâh eylemezdim. Ben daha evvel de ömrümü sizin aranızda geçirmiş bulunuyorum. Anlamıyor musunuz?»

Kur'an-ı Kerim müşriklerin Resuli Ekreme karşı ileri sürdükleri bütün şüpheleri, bütün töhmetleri kaydetmiştir. Küffar, Hazreti Muhammedin bu sözleri bir başkasından duyduğunu da söylemişlerdir. Kur'an-ı Kerim bu itirazı nakleder ve onun cevabını vererek der ki: «Biliyoruz ki onlar bunu ona bir adam öğretiyor, diyor. O, nisbet ettikleri adamın lisanı acemidir. [Yani Arap değildir.] Bu ise fasih ve beliğ Arap lisanıdır.» «Dediler ki: «Bu ancak onun uydurduğu, başkalarının ona yardımda bulunduğu birşeydir. Onlar bu iddia ile haksızlığa ve yalancılığa sapmışlardır.»

Bütün bu şüpheler ileri sürülmüş, fakat müşrikler hiçbir vakit Hazreti Muhammedin Kur'anı yazdığını söylememişlerdir. Kureyşin hepsi de Peygamberin ümmi olduğuna kaniydi. Peygamber Medineye geldikten sonra yahudilerle meşgul olmağa mecbur olmuştu. Ahadisi Şerifenin beyanına göre, yahudiler kendi kitaplarındaki birçok meseleleri ona sorarlar ve bu suallere ancak bir peygamberin cevap vereceğini söylerlerdi. Hazreti Peygamber bu suallere dosdoğru cevap verir, onlar da o cevabın karşısında hayret ederlerdi. Bundan da yahudilerin Hazreti Muhammedi ümmi tanıdıklarını anlıyoruz. Böyle olmasaydı yahudiler ona o sualleri sormazlar, çünkü onun da ayni kitapları okumuş olmasından şüphe ederlerdi.

İmam Tabarî, Kureyşin şüpheleri hakkında malûmat verir ve Kureyşin zannınca Peygambere bir şeyler öğrettiğinden şüphe olunan adama müteallik muhtelif rivayetler kaydederse de bu adamın şahsiyeti hakkında bunlardan birşey öğrenilemiyor. Bütün bu rivayetler tetkik olunduktan sonra bu adamın hıristiyan bir köle

memiz, onlara kâfi gelmiyor mu? Hiç şüphe yok ki (*bu kitapat*) iman edenler için hem rahmet, hem öğüt vardır.

---

olduğu ve onun kendi şivesile Kur'an okuduğu anlaşılıyor. Bundan dolayı müşrikler bu adamın Hazreti Peygambere telkinatta bulunduğu iddiasını ileri sürmüşlerdi. Kur'an-ı Kerim bunlara cevap vererek bu kölenin Arapça bilmediğini, Resulün ise Arapçadan başka bir lisan bilmediğini, Kur'anın dili en yüksek ve en beliğ Arapça olduğunu, binaenaleyh ecnebi bir lisan bilmiyen Peygamberin yabancı bir köleden en halis ve en muciz Arapçaya nümune olan Kur'anı öğrenmesine imkân bulunmadığını beyan etmektedir.

Resuli Ekremin bir de çocukluk çağında amcası Ebu Talip ile birlikte Suriyeye vukubulan seyahati esnasında Busrâ'da tesadüf olunan rahip Bahîra'dan bahsolunmaktadır. Bu rivayete göre Bahira Peygamberi görür görmez onu tanımış, onun son Peygamber olduğunu söylemiş, sonra Ebu Talibe onu Mekkeye iade etmesini, yahudilerin onu görürse derhal öldüreceklerini söylemiş! Hıristiyanlar bu pek zayıf ve çürük temel üzerine sürü sürü şüphelerden, sürü sürü tasniattan, koskoca bir yığın vücuda getirmişler ve Resuli Ekremin bütün irfanını bu rahipten aldığını iddia etmişlerdir. Bu hikâyeye inanacak olsak dünyada bundan daha büyük bir mucize olmaz, dünyada bundan daha mukni nübüvvet delili gösterilemezdi. Çünkü bu rivayete inanıldığı takdirde hiçbir şey bilmiyen on iki yaşında bir çocuğun bütün din esrarını, din hakayikini, hukuk usulünü, ahlâk mebadisini, kanun esasatını, ve muazzam bir şeraiti birkaç saat zarfında öğrenmiş olması icap eder. Acaba hıristiyanlar bu mucizeyi kabule amade midirler?

Asıl en mühim nokta Risaleti Muhammediyenin 23 sene devam etmiş olmasıdır. Hazreti Muhammed bir kimseden birşey öğreniyorsa o insanın gizli veya açık bir surette ya bütün bu müddet, ya bu müddetin bir kısmı esnasında ona refakat etmesi, ona ahkâm ve mev'izalar öğretmesi, ona Kur'anı hazırlaması, ona esrar ve hakayıkı anlatması lâzımdır. Böyle bir adam müslüman olamazdı. Çünkü bir mütenebbiye şunu bunu öğreten adam kendi çırağının rehberliğini kabul etmez, sonra bu adam çırağının en büyük şöhreti, en yüksek nüfuz ve satveti ihraz ettiği zaman gizli kalmakta devam etmez, sonra o adam Peygamberin ashabından, zevcatından gizli kalamazdı. Peygamberimize Kur'an öğrettiği söylenen ecnebi köle Peygamberden sühuletle tefrik edilebilir ve o suretle Hazreti Muhammedin iddialarına bir hatime çekilebilirdi. Sonra bu adamın Mekkede olduğu söyleniyordu. O halde Medinede 13 sene fışkıran irfan membaı nereden geliyordu? Kur'anın ve İslâmiyetin en büyük kısmı Medinede vahyolunmuştur. Mekkede nazil olan vahy, Medinede nazil olandan daha çok azdır.

İslâmiyet, Medinede intişara başladığı zaman yahudilerle hıristiyanlar müslümanlığı düşürmek için şu yolu takip ediyorlardı: Bunlar müslümanlığı kabul etmiş görünüyor, birkaç gün zâihren müslüman kalıyor, sonra irtidat ediyorlardı. Onların maksadı bu suretle Hazreti Muhammedi gözden düşürmek, müslümanlığın hak bir din olmadığını göstermekti. Kur'an-ı Kerim bunların halinden bahsederek der ki: «Ehli kitaptan bir taife dedi ki: Ehli imana nazil olan şeye gündüzün iman ediniz, akşamlayın küfrediniz. Ta ki onlar dönsünler». O sıralarda bir hıristiyan bu suikasdı ika için müslümanlığı kabul etmiş ve Bakara, Ali İmran sûrelerini okumuştu. Resuli Ekrem bu adamı vahy kâtibi olarak kabul etmişti. Bir müddet sonra bu hıristiyan irtidat etmiş, Hazreti Muhammedin kendi tarafından yazılan vahiylerden başka birşey bilmediğini söylemiş ise de Cenabı Hak âyetini göstermiş ve bu adam o sıralarda ansızın ölmüştü. Bu suretle hıristiyanların ve yahudilerin

BÖLÜM : 6 — MÜŞRİKLERE İHTAR, MÜMİNLERE TESELLİ

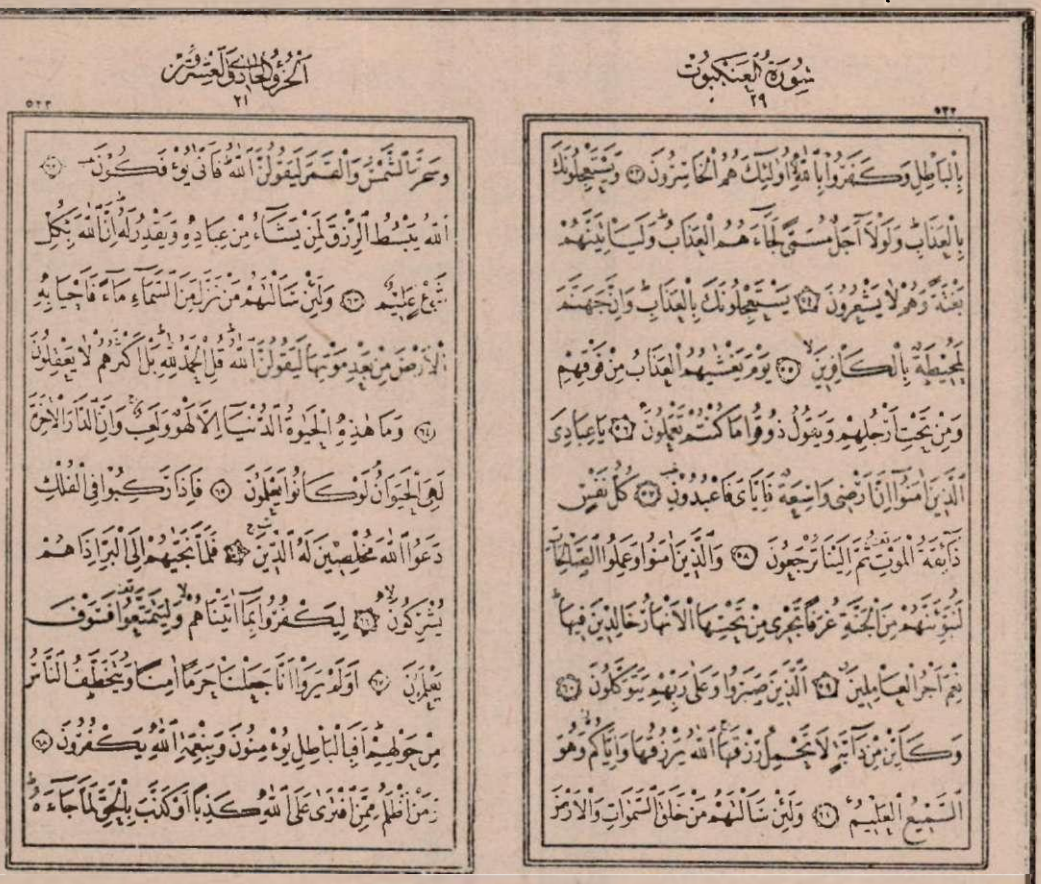
52 De ki: Sizinle benim aramda, Allahın şahit olması elverir. Göklerde, yerde olanı O bilir. Bâtıla inanıp Allahı inkâr edenler yok mu, işte asıl ziyana uğrayanlar onlardır. 53 Onlar senden, azabı çarçabuk getirmeni isterler. Azabın muayyen bir vakti olmasaydı, (*hemen*) gelirdi. Nitekim onlar farkında değilken ansızın gelecek. 54 Yine onlar azabı çarçabuk getirmeni isterler. Halbuki cehennem, kâfirleri (*kıskıvrak*) kuşatmıştır. 55 O gün azap onları üstlerinden, ayaklarının altından saracak, Biz de: İşlediklerinizin (*cezasını*) tadın! diyeceğiz. 56 Ey iman eden

---

suikasdı suya düşmüştü. Çünkü İlâhî vahy mütemadiyen nazil olmakta devam ediyordu.

Hudeybiye musalehası esnasında müşriklerle müminler arasında musaleha hazırlanırken Hazreti Ali şu sözleri yazmıştı. «Allahın Peygamberi Muhammedin kabul ettiği şerait şunlardır.» Kureyş murahhası bu mukaddimeye itiraz ederek: «Biz senin peygamberliğini kabul etmiş olsaydık aramızda kan dökülmezdi. Bunun için bu kelimeleri kaldır da kendi adını ve babanın adını yaz!» demişti. Resuli Ekrem de Hazreti Aliye bu şekilde hareket etmesini ihtar etti. Hazreti Ali bunu yapamıyacağını söylemiş; bunun üzerine Resuli Ekreme o yazının yeri gösterilmiş, o da o kelimeleri kendi eliyle çizerek «Muhammed bin Abdullah» kelimelerini yazmıştı. Bu hâdise Buharî, Müslim, Nesaî ve mesnedi ibn Hanbelde mukayyettir. Buharî, bu hâdiseyi kaydettikten sonra (Veleyse yuhsinü yektübü) yani «iyi yazı yazamıyordu.» İmam Ahmedin mesnedinde İsrailden naklen (Veleyse yuhsinü en yektübe) denilmektedir. Yani «yazmayı pek bilmiyordu.» Buna rağmen bütün hadis kitapları Hazreti Peygamberin Muhammed bin Abdullah kelimelerini yazdığını beyan ediyorlar ki bundan bazı eşhas Resuli Ekremin son zamanlarda okuma yazma öğrendiğini istihraç etmektedirler. İbn Ebi Şeyyibenin Mücahitten nakline göre Resuli Ekrem ölmeden evvel okuma yazma öğrenmişti. Yunus ibn Mesirenin Ebi Kebşetessülûliden, o da Sehli bin el'Hanzeliyeden nakline göre Resuli Ekrem Akra' ve Uzeyniyeye gönderdiği emirnameyi Muaviyeye yazdırmış, bunlar Resuli Ekreme gelerek emirnameyi okuyamadıklarını söylemiştir, bunun üzerine Resuli Ekrem emirnameye bir nazar atfettikten sonra onun muhteviyatını olduğu gibi söylemişti.

Bu rivayetler sahih olsa onu da bir mucize telâkki etmek icap ederdi. Çünkü bu takdirde Resuli Ekrem insanların talimine muhtaç olmadan okuma yazma öğrenmiş olurdu. Halbuki bu rivayetler ya uydurmadır, yahut son derece zayıftır. Bütün mütevatir rivayetler Resuli Ekremin ümmi olduğu merkezindedir. Bir ümminin kendi ismini yazması büyük birşey değildir. Okuma yazma bilmiyen insanlar da yazıya karşı ünsiyet dolayısiyle isimlerinin harflerini tanırlar ve onları çizerler. Hakikati halde bazı rivayetlerin naklinde mecazi fiil ile hakikî fiil tefrik olunmaz. Meselâ hükümdarların veya devlet reislerinin gönderdiği mektuplardan bahsolunurken «filân hükümdar şunu yazdı. Yahut başka hükümdara bir mektup gönderdi. Yahut bir cami veya kale inşa etti.» deriz. Halbuki bu mektupları yazan-

kullarım! Benim arzım geniştir. Siz yalnız Bana tapın! (11). 57 Herkes ölümü tadacak, sonra Bize döneceksiniz. 58-59 İman edip doğru dürüst işler işleyenleri, altından ırmaklar akar cen-

lar : Kâtipler, camileri veya kaleleri inşa edenler : mimarlardır. Fakat kâtipler ile mimarlar meselâ bir hükümdarın namına çalıştıkları için bu fiiller onlara izafe olunur. Buna mümasil olarak hadis kitaplarında Resuli Ekremin gönderdiği mektuplardan bahsolunuyorken (ve ketebe ilâ Kayser, ve ketebe ilâ Kisra) yani «Kaysere yazdı, Kisraya yazdı» şeklinde rivayetler görüyoruz. Halbuki peygamberimiz o mektupları kendi eliyle yazmamış, yazdırmıştır. Yalnız bu mektuplar onun namına yazıldığı için doğrudan doğruya ona atfolunmaktadır.

Kur'an-ı Kerim Resuli Ekreme açıktan açığa (ümmi) demektedir. Binaenaleyh onun ümmi olduğuna bundan daha kat'î bir delil olamaz. Resuli Ekrem ümmi olmakla ve ümmiler arasında yetişmekle, sabık kitapları bilmemekle beraber herşeyi biliyordu. Bu. onun bir mucizesi idi. Kur'an-ı Kerim müşriklere hitaben der ki : «Peygamberin sıdk-ı nübüvvetini tanımak için onun ümmi olmakla beraber bütün Beni İsrail ulemasının bildiklerini bilmesi kâfi bir âyet değil midir ?»

[11] Bu Âyeti Kerime, düşmanlarının ezasına uğrayan Müslümanlara teselli veriyor. Müslümanlar Mekkede eza ve işkenceye uğradılarsa, ezadan azâde yerler de bulabilirlerdi.

netlerin yüksek mevkilerinde barındıracağız. Onlar orada daim kalırlar. Çalışıp iyi işler işleyenlerin; (*her sıkıntı ve tehlikeye karşı*) dişlerini sıkıp katlananların, Tanrılarına dayanıp güvenenlerin mükâfatı ne güzel mükâfattır! 60 Nice canlı mahlûklar vardır ki rızıklarını taşımazlar, Allah ona da, size de rızık verir. Herşeyi hakkiyle işiten, herşeyi hakkiyle bilen Odur. 61 Onlara gökleri, yeri yaratan; güneşi, ayı size müsahhar kılan, kimdir? diye soracak olsan muhakkak ki: Allahtır! derler. O halde ne diye çevrilip dönüyorlar? 62 Hak Tealâ, kullarından dilediğine rızkı genişletir, dilediğine rızkı darlaştırır. Hak Tealâ herşeyi hakkiyle bilir. 63 Onlara: Gökten yağmur indirip, ölümünden sonra topraklara can veren kimdir? diye soracak olursan, herhalde: Allahtır! derler. Onlara: Allaha hamdolsun de! Fakat onların çoğu buna akıl erdiremiyorlar (12).

BÖLÜM: 7 — MÜMİNLERİN ZAFERİ

64 Bu dünya hayatı, eğlenceden, oyundan başka birşey değildir. Âhiret konağına gelince *(asıl)* hayat işte odur. Şunu bir bilseler! 65 Onlar herne zaman gemilere binseler, dinde ihlâs ve samimiyet göstererek Allahı çağırırlar. Hak Tealâ onları karaya çıkarınca hemen Ona eş - ortak katarlar, 66 ki onlara bahşettiğimize karşı nankörlük edip dünyayı muratlarınca geçirsinler. Fakat, nihayet *(işi)* anlayacaklar! 67 Görmüyorlar mı ki etrafındaki insanlar zorla kapışılırken Haremi emniyet içinde yüzdürdük (13). Hâlâ bâtıla mı inanacaklar ve Allahın nimetini tanımıyacaklar? 68 Allaha karşı yalan uydurandan, yahut hak kendisine geldikten sonra onu yalan sayandan daha zalim kim olabilir? Kâfirler için konak cehennemde değil midir? 69 Bizim yolumuzda (*çalışıp didişenler*), mücahede edenleri muhakkak ki yollarımıza iletiriz. Hak Tealâ iyi işler işleyenlerle beraberdir.

---

[12] Onların çoğu Arabistan gibi ölü bir toprağın ruhanî ölümden kurtulmak üzere olduğuna akıl erdiremiyorlardı.

[13] Harem, Mekke şehrini ve onun etrafındaki birkaç millik araziyi ihtiva eder. Bu hudut içinde harp yasaktır. Zorla insan kapmaktan bahseden nazmı celil o zaman Arabistanda hüküm süren emniyetsizliğe işaret ediyor. Halbuki hiçbir kimse Harem hududu içinde buna cesaret edemiyordu.

SÛRE: 30

RÛM SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 6 bölümdür, 60 âyettir.)

Konusu:

Sûrei şerifede Romalıların İranlılara karşı kazandıkları zafere dair ihbarattan bahsolunduğu için ona Rum sûresi denilmiştir. Bu sûrenin nazil olduğu sıralarda İran, ikinci Husrevin; Doğu Roma, Herklın hükmü altında idi. Bu iki devlet uzun bir zamandanberi, birbirleriyle cidal halinde idiler. Bi'seti Muhammediyenin beşinci senesinde yani milâdın 613 yılında bu iki komşu devlet kanlı bir muharebeye giriştiler. Doğu Roma devleti hıristiyan, bu itibarla kitap ehli, İranlılar ise mecusî ve Mekke müşrikleri gibi müşrik idiler. Bu harbin vukuu esnasında müslümanların hisleri hıristiyanların, Mekkelilerin hisleri İranîlerin lehinde idi. İki taraf da bu muharebenin neticesini sabırsızlıkla bekliyorlardı.

Doğu Roma ile Iran devletlerinin hududu Dicle ve Fırat nehirleri üzerinde birbiriyle temas ediyordu. Filistin, Suriye, Mısır ile Irakın bir kısmı ve Anadolu, Doğu Romaya tabidi. İranlılar, Doğu Romaya iki taraftan hücum ettiler. Dicle ve Fırat üzerinden Suriyeye, Azerbeycan ve Ermenistan tarafından Anadoluya taarruz ettiler. İran orduları Doğu Roma kuvvetlerini her iki cephede geri atarak denize dökünceye kadar takip etmiş, Suriyedeki bütün mukaddes şehirleri zaptetmiş, milâdın 614 üncü senesinde bütün Filistini ele geçirmişti. İranlıların bu istilâsı esnasında bütün kiliseler yıkılmış, bütün dinî mebanî tahrip ve telvis edilmişti. İranlılara iltihak eden yirmi altı bin yahudi, altmış binden fazla bigünah hıristiyanı kılıçtan geçirmişlerdi. İran şehinşahının kasrı otuz bin maktulün kafatasiyle tezyin olunmuştu. Bu istilâ tufanı burada durmıyarak Mısırı da basmış, milâdın 616 ıncı senesinde İranlılar bir taraftan Nil vadisini işgal ve İskenderiyeye muvasalat, diğer taraftan bütün Anadoluyu istilâ ederek ta İstanbul'un Boğaziçi sahillerine kadar gelmişler, Doğu Roma imparatorluğunun payitahtı olan Kostantınıye'nin karşısında görünmüşler, saltanatlarını Irak, Suriye, Filistin, Mısır ve Anadoluya teşmil etmişlerdi. İranlılar girdikleri her yerde ateşgedeler vücuda getiriyor ve bu suretle hıristiyanlığın çıktığı yerlerde ateşperestlik doğuyordu. Doğu Roma imparatorluğunun bu hezimeti karşısında, bu devlete tâbi olan birçok vilâyetler isyan etmişler, Afrikadaki ülkeler, Avrupa tarafındaki vilâyetler, hattâ İstanbul'a komşu şehirler bu devletin hâkimiyetinden çıkmak istemişler ve çıkmışlardı. Elhasıl Doğu Roma imparatorluğu tarümar olmuş, bir daha canlanamıyacak bir şekilde yere serilmişti.

Muharebenin bu şekilde neticelenmesinden müslümanlar müteessir olmuşlar, fakat Mekkeliler ilânı şadımânî etmişler ve Hazreti Muhammede karşı: «Biz de sizinle harbedecek olursak sizin de âkıbetiniz kitap ehli kardeşlerinizin âkıbeti gibi olacak!» demişlerdi. O sırada Doğu Roma imparatorluğu tamamiyle cansız denecek bir halde idi. Dahilî isyanlar, devleti inhilâle uğratmış, imparatorluğun ordusu başı boş kalmış ve dağılmış, imparatorluğun hazinesi boşalmış, bizzat imparator memleketinin âkıbetiyle zerre kadar alâkadar olmıyarak zevk ve sefahate dalmıştı. İranlıların galip kumandanları zaferin verdiği neşe ile imparatora şu sulhu teklif etmişlerdi: İmparator İranlılar tarafından istenilecek herşeyi vere-

cektir; ezcümle İranlılara bin yük altın, bin yük gümüş, bin yük ipek, bin at, bin kadın teslim edecektir. «Doğu Roma imparatorluğu bütün bu zilletâver şeraiti kabul etmiş, bu esaslar üzere sulhu imzalayacak murahhaslar göndermişti. Bu murahhaslar İranlıların nezdine muvasalat ettikleri zaman Husrev şu sözleri söyledi: «Bu şerait kâfi değildir. Bizzat imparator Herkıl karşıma zincirler içinde gelerek maslup İlâhına bedel ateşe ve güneşe tapmalıdır.»

İşte o zamanki harbin neticesi böyle idi. Bu harp sahnesinden pek uzak, bir yerde, beyabanlardan müteşekkil bir muhitte zuhur eden Peygamber bu kanlı hâdisatın vukuu esnasında şu âyâtı kerimeyi okuyordu: «Elif, Lâm, Mîm gulibetürrum... ilâh...» yani «Romalılar arzın yakın bir yerinde mağlûp oldular. Fakat onlar, mağlûbiyetlerinden sonra galip geleceklerdir. Hem de birkaç sene zarfında. Emir ve irade, evvel ve âhır Allahındır. O gün mü'minler de Allahın yardımı ile sevineceklerdir. Allah dilediğine yardım eder. Aziz ve rahîm Odur. Allahın va'di bu. Allah vadinde hulfetmez.» O zaman Peygamberimizin mülhem olduğu âyetler bunlardı. Bu âyetler son derece müsteb'at hattâ hiçbir cihetle inanılmıyacak birşeyi haber veriyordu. Romalıların birkaç sene zarfında canlanarak yeniden galip gelmeleri, akla sığacak birşey değildi. Onun için müşrikler, müslümanlarla bahse girişmişler ve şayet Peygamberin bu ihtarı doğru çıkarsa bahsi zayi etmeyi kabul etmişlerdi. Müslümanlarla Mekkeliler hâdisatı yine sabırsızlıkla bekliyorlardı. Birkaç sene sonra iş değişmiş ve Allahın vadi yerine gelmişti. İngiliz müverrihi Gibbon bunu anlatırken der ki: «Hayatının mebadisinde olduğu gibi sonlarında da sefih, hurafatperest ve nâmert bir adam olan imparator, 621 senesinde birdenbire değişti. Bu sefih ve sefil adam harp sahnelerinde kahramanlıklar gösteren bir kayser oldu ve imparatorluğun şerefini kurtardı.» Herkıl, ordusunun ankazını toplıyarak harekete geçtiği zaman herkes Doğu Romanın son günlerini yaşadığını zannediyordu. Fakat ümmî Nebinin tebliğ ettiği haber, kelime bekelime tahakkuk edecekti. Müslümanların Bedir muharebesinde müşriklere karşı galip geldikleri sırada Doğu Roma orduları da İranlıları mağlûp ederek onların işgal ettikleri bütün vilâyetleri kurtardıktan başka düşmanlarını Boğaziçi sahillerinden, Nil vadisinden, Dicle ve Fıratın gerilerine atmışlardı.

Bu ihbarın bu şekilde tahakkuku Mekkelilerden birçoklarının gözlerini açmış, bunların birçoğu bu hakikat karşısında müslümanlığı kabul etmişlerdi. Müverrih Gibbon (Roma imparatorluğunun sukut ve izmihlâli) unvanlı eserinde bu hayretbahş ihbarı nebevînin tahakkuku karşısında mephut kalarak 1250 sene sonra şu satırları yazıyor: «İki imparatorluğun hududu haricinde bulunan ve bunlardan herbirinin diğerini imha için hazırladıkları tertibatı bilen Hazreti Muhammed İranlıların adım başında zafer kazandıkları bir dakikada Bizanslıların birkaç sene sonra yeniden galip geleceklerini söyledi. Dünyada hiçbir ihbar o zamanın vaziyeti karşısında bunun kadar inanılmıyacak bir mahiyette sayılmazdı. Çünkü kayser Herkılin 610 dan 612 ye kadar devam eden hâkimiyeti imparatorluğun zafere değil, sukut ve izmihlâle doğru gittiğini gösteriyordu.»

Bizans imparatorluğunun müverrihleri bütün ömrünü îş-ü işret, zevk-u sefahat içinde geçiren ve memleketinin zeval ve harabîsi karşısında lâkayit kalan Herkılin halinde hasıl olan ânî tebeddülü izah için bir takım garip nazariyeler ileri sürüyorlar. Bunların hepsi de bu kanlı sahneden pek uzakta bulunan bir Peygamberin, Herkılin muvaffakıyeti için dua ettiğini unutuyorlar. Binaenaleyh bu muvaffakıyette en büyük ruhânî âmilin bu dua olduğunu nazarı dikkate almak lâzımdır. Müstedrikte ve Camii Tirmizîde şu sözleri okuyoruz: «Bizanslılarla İranlılar arasında harp başladığı zaman Mekkeliler müşrik oldukları için İranîlerin lehinde idiler. Müslümanlarsa ehlikitaba teveccüh gösteriyorlardı. İranlılar Bizans-

lıları mağlûp ediyorken Hazreti Peygambere Rum Sûresi vahyolundu. Hazreti Ebu Bekir bu sûrenin ihbaratını Mekkelilere bildirdi. Mekkeliler, âyeti kerimede Romalıların birkaç sene zarfında galip geleceklerini söylemekten ne kastolunduğunu sordular. Hazreti Ebu Bekir birkaç seneden maksadın beş sene olduğunu söyledi. Peygamberimiz Ebu Bekirin bu cevabını duyunca» Hayır, dedi. «Bıd'ı sinîn» nazmındaki (Bıd') kelimesi üçten dokuza kadardır.» Resuli Ekremin bu işareti mucibince dokuz sene sonra bu ihbarı nebevî tahakkuk etmiş ve onun tahakkuku Bedir zaferinin ihrazına tesadüf etmiştir.

Bedir zaferi hicretin birinci, yani bi'setin 14 üncü senesine tesadüf eder. O halde bu ihbarı nebevî bi'setin beşinci senesinde vukubulmuştur. Bazılarına göre bu ihbar hicretin altıncı senesinde Hudeybiye musalâhası esnasında tahakkuk etmiştir. Fakat bu doğru değildir; bu suitefehhümün sebebi şudur: Sahihi Buharînin beyanına nazaran. Hazreti Peygamberin Herkıle gönderdiği nameyi hâmil elçi Suriyeye muvasalat ettiği zaman Herkıl zaferini tes'it ediyordu. Bu elçi Hudeybiye musalâhası sıralarında gönderildiği için herkes Herkılin o sıralarda zafer ihraz ettiğini zannetmiştir. Halbuki Herkıl zaferi çoktan kazanmış ve onu tes'it için Suriyeye gelmiş bulunuyordu. Roma takvimine göre bi'seti Muhammediye 609 senesinde vukubulmuş, Doğu Roma ile Iran arasındaki muhasamat 610 da başlamış, 613 ile 614 seneleri harp içinde geçmiş, 616 da Romalılar mağlûbiyete duçar olmuşlar, 622 de mukabil harekete geçmişler, 623 de zafer kazanmıya başlıyarak 625 de kat'i zaferi ihraz etmişlerdi. Mağlûbiyetin başlangıciyle galibiyetin başlangıcı arasında dokuz sene geçmekte olduğu gibi kat'î mağlûbiyetle kat'î galibiyet arasındaki müddet te dokuz seneden ibarettir. Peygamberimizin ihbarında, bütün bu işaretler en beliğ surette ifade olunmuştur.

İmparator Herkıl muharebeyi bitirdikten sonra eskisi gibi iş-ü nûşa, zevk-u safaya daldı. Bundan da anlaşılıyor ki, Desti Kudret, Hazreti Peygamberin ihbarını yerine getirmek ve onun duasını tahakkuk ettırmek için Herkılı bir kaç sene harekete getirmiş, Peygamberin ihbarı tahakkuk ettikten sonra o da eski haline dönmüştür.

Rum sûresinin birinci kısmı bu çok mühim bahsi anlattıktan sonra ikinci kısmı mü'minlerle kâfirlerden her ikisinin de yakında halinde değişiklik olacağını ve müslümanların yükseleceğini haber verir. Üçüncü kısım, İlâhî kudretin tabiat âlemindeki tecellilerine işaret ederek ayni kudretin islâmiyete zafer getireceğini anlatır. Dördüncü kısım, Islâmın kazanacağı ruhani zaferin muhakkak olduğunu, çünkü islâmın insan fıtratına hitap ettiğini, insanın din noktai nazarından bütün fıtrî ihtiyaç ve iştiyaklarını temin ettiğini, onun için insanların onu muhakkak kabul edeceklerini beyan eder. Daha sonraki kısım bu zaferle bütün Arabistanın akıllara hayret veren bir şekilde değişeceğini, İslâmın duçar olduğu mukavemet yüzünden bu inkılâbın başarılmasına şüphe edenlerin yakında her muhalefetin yıkıldığını göreceklerini izah eder.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — İKİ İHBAR

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Elif, Lâm; Mîm. 2-5 Romalılar, yakın bir yerde, yenildiler. Yenildikten sonra, birkaç yıl içinde galip gelecekler. Önce de,

sonra da, her emir Allahındır. O gün, mü'minler de, Allahın yardımiyle, sevinecekler. Hak Tealâ dilediğine yardım eder. Yegâne galip olan, bağışlayan Odur (1). 6 Bu (*vaid*) Allahın va'didir. Hak Tealâ va'dinden asla caymaz. Fakat insanların çoğu bilmezler. 7 Onlar ancak bu dünya hayatının dış tarafını bilirler, fakat onlar âhiretten tamamiyle habersizdirler. 8 Onlar, için için, Allahın gökleri, yeri, ancak hak ile, muayyen bir va'de için yarattığını düşünürler mi? Muhakkak ki insanların çoğu, Tanrılarına kavuşacaklarını inkâr ediyorlar 9 Bunlar yeryüzünde gezip dolaşıp kendilerinden evvelkilerin akıbetini görmediler mi? Onlar, kuvvetçe daha güçlü idiler, onlar yeryüzünü daha fazla ekip biçmişler, daha fazla mamur etmişler, onlara Peygamberlerimiz apaçık burhanlarla gelmişlerdi. Hak Tealânın onlara zulmetmesi

[1] Sûrenin mukaddimesinde bu ihbarât hakkında mufassal malûmat verilmiştir. Karilerimiz oraya müracaat etsinler.

gerekmezdi. Fakat onlar öz canlarına zulmediyorlardı. 10 Sonra kötülük işleyenlerin akıbeti kötü oldu. Çünkü onlar Allahın âyetlerini yalan saymışlar ve onları alay ve eğlence edinmişlerdi.

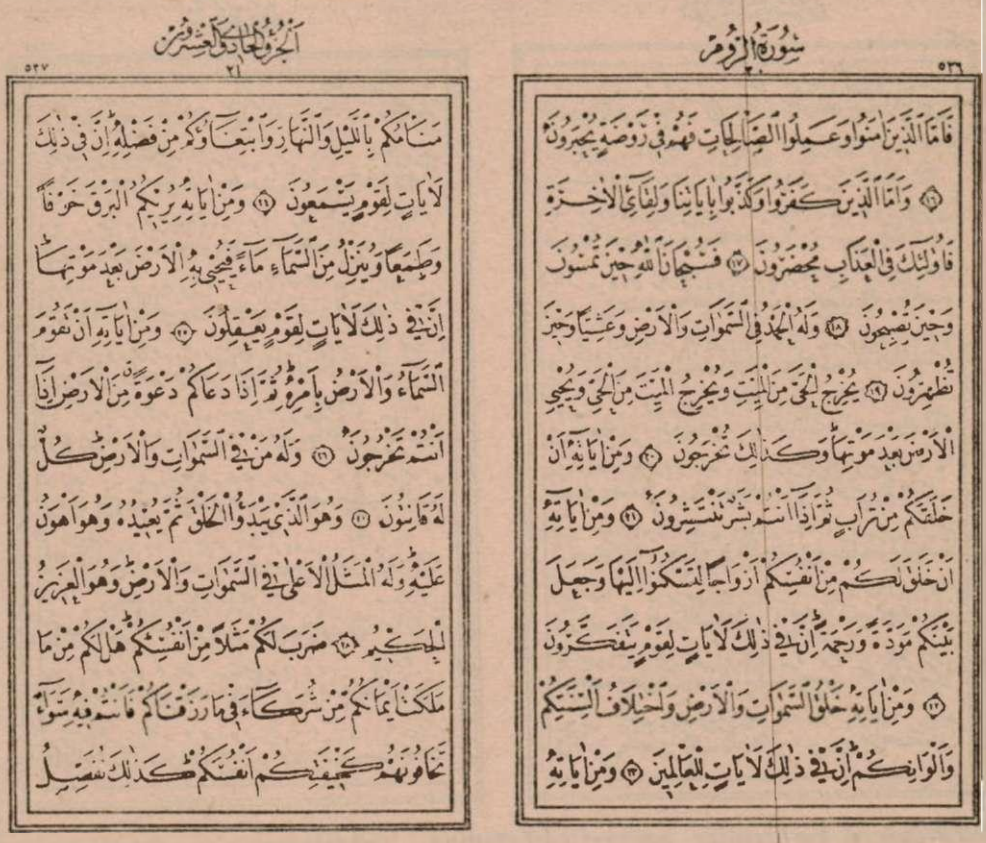
BÖLÜM : 2 — İKİ FIRKA

11 Hak Tealâ hilkati önce peyda eder, sonra onu türetir (*çoğaltır*), sonra Ona döndürüleceksiniz. 12 (*Beklenen*) saat hulûl edince suçlular nevmit kalırlar 13 Onların şeriklerinden kendilerine şefaat eden bulunmaz. 14 (*Onlar naçar kalarak*), onları da ret ve inkâr ederler. (*Beklenen*) saat hulûl ettiği zaman o anda onlar birbirlerinden ayrılırlar. 15 İman edip doğru dürüst işler işleyenler cennetler içinde mes'ut olurlar. 16 Âyetlerimizi reddedip yalan sayan ve âhirete kavuşmayı ummayanlarsa azaba uğramak için getirilirler. 17 Akşama kavuşurken, sabaha ulaşırken Allahın şanını yüceltin ! 18 Göklerde ve yerde hamd Ona yaraşır Geceleri de, öğleleri de Onun şanını yüceltin ! 19 Diriyi ölüden, ölüyü diriden çıkarır. Ölümünden sonra toprağa can verir. Siz de böylece çıkarılacaksınız.

BÖLÜM : 3 — İLÂHİ KUDRETİN İŞARETLERİ

20 Onun âyetlerinden biri, sizi topraktan yaratmasıdır. Sonra sizler (*her tarafa*) yayılan beşer oldunuz. 21 Onun âyetlerinden biri de size kendinizden eşler yaratmasıdır. Siz onlarla huzur ve istirahate nail olursunuz. Birbirinize karşı sevgi ve esirgeme (*duygularını aşılamıştır*) (2). Bunda, düşünen insanlar için dersler vardır. 22 Onun âyetlerinden biri de göklerle yeri yaratması, dillerinizin, renklerinizin ayrı ayrı olmasıdır. Şüphe yok ki bunda bilgili insanlar için ibretler vardır. 23 Onun âyetlerinden biri de geceleyin uyumanız, gündüzün Onun lûtuf ve kereminden rızıklarınızı dilemenizdir. Bunda dinleyen insanlar için ibretler vardır. 24 Onun

[2] Bu âyet zevc ile zevce arasındaki sıkı rabıtayı ifade ediyor. Kur'an, zevc ile zevce arasında muhabbet ve rahmet konulduğunu beyan ederek ve evli bir insanın nail olacağı huzur ve sükûneti göstererek bu birleşme ve bağlanmanın gayesini anlatıyor.

âyetlerinden biri de geceleyin uyumanız, gündüzün Onun lûtuf ve kereminden rızıklarınızı dilemenizdir. Bunda dinleyen insanlar için ibretler vardır. 24 Onun âyetlerinden biri de size korku ve ümit vermek için şimşeği göstermesi, göklerden yağmur indirip ölü toprağı yeniden diriltmesidir. Bunda aklı eren insanlar için ibretler vardır. 25 Onun âyetlerinden biri de göklerle yerin Onun emriyle kaim olmasıdır. Sonra Onun, bir tek çağırmasiyle hepiniz arzdan çıkarsınız. 26 Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Onundur. Hepsi Ona itaat ederler. 27 Hilkati peyda eden, sonra onu türeten, Odur. Bu iş Ona kolaydır. Göklerde ve yerde en yüksek sıfatlar Onundur. Aziz Odur, hakîm Odur!

BÖLÜM: 4 — İNSANIN FITRÎ DİNİ

**28 Hak Tealâ size, kendinize dair, bir misal irat eder: Size rızk olarak ihsan ettiğimiz (*şeylerde*) sağ elinizin mülkü (*olan köle-*

lerinizden) birbirinize müsavi olduğunuz, birbirinizden korktuğunuz gibi korktuğunuz ortaklar var mıdır? (3). Biz böylece anlayan insanlar için âyetleri apaçık irat ederiz. 29 Hayır, zalim olanlar, bilgileri olmaksızın, hava ve heveslerine uyarlar. Allahın dalâlette bıraktığını, doğru yola kim iletebilir? Böylelerin, hiçbir yardımcısı da bulunmaz. 30 Sen yüzünü dosdoğru dine, tam bir ihlâs ile çevir. (*Bu din*) Allahın o fıtratıdır ki insanları onun üzerine yaratmıştır. Allahın yarattığı değiştirilmez. En doğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler (4). 31 Allaha dönün, Ona karşı

[3] Bu herkesin anlayacağı misal şu hakikati irat ediyor: Efendilerle köleler biribirlerine müsavi değilseler, Allahın yarattığı şeyler arasında olan bir takım taşlar nasıl olur da Hâlik ile bir olabilir?..

[4] Âyeti Kerimeye göre Müslümanlık insanın fıtrî dinidir. Müslümanlık, insan fıtratının doğruluğunu kabul ettiği bir dindir. Müslümanlığın başlıca esasları olan Allahın birliği, ilâhî vahyin cihanşümulluğu, insanın bütün hareketlerinden mes'uliyeti, bütün dinlerin, bütün milletlerin kabul ettikleri en esaslı hakikatlerdir. Bütün bu umumî, bu cihanşümul esasların kabule mazhar olması, insan fıtratının

(*vazifelerinize*) riayet edin. Namazı dosdoğru kılın. Müşriklerden, 32 dinlerini darmadağınık edenlerden, bölük bölük olanlardan, her bölüğü kendi haliyle sevinenlerden olmayın! 33 İnsanlara bir dert eriştikçe, Tanrılarına dönerler, Ona yalvarıp yakarırlar. O da onlara kendi taraflarından bir rahmet tattıracak olursa, bir de bakarsın ki, Ona eş, ortak koşuyor, 34 ve böylece Allahın ihsanına karşı nankörlük gösteriyorlar. (*Bir zaman için*) eğlenin. Sonra çok geçmeden öğreneceksiniz. 35 Yoksa Biz onlara (*istinat edecekleri*) bir bürhan gönderdik de o bürhan onlara, kattıkları şerikler hakkında söz mü söylüyor? 36 İnsanlara tarafımızdan bir rahmet ulaşırsa, onunla sevinirler. Onlara, kendi ellerinin kazancı olarak bir kötülük erişirse, (*hemen*), nevmit olurlar. 37 Görmüyorlar mı ki Hak Tealâ, dilediğinin rızkını genişletir, dilediğininkini darlaştırır. Bunda, iman eden insanlar için ibretler vardır. 38 Hısımlara, yoksula, yolda kalana hakkını ver. Allahın rızasını dileyenler için bunda hayır vardır. Umduklarına erenler, bunlardır. 39 Riba ile ve insanların maliyle nemalanmak üzere verdiğiniz mal, Allahın nezdinde nemalanmaz. Allah rızasını umarak verdiğiniz zekât ise, (*işte*) kat kat nemalanacak mal odur. 40 Sizi yaratan, sonra besleyen, sonra sizi öldüren, sonra dirilten, Allahtır. Sizin Allaha kattığınız eş, ortaklardan bunu yapabilecek var mı? Hak Tealânın şanı yücedir. Ona kattıkları şeriklerden üstündür.

BÖLÜM: 5 — İNKILÂP

41 İnsanların elleriyle işledikleri (*günahlar*) yüzünden fesat karayı, denizi kapladı (5). Hak Tealâ, insanlara, belki geri dönerler diye yaptıklarının bir kısmını tattıracak. 42 De ki. yeryüzünde gezip dolaşın da daha evvelkilerin akıbeti ne oldu, görün.

---

bunları kabul ettiğine, bunların hak olduğuna inandığına delildir. İslâmiyet, insanlık dininin bu en belli başlı esaslarını takyit eden bütün tahdidatı kaldırır ve onlara bütün insanlığı kavrayan vüs'ati verir.

[5] Tarih, bu sözleri teyit ediyor. Hazreti Peygamberin zuhurundan evvel bütün dünya memleketlerini fesat kaplamıştı. Burada denizden murat, deniz ortalarındaki adalardır. Yeryüzünü karanlık basmış, insanların itikatları da hareketleri de bozulmuştu. Musevilik, Hinduluk, Budalık, Konfüçyüslük, Zerdüştîlik, insanlara doğru dürüst bir yol göstermekten âciz kalmıştı. Bu dinlere salik olan insanlar fazilete inanmak bertaraf, rezileti fazilet telâkkiye, müstehcen ve gayri

Onların en çoğu müşriktiler (6).43Allah tarafından, geri döndürülemeyecek gün gelmeden, yüzünü dosdoğru dine doğrult. O gün onlar, bölük bölük olurlar. 44 Herkim kâfir olursa, küfrünün vebali, kendinedir. Doğru dürüst işler işlerse kendileri için iyilik ederler, kendileri için yer hazırlarlar. 45 Hak Tealâ, iman edip doğru dürüst işler işleyenlerin mükâfatını, inayetinden verir. Hak Tealâ, kâfirleri, sevmez. 46 Onun âyetlerinden biri, rüzgârları müjdeci

ahlâkî hareketleri İlâhî birer emir tanıtmağa başlamışlardı. Bu dinlerin en genci olan hıristiyanlık, bütün safvetini kaybetmiş bulunuyordu. Miur'un dediği gibi «yedinci asrın hıristiyanlığı müstereddi idi.» Fesadın bu derece taammümü, dünya tarihinde misli görülmüş birşey değildi. Altı asırdır, dünyanın hiçbir köşesinde İlâhî vahyin ışığı parlamamıştı. İslâmiyetin ve onunla beraber ilim ve medeniyet nurunun doğması üzerine, bütün dünya yeni bir devre kavuştu. Karanlık içinde yüzen Avrupa, ancak bu nura kavuştuktan sonra aydınlandı ve Rönesans, Reformasyon devirlerinin açılmasına imkân hasıl oldu.

[6] Tevhit akidesi her yerde unutulmuştu. Museviler bile, âlimlerine, ancak Allaha karşı yaraşan itaat ve teslimiyete boyun eğiyorlardı. Hıristiyanlık tevhit akidesini çoktan bırakmıştı.

olarak göndermesidir. Bu sayede Onun rahmetini tadar, gemiler, emriyle yüzer, lûtfundan rızkınızı ararsınız ve Ona şükredersiniz. (7). 47 Senden evvel, kendi milletlerine, Peygamberler göndermiştik. Peygamberler onlara en açık bürhanlarla gelmişlerdi. Biz de mücrimleri azaba uğrattık. Mü'minlere yardım etmekse, Bize gereken bir haktı. 48 Hak Tealâ (*O Tanrıdır ki*) rüzgârı gönderir, rüzgâr bulutları kaldırır, bulutu dilediği gibi gökyüzünde yayar, parçalar. Yağmurun onun arasından yağdığını görürsün. Hak Tealâ yağmuru kullarından dilediğine ihsan edince onlar da sevinirler. 49 (*Halbuki*) onlar yağmur yağmasından evvel, yeis içinde, şaşkın bir haldeydiler. 50 Allahın rahmet izlerine bir baksana! Toprağa öldükten sonra nasıl taze can veriyor! Ölüleri de diriltecek olan Odur. Herşeye hakkiyle kadir olan Odur. 51 Şayet Biz, rüzgâr gönderir, onlar da ekini sararmış görürlerse, nankörlük göstermekte devam ederler. (8) 52 (*Muhakkak*) ki sen yüzlerini çevirip kaçan ölülere söz işittiremez, sağırlara davetini duyuramazsın. 53 Sen (*kalbi*) körleri, sapıklıklarından çevirip doğru yola iletemezsin. Sen ancak âyetlerimize inananlara ve Bize münkat olanlara söz dinletebilirsin!

BÖLÜM: 6 — MUHALEFETİN MAĞLÛBİYETİ

54 Allah (*O Tanrıdır ki*) sizi zaaftan yaratarak zaaftan sonra size kuvvet verdi. Kuvvetten sonra (*tekrar*) zaafa uğratan, saçlarınızı ağartan Odur. Dilediğini yaratır. Herşeyi hakkiyle bilen, herşeye hakkiyle kadir olan Odur. 55 (*Beklenen*) saat hulûl ettiği zaman, günahkârlar, yeryüzünde bir saatten fazla kalmadıklarına yemin ederler. Onlar, hep böyle dönüyorlardı. 56 Kendilerine ilim ve iman verilenlerse: "Siz Allahın emri mucibince, tekrar dirilecek güne kadar kaldınız! Kıyamet günü bugündür. Fakat siz bilmiyordunuz!„ diyecekler. 57 O gün zulmedenlerin (*ileri sürecekleri*) özürler bir işe yaramıyacak, onlardan tevbe de istenmiyecek. 58 Biz Kur'anda insanlar için her çeşit misal irat

[7] Âyeti Kerime, inkılâbın bilfiil başladığına işaret ediyor.

[8] Bundan evvelki âyette, toprağın ölümünden sonra dirilmesinden bahsolunuyordu. Arzın dirilmesinden murat, onun mahsul vermesidir. Burada da ona işaret ediliyor ve mahsulün olgunlaşmasından yahut kırıcı bir rüzgâra uğrayarak sararıp solmasından bahsolunuyor.

ettik. Fakat sen onlara bir emir getirdikçe kâfir olanlar, siz ancak sahte müddeilersiniz! derler. 59 Hak Tealâ böylece bilgisizlerin kalbine mühür basar. 60 Sabret! Allahın va'di haktır. (*Muhakkak yerini bulur*), buna yakînen inanmıyanlar (*yakında onun tahakkuk ettiğini görerek*) sizi istihfaf edemiyecekler.

SÛRE: 31

LOKMAN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 4 bölümdür; 34 âyettir.)

Konusu:

Sûrede Lokmandan bahsolunduğu için ona «Lokman» sûresi denilmiştir. Lokman, Habeşli idi. Onun burada bahis mevzuu olması, bundan evvelki sûrede işaret olunan İslâm esaslarının genişliğini isbat eder. 27 inci sûrede «Tanrının sözleri için deniz mürekkep olsa, bir misli de ona katılsa, Tanrının sözleri bitmeden, denizler tükenirdi» buyurulmuştu. Bu âyet, iyi ve dürüst insanların bir millete, bir memlekete, bir devre münhasır olmadıklarını, İlâhî vahyin her millete ihsan olunduğunu, beyaz yahudi ile siyah habeşin ayni derecede İlâhî vahye namzet ve lâyık olduklarını gösterir. Nasıl Hazreti İsâ, Allahın kelimesi idiyse Habeş Lokman da öyle idi. Lokman, umumiyetle, Esop olarak da kabul olunuyor.

Bu sûrenin hedefi, mü'minlerin muvaffak olacaklarını anlatmaktır. Sûrenin bundan evvelki iki sûre gibi, Mekke devrinin ortalarında nâzil olduğu anlaşılıyor. Bazıları sûrenin büyük bir kısmını Medinede nâzil olmuş telâkki ederlerse de bu telâkkinin esası yoktur.

Sûrenin birinci kısmı mü'minlerin muvaffak olacaklarını anlatır, ikinci kısmı Lokmanın oğluna vukubulan nasihatlerini nakleder. Kur'an bu nasihatlerle müslümanlara hitap ediyor. Üçüncü kısmı kudreti İlâhiyenin büyüklüğünü anlatarak müslümanların bu kudret sayesinde kum gibi düşmanlara galip geleceklerini gösterir. Dördüncü kısım, kuvvetli düşmanların mağlûp olmak üzere olduklarını izah eder

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — MÜMİNLER MUVAFFAK OLACAKLAR

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Elif, Lâm, Mîm. 2-4 Bunlar hikmetle dolu olan Kitabın âyetleridir, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, âhireti yakînen tanıyan, güzel işler işleyici insanlar için hidayet ve rahmettir. 5 Bunlar Tanrılarının dosdoğru yolu üzeredirler. Selâmete varacak,

murada erecek olanlar da bunlardır. 6 İnsanlar içinde öyleleri vardır ki bir bilgisi olmadan, mahza insanları Allah yolundan alıkoymak ve bu işi eğlence edinmek için bir takım masal ve efsaneler edinerek (*onları ileri sürerler*). Bunlar için rüsva edici azap vardır (1). 7 Bu çeşit insana âyetlerimiz okunduğu zaman sanki onları duymamış, sanki kulaklarında ağırlık varmış gibi azamet ve tekebbürle yüzünü çevirip gider. Böylesine acıklı bir azap müjdele. 8 İman edip doğru dürüst işler işleyenler için nimet cennetleri vardır. 9 Orada daim kalırlar. Allahın va'di, dosdoğru vaittir. Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Odur. 10 Gökleri, gördüğünüz gibi, direksiz yarattı. Arza da, sizi sarsmamak için ulu dağlar koydu. Yeryüzüne, her çeşitten

[1] Âyetin beyanı umumîdir ve Kur'an ile istihza edenlerin hepsine şâmildir. Nadr - bin Elharis bunların biri idi. İranda öğrendiği bir takım efsaneleri Kureyşe anlatarak onları Kur'an dinlemekten alıkoymak isterdi.

hayvanlar dağıttı Gökyüzünden yağmur yağdırarak (*yeryüzünde*) her çeşit nebatın iyisini yetiştirdik. 11 Allahın yarattıkları işte bunlardır. Tanrıdan başkalarının yarattıklarını Bana gösterin! Hayır, (*hayır*), zalimler apaçık sapıklık içindedirler.

BÖLÜM : 2 — LOKMANIN NASİHATLERİ

12 Biz Lokmana hikmet verdik. Ona: Allaha şükret! dedik. Kim şükrederse kendi öz canı için şükretmiş olur Kim nankörlük ederse: (*Bilsin ki*), Hak Tealâ müstağnidir. (*Şükre muhtaç olmadığı halde*) hamd-ü senaya lâyık olan Odur. 13 Hani Lokman oğluna öğüt verirken: Oğlum! demişti, Allaha eş, ortak katma! Müşriklik, (*çok*) büyük bir zulümdür. 14 Biz insana ana, baba (*hakkını gözetlemeyi*) tavsiye ettik. Anası onu (*meşakkatten meşakkate*), zaaftan zaafa uğrayarak (*karnında*) taşıdı. Onun

sütten kesilmesi iki yıl sürer. (*İnsana dedik ki*:) Bana ve ana babana şükret! dönüş Banadır. 15 Şayet anan, baban, bilgin olmadığı birşeyi Bana şerik koşman için uğraşırlarsa, onlara itaat etme! Onlarla dünyada hoşça geçin. Bana dönen insanların yolunu tut. Dönüşünüz Banadır. Ben de size işlediklerinizi haber veririm. 16 Oğlum! (*İşleyeceğin iyi kötü iş*) bir hardal tanesi ağırlığınca olsa da, (*bu tane*) bir kayanın içinde, yahut gök yüzünün yüksekliklerinde, yahut arzın (*diplerinde saklansa Hak Tealâ*) onu meydana çıkarır. Çünkü Hak Tealâ, en görünmiyen şeyi görür. Herşeyin içyüzünü bilir. 17 Oğlum! namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülüğü nehyet. Başına gelene katlan, dişini sık. Bu gidiş, en dürüst gidiştir. 18 Kibirlenerek halka surat asma! Yer yüzünde sallana sallana yürüme! Çünkü Hak Tealâ, kibir taslayanları, kendilerini beğenenleri asla sevmez. 19 Yürüyüşünde doğru yolu tut. Sesini alçalt. Muhakkak ki seslerin en çirkini, eşek anırmasıdır.

BÖLÜM: 3 — ALLAHIN KUDRETİ

20 Görmüyor musunuz ki Hak Tealâ, göklerde ve yerde olanı size müsahhar kıldı. Size açık, kapalı her nimeti tamamladı. İnsanlar arasında ise, bilgisi, rehberi, aydınlık veren kitabı olmadan Allah hakkında çene çalanlar vardır. 21 Onlara: Allahın gönderdiğine uyun! denilince, hayır, biz atalarımızı ne üzere bulduysak ona uyarız, derler. (*Ne diyorlar*)? Şeytan onları alevli ateşin azabına çağırsa da (*ona mı uyacaklar?*) 22 Kim iyilik ederek varlığını Allaha teslim ederse, bir insanın sarılabileceği en sağlam kulpa sarılmış olur. İşlerin sonu Allahındır. 23 Kim kâfir olursa, (*varsın olsun*), onun küfrü seni mahzun etmesin. Onların dönüşü Bizedir. Biz de onlara işlediklerini haber vereceğiz. Hak Tealâ sinelerde gizli olan herşeyi bilir. 24 Biz onları biraz geçindirir, sonra onları en ağır azaba sürükleriz 25 Onlara: Gökleri, yeri kim yarattı? diye soracak olsan: Allahtır! derler. Sen de: Allaha hamdolsun! de. Onların çoğu bilmezler. 26 Göklerde, yerde, ne varsa hepsi Allahındır. Her ihtiyaçtan vâreste; müstağnî, her iyi sıfatla övülmeğe lâyık Odur. 27 Yeryüzündeki her ağaç

kalem; deniz de, arkasından yedi deniz katılarak (*mürekkep olsaydı*) Allahın sözleri tükenmezdi. Hak Tealâ, yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren (*Tanrıdır*). 28 Sizin yaratılmanız, sizin (*tekrar*) diriltilmeniz, bir tek kişiyi (*yaratmak, diriltmek*) gibidir. Hak Tealâ herşeyi hakkiyle işitir, hakkiyle görür. 29 Görmüyor musun? Hak Tealâ geceyi gündüze, gündüzü geceye katar. Güneşi, ayı, (*size*) müsahhar kıldı. Herbiri muayyen vakte kadar kendi yolunda seyreder. Hak Tealâ, işlediklerinizin (*hepsinden*) haberdardır. 30 Çünkü, Allah, haktır. Ondan başka taptıklarınız bâtıldır. Yüksek, Ulu Odur.

BÖLÜM : 4 — MUHALEFETİN ENCAMI

31 Görmüyor musun ki gemiler, Allahın nimeti ile denizde seyreder. Hak Tealâ, bununla, size âyetlerini gösterir. Bunlarda hakkiyle sabreden, hakkiyle şükreden insanlar için ibretler vardır.

32 Onları gölgeler salan dağlar gibi dalgalar sardığı zaman, Allaha dönerek, tam bir ihlâs içinde ibadetle niyaz ederler. Onları kurtarıp karaya çıkardığı zaman içlerinden bir kısmı orta yolu tutar. Âyetlerimizi (*ise*), son derece gaddar, kopkoyu nankör olanlar, bile bile inkâr ederler. 33 Ey Nâs! Allâhın (*azabından*) sakının. Babanın oğlu, oğulun babası hakkında (*hiçbir hayrı dokunamıyacağı*), hiçbir çare bulamıyacağı günden korkun. Allahın va'di, (*hiç şüphe yok ki*), haktır. (*Yerini bulacaktır*). Dünya hayatı, sizi aldatmasın. Aldatıcıların en aldatıcısı olan (*şeytan*) Allah hakkında sizi şaşırtmasın. 34 (*Beklenen*) saatin ne zaman hulûl edeceğini bilmek, yağmuru göndermek, ana karnındaki döller bilmek, Allaha mahsustur. Bir kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Bir kimse nerede öleceğini bilmez. Hak Tealâ, herşeyi hakkiyle bilir. Herşeyden haberdardır (2).

SÛRE: 32

SECDE SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 3 bölümdür, 30 âyettir.)

Konusu:

Secde sûresi mevzu ve tarihi itibariyle daha evvelki üç sûreden ayrılmaz. 29 uncu sûreden başlıyarak bu sûre ile nihayet bulan grup, müslümanlığın atisinden bahseder, müslümanların akıbeti ile düşmanlarının akıbetini karşılaştırır ve hüküm verir.

Bu sûrenin üç kısmı da bu üç nokta ile meşgul olmaktadır.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — İHTAR

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Elif, Lâm, Mîm. 2 Bu Kitabın, bütün âlemleri yaratan Tanrı

---

[2] Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan saat zalim ve mütecaviz düşmanın sukut edeceği, muzmahil olacağı saattir. Âyeti Kerime tahakkuk etmek üzere olan inkılâba işaret ediyor. Yağmurun yağması, ruhan ölü olanların dirileceğini ifade eder. Kadınların rahimlerindeki ceninler, müslüman olmaları mukadder olan nesildi. Bugünün düşmanları, yarının dostları olacaklardı. Müslümanları yerlerinden, yurtlarından çıkaranlar, kendi yurtlarının dışında öleceklerdi.

tarafından vahyolunduğu şüphe götürmez. 3 Yoksa onlar, (*Muhammed*) onu kendinden mi uydurdu, diyorlar? Hayır bu (*İlâhî vahy*) senden evvel kendilerine, (*tuttukları iğri yolun encamından*) korkutucu bir Peygamber gönderilmeyen kavmi, korkutasın da doğru yolu bulalar diye sana Tanrın tarafından gönderilen haktır (1). 4 Allah O (*Tanrıdır ki*) gökleri, yeri ve aralarındakini altı devirde yarattı. Arş-ı âlasından hükümrandır. Sizin Ondan başka yârınız, yardımcınız, şefiiniz yoktur Hâlâ öğüt kabul etmez misiniz? 5 O, gökten yere kadar (*her işi*) tedbir eder. Sonra (*o iş*) Ona, sizin saydığınız hesap ile bin sene tutan bir günde Onun nezdine çıkar (2). 6 İşte bu (*Tanrı*) görünmiyen ve görünen herşeyi

[1] Mekke, Hazreti Muhammeddan evvel bir Peygamber görmemişti. İsmail oğulları içinde çıkan yegâne Peygamber, Hazreti Muhammeddir.

[2] Bu âyetteki emir kelimesini iş diye tercüme ediyoruz. Fakat Allahın emri islâmın melekûtu manasına da gelebilir. Hak Tealâ, önce emrini, yani islâmın melekûtunu yeryüzünde temelleştirecektir. Sonra bu mülk, bir nekbete uğrayacak,

bilen, yegâne galip olan, bağışlayan Tanrıdır. 7 (*O Tanrı*), yarattığı herşeyi güzel yaratan (*Tanrıdır*). İnsanın yaratılışına da çamurla başladı, 8 sonra onun zürriyetini, hor bir suyun durusundan yaptı, 9 sonra onu düzeltip tamamladı, ona ruhundan üfürdü, sizin için kulaklar, gözler, basiretler yarattı. Nekadar az şükrediyorsunuz! 10 Onlar: Biz arz içinde kaybolduktan sonra yeniden mi yaratılacağız? dediler. Hayır, onlar Tanrılarına kavuşmayı (*reddediyor*), tanımıyorlar. 11 De ki: Size memur olan ölüm meleği canınızı alır, sonra Tanrınıza dönersiniz!

BÖLÜM: 2 — MÜMİNLER VE KÂFİRLER

12 Mücrimleri Tanrıları huzurunda boyunlarını iğip (*durdukları zaman*) bir görsen! (*O zaman: Ulu*) Tanrımız! derler, gördük ve işittik! Bizi geri gönder. Doğru dürüst işler işleyeceğiz! Biz artık yakînen inandık! 13 Dileseydik her canı doğru yola iletirdik! Fakat Benden, (*önce sâdır olan*) söz, haktı. Herhalde Cehennemi cin ve insanlarla birlikte dolduracağım. 14 Bugüne kavuşmayı unutmak yüzünden (*azabı*) tadın! (*Siz unuttuğunuzdan dolayı*), Biz de sizi unuttuk. İşlediklerinizin cezası olarak daim azabı tadın! 15 Bizim âyetlerimize yalnız o kimseler inanır ki onlar kendilerine hatırlatıldıkça secdeye kapanırlar, Tanrılarını överek Onu tenzih ederler, (*Allaha tapmak*) hususunda asla kibir göstermezler, 16 vücutları yataklardan uzaklaşır, Tanrılarına korku ve ümit içinde yalvarırlar ve kendilerine rızk olarak verdiğimizden (*başkalarına yardım için*) harcederler. 17 Bir kimse, kendileri için, istediklerinin karşılığı olarak göz aydınlığı olmak üzere saklanmış olan nimetleri bilemez (3). 18 Hiç mü'min olan kimse fâsık

---

belki bu nekbet bin yıl sürecekti. İslâmiyetin yer yüzünde temelleştiği ilk üç asır, mütemadi itilâ asırları idi. Daha sonra tevekkuf, yahut inhitat devri başladı. İslâmiyete yabancı tesirler karıştı. Bu âyette, Tevekkuf ve inhitat devrinin yalnız bin sene süreceği islâmiyetin daha sonra yeniden parlıyacağı ve yeni bir itilâ devrine kavuşacağı müjdeleniyor.

[3] Cennet nimetleri bu âyetle ne güzel tarif olunuyor. Hiçbir kimse kendisine göz aydınlığı olarak saklanan nimetleri bilemez. Çünkü bu nimetler maddî gözden saklıdır. Bu nimetleri, dünya hayatının nimetleri gibi tavsif eden sözler, mecazidir. Nitekim Resuli Ekrem de buyurur ki «Hak Tealâ kullarına hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı hiçbir insanın kalbine hutur etmiyen şeyler hazırlamıştır.»

gibi olur mu? Bunlar asla bir olamazlar. 19 İman edip doğru dürüst işler işleyenlere, daim kalacakları cennetler vardır. Bunlar onların işlediklerinin karşılığı olan konaklardır. 20 Fıska sapanlara gelince onların yurtları, ateştir. Oradan çıkmak istedikçe oraya döndürülecekler ve onlara: Yalan saydığınız ateşin azabını tadın! denecek! 21 Onlara, belki geri dönerler, (*hak yolunu tutarlar*), diye herhalde en büyük azaptan evvel, daha yakın bir azabı muhakkak tattıracağız (4). 22 Kendisine Tanrısının âyetleri hatırlatıldığı halde onlardan yüz çevirenden daha zalim kim olabilir? Muhakkak ki Biz mücrimlere lâyık oldukları cezayı vereceğiz.

BÖLÜM: 3 — HÜKÜM

23 Biz Musâ'ya Kitap verdik. Sakın ona kavuşmak hususunda

[4] Daha yakın azap, ahiretin daha büyük azabını ihtar eden dünya azabıdır.

şüpheye düşme (5). Biz onu İsrail oğullarına rehber kıldık. 24 Onlardan, sabrettikleri ve âyetlerimizi yakînen tanıdıkları zaman, emrimizle doğru yola iletir rehberler yapmıştık. 25 Tanrın, ihtilâf ettikleri şey üzerinde, kıyamet günü ara'arında hükmedecek. 26 Yurtlarında gezip dolaştıkları nice nesilleri helâk etmemiz, onlara doğruyolu besbelli göstermiyor mu? Bunda nice nice ibretler var. Hâlâ işitmiyorlar mı? 27 Görmüyorlar mı ki Biz yağmuru otsuz kalan yere süreriz de davarlariyle kendilerinin yedikleri ekini çıkarırız. Hâlâ bunu görmüyorlar mı? 28 Onlar: Gerçek söylüyorsanız (*bu fetih ve zafer*), bu hüküm günü, ne zaman gelecek? derler. 29 De ki: Hüküm günü, kâfir olanlara iman etmek faide vermez. Ve onlara mühlet verilmez. 30 Sen onlardan yüz çevir. Bekle. Onlar da bekliyorlar.

SÛRE: 33

AHZAB SÛRESİ

(Medînede nâzil olmuştur. 9 bölümdür, 73 âyettir).

Konusu:

Kureyş, diğer müşrik kabileler ve Medineden uzaklaştırılan, Medinede kalan yahudilerle birleşerek ve ittifak ederek, Medinede kalan yahudiler müstesna olmak üzere müslümanların üzerine yürümüşler ve o zaman AHZAB muharebesi vukubulmuştu. Muhasımların maksadı, müslümanları kâmilen imha etmekti. Halbuki neticede kendileri kaçmışlar ve bu firar onların maneviyetlerini o kadar kırmıştı ki bir daha müslümanlığa karşı taarruzî bir harekete geçememişlerdi. Bu itibarla Ahzab muharebesi İslâm tarihinde büyük bir ehemmiyeti haizdir.

Kâmilen Medenî olan bu sûrenin nüzûl tarihini Ahzab vâk'ası tezahür ettirmektedir. Ahzap muharebesi Hicretin beşinci senesi Şevval ayında vukubuldu. Fakat sûrenin içinde daha sonraları nâzil olan kısımlar da vardır. Belki de sûrenin tamamlanması Hicretin 9 uncu senesine kadar devam etmiştir.

Sûrei şerîfe İslâmiyet aleyhinde ötedenberi kullanılagelen en kuvvetli iki silâh ile mufassal bir surette meşgul olur. Bunların birincisi, İslâmiyete karşı kahir silâhları kullanarak onu imhaya çalışmak, ikincisi Resuli Ekremin aile hayatının nezahatine taarruz etmektir. Bu sûreden evvelki Mekkî sûreler müslümanların

[5] Âyeti Kerimenin manası Hazreti Musâya, Hazreti Muhammed'in kudumunu tebşir eden bir kitabın gönderildiğidir. Hazreti Muhammed'e de bir kitap verilecek, o da insanları irşat edecekti. Bunda şek ve şüphe yoktu. Yahut maksat: İlâhî vahy yalnız Hazreti Muhammede verilmemiştir. Daha evvel Hazreti Musaya da verilmişti. Onun için bu hususta şüpheye düşmek kimsenin hakkı değildir.

zaferini, müslümanlığın parlak âtisini müjdeliyordu. Bu sûre ise müslümanlık düşmanlarının islâmiyeti nasıl imhaya çalıştıklarını, islâmiyeti imha için ne gibi kuvvetler kullandıklarını, fakat bütün bu mesainin nasıl husrana uğradığını gösteriyor ve bu suretle mev'ut olan zaferin mutlaka tahakkuk edeceğini meydana çıkarıyor.

Sûre, münafıklarla müşriklerin bütün dedikodularına, bütün münafıklıklarına rağmen müslümanların Allaha ve Peygambere itaat etmelerini emretmekle başlar ve birinci kısmı maddî ve ruhânî karabetlerin ne olduğunu anlatarak asıl Peygamberlik vazifesine şayan olanın ruhânî karabet olduğunu tavzih eder. İkinci ve üçüncü kısımlarda Ahzab muharebesi bahis mevzuu edilir ve islâmiyeti imha için vukubulan bu taarruzun nasıl bertaraf edildiği anlatılır.

Daha sonraki kısım, Resuli Ekremin aile hayatına karşı vukubulan taarruzları, anlatır. Resuli Ekremin hayatındaki nezahet ve sadelik bu itirazlara karşı en kuvvetli cevaptır. Dördüncü kısım bu sadeliği tavzih eder ve Resuli Ekremin, bu sadelikten ayrılmak isterlerse, zevcelerinden de ayrılmağa razı olduğunu gösterir. Halbuki bu sırada islâm cemaatinin vaziyeti değişmiş, her aile refaha erişmiş bulunyordu. Resuli Ekremin zevceleri de bu refahtan nasibedar olmak istemekte idiler. Resuli Ekremse, yaşadığı sade hayattan zerre kadar ayrılmamayı, ayni zamanda hane halkının da bu sadelikten ayrılmamalarını dilemekte idi. Onun için şayet zevceleri dünya hayatından nasibedar olmak istiyorlarsa kendinden ayrılmaları lâzım geliyordu. Bu itibarla Resuli Ekreme şehevî bir adam demek en büyük iftiralardan biridir. Onun bütün Arabistana hâkim olduğu zamanlarda bile yaşadığı sade hayat, başka bir kimsenin hayatında tesadüf edilemiyecek derecede eşsizdir. Resuli Ekrem, zevcelerini memnun edecek, onların diledikleri refahı temin edebilecek vaziyette idi. Fakat onların arzularını tatmin edeceğine, böyle bir arzunun muhakkak tatminini istiyorlarsa, onları kendi hanesinde tutmıyacağını bildirdi. Bu da Resuli Ekremin izdivaçlarındaki temiz ve nezih saikleri göstermeğe kâfidir.

Sûrenin beşinci kısmı Hazreti Peygamberin Zeyneple izdivacını bahis mevzuu eder. Ve bu izdivaç aleyhinde ileri sürülen itirazlara cevap verir.

Altıncı kısım, Resuli Ekremin aile hayatı aleyhinde ileri sürülen bütün itirazlara umumiyetle cevap verir.

Yedinci kısım, münafıkların Resuli Ekrem aleyhinde ileri sürdükleri yalan yanlış dedikoduları ve bühtanları bahis mevzuu eder ve sekizinci kısım bu mevzu üzere devam ederek Resuli Ekrem ile müslümanlar aleyhinde tahrikâtta bulunanların âkıbetini ihtar eder.

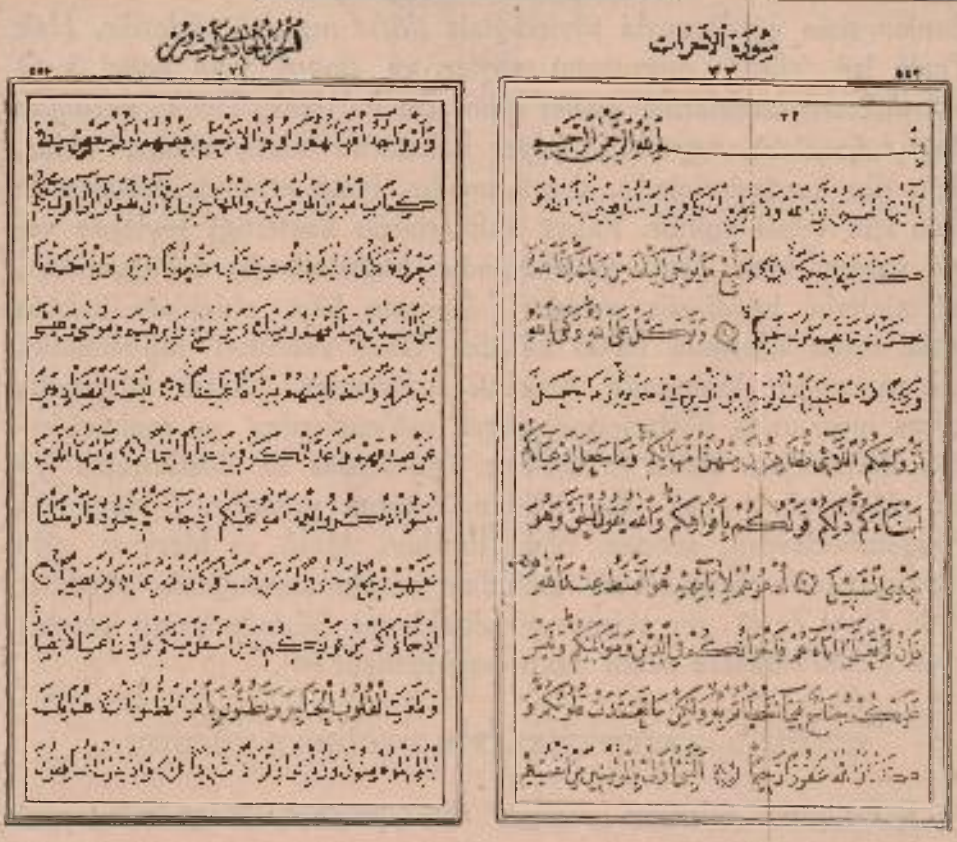
Sûrenin dokuzuncu kısmı mü'minlerin emanetlere riayet etmelerini tavsiye eder.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — MÜ'MİNLERİN PEYGAMBERE KARABETİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm.

1 Ey Peygamber! Allaha karşı vazifelerini yap! Kâfirlere ve münafıklara itaat etme! Hak Tealâ herşeyi hakkiyle bilir, her işi hikmetle çevirir. 2 Sana Tanrın tarafından vahyolunana uy!

Hak Tealâ onların bütün işlediklerinden haberdardır. 3 Sen Allaha dayan, güven! Allahın seni himaye etmesi elverir. 4 Hak Tealâ, bir kimsenin içinde iki kalp yaratmadı (1). Arkalarını analarınızın arkasına benzettiğiniz zevcelerinizi size ana yapmadı (2). Oğulluk edindiğiniz kimseleri, size (öz) oğul kılmadı (3).

[1] Resuli Ekreme, münafıklara ve kâfirlere uymamak ve itaat etmemek emrolunduktan sonra ona Allaha güven denilmiştir. Çünkü kalbi, hem Allaha itaat ve muhabbet, hem de düşmanlarına muhabbet ile meşbu olamazdı.

[2] Âyeti Kerime, cahiliyetin iki âdetini kaldırıyor. Birincisi Zıhardır. Zıhar bir çeşit talâktı, fakat tam talâk değildi. Arap zevcesine «senin arkan anamın arkası gibi olsun» der ve karı koca ayrılırlardı. Fakat buna rağmen kadın serbest kalmaz, kocasının evinden çıkıp gitmezdi. Bilâkis evde kalarak metrük bir zevce muamelesi görürdü. İkinci âdeti daha sonraki âyet anlatıyor.

[3] İkinci cahiliyet âdeti, oğullukları hakikî evlât tanımaktı. Âyeti kerime bu âdeti de, bundan evvelki âdeti de kaldırıyor. Çünkü bir zevce, hakiki ana olamıyacağı gibi bir yabancı da hakiki evlât olamaz. Hazreti Peygamberın, oğulluğu Zeydin karısı Zeynebi almak için bu âdeti ilga ettiğini söylemeğe mahal yoktur. Çünkü iki âdet birden ilga olunmuştur.

Zıhar bahsi 58 inci sûrede ayrıca bahis mevzuu edilecektir.

Bunlar, sizin ağızlarınızla söylediğiniz (*lâfzı murat*) sözlerdir. Hak Tealâ ise sözün doğrusunu söyler ve doğru yola iletir! 5 O (*oğullukları*) babalarına nisbet edin. Bu hal Hak Tealâ nezdinde doğruluğa daha uygundur. Şayet babalarını bilmiyorsanız, onlar, sizin din kardeşlerinizdir, dostlarınızdır. Hatâ ettiğiniz hususlarda sizin için vebal yoktur. Fakat kalplerinizin kastettiği şeylerde vebal vardır. Hak Tealâ yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 6 Peygamber, mü'minlerin kendi öz nefisleri üzerinde hâiz oldukları haktan fazla, onlar üzerinde hakkı hâizdir. Onun zevceleri mü'minlerin, analarıdır (4). Aralarında hısımlık bulunanlar, Allahın kitabında, miras hususunda biribirlerine, diğer mü'minlerden ve muhacirlerden daha lâyık, daha yakındırlar. Şu kadar ki dostlarınıza iyilik edebilirsiniz (5). Bu hüküm, kitapta yazılıdır. 7 Hani Biz, Peygamberlerden, senden; Nuh, İbrahim, Musâ ve Meryem oğlu İsadan mîsak almış, (*hem*) onlardan mîsakı sapasağlam almıştık, 8 ki Hak Tealâ gerçeklere gerçekliklerini (*sadekatlerini*) sorsun. Hak Tealâ kâfirlere acıklı azap hazırlamıştır (6).

BÖLÜM: 2 — MÜTTEFİKLERİN MEDİNEYE HÜCUMU

9 Ey iman edenler! Allahın size olan nimetlerini hatırlayın!

---

[4] Resuli Ekremin mü'minler üzerindeki hakkı bir baba hakkından çok fazla idi. Çünkü onları ipdidailikten medeniyete yükseltmişti. Bu itibarla onun mü'minler üzerindeki hakkı, mü'minlerin kendi üzerlerindeki haklarından çok fazla idi. Mü'minleri ona bağlıyan sevgi ve saygı, elelâde sevgi ve saygının son derece fevkında idi.

Zevcâtı Tahirat da mü'minlerin analarıdır. Onların mü'minlere ana olmaları, yalnız Resuli Ekreme hürmetten ileri gelmiyor. Bundan başka mü'minlerin anaları, nezahat ve feragatin nümunesi olacaklar, beşeriyetin yarısı olan kadınlar, onlara iktida edeceklerdi. Ümmehatı mü'minin, Resuli Ekremin aile hayatını, aile hayatına ait beyanatını ümmete nakletmişlerdir.

[5] Müslümanlar Medineye hicret ettikten sonra muhacirlerle Ansar arasında kardeşlik tesis olunmuştu. Muhacirlerden biri vefat edince Ansardan olan kardeşi de onun malına vâris oluyordu. Âyeti kerime bu âdeti ilga ediyor ve din kardeşliğini genişleterek mirası asıl akrabaya tahdit ediyor. Fakat bu vaziyet müslümanların biribirlerine yardım etmelerine mani değildir.

[6] (3 : 80) e bakınız. Orada Peygamberlerle yapılan mîsaktan bahsedilir. O mîsak Resuli Ekremin kudumu hakkında yapılan mîsaka aitti. Kitabı mukaddeste A'mâlin 3 : 21 inde ve sair yerlerde buna işaret edilir. Burada Resuli Ekremle de yapılan bir mîsaktan bahsolunuyor. Bu da Resuli Ekremin sabık Enbiyayı teyit edeceğine dairdir. 3 : 80 de bundan sarahatle bahsedilir.

Hani size karşı askerler yürümüştü (7) de Biz onlara karşı kuvvetli rüzgâr (8) ve sizin görmediğiniz askerler göndermiştik (9). Hak Tealâ sizin bütün işlediklerinizi görür. 10 Hani onlar üst tarafınızdan, alt tarafınızdan üzerinize gelmişlerdi de gözler yılmış ve donup kalmış, yürekler gırtlaklara kadar gelmiş, sizler

[7] Burada bahis mevzuu olan hâdisele Medînenin Kureyş ve müttefikleri tarafından muhasarasına aittir. Gatfan, Eşca, Mürre, Fezare, Süleym, Sa'd ve Esed kabileleri ile Nadîr, Kurayza yahudileri Kureyş ile birleşmişlerdi. Kurayza ile müslümanlar arasında muahede vardı. Düşmanların bütün kuvvetleri on ile yirmi bin arasında idi. Müslümanların kuvvetleri azamî 3000 i geçmiyordu. Hazreti Peygamber ile arkadaşları Medine şehri içinde kalmağa karar verdiler. Düşmanın ilerlemesine mani olmak için şehrin önünde bir hendek kazıldı. Muharebe günlerce devam etti. Nihayet düşman kasırgalı bir gecede karargâhının altüst olması üzerine kaçtı ve müslümanlara bir zarar veremedi.

[8] Burada, düşman karargâhını altüst eden kasırgaya işaret olunmaktadır. Müsteşrik William Miur vaziyeti şu şekilde anlatır: «Düşman yorgun ve manen bitkin bir halde idi. Gece karanlığı, soğuk ve kasırga ile bastı. Karargâhtaki ateşler sönmüş, çadırlar yıkılmış, yemek tencereleri ve sair edevat altüst olmuştu.»

Allah hakkında türlü türlü zanlara düşmüştünüz (10). 11 İşte orada mü'minler büyük bir imtihan geçirerek en müthiş sarsıntıya uğramışlardı. 12 Hani münafıklarla yürekleri hasta olanlar "Allah ile peygamberinin bize olan (*zafer*) va'di, meğer bizi aldatmak içinmiş!„ demeğe başlamışlardı. 13 Hani münafıklardan bir taife: "Ey Yesrib (11) halkı! Sizin için burada oturacak yer yok, geri dönün!„ diyordu. Gene onlardan bir taife Peygamberden izin istiyerek "evlerimiz açıktır„ demişlerdi. Halbuki onların evleri açık değildi. Onlar kaçmak istiyorlardı. 14 Şayet Medinenin etrafından şehre girilip bunlardan harbe iştirak etmeleri istenseydi, bunu hemen yaparlar ve evlerinde kısa bir zaman eğleşirlerdi. 15 Halbuki onlar daha evvel, dönüp kaçmıyacaklarına dair Allaha karşı taahhütte bulunmuşlardı. Allaha karşı vukubulan taahhütler elbet sorulacaktır. 16 De ki: Siz ölümden veya öldürülmekten kaçıyorsunuz, kaçmanız size bir fayda vermez. (*Zira ergeç eceliniz gelir, dünyada*) eğlenmeniz, geçinmeniz kısa sürer. 17 De ki: Hak Tealâ size karşı fenalık dilerse Allaha karşı, sizi kim himaye edebilir? (*Yahut Hak Tealâ size karşı*) merhamet eylerse, size kim (*zarar verebilir?*) Onlar Allahtan başka bir yâr veya yardımcı bulamazlar! 18 Hak Tealâ, içinizden başkalarını geride bırakanları, ağır davrananları, kardeşlerine: "Bizimle beraber gelin„ diyenleri bilir. Kavgaya bunların ancak azı gelir. 19 Onlar size karşı cimridirler. Korkuya uğrayınca, onların, ölüm korkusundan bayılıp gözleri dönen kimseler gibi sana baktıklarını görürsün! Korku gidince, sizi keskin dillerle incitir, hayır işlerinde cimrilik gösterirler. Bunlar iman etmemiş kimselerdir. Onun için Hak Tealâ, onların bütün işlediklerini hiçe indirmiştir. Bu da Allah için kolaydır. 20 Bunlar, müttefik askerleri, gitmemiş sanırlar. Müttefik askerler (*bir daha*) gelecek olurlarsa, bedeviler arasında bulunup ne halde bulunduğunuzu sormayı temenni ederler. Aranızda bulunsalardı, harbe ancak pek az iştirak ederlerdi.

---

[9] Görünmeyen askerler, düşmanın kalbine korku salan yardımcı meleklerdi. Yalnız kasırga 10,000 kişilik bir orduyu kaçmağa mecbur etmezdi. Bu maddi hâdiseye manevi kuvvetler de yardım etti.

[10] Münafıklara işaret olunuyor 12 inci âyete bakınız.

[11] Resuli Ekremin Medineye kudumundan evvel Medinenin ismi Yesrib'di.

BÖLÜM : 3 — DÜŞMANIN MAĞLÛBİYETİ

21 Sizin için, Allahı ve âhiret gününü umanlar, Allahı çokça ananlar için, Allahın Peygamberinde en mükemmel örnek vardır (12). 22 Mü'minler müttefik askerleri gördükleri zaman: "İşte Allah ile Peygamberinin bize va'dettiği bu!„ Allah ile Peygamberinin va'di dosdoğrudur. Bu hal onların iman ve teslimiyetlerini ancak artırmıştı (13). 23 Mü'minler içinde öyle mert, öyle (*kahraman*) erkekler vardır ki Allaha karşı olan ahitlerine sadık çıktılar. İçlerinden kimi ahdini tamamladı, kimi (*tamamlamayı*) bekliyor. Bunlar zerre kadar değişmediler. 24 Hak Tealâ, buna karşı gerçeklere, gerçeklikleri yüzünden mükâfat verecek, dilerse münafıkları azaba uğratacak, yahut tevbelerini kabul edecektir. Hak Tealâ yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 25 Hak Tealâ kâfirleri hiddet ve (*yeis*) içinde geri çevirdi. Onlar, hiçbir fayda elde edemediler. Hak Tealâ, muharebede, mü'minlere (*yardımiyle*) elverdi. Hak Tealâ kavîdir, yegâne galiptir. 26 Ehli kitaptan olup müşriklere yardım edenleri, Hak Tealâ kalelerinden sürüp

[12] Âyeti Kerime, Hazreti Peygamber hakkında en büyük hakikati ve onun hayatını temayüz ettiren en mühim farikayı ifade etmektedir. Hazreti Peygamber mü'minler için en mükemmel örnek, ve en büyük fazilet nümunesidir. Hislerine mağlûp bir takım adamlar, Hazreti Peygamberin Mekkede bulunduğu ve orada düşmanlarının takip ve tazyikine uğradığı sırada aşil bir örnek olduğunu, fakat Medineye gittikten sonra muharebeler yaptığını, izdivaçlar akdettiğini, düşmanlarını kovaladığını ve bunlara benzer birçok işlere giriştiğini, ve bu itibarla insanlık için bir nümune teşkil edemiyeceğini ileri sürerler. Fakat Resuli Ekremin kudumundan murat, bu hislerine mağlûp olan insanları memnun etmek, onlara amelî kıymetten mahrum bir takım esaslar öğretmek değildi. Hazreti Muhammedin hedefi, bu dünyada yaşıyan, çalışan insanlara amelî kaideler öğretmek, onlara bu kaideleri, kendi yaşayışiyle izah ve tarif etmekti. Resuli Ekrem ordulara kumanda etmemiş olsaydı, kumandanlara.. bizzat muharebe etmemiş olsaydı, hak, adalet ve hürriyet uğrunda canını feda eden askerlere.. kanunlar yapmamış, hükümler vermemiş olsaydı, teşricilere.. davaları hal ve fasletmemiş olsaydı, hâkimlere.. evlenmemiş olsaydı aile sahiplerine ve babalara.. masum insanlara tecavüz eden ve onların haklarını payimal eden insanlara ceza vermemiş, düşmanlarını mağlûp ederek onları affetmemiş, kendisine merbut olanların kusurlarına göz yummamış olsaydı âlicenap insanlara mükemmel bir örnek, bir iktida nümunesi olamazdı. Hazreti Peygamber, böyle olduğundan dolayı insanlar için en mükemmel örnektir.

[13] Hak Tealâ daha evvel, müslümanları imha için birleşen müşriklerin kaçıp gideceklerini müjdelemişti. 38 inci sûrenin 11 inci âyeti daha çok zaman evvel, müslümanların çok zayıf oldukları sırada nazil olarak onlara bu müjdeyi verdi. Müslümanlar bu müjdenin tahakkuku karşısında sevinmişlerdi.

çıkardı. Yüreklerine korku saldı. Siz onlardan bir kısmını öldürmüş, bir kısmını da esir almıştınız. 27 Hak Tealâ, onların yerlerini, yurtlarını, mallarını, ayak basmadığınız yerleri size miras olarak verdi. Hak Tealâ, herşeye hakkiyle kadirdir (14).

---

(14) Kureyza namındaki yahudi kabilesi, Resuli Ekremle muahede yapmıştı. Kureyş ile müttefikleri Medineye karşı yürüdükleri zaman Kurayza oğullarının vazifesi, bu taarruza karşı gelmekti. Halbuki Kurayza oğulları düşman ordusiyle iş birliği etmişlerdi. Müsteşrik Wilyam Miur da bunu kabul eder ve Kurayzanın Kureyşe yardım etmeyi taahhüt ettiğini ve bu yardımı yaptığını söyler. Bu suretle Kurayza, dost iken düşman olmuştu. Bunun neticesi olarak muhasır ordu firar ettiği, Kurayza da yurduna döndüğü zaman müslümanlar Kurayzanın kalesini muhasara ettiler. Çünkü böyle bir düşmanı cezasız bırakmak islâm cemaati için daimî bir tehlike teşkil ediyordu. Kurayzanın muhasarası, yirmi beş gün devam etti. Nihayet Kurayza, hakeme müracaat şartiyle teslim olmak istedi ve hakem olarak S'ad ibn Muaz'ı intihap etti. Kurayza oğulları, davalarının hal ve faslını Hazreti Peygambere bırakmış olsalardı, onlara, daha evvel Kayınka kabilesine yaptığı muameleyi tatbik eder, yani Kurayzalıları da Medineden ihraç ederdi. Halbuki S'ad ibn Muaz Kurayzalıların gösterdikleri hıyaneti, Musevîlerin şeriati dairesinde cezalandırmak istedi ve onun için silâhlıların katline, geride kalanların

BÖLÜM: 4 — HAZRETİ MUHAMMEDİN AİLE HAYATI

28 Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: Siz bu dünya hayatını, bu dünya hayatının süsünü dilerseniz gelin, size dilediğiniz metaı vereyim; sonra, size güzel bir tarzda, yol vereyim! 29 Şayet Allah ile Peygamberini ve âhiret yurdunu isterseniz, muhakkak ki, Allah içinizden iyilik edenlere büyük bir mükâfat hazırladı. 30 Ey Peygamber kadınları! İçinizden herkim açık bir hayasızlık işlerse onun azabı iki kat olur. Bu da Allaha göre kolaydır (15).

CÜZ: 22

31 İçinizden herkim Allah ile Peygamberinin emrine itaat eder, iyilik yaparsa ona iki kat mükâfat vereceğiz. Ona çok şerefli bir rızık da hazırladık. 32 Ey Peygamber kadınları! Siz kadınlardan biri gibi değilsiniz. (*Allahtan*) korkarsanız, (*erkeklerle*) sözünüzde yumuşak davranmayın ki yüreğinde hastalık olan, tama etmesin. Sözün iyisini söyleyin (16). 33 Evlerinizde karar

---

esir edilmelerine hüküm verdi. Bunun neticesi olarak Kurayzalılardan üç yüz kişi katledildi ve bunların arazisi müslümanların eline geçti.

Kurayzaya verilen hüküm kendi seçtikleri hakem tarafından Hazreti Musânın şeriatî ahkâmı dairesinde verilmişti.

Müslümanların ayak basmaladıkları yerler, onların daha sonra fethettikleri ülkelerdir.

[15] Âyeti Kerimenin anlattığı hâdiseler, Hicretin dokuzuncu yılına aittir. Hazreti Peygamber, aşağı yukarı bütün Arabistana hâkimdi. Arkadaşlarının vaziyeti büsbütün değişmişti. Ortalığı fakrü zaruret yerine refah kaplamıştı. Bu şerait içinde, Hazreti Peygamberin zevceleri de umumî refahtan hissement olmak istediler. Tam bu sırada, nâzil olan İlâhî vahy, Resuli Ekreme, yine eskisi gibi, kat'î sadelikten ayrılmamasını emretti. Böyle bir emir, dünya hayatına düşkün, kudret ve serveti her gün artan bir adamdan sadır olamaz. Hazreti Peygamber, bu sırada zevcelerini de umumî refahtan hissement etmiş olsaydı, zerre kadar itiraz ile karşılanmazdı. Fakat Resuli Ekrem, hayatını, hayatının sadeliğini zerre kadar değiştirmiyecekti. Bütün müslümanların hali, hayatı değişebilir, fakat dünyanın bu fâni ziynetleri Resuli Ekremin evinde yer bulmayacak, nübüvvet harîmi, bu dünya âlâyişlerinden uzak kalacaktı.

Hazreti Peygamberin zevceleri, bu dünya hayatının refah ve âlâyişinden uzak kalacakları gibi onlar tarafından vukubulacak her kabahat te iki misli ceza ile karşılanacaktır. Bunların iki misli ceza görmelerinin sebebi, Hanei Saadette bulunmalarına ve orasının hidayet kaynağı olmasına mebni ancak doğru dürüst harekette bulunmak mecburiyetinde bulunmalarıdır.

[16] Bu emir, Resuli Ekremin zevcelerine karşı vukubuluyorsa da onun bütün islâm kadınlarına şâmil olduğunda şüphe yoktur. Âyeti Kerime, erkeklerle kadınlar arasında iffet ve nezahatin hâkim olması lâzımgeldiğini göstermektedir.

kılın. Eski cahiliyet zamanında olduğu gibi kırıla döküle, ziynetlerinizi belli ede ede yürümeyin! Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allaha ve Peygambere itaat edin. Ey Ehlibeyt! Hak Tealâ, sizin üzerinizden her türlü kirliliği izale etmek, sizi tertemiz yapmak ister! 34 Evlerinizde okunan Allahın âyetlerini ve hikmeti yâdedin! Hak Tealâ en ince şeyleri bilir, herşeyden haberdardır.

BÖLÜM : 5 — HAZRETİ MUHAMMEDİN ZEYNEBLE İZDİVACI

35 Allaha teslim olan erkeklerle Allaha teslim olan kadınlar, iman eden erkeklerle iman eden kadınlar, Allahın buyruğunu yerine getiren erkeklerle Allahın buyruğunu yerine getiren kadınlar, gerçek ve sadık olan erkeklerle gerçek ve sadık olan kadınlar, dişini sıkan ve katlanan erkeklerle dişini sıkan ve katlanan kadınlar, mütevazı' olan erkeklerle mütevazı' olan kadınlar; sadaka

veren erkeklerle sadaka veren kadınlar; oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar; mahrem yerlerini koruyan erkeklerle mahrem yerlerini koruyan kadınlar, Allahı çokça anan erkeklerle Allahı çokça anan kadınlar yok mu.. Hak Tealâ onlara mağfiret ve büyük mükâfat hazırlamıştır. 36 Hak Tealâ ile Peygamberi bir iş hakkında hüküm verdikten sonra mü'min olan bir erkekle mü'min olan bir kadına (*bu iş hakkında*), hıyar hakkını kullanmak yaraşmaz! Herkim Allah ile Peygamberine karşıgelirse apaçık sapıklıklara sapmış olur (17).

37 Hani sen Allahın kendisine lûtuf ve inayet gösterdiği, senin kendisine lûtuf ve inayet gösterdiğin kimseye: Zevceni kendin için tut, Allaha karşı (*vazifene*) dikkat et, diyordun. Allahın, ortaya çıkaracağını içinde saklıyordun. İnsanlardan korkuyordun. Halbuki en çok korkulmağa değer olan Allahtı, vaktaki Zeyd, ondan yana dileğini yerine getirdi, onu seninle evlendirdik ki mü'minler hakkında oğulluklarının zevcelerini, onlardan yana dilediklerini yerine getirdikten sonra, almaları hususunda beis görülmesin Allahın emri mutlaka yerine getirilir (18). 38 Pey-

---

[17] Âyeti Kerimenin, Zeyneble Zeydin evlenmesine ait olduğu hususunda müfessirler arasında ittifak vardır. Zeneble kardeşi izdivaca muhalifitler. Çünkü Zeyd azat edilmiş bir köleydi. Fakat ikisi de bu Âyeti Kerimeye ittiba ederek evlendiler. (Razi, Keşşaf, Camülbeyan). Bu Âyeti Kerime Zeyd ile Zeynebin Resuli Ekrem tarafından evlendirildiğini de göstermektedir.

[18] Bu Âyeti Kerime, birbirinden ayrı iki parçadan müteşekkildir. Birincisi Zeynebin, Zeydden boşanmasını bahis mevzuu eder. İkincisi Hazreti Peygamberin Zeyneble izdivacına âittir Zeyd, Hazreti Peygambere fevkalâde merbut olduğu için ona «Muhammedin oğlu» denilirdi. Zeyd islâmiyeti ilk kabul eden insanlar arasında idi. Âyeti Kerimenin ilk kısmı bunu bahis mevzuu ederek Zeydin müslüman olmakla Allahın, azat olmak ve Peygambere bağlanmakla Peygamberin lûtfuna nail olduğunu beyan ediyor.

Zeyneb, Hazreti Peygamberin halası Ümeyme binti Abdül Muttalib'ın kızı idi. O da islâmiyete ilk girenler arasında idi. Hazreti Peygamber Zeynebin biraderi ile görüşerek onun Zeyde varmasını teklif ettı. Zeynebın biraderi de hemşiresi de bu izdivaç aleyhinde idiler. Yalnız, bundan evvelki notta beyan ettiğimiz gibi Zeyd ile Zeyneb Resuli Ekremin emri üzerine evlendiler. Gerek Zeynebin, gerek biraderının dileği, onun Hazreti Peygamberle izdivacı idi. Fakat Hazreti Peygamber bunu istemedi ve Zeyd ile Zeynebı evlendirdi.

İzdivaç iyi bir netice vermedi. Karı koca arasında ihtilâf baş göstermiş, Zeyd Zeynebden ayrılmıya karar vermişti. Bu hal Resuli Ekremi mahzun ediyordu. Çünkü Zeyd ile Zeynebi kendisi evlendirmişti. Onun için Zeydi karısını boşamaktan vazgeçirmeye çalıştı. Ona «zevceni tut ve Allahtan kork!» dedi.

Fakat karı koca anlaşıp geçinemedikleri için Zeyd, Zeynebi boşadı ve Haz-

gamberin Allah tarafından emrolunanı yapmasından dolayı Peygambere hiçbir vebal teveccüh etmez (19). Daha evvel gelip geçenler hakkında da Allahın âdeti böyle idi. Allahın emri, olup

---

reti Peygamber Zeyneble evlendi. Zeyneb'le bütün akrabalarının arzusu bu merkezde idi. Resuli Ekrem, bizzat teşvik ettiği bir izdivacın iyi bir netice vermemesi karşısında bu teklifi kabul etmek mecburiyetinde idi.

Resuli Ekremin Zeynebi görüp güzelliğine meftun olduğuna, Zeydin de onu bu yüzden boşadığına dair olan sözlerin hepsi esassızdır.

Hıristiyan misyonerlerinin hepsi bu hâdiseyi esas ittihaz ederek Resuli Ekreme hücum ederler ve onun Zeynebe meftun olmak yüzünden onu boşattığını ileri sürerler. Zeyneb, Resuli Ekremin halazadesi idi. Medineye hicret eden ilk müslümanlardandı. Resuli Ekrem, onu evlendirmişti. Misyonerlerin hepsi de bu hakikatleri kabul ediyorlar da Hazreti Peygamberin yine meftun olduğunu ve bunun için onu boşattığını ileri sürüyorlar. Halbuki Resuli Ekrem, pek yakın akrabası olan Zeynebi daima görüyor, onun Zeyneble doğrudan doğruya evlenmesi için hiçbir mâni bulunmuyordu. Misyonerler tarafından ileri sürülen bütün dedikoduların aslı astarı yoktur.

[19] Hazreti Peygamberin Zeynebi almasında şer'î hiçbir mahzur yoktu. Çünkü Zeyd onun oğlu değil, oğulluğu idi.

bitmiş kat'î bir fermandır. 39 (*O Peygamberler*) Allahın buyruklarını tebliğ ederler, Allahtan korkarlar ve ondan başka bir kimseden korkmazlar. Hak Tealânın hesap görmesi elverir. 40 Muhammed, adamlarınızdan birinin de babası değildir. Belki Allahın Peygamberi, Peygamberlerin de sonuncusudur (20). Hak Tealâ herşeyi hakkiyle bilir.

BÖLÜM: 6 — HAZRETİ PEYGAMBERİN AİLE HAYATI

41 Ey mü'minler! Allahı çok, pek çok anın. 42 Sabah akşam Onun şanını yüceltin, Onu tenzih edin. 43 Sizi karanlıktan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmetlerini gönderen Odur. Melekler de (*öyle yaparlar*). Hak Tealâ mü'minler hakkında bağışlayıcıdır. 44 Onların Allaha kavuşacakları gün, nail olacakları iltifat, selâmdır! (*Selâmet müjdesidir*). Hak Tealâ onlara şanlı şerefli mükâfat ta hazırlamıştır. 45 Ey Peygamber! Biz seni doğru yol (*gösteren ve gözetleyen*) bir şahit, bir müjdeci, (*iğri yolun encamından*) korkutucu, 46 Allahın izniyle kendi yoluna davetçi, ışık saçıcı bir güneş olarak gönderdik (21). 47 Mü'minlere, Allah tarafından büyük bir nimete nail olacaklarını müjdele! 48 Kâfirlere, münafıklara itaat etme! Ezalarına, (*dedikodularına*) aldırma! Allaha sığın, dayan. Hak Tealâ sana hâmi olarak elverir. 49 Ey iman edenler! Mü'min kadılarla evlenir, onlara dokunmadan boşarsanız onlar hakkında sayacağınız hiçbir iddet yoktur. Onların gönüllerini tatyip edin, onlara güzel bir surette yol verin. 50 Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin zevcelerini, harp esirlerinden Allahın sana verdiği memlûkeleri, amcanın, halanın, dayının, teyzenin seninle beraber hicret eden kızlarını sana halâl kıldık. Mü'min bir kadın, kendini (*mehirsiz*) Peygambere bağışlar, Peygamber de onunla evlenmek isterse bunu da, mü'minlere şamil ol-

---

[20] Hazreti Peygamberden sonra bir Peygamber zuhur etmiyecektir. Çünkü Hazreti Peygamberin kudumiyle din kemalini bulmuş (5 : 3) ve Hazreti Muhammed bütün dünya milletlerine gönderilmiştir.

[21] Hazreti Peygamberden bahseden bu sözler, onun aile hayatındaki nezahate dil uzatanlara cevap veriyor ve onların bütün iddialarını çürütüyor. Şehvetlerine esir olan, hırslarına boyun eğen bir insan başkalarına ışık veremez, insanları ahlâksızlık bataklığından kurtarıp kemal şahikalarına yükseltemez.

mamak ve sana mahsus olmak üzere halâl kıldık. Mü'minlerin zevceleri, memlûkeleri hakkında onlara neler farzettiğimizi elbet biliriz (22) Sana bir sıkıntı gelmesin diye onları sana mahsus kıldık. Hak Teâlâ yarlığayıcı ve bağışlayıcıdır. 51 Zevcelerinden dilediğini uzaklaştırır, dilediğini kendine alabilirsin, ayırdıklarından dilediğini almakta sana vebal yoktur. Bu hal onların gözleri aydın olması, mahzun olmamamaları, yaptığın muameleden hepsinin hoşnut olmaları için daha münasiptir (23) Hak Teâlâ kalplerinizdekini bilir. Hak Teâlâ herşeyi hakkiyle bilir, halîmdir. 52 Bundan sonra kadın almak sana halâl değildir. Onlardan birini de başka biriyle değiştirmek o başkalarının güzelliğini beğensen de, halâl olmaz. Sağ elinin mülkü olanlar müstesnadır. Hak Tealâ herşeye niagehbandır (24).

---

[22] Bu Âyeti Kerimenin taaddüdü zevcatı tahdit ve takyit eden, mü'minlerden her hangisinin, zarurî şerait te bulunsa dört zevceden fazla almamasını emreden (4 : 3) âyetinden sonra nâzil olduğu son derece sarihtir Çünkü bu âyet, mü'minlere verilmiyen müsaadenin, Resuli Ekreme verildiğini ifade ediyor. Resuli Ekreme bu müsaade verilmemiş olsaydı, dörtten fazla olan zevcelerini boşaması icap ederdi. Resuli Ekrem, birçok dul kadınları hayat arkadaşı olarak almış, onları hane halkı arasına sokmuştu. Hazreti Peygamberin zevceleri arasına girmek şerefini ihraz eden bu kadınları, hiçbir kusur ve kabahatleri olmadığı halde bu şereften mahrum etmek onlar için son derece güç olurdu. Sonra Hazreti Peygamberin bazı izdivaçları muhtelif kabileler arasındaki münasebetleri sağlamlaştırmayı istihdaf ediyordu, bazıları da Zeyneb hâdisesinde olduğu gibi bir hatayı tamire matuftu. Bütün bu kadınlar, hemcinsleri için birer feragat nümunesi idiler. Resuli Ekrem, hayatının elli beşinci yılına kadar yaptığı gibi yalnız bir kadınla yaşıyabilirdi. Fakat onun himayetine ve hanesine aldığı zevceleri bırakması, o kadınlara zulüm olurdu. Resuli Ekrem, zevceleri 28 inci âyette anlatıldığı gibi umumî refahtan istifade etmek istedikleri zaman, onları denemiş, zevcatı tahirat dünya ziynetini istiyorlarsa bunu kendilerine temin edemiyeceğini ve onları bırakacağını söylemiş, fakat zevcatı tahirat onun zevciyet şerefinden mahrum kalmamak için her fedakârlığı göze almışlardı. Bu suretle Resuli Ekremin bu kadınları şahsî bir ihtiras sevkiyle tutmadığı gibi onların da bu pek büyük şerefi muhafazayı her şeye tercih ettikleri görülmuştür.

[23] Bu Âyeti Kerimeyi 28 ve 29 uncu âyetlerle birlikte nazarı dikkate almak icap eder. Bu âyetlerde Resuli Ekremin zevcelerine kendisiyle birlikte kalmak veya ondan ayrılmak şıklarından birini tercih etmeleri teklif edilmiş, bu kadınlar Resuli Ekremle birlikte kalmayı tercih etmişlerdi. Bu Âyeti Kerime de ayni şeyi Resuli Ekreme teklif etmektedir. Resuli Ekremin zevceleri onunla birlikte yaşamayı, en sade ve en basit hayatı sürmeyi kabul edip ondan ayrılmadıkları gibi Resuli Ekrem de onlara karşı ayni şekilde hareket etmiş ve onların birinden ayrılmamıştı.

[24] Âyeti Kerime, Resuli Ekremin bütün izdivaçlarını meşru göstererek onun bundan böyle, nikâhı altına kadın alamıyacağını ifade etmektedir. Bu da

BÖLÜM : 7 — MÜNAFIKLARIN TEZVİRATI

53 Ey iman edenler! Peygamberin evlerine, yemek vakti beklenmiş olmıyarak, davetli bulunduğunuz vakitten başka vakitlerde, girmeyin. Fakat davetli olduğunuz zaman girin. Yemekten sonra dağılın Biribirinizin sözüne dalıp kalmayın. Bu hal Peygamberi incitiyordu da kendisi bunu söylemekten utanıyordu. Hak Tealâ ise sözün doğrusundan çekinmez. Peygamberin zevcelerinden işe yarıyacak birşey isterseniz onu perde ardından isteyin (25). Bu hal sizin kalplerinize ve onların kalplerine daha ziyade temizlik verir. Allahın Peygamberini incitmek, kendinden sonra zevcelerini almak, ebediyyen caiz değildir. Bu hareket, Allah nezdinde, büyük bir günahtır (26). 54 Birşeyi âşikâr kılsanız da, gizli tutsanız da, Hak Tealâ, herşeyi hakkiyle bilir. 55 Onların (*Peygamber zevcelerinin*) babaları, oğulları, kardeşleri, kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kadınları, memlûkleri hakkında hiçbir günah yoktur. Allaha (*karşı vazifelerinize*) dikkat edin. Hak Tealâ herşeye hakkiyle şahittir. 56 Allah ile melekleri, Peygambere sena ederler. (*Rahmet yağdırırlar, gufran dilerler*). Ey iman edenler! Siz de ona

---

Resuli Ekreme verilen müsaadenin, kendi şahsından fazla zevcelerinin faidesine olduğunu göstermeğe kâfidir. Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan hüsün, beden güzelliği değil, daha fazla ahlâk güzelliğidir.

[25] Hıristiyan misyonerler bu terbiye kaidelerini de sui tevil ederler. Halbuki bu Âyeti Kerime müslümanların Resuli Ekreme ve Hanei Saadete karşı nasıl hareket edeceklerini anlatarak onların biribirlerine karşı nasıl muamele edeceklerini de göstermektedir. Bu Âyeti Kerime mucibince bir kimsenin bir kimseyi taciz etmemesi, bir kimsenin evinde huzur ve istirahatini bozmaması icap ediyor. Yemeğe davet olunan kimselerin yemekten bir haylı evvel gelip, yemekten sonra uzun uzadıya lâfa dalıp hane sahibini taciz etmemeleri emrolunuyor.

Müslümanlar hem Resuli Ekreme karşı, hem biribirlerine karşı, bu edep kaidelerine riayet edeceklerdir.

[26] Hıristiyan misyonerler, Resuli Ekremin vefatından sonra zevcelerini nikâhlamamağa ait Âyeti Kerimede, kıskançlık izleri görmek isterler. Bundan daha yanlış birşey olamaz. Çünkü Kur'an-ı Kerim bunu emretmemiş olsaydı birçok müşküller zuhur ederdi.

Resuli Ekremin zevcatı tahirati, İslâmın aile hayatına ait ahkâmını ümmete bildirmek vazifesini deruhde etmişlerdi.

Zevcatı tahirat Resuli Ekremin irtihalinden sonra evlenmiş olsalardı, bu evliliğin ve yeni zevçlerinin tesiri altında kalmak yüzünden belki de bu vazifeyi ifa edemez ve bu yüzden ümmet arasında ihtilâflar türerdi.

Zevcatı tahiratın Resuli Ekremden sonra evlenmemeleri bu çeşit ihtilâflara mani olmuştur.

Salâvat getirin, (*dua edin*). Ona lâyık olduğu şekilde teslimiyetle selâm getirin. 57 Muhakkak kı Allah ile Peygamberi hakkında kötü söz söyliyenleri, Hak Tealâ dünyada da, âhirette de lâ'nete uğratmış ve onlara rüsva edici azap hazırlamıştır. 58 Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar hakkında, işlemedikleri bir günah yüzünden kötü söz söyliyenler, bühtan etmiş ve apaçık bir günahı yüklenmiş olurlar.

BÖLÜM : 8 — BÜHTAN EDENLERİN ÂKIBETİ

59 Ey Peygamber ! Zevcelerine, kızlarına, mü'minlerin kadınlarına de ki : Dış esvaplarını üzerlerine giysinler Bu hal, onların tanılıp ta taarruza uğramamalarına daha fazla hizmet eder. (27)

[27] Sokaklık esvap giymek için sadır olan bu emrin hedefi, hür kadınların cariyelerden tefrik edilmeleri ve herhangı taarruza uğramamalarıdır Sokaklık esvap gıymiyen kadınlara taarruz edenler tevbih olundukları zaman «Biz onları cariye sandık !» derlerdi. Çünkü hür kadın, zına etmezdi.

Hak Tealâ yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır (28). 60 Münafıklar, kalpleri hasta olanlar, Medinede (*fena haberler*) yayan hedhahlar, (*tuttukları yoldan*) vazgeçmiyecek olurlarsa, muhakkak ki, seni onların üzerine musallat ederiz (29). Onlar da bundan sonra, Medinede, seninle pek az bir zaman komşu kalacaklardır. 61 Bunlar mel'undurlar. Her nerede bulunurlarsa yakalanırlar ve yaman bir surette öldürülürler. 62 Daha evvel gelip geçmişler hakkında Allahın yolu bu idi. Allahın yolunda biçbir değişiklik göremezsin! 63 İnsanlar sana (*beklenen*) saati sorarlar. De ki: Onu bilmek Allaha mahsustur. Ne bilirsin, belki de bu saat, yakındır. 64 Hak Tealâ, kâfirleri rahmetinden kovmuş, onlara alevli ateş hazırlamıştır. 65 Onlar orada daim kalırlar ve hiçbir yâr veya yardımcı bulmazlar. 66 O gün yüzleri ateşte bir taraftan bir tarafa döndükçe, keşke diyecekler, Allaha itaat edeydik, Peygamberine de itaat edeydik! 67 Onlar (*Ulu*) Tanrımız! diyecekler, biz büyüklerimize, ileri gelenlerimize uyduk. Onlar da bizi (*baştan çıkardılar*), yolumuzu şaşırttılar, 68 (*Ulu*) Tanrımız! Onlara iki kat azap ver ve en büyük lâ'nete uğrat!

BÖLÜM: 9 — MÜSLÜMANLARA ÖĞÜTLER

69 Ey iman edenler! Musâ hakkında kötü sözler söyliyenler gibi olmayın. Hak Tealâ, Musâyı onların dediklerinden temizledi. Musâ Allah nezdinde (*değerli*) ve itibarlı idi (30). 70 Ey iman edenler! Allaha karşı (*vazifelerinize*) dikkat edin, sözün doğrusunu söyleyin 71 ki Hak Tealâ işlediklerinizi doğru dürüst yola sevkeder, günahlarınızı bağışlar. Kim Allaha ve Peygamberine itaat ederse en büyük muvaffakıyete erer. 72 Biz emaneti göklere,

---

[28] Bundan islâm kadınlarının Medinede hâlâ taarruza uğradıkları anlaşılıyor.

[29] Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan muzır unsurlar müslümanlığı itibardan düşürmek için herşeyi yapıyor, gizli aşikâr her vasıta ile islâmıyet aleyhinde suikastlar hazırlıyorlardı.

[30] Kitabı Mukaddesin A'dat kitabının 12 inci babı Musâ aleyhinde söylenen sözleri bahis mevzuu eder. Âyeti Kerime Hazreti Musâ aleyhinde söz söylendiği gibi münafıklarla muhasımların Hazreti Peygamber aleyhinde kötü sözler söyeldiklerini, fakat bunların da öteki müfterilerin âkıbetine uğrıyacaklarını gösteriyor.

yere, dağlara teklif ettik, onlar emaneti yüklenmekten çekindiler, ona hıyanet etmekten endişeye düştüler (*korktular da*) insan onu yüklendi. Çünki o, pek zalım, çok cahildir (31). 73 Hak Tealâ, münafık erkekleri, münafık kadınları; müşrik erkekleri, müşrik kadınları azaba uğratacak ve mü'min erkeklerle, mü'min kadınların tevbelerini kabul edecektir. Hak Tealâ yarlığayıcıdır; bağışlayıcıdır.

SÛRE: 34

SEBE' SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 6 bölümdür: 54 âyettir.)

Konusu:

Sûrei Şerifede, Yemende Sebe' namında tufan ile harap olan bir şehirden bahsolunduğu için ona Sebe' Sûresi denilmiştir. Bundan evvelki sûredeki ihtarlar, büyüyen, refaha eren, fakat kendini sefahate veren her millete şâmildir. Bu ihtar ile Kureyşe hitap edildiği gibi yeryüzüne hâkim olacak olan müslümanlara da hitap ediliyordu.

Sûrenin birinci kısmı Allahın hükmünden, bu hükmün yalnız âhirette tahakkuk etmekle kalmıyarak bu hayatta da her an faal olduğunu anlatır. Bu hüküm, ferdlere de, milletlere de erişir. Onun için sûrenin ikinci kısmında iki misal getirilir, ve Hazreti Süleymanın saltanatı ile Sebe'den bahsedilerek fena yollara sapan milletlerin nasıl muzmahil olduğu gösterilir. Bu böyle olduğu için Kureyş de İlâhî hükmü giyecekti. Sûrenin üçüncü kısmında hükmü giyecek olan Kureyşe sahte ve bâtıl ilâhların hiçbir fayda vermiyeceği gösterilerek hak ile bâtılın ayırd edileceği ve Hak tarafından olan müslümanların muzaffer olacakları izah edilir.

Sûrenin dördüncü kısmı kötülük işleyenlerin uğradıkları nekbeti tasvir eder ve bunların, rehberleriyle tâbilerinin kabahati nasıl biribirlerine attıklarını gösterir. Sûrenin beşinci kısmı Hakkı inkâr edenlerin daima cezaya uğrayageldiklerini takrir ettikten sonra altıncı kısım Hakkın mutlaka muzaffer ve bâtılın mutlaka muzmahil olacağını anlatır.

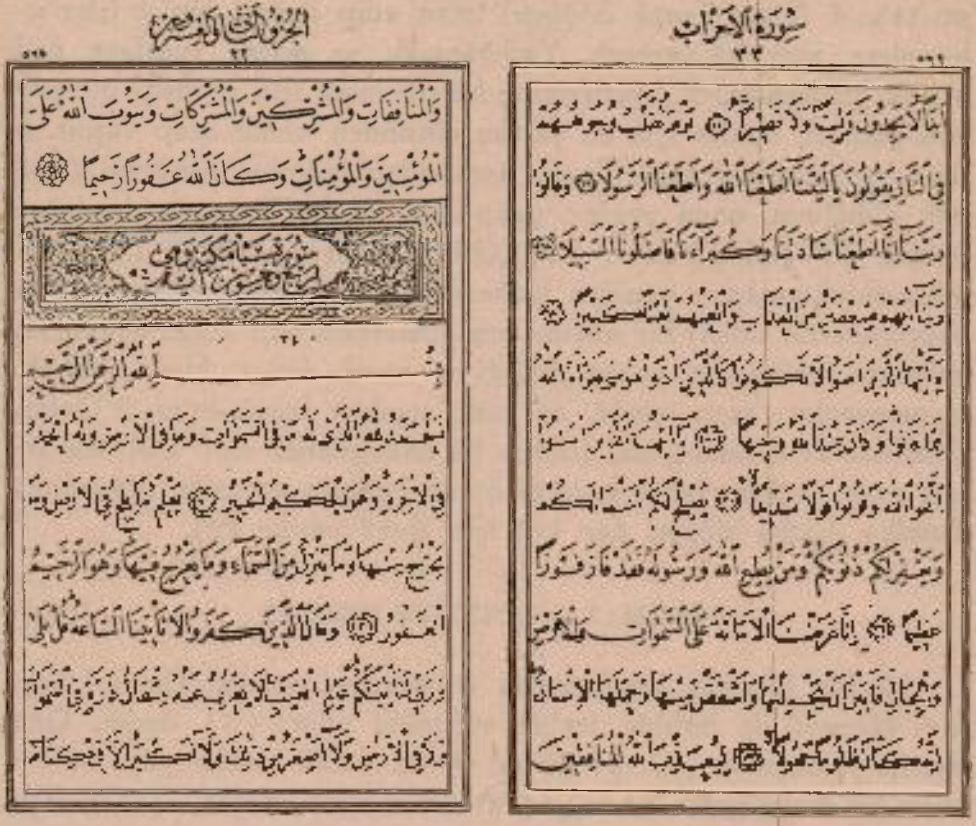
Bu Sûreden başlıyarak 39 uncu Sûreye kadar devam eden sûreler müslümanlardan büyük bir ümmet vücut bulacağını müjdeleyerek onların daha evvelki milletler gibi ahlâksızlığa ve sefahate düşmemelerini ihtar eder.

Bütün bu sûreler Mekke devrinin ortalarına aittir. Bi'seti Muhammediyenin 6 ıncı senesi ile 9 uncu seneleri arasında nâzil olduklarına hükmolunabilir.

---

[31] Âyeti Kerimede «Ve hamelehel insan» deniliyor yani insan onu yüklendi, demektir. Fakat Tâcülarus sahibi «Ve hamlihel insan» yani «Hânehel insan» insan ona hiyanet etti manasına geldiğini izah eder. Âyetin manası şudur:

Yer, gök, dağ, bütün tabiat âlemi, kendi tekâmülüne hizmet eden kanunlara itaat ettiği halde insan, bütün kuva ve melekelerini inkişaf ettirecek ve bu suretle onu hakiki saadete kavuşturacak kanunlara sadık değildir.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — ALLAHIN HÜKMÜ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Göklerde ve yerde ne varsa hepsinin maliki olan Allaha hamdolsun! (*Dünyada olduğu gibi*) âhirette de bütün hamd-ü sena Ona yaraşır. Her işi hikmetle çeviren, her işten haberdar olan Odur. 2 Yere giren, yerden çıkan, gökten inen, göğe çıkan herşeyi bilir. Bağışlayan, yarlığayan Odur. 3 Kâfir olanlar: (*O*) saat bize gelmiyecek! derler. De ki: Görünmiyeni bilen Tanrım hakkı için, mutlak size gelecek! Tanrımın ilminden, ne yerde, ne de göklerde, o, zerre ağırlığınca birşey, kaçamaz. Bundan daha küçük, veya daha büyük birşey yoktur ki apaçık kitapta bulunma-

sın (1). 4 (*Hak Tealâ böylece*) iman edip doğru dürüst işler iş leyenlere mükâfat verecek. Yarlığanmak ve şerefli rızıklara nail olmak bunlaradır. 5 Âyetlerimize karşıgelmek için uğraşıp didişenlere gelince, bunlar için en yaman cinsinden acıklı azap vardır. 6 İlme nail olanlar, sana Tanrın tarafından indirilen Kur'anın (*asıl*) hak olduğunu, onun yegâne galip olan, övülen Tanrının dosdoğru yoluna ilettiğini görürler. 7-8 Kâfir olanlar: Çürüyüp darmadağınık olduktan sonra yeniden halkedileceğinizi haber veren (*ve size peygamberlik eden*) bir adamı size gösterelim mi? Allah hakkında, yalan mı uyduruyor, yoksa deliliği mi var? derler. Hayır, âhirete inanmayanlar, azap içinde, en uzak sapıklık içindedirler. 9 Onlar, önlerinde ve arkalarındaki göklere bir bakmıyorlar mı? Dilersek onları yere geçirir, yahut onların üzerine gökten parçalar düşürürüz. Bundan Allaha dönen her kul için ibret vardır (2).

BÖLÜM: 2 — NİMET VE NEKBET

10 Biz Davuda tarafımızdan mümtaziyet verdik Dağlar! Kuşlar! (*Davut*) ile birlikte tesbih ve tehlil edin! (3) dedik. Ona demiri yumuşattık (*4*). 11 (*Ona*) geniş, etekli zırhlar yap, halkalarını bir diziye getir. Siz de doğru dürüst işler işleyin. Çünkü Ben

---

[1] Âyeti Kerime, her fiili ve her hareketi onun neticesi takip ettiği kanununu ifade ediyor. Birşey nekadar küçük olursa olsun mutlaka bir tesiri haizdir. Daha sonra iki Âyet bu kanunu tavzih ediyor. İyiliğin mükâfatı, muhakkak iyiliktir. Fenalığın cezası ise kötü bir azaptır.

[2] Kâfirler, ölümden sonraki hayatı, yani yüksek ahlâkın biricik esası olan insanın hareketlerinden mesuliyeti esasını inkâr ediyorlar. Buna mukabil onlara âhireti isbat sadedinde, kendilerinin, bu dünya hayatında işledikleri kötülüklere mukabil kötülük gördükleri ve burada da cezaya çarptıkları, bu yüzden kendi yurtlarında zillete uğradıkları, ve kendilerini kurtarmağa imkân bulamadıkları bir cezaya çarpılacakları anlatılıyor.

[3] Bazılarına göre dağların Hazreti Davut ile birlikte tesbih ve tehlil etmesinden murat, cansız eşyanın da Allahı takdis ve tenzih ettiğini beyan etmektir. Bazılarına göre de bundan murat, Hazreti Davudun aksi sadasıdır. Fakat burada, muzaffer ordulara refakat eden kuşlardan, sonra demirden bahsolunması, Davudun fütuhatına işaret edildiğini gösteriyor. Bu itibarla dağların tesbih ve tehlili onların Davuda iğilmesini Davudun onları teshir etmesini ifade eder.

Dağlardan bir de, son derece güçlü kuvvetli adamlar kasdolunur. O takdirde bunlara, Davuda refakat etmeleri emrolunuyor, demektir.

[4] Demiri yumuşatmaktan murat, onun Davut tarafından fütuhatında vâsi bir mikyasta kullanılmasıdır.

işlediklerinizi görürüm, (*dedik*). 12 Süleymana da rüzgârı (*münkad kıldık*). Sabahleyin bir aylık yol, akşamleyin bir aylık yol alırdı. (5). Ona erimiş bakırı pınar gibi fışkırttık (6). Cinlerden de bir kısımı Tanrısının izniyle onun önünde işlerlerdi Onlardan herkim emrimizden çıkarsa ona yakıcı azabı tattırıyorduk (7). 13 Onlar ona dilediği gibi kaleler, heykeller, büyük havuzlar kadar lenger-

---

[5] Hazreti Süleymanın gemileri müsait havalarda, bir gün içinde bir aylık yol alırdı. Kitabı Mukaddes, Mülûkü Sâlis (9 : 26) da Hazreti Süleymanın donanmasından bahseder. Yahut murat, Süleymanın gemileri bir aylık yola çıkar ve bir ayda dönerdi. Bu suretle Süleymanın ya nüfuzundaki vüsat, yahut yaptığı ticaretin büyüklüğü anlatılmış olur.

[6] Kitabı Mukaddes, Tevarihi sâni (2 : 4) de «ve havuzu dökme yaptı. Bunun kenarından kenarına kutru on zira ve yüksekliği beş zira ve çerçevesi otuz zira olarak şekli müdevver idi» deniliyor.

[7] Bu cinler, Hazreti Süleymanın kendisine hizmete icbar ettiği bir takım yabancılardı. Bunlardan burada (cin) olarak bahsedildiği halde 37 : 38 de «Şeyatın» kelimesiyle bahsolunuyor. Kur'an bu kelimeleri izah ederek bunların Süleymana köşkler, kaleler vesaire inşa eden, dalgıçlık yapan adamlar olduklarını anlatıyor.

ler, yerinden kalkmaz kazanlar yaparlardı (8). Şükredin, ey Davud hanedanı! Kullarımdan şükredenler azdır. 14 *(Süleymana)* ölümü ferman ettiğimiz zaman onlara Süleymanın öldüğünü ancak asasını yiyen ağaç kurdu gösterdi (9). Süleymanın cesedi yıkılınca cinler, görünmeyeni bilmiş olsalardı, kendilerini hor ve zelil eden azaba katlanmakta devam etmemeleri lâzım geldiğini anlardılar. 15 Sebe' kavmi için kendi yurdunda ibret vardı (10). Biri sağda, diğeri solda iki bahçeleri bulunuyordu. Tanrınızın rızkından yeyin, Ona şükredin. Yurdunuz ne güzel bir yurt ve Tanrınız ne yarlığayıcı bir Tanrı! 16 Onlarsa yüz çevirdiler. Biz de onlara su seddinin selini gönderdik. Onların iki bahçelerine bedel pek acı meyvalı ağaçlarla acı ılgın, biraz da köknar ağaçlariyle dolu iki bahçe verdik. 17 Onların, nankörlüklerine karşı böylece cezalandırdık. Zaten Biz nankörlerden başkasına ceza verir miyiz? 18 Onların *(yurdu)* ile mübarek kıldığımız köyler, *(kasabalar)* arasında biribirine yakın mamur kasabalar yaptık. O kasabalar arasında gelip gitmeyi takdir ettik. Bunlar arasında geceleri ve gündüzleri, emniyet içinde yolculuk edin! dedik (11). 19 Onlar: Tanrımız! Yolculuğumuzun konakları arasını uzaklaştır! (12) dediler ve

---

[8] Kitabı Mukaddesin Mülûkü sâlis kitabında bunlara dair bir haylı tafsilât ve malûmat vardır.

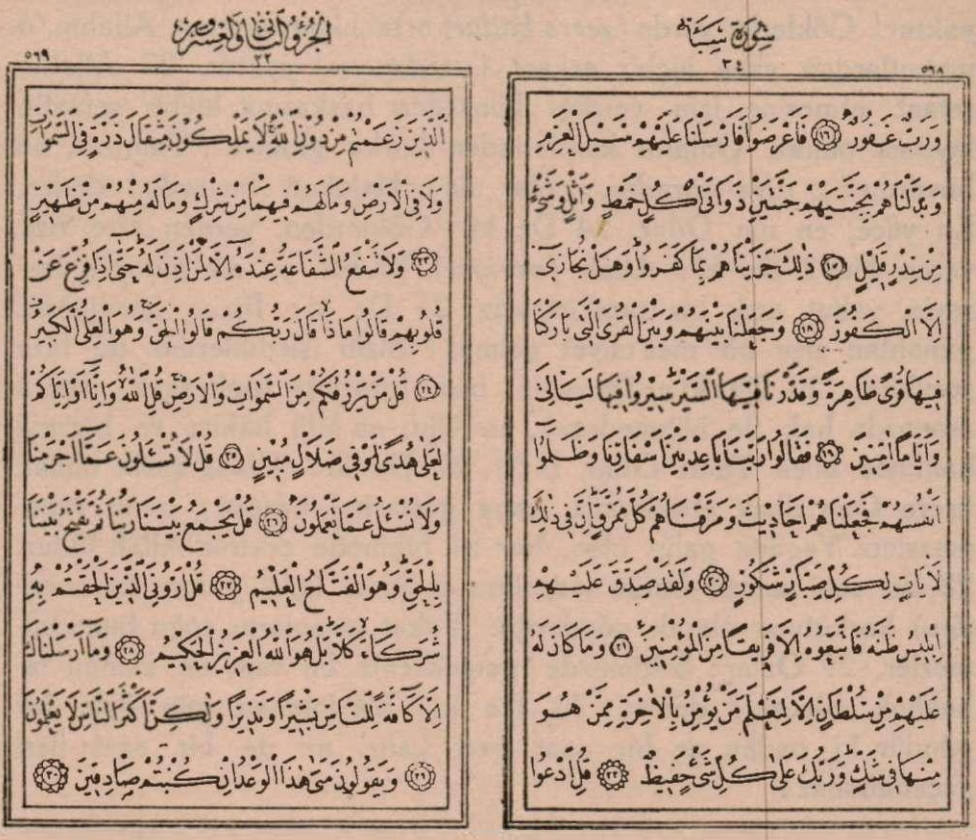
[9] Hazreti Süleymanın asası onun saltanat ve hâkimiyetini, asayı yiyen kurt. Süleymanın saltanatını parçalayan oğlunun idaresizliğini ve za'fını remzeder. Süleymanın halefi Rehoboam sefahat ve zevke dalıp tecrübeli, yaşlı zevatın nasihatlerini dinleyeceğine zevkperest arkadaşlarına uymuştu. Süleymanın saltanat asasını yiyen kurt, bu kurttu. Kur'an da buna işaret eder Kurdun asayı yemesi, Süleyman saltanatının tarümar olması idi. Yine Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan cinler, Süleymanın teshir ettiği isyankâr kabilelerin mensupları idiler. Bunlar, Süleymanın saltanatı parçalanıncaya kadar İsrail oğullarına hizmet etmişlerdi.

[10] Sebe', Yemenin bir şehridir. Marib ismiyle de tanılır. San'adan üç günlük mesafededir. Marib seddinin infilâkiyle şehrin sel ile harap olması tarihî bir hakikattir. Ve Milâdın birinci, ikinci asırlarında vukubulmuştur. (Palmer'in notu).

[11] Kasabalar, köyler biribirine o kadar yakındı ki birinde durup ötekini görmek mümkündü. Bu hal memleketin refah ve bereketini gösteriyordu. Mübarek olan şehirler, Suriye şehirleri idi. Bunlar arasında ticaret yapılıyordu.

[12] Bunların bu şekilde kendi dilleriyle niyazda bulunmuş olmaları şart değildir. Fakat bunlar nail oldukları nimetlere şükretmiyor ve fena yollara sapıyorlardı. Bunun neticesi olarak azaba uğradılar.

Bazı müfessirlere göre bunlar, daha fazla kazanç temin etmek için, fakirleri daha fazla soymak için yol konaklarının arası açılmasını bilfiil temenni ettiler **(Camiulbeyan).** Mıur, o zaman Yemen ile Suriye arasındaki ticaretin çok mühim

kendi canlarına zulmettiler. Biz de onların halini dillere destan, onları parça parça ederek perişan ettik. Bunların hallerinde, sabredici, şükredici insanlar için ibretler vardır. 20 İblisin onlar hakkındaki tahmini doğru çıktı. Mü'minlerden olan fırkadan başkası ona (*iblise*) tâbi oldular. 21 İblisin onlar üzerinde hiçbir nüfuzu, hiçbir hükmü yoktu. Yalnız Biz, âhirete inanan ile onun hakkında şek içinde kalanı ayırdedeceğiz. Senin Tanrın, herşeye hakkiyle nigehbandır.

BÖLÜM : 3 — MÜSLÜMANLARIN BİR ZAFERİ

22 De ki : Allahı bırakarak mabut saydıklarınızı çağırın ! Onların göklerde, yerde zerre ağırlığınca birşey üzerinde hükümleri

olduğunu ve iki tarafı zenginleştirdiğini anlattıktan sonra Hadaramut ile Evle arasında yetmiş konak bulunduğunu, bu konakların bugünkü konaklara tevafuk ettiğini anlatır.

yoktur. Göklerle yerde *(zerre kadar)* ortaklıkları yoktur. Allahın, o mabutlardan yana hiçbir arkası *(yardımcısı)* yoktur. 23 Allahın şefaat etmesine izin verdiği kimseden başkasına hiçbir şefaatin faydası olmaz. Onların kalplerinden korku gidince "Tanrınız, ne buyurdu ?„ diye sorarlar, onlar da: Hakikati buyurdu ! derler. En yüce, en ulu Odur. 24 De ki: Göklerden, yerden size rızk veren kim ? De ki: Allah *(veriyor)*. Ya biz, ya siz hidayet üzereyiz, yahut açık bir sapıklıktayız ! 25 De ki: Bizim işlediğimiz günahtan size bir mes'uliyet gelmez ! Sizin işlediklerinizde bize sorulmaz. 26 De ki: Tanrımız bizi birarada toplıyacak, sonra aramızda hak ile hükmedecek, en Ulu, en âdil hâkim ve herşeyi hakkiyle bilen Tanrı Odur. (13) 27 De ki: Allaha şerik olmak üzere Ona ilhak ettiklerinizi bana gösterin ! (*Hâşâ*), bunu yapamazsınız. Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Allah Odur. 28 Biz seni ancak bütün insanlara müjdeci (*eğri yolun encamından*) korkutucu olarak gönderdik Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. 29 Onlar: Sözünüzde gerçekseniz bu vait, ne zaman tahakkuk edecek ? derler. 30 De ki: Va'dolunan gün öyle bir gündür ki ondan ne bir saat geri kalır, ne de bir saat ileri geçebilirsiniz !

BÖLÜM: 4 — BÂTILIN REHBERLERİ

31 Kâfir olanlar: Biz ne bu Kur'ana, ne de ondan evvel gelene asla inanmayız, dediler. Zalim olanları, Tanrıları huzurunda durdurulduk arı zaman, bir görseydin!.. Sözü biribirlerine çevirip atar ve içlerinde âciz sayılanlar, kibirli olanlara: "Siz olmasaydınız, muhakkak ki biz mü'min olurduk, derler. 32 Kibirli olanlarsa âciz olanlara: Size hidayet geldikten sonra biz mi sizi ondan alıkoyduk? (*Hayır*), siz kendiniz günahkârdınız! 33 Âciz sayılanlar kibirli olanlara: Siz, Allahı tanımamaklığımız; Ona eşler, ortaklar katmamız için geceli gündüzlü plânlar kurarak bizi teşvik eder dururdunuz! der er. Onlar, azabı görünce hepsi de için için pişman olacaklar, Biz de kâfirlerin boyunlarına demir

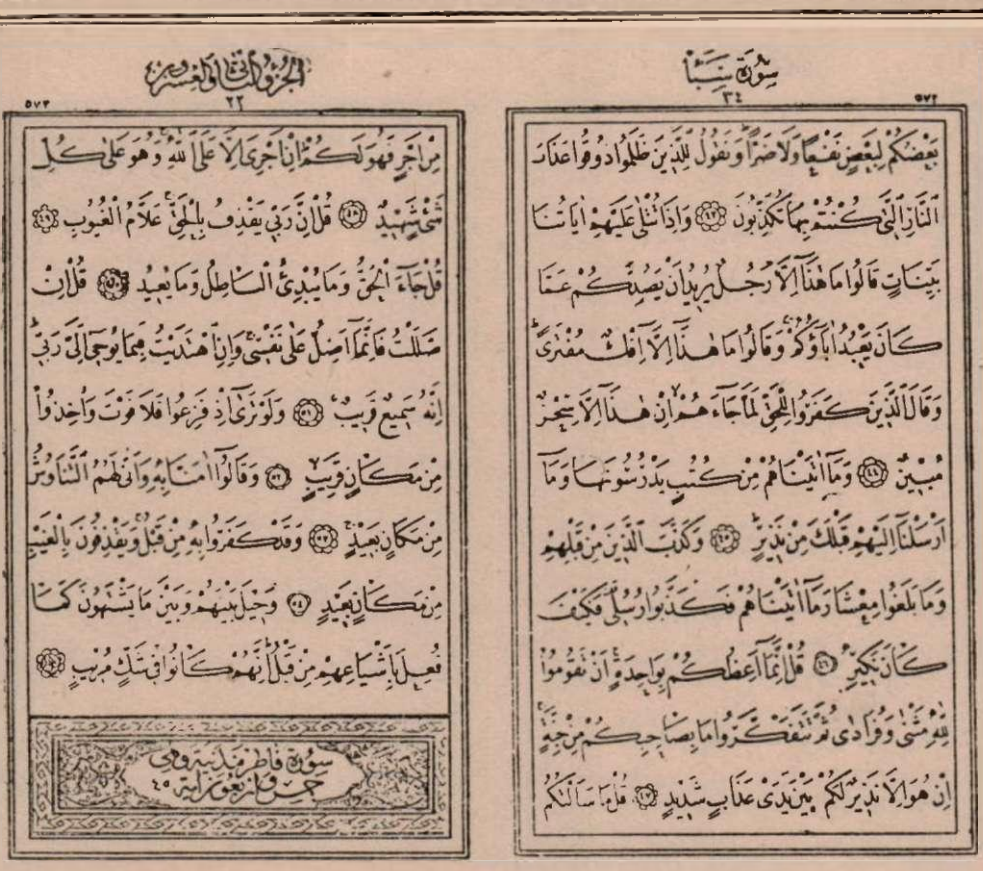
[13] Bu müjde, müslümanlarla müşrikler arasında vukubulan ilk kat'î muharebede tahakkuk etti ve müslümanlar muzaffer oldular.

lâleler vuracağız. Onlar işlediklerinin mukabilinden başka birşeyle ceza görmiyeceklerdir. 34 Hiçbir kasabaya (*iğri yolun encamından korkutur*) bir Peygamber göndermedik ki o kasabanın refah sahipleri "biz, sizin bize tebliğ ettiğiniz şeyleri (*reddediyoruz*), tanımıyoruz„ demesinler. 35 Onlar: "Biz malca, evlâtça, daha çoğuz! Asla azap da görecek değiliz!„ derler. 36 De ki: Tanrım, dilediğine rızkı genişletir, dilediğine de darlaştırır. Fakat insanların çoğu bunun hikmetini bilmezler.

BÖLÜM : 5 — SAHTE MABUTLARIN BİÇARELİĞİ

37 Sizin ne mallarınız, ne evlâtlarınız, sizi nezdimize yaklaştıramaz. Ancak iman edip doğru dürüst işler işleyenler başkadır. Onlar yaptıkları iyilik mukabili iki misli mükâfat görürler. En yüksek makamlarda emniyet içindedirler. 38 Âyetlerimize, karşı

gelmek için uğraşıp didişenlerse azaba götürülürler. 39 De ki: Tanrım kullarından dilediğine rızkı genişletir, (*dilediğine*) darlaştırır. Başkasına yardım için herne harcederseniz onun mislini yerine verir. Râzıkların en hayırlısı Odur. 40 (*Hak Tealâ*) o gün onları toplıyacak, sonra meleklere: "Size tapanlar bunlar mı?„ diyecek. 41 Melekler: Senin şanın yücedir, Seni tenzih ederiz! Yârımız Sensin! Onlar değil. Onlarla bir ilişiğimiz yok! Belki onlar, cinlere taparlardı ve birçokları onlara inanırlardı, diyecekler! 42 Bugün birbirinize ne fayda vermeğe, ne zarar eriştirmeğe gücünüz yetmez. Zalimlere de: Yalan saydığınız ateşin azabını tadın! diyeceğiz. 43 Onlara apaçık âyetlerimiz okunurca: "Bu, ancak sizi babalarınızın taptıklarından çevirmek isteyen bir adamdan başka birşey değil! derler. Kâfir olanlar, kendilerine hak gelince: Bu, apaçık büyüden başka birşey değil! dediler. 44 Halbuki Biz onlara okuyacakları kitaplar vermemiş, senden evvel de bunlara

(*iğri yolun encamından*) korkutur bir Peygamber göndermemiştik. 45 Onlardan evvelkiler de (*hakkı*) yalan sayıp reddetmişlerdi; bunlar, onlara verdiklerimizin onda birine nail olamamışlardır. Onlar Peygamberlerimi yalan saymışlardı. Fakat (*buna karşı*) Benim cezam nasıldır?

BÖLÜM: 6 — HAKİKAT YÜKSELECEK

46 De ki: Ben size yalnız bir öğütle nasihat ediyorum. Allah için çifter çifter, teker teker kalkın, sonra düşünün: Sizin arkadaşınızda cinnet yoktur. O yalnız, şiddetli bir azaptan evvel, sizi (*iğri yolun encamından*) korkutan (*bir Peygamberdir*). 47 De ki: Sizden herne mükâfat istersem, o ancak sizin içindir. Benim mükâfatım, Allah nezdindedir. O da herşeye hakkiyle şahittir. 48 De ki: Bütün gaybı hakkiyle bilen Tanrım, hak sözü söyler 49 De ki: Hak, gelmiştir! Bâtıl ne birşey vücuda getirebilir, ne de onu iadeye gücü yeter. 50 De ki: Ben yanılırsam, yanılmamın vebali bana aittir. Doğru yolda gidersem, bu da Tanrımın bana olan vahyi sayesindedir. Hak Tealâ, herşeyi işitir, yakındır. 51 Onları, dehşetli bir surette korkup asla kurtulamıyacakları ve yakın bir yerde tutulup yakalanacakları gün görmeliydin! (14). 52 Onlar (*o zaman*), biz ona inandık, diyecekler, uzak yerlerden imana kavuşmak mümkün mü? (15). 53 Onlar daha önce Peygamberi tanımamış, reddetmişlerdi. Uzak yerden, gayp hakkında atıp tutuyorlardı (16). 54 Daha evvel onların emsaline yapıldığı gibi kendileriyle özledikleri şey arasına bir sed çekildi. Muhakkak ki onlar şiddetli bir şek içindedirler (17).

---

[14] Onlar evvelâ Bedirde, daha sonra Mekkede yakalanmışlardı.

[15] Çünkü onlar bu dünyadan göçmüş bulunuyorlardı.

[16] Müşrikler tarafından Hazreti Muhammedin muvaffak olamıyacağı hakkında söyledikleri sözlerin, ileri sürdükleri tahminlerin kıymeti yoktur. Çünkü onların görünmeyene dair ilimleri yoktu.

[17] İnsanın özlediğine nail olamaması kadar şiddetli bir ceza yoktur. Asıl cehennem belki de budur.

SÛRE: 35

FATIR SURESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 5 bölümdür, 45 âyettir.)

Konusu:

Sûrei Şerifenin baş tarafında Hak Teâlânın herşeyi yarattığından bahsolunduğu ve bütün Sûre Allahın herşeyi yaratıp onu yenilediğini anlattığı için ona «Fâtır» ismi verilmiştir. Daha evvelki sûre hakkın mutlaka galebe çalacağını ve bâtılı mutlaka yeneceğini izah etmişti. Bu sûre yeni bir ümmetin, yeni bir neslin vücut bularak hakkı ilân edeceğini izah ediyor.

Sûrenin birinci kısmı daha evvelki sûre nihayetindeki va'din doğru olduğunu anlatır; ikinci kısmı hakkın mutlaka galip geleceğini te'kit eder; üçüncü kısmı yeni bir neslin yetişmekte olduğuna işaret ederek onun, hak ve hakikat davasını tutmağa lâyık olmadığını isbat eden eski neslin yerini alacağını söyler; dördüncü kısım, mü'minlere selâmet ve emniyet, muvaffakıyet ve bereket va'deder, nihayet en son kısım hak ve hakikate karşıgelenlerin, onu imhayı kuranların mahvolacaklarını bildirir.

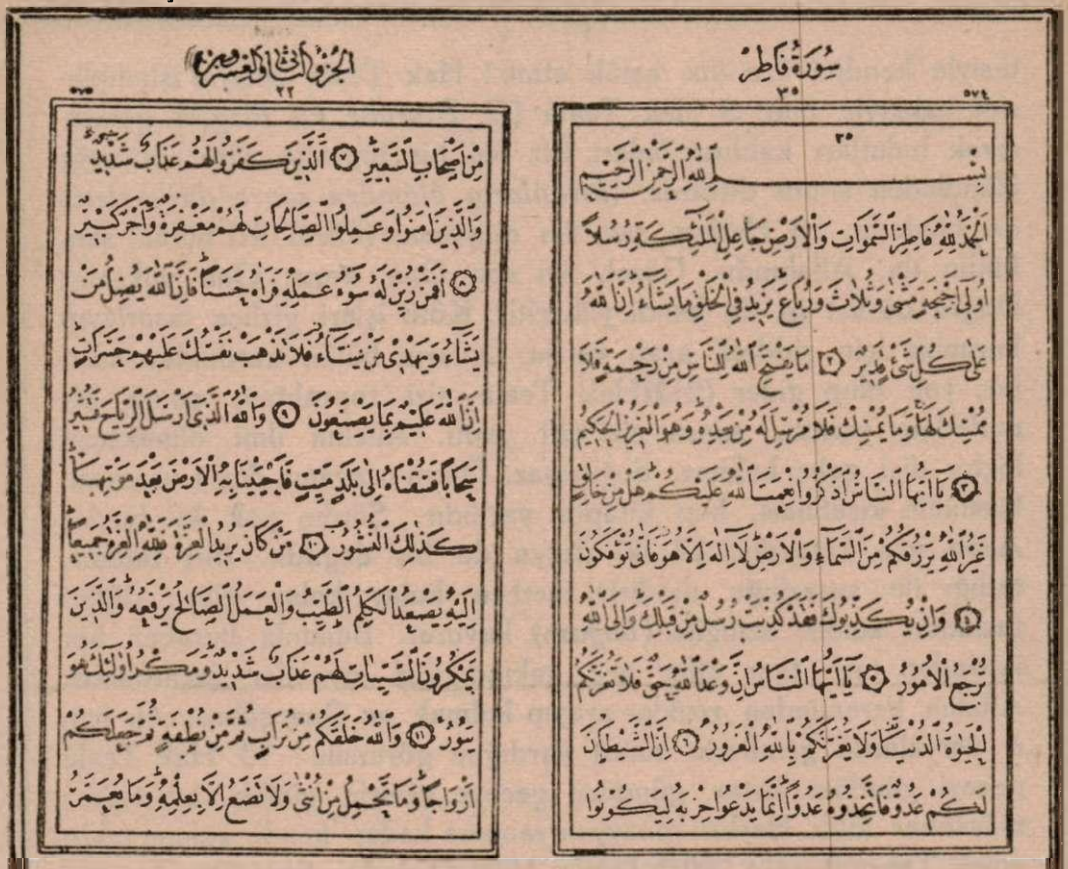
Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — İLÂHÎ VA'DİN TAHAKKUKU

Bismi'llâhi'rrahmanı'rrahîm

1 Gökleri, yeri yaratan; melekleri, ikişer, üçer, dörder kanatla uçar elçiler yapan Allaha hamdolsun (1). Hak Tealâ, dilediğini, hilkatte artırır, Hak Tealâ herşeye hakkiyle kadirdir. 2 Allahın insanlara, rahmetinden verdiğini tutacak yoktur; (O) her neyi tutarsa onu da salacak (*gönderecek*) hiçbir kimse yoktur. Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Odur. 3 Ey nâs! Allahın size ihsan ettiği nimetleri hatırlayın. Allahtan başka size gökten, yerden rızk veren bir yaratan var mıdır? Ondan başka tapacak yoktur. O halde ne diye dönüyorsunuz?! 4 Onlar seni yalancı sayarlarsa,

[1] Kur'ana göre melekler o gayri maddî varlıklardır ki Zâtı Kibriyanın emirlerini icra, yahut Onun hükümlerini ifa ederler. Melekleri kanatlı göstermek, mukaddes tarihlerde sık sık tesadüf olunan birşeydir. Fakat burada «kanat» dan maksat, uçmaya yardım eden uzviyet değildir. Bu, ancak gayri maddî varlıkların vazifelerini ifa için hâiz oldukları kuvveti remzeder. Arapçada cenah, kudret ve kuvvet manasına da gelir.

سُورَةُ فَاطِرٍ ٣٥
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا
أُولِي أَجْنِحَةٍ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝١ مَا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا
مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِن بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
۝٢ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِن خَالِقٍ
غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ
۝٣ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ وَإِلَى اللَّهِ
تُرْجَعُ الْأُمُورُ ۝٤ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ
الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ ۝٥ إِنَّ الشَّيْطَانَ
لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا

الجزء الثاني والعشرون ٢٢
مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ۝٦ الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ
۝٧ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَن
يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۝٨ وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ
سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
كَذَٰلِكَ النُّشُورُ ۝٩ مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا
إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ
يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ
يَبُورُ ۝١٠ وَاللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ
أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ

senden evvel de nice Peygamberler yalancı sayılmışlardı. Bütün işler, Allaha döner. 5 Ey nâs! Allahın va'di, haktır. Bu dünya hayatı, sakın, sizi aldatmasın, aldatıcıların en aldatıcısı (*olan şeytan*) Allah hakkında sizin gözünüzü boyamasın.6 Şeytan sizin düşmanınızdır. Onu düşman tanıyın. Şeytan, tarafdarlarını, alevli ateşin yarânı olsunlar diye davet eder. 7 Kâfirler için şiddetli azap vardır. İman edip doğru dürüst işler işleyenler içinse yarlığanma vardır. Büyük mükâfatlar vardır.

BÖLÜM: 2 — HAK GALİP GELECEK

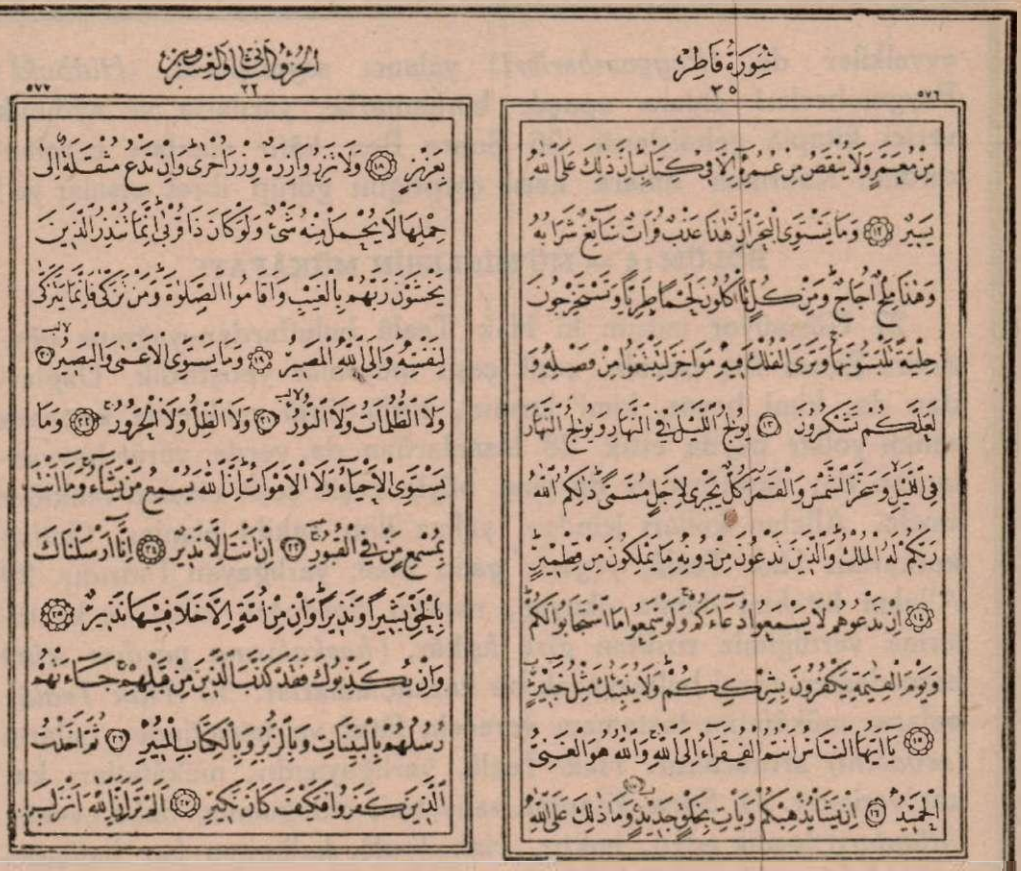
8. İşlediği kötü işler, kendi gözüne güzel görünecek derecede bezenen kimse (*iyilik eden, doğru dürüst işler işleyen kimse gibi midir?*) Fakat Hak Tealâ dilediğini sapıklık içinde bırakır, dilediğini doğru yola iletir. Sapıklıkları yüzünden iç üzün-

tüsiyle kendini üze üze helâk etme! Hak Tealâ onların işledikle-rini hakkıyle bilir. 9 Hak Tealâ (*O Tanrıdır ki*) rüzgârı gönde-rerek bulutları kaldırır; onları, Biz ölü bir toprağa sürer, toprağı ölümünden sonra diriltiriz. (*İnsanların ölümden sonra dirilmeleri*) de böyledir. 10 Herkim şan, ün diliyorsa, (*bilsin ki*) bütün şan, bütün ün, Allahındır. Güzel, iyi söz Ona varır; Ona yükselir. Doğru dürüst işi de kendi yükseltir. Kötü işleri gizlice tasarlayıp kuranlar için şiddetli azap vardır. Onların bütün kurdukları kast-lar, yok olup gider (2).11Hak Tealâ sizi topraktan, sonra bir nutfeden yarattı, sonra sizi çift yaptı. Allahın ilmi olmaksızın hiçbir dişi gebe kalmaz, doğurmaz. Ömrü uzayanın ömrü uzaması, kısalanın kısalması, hep kitapta yazılıdır. Şüphe yok ki bunlar Allah için kolaydır. 12 İki derya da bir değildir. Biri tatlıdır, tatlığı ile susuzluğu dindirir, içerken kolay kolay içilir; diğeri tuzludur, acıdır, acılığile (*boğazı*) kavurur. Bununla beraber her ikisinden taze taze etler yer, takındığınız ziynetler çıkarırsınız. Allahın kereminden rızıklar arayıp bulmak ve Ona şükretmek için o deryalarda gemilerin suları yardığını görürsün! 13 Hak Tealâ geceyi gündüze katar, gündüzü geceye çevirir, güneşi, ayı (*size*) müsahhar kıldı. Herbiri muayyen zamana kadar kendi yolunu takip eder. Tanrınız olan Allah budur Mülk Onundur. Sizin Onu bırakıp taptıklarınızsa bir çekirdek zarına (*bile*) malik değildirler. 14 Onları çağıracak olsanız, niyazınızı duymazlar, duysalar bile cevap vermezler. Kıyamet günü, sizin onları, (*Allaha*) eş, ortak katmanızı, redde-derler. Hiçbir şeyi sana, herşeye hakkiyle vâkıf olandan başkası, lâyıkıyle haber veremez.

BÖLÜM: 3 — YENİ BİR NESİL

15 Ey nâs! Allaha muhtaç olanlar, sizlersiniz. Allah ise her-şeyden, herkesten müstağni, övülmeğe lâyık olan Tanrıdır. 16 Dilerse, sizin vücudunuzu kaldırır, yerinize yepyeni bir nesil ge-tirir. 17 Bu da Allah için güç değildir. 18 Hiçbir günahlı kimse, başkasının yükünü (*günahını*) yüklenmez. Ağır yüklü biri,

[2] Hakkın kat'i zaferi, bâtılın muhakkak izmihlâli bundan daha sarih bir surette anlatılamazdı.

bir başkasını, yükünü taşımak için çağırsa, çağırdığı kimse hısı mı da olsa, onun yükü başkası tarafından taşınmaz. Sen yalnız, Tanrısından için için korkanları, namazı dosdoğru kılanları, (*iğri yolun sonundan*) korkutursun. Herkim, özünü paklarsa, kendi canının (*hayrı için*) paklamış olur. Herkesin varışı Allahadır. 19 Körle gören bir değil. 20 Karanlıkla aydınlık da bir değil. 21 Gölge ile sıcak da bir değil. 22 Dirilerle ölüler de bir değil! Hak Tealâ dilediğine (*hakikati*) işittirir, sen mezarlar içinde (*gömülü*) olanlara söz işittiremezsin. 23 Sen yalnız, (*iğri yolun encamından*) korkutan bir (*Peygambersin*). 24 Biz seni müjde verici ve korkutucu olarak hak ile gönderdik. Bir millet yoktur ki, onun içinde (*iğri yolun encamından korkutucu*) biri gelmiş, geçmiş olmasın (3). 25 Onlar seni yalancı sayarlarsa onlardan

---

[3] Kur'an, birkaç yerinde her millet içinde «**Nezir**» çıktığını beyan eder. Mekke devrine ait ilk sûrelerle Medine devrine ait sûrelerde bu beyana tesadüf

evvelkiler de, (*Peygamberleri*) yalancı saymışlardı. (*Halbuki*) Peygamberleri onlara apaçık bürhanlarla, yazılarla ve aydınlık verici kitapla gelmişlerdi. 26 Sonra Ben kâfir olanları cezalandırdım. Kahrımın onlara nasıl çarptığını görüp ibret alsalar ya!

BÖLÜM: 4 — MÜ'MİNLERİN MÜKÂFATI

27 Görmüyor musun ki Hak Tealâ bulutlardan yağmur gönderir. Sonra Biz onunla, çeşit çeşit meyvalar yetiştirdik. Dağlardan da, kimi beyaz, kimi kırmızı, türlü türlü renklerde, kapkara renkli yollar peyda ettik 28 İnsanlardan da, yerde yürür hayvanlardan da, davarlardan da yine böyle çeşit çeşit cinsler, renkliler vardır. Allahın kulları içinden, yalnız ilim sahibi olanlar, Ondan korkarlar. Hak Tealâ, yegâne galip olan, yarlığayan Tanrıdır. 29 Allahın kitabını daima okuyan, namazı dosdoğru kılan ve kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli âşikâr, (*başkalarına yardım için*) harcedenler, zeval bulmayacak bir kazanç umarlar. 30 (*Hak Tealâ*) onların mükâfatını tastamam verecek, lûtuf ve inayetinden onların (*sevabını*) artıracaktır. Hak Tealâ, yarlığayıcıdır, mükâfatları kat kat vericidir. 31 Sana kitaptan vahyetmiş olduğumuz, daha evvelki (*kitapları*) tasdik eden, haktır. Hak Tealâ, kullarının her halinden haberdardır. Her hali hakkiyle görücüdür. 32 Sonra kullarımızdan seçtiklerimize kitabı, miras olarak verdik. Onların içinde öz canına zulmedenler bulunduğu gibi içlerinde orta yolu tutanlar, hayır işlerinde Allahın izniyle ileri gidenler de vardır En büyük fazl ve (*inayet te*) budur. 33 Onlar, ebediyet uçmaklarına girerler, orada altundan bilezikler, incilerle süslenirler, oradaki elbiseleri de ipektendir. 34 Onlar (*orada:*) "Bizi gamdan kurtaran Allaha hamdolsun! Çünkü Tanrımız, yarlığayıcıdır, mükâfatları kat kat vericidir. 35 Lûtuf ve inayetinden daim kalınacak yurdu bize konak yaptı. Burada bize bir meşakkat erişmez, yorgunluk, bıkkınlık gelmez„ diyecekler! (4). 36 Kâfir olan için de cehennem ateşi vardır. Ne işleri büsbütün bi-

---

olunur. Dünyanın en uyanık insanlarına binlerce yıl gizli kalan bu hakikati, Hazreti Peygambere inen İlâhî vahy ilân etti. Yalnız bu geniş itikat Risaleti Muhammediyenin cihanşümulluğuna esas teşkil edebilir. Hazreti Muhammed, bütün insanları birleştirecek olan ve her hakikati bir dinde toplıyan Peygamberdir.

[4] Âyeti Kerime Cennetin ruhî zevklerini nekadar sarahatle tavsir ediyor.

tirilir de ölürler, ne de üzerlerinden cehennemin azabı hafifletilir. İşte Biz her nanköre böyle ceza veririz. 37 Onlar orada yardım için bağırıp çağırırlar: (*Ulu*) Tanrımız, derler, bizi (*buradan*) çıkar. Evvelce işlediğimiz işlerden başkasını, doğru dürüst işleri işleriz!.. Sizi, düşünüp öğüt alacak kimse için kâfi gelecek derece yaşatmadık mı? Sonra size, (*iğri yolun encamından*) korkutan Peygamber de gelmişti. Artık (*azabı*) tadın! Çünkü zalimlere yardım edecek yoktur.

BÖLÜM: 5 — MUHALİFLER MUZMAHİL OLACAK

38 Hak Tealâ göklerde ve yerde görünmeyeni bilendir. Sinelerde gizlenen herşeyi hakkiyle bilir. 39 Sizi yeryüzünde hükümran kılan, (*geçmişlerin yerine sizi getiren*) Odur. Onun için herkim küfre saparsa, küfrünün zararı, (*vebali*) kendinedir. Kâfirlerin

küfrü, Tanrılarının nezdinde, ancak uğradıkları kahrı, gazabı artırır; kâfirlerin küfrü, ancak mahrumiyetlerini, ziyanlarını artırır. 40 De ki: Allahı bırakarak Allaha eş, ortak kattığınız mabutlara hiç dikkat ettiniz mi? Onların arzdan hangi parçayı yarattıklarını bana gösterin. Yoksa onların göklerde bir hisseleri mi var? Yoksa Biz onlara bir kitap verdik te onlar apaçık bürhanlar üzerinde midirler? Hayır, hayır, zalimlerin birbirlerine sözleri, birbirlerine vaitleri, yalandan dolandan başka birşey değil! 41 Hak Tealâ, göklerle yeri, hiç olmaktan korumak için tutar. Onlar hiç olurlarsa, kendisinden başka birinin onları tutmasına imkân yoktur. Hak Tealâ, (*kullarının isyanlarına karşı*) halîmdir, yarlığayıcıdır. 42-43 Onlar yeminlerinin en kuvvetlisiyle ant içmişlerdi ki: Kendilerini (*iğri yolun encamından*) korkutan biri gelirse herhangi bir ümmetten ziyade doğru yolu tutacaklardı. Vaktaki Peygamber geldi, (*onun gelişi*), yeryüzünde kibirlene kibirlene hareket etmek, kötü dolaplar çevirmek hususundaki sapıklıklarını ve haktan nefretlerini artırmaktan başka birşey yapmadı. Halbuki kötü kötü kastlar, ancak onları kuranları sarar. Onlar daha evvelkilerin uğradıkları âkıbetten başka birşey mi bekliyorlar? Çünkü sen Allahın kanununda bir değişiklik, sen Allahın hükmünde bir döneklik göremezsin. 44 Onlar yeryüzünde gezip kendilerinden evvel gelenlerin—daha güçlü, kuvvetli oldukları halde—uğradıkları âkıbeti görmüyorlar mı? Göklerde, veya yerde hiçbir şey yoktur ki Allaha karşıgelmesine, (*Allahın elinden kaçmasına*) imkân bulunsun. Hak Tealâ, herşeye hakkiyle kadirdir. 45 Hak Tealâ insanları, işledikleri işler yüzünden cezalandırsaydı, yeryüzünün sırtında bir tek mahlûk bırakmazdı. Hak Tealâ insanları, muayyen bir zamana kadar geciktirir, (*o muayyen zaman*) gelince Hak Tealâ da muhakkak ki kullarını hakkiyle görür.

SÛRE: 36

YÂSİN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 5 bölümdür; 83 âyettir.)

Konusu:

Bu sûrenin ismi onun başındaki iki harf, yani Yâ ile Sin'dir. Bu iki harfle Hazreti Muhammede hitap ediliyor.

Yâsin Sûresi daha evvelki iki, daha sonraki üç sûre gibi İslâmiyetin yeryüzünde temelleşerek bütün muhalefetleri yeneceğini müjdeliyor. Yâsin Sûresi de Mekke devrinin ortalarına aittir. Resulî Ekreme, sûrenin başında «Ey insan!» diye hitap edilmekle, insanlığın onunla kemâlini ihraz edeceğine işaret olunuyor.

Sûrenin birinci kısmı Kur'anın doğruluğunu anlatarak onun ölü insanlara yeniden can vermek gibi harikulâde kudreti hâiz olduğunu ifade eder. İkinci kısmında birtakım temsiller irat edilerek Kur'anın daha evvel gönderilen kitapları nasıl tasdik ettiği gösterilir. Üçüncü kısmında hakikatin mutlaka muvaffak olacağını ispat eden deliller irat edilir, dördüncü kısmında Kur'anı kabul edenlerden de, etmiyenlerden de hesap sorulacağı ve onlara cezalar veya mükâfatlar verileceği izah edilir. Beşinci kısım, milletlerin itilâ ve sukut kanunlarına işaret ederek Allahın insanları yeniden ihyaya kadir olduğu tavzih edilir.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — KUR'AN, PEYGAMBERİN MUCİZESİDİR

Bismi'llâhi'rrahmanı'rrahîm

1 Ey insan (1)! 2 Hikmetle dolu Kur'ana dikkat et! 3 Muhakkak ki sen gönderilen Peygamberlerden birisin. 4 Dosdoğru yol üzeresin! 5 Kur'an, yegâne galip olan, bağışlayan Tanrı tarafından, 6 ataları (*iğri yolun encamından*) korkutulmamış olan ve bu yüzden gaflet içinde kalan bir kavmi korkutasın diye indirilen (*kitaptır*). 7 (*Bu gafillerin*) pekçoğu, gafletlerinin cezasını çekmeyi hak etmişlerdir. Onun için bunlar iman etmezler. 8 Biz bunların boyunlarına, çenelere kadar dayanan lâleler vurduk, onlar (*bu nahvet ve inat lâleleri yüzünden*) kafalarını dimdik tutuyorlar (2). 9 Biz onların önlerine, (*onları ilerleyip hakkı kabul etmekten alıkoyan*); arkalarına, (*geri dönüp cezadan kurtulmalarına mani olan*) setler koyduk. Onların gözlerini bağladık. Artık onlar göremezler. 10 Onları (*iğri yolun encamından*) korkutsan da korkutmasan da birdir; iman etmezler. 11 Sen yalnız (*Kur'anı*) kabul edip ona uyan, esirgeyici Tanrıdan için için korkan insanları korkutabilirsin. Böylesini, yarlığanma ve en şerefli mükâfat ile müjdele! 12 Ölülere

[1] Arapların Tay kabilesi dilinde Yâsin: Ey insan! manasındadır. Bu kelime ile Resuli Ekreme hitap edildiği üzerinde hemen hemen icma' vardır.

[2] Âyeti Kerime müşriklerin kibir ve gururunu tasvir ediyor. Bunların nahvetleri, inatları o kadar köklü idi ki boyunlarına vurulmuş lâleden farksızdı. Kafalarını dimdik tutan bu lâleler onların hakka boyun eğmelerine mani oluyordu. Daha sonraki sedler de insanları ilerlemekten alıkoyan manialardır.

can verip dirilten, yalnız Biziz (3). Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız. Biz herşeyi apaçık bir kitapta zaptetmişizdir.

BÖLÜM : 2 — HAKKIN TE'YİDİ

13 Onlara, Peygamberler gönderilen şehir halkının (*halinden*) misal getir. 14 Hani Biz o halka iki Peygamber göndermiş, (*fakat bu halk*) onların ikisini de yalancı saymış; Biz de (*iki Peygamberi*) bir üçüncü ile sağlamlaştırmıştık (4). (*Peygamberlerin üçü*)

---

[3] Bu sözlerde Kur'anın ölü milletleri diriltmek hususundaki kudretine de işaret vardır.

[4] 13 üncü Âyeti Kerime bütün bu beyanatın bir temsil olduğunu söylediğinden bahis mevzuu olan şehir veya halkın şu veya bu şehir veya halk olduğunu söylemek doğru olmaz. Bu temsilden murat, Hazreti Muhammedin nübüvvetini isbat etmektir. Daha evvel gönderildikleri söylenen iki Peygamberden maksat, Musâ ile İsâdır. Bunları takviye eden üçüncü Peygamber Hazreti Muhammeddir Musâ ile İsâ, Hazreti Muhammedin kudumunu müjdelemişler, Hazreti Muhammed zuhur ettiği an, bu müjdeleri tahakkuk ettirmişti. Hazreti Musânın taraftarları da Hazreti İsânın taraftarları da Arapları kendi dinlerine sokmak için uğraşmışlar, fakat muvaffak olamamışlardı. Onun için daha sonra Hazreti Muhammed gelmiştir.

de onlara: Biz size gönderildik, dediler. 15 Halk onlara, hayır, dediler, siz bizim gibi insandan başka birşey değilsiniz, esirgeyen Tanrı, birşey göndermiş değildir. Siz muhakkak, yalandan başka birşey söylemiyorsunuz! 16 (*Peygamberler:*) Tanrımız bilir ki biz size gönderilmiş elçileriz. 17 Bize düşen, size apaşikâr tebligatta bulunmaktır. 18 (*Halk onlara:*) Siz bize uğursuzluk getirdiniz. (*İddianızdan*) vazgeçmez (*ve buradan savuşup gitmezseniz*) sizi taşlarız ve size bizden yana pek acıklı azap dokunur, dediler. 19 Peygamberler: Sizin uğursuzluğunuz kendinizdedir! dediler, öğütlerimiz size uğursuzluk mu geliyor? Hayır, siz haddi aşan bir halksınız! 20 Şehrin en ücra tarafından bir adam, koşa koşa geldi: "Ey kavmim! dedi, Peygamberleri dinleyip onlara uyun! 21 Sizden bir ücret istemiyen, menfaat beklemiyen, doğru yolda gidenlerin yolunda yürüyün! 22 Hem ben ne için beni yaratan Allaha kulluk etmiyeyim? Hepiniz Ona döneceksiniz. 23 Allahı

bırakıp başka mabutlar mı edineyim? Fakat esirgeyen Tanrı bana bir zarar iriştirmek istese onların şefaatleri bana hiçbir fayda vermez, onlar da beni kurtaramazlar. 24 (*Allahı bırakıp başka mabutlar edinecek olursam*), apaçık yanılmış, sapmış olurum. 25 İşte ben Tanrınıza inanıyorum. Beni dinleyin!„ 26-27 Ona: "Cennete gir!„ denildi. (*O da*) "Keşke kavmim, Tanrımın beni yarlığadığını, beni, ağırladığı kullar arasına çıkardığını bilip öğrenseydi!„ dedi (5).

CÜZ: 23

28 Biz ondan sonra kavminin üzerine gökten asker indirmedik. İndirecek te değildik! 29 Onlara yalnız bir tek sayha yetti. Hepsi de bir anda sönüp gittiler! (6). 30 Ne yazık şu kullara ki, kendilerine Peygamber geldikçe onunla alay ederler! 31 Görmüyorlar mı, onlardan evvel, (*Peygamberleri dinlememiş ve saymamış*), Peygamberlere dönmemiş oldukları için nice nice nesilleri helâk ettik. 32 Onların hepsi de, muhakkak ki, karşımıza çıkacaklardır.

BÖLÜM: 3 — HAKKIN DELİLLERİ

33 Şu ölü (*kuru*) toprak onlar için bir âyettir, (*bir derstir*). Biz ona can veririz, ondan (*türlü türlü*) taneler çıkarırız, onlar da, bunlardan yerler (7). 34-35 (*Yeryüzünde*), hurmalıklardan, bağlardan cennetler yarattık, yerden pınarlar fışkırttık ki meyvalarından yesinler. (*Bütün bu nimetler*) onların elinden çıkmadı. Yine şükretmiyecekler mi? 36 Yerin bitirdiği herşeyden, insanların kendi-

[5] Bu adam, Peygamberlere inananları temsil ediyor. Her Peygamberin doğruluğunu kendisine iman edenlerden biri tasdik eder.

[6] Âyeti Kerime azabın nasıl geldiğini apaçık gösteriyor. Azabı hakkedenlere gökyüzünden ordular indirilmez, azabı icabeden sebepler yeryüzünde bir araya gelir.

[7] Kur'anda ölü toprağı diriltmek, Kur'anın yeryüzünde başaracağı inkılâp ile kıyas edilir. Kur'anın geldiği sırada yeryüzü ölü idi. Fakat madde âlemine hâkim olan İlâhî kanun iktizası her yer ölü göründüğü sırada nasıl hayat tohumlariyle dolu ise, manâ ve ruh âlemi de öyledir.

lerinden, ve bilmedikleri şeylerden, bütün çiftleri yaratan Allahın şanı yücedir, münezzehtir (8). 37 Gece de, onlar için bir âyettir, (*bir ibrettir*). Biz geceden, gündüzün ışığını çekeriz, onlar da karanlıkta kalırlar (9). 38 Güneş de karar kılacağı yere koşmaktadır. Yegâne galip olan, herşeyi hakkiyle bilen Tanrının takdiri budur(10).39 Kamerin devri için de, konaklar tayin ettik. Kamer, her devrinin sonunda kurumuş, iğri hurma dalı gibi kalır (11). 40 Ne güneş aya yetişebilir; ne de gece gündüzü geçebilir. Herbiri küre için-

[8] Bu Âyet, hılkatte herşeyin çift yaratıldığını beyan etmekle pek büyük bir ilmi esası ifade etmektedir.

[9] Bu gece cahiliyet gecesidir. Nasıl tabiat âleminde geceyi gündüz gündüzü gece takip ederse, mânâ ve ruh âleminde de öyledir. Cahiliyet karanlığını hidayet gündüzü takip eder.

[10] Âyeti Kerime belki de güneşin fezadaki hareketine, yahut onun aydınlık veremiyecek hale geleceği zamana işaret etmektedir.

[11] Kamerin inceliği ve zahirî iğriliği tasvir olunuyor. Hakikatler de bazan zâhirde bu hale gelir. Fakat çok geçmeden bedritam gibi parıl parıl parlar.

de yüzer (12). 41 Onların zürriyetini dolu gemilerde taşımak ta onlara, âyetlerimizden biridir. 42 Biz onlara, (*gemilere*) benzer birçok binilecek şeyler de yarattık (13). 43 Dilersek onları batırırız ve o zaman ne onlara yardıma koşan bulunur, ne de kendileri kurtulabilirler. 44 Yalnız acıdığımızdan ve onların bir zamana kadar yaşayıp geçinmelerini istediğimizden (*onları kurtardık*). 45 Onlara, Allahın rahmetine nail olmak için önünüzdekinden (*bu hayatta uğrıyacağınız azaplardan*), arkanızdakinden (*âhirette uğrıyacağınız azaptan*) sakınınız, denildiği zaman (*aldırmazlar*). 46 Onlara Allahın âyetlerinden bir âyet gönderilince, mutlaka yüz çevirirler. 47 Onlara, Allahın size verdiği rızıktan (*başkalarına yardım için*) harcedin, denilirse, inanmayanlar inananlara "Allahın, dileseydi doyuracağı adamları biz mi doyuralım? Siz muhakkak, apaçık sapıtmış kimselersiniz„ derler. 48 Onlar, sizin bize karşı (*ileri sürdüğünüz*) tehdit ne zaman vukubulacak? derler. 49 Bunlar yalnız, birbirleriyle gürültü ederken ansızın koparak onları alıp götürecek bir tek sayhayı bekliyorlar. 50 Artık onların ne vasiyet etmeğe, ne de ailelerine dönmeğe güçleri yetmez (14).

BÖLÜM: 4 — MÜKÂFAT VE CEZA

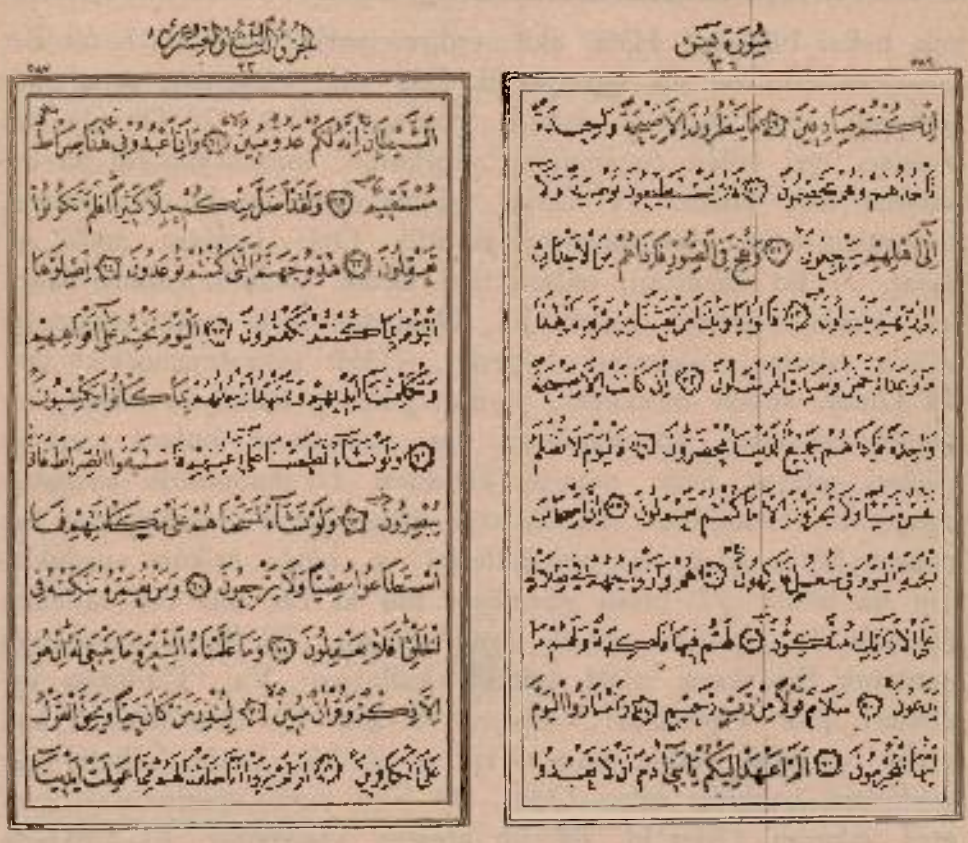
51 Sûr üfürülecek. Hepsi de mezarlarından kalkıp Tanrılarına koşacaklar. 52 "Eyvah! eyvah! diyecekler, bizi yattığımız yerden kim kaldırdı?„ (*Onlara:*) "İşte bu, esirgeyen tanrının va'dettiği, Peygamberlerin dosdoğru anlattığı (*gündür*).„ denilecek. 53 Ortada kopan, yalnız bir sayhadır. Onunla hepsi toplanıp huzurumuza gelecekler. 54 Bugün, hiçbir kimse haksızlık görmiyecek, ne yapmışsanız yalnız onu bulacaksınız! 55 O gün, cennetlikler nimetler içinde saadet sürerler. 56 Kendileri de, zevceleri de gölgeler altında tahtlara dayanırlar. 57 Orada (*yaptıklarının*) meyvalarına nail olurlar ve her istedıklerini bulurlar. 58 Onlara bağışlayıcı Tanrı tarafından söz olarak, selâm gelir. 59 Günahkârlar! Bugün

---

[12] Bütün ecramı semaviyenin feleklerinde yüzdükleri, 1300 sene evvel, kimsenin anlamadığı bir hakikatti.

[13] Gemilere benziyen bütün asrî nakil vasıtalarını hatırlıyabiliriz.

[14] Âyeti Kerime müşriklerin Bedir muharebesinde uğradıkları felâkete de işaret ediyor.

siz de bir tarafa ayrılın! Ey Âdemoğulları! Şeytana tapmayın! Şeytan size apaşikâr bir düşmandır. 60-61 Bana kulluk edin! En doğru yol budur, diye size emretmedim mi? *(size öğüt vermedim mi?)* 62 Şeytan sizin içinizden nice nice halkı baştan çıkardı. *(Tuzağına düşürdü)*, sizde bunu anlıyacak akıl yok muydu? 63 İşte size *(işlediğinizin karşılığı olarak)* va'dolunan cehennem şudur. 64 İnanmadığınız için oraya girin, *(cezanızı çekin)*. 65 O gün Biz onların ağızlarına mühür basarız, ne yaptıklarını, ne kazandıklarını Bize elleri söyler, ayakları şehadet eder. 66 Dilersek gözlerini büsbütün kör ederiz, o zaman onlar yolu bulmak için uğraşıp didişirler. Fakat yolu nasıl görebilirler? 67 Dilersek onların oldukları yerde kalıplarını değiştiririz de onlar ne ileri gidebilir, ne de geri dönebilirlerdi.

BÖLÜM : 5 — İSLÂM MELEKÛTU

68 Kime uzun ömür verip yaşatırsak onun yaradılışını boza-

rak belini bükeriz. Hâlâ akıl erdiremiyorlar mı? (15). 69 Biz (*Peygamberimize*) şiir öğretmedik. Şiir ona yaraşmaz, (*ona vahyolunan, söz*), öğüt ve apaçık Kur'andır (16). 70 Onunla diri olanları, iğri yolun encamından korkutur, inanmayanlara da cezalarını hak ettirir. 71 Onlar görmüyorlar mı ki. Biz onlara, ellerimizin eseri olan davarlar yarattık. Onlar bunlara malik oldular. 72 Bu davarları, onlara tâbi kıldık. Onların kimine binerler, kiminin (*etini*) yerler. 73 Onlardan türlü türlü istifadeler te'min ederler. (*Sütlerinden*) içerler. (*Hâlâ*) şükretmiyecekler mi? 74 Onlar, 'Allahı bırakarak, yardım görmek ümidiyle, başka mabutlar edindiler. 75 (*Halbuki*) bu mabutların onlara yardıma güçleri yetmez. Belki onların kendileri bu mabutların karşısına çıkmış bir ordudurlar. 76 Onların sözleri sakın seni üzmesin. Biz onların bütün içlerinde gizlediklerini ve bütün âşikâre vurduklarını da biliriz. 77 İnsan görmüyor mu ki Biz onu bir nutfeden yarattık da o Bize apaçık isyan ediyor. 78 Kendi yaratılışını unutarak Bize karşı misal iradına kalkışıyor. Ve: "Çürümüş kemikleri kim diriltebilir?„ diyor. 79 De ki: Ona ilkönce kim varlık verdiyse, elbet onu o tekrar diriltir. Bütün hılkatin her keyfiyetini hakkıyle bilen Odur. 80 Size yeşil ağaçtan yakılacak ateş çıkaran Odur ki, siz bu ateşten yakarsınız. 81 Göklerle yeri yaratanın, onların tıpkısını yaratmağa kudreti yetmez mi? (*Elbet kudreti yeter*). Bütün varlıkları yaratan, herşeyi hakkiyle bilen Odur. 82 Birşeyin olmasını irade etti mi, Onun emri, ona "ol„ demektir. O da, hemen, olur!83 Herşeyin (*mukadderatını*) elinde tutan, Allahın şanı yücedir, münezzehtir. Hepiniz de Ona döneceksiniz.

SÛRE: 37

SÂFFÂT SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 5 bölümdür; 182 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin birinci âyeti mü'minleri tavsif ederek saf saf duranlardan bahseder.

[15] Her canlı şeyin inhitata uğraması, tabiat kanunu iktizasıdır. Bu kanun fertler gibi milletlere de şâmildir.

[16] Hazreti Peygamberin şiir söylemediği beyan olunarak Kur'anın beyanındaki ve ihbarlarındaki ciddiyet tebarüz ettiriliyor.

Onun için sûreye Sâffât Sûresi denilmiştir. Sâffât, Allaha ibadet için saf saf duranlar, daha sonra düşmanların islâmiyete karşı vukubulan harplerinde, onlara karşı saf saf çıkanlardır.

Sûrenin birinci kısmında tevhit akidesinin mutlaka muzaffer olacağı müjdelenir, ikinci kısmında Allahın hükmü anlatılır, üçüncü, dördüncü, beşinci kısımlarında Nuh, İbrahim, Musâ, İlyas, Lût ve Yunustan bahsedilerek Hazreti Peygamberin kazanacağı muvaffakıyete işaret edilir.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — TEVHİDİN GALEBESİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Saf saf dizilenlere, 2 (*günahlardan*) vazgeçip sakınanlara, 3 *(Kitabı)* okuyup ibret alanlara, (*gözünü aç ta*) dikkat et! (1). 4 Muhakkak ki Tanrınız birdir (2). 5 Göklerle yerin, araların-

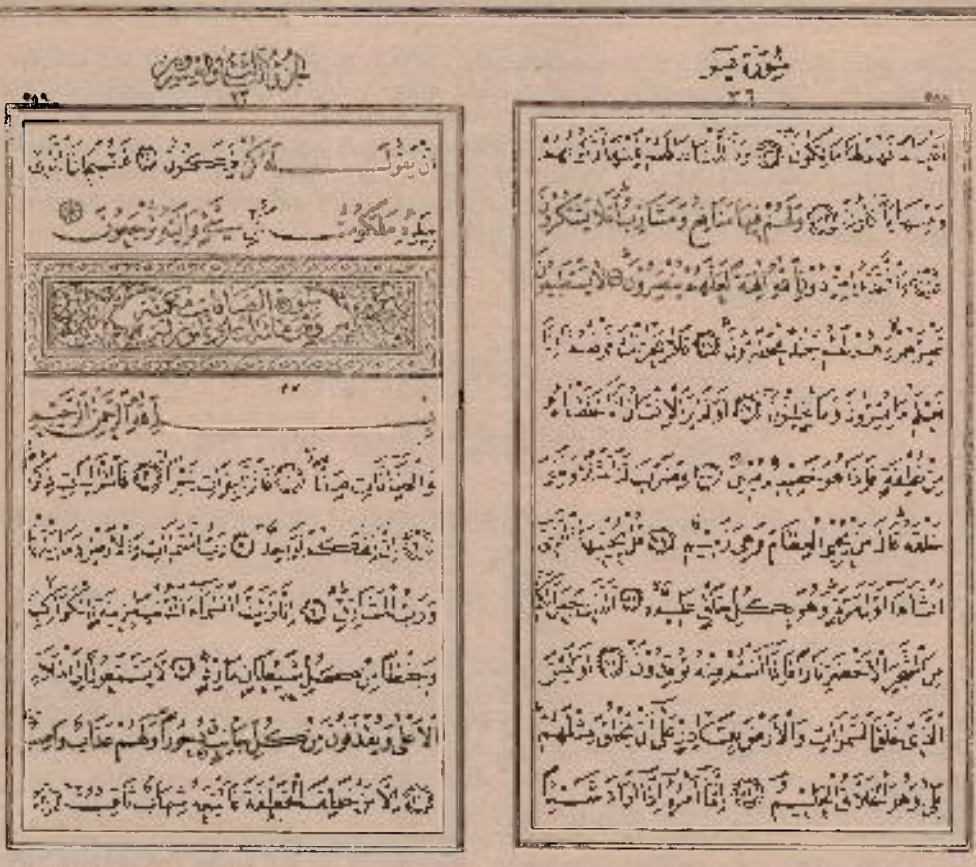
[1] Başkaları bu âyetlerin başındaki «vav» harfini kasem ifade etmek üzere «hakkı için» diye tercüme ederler. Ben, gözünü aç, dikkat et, ibret al kelimelerini tercih ediyorum. Çünkü bu gibi yerlerde kasemden murat dikkati muayyen bir şekilde celbetmektir. Birşey ile kasem edilmekten maksat, bir beyanın daha fazla kanaat vermesini temindir. Bu şekil, Kur'anda ihtiyar olunduğu zaman kanaatin alelâde kasemle değil, beyanın doğruluğunu isbat eden en açık bürhan ile hasıl olması istenir. Bazan bu kasemlerle, gündüz ile gecenin biribirini takip etmesi gibi tabiatin en âşikâr kanunlarına işaret edilir ve bu maddî kanunlara mümasil ruhânî kanunlara dikkat edilir. Bazan da kasem, müstakbele ait bir ihbarı tevsik eder ve bu ihbarın tahakkuku Risaleti Muhammediyenin doğruluğuna delil olur. Burada da vaziyet bu merkezdedir.

[2] İlk üç âyette mü'minlerden bahsolunuyor. Bunların birincisi onların Allaha ibadet için saf saf çıktıklarını söylüyor. Müslümanlar her gün beş vakit namazlarında bunu yaparlar. Sonra müslümanların ilerde Allah yolunda cihat için de saf saf çıkacaklarına işaret ediliyor.

İkinci âyet mü'minlerin bütün ihtiraslarını zaptederek hepsine hâkim olduklarını anlatarak mü'min olmadan evvel ihtiraslarına mağlûp olanların büsbütün değiştiklerini gösteriyor. Bununla beraber bu âyette, mü'minlerin heva ve heveslerine karşıgelip onları yendikleri gibi, ilerde kendilerine tecavüz edecek düşmana karşı da ayni şekilde muvaffakıyet kazanacaklarına işaret vardır.

Üçüncü âyet te mü'minlerin Kur'anı tilâvetlerinden bahsolunduğunda zerre kadar şüphe yoktur. Ve bu suretle daha evvelki âyetlerin de mü'minlerden bahsettiği katiyetle anlaşılmaktadır.

Bütün bunlar Risaleti Muhammediyenin doğruluğuna delildir. Çünkü tevhit akidesi sayesinde mü'minler Allahın huzurunda saf saf dizilerek Hak Tealâya en samimi kulluğu yaptıkları gibi o sayede en derin köklü ahlâksızlıkların hepsinden sıyrılmışlar ve bu suretle Risaleti Muhammediyenin kutsî menbaına canlı bir delil teşkil etmişler, daha sonra bütün düşmanlarına karşı galebe çalmakla, Allahın Peygamberine ve mü'minlere yardım ettiğini tezahür ettirmişlerdi.

daki herşeyin, bütün doğuların Tanrısıdır. 6 Biz en yakın semayı, yıldızlarla donattık.7 Orada, her isyankâr şeytana karşı bir koruyucu vardır (3).8-9 (*Şeytanlar*), Melei Âlâya (4) kulak vermezler, her taraftan kahra uğrarlar (5), hor ve rüsva kovulurlar. Onlar için devamlı azap ta vardır. 10 Ancak, bir kere söz ka-

[3] Hazreti Peygamber iki katlı bir muhalefetle karşılaşmıştı. Birincisi maddî kuvvete dayanan sivil sınıfın muhalefeti, ikincisi müneccimlerin, falcıların umumiyetle «kâhin» denilen sınıfın muhalefeti. Âyeti Kerimede isyankâr şeytan denilen sınıf, bu kâhinler sınıfıdır. Bunlar, ruhlarla muhabere ettiklerini, gaipten haber verdiklerini iddia ederlerdi. Arapların kâhinleri, müslümanlığın başardığı inkılâp arasında, muzmahil olmuş ve kâhinlik ortadan kalkmıştır. Kâhinler, bilgilerini, kehanetlerini gökyüzünden ve yıldızlardan öğrendiklerini ileri sürdükleri için daha evvelki âyet gökten ve yıldızlardan bahsederek bu itikada işaret etmektedir.

[4] Melei Âlâ, İlâhî vahyin kudsî kaynağı.

[5] Burada müneccimlerin, kâhinlerin âti hakkındaki kehanetlerine işaret olunuyor. Bunlar bu çeşit kehanetler yüzünden kendilerini kütlelerin fevkinde sayarlardı. Âyeti Kerime, bunların, nübüvvet menbaına erişemiyeceklerini gösteriyor.

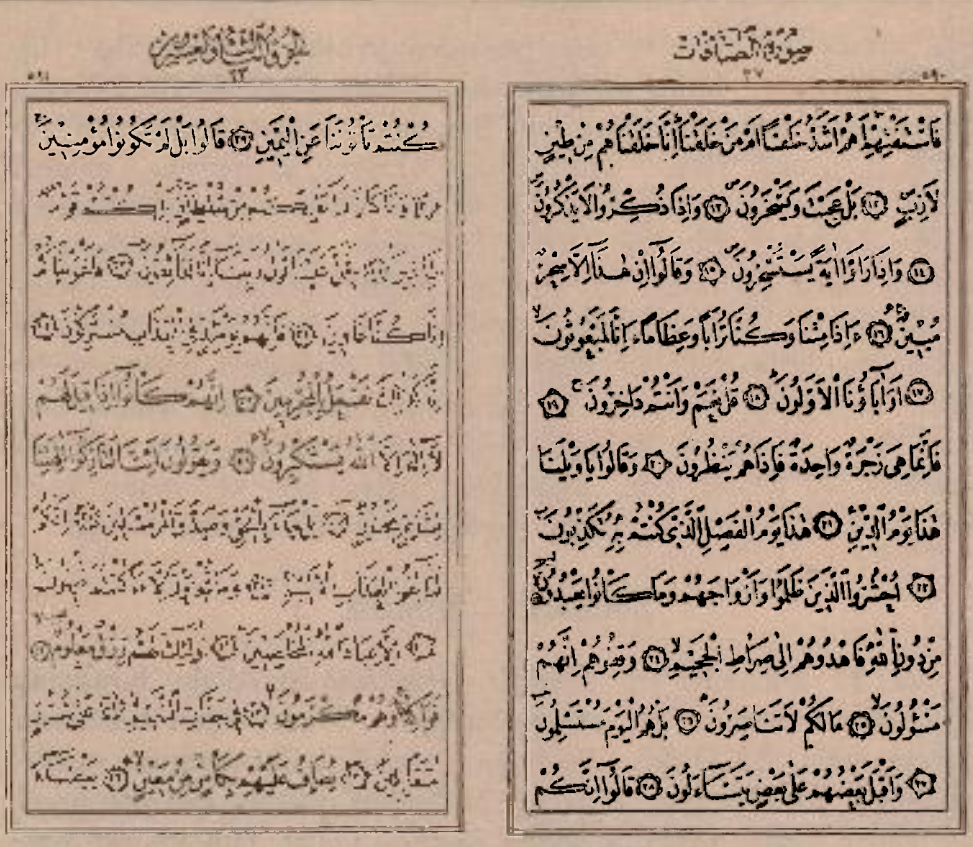
pan olursa, parlak alev ona peşinden yetişir ve onu yakar (6). 11 Onlara sor: Onlar mı yaradılışça daha güçlü kuvvetli, yoksa Bizim diğer yarattıklarımız mı? Biz onları sağlam çamurdan yarattık (7). 12 Hayır, sen onların haline şaşıyorsun, onlarsa (*senin şaşmanla*) eğlenirler. 13 Onlara öğüt verildikçe öğütten ibret almazlar. 14 Bir işaret, bir ibret gördükçe, birbirlerini onunla alaya çağırırlar. 15 Ve, bu apaçık büyüden başka birşey değil, derler. 16 Biz öldükten, toprak ve kemik olduktan sonra tekrar mı dirileceğiz? 17 Bizden evvelki atalarımız da mı dirilecek? 18 De ki: Evet, (*siz de, onlar da, hem*) zillet içinde, dirileceksiniz. 19 Ancak bir tek şiddetli ses gelecek, onlar da görecekler! 20 Eyvah bize, diyecekler, işte ceza ve hesap günü bu! 21 Evet, işte sizin yalan saydığınız ayrılma günü budur!

BÖLÜM: 2 — HÜKÜM

22, 23 Zulmedenleri, eşleriyle, (*ortaklariyle*) Allahı bırakarak taptıklariyle birlikte bir araya toplayın. Sonra onları cehennem yoluna iletin. 24 Onları durdurun, çünkü onlar sorguya çekileceklerdir! 25 Size ne oldu ki birbirinize yardım etmiyorsunuz? 26 Hayır bugün (*onların boynu iğiktir*). Onlar tam inkıyat içindedirler. 27 Onların bir kısmı diğerlerine doğru ilerliyecek, birbirlerine sualler sormaya başlıyacaklar: 28 Siz bize hep sağ yandan geliyordunuz, (*bizi kandırmaya, azdırmaya uğraşıyordunuz*), diyecekler! 29 Ötekiler, hayır! diyecekler, siz kendiniz mü'min değildiniz. 30 Sizi zorlamak için bir kuvvetimiz yoktu. Belki siz taşkın bir cemaattiniz. 31 Onun için Tanrımızın hükmünü giydik. Muhakkak ki (*cezamızı*) tadacağız. 32 Biz sizi aldattık, baştan çıkardık, çünkü biz azgındık. (*İsterseniz bize uymayabilirdiniz*)! 33 Onlar o gün, azabı çekmekte birbirlerine ortak olacaklar.

[6] Kâhinler, bir kerecik kehanetlerini isabet ettirerek insanları karanlık yollara saptıracak olsalar da onların insanları götürdükleri yoldaki karanlığı tarumar edecek şehaplar parlar. Yani Peygamberin hidayet ışığı bütün karanlıkları yırtar.

[7] Sağlam çamurdan yaratılanlar, ruhan kemâle ermiş insanlar, yani Peygamberlerdir. Âyeti Kerime, kâhinlerin Peygambere vukubulan muhalefetlerine işaret ediyor ve Resuli Ekremin muvaffak olacağını ihtar ediyor. Çünkü Hazreti Peygamber, Allahın eliyle kemale ermiştir.

34 İşte Biz suçlulara böyle yaparız. 35 Çünkü onlara: Allahtan başka tapacak yoktur! denildiği zaman kibirlenir, 36 "Bir divane şair uğrunda mabutlarımızı bırakacak mıyız?„ derlerdi. 37 Hayır, (*o Peygamber*) hak ile geldi ve Peygamberleri tasdik etti. 38 Siz muhakkak ki acıklı azabı tadacaksınız. 39 Gördüğünüz (*ceza*), yaptıklarınızın karşılığından başka birşey değildir. 40 Allahın hâlis kulları *(ise)* başkadır. 41 Onların malûm bir rızkı vardır (8), 42-43-44 (*türlü türlü*) meyvalara (*nail olurlar*), nimet bağlarında ağırlanırlar, tahtlar üzerinde karşı karşıya otururlar. 45-46-47 Pınarlardan akan; berrak, içenlere lezzetli, tiksinti ve sersemlik veren şeyler olmıyan saf sulardan dolu kadehler, onlara ulaştırılacak (9). 48-49 Yanlarında gözlerini her fenalıktan çeviren

[8] Ehli imanın malûm rızkı bulunduğu söylenmesi, onların bu rızıktan bu yeryüzünde istifade ettiklerini de ifade eder. Yoksa bu rızık «malûm» olmazdı.

[9] Cennet nimetlerinin bütün bu tarifleri, bunların maddî değil, fakat ruhanî olduğunu gösteriyor. Bu dünyada içilen şeyler, insana tiksinti ve sersemlik

güzel gözlü, saklı, örtülü yumurtalar gibi (*yoldaşlar*) vardır (10). 50 Bunların bir kısmı diğerine doğru giderek konuşurlar. 51 İçlerinden biri der ki: Benim bir arkadaşım vardı, 52 bana: "Sen de mi inananlardansın? 53 Biz öldükten, toprak ve kemik kesildikten sonra sorguya çekilip muhakeme mi edileceğiz?„ derdi. 54-55 Başka biri: Bakar mısınız? Onun hali ne oldu? dedi, baktı. Onu cehennemin ta ortasında gördü. 56 (*Buna karşı*) Allaha and olsun ki az kaldı beni de helâk edecektin. 57 Tanrımın lûtfu, nimeti olmasaydı, (*beni de baştan çıkaracaktın*), ben de (*cezaya*) getirilenlerden olacaktım, diyecek. 58-59 Artık, biz, ilk ölümümüzden başka ölmiyecek ve azap çekmiyecek değil miyiz? 60 Muhakkak ki en büyük muvaffakıyet de budur. 61 Çalışanlar bunun böylesi için çalışsınlar. 62 Böyle bir nimete konmak mı daha hayırlı, yoksa zakkum ağacına mı? 63 Biz (*bu ağacı*) zalimler için mihnet kıldık. 64-65 O ağaç, cehennemin dibinde biter. Meyvası, şeytanların (*yılanların*) başı gibidir. (11). 66 Onlar o ağaçtan yeyip karınlarını dolduracaklar, 67 sonra üzerine kaynar sular içecekler, 68 sonra dönüp gidecekleri yer cehennem olacaktır. 69 Onlar babalarını sapıklık içinde bulmuşlardı. 70 Babalarının izinde koşup gitmişlerdi. 71 Onlardan evvel gelen geçenlerin çoğu da daha önce yollarını şaşırmışlardı. 72 Biz onlara (*iğri yolun encamından*) korkutur

verir. Fakat âhiretin şarabı böyle değildir. Dünya içkisini de âhiret şarabını ifade için müşterek bir kelime kullanılıyor. Kelime müşterek olmakla beraber, mahiyet apayrıdır.

[10] Burada kadınları tarif eden kelimeler, iyi bir kadın seciyesinin en büyük farikalarını göstermektedir. Evvelâ bu kadınlar, gözlerini her fenalıktan çevirirler. Bu itibarla bu kadınların en belli başlı sıfatları, iffettir. Bundan sonra bu kadınların gözlerindeki güzellik metholunuyor. Bu güzellikten murat gözlerin ihtiras lekelerinden temiz olmalarıdır. Bundan başka bu kadınların saklı örtülü yumurtalar gibi oldukları anlatılıyor. Bu da seciyelerinin temizliğini ve her lekeden masun olduklarını ifade ediyor. Kocalarına cennette refakat edecek olan kadınların sıfatları bunlardır.

Şunu da dikkate almak icabeder: Burada zâhiren kadın tarifi olarak görülen beyanat, bu hayatta yapılan doğru dürüst işlerin semeresidir. Âhirette erkekler de, kadınlar da bu semerelerden istifade edeceklerdir.

Muhakkak olan bir nokta Kur'anı Kerimin hiçbir yerinde âhiret hayatında zevciyet münasebetleri olacağından bahsetmediğidir. Onun erkeklere ve kadınlara va'dettiği nimetler, mahiyet itibariyle bu maddî hayatın nimetlerinden ayrıdır.

[11] Zakkum, acı, ısırgan bir ağacın adı olduğu gibi öldürücü her gıdaya da zakkum denir.

Peygamberler göndermiştik. 73 İğri yolun encamından korkutulanların âkıbetine baksana! 74 Ancak Allahın öz, temiz kulları (*bu âkıbetten kurtuldular*).

BÖLÜM : 3 — NÛH VE İBRAHİM

75 Nûh, Bizi, çağırdı. Biz de onun duasına ne güzel icabet ettik. 76 Onu da, arkadaşlarını da en büyük felâketten kurtardık. 77 Onun zürriyetini yeryüzünde pâyidar ettik. 78 Ve sonradan gelen nesiller arasında onun namını ihya ettik. 79 Bütün milletler arasında Nuha selâm olsun! 80 Biz iyilik edenleri böylece mükâfatlandırırız. 81 Çünkü Nuh, Bizim mü'min kullarımızdandı. 82 Sonra ötekilerini de suda boğduk. 83 Muhakkak ki İbrahim de onun taraftarlarındandı. 84 Hani İbrahim Tanrısına tertemiz bir yürekle gelmiş; 85 atasına ve kavmine: "Nelere tapıyorsunuz?.. 86 Allahı

bırakarak uydurma, sahte birtakım mabutlara mı? 87 O halde bütün âlemleri var eden Tanrıyı ne sanıyorsunuz?„ demişti. 88, 89 İbrahim yıldızlara baktı da, putlara tapmaktan nefret ediyorum (*ıstırap duyuyorum*), dedi. 90 Kavmi yüzlerini çevirip gittiler. 91 İbrahim onların mabutları tarafına gizlice dönüp onlara "yemek yemez misiniz?„ dedi. 92 (*Mabutlar cevap vermeyince*) onlara "ne diye cevap vermiyorsunuz?„ diye sordu. 93 Sonra bir kimse görmeden sağ eliyle onları vurup kırdı. 94 İbrahimin kavmi koşa koşa ona doğru geldiler. 95 İbrahim: "Siz elinizle yonttuklarınıza mı tapıyorsunuz?„ dedi. 96 Halbuki Allah sizi de, bütün taptıklarınızı da yarattı. 97 Onlar "İbrahime mahsus bir bina yapın, içini odunla doldurup ateşleyin, sonra onu kızgın ateşe atın.„ dediler. 98 Onlar İbrahimi bir tuzağa düşürmek istediler. Biz de onları husrana uğrattık. 99 İbrahim "Ben tanrımın yolunda gidiyorum O beni dosdoğru yola iletir, dedi. 100 Sonra "Ulu Tanrım.. Bana hayırlı bir evlât ihsan eyle„ dedi. 101 Biz de ona uslu, uysal bir oğul müjdesini verdik 102 (*Bu oğul*) babasiyle birlikte çalışabilecek bir yaşa bastığı zaman İbrahim ona "Oğlum, dedi, rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm. Buna ne dersin, düşün?...„ O da: "Babacığım sana emrolunan şeyi yap, dedi. Hak Tealânın dileğine karşı beni sabredenlerden bulacaksın! 103 Her ikisi de boyun eğdiler. İbrahim oğlunu alnı üzere yere yatırdı. 104 Biz de ona nida ettik. "Ey İbrahim! 105 Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin. Biz böylece iyilik edenleri mükâfatlandırırız„ 106 Hiç şüphe yok ki bu en şiddetli bir imtihandır 107 Biz onun yerine büyük bir kurban verdik (12). 108 Sonradan gelen nesiller arasında onun namını pâyidar kıldık. 109 İbrahime selâm olsun. 110 Biz iyilik edenleri böylece mükâfatlandırırız. 111 Çünkü o Bizim mü'min kullarımızdandı 112 Biz ona doğru dürüst bir Peygamber olmak üzere İshakı müjdeledik. 113 Onu da, İshakı da uğurlu kıldık. Her ikisinin zürriyetlerinden iyilik edenler de, kendi öz canlarına apaçık zulmedenler de vardır.

BÖLÜM: 4 — MUSÂ, İLYAS VE LÛT

114 Biz Musâ ile Haruna da nimetlerimizi bol bol verdik.

[12] Bu kurban, bir koçtur. Ona büyük kurban denilmesinin sebebi o günü hatırlatmasıdır.

115 İkisini de, kavimlerini de büyük belâdan kurtardık. 116 Onlara yardım ettik te *(düşmanlarına galip geldiler)*. 117 İkisine de herşeyi apâşikâr gösteren kitabı verdik. 118 Ve ikisini dosdoğru yola götürdük. 119 Sonra gelen nesiller arasında ikisinin de namlarını ihya ettik. 120 Musâ ile Haruna selâm olsun! 121 İyilik edenleri Biz böylece mükâfatlandırırız. 122 Çünkü onların ikisi de mü'min kullarımızdandılar. 123 İlyas ta gönderilen Peygamberlerdendi. 124 Hani o, kavmine demişti ki: "*(Hâlâ fenalıktan)* sakınmıyacak mısınız?„ 125-126 Ba'le (13) tapıp sizin de daha evvel geçen atalarınızın da Tanrısı olan Allahı, yaratanların en ulusunu en güzelini mi bırakıyorsunuz? 127 Fakat onlar İlyası yalancı saydılar. Onun için onlar ceza yerine getirileceklerdir. 128 Ancak Allahın hâlis muhlis kulları müstesnadırlar. 129 Biz İlyasın namını da sonra gelen nesiller arasında ihya ettik. 130 İlyasa selâm

[13] Ba'l, güneştir, yahut güneşi temsil eden İlâhtır.

olsun. 131 İyilik edenleri Biz böylece mükâfatlandırırız. 132 Çünkü o da Bizim mü'min kullarımızdandı. 133 Lût ta gönderilen Peygamberlerdendi. 134-135 Hani Biz onu, geride kalanlarla beraber olan ihtiyar bir kadından başka, bütün arkadaşlariyle kurtarmış, 136 sonra geride kalanların kökünü kırmıştık. 137-138 Siz sabah akşam onların yurtlarına uğrayorsunuz. Hâlâ *(ibret alıp)* anlamıyor musunuz ?

BÖLÜM: 5 — YUNUS VE HAZRETİ PEYGAMBERİN ZAFERİ

139 Yunus ta gönderilen Peygamberlerdendi. 140 Hani Yunus yükle dolu gemiye kaçmış (14), 141 gemiciler kur'a atmışlar, kur'a ona düşmüş ve onu (*denize atmışlardı*). 142 Yunus kendi kendisini levmediyorken bir balık onu ağziyle yakaladı. 143-144

[14] Yunusun kavminden veya kavminin hükümdarından kaçtığı anlaşılıyor.

Yunus, Tanrısının şanını yükselten, (*Tanrısını sık sık ananlardan*) olmasaydı, insanların tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı (15). 145 Biz onu hasta bir halde gölgesiz, boş bir yere bıraktık. 146 Üzerine gölge etmek üzere geniş yapraklı bir ağaç bitirdik. 147 Onu yüz bin, hattâ daha fazla kimselere gönderdik. 148 Onlar ona iman ettiler. Biz de onları bir zamana kadar geçindirdik. 149 (*Yâ Muhammed! müşriklere sor*). Kızlar Tanrının, oğlanlar onların mı? 150 Yoksa Biz melekleri onların gözü önünde dişi mi yarattık? 151 İyi bilin ki onlar kendi iftiraları olarak: "Allah doğurdu„ derler. 152 Şüphe yok ki onlar yalancıdırlar. 153 Hak Tealâ kızları oğlanlara tercih ederek seçti mi? 154 Size ne oluyor ki böyle düşünüyor, böyle hükmeyliyorsunuz? 155 Hâlâ Allahın bundan münezzeh olduğunu aklınıza sığdıramıyacak, ibret almıyacak mısınız?. 156 Yoksa elinizde bir bürhanınız mı var? 157 Varsa ve davanızda gerçekseniz haydi kitabınızı, bürhanınızı getirin. 158 Onlar Tanrı ile cinler arasında da hısımlık iddia ettiler. Halbuki cinler onların bu iddia yüzünden (*azaba*) sürüleceklerini bilirler. 159 Hak Tealâ onların bütün bu isnatlarından münezzehtir. 160 Allahın, öz, temiz kulları müstesnadırlar. 161-163 Sizinle taptıklarınız cehenneme girecek olanlardan başka bir kimseyi baştan çıkaracak, mihnete uğratacak değildir. 164 İçimizde biri yoktur ki muayyen bir makamı bulunmasın. 165 Saf saf dizilenler biziz. 166 Allahın şanını yükseltip Onu ananlar biziz. 167-168 (*Müşrikler*:) Yanımızda evvelkilerden kalma bir kitap bulunsaydı, 169 biz de Allahın öz, temiz kullarından olurduk, derler. 170 (*Kitap gelince*) ona inanmadılar. Yakında (*âkıbetlerini*) görecekler. 171-173 Gönderdiğimiz Peygamber kullarımız hakkında şu sözümüz geçti: Onlar muhakkak yardım görecekler, muzaffer olacaklar. Bizim ordumuz elbette galip gelecek. 174 Onun için sen bir müddet onlardan yüz çevir. 175 Bekle; âkıbetlerine bak. Onlar da yakında âkıbetlerini görürler. 176 Onlar azabımızın çarçabuk gelmesini mi dileyorlar? 177 Fakat Bizim azabımız onların yurtlarına çökünce iğri yolun encamından korkutulanların sabahı ne acıklı bir sabah olacak! 178-179

---

[15] Kur'an, balığın Yunusu yuttuğunu söylemez. Kur'anın metninde vârid olan «iltekame» kelimesi, yutulmadan fazla ağıza çekmeyi, ağıza almayı ifade eder.

Sen bir zaman için onlardan yüz çevir. Bekle, gör, onlar da göreceklerdir. 180 Senin Tanrın - ki kudret ve izzet Tanrısıdır - onların bütün isnatlarından münezzehtir. 181 Peygamberlere selâmlar. 182 Bütün âlemleri yaratan Allaha hamdolsun!

SÛRE: 38

SÂD SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 5 bölümdür; 88 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin başında Sad harfi geçtiği için ona Sâd sûresi denilmiştir. Sûrei şerife, Peygamberlerin, düşmanlarından çektikleri eziyetleri anlatır. Muazzam devletlere hâkim olan Davud gibi, Süleyman gibi Peygamberler bile bu çeşit muhalefetlerden ve düşmanlarının ezasına uğramaktan kurtulamamışlardı. Hazreti Peygamber de, onlar gibi her türlü muhalefetle karşılanmış, fakat her muhalefete karşı göğüs germiş, nihayet onun getirdiği hakikat muzaffer olmuş, o da, daha evvelki Peygamberler gibi, Allahın yardımiyle bütün maniaları devirmiş, bütün muhalefetlerin eridiğini görmüştü.

Sûrei şerife daha evvelki sûrenin nazil olduğu sıralarda, nazil olmuştur. Bu sırada müşriklerin müslümanlara muhalefeti ilerlemiş, müslümanların bir kısmı Habeşistana ya hicret etmiş, yahut hicretlerinden bir müddet geçmiş bulunuyordu.

Sûrenin birinci kısmı düşman tarafından gösterilen muhalefetin şiddetinden bahsederek bunun çok geçmeden inhilâl edeceğini müjdeler.

Sûrenin ikinci kısmı hükümdar bir Peygamber olan Hazreti Davudun da nasıl düşmanları olduğunu ve onlardan nasıl kurtulduğunu anlatır, üçüncü kısmı, Hazreti Sleymanın, bütün azamet ve ihtişamına rağmen düşmandan kurtulamadığını ve kendi salvet ve haşmetiyle değil, fakat Allahın yardımiyle düşmanlarından halâs bulduğunu anlatır.

Sûrenin dördüncü kısmında Hazreti Eyyubun derdi bahis mevzuu olur ve doğruların mutlaka muzaffer olacakları gösterilir.

Sûrenin son kısmı Hazreti Muhammedin uğradığı muhalefetleri izah eder.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — MUHALEFET İNHİLÂL EDECEK

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Sâd, Şanlı, şerefli (*güce*) Kur'ana (*dikkatle*) bak! (1). 2 Kâfir olanlar, hakka boyun (*eğmeyi*) kibirlerine yediremiyor, onun

[1] Burada Kur'anın şanlı şerefli olduğunu ifadeden murat, onu kabul edecek olanları yükselterek te doğruluğunu isbat edeceğini anlatmaktır.

için ona muhalefet gösteriyorlar. 3 Biz onlardan evvel nice nesilleri helâke uğrattık, onlar da feryada başladılardı. Halbuki kaçıp kurtulmak sırası geçmişti. 4 Kâfirler, kendilerine, içlerinden, (*iğri yolun encamından*) korkutan birinin gelmesinden hayret ederek: Bu adam, büyücüdür, yalancıdır! 5 Bu adam bütün ilâhları bir tek ilâh mı yaptı, nekadar tuhaf şey! dediler. 6 Onların içlerinden ileri gelenler öne atılarak (*taraftarlarına:*) Yürüyün gidin, ilâhlarınıza sımsıkı sarılın! Çünkü bu iş (*bize kabul etlirilmesi*) istenilen bir iştir. 7 Biz, daha evvelki dinde böyle birşey işitmedik. Bu, uydurmadan başka birşey değil! 8 (*Onun bizim aramızdaki mümtaziyeti ne ki*) bizim aramızda Kur'an ona indirildi (*de, bir başkasına gönderilmedi?*) dediler. Hayır, onlar Benim Kur'anıma karşı şüphe içindedirler. Hayır, onlar hâlâ Benim azabımı tatmadılar. 9 Yoksa yegâne galip olan, (*nimetlerini dilediğine*) bahşeden Tanrının rahmet hazineleri onlarda mı? 10-11 Yahut

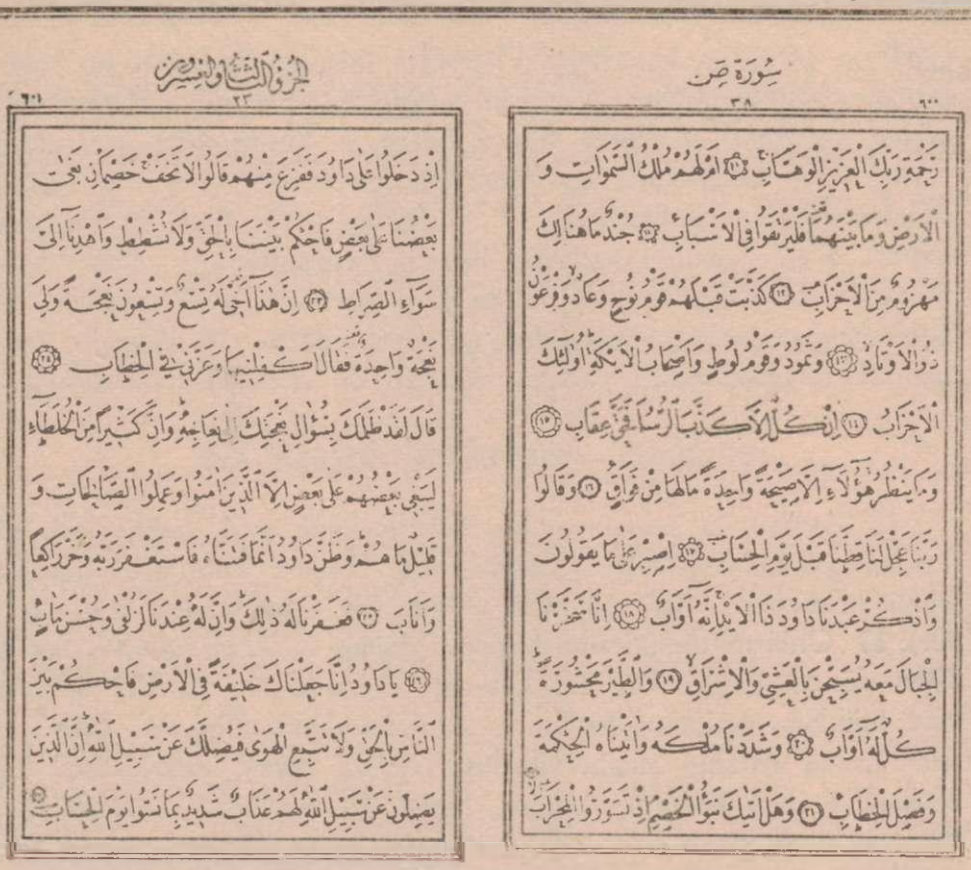
göklerle yerin ve aralarındaki herşeyin melekûtu onların mı? Onlarınsa vasıtalar bulup yükselsinler (*dilediklerine, dilediklerini versinler, bakalım! Onların böyle işlere el uzatmaları bertaraf*), onlar bölük bölük toplanıp buracıkta bozgunluğa uğrıyacak, kırılıp dökülecek bir ordudur (2). 12 Onlardan evvel Nuh kavmi, Âd kavmi, ordular sahibi Fir'avun kavmi, Peygamberleri yalancı saymışlardı. 13 Hud, Lût kavmi de Eykeliler de (*öyle*) yapmışlardı. İşte (*Peygamberlere karşıgelen*) güruh bunlardı. 14 Bunların herbiri de Peygamberleri yalancı saymıştı da cezasını hakketmişti.

BÖLÜM: 2 — DAVUDUN DÜŞMANLARI

15 Bunlar da ancak o bir tek korkunç sesi bekliyorlar ki (*vakti gelince*) asla geri kalmaz. 16 Onlar: Tanrımız! Hesap günü gelmeden evvel, payımızı çabuk ver! derler de (*alay ederler*). 17 Onların dediklerine katlan, (*daima Allaha*) sığınan, daima Ona dönen, güçlü, kuvvetli kulumuz Davudu an. 18 Biz dağları ona münkat etmiştik. Bunlar onunla beraber, doğu ve batı zamanlarında Allahın şanını yüceltir, (*Allahı tenzih ederler*) di. 19 Kuşlar da hep birlikte toplanır, hepsi de ona itaat ederlerdi (3). 20 Biz onun saltanatını sağlamlaştırmış, ona hikmet ve (*hakkı bâtıldan*) ayırdetmek (*ilmini*) vermiştik. 21-22 Duvarları tırmanarak Davudun yanına giren davacıların haberi sana irişti mi? Onlar Davudun yanına girinec Davud onlardan ürkmüş, onlar da: Korkma, iki davacıyız. Birimiz ötekine haksızlık etmiştir. Aramızda hak ve adaletle hükmet! Gadretme ve bize dosdoğru yolu göster, dediler. 23 (*İçlerinden biri:*) Bu, benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz dişi koyunu, benim de bir tek dişi koyunum var. Bana: Bu koyunu ver de ona bakayım! dedi ve sözle bana galebe çaldı. 24 Davud: Senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana zulmetmiştir. (*Mallarını*) birbirine karıştıran ortakların çoğu birbirlerine haksızlık ederler. Ancak iman edip doğru, dürüst işler işleyenler (*böyle yapmazlar*). Bunlarsa azdırlar, dedi

[2] Bu İlâhî müjde müslümanlığa karşıgelen bütün kuvvetlerin toplandığı sırada uğrıyacağı hezimete işaret etmektedir. Bu İlâhî müjde Ahzab muharebesinde tahakkuk etti: (32 : 22) ye bakınız.

[3] (10 : 34) e bakınız.

Davud, kendisini imtihan ettiğimizi anladı. Tanrısına sığınarak himayesini diledi. Yere kapanarak secde etti. Ve hep Ona döndü, Ona sığındı (4). 25 Biz de (*bu işte*) onu himaye ettik. Çünkü o, hiç şüphe yok ki, nezdimizde, yakın olanlardandır. Onun dönüp geleceği yeri de güzeldir. 26 Ey Davud! Biz seni yeryüzünde

[4] Bu münasebetle birtakım hikâye uydurulursa da bunların hepsi, Kur'anın beyanına muhaliftir. Duvarları tırmanarak Hazreti Davudun yanına girenler, onun düşmanları idiler. Kur'an-ı Kerim, bunu gayet sarih bir surette gösteriyor. Bu düşmanların hedefi, Davudu ansızın yakalıyarak öldürmekti. Davud, bunların hareketinden ürkmekle beraber bunlara karşıgelmeğe fırsat bulduğundan caniler davayı uydurarak vazıyetlerini kurtarmak istediler. Kur'an-ı Kerim bu iki davacının insan suretine girmiş melek olduklarını söylemiyor. Melek olsalardı, duvarı tırmanmalarına, yahut davacı olarak tavsif edilmelerine mahal kalmazdı. Hazreti Davudun zina irtikâp ettiği için meleklerin ona bu günahı hatırlatmak üzere geldiklerine dair ileri sürülen bütün rivayetler de uydurmadır. İslâm uleması, bütün bu rivayetleri reddederler. İmam **Fahreddin Râzî**, bütün bu rivayetlerin uydurma olduğunu söyledikten sonra Hazreti Alinın, Hazreti Davud hakkında böyle bühtanlarda bulunanları 160 değneğe mahkûm ettiğini anlatır. Âyeti Kerimede beyan

hükümran kıldık. O halde insanlar arasında doğrulukla hükmet (5) (*Nefsinin*) arzusuna uyma, (*uyarsan*) seni Allah yolundan saptırır. Allah yolundan sapanlar, hesap gününü unutmaları yüzünden, muhakkak ki, şiddetli azaba uğrayacaklardır.

BÖLÜM: 3 — SÜLEYMAN İLE DÜŞMANLARI

27 Biz, göğü, yeri, aralarındaki herşeyi, boşuboşuna yaratmadık. (*Bunların boşuboşuna yaratıldıklarını*) sananlar, kâfirlerdir (6). (*Bu yüzden*) ateşi (*hak eden*) kâfirlerin vay haline! 28 Biz, iman edip doğru-dürüst işler işleyenleri yeryüzünde fesat çıkaranlar, yahut, kötülükten sakınanları kötüler gibi mi tutacağız? 29 Biz sana, hayrı, bereketi (*bol ve sürekli*) (7) bir kitap indirdik ki âyetlerini inceden inceye düşünüp taşınsınlar, akılları tam (*insanlar*) ondan öğüt alsınlar. 30 Davuda, Süleymanı ihsan ettik. Süleyman ne güzel kuldu ki daima Allaha döner, (*Allaha sığınırdı*). 31-32 Hani (*bir gün*), öğleden sonra ona, durdukları zaman sakin, koştukları zaman sür'atli olan atlar gösterilmiş, o da: Ben güzel şeyleri Tanrımı andığım için severim, diyerek onları (*güneş*) perde arkasında gizleninceye kadar, (*seyretmiş*), 33 (*sonra*) onları geri çevirin, demiş ve onların bacaklarını, bo-

---

olunduğu gibi Hazreti Davudun gufran dilemesi, onun Allaha sığınıp himaye dilediğini gösterir. Hazreti Davud düşmanlarının bu derece cür'et gösterip üzerine yürümelerine karşı İlâhî himayeye sığınmış oluyor. Nitekim daha sonraki âyet te Hazreti Davudun Allaha yakınlığı dolayısiyle gufrana mazhar olduğunu anlatıyor.

Hazreti Davudun başından geçen bu maceranın iradına sebep, Hazreti Peygamberin uğrıyacağı müşkülleri göstermektir. Hazreti Davud gibi kuvvetli, satvetli bir hükümdar bile düşmanlarını ezmeğe muvaffak olmadığına göre, Hazreti Peygamberin karşılaşacağı müşküller daha pek çok olacaktı.

Tarih, Kur'anı Kerimin beyanatını teyit etmektedir. İsrail oğullarının bir kısmı Hazreti Davuda da, Hazreti Süleymana da düşmandılar. Süleymanın oğlu Rehoboam'a karşı, on Musevî kabilesi tarafından vukubulan kıyam da bunu isbat ediyor. Gerek Hazreti Davud, gerek Hazreti Süleymana karşı bir sürü bâtıl rivayetlerin uydurulması bu adavet yüzündendi.

[5] Kur'ana göre adaletle hükmetmek, Allah yolunda yürümektir.

[6] Mü'minler, insanların her yaptıklarından mes'ul oldukları esasına inanırlar, yerde, gökte herne varsa bir kıymeti, bir ehemmiyeti haiz olduğuna itikat ederler. Münkirlerse, yeryüzünde fesat çıkarırlar. Çünkü mes'uliyet ve hesap esasına inanmazlar. Bütün tabiat âleminde hükümran olan sebep ve eser kanununa aldırış etmezler.

[7] Aslında «mübarek» denilir ki bu manadadır.

yunlarını okşamağa başlamıştı (8). 34 Biz Süleymanı denedik, onun tahtı üzerine bir ceset attık. O da hemen Allaha dönüp Ona sığındı (9). 35 (*Ulu*) Tanrım! dedi, beni yarlığa! Bana öyle bir saltanat ver ki benden sonra bir kimse ona nail olamasın. Şüphe yok ki *(her istediğini)* veren Sensin! (10). 36

---

[8] Bu sözlere istinaden birtakım hikâyeler uydurulur ve Hazreti Süleymanın atları seyrederken ikindi namazını kaçırarak bu atları geri çevirip öldürdüğü ileri sürülür. Halbuki Kur'an-ı Kerim, Hazreti Süleymanın namazı kaçırdığından, yahut atları öldürdüğünden bahsetmiyor.

[9] Hazreti Süleymanın, oğlu ve veliahdi Rehoboam'ın saltanat makamına lâyık olmadığını, ya ötede beride başlıyan iğtişaşlardan, yahut telâkki ettiği İlâhî vahiyden anladığı görülüyor. Onun için Hazreti Süleyman Allaha dönerek Ona sığındı. Hazreti Süleymanın tahtına atılan cesetten murat, bir kabile istisnasiyle bütün İsrail oğullarının sadakatini kaybeden oğlu Rehoboam, yahut Davud hanedanına karşı kıyamı idare eden Jeroboam'dır. Jeroboam on kabilenin padişahı olduktan sonra Dan ile El evine birer buzağı heykeli koydurdu ve herkesi bunlara tapmağa davet etti.

Süleymanın tahtına atılan ceset bunlardan biri olabilir.

Biz de ona rüzgârları müsahhar kıldık. (*Rüzgâr*), tatlı tatlı eserek onun emrini dilediği yere götürürdü. 37 Şeytanlardan, her kalfayı, her dalgıcı (*ona münkat ettik*). 38 Bukağılara bağlı olan başkaları da (*ona tâbidiler*) (11). 39 (*Bu devlet, bu saltanat*) Bizim vergimizdir. (*Sana verilenden, dilediğine*) hesapsız ver, veya tut! 40 Muhakkak ki (*Süleyman*) nezdimizde yakınlardadır. Onun dönüp gideceği yer, güzel olacaktır.

BÖLÜM: 4 — EYYUB İLE DİĞER GÜZİDELER

41 Kulumuz Eyyubu da an! Hani o, Tanrısına şöyle nida etmişti: (*Ulu Tanrım!*) Şeytan bana derd ve işkence eriştirdi! (12). 42 (*Onun nidasına şöyle cevap verildi:*) Ayağınla yere vur: (*Durma yürü*), varacağın yer, hem yıkanacağın, hem içeceğin serin sudur (13). 43 (*Eyyuba*) aile halkını, onlarla beraber bir mislini ihsan ettik. Bu bizim tarafımızdan rahmetti. Tam akıllı insanlara öğüttü. 44 (*Ey Eyyub!*) Eline bir demet sap al. Onunla vur (14). Ve sahte hiçbir şeye meyletme! Biz Eyyubu sabırlı

[10] Daha evvelki âyet, Süleymanın tahtına oturacak adamın ahlâksızlığından bahsetti. Onun için Süleyman her tehlikeden masun olan ruhanî saltanatı için dua etti. Süleymanın dünyevî saltanatı onun ölümünden sonra baka bulmadı.

[11] Burada bahis mevzuu olan şeytanlar, Süleymanın idaresine giren yabancı kabilelerdir. Hazreti Süleyman bunları çalıştırıyordu. Bunların bina yapmakta, denizlere dalmakta çok hünerli olduklarına işaret edilmekle bu cihet sarih bir surette gösteriliyor. Bunlardan bir kısmının bukağılara bağlı olduklarından bahsolunması da, bunu isbat ediyor. Sebe' sûresinin 12 inci âyetine de bakınız.

[12] Hazreti Eyyubdan hem burada, hem 21 inci sûrede bahsedilir. Kur'anın Hazreti Eyyub hakkındaki beyanatı, onun doğru dürüst bir insan olup bir derde uğradığından, kendisinin sabredip bütün mihnetlere göğüs gerdiğinden ve nihayet her dert ve ıstıraba galebe çaldığından ibarettir.

Hazreti Eyyubun, bir çölden geçerken dert ve ıstıraba uğradığı anlaşılıyor. Yorgunluk, susuzluk yüzünden müthiş bir azaba uğrıyan Hazreti Eyyuba, yürüyüp ilerleyince serin suya kavuşarak, bununla yıkanıp yorgunluğunu dinlendireceği gibi susuzluğunu dindireceği anlatılıyor. Arap dilinde «Şeytanülfelâ» yani çöl şeytanı, susuzluktur.

[13] Hazreti Eyyub, susuz bir çölde yorgun, nâçar düştüğü için harekete teşvik olunuyor. Bu sayede dertlerden kurtulacaktı.

[14] Bazılarına göre Hazreti Eyyub karısına yüz değnek vurmaya yemin etmiş, yeminini yerine getirmek için yüz sapı bir araya getirerek karısına indirmiş. Kur'an-ı Kerim böyle bir şeyden bahsetmemektedir. Mâna şu olsa gerektir: Hazreti Eyyuba, hasımlariyle mücadele ederken bir demet sap kullanması söylenmekle onun hilm ile hareket etmesi, emrolunmaktadır.

bulduk. O, ne güzel, ne şerefli bir kuldur ki daima Allaha döner, daima Ona sığınırdı. 45 kudretli ve basiretli kullarımız İbrahimi, İshakı ve Yakubu da an. 46 Biz onları, (*âhiret*) yurdunu daima hatırlamak gibi pâk bir hasletle, en öz, en temiz kullardan kıldık. 47 Onlar, nezdimizde, en güzide, en (*iyi insanlardandırlar*). 48 İsmaili, Elyasaı, Zülkifli de an. Bütün bunlar, en iyilerdendirler. 49 (*Bu Peygamberleri*) anmaktan (*maksat*) doğru dürüstlerin dönüp gidecekleri yerin en güzel yer olduğunu (*göstermektir*). 50 Onlar için o ebediyet uçmakları vardır ki kapıları onlara açıktır. 51 Orada yaslanırlar, türlü türlü, bol bol meyvalar, şaraplar, isterler. 52 Yanlarında gözlerini sakınan, (*kocalarından başkasına göz dikmeyen*), kendileriyle yaşıt (*eşler*) vardır. 53 İşte, hesap günü için, size va'dolunanlar, bunlardır. 54 Bunlar, Bizim öyle nimetlerimiz ki, kesilmez ve eksilmez. 55 (*Cennetliklerin akıbeti*) budur. Taşkınlıkların dönüp gideceği yer ise en kötü yerdir, 56 (*Orası*) cehennemdir! Oraya giderler, o ne kötü bir yataktır! 57 Bu (*böyle olacak*), onlara kaynar sular, (*buz gibi*) soğuk sular (*verilecek*). 58-59 Onlar için bundan başka çeşit çeşit azaplar da var, onlar belâya uğrayan güruhtur. Onlar rahat yüzü görmesinler, onlar ateşe girecekler. 60 Onlar (15): Hayır, belki siz rahat yüzü görmeyin. Bu hale bizi uğratan sizsiniz. Burası, ne çirkin bir karargâhtır, diyecekler. 61 Onlar yine: Tanrımız, diyecekler, kim bizim bu hale uğramamıza sebep oldu ise, onun, ateş içindeki azabını kat kat artır! 62 Onlar, ne oldu ki, derler, kötülerden saydığımız adamları burada görmüyoruz? 63 Biz onlarla istihza eder dururduk. Yoksa, bugün gözlerimiz onların üzerinden kaydı mı? (*Onları görmez mi olduk?*). 64 İşte hak budur: Cehennemlikler, birbirleriyle böylece, mücadele ederler.

BÖLÜM: 5 — ŞEYTANIN ÂDEME MUHALEFETİ

65 De ki: Ben yalnız, iğri yolun encamından korkutan (*bir Peygamberim*). Her eş ve ortaktan münezzeh olan, herşeye hâ-

[15] Konuşanlar, zayıf metbulardır. Kendilerini yoldan saptıranlara hitap ediyorlar. Belâya uğrıyan güruh bunlardı.

kim ve kahir olan bir Allahtan başka bir mabut yoktur. 66 Göklerle yerin ve aralarındaki herşeyin Tanrısı, yegâne galip olan, yarlığayıcı Tanrı Odur. 67 De ki: Bu pek büyük bir haberdir (16). 68 Siz Ondan yüz çeviriyorsunuz. 69 Benim, yüksek rütbeli ulular karşılıklı konuşurken neler geçtiğine dair bir bilgim yoktu (17). 70 Bana ancak, (*iğri yolun encamından*) apaçık korkutmaklığım vahyolunmaktadır. 71 Hani Tanrın meleklere: Ben çamurdan insan yaratacağım (18), 72 onu tamamlayıp ona

[16] Büyük haber, Hazreti Peygambere karşıgelen muhaliflerin izmihlâle uğrıyacakları müjdesidir.

[17] Yüksek rütbeli ulular, meleklerdir. Bunların ne konuştukları daha sonraki âyetlerde anlatılıyor.

[18] Âyetler arasındaki münasebete dikkat edilmelidir. Burada Hazreti Peygamberin risaletinden bahsolunuyor. Âdemin yaratılması ve meleklerin ona secde etmeleri, Hazreti Peygamberin gönderilmesini ve iyi, dürüst insanların onu kabul etmelerini temsil ediyor. Âdeme secde etmiyen şeytan insanları Allah yolundan ayıran, saptıran, muhalifleri gösteriyor. Ba's günü ise, muhalefetin muzmahil ve perişan olmasını remzetmektedir.

ruhumdan üfürdüğüm gibi hepiniz yere kapanıp ona secde edin! demişti. 73 Bunun üzerine bütün melekler hep birden secde ettiler. 74 Yalnız İblis secde etmedi, bunu kibrine yediremedi. Zaten kâfirlerdendi. 75 (*Hak Tealâ*) buyurdu: Ey İblis! İki elimle yarattığıma secdeden seni alıkoyan ne? Kibirlendin mi, yoksa kendini yücelerden mi gördün! 76 İblis, ben ondan daha iyiyim, (*daha şerefliyim*), beni ateşten, onu çamurdan yarattın, dedi. 77 Hak Tealâ buyurdu: Oradan çık git. Sen kovuldun: 78 Ceza gününe kadar lânetim de üzerinde olsun! 79 İblis, Tanrım, dedi, tekrar kaldırılacakları güne kadar bana mühlet ver. 80 - 81 Hak Tealâ buyurdu: Malûm olan vaktin devri gelinceye kadar sana mühlet verilmistir. 82 - 83 İblis dedi: Senin kudretin hakkı için, onların hepsini azdıracağım. Hâlis muhlis kulların müstesna! 84-85 Hak Tealâ buyurdu: Hak, Benim ve Ben hakkı (*doğruyu*) söylerim: Cehennemi herhalde seninle, sana tâbi olanlarla tamamiyle dolduracağım. 86 De ki: Ben, (*bu hidayet mukabilinde*) sizden, hiçbir mükâfat beklemiyorum. Ben size kendiliğimden birşey teklif edenlerden değilim. 87 Bu Kur'an âleme bir öğüttür. 88 Onun (*her dediğinin*) dosdoğru çıktığını, bir zaman sonra herhalde anlarsınız.

SÛRE: 39

ZÜMER SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 8 bölümdür, 75 âyettir.)

Konusu:

Zümer Sûresi, mü'minler zümreleriyle kâfirler zümrelerini, hakkı kabul edenlerle etmiyenleri bahis mevzuu ederek bunların âkıbetlerini anlatır.

Sûrenin birinci kısmında Allaha itaatten bahsedilir. Allaha itaat edenler, mü'minlerdir. Allaha itaat etmiyenler, kâfirlerdir. Sûrenin ikinci kısmı da, bunların ikisiyle meşgul olur. Üçüncü kısım Kur'anın mükemmel bir hidayet olduğunu göstererek dördüncü kısım onu reddedenlerin cezaya uğrıyacaklarını izah eder. Sûrenin beşinci kısmı, Kur'ana karşıgelmekte ısrar edenlerin başlarına gelmesi mukarrer felâketi def'edemiyeceklerini takrir ettikten sonra altıncı kısım nedamet ve tevbe edenleri daima kurtaran Allahın rahmetini hatırlatır ve günahkârların nevmit olmamaları lâzımgeldiğini gösterir. Sûrenin son iki kısmı, mü'minlerin de, kâfirlerin de âkıbetini izah eder.

İngiliz müsteşriklerinden Rodwell ile Miur bu Sûreyi, Mekke devrinin son-

larına doğru inen sûrelerden sayarlarsa da bu mütaleaları sağlam bir esasa istinat etmemektedir. Sûrei Şerifenin 10 uncu âyetinde Habeşistan hicretine işaret olunması Medine hicretine işaret sayıldığı için bu hataya düşülmüş ve ilki müsteşrikin, Sûrenin nüzul tarihini oldukça geç göstermelerine sâik olmuştur. Zümer Sûresi, Resuli Ekremin hayatına karşı herhangi suikasda işaret etmiyerek islâmiyete karşı vukubulan muhalefetlerden bahsetmesi, onun daha evvel nâzil olduğunu isbata kâfidir. Bu itibarla bu Sûre de, bu gruba mensup diğer sûreler gibi Mekke devrinin ilk devirlerine âittir.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — ALLAHA İTAAT

Bismi'llâhi'rrahman irrahîm

1 Kitabın vahyolunup gönderilmesi, yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Allah tarafındandır. 2 Biz sana kitabı hak ile vahyettik. Sen Allaha kulluk et ve Ona öz yürekle itaat et. 3 İyi bilin ki öz yürekle itaat, yalnız Allaha yaraşır. Allahı bırakıp başkasını yâr ve yardımcı edinerek "Biz mabutlara, ancak bizi Allaha daha fazla yaklaştırmaları için tapıyoruz„ (1) (*diyenlere gelince*) Hak Tealâ onların ihtilâf ettikleri şey üzerinde hükmedecektir. Hak Tealâ yalancılığa, nankörlüğe dadanmış kimseyi doğru yola iletmez. 4 Hak Tealâ oğul edinmeyi isteseydi, yarattıklarından dilediğini seçerdi (2). Onun şanı yücedir, münezzehtir, yegâne Allah Odur, herşeye hâkim ve kahir olan Odur. 5 Gökleri, yeri, hak ile yarattı. Gece ile gündüzü örter, gündüzü geceye ulaştırır. Güneşi, ayı (*emrine*) münkat etti. Herbiri, muayyen bir zamana kadar deveran ederler. İyi bilin ki, yegâne galip olan, daima yarlığayan (*Tanrı*) Odur. 6 Sizi bir tek varlıktan yarattı, eşini de yine ondan (*onun cinsinden*) yaptı. Sizlere davarlardan sekiz çift gönderdi (3). Sizi analarınızın karnında - bir yaradılıştan sonra

[1] Araplar, putları vasıtasiyle Allaha yaklaştıklarına inanırlardı. Putlara tapmak, Allaha eş, ortak katmaktır. Onun için müslümanlık putperestliği ret ve takbih eder.

[2] Hıristiyan münakkitler burada İsânın «Allahın Oğlu» olmasından bahsolunmadığını söylerlerse de yanılırlar. Çünkü Mekkî sûrelerde hıristiyanlığın bâtıl itikatları tenkit edilir. Nitekim Meryem Sûresi Mekkîdir. Burada hiçbir kimsenin kendisine Allaha karşı oğulluk gibi bir nisbeti izafe edemiyeceği kat'iyetle ifade olunuyor.

[3] 6 : 144 e bakınız. Bu davarların bilhassa anılmalarına sebep onların insana en yarıyan hayvan olmalarındandır.

tekrar bir yaradılışa sevkederek - üç kat karanlık içinde yarattı. İşte sizin Tanrınız budur. Mülk Onundur. Ondan başka tapacak yoktur. O halde Ondan, nereye dönüyor, nereye yüz çeviriyorsunuz? 7 Nankörlük ederseniz, şüphe yok ki Hak Tealâ sizden müstağnidir, (*her ihtiyacın fevkındedir*). Kullarının nankörlük etmesine razı olmaz. Şükrederseniz, (*sizin şükredici olmanızdan*) hoşnut olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez. Sonra dönüşünüz Tanrınızadır. O da size yine yaptığınızı haber verir. Çünkü Hak Tealâ, gönüllerde ne varsa hepsine hakkiyle vâkıftır. 8 İnsanın başı sıkıldı mı, (*kendisine bir dert erişti mi*) Tanrısına yalvarır, bütün varlığiyle Ona döner. Hak Tealâ, ona bir nimet ihsan etti mi, önce yalvarıp yakardığını unutur, *insanları* Allah yolundan saptırmak için Ona eşler, ortaklar katar. De ki: Bu nankörlük içinde kısa bir zaman için safa sür, çünkü sen, muhakkak, ateşlik olanlardansın! 9 (*Bu halde*

olan nankörler mi hayırlıdır) yoksa, gecenin saatlerinde Allaha itaat eden, secde ederek, ayakta durarak, âhiretten çekinen ve Tanrısının rahmetini uman mı (*daha hayırlıdır*). De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak tam akıllı insanlar, düşünür ve ibret alırlar.

BÖLÜM: 2 — MÜ'MİNLERLE KÂFİRLER

10 De ki: Ey iman eden kullarım! Tanrınıza karşı (*vazifelerinize*) dikkak edin. Bu dünyada iyilik edenler mutlaka iyilik görürler. Allahın toprağı geniştir. (*Felâketlere*) karşı dişlerini sıkıp göğüs gerenlere, mükâfatları hesapsız verilir. 11 De ki: Benden Allaha, öz yürekle itaat ederek kulluk etmek istenildi, 12 (*Allaha teslim*) olan müslümanların ilki olmak emredildi. 13 De ki: Tanrıma karşıgelecek olursam, korkunç bir günün azabından, korkarım. 14 De ki: Ben Allaha, öz yürekle itaat ederek kulluk

ederim. 15 Siz de Onu bırakıp dilediğinize ibadet edin. De ki: Husrana uğrıyanlar, kıyamet gününde, kendilerini de, ailelerini de, ziyana uğratanlardır. En âşikâr husran da budur. 16 Onların üzerini ateşten örtüler, altlarını ateşten örtüler sarar, Hak Tealâ bununla kullarını korkutur. Bana karşı vazifelerinize dikkat edin! Ey kullarım! 17 Putlara tapmaktan çekinerek Allaha dönüp Ona sığınanlar için müjde vardır. Kullarımı müjdele! 18 (*O kullarımı müjdele ki*) sözü dinlerler ve onun en güzeline ittiba ederler. Allahın hidayet ilettikleri bunlardır, tam, akıllı insanlar da bunlardır. 19 Azap hükmünü giymeğe lâyık olana gelince, ateşte olanı kurtarmak senin elinde midir? 20 Fakat Tanrılarına karşı vazifelerine dikkat edenlere, üzerinde daha yüksek makamlar bulunan yüksek makamlar var (4). Bunlar, onlar için yapılmıştır. Altlarından ırmaklar akar. Allahın va'di budur. Hak Tealâ, va'dinden asla dönmez. 21 Görmüyor musun ki Hak Tealâ gökten yağmur yağdırır, yeryüzünde ondan pınarlar vücuda getirir, sonra onunla çeşit, çeşit renkli ekinler çıkarır, sonra bunların rengi solar, onları sararmış görürsün. Sonra bunları ufalanan şeyler yapar (5). Muhakkak ki bunda tam akıllılar için ibretler vardır.

BÖLÜM: 3 — KUR'AN MÜKEMMEL BİR REHBERDİR

22 Hak Tealânın, gönlünü müslümanlığa açtığı için, Tanrısı tarafından nura kavuşan kimse (*katı yürekli kimse gibi midir?*) Hayır. Veyl o kimselere ki Allahı yâdetmeğe karşı yürekleri katıdır. Bunlar apâşikâr sapıklık içindedirler. 23 Hak Tealâ sözün en güzelini vahyetmiştir. (*Allahın vahyi*) her tarafı birbirini tutan, (6)

[4] Âyeti Kerime âhiret hayatının mütemadi bir terakki hayatı olduğunu göstermektedir. Çünkü doğru dürüst, iyi insanların ihraz edecekleri yüksek makamların üstünde daha yüksek makamlar vardır. İslâm dininin tasvir ettiği cennet, bu nihayetsiz terakki ve faaliyet yurdudur.

[5] Burada milletlerin encamına işaret olunuyor. Milletler vücut bulur, teali eder, inhitat eder, daha sonra muzmahil olurlar. Bu Âyet te müslümanlara teselli veriyor ve düşmanlarının muzmahil olacaklarına işaret ediyor.

[6] Burada Kur'an hakkında «Kitâben müteşabihen» buyuruluyor. Yani her âyeti diğerini teyit eder. Kur'an, yirmi üç sene içinde ceste ceste nazil oldu. Bu müddet içinde Resuli Ekremin yaşadığı şerait, başka hiçbir insanın hayatında tesadüf edilmiyecek derecede mütenevvidi. Bununla beraber Kur'anın hiçbir âyeti, diğer bir âyetiyle taarruz etmez. Bilâkis âyetlerin hepsi birbirini tasdik ve teyit eder. Hepsi birbirini tavzih ve tefsir eder. Sonra Âyeti Kerimede Kur'anın (mesani) olduğu beyan ediliyor. Çünkü Kur'an her mühim mevzuu tekrar tekrar irat eder. Bilhassa tevhit akidesini, daima tekrar eder.

herşeyi tekrar tekrar beyan eden, Kitaptır. Ondan, Tanrılarından korkanların tüyleri ürperir, yürekleri titrer. Sonra Allahı anmakla içleri açılır, yürekleri ferahlar. Allahın hidayeti. işte budur. Dilediğini ona iletir. Allahın şaşkınlık ve sapıklık içinde bıraktığına yol gösteren bir kimse bulunmaz. 24 Kıyamet günü azabın en yamanından kendini yüzü ile koruyan kimse, (*azaptan emin olan kimse gibi midir*?) Zalimlere, kazandığınızın cezasını çekin, tadın! denir. 25 Onlardan evvelkiler de (*Peygamberleri*) yalancı saydılar, farkında olmadıkları, ummadıkları yerden azap gelip onlara çattı. 26 Hak Tealâ da onlara dünya hayatında rüsva olmayı tattırdı Âhiret azabı ise daha yaman, daha süreklidir. Bilgili ve görgülü olsalardı, bunu anlar, ibret alırlardı. 27 Biz bu Kur'anda insanlar ibret alsınlar diye, herşeyden misal irat ettik. 28 (*İnsanlar her fenalıktan*) sakınsınlar diye Kur'anı Arap diliyle her türlü iğrilikten âzâde olarak (*gönderdik*). 29 Hak Tealâ, bir

misal irat buyurdu: Bir adamın (*kölenin*) huysuz ve birbiriyle müşterek birkaç efendisi var. Bir adamın da ortaksız tek bir efendisi var. Bu ikisinin halleri bir olur mu? Allaha hamdolsun. Fakat onların çoğu bilmezler. 30 Muhakkak ki sen de öleceksin, onlar da muhakkak ki ölecekler. 31 Sonra, kıyamet günü, Tanrınızın nezdinde, karşı karşıya gelecek, davalarınızı anlatacaksınız!

CÜZ: 24

BÖLÜM: 4 — MUHALEFET RÜSVA OLACAK

32 Allaha karşı yalan söyliyen, dosdoğru olanı reddeden kimseden daha zalim kim olabilir? Cehennemde, kâfirler için yer yok mu? 33 Dosdoğruyu getiren, onun getirdiği doğruyu tasdik edenlerse, işte fenalıktan sakınanlar bunlardır. 34 Onlar için Tanrıları nezdinde ne dilerlerse vardır İyilik edenlerin mûkâfatı budur. 35 Hak Tealâ bununla onların işledikleri en kötü işleri örtecek, işledikerinin en güzeli ile onlara mükâfat verecek. 36 Hak Tealâ, kuluna, yetmez mi? Onlar seni (*Allahtan*) gayrı taptıklariyle korkutırlar (7) Hak Tealâ kimi şaşırtır ve sapıklıkta bırakırsa onu doğru yola iletecek bir kimse bulunmaz. 37 Hak Tealâ herkimi de doğru yola iletirse onu şaşırtacak bir kimse yoktur. Hak Tealâ, yegâne galip olan; (*düşmanlarından*) öç alan Allah değil midir? 38 Onlara: Gökleri, yeri kim yarattı? diye soracak olursan, muhakkak ki, Allah yarattı, diyecekler. De ki: Allah bana bir dert iriştirirse, Allahı bırakarak taptıklarınız, Onun verdiği derdi, sıkıntıyı kaldırabilir mi? Yahut Hak Tealâ beni lûtuf ve rahmetine nail etmek dilerse onlar o lûtuf ve rahmete mani olabilirler mi? De ki: Allah bana yeter. Sığınmak ve dayanmak isteyenler, Ona sığınsınlar, Ona dayansınlar! 39-40 De ki: Ey kavmim! Gücünüz yettiği kadar benim aleyhimde uğraşın. Ben de elimden geldiği kadar uğraşacağım. Yakında rüsva edici azabın kime geleceğini, sürekli azabın hangimizin başına konacağını gö-

[7] Hurafelere itikat eden araplar putlarının, kendilerine inanmayanlara zarar vereceğine inanırlardı. Burada bu hale işaret olunuyor.

rüp anlıyacaksınız (8)! 41 Biz sana Kitabı, insanlar için, hak ile indirdik. Herkim doğru yola gelirse, kendi için yol bulur. Herkim saparsa yine kendi zararına sapmış olur. Sen onların üzerinde vekil değilsin.

BÖLÜM: 5 — AZAP TAHAKKUK EDECEK

42 Hak Tealâ, ölüm vaktinde, canları alır; ölmeyenin de uyku zamanında canını alır. Eceli gelen canı tutar; gelmeyeni, eceli gelinceye kadar salıverir. Bunda düşünen insanlar için ibretler vardır. 43 Yoksa onlar, Allahtan başkasını, kendilerine şefaatçi mi edindiler? De ki: Hiçbir şeye malik olmıyan, hiçbir şeyi anlamıyan bu şeylerden mi (*şefaat umuyorsunuz?*) 44 De ki:

[8] Burada iki çeşit azaptan bahsolunuyor. Birincisi rüsva edici azap ki, bu dünyada erişir, ikincisi sürekli azap ki, âhirete mahsustur. Birincisinin tahakkuku ikincisinin de tahakkukuna delildir.

Bütün şefaat Allahındır. Göklerle yerin saltanatı Onundur. Nihayet Ona varıp döneceksiniz 45 Herne zaman (*Hak Tealânın birliği anılır*), Onun bir tek olduğu anlatılırsa âhirete inanmıyanların yürekleri tiksinir, canları sıkılır. Allahtan başka (*mabutları*) anılırsa yüzleri güler, kalpleri hemen sevinçle dolar. 46 De ki: Allahım! Göklerle yeri yaratan, görünen, görünmeyen herşeyi bilen Tanrım! Kullarının arasındaki ihtilâf üzerinde hüküm verecek yalnız Sensin! 47 Yerde ne varsa hepsi, bir misliyle beraber zalimlerin olsa, kıyamet günü uğrıyacakları yaman azaptan (*kurtulmak için*) feda ederlerdi. Onların hiç düşünmedikleri (9) Allah tarafından kendilerine apaçık görünecek. 48 Onların işleyip kazandıkları işlerin kötülükleri gözlerinin önüne gelecek; istihza ettikleri şey kendilerini sarack!. 49 İnsanın başı derde girdi mi, Bize yalvarır. Sonra tarafımızdan ona bir nimet verdik mi: İşgüzarlığım yüzünden, kazanmanın yolunu bildiğimden dolayı (*buna erdim*), der. Yani nimetleri kendi marifetinin eseri sayar. Hayır (*o nimet*), bir imtihandır. Fakat onların çoğu bunu bilmezler. 50 Onlardan evvelkiler de bu sözü söylemişlerdi de kazandıklarının kendilerine hiçbir faidesi dokunmamış, 51 (*bilâkis*) kazandıkları kötülüklerin vebaline uğramışlardı. Bunların içinden zulmedenlerin başlarına, kazandıkları kötülüklerin vebali yakında gelecek ve bunlar kaçıp kurtulamıyacaklar (10). 52 Bilmiyorlar mı ki Hak Tealâ rızkı dilediğine bol bol verir, (*dilediğine*) darlaştırır. Bunda iman edenler için ibretler vardır.

BÖLÜM: 6 — İLÂHİ RAHMET

53 De ki: Ey kendi öz canlarına karşı haddi aşarak hareket eden kullarım! Allahın rahmetinden ümidi kesmeyin. Hak Tealâ bütün kusurları bağışlar. Çünkü O yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır

---

[9] Onların düşünmedikleri, bu yeryüzünde kuvvet ve kudretlerinin izmihlâli, ahrette yaptıkları kötülüklerle karşılaşmalarıdır.

[10] Bu Âyeti Kerime Mekkelilerin uğrıyacakları âkıbeti son derece açık bir surette anlatıyor.

(11) 54 Azap gelmeden Tanrınıza dönüp Ona sığının, Ona teslim olun. Sonra (*kurtulmak için*) yardım görmezsiniz! 55 Tanrınız tarafından indirilen en güzel söze, bu Kur'ana, siz farkında olmadan azabın birdenbire gelmesinden evvel, tâbi olun, 56-57 ki, bir kimse: "Allaha karşı yaptığım kusurlar yüzünden, eyvah, bana yazık oldu, şüphe yok ki ben istihza edenler arasında idim„ demesin; yahut "Hak Tealâ bana hidayet nasip etseydi. ben de (*fenalıktan*) sakınanlar arasında olurdum„ diyecek. 58 Yahut azabı gördüğü zaman: "Keşke bir kera daha! (*geri*) dönmek olaydı da iyi işler işleyenlerden olaydım!„ demesin, 59 (*Ona denilecek ki*) Evet, âyet-

[11] Her dinde Allahın rahmet ve muhabbeti bahis mevzuu edilir. Fakat Allahın rahmet ve muhabbeti, en hakiki, en ameli ifadesini müslümanlıkta bulur. Dünyada hiçbir din, bu Âyetin verdiği teselli ve ümidi veremez. Âyeti Kerime, Allahın herşey sığan herşeyi kavrayan rahmeti karşısında işlenen bütün kusurların ehemmiyetini kaybedeceğini, ve her insanın bu İlâhî rahmetten istifade edeceğini gösteriyor.

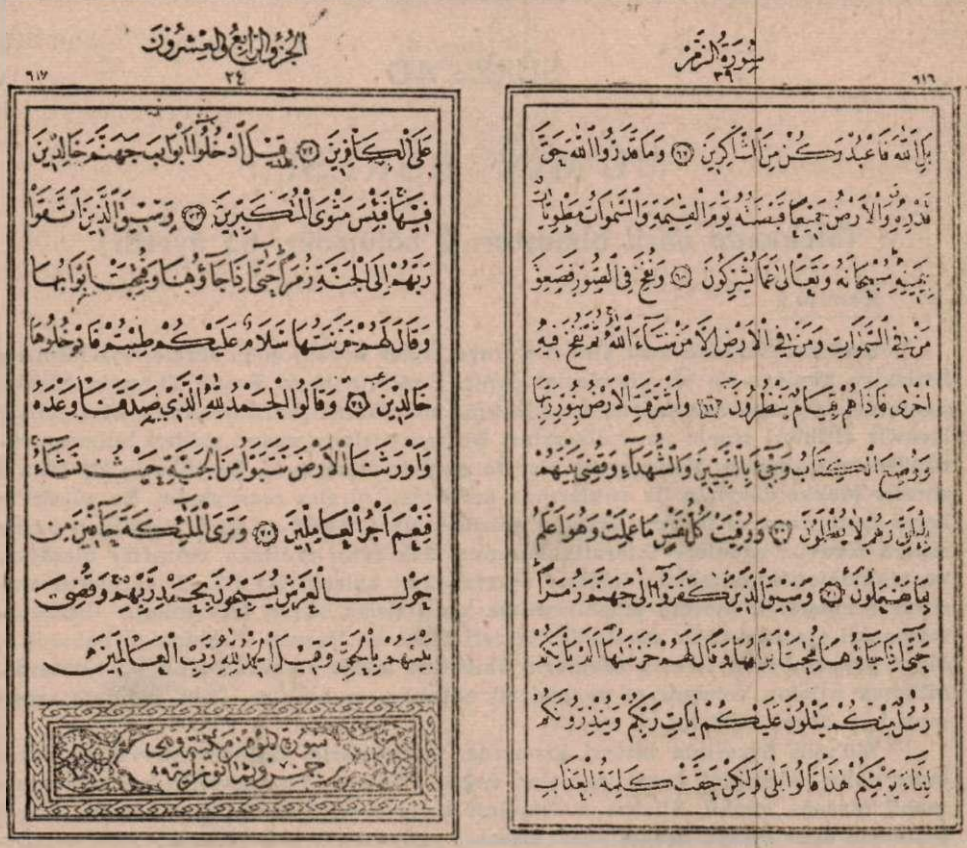
lerim sana geldi de sen onları yalan saydın. Onlara inanmayı kibrine yediremedin ve kâfirlerden biri oldun! 60 Kıyamet günü, Allaha karşı yalan söyliyenlerin yüzünü kapkara görürsün. Cehennemde (*imanı*) kibirlerine yedirem'yenler için yurt mu yoktur? (*Elbet vardır*). 61 Hak Tealâ, fenalığa karşı sakınanları, kurtuluşlarına sebep olan imanla, necata erdirir, onlara fenalık dokunmaz ve hiçbir tasaya, bir hüzne uğramazlar. 62 Hak Tealâ, herşeyi yaratandır. Herşey, Onun tasarrufu altındadır. 63 Göklerle yerin bütun idaresi, Onun elindedir. Allahın âyetlerine inanmıyanlarsa.. İşte onlar ziyankârlardır.

BÖLÜM: 7 — SON HÜKÜM

64 De ki: Bana Allahtan başkasına ibadet etmeyi mi emrediyorsunuz, siz ey cahiller! 65 Sana da, senden evvel gelenlere de vahyolundu ki: (*Allaha*) eş, ortak koşacak olursan, bütün yaptığın, işlediğin beyhude olur. Muhakkak ki ziyankârlardan olursun! 66 Belki yalnız Allaha kulluk et ve şükredenlerden ol! 67 Onlar, Allahın (*kudret ve azametini*) lâyık olduğu gibi takdir etmediler. Kıyamet günü, bütün arz, Onun kabzasında olacak, gökler, sağ elinde toplanıp bükülecek, Onun şanı yücedir, onların bütün isnatlarından münezzehtir. Ona koştukları bütün eş, ortaklardan yüksektir, üstündür. 68 Sûr üfürülünce, Allahın dilediğinden başka göklerde, yerde ne varsa hepsi, biyhuş düşer. Sonra sûr bir kere daha üfürülür, onlar da hemen ayağa kalkarak bekleşirler. 69 Yeryüzü, Tanrısının ışığiyle aydınlanır, kitap ortaya konur; Peygamberler, şahitler getirilir; aralarında dosdoğru hükümle işler olur, biter ve onlar asla gadre uğramazlar. 70 Herkese yaptığı işin karşılığı tastamam verilir. Zaten Hak Tealâ, onların yaptıklarını en iyi bilendir.

BÖLÜM: 8 — HER ZÜMRENİN ÂKIBETİ

71 Kâfir olanlar, bölük bölük, cehenneme sürülürler. Cehenneme varıp, onun kapıları açılınca, cehennem bekçileri de onlara: İçinizden, Tanrınızın âyetlerini size okur, sizi bugününüze kavuşmaktan korkutur, Peygamberler gelmedi mi? derler. Onlar, evet,

geldi, derler; fakat azap hükmü, kâfirlere hak oldu. 72 Onlara: Cehennemin kapılarından girin. Orada daim kalın. Mütekebbirlerin yurdu, ne kötü yurttur! denecek! 73 Tanrılarına karşı vazifelerine dikkat edenler de, bölük bölük, Cennete götürülürler. Cennete varıp onun kapıları açılınca, Cennet bekçileri de onlara: Sizlere selâm olsun! Saadete erdiniz. Cennette daim kalmak üzere girin, derler. 74 Onlar da diyecekler: Allaha hamdolsun ki bize karşı va'dini yerine getirdi. Bizi arza vâris kıldı. Cennetin dilediğimiz yerine konuyoruz (12). Çalışanların mükâfatı ne güzeldir. 75 Melekleri, arşın etrafını kuşatmış, Tanrılarını överek Onu tenzih ederler görürsün. Aralarında hak ile hükmolunur ve bütün âlemleri yaratan Allaha hamdolsun! denir.

---

[12] En makûs şerait içinde tebliğ olunan bu Ilâhî müjde ne kadar süratle tahakkuk etti. Yirmi sene sonra müslümanlar arza, yani mev'ut arz olan Filistine vâris olduktan başka Irak taraflarına da vâris oldular. Bu İlâhî müjdenin dünyevî kısmı tahakkuk ettikten başka uhrevî kısmı da ayrıca tahakkuk etti.

SÛRE: 40

MÜ'MİN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 9 bölümdür, 85 âyettir).

Konusu:

Kırkıncı Sûreden kırk altıncı Sûreye kadar devam eden sûreler Hâ Mim ile başlar ve bunlara Hâ Mim'li sûreler denir. Bunların hepsi Resuli Ekremin Mekke devrinde en fazla muhalefetle karşılaştığı, müşriklerin müslümanlara karşı bilfiil tecavüz ettikleri sırada nazil olmuştur. Bu tecavüzlerin azamî şiddeti bulması yüzünden müslümanlar Habeşistana hicrete mecbur olmuşlardı. Bu itibarla Hâ Mim'li sûreler Mekke devrinin ilk sıralarında nazil olan sûreler arasındadır. Bu sûrelerin hepsi de tecavüz ve tazyike uğrıyan müslümanlara teselli ve ümit verdikten başka onlara tecavüz edenlere ihtaratta bulunur, hakikatin mutlaka muzaffer olacağını ve muhalefetin muhakkak inhilâle uğrıyacağını anlatır. Hâ Mim'li sûrelerin arasındaki müşterek mevzu, müslümanlığa karşı gelen bütün kuvvetlerin herhalde muzmahil olacağıdır. Bu sûrelerde Hazreti Musâ ile Hazreti İbrahimden bahsedilir, diğer peygamberleri tekzip edenlerin âkıbetine işaret olunur. Bütün bu sûrelerde, bilhassa Allahın vahdaniyet ve kudreti anlatılır, muhalifler, İlâhî rahmete sığınmak için davet edilirler.

Mü'min Sûresinin birinci kısmında, mü'minlerin, düşman kuvvetine bakıp onun galip geleceğini zannetmemeleri haber verilerek bu kuvvetin yakında muzmahil olacağı, çünkü Allahın mü'minleri himaye ettiği anlatılır. Sûrenin ikinci kışmında ayni mevzu devam eder, bilhassa müşriklerin pek yakında inhilâle uğrıyarak feci bir âkıbete uğrıyacaklarına ehemmiyet verilir. Daha sonraki üç kısım, ayni ihtarı tekrar ederek Hazreti Musânın kıssasına işaret ederler. Altıncı kısım, Allah tarafından gönderilen peygamberlerle onlara iman edenlerin, düşmanlarına karşı Allahın himayesine mazhar olduklarını izah eder; yedinci kısım, Allahın kudretini göstererek ona göre hiçbir şeyin imkânsız olmadığını, anlatır. Son iki kısım, muhaliflere karşı İlâhî ihtarları tekrar ederek onların izmihlâle uğramak üzere olduklarını söyler.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — MÜ'MİNLERİN HİMAYESİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Hâ, Mim. 2 Kitabın vahyolunup gönderilmesi, yegâne galip olan, herşeyi hakkiyle bilen Allah tarafındandır. 3 Günahı yarlığayan, tevbeyi kabul eden, cezayı şiddetle veren; ihsanı, atâsı

bol olan (*Tanrı*) Odur (1). Ondan başka tapacak yoktur. Dönüş Onadır. 4 Kâfir olanlardan başkaları Allahın âyetleri üzerinde mücadele etmez, karşı durmaz. Bunların şehirlerde dolaşmaları, geçinmeleri, seni aldatmasın. 5 Nuh kavmi de, ondan sonra gelen fırkalar da, daha evvel (*peygamberleri*), yalancı saydılardı. Bu milletlerden herbiri, . Peygamberini yakalayıp (*öldürmek*) istedi. Bunlar, hakkı yok etmek için bâtılı ileri sürerek onunla çene çalıp durdular. Ben de onları enseledim. (*Kahrıma uğrattım*). Verdiğim ceza nasıldı? 6 Böylece, kâfir olanların ateşlik oldukları hakkındaki söz ve hüküm yerini buldu. 7 Arşı taşıyanlar, (2) onun etrafında bulunanlar. Tanrılarını överek şanını tenzih ederler, Ona inanırlar ve iman edenler için Allahın himayesini dilerler: (*Ulu*) Tanrımız! Rahmetin ve ilmin herşeyi kavramış ve kaplamıştır (3). Sana dönüp sığınanlar, Senin yolunda yürüyenlere himayeni ihsan et. Onları cehennem azabından koru; derler. 8 (*Ulu*) Tanrımız! Onları, va'dettiğin ebediyet ocaklarına sok. Babalarından, zevcelerinden, zürriyetlerinden iyilik edenleri de onlarla beraber kıl. Yegâne galip olan, herşeyi hikmetle çeviren Sensin! 9 Onları kötülüklerden sıyanet et. Herkimi, bugün, kötülüklerden sıyanet edersen, rahmetine kavuşmuş olur. En büyük saadet te budur.

BÖLÜM: 2 — MUHALEFET AKAMETE UĞRIYACAK

10 Kâfirlere: "Siz imana davet olunduğunuz halde küfrettiğiniz için Allahın size karşı buğzu, bugün, öz nefsinize buğzunuzdan

---

[1] Allahın burada sayılan dört sıfatından birincisi, ikincisi ve dördüncüsü Allahın af ve merhametine ve ihsanına işaret ettiği halde yalnız bir sıfatı Onun günahkârları cezalandırdığını anlatıyor. Bu da İlâhî rahmetin galip olduğunu göstermektedir.

[2] Arşı taşıyanların maddî birşeyi taşımadıkları besbellidir. Bunlar, İlâhî kudrete karşı bir mesuliyeti taşıyorlar, yani İlâhî kudretin tezahürlerine karşı birer vazife yüklenmişlerdir. Bunlar, dünya işlerine müekkel olan meleklerdir. Arşın etrafında bulunanlarsa, daha fazla kurbiyete nail olanlardır. Dünyaya müekkel olan melekler, İlâhî iradeyi bunlardan telâkki ederler. «69 uncu sûrenin 17 inci âyetine ait nota bakınız» Âyeti Kerimenin aslında meleklerin iman edenlere mağfiret isteyecekleri beyan olunuyor. Bundan murat onların İlâhî himayeye mazhariyetleri ve bu suretle cihana hâkim olan maddî ve manevî kanunların onları bâtıla karşı sıyanet etmesidir. Bu Sûrei Şerifenin 55 inci âyetine de bakınız.

[3] Burada İlâhî ilim ve rahmetin herşeyi kapladığı beyan buyuruluyor. Başka hiçbir dinde İlâhî rahmetin bu vüs'ati ifade olunamamıştır.

daha şiddetlidir.„ (4) diye nida olunacak. 11 Onlar: "Tanrımız! derler, bizi, iki kere öldürdün, iki kere dirilttin (5). Biz de kusurlarımızı itiraf ettik. Buradan çıkmak için bir yol var mıdır? 12 (*Bu uğradıklarınızın sebebi budur ki*), yalnız Allaha dua edildiği zaman kâfir olurdunuz, Ona eş, ortak koşulduğu zaman inanırdınız. Artık hüküm, yüksek, büyük Allahındır. 13 Size âyet-

---

[4] Burada bahis mevzuu olan buğuz ve nefret, kâfirlerin, kötü amellerinin neticeleri, gözleri önüne gelince, kendilerinden duyacakları nefrettir. Kötülüğe düşkün olan günahkârlar, kendi nefislerinden bu derece tiksinirlerse bütün kutsiyet ve taharetin menbaı olan Zâti Kibriyanın bu hareketlere karşı buğzu, şüphe yok ki, hudutsuz olur. Cenabı Hakkın bu çeşit mücrimleri hemen cezaya uğratmaması rahmetinin genişliğindendir

[5] Birinci ölüm, bu dünyadaki hayatın nihayet bulmasını ifade eden ölümdür. İkinci ölüm, öteki hayatın cehennemi olan ruhânî ölümdür. İki hayatın biri tabiî hayat, ikincisi de uhrevî hayattır.

lerini gösteren, gökten size rızık indiren, (6) O (*Tanrıdır*). Ancak Ona dönen, Ona sığınanlar, ibret alırlar, hatırlarlar. 14 Artık, kâfirler, istemeseler de Allaha dua et, Ona öz yürekle itaat et. 15 Dereceleri yükselten, kudret arşının sahibi, insanları kavuşma günü ile korkutmak için, vahyini (7) kullarından dilediğine, kendi emriyle telkin eder 16 O (*telâkî günü*) onlar, meydana çıkarlar, onların hiçbir şeyi Allaha gizli kalmaz (8). Bugün mülk kimindir? Bir olan, herşeye hâkim ve kahir olan Allahındır. 17 Bugün herkes ne kazandiyse ona göre ceza görür. Bugün asla haksızlık yoktur. Hak Tealâ hesapları çarçabuk görür. 18 Onları, yaklaşmakta olan günle korkut. O gün, yürekler, gırtlaklara dayanır, içleri keder kaplar (9). Zalimlerin ne candan bir dostu, ne de sözü dinlenir bir şefaatçisi bulunmaz. 19 Hak Tealâ hain gözlülerin bakışlarını, kalplerde gizlenen herşeyi bilir. 20 Allah, hak ile, hükmeder. Ve herşey olur, biter. Onların Allahı bırakıp taptıkları mabutlar, hiçbir hüküm veremezler, herşeyi, işiten, gören, Allahtır.

BÖLÜM : 3 — MUSÂ VE FİRA'VUN

21 Onlar yeryüzünde gezip kendilerinden evvel gelen, daha güçlü, daha kuvvetli, yeryüzünde eserler bırakmış (10) kimselerin, âkıbetini görmüyorlar mı? Hak Tealâ onları günahları yüzünden azap ile kahretti ve onları Allahın (*azabından*) koruyan bulunmadı. 22 Bunun sebebi, onlara, Peygamberleri en açık bürhanlarla geldikleri halde onların bunları reddetmeleri idi. Bunun

---

[6] Gökten rızık gönderilmesinden murat, rızkın esbabını, vesaitini göndermektir. Bu rızkı, bu rızkın esbap ve vesaitini ne putlar, ne de Allaha koşulan şerikler temin edemez. Yahut gökten gönderilen rızıktan murat, ruhânî rızıktır.

[7] Nassı Kerimde «ruh» kelimesi kullanılmıştır. «Ruh» kelimesinin «vahy» manasına geldiğini, bu âyet, kat'iyetle gösteriyor. Can, manasında olan ruh, Allahın her insana bahşettiği bir şeydir. Halbuki burada bahis mevzuu olan ruh, Allahın kullarından dilediğine ihsan ettiği İlâhî vahydir Vahyin hedefi, insanları, iğrı yolun encamından korkutmaktır, onları âhiret cezasından sakınmaya davettir. Onun için burada ruh, vahy manasındadır

[8] Kıyamet günü insanların dünyada gizledikleri herşey meydana çıkacak, hiçbir şey gizli kalmıyacaktır. Daha sonraki âyetler bunu daha fazla tavzih ediyor.

[9] Müşrikler, Mekkenin fethi günü bu hale uğramışlardır.

[10] Eserlerden murat, büyük binalar, müstahkem kalelerdir. (Camiülbeyan).

lerine, Hak Tealâ da onları kahretti. Çünkü Hak Tealâ kuvvetli, (*suçluların*) cezasını vermekte şiddetlidir. 23 Biz Musâyı âyetlerimizle ve en açık bürhan ile, 24 Fir'avuna, Hâmâna ve Karuna gönderdik (11). Onlar da (*Musâ için*) büyücüdür, yalancıdır, dediler. 25 (*Musâ onlara*) Bizim tarafımızdan hakkı getirince onlar "(*Musâ*) ile beraber iman edenlerin oğullarını öldürün, kadınlarını diri bırakın.„ (12) dediler. Kâfirlerin bütün hiyleleri, bütün didişmeleri boştur, (*beyhudedir*). 26 Fir'avun, bırakın, dedi, Musâyı öldüreyim de varsın Tanrısını çağırıp Ona

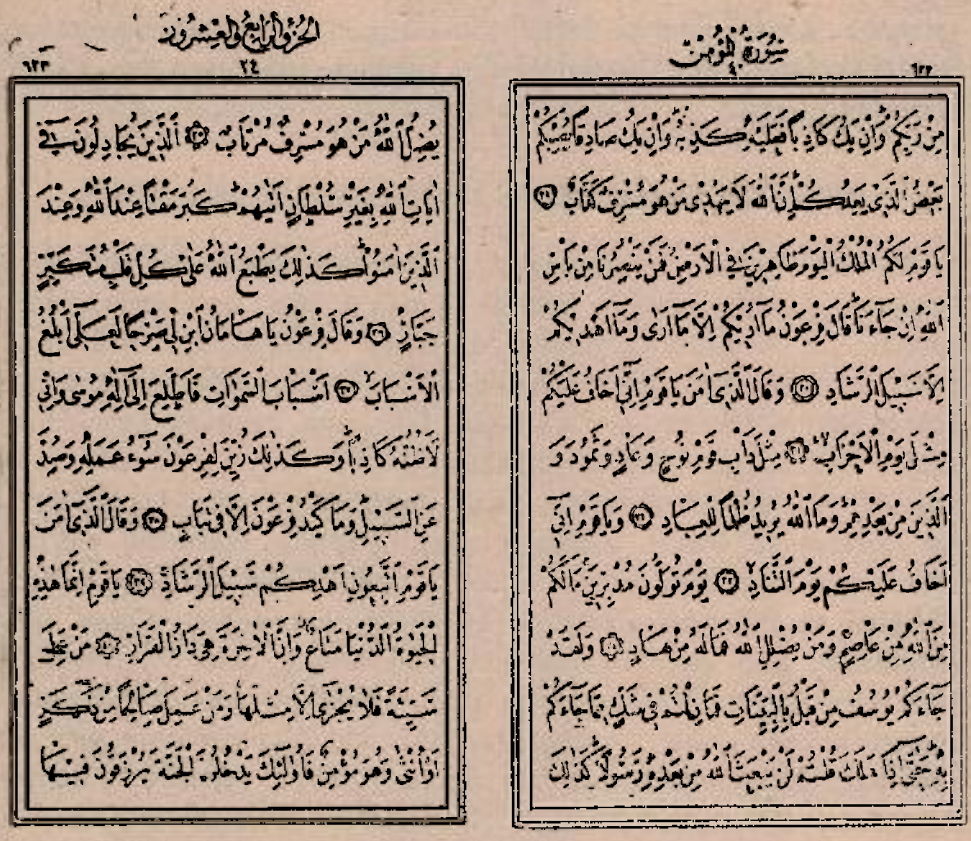
[11] Hazreti Musânın Fira'vuna, Hamana, Karuna hep birden risaletini tebliğ ettiği kastolunmuyor. Maksat, Musâya karşı gelen en belli başlı şahsiyetlerin bunlar olduğunu göstermektir. Karun, İsrail oğullarındandı ve Musanın nübüvvetine karşı gelmişti.

[12] Maksat bu üç kişinin bir olup Musâya böyle cevap verdiklerini beyan etmek değildir. Daha sonraki âyetler de, burada konuşan şahsiyetin Fira'vun olduğunu gösteriyor. Haman da ona bu fikri vermişti. Fira'vun ile Haman adlariyle anılmakta, Karundan bahsedilmemektedir.

yalvarsın. Onun dininizi değiştirmesinden, arzda fesat çıkarmasından korkuyorum. 27 Musâ: Hesap gününe inanmıyan her kibirli insandan, Tanrım ve Tanrınız olan (*Allaha*) sığınırım! dedi.

BÖLÜM: 1 — FİRA'VUNUN KAVMİNDEN BİR MÜ'MİN

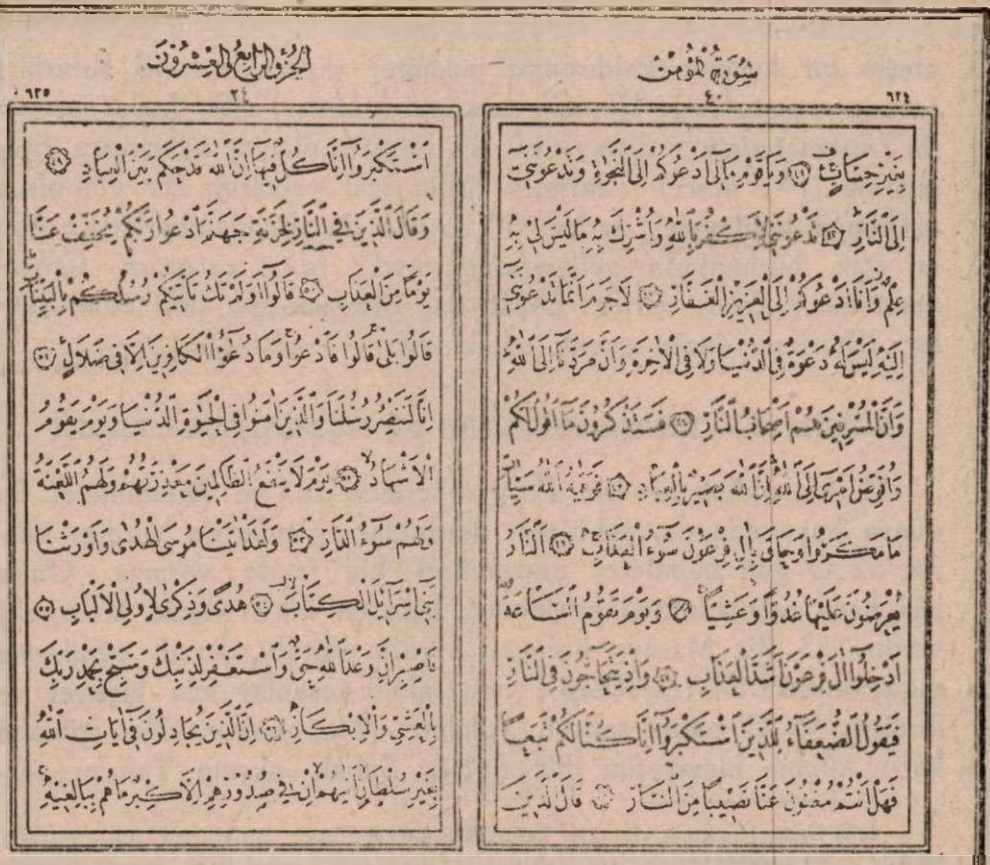
28 Fir'avunun akrabasından, imanını gizleyen bir mü'min: "Tanrım, Allahtır! dediği için bir adamı öldürür müsünüz? Halbuki o size Tanrınız tarafından en açık bürhanları getirdi. Yalancı ise, yalanının vebali kendine aittir. Doğru söylüyorsa, onun size va'dettiği (*azabın*) hiç olmazsa, bir kısmı başınıza gelir. Hak Tealâ, haddi aşan, yalana dadanan kimseyi doğru yola asla iletmez. 29 Ey kavmim! Bugün saltanat sizindir Bugün (*yurdunuzda*) galipsiniz! Fakat Allahın cezası başımıza gelecek olursa, Ona karşı bize kim yardım eder?„ dedi. Fır'avun, "size ancak bildiğimi ve münasip gördüğümü söylüyorum. (*Size re'yimi bildiriyorum*). Ben ancak doğru yol gösterirım.„ dedi 30 31 Mü'min olan adam: Ey kavmim! dedi, Nuh kavmi, Âd kavmi, Semud kavmi, ondan sonrakiler gibi milletlerin başına gelenin sizin başınıza gelmesinden, sizin de o güruhun uğradığına uğramanızdan korkuyorum. Hak Tealâ, kullarına asla zulüm istemez. 32 Ey kavmim! Sizin, feryat edip çağrışacağınız, (*birbirinizden yardım dileneceğiniz*), arka verip döneceğiniz günden endişe ediyorum. (*Size acıyorum*). 33 (*O gün*) sizi Allahın (*azabından*) koruyacak yoktur. Hak Tealâ kimi şaşırtırsa, onu doğru yola iletecek bulunmaz. 34 Daha önce size, Yusuf, en açık bürhanlarla gelmiş, siz onun getirdiğini şüphe ile karşılayıp durmuş, nihayet o vefat edince: "Hak Tealâ ondan sonra hıçbir Peygamber gönderecek değildir!„ demiştiniz. Hak Tealâ, haddi aşan, şüpheye dalan, kendilerine gelen hiçbir bürhana dayanmaksızın Allahın âyetleri hakkında mücadele eden, (*çene çalıp duran*) kimseleri işte böyle şaşırtır 35 (*Allahın âyetleri hakkında böylece çene çalanların*) bu hareketi, Allahın nezdinde de, iman edenler nezdinde de en büyük nefretle karşılanırlar Hak Tealâ her kibirli, zorbanın kalbini böylece mühürler. 36-37 Fir'avun, Hâmâna: "Hâmân, dedi: bana yüksek bir kule yap ki belki yük-

selme yollarını bulur, göklere yükselme yollarına varır, Musânın Tanrısını görürüm. Fakat Musânın yalancı olduğunu sanıyorum.„ Böylece Fir'avuna işlediği kötülükler hoş göründü ve kendisi doğru yoldan çevrildi. Fir'avunun bütün hiylesi, (*bütün didişmesi*), sonunda, husrana uğramaktan başka bir işe yaramadı.

BÖLÜM: 5 — FİRA'VUN KAVMİNDEN BİR MÜ'MİN

38 (*Fir'avun kavminden*) Mü'min olan (*kimse*): Ey kavmim! dedi, siz bana tâbi olun: sizi dosdoğru yola iletirim. 39 Ey kavmim! Bu dünya hayatı, muvakkat bir geçinmeden, bir eğlenceden ibarettir. Âhiretse karar yurdudur. 40 Kim bir kötülük işlerse, o nisbette cezasını çeker. Fakat erkek olsun, kadın olsun, herkim mü'min olarak doğru dürüst işler işlerse, işte onlar, Cennete girerler, orada sayısız, hesapsız rızklara nâil olurlar. 41 Ey kav-

mim! (*Ne gariptir ki*) ben sizi kurtuluşa çağırdığım halde siz beni ateşe davet ediyor, 42 beni Allahı tanımamağa, bilmediğim, şeyleri Allaha eş, ortak katmağa çağırıyorsunuz. Bense sizi yegâne galip olan, (*kullarını daima*) yarlığayan (*Allaha*) davet ediyorum. 43 Şüphe yok ki, sizin beni tapmağa davet ettiğiniz (*şeyler*), dünyada da, âhirette de, (*adı, sanı*), değeri olmıyan şeylerdir. Hepimizin dönüşü Allahadır. Haddi aşanlar, cehennemlik olanlardır. 44 Yakında benim bu dediklerimi hatırlıyacak, (*bunların doğdoğru olduğunu anlıyacaksınız*). Ben işimi Allaha ısmarladım. Hak Tealâ, kullarının her halini görür. 45 Hak Tealâ, onu, onların hiyle ve fesatlarının şerrinden korudu ve Fir'avunculara azabın en kötüsü sardı. 46 Onlar, her sabah akşam, ateşe karşı getirilecekler, saatin hulûl ettiği gün: Fir'avunculara azabın en kötüsüne sokun! denilecek. 47 Onlar ateşte birbirleriyle çekiştikleri zaman, zayıflar, (*ileri gelen*) kibirlilere: Biz size tâbi idik. Üzerimizden

ateşin bir kısmını kaldıramaz mısınız? diyecekler. 48 Kibirliler (*cevap verecekler*): Hepimiz ateşteyiz! Hak Tealâ, kullar arasında *(hükmetmiştir!)* diyecekler. 49 Ateşte olanlar cehennem bekçilerine: (*Ne olur!*) Tanrınıza bizim için yalvarın. Bir gün olsun azabımızı hafifletsin! derler. 50 Onlar da: Peygamberleriniz size en açık bürhanlarla gelmiyorlar mıydı? (*diye sorarlar. Cehennemlikler:*) Evet, derler. Onlar da, öyle ise siz dua edin! derler. Kâfirlerin duası, ancak sapıklıktır.

BÖLÜM: 6 — PEYGAMBERLERE VE MÜ'MİNLERE YARDIM

51 Muhakkak ki Biz Peygamberlerimize ve Mü'minlere, bu dünya hayatında da, şahitlerin durdukları günde de yardım ederiz. 52 O gün zalimlere, mazeretleri hiç fayda vermez. Onlar için hem merhametten kovulmak, hem en kötü yurda (*konmak*) vardır. 53 Biz Musâya hidayeti verdik. Kitabı, İsrail oğullarına miras kıldık. 54 (*O Kitap*), tam akıllı insanlar için hidayet ve ibrettir. 55 O halde sabret. Allahın va'di, haktır. Her günaha karşı Allahın himayesini dile (13). Sabah akşam Tanrını ana-

[13] Nassı Kerimde «İstağfir lizenbike» buyuruluyor. Bu Nazmi Celile burada ve 47 : 19 da tesadüf edilir. Hıristiyanlar bu iki Nassı Kerimi ileri sürerek Hazreti Muhammedin risaletini reddetmek isterler. Bu sözlerden Hazreti Peygamberin masum, yani günahtan, kusurdan azade olmadığını çıkarırlar. Günahsız olmıyan bir insanın başka insanları günahtan temizliyemiyeceğini iddia ederler. Hıristiyanların noktai nazarı budur

Bu münasebetle şunu hatıra getirmek icabeder: Kur'anın beş yerinde (2 : 129, 151, 3 : 163; 9 : 103; 62 : 2) Hazreti Peygamberin insanları tathir eden, günahlardan temizliyen bir insan olduğu ifade olunur. Kur'anı Kerimin her hangi bir âyetini, bu manaya muhalif bir surette tefsire imkân yoktur.

Kur'anın Hazreti Peygamberi, insanları günahlardan temizliyen bir insan olarak anması mücerret bir dava değildir. Bir hakikat, hem de tarihî bir hakikattir. Çünkü kendisi, ahlâksızlığın en derin bataklığına düşmüş olan insanları çıkarıp kurtarmış, günahların en kötüsünden temizlemişti. Bu böyle olduğuna ve Kur'anın bütün beyanatı biribirine uygun bulunduğuna göre Hazreti Peygamberin masum olmadığı iddia edilemez.

Bundan başka Kur'an, Hazreti Peygamberin, Allah yolunda dosdoğru yürüdüğünü. Allaha bütün varlığiyle teslim olduğunu beyan beyan eder. Kur'ana göre, Peygambere itaat, Allaha itaattir (4 : 80), Allahı sevenler, Peygambere dayanarak Allahın muhabbetini kazanırlar (3 : 30). Bütün bunlar, Peygamberin masum olduğunu, ona hiçbir günah isnat olunmıyacağını gösterir.

Bu böyle olduğuna göre «İstağfir lizebike» ne demek olur? Zenb, günah demek değildir. Günahın, arapça tam mukabili, «iism» dir.Zenb, kelimesi Zenebe

rak Onun yüce şanını tenzih et. 56 Kendilerine gelmiş hiçbir delil yok iken Allahın âyetleri üzerinde mücadele edenler yok mu, onların içinde, büyüklük taslamak hevesinden başka birşey yoktur. Fakat (*onlar, tasladıkları büyüklüğe*) hiçbir vakit eremiyeceklerdir. Sen Allaha sığın. İşiten, gören Odur. 57 Gökleri, yeri yaratmak, muhakkak ki, insanları yaratmaktan daha büyüktür. Fakat insanların çoğu bilmezler. 58 Görmiyen ile gören, iman edip doğru dürüst işler işliyenlerle kötülük edenler, bir olamazlar. Nekadar az düşünüp ibret alıyorsunuz! 59 (*Beklenen*) saat elbet gelecektir. Onda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu, inanmazlar. 60 Tanrınız buyurdu ki: Beni çağırın, Bana dua edin. Duanızı kabul edeyim. Muhakkak ki Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremiyenler, zillet içinde cehenneme girerler.

BÖLÜM: 7 — ALLAHIN İNSANLARA NİMETLERİ

61 Hak Tealâ (*O Allahtır ki*) geceyi, dinlenmeniz, sükûn bulmanız için; gündüzü, görmek için apaydınlık yarattı. Hak Tealânın, insanlar üzerindeki lûtfu, keremi, (*sayısızdır*). Lâkin insanların çoğu şükretmezler. 62 İşte sizin Tanrınız Bu Allahtır.

---

aslından gelir. İmam Ragıb der ki: **Zenbin** asıl manası, birşeyin kuyruğunu almaktır, onun için neticesi nahoş olan herşeye ıtlak olunur. **Zenb** kelimesi, dikkatsizlik, kabiliyetsizlik yüzünden ileri gelen kusurları, neticesi iyi olmıyan bütün eksiklikleri, şamildir.

İstiğfar kelimesine gelince manası mağfiret talebidir. İmam Ragıba göre bunun manası (ilbasuhu ma yasunuhu aniddenesi) yani «birşeye kirden sıyanet edecek birşey giydirmektir.» Yine İmam Ragıba göre Allahın gufranı veya mağfireti **kullarına, azaba karşı himayesini ihsan etmesidir.** Demek ki gufran, mağfiret ve istağfar kelimelerinde himaye ve sıyanet manası galiptir.

Kastalanî tarafından beyan olunduğuna göre bu sıyanet ve himaye iki şekilde olur: (1) İnsanı günahlar işlemekten himaye, (2) İnsanı günahın akıbetlerinden, günahın cezasından sıyanet.

Bu itibar ile günah işliyen bir insana göre istiğfar, afiv dilemeyi, günah işlemiyen bir insana göre, günah işlemekten himaye ve sıyaneti ifade eder.

Hazreti Peygamber insanları günahlardan kurtaran bir insan olduğu için onun kusurdan, günahtan istiğfar etmesi, her türlü günahı işlemeğe karşı Allahın sıyanet ve himayesini dilemek manasındadır. Resuli Ekrem, günah işlemeğe karşı daima Allahın himayesini, sıyanetini, dilediği için Allahın himayesine mazhar olmuş ve masum yaşamıştır. Allahın himaye ve sıyanetini dilemek, insan için en büyük kuvvet ve kudret menbaıdır. Onun için 3 : 16 da müstağfirler, sâbırlardan, salihlerden daha ileri mertebede gösterilmişlerdir. Çünkü bunlar Allahın sıyanet ve himayesini dileyerek ona nail olanlardır.

Herşeyi yaratan Odur. Ondan başka tapacak yoktur. Bu böyle iken nereye dönüyorsunuz? 63 Allahın âyetlerini inat ile inkâr edenler de böylece dönmüşler, (*haktan yüz çevirmişlerdi.*) 64 (*Hak Tealâ*) O Allahtır ki yeryüzünü size karargâh kıldı, semayı bir bina, (*bir kubbe*) yaptı. Size suret verdi ve en güzel suret (*üzere yarattı*). En temiz, en iyi şeyleri rızk olarak verdi. İşte sizin Tanrınız olan Allah budur. Bütün âlemleri yaratan Allahın namı mukaddes ve münezzehtir. 65 Daima yaşayan Odur. Ondan başka tapacak yoktur Ona öz yürekle itaat ve ibadet ederek kendisine dua edin! Bütün âlemleri yaratan Tanrıya hamdolsun! 66 De ki: Sizin Allahtan gayri taptıklarınıza tapmaktan, bana Tanrım tarafından gelen apaçık bürhanlarla, men'olundum. Bütün âlemleri yaratan Tanrıya inkıyatla, (*ihlâs üzere ibadetle*) emrolundum. 67 Sizi topraktan, sonra bir nutfeden, (*küçük bir hayat cürsumesinden*), sonra kan pıhtısından,

yaratan; sonra sizi çocuk olarak çıkaran, sonra yiğitlik çağına varmak için (*yetiştiren*), daha sonra ihtiyarlığa vardıran, Odur. İçinizde önceden ölenler de olur. Bunları, muayyen bir zamana erişmeniz ve (*Allahın birliğine*) akıl erdirmeniz için yapar. 68 Dirilten de Odur, öldüren de! Bir işin olup bitmesini istedi mi, Ona "ol!„ der, o da oluverir!

BÖLÜM: 8 — MUHALEFETİN SONU

69 Allahın âyetleri üzerinde mücadele edenlerin (*hakkı tanımaktan*) nasıl yüz çevirdiklerini görmüyor musun? 70-72 Kitabı reddedip tanımıyan, Peygamberlerimizle gönderdiğimizi yalan sayanlar, yakında anlıyacaklar, boyunlarında lâleler, zincirler (*olacak*), kaynar suya sürüklenecek, sonra ateşte cayır cayır yanacak: 73 sonra onlara: "Allahı bırakarak Ona koştuğunuz eş, ortaklar nerede?„ denilecek. 74 Onlar da: bizden kayboldular! Hayır, belki biz önce, hiç olan birşeye taparmışız! diyecekler. Hak Tealâ kâfirleri, böyle şaşırttı. 75 Bu (*akıbet*), sizin yeryüzünde nahak yere şımarmanızdan, şımarıklığınızı taşırmanızdandır. 76 Cehennem kapılarına girin. Orada daim kalın. Münkirlerin yeri, yurdu nekadar kötüdür! 77 (*Ya Muhammed!*) Sen sabret! Allahın va'di haktır. (*Muhakkak yerini bulacaktır*). Biz, sana, ya onlara karşı olan tehdidimizden bir kısmının tahakkukunu gösterir, yahut seni kendimize alırız, onlar da Bize dönerler. 78 Biz senden evvel de Peygamberler gönderdik. Onların içinde sana kıssalarını anlattıklarımız bulunduğu gibi kıssalarını nakletmediklerimiz de vardır. Bir Peygambere, Allahın izni olmaksızın, bir âyet getirmek yaraşmaz. Allahın emri geldiği zaman, hak ile hüküm verilir Ve o zaman münkirler ziyana uğrarlar.

BÖLÜM: 9 — MUHALEFETİN AKIBETİ

79 Hak Tealâ (*O Tanrıdır ki*), üzerlerine binmek, (*etlerinden*) yemek üzere, davarlar yarattı. 80 Onlarda sizin için, (*daha başka*) menfaatler de vardır. Onlarla gönlünüzün istediği yere varırsınız. (*Karada*) onların üzerinde (*denizde*) gemilerin

üzerinde taşınırsınız. 81 Hak Tealâ size âyetlerini, *(kudretinin bütün nişanelerini)*, gösteriyor. Siz Allahın âyetlerinden hangisini inkâr ediyorsunuz? 82 Onlar yeryüzünde gezip kendilerinden evvel gelenlerin hangi akıbete uğradıklarını görmüyorlar mı? Halbuki onlar sayıca bunlardan çok, (*kuvvetçe*) bunlardan güçlü kuvvetli, (*eserce bunlardan*) daha çok eserli idiler. Fakat onların bütün kazandıkları kendilerine yaramadı. 83 Onlara Peygamberleri en açık bürhanlarla geldikleri zaman, kendi bilgilerine dayanarak şımarmışlar, (*Peygamberlerle istihza etmişler*), onları da istihzalarının cezası sarmıştı. 84 Onlar Bizim cezamızı görünce: "Yalnız Allaha inandık. Ve Allaha kattığımız bütün eş ve ortakları tanımadık., dediler. 85 Onların ceza ve azabımızı görünce böylece iman etmeleri, onlara bir fayda vermedi. Allahın, kulları arasında, ötedenberi kanunu, hükmü budur. Kâfirler işte o zaman, ziyana uğrayacaklardır.

SÛRE: 41

Hâ Mim (Fussilet veya Secde) SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 6 bölümdür, 54 âyettir.)

Konusu:

Bu sûreye Hâ Mim sûresi denildiği gibi, Hâ Mim harfleriyle başlıyan diğer sûrelerden ayırd edilmesi için ona Fussilet ve Secde sûresi de denilir. Bu sûre, Hâ Mim harfleriyle başlıyan sûrelerin ikincisidir. Mevzuu, nüzul tarihini, daha evvelki sûrelerle münasebetini anlamak için Mü'min sûresinin mukaddimesine müracaat ediniz.

Sûrenin birinci kısmı hakkı kabul için davetî mutazammındır. İkinci kısmı, bâtılda ısrar edenlere ihtarlarda bulunur. Üçüncü kısım, insandaki kabiliyet ve melekelerin, inkâra karşı isyan ettiğini takrir eder. Dördüncü kısım mü'minlerin vahy ile takviye olunduklarını anlatır. Beşinci kısım ahlâkî ve ruhanî bakımdan ölü olan insanlara can veren, insanın bütün manevî derdlerine derman olan Ilâhî vahyin tesirlerinden bahseder. Altıncı kısım, bu ihtarlara, bu bürhanlara ehemmiyet vermiyenlerin mahkûm olduklarını, hakikatin tedricen intişar etmesinin bunu isbat ettiğini gösteriyor.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — HAKKA DAVET

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1-2 Hâ, Mim. (*Bu vahy, yarattıklarını*) rahmetiyle kucaklıyan, sevgisiyle yarlığayan (*Allahın*) vahyidir. 3 Öyle bir Kitaptır ki (*hakkı bâtıldan*) ayırdetmiştir Arapça Kur'andır. (*Bilen, gören*) insanlara (*gönderilmiştir*). 4 Müjdeler verir. (*iğri yolun encamından*) korkutur. Fakat onların çoğu, ondan yüz çevirdikleri için onu (*düşüne düşüne*) dinlemezler. 5 Onlar: Kalplerimiz, senin bizi davet ettiğin şeye karşı örtülü, kulaklarımızda ağırlık vardır, seninle bizim aramızda perde gerilidir (1), sen işine bak. (*Çalış uğraş*). Biz de işimize bakıyoruz. (*Sana karşı çalışıp uğraşıyoruz!*) derler. 6-7 De ki: Ben de yalnız sizin gibi bir insanım. Bana vahyolunuyor ki, Tanrınız, yalnız bir tek Tanrıdır. Hepiniz Ona

[1] Kalplerin örtülü; kulakların ağır, sağır olması, arada perde gerili olması, müşriklerin inkâr hususundaki inat ve ısrarını ifade ediyor. Bunlar kalplerini açmamağa ve hakikati kabul etmemeğe karar vermişlerdi.

doğrulun. (*Doğru yolu tutun*). Ondan yarlığanmak dileyin. Zekât vermiyen, âhirete de inanmıyan müşriklerin vay haline! 8 İman edip doğru dürüst işler işleyenlere gelince onlar için (*ardı kesilmez*) mükâfatlar vardır.

BÖLÜM : 2 — İHTARLAR

9 De ki: Siz arzı iki devirde yaratan (*Allahı mı*) tanımıyor, ona mı birtakım eşler, ortaklar koşuyorsunuz? Bütün âlemlerin Tanrısı, işte Odur. 10 Yerin sathı üzerindeki yüce dağları yaratan, onları bereketlendiren, oradakilerin rızkını, rızık arayanlar için siyanen takdir eden Odur. Bunları dört devirde yaptı (2). 11

[2] Burada bahis mevzuu devirler başka yerlerde bahis mevzuu olan devirler gibi, birşeyin geçirmiş olduğu merhaleleri ifade eder. Burada arzın altı merhale geçirdiği beyan olunuyor ve illönce iki devirde yaratıldığı, yani iki merhale geçirdiği anlatılıyor. Birinci merhale onun sırf ateş olduğu, ikincisi kabuğunun teşekkül etmeğe başladığı devirdi. Onuncu âyet, daha sonra geçen dört devirden bahsediyor. Dağların teşekkülü, arzın bereketlenmesi, yani içinden suların akması, gıdaî maddelerin yaratılması, nebatî hayatın, daha sonra hayvanî hayatın başlaması bu devirlere aittir

Sonra, buhar halinde olan göğe (3) teveccüh ve tecelli ederek ona da, arza da: İkiniz de isteyerek, istemiyerek gelin, dedi. Onlar da, isteyerek, itaat ederek, geldik! dediler (4). 12 Onları iki günde, yedi kat göğe çıkardı (5) ve her gökte, ona işini vahyetti. Biz dünya semasını çırağlarla donattık. Onu (*âfetlerden*) koruduk. İşte bu, yegâne galip olan, herşeyi hakkiyle bilen Allahın fermanıdır. 13 Şayet onlar yüz çevirecek olurlarsa onlara de ki: Sizi Âd ile Semudun başına gelen yıldırım gibi bir yıldırıma uğramakla korkuturum (6). 14 Hani onlara Peygamberler, önlerinden, arkalarından gelmiş (7), Allahtan başkasına kulluk etmeyin! demiş, onlar da, Tanrımız, dileseydi, melekler indirirdi. Onun için biz sizinle gönderilen şeyi tanımıyoruz, demişlerdi. 15 Âd kavmine gelince onlar yeryüzünde nahak yere kibirlenmişler, bizden daha güçlü kuvvetli kim olabilir? demişlerdi. Görmüyorlar mı ki onları yaratan Allah, kendilerinden daha kuvvetlidir. Onlar âyetlerimizi inat ile inkâr ettiler. 16 Biz de onların üzerine, uğursuz günlerde, şiddetli bir rüzgâr gönderdik ve onlara, dünya hayatında rüsva olmak azabını tattırmak istedik. Âhiret azabı ise, daha fazla rüsva edicidir. Onlara yardım

---

[3] Göklerin buhar halinde olması birinci merhaledir. Kur'ânı Kerimin gökleri bu şekilde tarifi, onun o zaman gök hakkında şayi olan fikirleri kabul etmediğini gösteriyor.

[4] Burada, bütün cihanda hükümran olan İlâhî kanunlara işaret olunuyor. Bütün tabiat âlemi, bu kanunlara tâbidir.

[5] Semavi ecramı yaratmak için geçen iki devir, dokuzuncu âyette bahis mevzuu olan arzın hılkatine uygundur. 11 inci âyetin sonu bütün kâinatta bir kanunun hâkim olduğunu gösteriyor.

[6] Kureyş, Hazreti Peygamberi iğfal için Rebia oğlu Utbeyi göndermişti. Utbenin vazifesi, her ne bahsına olursa olsun, Hazreti Peygamberi yolundan çevirmekti. Hazreti Peygamber risaletini ifadan vazgeçtiği takdirde kendisine ne dilerse verilecek. Hükümdar olmağı istihdaf ediyorsa hükümdar nasbolunacak, servet diliyorsa, istediği servet kendisine verilecek, emasıl herne istiyorsa temin olunacaktı.

Rebia oğlu, söyleyeceğini söyledikten sonra Hazreti Peygamber de cevap olarak bu sûreyi okumağa başladı ve 13 üncü âyete gelerek Âd ile Semudun encamını anlatmağa başlayınca Rebia oğlu «yeter.» dedi ve aldığı cevabı anlatmağa gitti. (Râzî)

[7] Peygamberlerin önlerinden ve arkalarından gelmelerinden murat onların her vesile ve vasıtadan istifade ederek hakikatleri anlatmağa çalışmalarıdır. Bazılarına göre murat Peygamberlerin uzaktan yakından gelmeleridir (Camiulbeyan)

da edilmez (8). 17 Semuda gelince, onlara dosdoğru yolu göstermiştik Fakat körlüğü, hidayete tercih ettiler (9). Onları, işleyip kazandıkları yüzünden, hor edici azabın yıldırımı tuttu. 18 Onların içlerinde inanıp (*fenalıktan*) sakınanları kurtardık.

BÖLÜM : 3 — İNSANIN KENDİ ALEYHİNDE ŞEHADETİ

19 Allahın düşmanları, sürülmek üzere toplandıkları gün, bölük, bölük ayrılacaklar, 20 oraya varınca kulakları, gözleri, bedenleri, işledikleri şeylere karşı şehadet edecekler. 21 Onlar da bedenlerine: neye aleyhimizde şehadet ettiniz? diyecekler, onlar

[8] Bu azaplarla Kureyş te tehdit olunmakta, onların da dünya hayatında hor olacakları, âhirette de daha ağır cezalara uğrayacakları ihtar olunmaktadır. Uğursuz günlerden maksat, kuraklık günleridir.

[9] Âyeti Kerimede bahis mevzuu olan «körlükten» maksat dalâlettir. Dalâlete uğrayanlar, yollarını bulmayan körler gibidir. Yahut murat, bunların kafaca kör olduklarıdır.

da: Herşeyi söyleten Allah, bizi de söyletti. Ilkönce, sizi O yarattı. Sonra da Ona döneceksiniz. 22 Sizler, kulaklarınız, gözleriniz, vücutlarınızın şehadetinden çekinerek gizlenmiyordunuz. Belki Allahın, yaptıklarınızdan çoğunu bilmediğini zannediyordunuz. 23 Tanrınız hakkındaki bu kötü zannınız yok mu, işte sizi helâke uğratan odur. O yüzden ziyankâr oldunuz. 24 Onlar katlanıp dursalar da cehennem onların yurtlarıdır. Dilediklerine dönmek isterlerse dilekleri yerine getirilmez. 25 Biz onlara birtakım yoldaşlar da katarız. Bunlar onların önlerindekini arkalarında gibi süsleyip bezerler; cinden, insandan daha evvel gelip geçen ümmetler arasında onların üzerine azap hükmü sabit oldu. Onlar ziyankâr insanlardı.

BÖLÜM: 4 — MÜ'MİNLER SAĞLAMLAŞTIRILIYOR

26 Kâfir olanlar: Bu Kur'ana kulak asmayın, (*okunurken*) gürültü yapın ki galip olursunuz! derler. 27 Kâfirlere, muhakkak ki şiddetli azabı tattıracağız. İşlediklerinin en fenasiyle ceza vereceğiz! 28 İşte bu, Allahın düşmanlarına olan cezasıdır ki ateştir. Onlar, âyetlerimizi inat ile inkâr ettikleri için orada daim kalacakları yurda kavuşurlar. 29 Kâfir olanlar derler ki: Tanrımız! Cinden, insandan bizi (*baştan çıkarıp*) sapıklığa götürenleri bize göster. Ayaklarımızın altına alalım ki aşağıların aşağısı olsunlar! 30 Tanrımız Allahtır, deyip dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerlerine melekler iner, onlara: Korkmayın! Mahzun olmayın! Size va'dolunan Cennetle sevinin! 31-32 Dünya hayatında da, âhirette de, sizin dostlarınız, biziz. Canlarınız ne dilerse, siz ne isterseniz, (*Cennetin içinde*), sizin için, hazırdır (10). (*Bütün bunlar*), yarlığayıcı, bağışlayıcı, (*Tanrının*) ikramıdır.

BÖLÜM: 5 — İLÂHÎ VAHYİN TESİRİ

33 (*Insanları*) Allah (*yoluna*) çağıran, doğru dürüst işler iş-

[10] Bu Âyeti Kerime ile ondan evvelki âyet, bu dünya hayatında da meleklerin müminlere inip onlara müjdeler verdiklerini, onları korku ve kaygudan koruduklarını gösteriyor. Melekler burada, bu dünya hayatında tazyika, zulme uğrıyan müminlere inerek onlara müjdeler verir, bâtıl kuvvetlerin galip olduğu sırada onlara kuvvet ve metanet bahsederler.

liyen ve ben müslümanlardanım! diyenden, daha iyi sözlü kim olabilir?! 34 İyilik ile kötülük bir olamaz. Kötülüğe, en güzel şeyle karşı gel! (*Bakarsın ki*) seninle arasında düşmanlık olan kimse, candan bir dost gibi olur. 35 (*Bu haslet, kötülüğü iyilikle karşılamak hasleti*) ancak sabredenlerin, yalnız (*iyilikten yana payı*) büyük olanların kârıdır. 36 Şayet şeytan seni bir vesvese ile dürterse, hemen Allaha sığın, çünkü herşeyi işiten, herşeyi hakkiyle bilen Odur (11). 37 Gece, gündüz, güneş, ay, (*Allahın*) âyetlerindendir. Güneşe secde etmeyin, kamere de! Eğer yalnız Allaha kulluk ediyorsanız onları yaratan Allaha secde edin! 38 Şayet, bunu kibirlerine yediremezlerse, Tanrının

[11] Daha evvelki âyet, kötülüğe iyilikle mukabeleyi tavsiye etmişti. Bu âyet, kötülüğe karşı, bir çare daha göstermektedir. Şayet şeytan, yani kötülük işliyenler, müdahale ederek hakikatin yürümesine mani olurlarsa, peygamberin vazifesi, Allaha sığınmaktır. Çünkü, Allahın yardımı, doğru dürüst insanlara irişir ve kötülerin müdahalelerini bertaraf eder.

nezdinde bulunanlar, gece gündüz, usanmadan, Onun yüce şanını tenzih eder, dururlar. 39 Allahın âyetlerinden biri de yeryüzünü kupkuru görmenizdir. Biz onun üzerine yağmuru yağdırınca yer kımıldanır, kabarır. Yeryüzüne (*böylece*) can veren, muhakkak ki ölüleri de diriltir (12). O herşeye hakkiyle kadirdir. 40-41-42 Âyetlerimiz hakkında doğruluktan ayrılıp iğriliğe gidenler, Bize karşı gizli kalmazlar. Kıyamet günü ateşe atılan kimse mi daha iyidir, yoksa emniyet içinde gelen mi? Dilediğinizi işleyin. Muhakkak ki O her işlediğinizi görür. Kur'an kendilerine gelince onu tanımıyanlar, (*cezadan kurtulamazlar. Halbuki Kur'an:*) Aziz bir kitaptır, ne önünden, ne ardından ona halel gelemez, (*bâtıl ona sokulamaz*), her işi çeviren, (*her mahlûk tarafından*) övülen (*Allahın*) vahyidir. 43 Sana söylenen, senden evvel gelen Peygamberler hakkında dediklerinden başka birşey değildir. Senin Tanrın, af ve mağrifet Tanrısı, acı ceza sahibidir. 44 Biz Kur'anı yabancı bir dil ile göndermiş olsaydık, onlar, muhakkak, derlerdi ki: Onun âyetleri ne için açık beyan olunmadı. Bu ne? Dil yabancı, muhatap bir Arap! De ki: (*Bu Kur'an*), iman edenler için, hidayet rehberidir, şifadır (13). İman etmiyenlere gelince, onların kulaklarında ağırlık vardır. Kur'an, onlara karanlık kalır. Onlar, uzak bir yerden çağırılırlar.

BÖLÜM: 6 — HAKİKATİN TEDRİCİ İLERLEMESİ

45 Musâya kitabı verdik. Onda ihtilâf olundu. Tanrın tarafından bir söz geçmeseydi, aralarında iş olur biterdi. Onlar bunun hakkında, kuvvetli bir şüphe içindedirler. 46 Herkim doğru dürüst

---

[12] Kupkuru arza yağmur yağması, İlâhî vahyin inmesini remzeder. İlâhî vahy sayesinde ruhan ölü olan insanlar, taze hayat bulurlar. Yağmur, nasıl yeryüzüne can verirse, İlâhî vahy de insanların kalplerine taze hayat verir.

[13] Burada Kur'anın şifa olduğu beyan olunuyor, çünkü Kur'an, bütün ruhanî dertlere deva ve şifadır. Kur'an, bütün ruhanî dertler için deva ve şifa olduğunu isbat etmiştir. Ruhanî ve ahlâkî dertlerin her türlüsüne müptelâ olan bir milleti, en kısa bir zaman içinde bütün dertlerden kurtardı. Kur'anın şifa verici tesiri, Arabistana munhasır kalmadı. Birçok milletleri kucakladı. Bugün, yeryüzünde, Kur'anın şifa verici tesirini inkâr edecek hiçbir medenî millet yoktur. Kur'anın tesiri o kadar derindir ki yeryüzünde ondan istifade etmiyen yoktur.

iş işlerse, kendi için işler. Herkim kötülük yaparsa kendine eder, Tanrın, kullarına, asla zulmedici değildir.

CÜZ: 25

47 (*Beklenen*) saatin ne zaman hulûl edeceğini bilmek (*Allaha*) aittir. Onun ilmi olmadıkça hiçbir yemiş, kabuğundan çıkmaz. Hiçbir dişi, gebe kalmaz, doğurmaz! (*Hak Tealâ*) o gün onlara: Bana kattığınız eş, ortaklar nerede? der. Onlar da: İçimizden buna şehadet edecek bir kimse bulunmadığını (*arzettik*), bildirdik! derler (14). 48 Onların önce taptıkları (*mabutlar*) onlardan uzaklaşıp kaybolacak, orada, kurtuluş, kaçış çaresi

[14] Bu hal müşriklerin cezaya uğradıkları zaman nekadar çaresiz kalacaklarını gösteriyor.

olmadığını anlıyacaklar. 49 İnsan, iyilik edilmekten usanmaz. Kendisine bir fenalık irişirse, ümidini keser, ye'se düşer. 50 Başı derde uğradıktan sonra tarafımızda ona (*bir nimet*), bir rahmet tattırsak: "Elbet bu benim hakkımdır! (15). Saatin geleceğini zannetmiyorum. Gelse de Tanrıma dönsem, Onun nezdinde de, muhakkak ki, iyilik bulacağım!" der. Biz, muhakkak ki, bu kâfirlere işlediklerini bildireceğiz ve onlara en ağır azabı tattıracağız. 51 Biz insana nimet verdik mi, yüz çevirir, yan çizer; başına bir belâ geldi mi, enine boyuna dua eder. 52 De ki: Bana söyleyin! Bu Kur'an Allah tarafından olduğu halde siz ona inanmıyor, onu tanımıyorsanız (*haktan*) en uzak ayrılıklar içinde kalan kimseden daha sapık kim olabilir?.. 53 Biz onlara, çok geçmeden, âyetlerimizi, (*uzak*) ufuklarda da, kendi öz canlarında da göstereceğiz (16). Tâ ki (*Kur'anın*) hak olduğu onlara besbelli olsun. Senin Tanrının herşeye hakkiyle şahit olduğu elvermez mi? 54 İyi bilin ki onlar Tanrılarına kavuşmak hususunda şüphe içindedirler. İyi bilin ki (*Hak Teâlâ herşeyi kuşatmıştır*). Herşey Onun kabzasındadır.

SÛRE: 42

ŞÛRÂ SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 5 bölümdür, 53 âyettir.)

Konusu:

Şûrâ sûresi, Hâ Mim ile başlıyan sûrelerin üçüncüsüdür. Sûrenin 38 inci

[15] İnsanın İlâhi rahmete karşı nankörlüğü ifade olunuyor. Nimet içinde yüzen insan, Allahın lûtfuna şükretmiyerek bunları kendinden bilir.

[16] Mekkeliler içinde müslümanlığa girenler bulunduğu gibi Arabistan hududunun gerisinden müslümanlığa girenler de bulunuyordu. Bu hal, hakikatin ilerlediğine, en ağır muhalefete rağmen ufukları aydınlattığına kat'i bir delildi. Görünmiyen bir el Hazreti Peygamberi teyit ediyordu. Böyle olmasaydı, zalim ve hunhar muhalefet müslümanlığı, mutlaka imha ederdi. Bu hal, Mekkeliler için bir ibretti, fakat Nassı Kerimde varit olan «afak» yani ufuklar, müslümanlığın, her tarafta intişar edeceğini ifade ettiği gibi «enfüs» müslümanlığın Araplar arasında da yayılacağını gösteriyor. Mekke devrinin ilk sıralarında nâzil olan bu sûrenin ihtiva ettiği bu İlâhî müjde, çok geçmeden tahakkuk etmiş ve müslümanlık bütün Arabistan içinde ve her tarafta intişar etmiştir.

âyetinde müslümanların işlerini müşavere ile gördüklerini anlattığı için sûreye «Sûrâ» sûresi denilmiştir Kur'anın bu tavsiyesi, müslümanlar arasında, meşvereti hükûmette esas yapmaktadır.

Bu sûre de, nüzul tarihi itibariyle kırkıncı sûreye benzer.

Bundan evvelki sûrede islâma karşıgelip hakkı reddedenlerin akıbeti gösterilmişti. Bu sûrede İlâhî rahmetin, diğer İlâhî sıfatlara galip olduğu beyan olunmakta ve sûrenin birinci kısmında Allah tarafından vukubulan ihtarların da İlâhî rahmet iktizası olduğu izah edilmektedir. Çünkü Zatı Kibriya, peygamberlerine İlâhî iradesini vahyederek insanlara bildirmekte; melekler de insanlar için mağfiret dilemektedirler.

Sûrenin ikinci kısmı bütün ihtilâfların İlâhî hüküm ile hal ve faslolunacağını beyan eder. Üçüncü kısım, insanlara müjdeler verir, dördüncü kısım zalimlerin bile irtikâp ettikleri kusurlar yüzünden ansızın ceza görmediklerini, fakat onları yaratan Allahın kendilerini imhal ettiğini, onun için mü'minlerin felâket karşısında sabırlı olmaları ve düşmanlarını affetmeleri lâzım geldiğini gösterir. Beşinci kısım, Kur'anın Allah tarafından vahyolunduğu için insanları doğru yola ilettiğini, onun için Kur'ana uymıyanların iğri yollara düşeceklerini beyan eder.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — ALLAHIN İHTARLARINDAKİ RAHMET

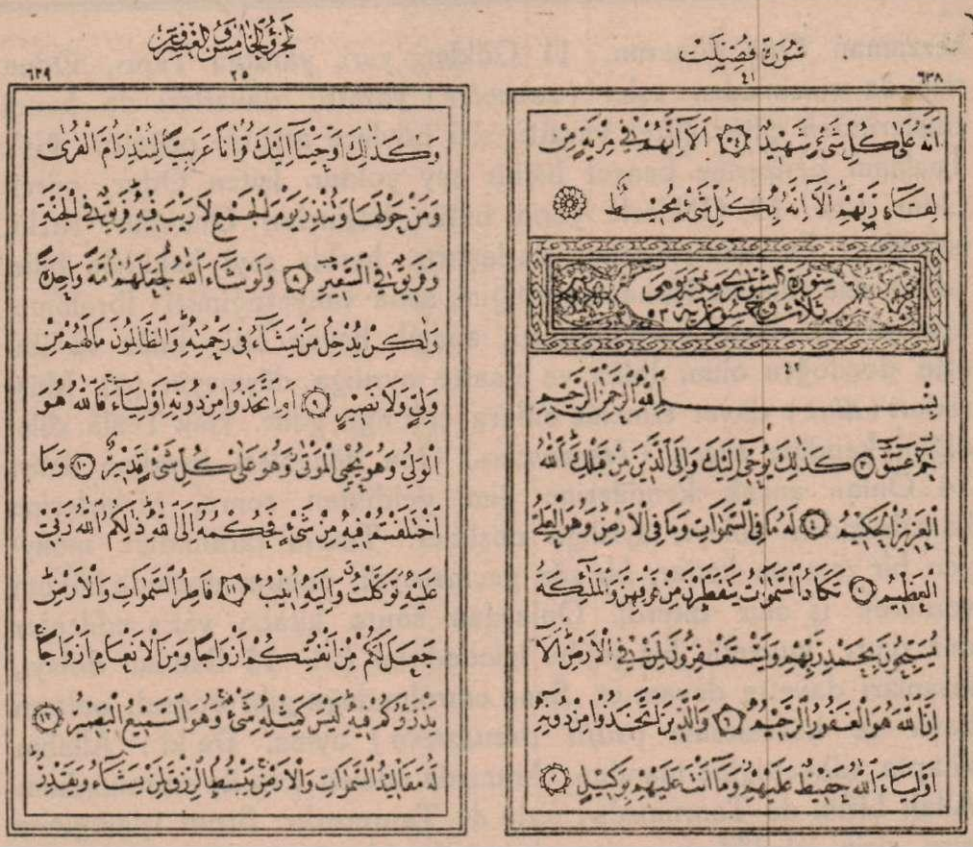
Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Hâ. Mim. 2 Ayin, Sin. Kaf. 3 Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Allah, sana ve senden evvel gelenlere böylece vahyeder. 4 Göklerde, yerde ne varsa hepsi Onundur. Yüce, *Ulu*, Odur. 5 Gökler, neredeyse tepelerinden yarılacak. Melekler, Tanrılarını överek tenzih ve takdis ederler ve yeryüzünde bulunanlar için mağfiret dilerler. İyi bilin, yarlığayan, bağışlayan Tanrı, Odur! (1). 6 Allahtan başkalarını yâr ve yardımcı edinenleri, Hak Tealâ görüp gözetler. Sen onların üzerinde vekil değilsin! 7 Ana şehri ve etrafındakileri, iğri yolun encamından korkutmak ve hiç şüphe götürmez toplanma gününü ihtar etmek üzere sana arapça Kur'anı vahyettik (2). (*O gün*) bir takım Cennette, bir takım da Cehennemde olacaktır. 8 Hak Tealâ dileseydi,

---

[1] İnsanın küfranına karşı Hak Tealânın hoşnutsuzluğu o kadar büyüktür ki bu çeşit insanları hemen cezaya uğratmak icabeder. Fakat Allahın rahmeti, azabı imhal eder. Göklerin yarılması, Hak Tealânın hoşnutsuzluğunu anlatır. Fakat Hak Tealâ âyetin sonunda beyan olunduğu gibi, yarlığayıcı ve bağışlayıcı olduğu için melekler de insanlar için mağfiret dilerler.

[2] Toplanma gününün, Cennete giren, yani muvaffak olan, müslümanlarla

onları bir tek ümmet yapardı. Fakat o istediğini rahmetine sokar, zalimlerinse, ne bir dostları, ne de yardımcıları bulunmaz. 9 Yoksa onlar, Allahı bırakarak ondan başka dostlar mı edindiler? Halbuki (*asıl*) dost, (*ancak*) Allahtır. Ölüleri dirilten Odur. Herşeye hakkiyle kadir olan Odur.

BÖLÜM : 2 — HÜKÜM

10 Herhangi birşeyde ihtilâf ederseniz onun hükmü, Allahın (***elindedir***). İşte bu Allah benim Tanrımdır. Ona dayanıp güvenir,

---

Cehenneme kavuşan yani husrana uğrıyan zalim Mekkeliler arasında vukubulan ilk karşılaşmağa işaret ettiği anlaşılıyor. Bu suretle Âyeti Kerime müslümanların muzaffer, müşriklerin mağlûp olacaklarını müjdeliyor. Daha sonraki âyette mü'minlerin İlâhî rahmete kavuşacakları beyan olunarak bu nokta tavzih edilmektedir. Çünkü burada rahmet, Cennet mukabili kullanılıyor ve zalim Mekkelilerin dostsuz ve yardımcısız kalarak azap görecekleri ifade olunuyor.

herzaman Ona dönerim. 11 Gökleri yeri, yaratan Tanrı, Odur. size öz cinsinizden eşler (*zevceler*) yarattı; davarları da kendi cinslerinden çifter çifter yarattı, sizi böylece arttırıp çoğaltır. Hak Tealânın benzerine benzer hiçbir şey yoktur. İşiten Odur, gören Odur (3). 12 Göklerle yerin bütün hazineleri Onundur. Rızkı, istediğine bollaştırır, yahut darlaştırır, herbir şeyi hakkiyle bilir. 13 O size dinden Nuha emrettiğini, sana vahyettiğimizi; İbrahime, Musâya ve İsaya emrettiğimizi, apaçık beyan etti. İhlâs ve itaatte dosdoğru olun. İhlâs ve itaatte ayrılığa düşmeyin (4). Müşrikleri (*dine*) davet etmeniz onlara çok ağır gelir. Hak Tealâ, dilediğini kendine seçer. (*Herzaman*) Ona dönenleri, kendine iletir. 14 Onlar ancak kendilerine ilim geldikten sonra, birbirlerine hasetlerinden dolayı, ayrılığa düştüler. Tanrın tarafından, muayyen bir zamana kadar, bir söz geçmeseydi, onların arasında hüküm verilerek iş olur biterdi. Onlardan sonra kitaba vâris edilenler ona dair, kuvvetli bir şüphe içindedirler (5). 15 Bundan dolayı, insanları davette devam et. Sana emrolunduğu gibi doğrul, onların hava ve heveslerine (*süflî arzularına*) uyma. De ki: Allahın kitapta vahyettiğine inandım. Aranızda adaleti icra ile emrolundum. Allah bizim de Tanrımızdır; sizin de Tanrınızdır. Bizim işlediğimiz bize, sizin işlediklerıniz size ait! (*Artık*) sizinle aramızda hiçbir nizaa sebep kalmadı. Hak Tealâ bizi birlikte toplıyacak, dönüş te Onadır (6). 16 Allaha itaat gösterdikten sonra onun hakkında çene çalıp mücadele edenlere (7) gelince, onların bütün hüccetleri,

---

[3] Hak Tealâ, o kadar müteali, bütün maddî mefhumlardan o kadar yücedir ki mecazen bile, Ona bir benzer tasavvur edilemez. Çünkü hiçbir şey Ona benzemedikten başka hiçbir şey, Onun benzerine benzemez. Allâhın mütealiyeti hakkındaki islâm telâkkisi bu derece yüksektir

[4] Kur'an-ı Kerim, ta Mekke devrinden itibaren müslümanlığın esas itibariyle Nuh, İbrahim, Musâ ve İsâya gönderilen dinin ayni olduğunu beyan etmiştir. Filhakika, müslümanlığın esasları insanlık dininin müşterek esaslarıdır.

[5] Burada bahis mevzuu olanlar, Resuli Ekremin risaletini tebliğ ettiği kimselerdir. Bunların hakkındaki hüküm tehir edilmiştir.

[6] Bu sözler Resuli Ekremin risaletini tebliğ edip bir kimsenin onu dinlemek istemediği zamana işaret ediyor. Onun için Hazreti Peygamber onlara tuttukları yolun ve yaptıkları işlerin neticeleriyle karşılaşacaklarını, iki tarafın toplanacağı bir günde cezalarını göreceklerini ihtar ediyor.

[7] Bunlar daha evvel nazil olan kitapları kabul edenler olabilir. Bunların kitapları, kendi peygamberlerinden sonra zuhur edecek peygambere itaati emrediyordu.

Tanrıları yanında bâtıldır. Onlar gazebe uğrarlar, şiddetli azaba çarparlar. 17 Kitabı hak ile vahyeden, mizanı indiren (8), Allahtır. Ne bilirsin belki (*beklenen*) saat yakındır. 18 Ona inanmıyanlar, onun çabuk gelmesini isterler. Ona inananlar, onun hevlinden korkarlar. Onun hak olduğunu bilirler. (*Gözünüzü açın, iyi bilin ki*) saatin gelmesi üzerinde cidal edip duranlar (*haktan*) en uzak sapıklık içindedirler. 19 Hak Tealâ kullarına lûtufkârdır. Dilediğine rızık verir. Kavi olan, yegâne galip olan Odur.

BÖLÜM: 3 — ALLAHIN ADÂLETİ

20 Herkim âhiret ekinini, (*âhiret kazancını*) isterse, ona,

[8] Hak Tealâ kitabı da, mizanı da göndermiştir. Mizan, kanundur, şeriattır. Onunla insanların hukuk ve vazifeleri tartılır. Kur'anı Kerimde, maddi şeylerin nasıl ruhanileştirildiğine dikkat edilmelidir. Bu noktanın anlaşılması, Kur'anı Kerimin lisanını anlamağa yardım eder.

ekinini (*ecrini*) artırırız. Dünya kazancını dileyene de ondan veririz. Fakat onun âhirette nasibi olmaz. 21 Yoksa, Hak Tealânın izin vermediği bir dini onlara vaz'eden şerikleri mi var?.. Herşeyi kestiren (*hüküm*) sözü geçmemiş olsaydı, aralarında iş olup biterdi (9). Muhakkak zalimler için acıklı azap vardır. 22 Zalimleri, işleyip kazandıkları yüzünden korku ve telâş içinde görürsün, o korktukları, başlarına gelecek. İman edip doğru dürüst işler işleyenlerse Cennet bahçelerindedirler. Tanrı nezdinde dilediklerine varırlar. En büyük lûtuf ve inayet te budur. 23 İşte Allahın iman edip doğru dürüst işler işleyen kullarına müjdelediği budur. De ki : Ben (*risaletimin*) tebliği mukabilinde sizden, bir ücret istemiyorum. Ancak akrabalık sevgisini (*gözetmenizi diliyorum*) (10). Herkim iyilik kazanmış ise onun iyiliğini artırırız. Hak Tealâ, yarlığayıcı ve şükredicidir (*iyiliğe mukabele edicidir*). 24 Yoksa onlar, Allaha karşı yalan mı uydurdu, diyorlar? Allah dileseydi kalbine mühür basardı (11). Hak Tealâ, sözleriyle bâtılı mahveder, hakkı ihkak eder. Yüreklerde ne varsa hepsini bilir (12). 25 Kullarından tevbeyi kabul eden, kötü hareketlerini affeden, onların bütün yaptıklarını bilen Odur. 26 İman edip doğru dürüst işler işliyenlerin (*duasına*) icabet eder. Onlar hakkındaki inayetini artırır. Kâfirlere gelince onlar için şiddetli azap vardır. 27 Hak Tealâ, kullarına rızkı genişletseydi, onlar yeryüzünde azarlardı. (*Hak Tealâ*) rızkı bir ölçüye göre gönderir. Hak Tealâ kullarının (*her halinden*) haberdardır. (*Her halini*) görür. 28 Onlar ümidi kestikten sonra yağmuru indirir, rahmetini

---

[9] Hükmün, zalimleri bir müddet imhal ederek nefislerini ıslaha fırsat vermek olduğu anlaşılıyor.

[10] Birçokları bu âyetin Hazreti Peygamberin kendi akrabasına muhabbeti tavsiye ettiğini ve dilediğini beyan ederler. Hazreti İbn Abbas bu manayı kabul etmez (Buharî).

Arap kabilelerinin hepsi biribirine karabet bağlariyle bağlı idiler. Onların akrabalık sevgisini gözetmelerini söylemekten maksat, biribirleriyle didişmekten, harbetmekten vazgeçmelerini, biribirlerini sevmelerini temin etmektir. Yahut Resuli Ekrem kendisine reva gördükleri eza ve cefadan vazgeçerek onu akraba sevgisi ile gözetmelerini tavsiye etmektedir. (İbn Abbas - Buharî)

[11] Bundan maksat, Resuli Ekremin kalbini, kendisine gönderilen hakka karşı mühürlemek değildir. Onu bütün isnat ve iftiralardan emin kılmaktır. Daha sonra Cenabı Hakkın bâtılı mahv ve hakkı ihkak ettiği beyan olunmakla bu ma'na teyit olunmaktadır.

[12] Buradaki Allah sözlerinden murat, hakkı yeryüzünde sabit kılan müjdelerdir.

yayar: yâr ve yardımcı Odur. 29 Göklerle yeri, onların içine yaratmak, Onun âyetlerindendir. tamamiyle kadirdir.

Övülmeğe değer Tanrı Odur. yaydığı bütün canlı mahlûkları Dilediği zaman onları toplamağa

BÖLÜM: 4 — MÜ'MINLER SABIRLI OLMALI

30 Başınıza gelen her musibet sizin ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. (*Bununla beraber Hak Tealâ kusurlarınızın*) birçoğunu affeder. 31 Siz yeryüzünde Onu âciz bırakacak değilsiniz. Sizin Allahtan başka yârınız, yardımcınız, yoktur. 32 Onun âyetlerinden biri de, denizde, dağlar gibi yürüyen gemilerdir. 33 Dilerse rüzgârı teskin eder, gemiler de deniz yüzünde durakalır. Bunda sabredici, şükredici olanlar için ibretler vardır. 34 Yahut o gemidekileri, işlediklerinin cezası olarak, helâk eder. (*O zaman*

bile) birçoklarını affeder (13). 35 Tâ ki âyetlerimiz hakkında cidale girişenler, sığınacak, kaçacak bir yer bulunmadığını bilsinler. 36 Size verilen şey, bu dünya hayatında geçinmek içindir. Allahın nezdindeki (*mükâfat ise*) daha hayırlı, daha süreklidir. (*Bu mükâfat*), iman edip doğru dürüst işler işliyenler, Tanrılarına güvenip dayananlar, 37 büyük günahlardan, kötülüklerden kaçınanlar, öfkelendikleri zaman (*öfkelerini yenip*) affedenler, 38 Tanrılarının davetine icabet edip namazı dosdoğru kılanlar, işlerini birbirlerine danışarak idare edenler (14), kendilerine verdiğimiz rızıktan (*başkalarına yardım için*) harcedenler, 39 bir haksızlığa, yolsuzluğa uğrayınca (*haddi aşmıyarak*) kendilerini müdafaa edenler içindir. 40 Zulmün, (*kötülüğün*) cezası, o zulüm, (*o kötülük*) derecesinde ukubettir. Herkim, (*kendine zulmedenleri*) affeder ve onlarlarla barışırsa mükâfatı Allaha aittir. Hak Tealâ, muhakkak ki zalimleri asla sevmez (15). 41 Herkim zulme karşı kendini müdafaa ederse bu şekilde hareket edenlere karşı (*muaheze için*) yol yoktur. 42 Ancak insanlara zulmeden, yeryü-

[13] Anlaşılan bu iki âyette bahis mevzuu olan gemi, Mekkelilerin, çarpılmak, parçalanmak üzere olan mukadderat gemisidir. Daha sonraki âyet bunun Allahın âyetleri hakkında cidale girişenlere dair bir ihtar olduğunu beyan ve bunlar için bir kurtuluş bulunmadığını göstererek bunu teyit eder.

[14] Müslümanların namaz kılmaları, kendilerine bahşolunan rızıktan başkalarına yardım için harcetmeleri gibi müslümanlığın en mühim iki direği arasında onların işlerini meşveretle idare etmeleri emrolunuyor. Bu emir, müslümanları alâkadar eden bütün devlet işlerini, umuma şamil olan saadet veya felâket meselelerini bir arada görüşerek, danışarak halletmelerini, kararlaştırmalarını, temin etmektedir. Nassı Kerimdeki «emir» kelimesini «iş» diye tercüme etmiş bulunuyoruz. Hakikatte bu kelime islâm devletinin teşekkülünü ifade etmekte ve onu müjdelemekte, bu devletin işlerini meşveretle kararlaştıracağını anlatmaktadır. Müslümanlık bu emirle «parlamenter devlet» esasını koymuş bulunuyor. Onun için, ilk teşekkül eden islâm devletinde meşveret esası hâkimdi. Hulefayi Raşidin, her meseleyi meşveret meclislerine takdim ederler, onu orada bir karara bağlarlardı. Parlamanter hükûmet. müslümanlığın en âşina oldukları hükûmettir. Bu müesseseyi müslümanlığa ve müslümanlara yabancı saymak son derece hatadır.

[15] Bu âyet, düşmanı, zalimi af için bir kâide koymaktadır. Kötülüğün cezası. onun derecesinde ukubettir. Bunda zerrece haksızlık yoktur. Kur'anın bu kaideyi koyduğu zaman, Araplar, bir kötülük yapıldığı zaman birbirini mahveden muharebelere girişmek itiyadında idiler. Kur'an, her kötülüğe, onun derecesinde ceza koymakla beraber af ve safhı ihmal etmiyor ve onu tatbik edilemez bir şekilde tavsiye etmiyor. Müslümanlıkta, **dişe karşı diş, göze karşı göz** gibi son derece sert kısas olmadığı gibi **sağ yanağına bir tokat indirene sol yanağını çevir.** gibi de onun tersi olan menfî mukavemet te yoktur. Müslümanlıkta af ve safh, insanları düzeltilecek ve barıştıracak ise kullanılır. Daima gözetilecek nokta : **Islahtır.**

zünde haksız yere yolsuzlukta bulunanlara karşı (*muaheze için*) yol vardır. Bunlar acıklı azaba çarpacaklardır. 43 Herkim (*dişini sıkarak*) katlanır ve affederse işte bu hareket, muhakkak ki büyüklerin kârı olan en büyüklüktür.

BÖLÜM: 5 — İLÂHİ VAHY DOĞRU YOLA İLETİR

44 Hak Tealâ herkimi sapıklıkta bırakırsa, onun Allahtan sonra bir yâr veya yardımcısı yoktur. Zalimlerin azabı gördükleri zaman "acaba geri dönmeğe bir yol var mı?„ dediklerini göreceksin! 45 Onların, (*uğradıkları*) zilletten dolayı yürekleri titreye titreye (*azabın*) önüne getirildiklerini, ona yan gözle baktıklarını görürsün. İman edenler "muhakkak ziyankârlar, kıyamet günü kendilerine de, taraftarlarına da, ziyan verenlerdir„ diyecekler. (*İyi bilin ki*) zalimler, sürekli azap içindedirler. 46 Onların Allahtan başka, kendilerine yardım edecek dostları yoktur.

Allah herkimi sapıklıkta bırakırsa o kimse bir yol bulamaz. 47 Allah tarafından gelecek ve çevrilmesine imkân bulunmıyacak gün gelmeden evvel Tanrınızın davetine icabet edin. O gün kaçıp sığınılacak yer bulunmaz, (*işlediklerinizi*) inkâra da mecal kalmaz. 48 Şayet onlar yüz çevirirlerse, Biz seni onların üzerine gözetici göndermedik. Sana ancak (*risaletini*) tebliğ etmek düşer. Biz ne zaman insana tarafımızdan (*bir nimet*), bir rahmet tattırırsak onunla sevinir, (*şımarır*); insanlara kendi elleriyle işledikleri iş yüzünden bir musibet gelirse, (*o zaman*) insan nankör olur. 49 Göklerle yerin mülkü, Allahındır. Dilediğini yaratır. Dilediğine kız evlât, dilediğine de erkek evlât verir, 50 yahut çeşit olarak, hem kız, hem erkek evlât bahşeder; dilediğini kısır bırakır, herşeyi hakkiyle bilen, herşeye hakkiyle kudreti yeten Odur (16). 51 Vahy ile, yahut perde arkasından veya elçi gönderip ona kendi izniyle dilediği şeyi vahyetmesi suretlerinden başka hiçbir suretle Allahın konuşması hiçbir insana müyesser olmaz. Yüce Odur, her işi hikmetle çeviren Odur (17). 52 Biz böylece öz emrimizle, sana bir ruh, (*mülhem bir kitap*) vahyettik. Halbuki, (*önce*), kitabın da, imanın da, ne olduğunu bilmezdin. Biz bunu kullarımızdan dilediğimizi doğru yola iletmek için

---

[16] Araplar, kız evlât sahibi olmayı sevmezler, kendilerine bir kız evlât doğunca, başlarına bir felâket gelmiş sanırlardı. Bu da, onların cemiyetlerinde kadının çok geri, çok sefil bir mevkide bulunmasından ileri geliyordu. Mekke devrinin ilk sıralarına ait bu âyetler, müslümanlığın kadınlık âleminde yapmakta olduğu inkılâba işaret ediyor. Araplar arasında, erkekler, daima kadınlardan üstün, tutulurdu. Halbuki âyeti kerimede kız evlâtlar, erkek evlâtlardan daha evvel bahis mevzuu oluyor ve bu suretle insana bir kız evlât verilmesinin, bir erkek evlât verilmesi kadar, belki daha fazla hayırlı olduğu anlatılıyor.

[17] Âyeti Kerime, Hak Tealânın insanla nasıl konuştuğunu, iradesini ne suretle tebliğ buyurduğunu anlatıyor. Bu suretlerin birincisi : Vahydir.

Vahy kelimesinin ifade ettiği ilk mana «el'işaratü seriatü» yani seri işarettir (**İmam Ragıb**). Onun için Peygamberlerin kalbine inen ilham : Vahydir.

İkincisi perde arkasından konuşmaktır. Yani hitabı İlâhîye mazhar olan Peygamber, perde arkasından bir ses duyuyormuş gibi vahy telâkki eder. Ses duyulur, fakat o sesin sahibi görünmez.

Üçüncüsü, Melekler irsalidir. Vahyin en sarih ve en vâzıh şekli budur. Hazreti Cibrilin, Peygambere getirdiği İlâhî vahy budur. Buna «vahyi metluv» yani tilâvet olunan vahy denilir.

İlâhî vahyi telâkki edenler başkalarının görmediğini gören ruhanî hasseler sahibidirler. Bu ruhanî hasseler, sayesinde başkalarının görmediği, duymadığı, işitmediği şeyleri görür, duyar ve işitirler.

bir nur yaptık. Sen muhakkak ki, (*bu nur ile insanları*) dosdoğru yola, 53 göklerde, yerde ne varsa hepsinin sahibi olan (*Allahın*) dosdoğru yoluna iletiyorsun! (*İyi bilin ki*) işlerin hepsi Allaha döner.

SÛRE: 43

ZUHRÛF SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 7 bölümdür; 89 âyettir.)

Konusu:

Bu sûre Hâ Mîm ile başlıyan sûrelerin dördüncüsüdür. Zuhrûf: Altın ve mücevher manasındadır. Sûrenin 35 inci âyetinde bunlardan bahsolunduğu, Cenabı Hakkın insanı altın ile gümüşün çokluğu dolayısiyle değil, kafaca, kalpçe büyük meziyetleri dolayısiyle seçtiği beyan olunduğundan sûreye Zuhrûf ismi verilmiştir.

Sûre bu grupun diğer sûreleri gibi, Kur'anın Allah tarafından gönderildiğini beyan ile başlar. Arapların bütün israflarına, bütün hadleri aşmalarına rağmen öğüt veren, doğru yola irşat eden kitabın onlardan sakınılmadığını beyan ve İlâhî vahyin tesis edeceği en bellibaşlı itikat Allahın birliği olduğundan bu itikattan bahseder.

Sûrenin birinci kısmı bunları bahis mevzuu ettikten sonra ikinci kısmı putperestliğin her şeklini takbih eder, üçüncü kısmı Allahın seçtiği birçok Peygamberlerin babası olan Hazreti İbrahimi anlatır ve Hazreti Peygamberin kavmi tarafından nasıl reddolunduğuna işaret ederek İlâhî risaletin niçin zengin veya nüfuzlu bir adama verilmediğinin sebeplerini izah eder. Dördüncü kısım, fena ve kötü hareketlerin fena ve kötü neticeler verdiğini gösterir, beşinci kısım Fira'vun gibi büyük bir hükümdarın, Musâya karşıgelince nasıl helâk olduğunu anlatır, altıncı kısım İsanın nübüvvetine ve putperestlerin ona muhalefetine işaret edecek İsanın bir Peygamber olduğunu, mevkiinin putperestliğe kat'iyyen müsait olmadığını izah eder. Sûrenin son kısmı mü'minlerle müşriklerin durumlarını karşılaştırır.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — ALLAHIN BİRLİĞİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Hâ, Mim. 2 Herşeyi apaşikâr kılan kitaba bak, (*dikkat et*). 3 Biz, akıl erdiresiniz diye onu arapça Kur'an yaptık. 4 O bizim nezdimizde, ana kitaptadır (1). Şanı yücedir. Hikmetle

[1] Kur'anın ilk sûresi olan «Fatiha» ya da «ümmülkitap» yani ana kitap, kitabın temeli, zübdesi, denilir. Çünkü Fatiha sûresi bütün Kur'anın hulâsasıdır. Burada maksat, Kur'anın asıl menbaına işaret etmek, Kur'an İlâhî ilimde sabit olduğu için imha edilmez olduğunu beyan eylemektir. Hazreti Peygamberin yalnız ve yardımsız olduğu bir sırada nazil olan bu âyetler, Kur'anın bütün yeryüzünde hürmet göreceğini de müjdelemektir.

doludur. 5 Siz, haddi aşan, (*azan*) insanlar olduğunuz için Kur'anı, (*öğüt ve şeref dolu kitabı*), size beyandan vaz mı geçelim? 6 Daha önce gelenlere nice Peygamberler göndermiştik. 7 Onlara bir Peygamber gelmemiştir ki onunla istihza etmemiş olsunlar. 8 Biz de kuvvet itibariyle bunlardan daha güçlü olanları helâk ettik. Önce gelenlerin kıssaları nice yerlerde geçti. 9 Onlara: gökleri ve yeri kim yarattı? diye soracak olursan onlar, herhalde, herşeye galip olan, herşeyi hakkiyle bilen Allah yarattı, derler. 10 (*O Tanrı ki:*) yeryüzünü sizin için karar ve rahat beşiği kıldı, doğru gitmeniz için size, yeryüzünde yollar yaptı. 11 Göklerden, bir ölçüye göre su indirir. Biz de onunla kupkuru, ölü bir memlekete yeni bir hayat veririz. Siz de böylece çıkarılacaksınız! 12 Her sınıf mahlûkatı yaratan, gemi ve davar-

lardan sizin için binek yapan Odur (2). 13 Tâ ki onların arkasında doğrulurken (*onlara binerken*) Tanrınızın nimetini hatırlıyasınız ve şöyle diyesiniz: Bunu bize müsahhar kılan Tanrının şanı yücedir, münezzehtir. Yoksa biz onu zaptedemezdik. 14 Biz herhalde Tanrımıza döneceğiz. 15 Onlar, (*Allahın*) bazı kullarını onun bir cüz'ü yapmışlardı. İnsan, hakikaten apaçık bir nankördür.

BÖLÜM: 2 — ŞİRKİ TAKBİH

16 Yoksa Allah yarattığı mahlûklardan kızları kendine alıp oğulları size mi ayırdı?.. (*Bu nasıl söz?*) 17 Onlardan biri,

---

[2] Burada tabiat âlemine hâkim olan kanunlar, dikkat gözüne gösteriliyor. Ruhaniyat âleminde de bunlara benzer kanunların hâkim oldukları anlatılıyor. Göklerden nasıl yağmur yağarak ölü toprak dirilirse İlâhi vahy de insanlara yeniden hayat verir. Onların ruhunu, ahlâkını, dimağını kurtarır.

esirgeyen Tanrıya benzer olarak ileri sürdüğü (*kız evlâdı ile*) müjdelense hiddetinden yüzü kapkara kesilir. 18 Onlar süs içinde yetişip mücadelede açık söz söylemiyeni mi (*Allaha benzetiyorlar?*) (3). 19 Onlar, esirgeyen Allahın kulları olan Melekleri, dişi yaparlar. Acaba onlar, Melekler yaratıldığı zaman hazır mı idiler? Onların bu şehadetleri yazılacak, kendileri de sorguya çekilecekler. 20 Onlar: Esirgeyen Allah dileseydi putlara tapmazdık! derler. Onların buna dair hiçbir bilgileri yok. Yalandan başka birşey söylemiyorlar. 21 Yoksa Biz, (*bu kitaptan evvel*), onlara bir kitap mı verdik ki ona sımsıkı tutunuyorlar? 22 Hayır, belki onlar: Biz babalarımızı bu yol üzere bulduk, biz onların izini tutarak gidiyoruz, derler. 23 Böylece, senden evvel herne zaman bir şehre, (*iğri yolun encamından*) korkutur bir Peygamber gönderdikse o şehrin zenginleri: Babalarımızı bu yolda bulduk, biz de onların izini tutarak gidiyoruz! dediler. 24 (*Peygamber*) onlara: Ben size babalarınızdan kalma dininizden daha doğrusunu getirecek olsam da yine babalarınızın yolunu mu tutarsınız? dedi. Onlar da: Biz senin getirdiğini tanımıyoruz! dediler. 25 Biz de onlardan intikam aldık. Peygamberleri yalancı sayanların akıbetine baksana!.

BÖLÜM: 3 — ALLAHIN PEYGAMBER SEÇMESİ

26 Hani İbrahim babasına ve kavmine dedi ki: Ben sizin taptıklarınızdan her ilişiği kestim, 27 ben ancak beni yaratana taparım, muhakkak ki O beni doğru yola iletecektir. 28 (*İbrahim*), bu sözü, (4) hakka dönsünler diye, zürriyeti arasında baki kalacak (*bir vasiyet olarak*) bıraktı. 29 Belki ben bunları da, babalarını da hak ve hakikati apaşikâr kılan Peygamber gelinceye kadar geçindiriyordum. 30 Fakat onlara hak gelince bu büyüdür, biz onu tanıyacak değiliz! dediler. 31 Ve: ne olurdu! keşke bu Kur'an, (5) iki şehrin ulularından birine gönderileydi!. dediler. 32 Tanrının rahmetini onlar mı dağıtıyorlar? Bu dünya

---

[3] Maksat, mücevherlerle süslenen putlar olacak.
[4] Bu söz tevhid akidesidir.
[5] İki şehir, Mekke ile Taiftir.

hayatında onların maişetlerini aralarında dağıtan, birini diğerine iş gördürmek için birinin derecesini ötekinden üstün kılan Biziz. Tanrının rahmeti, onların bütün topladıkları yığınlardan hayırlıdır (6). 33 Bütün insanların bir tek ümmet olması gibi bir mahzur olmasaydı, esirgeyen Tanrıyı tanımıyanların evlerinin tavanlarını, üzerinden çıktıkları merdivenlerini, evlerinin kapılarını, üzerine yaslandıkları tahtları, hep gümüşten yapardık. 34 - 35 Onları altına, mücevhere boğardık. Bütün bunlar dünya hayatının geçiminden ibarettir (7). Âhiret ise, Tanrının nezdinde (*fenalıktan*) sakınanlarındır.

BÖLÜM: 4 — MUHALEFETİN ENCAMI

36 Herkim esirgeyen Tanrıyı anmağa karşı körlük gösterirse Biz ona bir şeytanı yoldaş olmak üzere katarız (8). 37 Şeytanları, herhalde onları yoldan çevirirler, onlarsa kendilerini doğru yolda gidiyoruz sanırlar. 38 Tâ ki Bize ikisi de gelince yoldaşına: keşke aramız, gündoğusu ile batısı kadar uzak olsaydı! Sen ne kötü bir yoldaşmışsın! der (9). 39 İkiniz de zalim olduğunuz için burada pişmanlığınız fayda vermez. Burada da azabı birlikte çekeceksiniz. 40 Sen sağırlara söz işittirebilir, körlere doğru yol gösterir ve apaçık sapıklıkta olanları hidayete erdirebilir misin? 41 Şayet Biz seni nezdimize götürecek olsak da herhalde onlardan öç alırız. 42 Yahut onlara va'dettiğimizi sana sağlığında gösteririz (10). Bizim onlara gücümüz yeter. 43 O halde sen, sana vahyolunana sımsıkı sarıl, sen dosdoğru yol üzeresin. 44

---

[6] İnsanların zâhiri halleri, biribirlerinden nasıl farklı ise onların ruhanî hal ve keyfiyetleri de biribirinden ayrıdır. Allahın bir insanı Peygamber olarak seçmesi için onun servet, saman sahibi değil, ruhanî kıymet sahibi olması gerektir. Halbuki Araplarda ululuk miyarı servetti. Allahın miyarı ise, ahlâkî kıymettir.

[7] Altın, gümüş, mücevher ve buna benzer şeylerin Allah nazarında hiç bir kıymeti yoktur. Halk, kâfirleri refah ve nimette görerek kâfir olmaya rağbet göstermeseydi Hak Tealâ bunları kâfirlere bol bol verirdi.

[8] Daha sonraki âyetlerde de görüldüğü gibi bu şeytanlar kötü arkadaşlardan başka birşey değildir.

[9] Doğu ile batı diye tercüme ettiğimiz kelimenin aslı «meşrikayn» dir. Bundan murat doğu yeri ile batı yeridir. (Muhkem, Kamus)

[10] Müşriklerin, Resuli Ekremin sağlığında azaba uğrayacakları burada apaçık gösteriliyor. Fakat şayet Resuli Ekrem vefat etse bile bunlar yine bu akıbetten kurtulamıyacaklardı.

Kur'an sana da, kavmine de büyük bir şereftir (11). Yakında sorguya çekileceksiniz. 45 Senden evvel gönderdiğimiz Peygamberlerden sor : Esirgeyen Allahtan başka tapınmağa değer mabutlar yarattık mı ?

BÖLÜM : 5 — FİR'AVUNUN MUSÂYA MUHALEFETİ

46 Biz Musâyı âyetlerimizle Fir'avuna ve Fir'avun kavminin ileri gelenlerine gönderdik. Musâ onlara : Ben bütün âlemleri yaratan Tanrının Peygamberiyim, dedi. 47 Musâ onlara âyetlerimizle varınca onlar hemen bunlara güldüler. 48 Onlara hiçbir âyet göstermedik ki biri diğerinden daha büyük olmasın. Biz onları iğri yoldan dönebilmeleri için azaba uğrattık. 49 Onlar da ; Ey

(11) Kur'an Hazreti Peygamberin kavmini yükseltecek, şereflendirecek bir kitap olduğundan burada onun büyük bir şeref olduğu beyan olunmaktadır.

büyücü, dediler, davetine icabet edeceğiz. Seninle ahit ve misak yapan Tanrına bizim için yalvar. Biz de doğru yola geliriz. 50 Vaktaki üzerlerinden azabı kaldırdık. Onlar da hemen ahitlerini bozdular. 51 Fir'avun, kavmi içinde nida etti: Ey kavmim, dedi. Mısır padişahlığı benim değil mi ? Bu ırmaklar benim altımdan akmıyor mu? Görmüyor musunuz ? 52 Ben sözü açık söylemiyecek derecede âciz olan bu adamdan değerliyim. 53 Ona niye altın bilezikler verilmemiş, yahut onunla beraber bulunmak üzere niye Melekler inmemiş ? (12). 54 Fir'avun kavmini aldattı, Onlar da ona itaat ettiler. Çünkü bunlar fâsık kimselerdi. 55 Onlar hışmınıza uğrayınca Biz onlardan öç aldık. Hepsini birlikte boğduk. 56 Bunları sonraki nesillere örnek, ibret kıldık.

BÖLÜM : 6 — İSANIN NÜBÜVVETİ

57 Vaktaki Meryem oğlu misal olarak getirildi. Senin kavmin hemen bağrıştılar (13): 58 Bizim mabutlarımız mı hayırlıdır, yoksa o mu? dediler. Onların bu misali irat etmeleri sırf yaygara koparmak içindi. Çünkü onlar yaygaracı, kavgacı insanlardır. 59 Meryem oğlu nimetimize nail ettiğimiz, İsrail oğullarına misal olarak gösterdiğimiz bir kuldan başka birşey değildi (14). 60 Biz dileseydik yeryüzünde yerinize geçecek melekler yaratırdık. 61 Şüphe yok ki (*Kur'an*) beklenen saatin ilmidir (15).

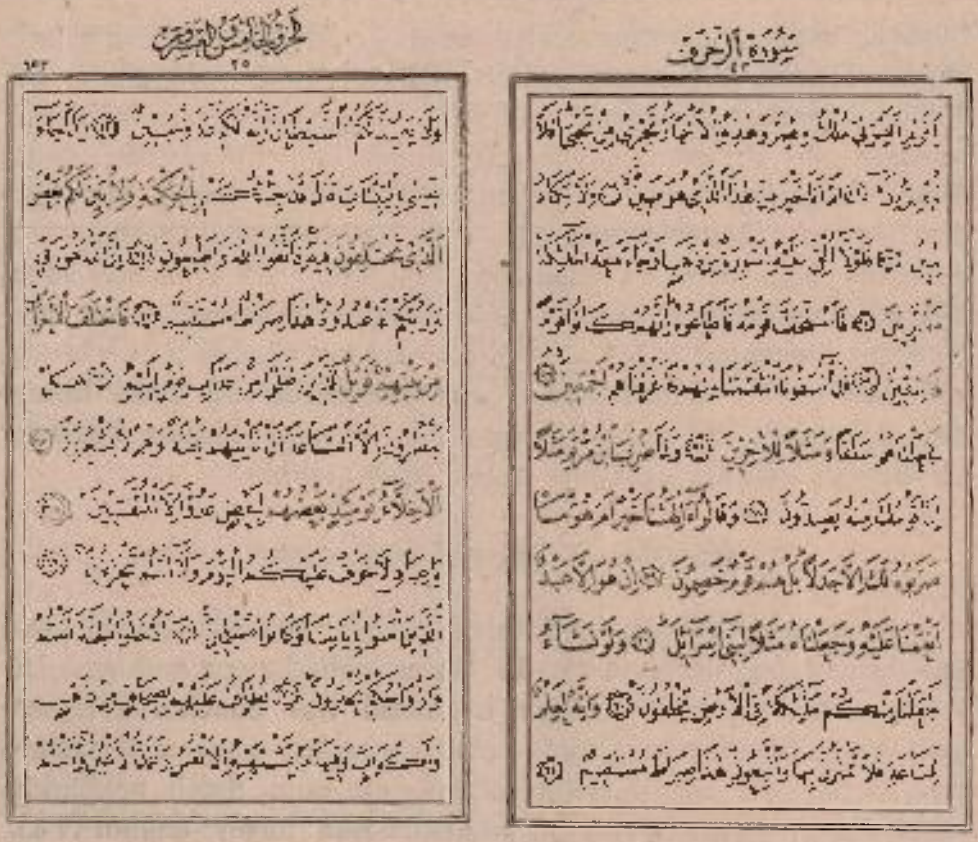
---

[12] Fir'avuna göre Musâ Allah tarafından gönderilmiş bir Peygamberse onun bir padişah olması, kollarında altın bilezikler bulunması icap ederdi. Bu da Kureyşin Hazreti Peygambere muhalefetiyle, Fir'avunun Musâya muhalefeti arasında bir fark olmadığını gösteriyor.

[13] Kur'an Allaha oğul isnat etmeği kat'î surette reddeder. Müşriklerin Hazreti İsâdan bahsolununca bağrışmalarının sebebi İsâ ile kendi mabutlarını ayni mahiyette telâkki ederek, kendi mabutlarının zem ve İsânın methini kendi lehlerinde bir delil saymalarıdır. Kur'an onun için İsânın hakiki mahiyetini daha sonraki âyetlerde apaçık bir surette göstermektedir.

[14] Âyeti Kerime Kureyşin ileri sürdüğü itirazlara cevap veriyor. İsânın metholunmasına sebep bir kavmin ilâhı olması değil, Allahın nimetine nail olmuş bir kul olmasıdır. İsâ ilâhî nimete nail olduktan başka İsrail oğulları içinde bir fazilet örneği idi. İsrail oğullarının doğruluk ve dürüstlük hususlarında onu örnek tanımaları icap ederdi. Putperestler ise fazilet örneği olan insanı da ahlâksızlık bataklıklarına düşürmüşlerdir. Meselâ Hinduların dinine bir nazar atfedildiği takdirde Şiva gibi ilâhların en adî insanları utandıracak derecede ahlâksızlık timsali oldukları hemen anlaşılır.

[15] Beklenen saatten murat nübüvvetin İsrail oğullarından gitmesidir.

Sakın ondan şüphe etmeyin, Bana tâbi olun, en doğru yol budur. 62 Sakın şeytan sizi yoldan çevirmesin. Şeytan size apaçık düşmandır. 63 İsa apaçık bürhanlarla geldiği zaman: Ben, dedi, size hikmet getirdim. İhtilâf ettiğiniz şeylerin bazısını size beyan edeceğim. O halde Allaha karşı vazifelerinize dikkat edin ve bana itaat gösterin. 64 Allah, benim de Tanrım, sizin de Tanrınızdır. Ona kulluk edin. Doğru yol budur. 65 Fakat onların içindeki fırkalar birbirleriyle ihtilâf ettiler. Zulmedenlerin, acıklı günün azabından, vay hallerine! 66 Onlar farkında olmaksızın beklenen saatin ansızın gelip çatmasından başka birşey mi bekliyorlar! 67 O gün kendilerini sakınanlardan başka, dostlar birbirlerine düşman kesilirler.

BÖLÜM: 7 — İKİ FIRKA

68 Ey kullarım bugün sizin için korku yoktur. Mahzun da

olmazsınız. 69 O kullarım, âyetlerime inanıp emrime münkat olmuşlardı. 70 Sizler, zevcelerinizle beraber mes'ut olmak üzere cennete gidin. 71 Onlara altın tabaklar ve testiler dolaştırılacak, gönüllerin özleyeceği, gözlerin hoşlanacağı ne varsa hepsi orada bulunacak. Orada daim kalacaksınız. 72 Bu cennete, işledikleriniz den dolayı vâris edildiniz. 73 Orada sizin için bolbol meyvalar vardır. Onlardan yiyeceksiniz. 74 Günahkârlar ise cehennem azabında daim kalacaklar. 75 Azaplarının ardı arası kesilmiyecek, orada ümitsizlik içinde kalacaklardır. 76 Biz onlara zulmetmedik, belki onlar öz canlarına zulmettiler. 77 Onlar cehennem bekçisine: Malik, diyecekler, Tanrına yalvar ki, bizi ölüme mahkûm etsin. O da onlara: siz burada kalacaksınız, diyecek. 78 Onlara: size hakkı göndердik. Fakat çoğunuz hakkı hoş görmüyordunuz, denecek. 79 Onlar nasıl işlerini sağlam tuttularsa biz de sağlam tuttuk. 80 Yoksa onların sırlarını, gizli gizli konuşmalarını işitmiyoruz mu sanıyorlar? Hayır onların hepsini işitiyoruz. Onların yanlarındaki elçilerimiz, hepsini yazıyorlar. 81 De ki esirgeyen Allahın oğlu olsaydı ona ilk evvel ben tapardım (16). 82 Göklerin, yerin Tanrısı, arş-ı âlânın sahibi olan Allah onların bu dediklerinden, bu isnatlarından tamamiyle münezzehtir. 83 Onları bırak ta, korkutuldukları güne kavuşuncıya kadar beyhude işlere dalsınlar ve oynayıp dursunlar. 84 Gökte de Allah olan, yerde de Allah olan Tanrı Odur. Her işi hikmetle çeviren, herşeyi hakkiyle bilen Odur. 85 Göklerin, yerin ve aralarındaki herşeyin, mülk ve saltanatı kendine mahsus olan Allahın şanı yücedir. Saatin ne zaman geleceğini bilmek Ona mahsustur. Hepinizin dönüşü de Onadır. 86 Allahı bırakıp Ondan başkasına tapanlar, taptıklarının şefaatine nail olamazlar. Ancak hakka şehadet eden ve hakkı bilenler müstesnadırlar (17).

---

[16] Bu âyeti kerimenin manası yanlış anlaşılmamalıdır. Bundan murat Allahın bir oğlu olaydı peygamberin ona tapacağı değildir. Bundan murat bir insanın Allaha hakkiyle ibadet edince ona mecazî bir surette Allahın oğlu denilebileceğini söylemektir. Bu âyeti kerimeyi otuz dokuzuncu sûrenin dördüncü âyetile birlikte okumak ve anlamak gerektir. Böyle yapıldığı takdirde Allaha oğul olmanın Ona, Onun tarafından seçilmiş olmak manasına geldiği anlaşılır. Yoksa hıristiyanların iddiası gibi Allaha oğul isnat edilemez.

[17] Hakka şahit olan Hazreti Peygamberdir. Onlar da bunu biliyorlardı. Bundan Resuli Ekremin şefaatte bulunacağı anlaşılıyor.

87 Onlara kendilerini kimin yarattığını soracak olursan, muhakkak ki Allah! derler. O halde niye geri dönüyorlar? 88 Peygamber der ki: Ulu Tanrım! bunlar iman getirmiyen bir cemaattir. 89 Sen onlardan yüz çevir de, de ki: (18) "Aramızda müsalemet olsun!„ Onlar hangi akıbete uğrayacaklarını yakında görecekler (19).

SÛRE: 44

DÜHAN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 3 bölümdür; 59 âyettir.)

Konusu:

Bu sûre Hâ Mimli sûrelerin beşincisidir. Sûrenin onuncu âyetinde kuraklıktan bahsolunduğu için ona «Dühan» sûresi denilmiştir. Onuncu âyeti takip eden âyetlerde, müşriklerin başına gelecek daha büyük felâketlerden bahsedilir ve yüreğinin katılığı yüzünden boğulan Fir'avun misal olarak gösterilir. Sûrenin birinci kısmında bu noktalar anlatıldıktan sonra diğer iki kısmında doğru dürüst ve iyi insanlarla fena insanların halleri ve akıbetleri izah edilir, bunlardan herbirinin lâyık ve müstahak olduğu mükâfat veya ceza ile karşılaşacağı gösterilir.

Daha evvelki sûrenin sonlarında Kureyşin akıbetinden ve onun izmihlâle sürüklendiğinden bahsolunmuştu. Bu sûre, bu akıbetin tahakkuk etmek üzere olduğunu anlatıyor. Kureyşin uğradığı kıtlık, onun başına gelecek azapların ehveni idi. İş, bu kadarla kalmıyacak ve «hakk» ın düşmanları daha acıklı bir azaba çarparak muzmahil olacaklardı.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM : 1 — MÜŞRİKLERİN UĞRADIKLARI AZAP

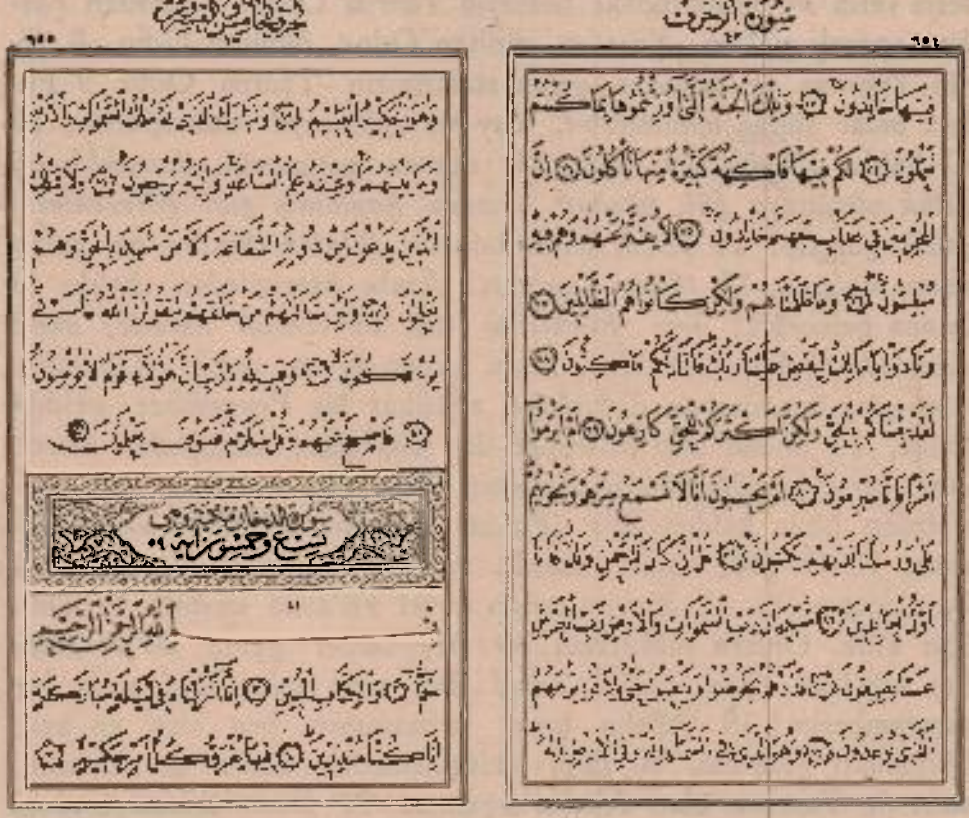
Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm.

1 Hâ, Mim. 2 (*Hakikati*) apaçık anlatan kitaba (*bak, bak ta*

---

[18] Hazreti Peygamber müşrikler arasında senelerce çalıştıktan ve her türlü eziyete uğradıktan sonra onların kendi canına suikastlar tertip ettiklerini görmüş, bununla beraber onlara beddua etmemiş; nihayet «Ulu Tanrım bunlar iman etmiyor.» demekle iktifa etmiştir. Başka hiçbir kimsenin hayatında buna benzer bir misal bulunamaz.

[19] Bu âyetten murat hicreti Muhammediyenin yaklaştığını ifade etmektir.

ibret' al!). 3 Biz onu mübarek bir gecede (1) vahyettik. Biz (*insanları daima iğri yolun encamından*) korkuturuz. 4 (*O mübarek gecede*) her hikmetli iş, apaçık ayrılır (2). 5 Tarafımızdan gönderilen bir emirle (*her iş bildirilir*). Tanrının bir rahmeti olmak üzere peygamberler gönderilir. Çünkü herşeyi işiten, herşeyi hakkiyle bilen Odur. 6 Yakîn sahibi iseniz (*bilin ki*) gök-

[1] 97 inci sûrenin birinci âyetinde Kur'anın **Kadir gecesi** nazil olduğu beyan olunur. Kadir gecesi, Ramazan ayının son on günün gecelerinden biridir. Fakat burada bahis mevzuu olan gecenin daha derin bir manası vardır. Gece, karanlık zamanıdır, cahiliyet devridir. Cihanın hakikî irfandan mahrum olduğu sıradır. Peygamberin kudumünden evvel, insanlığı böyle bir gece, bir karanlık sarar. Hazreti Peygamberin gelişinden evvel de, insanlığın mukadderatına, yine böyle bir karahlık gece hâkim olmuştu. Dünyanın her köşesi, karanlıklar içinde yüzüyordu. Nihayet bir gece Hazreti Peygambere gelen İlâhî vahyin ışıkları parladı. Ortalığı yeni bir nur kapladı. Ve insanlık âlemi «mübarek gece» ye kavuştu. İlâhî nur, bütün dünyayı aydınlatacaktı.

[2] Çünkü İlâhî vahy ile hak bâtıldan ayrılır. insanlara hakikat defineleri ihsan olunur.

lerle yerin ve aralarındaki herşeyin Tanrısı Odur. 7 Ondan başka tapacak yoktur. Yaşatan, dirilten Odur, öldüren Odur. 8 Sizin Tanrınız ve önceden gelen atalarınızın Tanrısı Odur. 9 Fakat onlar şüphe içindedirler, alay ve eğlenceye dalmışlardır. 10 O halde gökyüzünün açık bir duman getireceği, (*kuraklık ve kıtlık yüzünden gök yüzünü, duman kaplamış gibi görecekleri*) günü gözetle! 11 Kıtlık halkı saracak. (*Onlar da*) bu ne acıklı azap, diyerek, 12 (*Ulu*) Tanrımız! Azabı üzerimizden kaldır ki imana geleceğiz! diye yalvarırlar (3). 13 (*Onlar nerede; iman nerede!*) Onlar ibret alan, hisse kapan insan değil! (*Olmadıkları için*) kendilerine, doğruluğu apaşikâr bir Peygamber geldiği halde, 14 ondan yüz çevirdiler de (*başkaları tarafından kendisine*) birşeyler öğretilmiş divanenin biri! dediler 15 Azabı üzerinizden biraz kaldıracağız. (*Fakat*) siz, yine (*kötülüğe*) döneceksiniz. 16 O gün, onları sımsıkı yakalayıp kavrıyacak, onlardan öç alacağız (4). 17 Biz onlardan evvel Fir'avun kavmini de imtihan ettik. Onlara mükerrem bir peygamber geldi, 18 ve Allahın kullarını bana teslim edin! Ben sizin için gelen emin bir peygamberim! 19 Allaha karşı kabarmayın, ben size en açık bürhanları getirdim. 20 Beni öldürmenizden benim de Tanrım, sizin de Tanrınız olan Allaha sığınırım 21 Bana inanmıyorsanız beni yalnız başıma bırakın. (*Benden el çekin*). 22 O da Tanrısına niyaz etti: (*Ulu Tanrım!*) Bunlar günahkâr insanlardır! dedi. 23 (*Öyle ise*) kullarımla gece leyin çıkıp git! Muhakkak ki siz takip olunacaksınız. 24 Denizi açık iken bırakın. Çünkü onlar boğulacak bir ordudur. 25 Onlar nice nice bağları, pınarları, 26 nice nice ekinleri, muhteşem konakları, 27 zevk ve sefa sürdükleri nice nice nimetleri bırakıp gittiler. 28 Bu böyle oldu.

---

[3] İmam Buharî hâdiseyi şöyle izah eder: Kureyş Hazreti Peygambere muhalefet ettiği zaman, kendisi Kureyşin kıtlığa uğraması için dua etti. Kureyş te kıtlığa uğradı. Kıtlık ortalığı o derece sardı ki bunlar kemikleri ve ölüleri yemeğe başladılar. Açlar gökyüzüne baktıkları zaman ortalığı duman bürümüş görüyorlardı.

[4] Bu İlâhî vait, Kureyşin uğradığı mağlûbiyetlerle tahakkuk etti. Bedir muharebesiyle başlıyan mücadeleler, Mekkenin fethiyle nihayet buldu ve Kureyş muzmahil oldu. Hazreti İbn Mes'ut der ki: Kâfirlerin sımsıkı yakalanıp kavrandıkları gün Bedir günü idi.

Biz de bunları, başkalarına miras verdik. 29 Onların helâkine, ne yer, ne gök, ağlamadı. Onlara mühlet te verilmedi.

BÖLÜM: 2 — KÖTÜLER CEZA GÖRECEK

30 Biz İsrail oğullarını alçaltıcı azaptan, 31 Fira'vundan kurtardık. Fira'vun, azgınların, haddi aşmışların kibirlilerindendi. 32 İsrail oğullarını, hallerini bilerek, milletlere üstün olmak üzere seçtik. 33 Onlara âyetlerden öylelerini verdik ki onlarda apaçık bereket vardı. 34 Bunlar der ki : 35 İlk ölümümüzden başka ölüm yoktur. Tekrar dirilecek değiliz. 36 Davanızda gerçekseniz babalarımızı diriltip getirin ! 37 Bunlar mı daha hayırlı, (*daha iyi*) yoksa Tübba' kavmi (5) ile onlardan evvel gelenler mi ? Onları, günahkâr oldukları için helâk ettikti. 38 Biz göklerle yeri ve

[5] Himyer kıralları Tübba' unvanını taşırlardı.

aralarındakini, eğlence olarak, boşu boşuna yaratmadık. 39 Onları ancak hak ile yarattık. Fakat onların çoğu bilmezler. 40 Ayrılma günü, onların, hepsinin, muayyen vaktidir. 41 O gün dostun dosta faydası olmaz ve onlar yardım görmez. 42 Meğer ki Allahın merhamet ettiği kimseler olsun! Yegâne galip olan, bağışlayan Odur.

BÖLÜM : 3 — İYİLERİN GÖRECEĞİ MÜKÂFAT

43 Muhakkak ki zakkum ağacı, 44 günaha düşkün olanların gıdasıdır, 45 yağ tortusu gibidir. 46 Karınlarda, sıcak su gibi kaynar. 47 (*Günaha düşkün olanı*) tutun! Sürüyerek Cehennemin ortasına götürün, 48 sonra başına, kaynar su azabını dökün. 49 (*Bu azabı*) tat! Sen (*zu'munca*) kudretli, şerefli idin! 50 İşte sizin şüphe ile karşıladığınız bu idi! 51 *(Fenalıktan)* sakınanlarsa emniyet içinde yüzen makamlardadır. 52 Cennetler ve pınarlar içindedirler, 53 ince kalın ipekler giyerler, karşı karşıya (*otururlar*). 54 Bu, böyle olacak. Onları tertemiz, güzel eşlerle de yoldaş edeceğiz. 55 Onlar emniyet içinde her meyvayı istiyebilecekler. 56 Onlar orada, ilk ölümden sonra ölümü tatmıyacaklar. Hak Tealâ onları cehennem azabından koruyacak. 57 *(Bu mükâfat)*, Tanrının lûtfudur. En büyük muvaffakıyet de budur. 58 Biz (*Kur'anı*), anlayıp hisse kapsınlar diye senin dilinle kolaylaştırdık! 59 O halde bekle! Onlar da bekliyorlar.

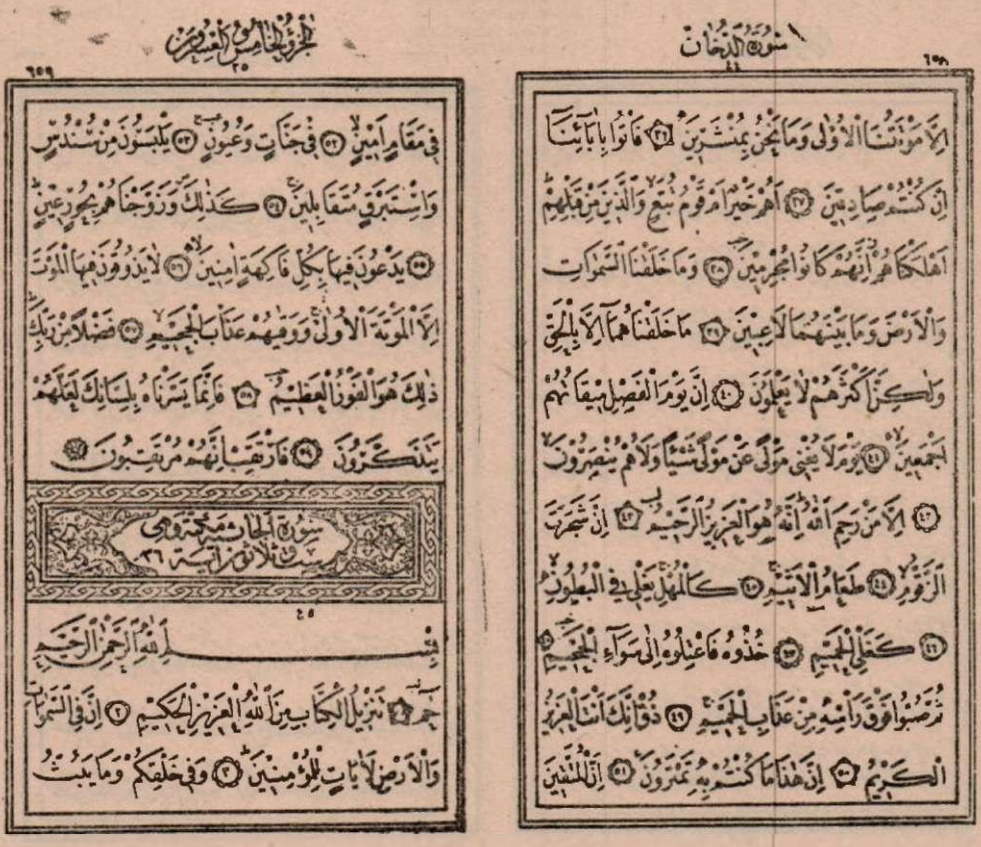
SÛRE: 45

CASİYE SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 4 bölümdür, 36 âyettir.)

Konusu:

Bu sûre, Hâ Mimli sûrelerin altıncısıdır. Sûrenin 28 inci âyetinde her milletin Tanrı karşısında diz çökeceği beyan olunduğundan ona diz çöken manasında olan «casiye» ismi verilmiştir. Sûrenin iki kısmı İlâhî vahyden bahseder. İlâhî vahy yegâne galip olan, hakîm olan Allah tarafından gönderilmiştir. Onun doğruluğunu gösteren deliller çoktur. Fakat kâfirler, hâlâ inkâr edip duruyorlar. Sûrenin ikinci kısmı vahyin doğruluğunu isbat eden delilleri irat eder. Üçüncü kısmı, kâfirlerin hesabı inkâr etmelerini bahis mevzuu ederek onların katı yürekliliğini gösterir. Dördüncü kısım kâfirlerin uğrayacakları izmihlâli anlatır ve mü'minlerin onların yerine geleceklerini izah eder.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — VAHYİ İNKÂR EDENLER

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Hâ, Mim. Kitabın vahyi, yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Allahtandır. 2 Muhakkak ki göklerde, yerde, inananlar için, (*Allahın birliğini gösteren*) işaretler vardır. 3 (*Allahın*) sizi yaratmasında; yeryüzünde yürür hayvanları dağıtmasında yakın sahibi olanlar için, âyetler, (*ibretler*) vardır. 4 Gece ile gündüzün gelip gitmesinde, Allahın gökten rızka (*sebep olan yağmuru*) yağdırıp onunla (*kuruyup*) ölmüş yere yeniden can vermesinde, rüzgârların değişmesinde, akıllarını işleten insanlar için âyetler (*ibretler*) vardır. 5 İşte bunlar Allahın âyetleridir.

Bunları sana dosdoğru okuyoruz. Onlar Allah ile âyetlerinden sonra, (*Allah ile âyetlerine inanmadıktan sonra, acaba*) hang söze inanırlar? 6 Yalana, günaha dadanan her kimsenin vay haline! 7 Böylesi kendisine okunan Allahın âyetlerini işitir, sonra onları işitmemiş gibi (*bâtıl üzerinde mağrurane*), mütekebbirane ısrar eder, böylesine acıklı bir azap müjdele! 8 (*Böylesi*) âyetlerimizden birşey öğrenecek olsa onu eğlence edinir. Bunlar için rüsva edici azap vardır. 9 Cehennem önlerindedir. Kazandıklarından birşey, onlara faide vermez. Allahı bırakıp yâr ve yardımcı edindikleri şeyler asla işlerine yaramaz. Onlar için büyük bir azap vardır. 10 Bu (*Kur'an*), hidayettir. Allahın âyetlerini tanımayanlarsa, en acıklı, en yaman azaba uğrarlar.

BÖLÜM : 2 — KUR'ANIN DOĞRULUĞU

11 Allah (*O Tanrıdır ki*) gemiler Onun emriyle yürüsün,

siz de Onun lûtuf ve inayetini dileyin, Ona şükredin diye, denizi size müsahhar kıldı. (*Size münkat etti*), 12 göklerde yerde, bulunanların hepsini size teslim etti, (*Size münkat etti*). Muhakkak ki bunda düşünen insanlar için âyetler, (*ibretler*) vardır. 13 İman edenlere de ki: Allahın günlerinden (1) korkmıyanları, affetsinler, Hak Tealâ, her kavmi, ameline göre cazalandıracaktır. 14 Herkim doğru dürüst işler işlerse, kendi öz canı için işlemiş olur. Herkim kötülük ederse (*vebâli*) kendinedir. Sonra hepiniz Tanrınıza döndürüleceksiniz! 15 Biz İsrail oğullarına kitap verdik, hikmet verdik, nübüvvet verdik. Onlara temiz ve iyi şeyleri rızk olarak ihsan ettik. 16 Onlara (*sonra olacak*) iş hakkında apaçık deliller verdik (2). Fakat onlar aralarındaki hasetten, hırstan dolayı kendilerine ancak ilim geldikten sonra ihtilâfa düştüler (3). Tanrın, onların aralarında ihtilâf ettikleri şey hakkında, kıyamet günü, hüküm verecek. 17 Sonra (*din*) işinde, seni bir yol sahibi yaptık. Sen de ona tâbi ol. Bilmiyen insanların havalarına uyma. 18 Onlar, Allaha karşı, sana hiçbir fayda vermezler. Zalimler, biribirlerinin yâridirler. Allah (*fenalıktan*) sakınanların yâri ve yardımcısıdır. 19 Bu (*kitap*) insanlar için. kalp gözüdür. Yakîn sahipleri için hidayettir ve rahmettir. 20 Yoksa kötü işler işliyenler, kendilerini, iman edip doğru dürüst işler işliyenler gibi tutacağımızı, onların yaşayışları da, oluşları da bir olacağını mı sanıyorlar? Bu ne kötü bir muhakeme!

BÖLÜM: 3 — KIYAMET

21 Allah, gökleri, yeri, hak ile yarattı: Ta ki herkes kazancına göre karşılık görsün, onlara asla gadrolunmaz. 22 Kendi hava ve hevesini, (*süflî arzusunu*), kendine mabut eden, Allahın

[1] Allahın günleri, doğru dürüst insanların zaferi ile nihayet bulacak mücahede günleridir.

[2] Burada anlatılan iş, Hazreti Muhammedin nübüvvetidir. İsrail oğullarına buna dair apaçık müjdeler verilmişti. Daha sonraki âyet bunu tavzih ediyor.

[3] Halbuki ihtilâf etmemeleri, Hazreti Peygamberin nübüvvetine, karşı gelmemeleri icap ederdi. Çünkü buna dair ilimleri vardı. Fakat bu ilmin hakkını gözetmediler. Riyaseti ellerine geçirmek istediler ve peygambere karşı hareket ettiler.

(*halini*) bilerek onun tarafından sapıklıkta bırakılan; kulağına, kalbine mühür vurulan, gözüne perde gerilen kimseye dikkat etmedin mi? Allahtan sonra, (*Allah onu bu hale koyduktan sonra*) onu kim doğru yola getirebilir? Hâlâ ibret almıyacak mısınız? 23 Onlar: Hayat bu dünyada yaşadığımız hayattan ibarettir. Yaşarız, ölürüz. Bizi ancak, zaman helâk eder, derler. Onların bu bapta bir bilgileri yoktur. Onlar ancak tahmin ederler. 24 Onlara apaçık âyetlerimiz okununca, bütün huccetleri: (*Davanızda*) gerçekseniz, atalarımızı diriltip getirin! demeleridir. 25 De ki: Allah, size can verip yaşatır, sonra sizi öldürür, (*sizin canınızı*) alır. Sonra sizi asla şüphe götürmez kıyamet günü için toplar. Fakat insanların çoğu bilmezler.

BÖLÜM: 4 — HÜKÜM..

26 Göklerle yerin saltanatı Allahındır. Saatin hulûl edeceği

gün bâtıla saplananlar, ziyana uğrarlar. 27 O gün, her millet diz çökmüş görünür. Her millet, kendi kitabına (4), (*bütün işlediklerini kaydeden kitabın başına*) davet olunur. Bugün işlediklerinizin karşılığını göreceksiniz. 28 Bu kitabımız, size karşı, doğruyu söyler. Biz, sizin bütün işlediklerinizi yazdırdık. 29 İman edip doğru dürüst işler işleyenleri, Tanrıları rahmetine alır. En büyük kurtuluş budur. 30 Kâfir olanlara gelince, âyetlerim size okunmuyor muydu ? denecek; (*elbet okunuyordu*), fakat siz, kibirli idiniz, günahkârdınız. 31 Size Allahın sözü doğrudur, (*beklenen*) saatin kopacağında şüphe yoktur, denildiği zaman, (*beklenen*) saatin ne olduğunu bilmiyoruz, (*onun geleceğini zannetmiyoruz*). Ancak, birtakım zanlarda, tahminlerde bulunuyoruz. Onun hakkında yakînimiz yoktur, diyordunuz! 32 O gün onlara işledikleri işlerin kötülükleri apaşikâr görünecek, onların alay, eğlence edindikleri ise, kendilerini saracak. 33 Onlara denecek ki: bugüne kavuşmayı nasıl ihmal ettiyseniz, Biz de sizi bırakacağız. Sizin yurdunuz ateştir. Size yardım edecek yardımcılar da yoktur. 34 Bunun böyle olmasının sebebi, sizin Allahın âyetlerini, alay, eğlence edinmeniz, dünya hayatına aldanmanızdır. Bugün onlar oradan çıkarılmayacaklar, onlardan özür de aranmayacaktır. 35 Göklerin Tanrısı, arzın Tanrısı, bütün âlemlerin Tanrısı, Allaha hamdolsun. 36 Göklerde bütün büyüklük Onundur. Yegâne galip olan Odur. Her işi hikmetle çeviren Odur.

SÛRE: 46

AHKAF SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 4 bölümdür; 35 âyettir.)

Konusu:

Hâ Mimli sûrelerin sonuncusudur. Sûrenin 21 inci âyetinde Ahkaftan, yani Âd kabilesinin helâkine yardım eden kum tepelerinden bahsolunduğu için ona Ahkaf sûresi denilmiştir. Arapları tuttukları yolun encamından korkutmak için, bir mil-

[4] Bu kitap, â'mal kitabıdır. Her milletin bir kitabı bulunması, onun da yaptıklarına göre muhakeme olunacağını gösterir. Efrada tatbik olunan kanun milletlere de tatbik olunacaktır.

letin, hüküm giyince, Fira'vunluların başına geldiği gibi suda boğuldukları, yahut Âd'ın başına geldiği gibi kumlarda mahvoldukları anlatılıyor.

Bu sûre, bundan evvelki sûrenin mevzuunu devam ettirmekte ve birinci kısmında vahyin doğru olduğunu anlattıktan sonra ikinci kısmında hakkın şahitlerini göstemekte ve son iki kısmında Âd'ın akıbetini anlatarak hakikati tanımıyanlara ihtarlarda bulunmaktadır.

Meal-i Kerimi:

CÜZ: 26

BÖLÜM: 1 — VAHYİN DOĞRULUĞU

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Hâ, Mim. 2 Kitabın vahyi, yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Allah tarafındandır. 3 Biz, gökleri, yeri ve aralarındakini, ancak hak ile, muayyen bir müddet için, yarattık. Kâfirler, neden korkutuldularsa, onlardan yüz cevirirler. 4 De ki : Sizin Allahı bırakıp taptıklarınıza dikkat edip baktınız mı ? Onların bu yeryüzünden neyi yarattıklarını bana gösterin. Yoksa onların göklerde bir hisseleri mi var ? Bu kitaptan evvel size bir kitap gelmişse, yahut sizde birtakım ilim artıkları kalmışsa, davanızda gerçekseniz, bana getirin! 5 Allahı bırakıp Ondan gayrı, kıyamet gününe kadar cevap vermiyecek olan, kendisine yapılan dualardan bihaber kalan şeylere tapandan daha şaşkın kim olabilir ? 6 İnsanlar (*mahşerde*), bir araya toplandıkları zaman bunlar, (*bu sahte mabutlar*), onlara düşman kesilirler; onların kendilerine yaptıkları ibadetleri asla tanımazlar. 7 Bizim açık âyetlerimiz onlara okunduğu zaman, bu kâfirler, bu apaçık büyüdür, derler. 8 Hayır onlar, (*bir de kur'anı*) kendiliğinden uydurdu, diyorlar. De ki: Ben onu kendiliğimden uydursaydım, sizin, Allah tarafından bana gelecek cezayı savmağa kudretiniz yetmez: O, sizin Ona dair nelere giriştiğinizi, (*neler atıp*) tuttuğunuzu, en iyi bilendir. Sizinle benim aramda Onun şahit olması, elverir. Yarlığayan, bağışlayan Odur ! 9 De ki : Peygamberlerin ilki ben değilim ! Bana da, size de ne yapılacağını bilmiyorum. Ben ancak, bana vahyolunana tâbi oluyorum. Ben ancak, (*iğri yolun encamından*) korkutucuyum.

10 De ki : Hiç düşündünüz mü ? Bu (*Kur'an*) Allah tarafından olsa, siz de onu tanımasanız, (*fakat*) İsrail oğullarından bir şahit, kendi gibi biri için şehadet edip iman getirse, siz de imanı kibrinize yedirmezseniz, zulmetmiş olmaz mısınız ? (1). Hak Tealâ, zalimleri, doğru yola götürmez.

BÖLÜM : 2 — HAKİKATİN ŞAHİDİ

11 Kâfir olanlar, iman edenler hakkında derler ki : Bu iş, bir hayır olsaydı, onlar bizi geçemezlerdi. (*Biz onlardan evvel onu kabul ederdik*), fakat onlar, (*Kur'an*) ile doğru yol bulmayı aramadıkları için "bu eski bir yalandır„ diyorlar. 12 Daha önce Musâ'nın

[1] Hazreti Muhammedin nübüvvetini, İsrail oğulları içinde tasdik eden, kendisi gibi birinin geleceğini söyliyen şahit, Hazreti Musadır.

kitabı rehberdi, rahmetti; bu kitap Arap diliyle onu tasdik eder, zalim olanları (*iğri yolun sonundan*) korkutur ve iyilik edenlere, müjdeler verir. 13 Tanrımız Allahtır, deyip doğrulanlar, doğru yolu tutanlar için ne korku var, ne de kedere uğrıyacaklardır. 14 Bunlar cennetliklerdir. İşlediklerinin karşılığı olarak orada daim kalırlar. 15 Biz insana, ana ve babasına iyilik etmeği emrettik. Anası onu zahmetle taşıdı, onu zahmetle doğrudu. Ona gebe kalmak, onu sütten kesmek, otuz ay sürer. Nihayet insan yiğitlik çağına varıp kırk yaşına girince "*Ulu* Tanrım! der, bana da, ana ve babama da ihsan ettiğin nimetin şükrünü eda etmeği, Seni hoşnut edecek iyi işler işlemeği bana müyesser kıl, zürriyetime de salâhı müyesser eyle. Sana döndüm. (*Sana boyun eğenlerden*), müslümanlardanım! 16 İşte Biz, bunlardan, işledıklerinin en iyisini kabul eder, yaptıkları fenalıklardan sarfınazar ederiz. Bunlar cennetlik olmuşlardır. Bu oniara va'dolunan dosdoğru vaittir. 17 Ana ve babasına: İl-

lallah sizden! Benden evvel nice nice nesiller gelip geçtiği halde beni tekrar dirilmekle mi tehdit ediyorsunuz? diyen de (*vardır*). Anası, babası ise Allaha yalvarıp yakarır, oğullarına: Vay senin haline! İman et ! Allahın va'di haktır, derler. Fakat o, bu dedikleriniz, eskilerin masallarından başka birşey değildir! der. 18 Bunlar, kendilerinden evvel cinlerden, insanlardan gelip geçen milletler arasında haklarında (*azap*) sözü sabit olan kimselerdir. Bunlar ziyana uğrıyanlardır. 19 Herkesin yaptıklarına göre, dereceleri, mertebeleri vardır. Hak Tealâ onlara amellerinin karşılığını tastamam verecek, onlar da gadre uğramıyacaklar. 20 Kâfir olanların ateşe karşı getirilecekleri gün onlara: Bütün iyi ve temiz şeylerinizi dünya hayatında, kaybettiniz.. Orada bunlarla safa sürdünüz. Bugün, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladığınızdan, haddi aşıp fısk ve fesat ile meşgul olduğunuzdan, zillet ve hakaret azabiyle cezalanacaksınız, denir.

BÖLÜM : 3 — ÂDIN AKIBETİ

21 Âd'ın kardeşini yâdet. Hani o Ahkf'ta, kavmini, daha evvel, daha sonra gelen, insanları iğri yolun encamından korkutan peygamberler gibi korkutarak onlara "Allahtan başkasına tapmayın. Korkunç bir günün azabına uğramanızdan korkuyorum!„ demiş. 22 Onlar da: Sen bizi mabutlarımıza tapmaktan çevirmeğe ve alıkoymağa mı geldin? Davanda gerçek isen bizi ne ile tehdit ediyorsan onu getir! 23 O da: (*Bunun*) ilmi Allahtadır, Ben ne ile gönderilmişsem size onu tebliğ ediyorum. Sizin, cahil bir kavim olduğunuzu görüyorum, dedi. 24 Onlar, (*gelen azâbı*) vadilerine doğru ilerliyen bir bulut şeklinde görünce: "Bu bize yağmur getiren bir bulut!„ dediler. Hayır o sizin çarçabuk gelmesini istediğiniz şeydir! Acıklı azabı getiren yeldir. 25 Herşeyi Tanrısının emriyle, tahrip eder. Artık onların meskenlerinden başka birşey görülmez oldu. Günâhkârları, Biz, böylece cezaya çarparız. 26 Biz onları, sizi yerleştirmediğimiz yerlerde yerleştirmiş, onlara, kulak, göz ve basiret vermiştik. Fakat onların kulakları da, gözleri de basiretleri de, hiçbir şeye yaramadı. Çünkü onlar Allahın âyetlerini inkâr etmekte ısrar ediyorlardı. Onların eğlenceye aldıkları ses, onları sardı.

BÖLÜM : 4 — BİR İHTAR

27 Biz, sizin etrafınızdaki şehirleri de helâk ettik. Âyetleri, tekrar tekrar beyan ettik ki belki geri dönerler. 28 Onların Allahı bırakarak edindikleri ilâhlar, ne için onları Allaha yaklaştırmağa yardım etmedi? Hayır o mabutlar, görünmez oldular ve kayboldular. Onların yalanı, onların iftirası işte budur! 29 Hani Biz, Kur'anı dinlemek üzere sana, cinden birkaç kişiyi göndermiştik. Onlar Kur'anı dinlemeğe hazırlanınca, birbirlerine: Susun dinleyelim! demişler, dinlemek tamam olunca, kavimlerini, iğri yolun encamından korkutmak için, dönmüşler. 30 Onlara varınca: Ey kavmimiz! demişlerdi, biz Musadan sonra vahyolunan, evvelki kitapları tasdik eden, Hakka ileten, dosdoğru yola götüren bir kitap dinledik. 31 Ey kavmimiz! Allaha davet edene (*Peygam-*

bere) icabet edin. Allaha iman edin. Allah da kursurlarınızı bağışlar, sizi acıklı azaptan korur. 32 Allaha davet edene icabet etmeyen, yeryüzünde kaçacak yer bulamaz, Allahtan başka onun yâr ve yardımcısı yoktur. (*Ondan başka yâr ve yardımcı edinenler*), apaçık sapıklık içindedirler (2). 33 Görmüyorlar mı ki gökleri, yeri yaratıp onları yaratmaktan zerre kadar yorgunluğa uğramayan Allah, ölülere de can vermeğe kadirdir. Evet, o herşeye, hakkiyle kadirdir. 34 Kâfir olanların ateşle karşı karşıya geldikleri gün onlara: Nasıl bu azap doğru değil mi imiş? diye sorulacak, onlar da, evet, Tanrımız, hakkı için, dosdoğru imiş! diyecekler, O da, öyle ise küfrünüzün karşılığı olan azabı tadın, diyecek! 35 Öyle ise sen de, azimli Peygamberler nasıl dişlerini sıkıp sabretmişlerse, öylece sabret. Onların çarpılacakları cezayı, acele isteme! Onlar va'dolundukları azabı görecekleri gün, dünyada gündüzün yalnız bir saati kadar kalmış gibi olurlar. Bu ne müessir bir ibrettir! Fâsik olanlardan başkaları helâke uğrarlar mı?

SÛRE: 47

MUHAMMED SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur. 4 bölümdür. 38 âyettir.)

Konusu:

Bu sûre Hazreti Muhammed'e inananların nail olacakları maddî refahı müjdeler. Bu sûrenin nazil olduğu sırada mü'minler, müşkül bir vaziyette idiler. Çünkü yerlerini, yurtlarını bırakarak hicret etmişler, bu suretle canlarını kurtardıktan sonra yeni yerleştikleri yerde, tekrar düşmanlarının hücumuna uğramak tehlikesiyle karşılaşmışlardı. Müslümanların halinde bir salâh olması için düşman tehlikesinin bertaraf edilmesi lâzımdı. Bu nokta, bu sûrenin daha evvelki sûreye nasıl bağlı olduğunu göstermeğe kâfidir. Bundan evvelki sûrede düşmanları teh-

[2] Burada bahis mevzuu olan cinler Kur'anı dinleyip ona iman ettikten başka kendi kavimlerini de yola getirmek istemişlerdir. Bunların da insan oldukları anlaşılıyor. Zaten, kitap ta başka çeşit mahlûklara değil, insanlara gönderilmiştir. Onun muhatabı, âdem evlâtlarıdır. Cin kelimesi, insanlar hakkında da kullanılır. İhtimalki burada bahis mevzuu olan cinler, Arap olmıyan ve Hazreti Peygamberle görüşmeğe gelen birtakım insanlardı. Hazreti İbn Mes'ut, Resuli Ekremin bunlarla, Mekke haricinde bir yerde görüştüğünü söyler, sonraki âyette Hazreti Musadan da bahsolunduğu için, bunların Musevî olmaları da çok muhtemeldir.

dit eden akıbet tekrar tekrar ihtar olunuyor, fakat bu sûrede, bu akıbetin mahiyeti anlatılıyor. Bu sûre ile onu takip eden ve onun gibi Medinede nazil olan iki sûreden, birincisi hicretin ilk, ikincisi orta, üçüncüsü son sıralarında nazil olmuşlardı.

Bu sûre dört kısımdan müteşekkildir. Birincisi, insanları hak ve hakikatten alıkoyanlar tarafından sarfolunan bütün mesainin boşa gideceğini, mü'minlerin muvaffak olarak vaziyetlerinin salâh bulacağını, bu salâhın harpler neticesinde hasıl olacağını anlatarak harp esirlerine yapılacak muameleyi anlatır. İkinci kısmı, yine hemen hemen ayni mevzu ile meşgul olarak Mekkenin fetholunacağını ve mü'minlerin muzaffer olacaklarını izah eder. Üçüncü ve dördüncü kısımları, tarihin bu en şerefli harbini, bir felâket sayarak münafıklığa sapanları ve yavaş yavaş kâfirliğe dönenleri bahis mevzuu eder. Sûre müslümanları, hak davası uğrunda ellerinden gelen gayreti sarfetmeğe teşvik eder ve şayet böyle yapmazlarsa, başkalarının, yerlerini tutacaklarını söyler.

Sûre, Mekkelilerle müslümanlar arasında muharebenin henüz başlamadığı sırada nazil olmuştur. Fakat bu sırada, harbin muhakkak vukubulacağı da anlaşılmış bulunuyordu. Sûre, belki de hicretin birinci yılında nazil olmuştur.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — MUHALİFLER, HARPLERDE HELÂK OLACAKLAR

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Onlar ki (*hakikati tanımayarak*) kâfir oldular, Allah yolundan döndüler (*ve Allah yoluna girmek isteyenleri çevirmek istediler*), Hak Tealâ onların bütün amellerini, (*bütün teşebbüslerini*) boşa çıkaracak. 2 İman edip doğru dürüst işler işleyen, Muhammede, Tanrıları tarafından vahyolunan hak söze inananların, yaptıkları fenalıkları giderecek, onların hallerini iyileştirecek (1). 3 Çünkü kâfirler bâtıla, mü'minlerse Tanrıları tarafından gelen hakka inandılar. Hak Tealâ, böylece insanlara kendi misallerini irat eder. 4 Kâfirlerle muharebede karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun. Nihayet onları yenince onlardan esir alın. Ondan sonra harp nihayet bulup silâh kullanmaya hacet kalmayınca esirleri, ya bir lûtuf ve ihsan olarak salıverin veya bir

[1] Birinci ve ikinci âyetin tazammun ettiği tebşirat, düşmanın müslümanları yerlerinden, yurtlarından çıkardığı sıraya tesadüf eder. Ayni sırada Resuli Ekrem de hicrete mecbur olmuştu.

bedel mukabilinde serbest bırakın (2). Bu, böyle olacaktır. Allah dileseydi, onları, (*harp olmadan*) belâya uğratırdı. Fakat bir kısmınızı bir kısmınızla denemek istedi. Hak Tealâ kendi yolunda öldürülenlerin sa'yini, asla boşa çıkarmaz 5 Allah onları doğru yola götürecek, hallerini ıslah edecek. 6 Onları, kendilerine tanıttığı cennete sokacak. 7 Ey iman edenler! Allaha, (*Allahın davasına*) yardım ederseniz, Allah da size yardım eder. Sebatınızı artırır. 8 Kâfir olanlara gelince onlar yüzükoyun kapan-

[2] Burada harp esirlerinin ne gibi şerait altında alınabilecekleri izah olunuyor. Harp esiri, bir düşmanla karşılaştıktan ve döğüştükten sonra alınırlar. Bu takdirde de ya mukabilsiz tahliye edilirler, yahut bir fidye mukabilinde bırakılırlar. Resuli Ekrem, ekseriyetle bu iki şıkkın birincisini ihtiyar ederdi. Mustalik oğullarına karşı yapılan seferde esir edilen yüz aile, Resuli Ekrem tarafından bu şekilde serbest bırakılmıştı. Havazine karşı da ayni yolda hareket olunmuş ve 600 esir, bir lûtuf ve atıfet eseri olarak tahliye edilmişlerdi. Yalnız Bedir muharebesinde alınan yetmiş esirden fidye alındığı ve fidye alındıktan sonra tahliye olundukları kaydolunmaktadır.

sınlar, Hak Tealâ onların bütün sa'yini boşa çıkaracak. 9 Çünkü onlar Allahın vahyettiğini beğenmediler. Allah da onların bütün sây ve amelini heder etti. 10 Onlar yeryüzünde gezip dolaşıp onlardan evvel gelenlerin akıbetini görmediler mi? Hak Tealâ onların kökünü kırdı. Kâfirler de bunun misline uğrayacak. 11 Çünkü Hak Tealâ, mü'minlerin hâmisidir. Kâfirlerin ise hâmisi bulunmaz.

BÖLÜM : 2 — MUHALİFLER KIRILACAK !

12 Muhakkak ki Allah iman edip doğru dürüst işler işleyenleri altından ırmaklar akan cennetlere sokacak. Kâfir olanlarsa, eğlenerek vakit geçirirler, hayvanlar gibi yerler, içerler. Ateş, onların yurdudur. 13 Seni yurdundan çıkaranların yurdundan daha çok güçlü kuvvetli yurtlar sahiplerini helâke uğrattık da

onlara bir yardım eden çıkmadı. 14 Tanrısı tarafından apaçık bürhanı olan kimse, işlediği kötülükler kendisine güzel görünen, hava ve hevesine uyan kimse gibi olur mu? 15 (*Fenalıktan*) sakınanlara va'dolunan cennetin misali şudur: Orada içimi bozulmıyan su ırmakları, tadı değişmiyen süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları, süzülmüş bal ırmakları var. Orada onlar için her çeşit meyvalar var, Tanrılarından yarlığanma var (3). (*Bu nimetlere erenlerle*), ateşte daim kalacak olanlar, barsaklarını parça parça eden kaynar sular içenler gibi midir? 16 Onlardan bazı kimseler vardır ki sana kulak verirler. Yanından çıkınca kendilerine ilim verilenlere sorarlar: Biraz evvel ne demişti? Bunlar o kimselerdir ki Allah onların kalbine mühür basmıştır. Bunlar, hava ve heveslerine uymuş kimselerdir. 17 Doğru yola iletilenlere gelince, Hak Tealâ onların hidayetini artırır, onlara (*fenalıktan*) sakınmanın (*mükâfatını*) verir. 18 Onlar (*beklenen*) saatin ansızın gelip çatmasından başka birşey mi bekliyorlar? Onun geleceğine dair olan alâmetler işte belirdi. Kendisi gelip çatınca ibret almak neye yarar? (4). 19 Bil ki: Allahtan başka tapacak yoktur. Sana da, mü'minlerin, erkeklerine de, kadınlarına da, isnat edilen kusurlar için, Hak Tealâdan, yarlığanmak dile! (5). Hak Tealâ, sizin dönüp gideceğiniz yeri, içinde kalacağınız yurdu bilir.

BÖLÜM: 3 — KALPLERİ ZAYIF OLANLAR

20 İman edenler, (*cihad hakkında*) bir sûre indirilmeliydi,

[3] Burada Cennetin asıl zevkleri anlatılmıyor. Çünkü Cennetin zevkleri Hazreti Peygamber'in buyurduğu gibi gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, beşerden bir kimsenin kalbinden geçmediği zevklerdir. Bütün burada tarif olunanlar, oradaki zevklerin misalidir. Orada su ırmakları vardır. Su hayatın membaıdır. Orada süt ırmakları vardır. Süt insana kuvvet verir. Kuvvetini artırır. Orada şarap ırmakları var. Şarap insanı şenlendirir. Orada bal ırmakları vardır. Bal, şifadır. Bütün bunlardan üstün olarak orada mağfiret vardır ki Cennet nimetlerinin en üstünü odur.

[4] Beklenen saat, kâfirlerin hüküm giyecekleri, yahut kudretlerinin muzmahil olacağı saattir. Zaten daha evvelki âyetlerde de bundan açıkça bahsolunmuştu. Bu saatin hulûl edeceğine dair olan alâmetler belirmişti. Çünkü düşmanlar, islâmiyetin günden güne ilerlediğini onun ilerlemesine mani olmak için sarfettikleri emeğin boşa gittiğini görüyorlardı.

[5] 55 : 40 âyetine bakınız.

derler Muhkem bir sûre vahyedilip onlara harpten bahsedilince, kalplerinde hastalık olanlar, ölüm yüzünden korkmuş gibi gözlerini çevirip sana baygın baygın baktıklarını görürsün. Korktukları başlarına gelsin! 21 Onlara asıl düşen, itaat etmek, tatlı dil kullanmaktır. Fakat iş, ciddileşip karar verilince, onlar Allaha sadık kalsalardı, kendileri için daha hayırlı olurdu. 22 Sizler (*münafıklar*) iş başına gelecek olursanız, yeryüzünde fesat çıkarmak, hısımlık bağını parçalamak sizden umulur. 23 İşte Allahın lânete uğratıp sağır ettiği, gözlerini kör ettiği kimseler bunlardır. 24 Bunlar Kur'anı derinden düşünüp taşınamıyorlar mı? Yoksa yüreklerine kilit mi vurulu? 25 Kendilerine dosdoğru belli olduktan sonra arkalarını çevirip dönenlere, bu işi şeytan kolaylaştırmış, (*Allah da*) onlara mühlet vermiştir. 26 Çünkü onlar, Allahın vahyettiğini beğenmiyenlere, size bazı hususlarda itaat edeceğiz! demişlerdi. Hak Tealâ onların bütün sırlarını bilir. 27

Fakat melekler onların yüzlerine, sırtlarına, vura vura canlarını aldıkları zaman halleri ne olacak? 28 Çünkü onlar Allahı hoşnut etmiyen şeye uydular, Allahı hoşnut edecek şeyi istemediler. Allah da onların sâ'yini ve amelini boşa çıkardı.

BÖLÜM: 4 — MÜNAFIKLAR

29 Yoksa kalpleri hasta olanlar, Allahın, kalplerindeki kinleri ortaya çıkarmıyacağını mı sandılar? 30 Biz dileseydik, onları sana tanıttırırdık, sen de onları simalarından tanırdın. Sen yine onları sözlerinin ifadesinden anlarsın. Hak Tealâ bütün işlediklerinizi bilir. 31 İçinizden mücahitler ile her (*felâkete karşı göğüs gerip*) sabredenleri tanıyıncıya kadar sizi deneyeceğiz. Sizin davanızı aşikâr edeceğiz. 32 Kâfir olup Allah yolundan dönen ve (*halkı*) çevirenler, dosdoğru yol belli olduktan sonra Peygambere muhalefet edenler, (*ondan ayrılanlar*), Allaha hiçbir zarar vermezler, Allah onların bütün sâ'yini boşa çıkaracak. 33 Ey iman edenler! Allaha itaat edin, Peygambere itaat edin! (*Sa'yinizi*), amelinizi, heder etmeyin. 34 Kâfir olup halkı Allah yolundan alıkoyan, sonra kâfir olarak ölenleri Hak Tealâ, asla yarlığamıyacak. 35 Sakın gevşemeyin, sulhe davet etmeyin. Sız galipsiniz, üstünsünüz. Allah sizinle beraberdir. Hak Tealâ, sizin sa'yinizi, kuvvetten düşürmez. 36 Dünya hayatı, oyundan, eğlenceden ibarettir. İman eder, fenalıktan sakınırsanız, Hak Tealâ size mükâfatlarınızı verir, sizden mallarınızı sormaz. 37 Sizden mallarınızı sorsa, sizi sıkıştırsa cimri olurdunuz, (*bu cimrilik*) kinlerinizi meydana çıkarırdı. 38 İşte sizler Allah yolunda harcetmeğe davet olunuyorsunuz. İçinizde cimrilik gösterenler vardır. Herkim cimrilik gösterirse, ancak kendine cimrilik eder. Müstağni olan Allahtır, muhtaç olan sizlersiniz. Yüz çevirecek olursanız sizin yerinize, sizin gibi olmıyacak kimseleri getirir.

SÛRE: 48

FETİH SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur. 4 bölümdür; 29 âyettir.)

Konusu:

Bu sûre, İslâmın fetih ve zaferinden ve onun ilk âyetlerinde beyan olunan

Hudeybiyede kazandığı büyük manevî zaferden bahsettiği, yeryüzündeki bütün dinlere karşı kazanacağı umumî ve en büyük zafere kadar bütün zaferleri anlattığı için ona Fetih sûresi denilmiştir. Fetih kelimesi sûrenin içinde birkaç defa tekerrür eder. Müslümanlar birkaç muharebede muzaffer oldukları halde, onların bu zaferlerini değil fakat görünüşte aleyhte olan bir mütarekenin fetih diye anılması dikkate değer. Müslümanlar harbe sürüklenmişler; harbetmeğe mecbur edilmişler ve düşmanlarını yenmişlerdi. Fakat onların asıl kazandıkları en büyük muvaffakıyet, müslümanlığın manevî fütuhatı idi. Hazreti Peygamberin hicretinden sonra bunların en birincisini temin eden hâdise Hudeybiye musalehası idi. Hudeybiyede harbolmamış, orada bir mütareke yapılmış, bu mütareke Mekkeden çıkıp Medineye iltica eden Müslümanların, müslüman kardeşleri tarafından himaye olunmalarını bile temin etmemiş, fakat insanların husumeti bir tarafa bırakarak, imtizaç etmelerini; müslümanlık dairesinin haricinde kalanların müslümanlığı, müslümanlığın güzelliklerini görüp düşünmelerini temin etmişti. Onun için Hudeybiye musalehası bir fetih bir manevî zafer sayılmış ve islâmın daha sonraki fütuhatına mukaddime teşkil etmiştir. Bu da müslümanlığın asıl manevî fütuhatı, hakikî zaferler tanıdığını gösteriyor. Mekkenin fethindeki ehemmiyet bile, kazanılan askerî zaferde değil, Hazreti peygamberin, cihan tarihinde eşi görülmiyen bir surette, düşmanlarını affederek kalpleri fethetmesindedir.

Bu sûrenin daha evvelki sûre ile bağlılığı sarihtir. Daha evvelki sûre islâm düşmanlarının muharebelerde muzmahil olacaklarını ve müslümanların bu suretle hallerinin salâh bulacağını anlattığı halde bu sûre bu işin olup bittiğini anlatıyor. Müslümanlar, düşmanlariyle vukubulan muharebelerde muzaffer olmuşlardı. İslâmiyeti, maddî güçleriyle imha etmek isteyenler izmihlâle uğramışlardı. Fakat müslümanlığın asıl zaferi bu değildi. Onun asıl zaferi kazanacağı manevî fütuhatta idi...

Sûrenin nüzul tarihi gayet vâzıhtır. Hazreti Ömerin anlatışına göre Resuli Ekrem bu sûreyi, Hudeybiyeden dönüşünde okudu. O halde bu sûre hicretin altıncı senesinde nâzil olmuştur.

Fetih sûresi Hudeybiye musalehasının hakikî bir zafer olduğunu ilân ile başlar ve münafıklarla müşriklerin uğradıkları husranı anlattıktan sonra mü'minlerin Hazreti Peygambere vukubulan yardımlarını ve ona gösterdikleri sadakati bahis mevzuu eder.

Sûrenin ikinci kısmı münafıkların sahte özürlerini anlatır, müslümanların yaptıkları seferlerde onları ayırmakla, onların mü'minlerle birlikte hareket etmelerine müsaade olunmadığını beyan etmekle nihayet bulur.

Üçüncü kısım müslümanların, daha birçok zaferler kazanacaklarını müjdeler. Bu müjdeler, Hayber ile Mekkenin fethiyle tahakkuk etmiştir.

Sûrenin sonuncu kısmı, müslümanlığın yeryüzündeki bütün dinlere galip geleceğini ilân eder.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — HUDEYBIYE MUSALEHASI BİR ZAFERDİ!

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Biz sana apaçık bir zaferi ihsan ettik, (1) ki 2 Allah

[1] İmam Buharîye göre, bu zafer Hudeybiye musalehasından başka birşey değildir. Hudeybiye musalehası, müslümanlığın, sulh ve müsalemet içinde anla-

önceden sana ısnat olunan, sonradan sana isnat olunacak kusurları yarlığasın (2), hakkında nimetini tamamlasın. Seni dosdoğru

tılmasına yol açmış, husumete nihayet verdiği için düşmanların müslümanlığı yakından görüp tetkik etmelerine imkân vermiş ve onun için müslümanlık namına manevî fütuhatın en büyüğü kazanılmıştı.

[2] Mü'minlerle müşrikler arasında uzun bir muharebe devri devam ettiğinden düşmanlar müslümanlığın güzelliklerini, yüksekliklerini yakından görmeğe fırsat bulamamışlardı. Bunlar, müslümanlığı, imha edilmeğe lâyık bir tehlike saymakta, Hazreti Peygambere karşı türlü türlü isnatlarda bulunmakta idiler. Âyeti Kerimede anlatılan «önceden sana isnat olunan kusurlardan» murat budur. Hudeybiye musalehası, iki tarafın anlaşmasına, hakikatin dimağlara ve kalplere işlemesine, hakikate karşı ileri sürülen isnatların kalkmasına yardım etti. Müslümanlık parıl parıl parlamağa başladı.

Sonradan isnat olunacak kusurlarsa, bilâhare islâmiyet düşmanlarının ona karşı uyduracakları bühtanlardır. Yani müteakıp asırlarda düşmanların uyduracakları bütün bühtanlar da, bütün isnatlar da, eski isnatlar, eski bühtanlar gibi zevale mahkûmdur. Zaten fetih sûresi müslümanlığın yalnız o sırada kazandığı muvaffakıyetleri anlatmaz, onun daha sonradan bütün dinlere karşı kazanacağı muzafferiyetleri de anlatır. Bu İlâhî tebşir, daima tahakkuk edegelmiş ve müslümanlık bütün Arabistanı aydınlattıktan sonra her tarafa yayılmış ve hergün onun manevî fütuhat ufukları açılmıştır.

yola iletsin (3). 3 Ve sana şanlı, şerefli bir zaferi versin. 4 İmanlarını bir kat daha iman ile teyit için mü'minlerin kalbine ıtmınan veren O idi. Göklerle yerin orduları Allahındır. Allah herşeyi hakkiyle bilir. Her işi hikmetle çevirir. 5 Tâ ki erkek, kadın mü'minleri, altından ırmaklar akar Cennetlere, içinde daim kalmak üzere, soksun; onların kusurlarını örtsün. Allah nezdinde en büyük devlet te budur. 6 Allah hakkında fena zanlarda bulunan erkek veya kadın münafıkları, erkek ve kadın müşrikleri, Hak Tealâ azaba çarpsın. Kötülük onların başlarına dönsün. Allahın gazabı, lâneti onların üzerindedir. Onlara, en kötü uğrak olan cehennemi hazırlamıştır. 7 Göklerle yerin orduları, Allaha aittir. Allah, yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren (*Tanrıdır*). 8 Biz seni, (*ümmetine*), şehadet edici, müjde verici, korkutucu gönderdik ki, 9 Allaha ve Peygamberine iman edesiniz Ona yardım gösteresiniz, Ona hürmet edesiniz, sabah akşam Allahın şanını tenzih eyliyesiniz. 10 Sana biat edenler, ancak Allaha biat etmişlerdir. Allahın eli, onların elleri üstünde idi. Onun için kim ahdini bozarsa, öz nefesinin zararına bozmuş olur. Kim Allah ile ahdini yerine getirirse, Allah da ona büyük ecirler verir (4) 11 Bedevîlerden geri kalanlar, mallarımız, çoluk çocuklarımız bizi meşgul etti. Sen bize yarlığanma dile ! diyecekler. Onlar, kalplerinde, (*olmıyanları*) dilleriyle söylüyorlar. De ki : Hak Tealâ size bir dert iriştirmek, (*sizi bir zarara uğratmak* yahut size bir iyilik getirmek, (*bir menfaat vermek isterse*) kimin onu savmağa gücü yeter ? Hak Tealâ, sizin işlediklerinizden haberdardır. 12 Belki siz, Peygamber ile mü'minler, ailelerine asla dönmiyecekler sandınız. Kötü kötü zanlara düştünüz ; bunları kalplerinize yerleştirdiniz ve helâki hakketmiş kimseler oldunuz. 13 Herkim Allaha ve Peygamberine iman ederse Biz o kâfirlere alevli ateşler hazırladık. 14 Göklerle yerin mülkü Allahındır. Dilediğini yarlığar ; dilediğini azaba çarpar. Hak Tealâ, yarlığayan, bağışlayan Allahtır. 15 Bu geride kalanlar, ganimetler almak için gittiğiniz zaman : Bizi bırakın, sizinle birlikte gıdelim ! derler. Onlar, Allahın

---

[3] Allahın nimeti, islâmın intişariyle tamamlandı. Dosdoğru yola iletilmek ise, zafer ve muvaffakıyet yoluna girmektir.

[4] Burada bahis mevzuu olan biat «Rıdvan» biatidir.

sözünü değiştirmek isterler. De ki: Siz bızım peşimizden gelemezsiniz. Hak Tealâ önceden böyle buyurdu (5). Onlar: Bizi kıskanıyorsunuz! derler. Hayır. Onlar pek az anlar kimselerdir. 16 Geride kalan bedevilere de ki: Siz, son derece satvetli, cengâver bir kavim ile (*harbetmeğe*) davet olunacaksınız. Onlar islâm oluncıya kadar vuruşacaksınız. İtaat ederseniz, Hak Tealâ size güzel bir mükâfat verecek. Önce yüz çevirdiğiniz gibi yine yüz çevirirseniz, sizi acıklı azaba uğratacak (6). 17 Gözleri kör, ayağı topal, hasta olana (*muharebeden geri kalmak hususunda*) yebâl

---

[5] Yani Onlar bu rica ile gelmeden evvel. Sûrei şerife Resûli Ekremin Medine yolunu tuttuğu sırada nâzil oldu. Bunlar Resuli Ekremin Medineye muvasalatından sonra geldiler.

[6] Mekkelilerin kuvveti artık kırılmıştı. İki yıl sonra vukubulan sefer bunu isbat etti. Onun için münafıklara, yeniden muharebeye davet olunacakları bildiriliyor. Bu muharebelerden maksat Romalılara ve İranlılara karşı vukubulan muharebelerdir.

yoktur. Herkim Allah ile Peygamberine itaat ederse (*Allah*) da onu, altından ırmaklar akan Cennetlere sokar. Herkim yüz çevirirse onu da acıklı azaba çarpar.

BÖLÜM : 3 — İSLÂMİYETE MEV'UT ZAFERLER

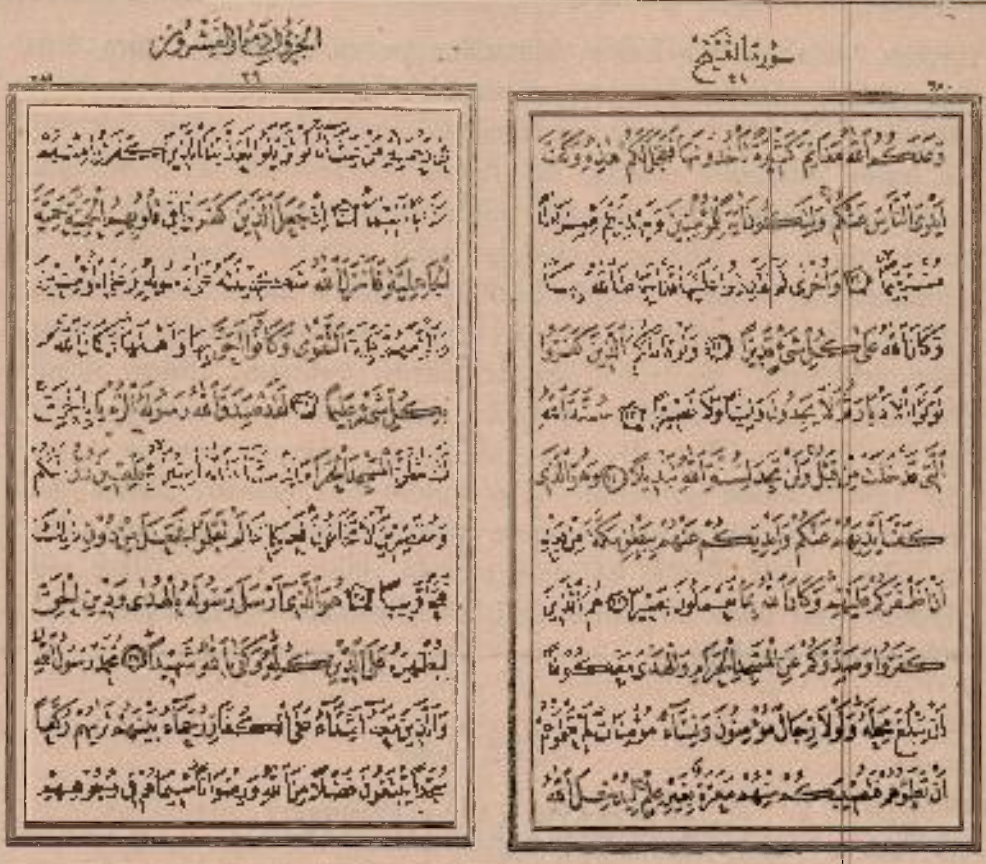
18 Mü'minler ağaç altında sana biat ettikleri zaman Allah onlardan hoşnut olmuştu. Hak Tealâ, onların kalplerindekini bildi de onlara huzur ve itminan verdi. Onları pek yakın bir fetih ve zafer ile mükâfata mazhar kıldı (7). 19 Onları, alacakları birçok ganimetlere nail etti. (*Hak Tealâ*) yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Allahtır (8). 20 Hak Tealâ size alacağınız birçok ganimetleri va'detti. Bunu da size çarçabuk müyesser kıldı. Sizden, (*sizin üzerinizden*) insanların elini çekti ki (*bu muvaffakıyetler*) mü'minler için bir âyet olsun ve Hak Tealâ sizi dosdoğru yola iletsin. 21 (*Hak Tealâ size*) daha başka (*zaferler*) va'detti ki onlara henüz gücünüz yetmedi. Hak Tealâ ise onları (*ilmiyle*) kuşattı. Allah herşeye hakkiyle kadirdir (9). 22 Şayet kâfirler, sizinle harbederlerse muhakkak ki arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra hiçbir koruyucu, hiçbir yardımcı bulamazlar. 23 Allahın âdeti, (*kanunu*), öncedenberi hep böyle idi. Allahın kanununda hiçbir değişiklik bulamazsın. 24 Sizi onların üzerine galip ettikten sonra Mekkenin göbeğinde onların elini sizden, sizin elinizi de onlardan çeken Odur. Hak Tealâ, sizin bütün yaptıklarınızı görür. 25 Küfre sapanlar, sizi Mescidi Haramdan alıkoyanlar, hediyelik kurbanınızın mahalline ulaşmasına mani olanlar, onlardı. (*Onlarla karışmamaktan dolayı*) bilemediğiniz erkek, kadın mü'minler bulunmasaydı, onları tanımadığınızdan, farkına varmaksızın onları da çiğniyerek canınız sıkılacaktı. Dilediğini rahmetine kavuşturmak için (*elinizi onlardan çekti*). Onlar birbirinden seçilmiş, ayrılmış olsalardı, kâfir olanları acıklı azaba çarpardık. 26 Kâfir olanların kalplerine yerleşen gayret, cahiliyet

---

[7] Bu yakın zafer Hudeybiye dönüşünden sonra Hayberde kazanıldı.

[8] Bu ganimetler, Hazreti Peygamberin hayatında, daha sonradan kazanılan zaferlerdir. Mekkenin fethi bnular arasında idi.

[9] Burada, Hazreti Peygamberin hulefası devrinde kazanılan zaferlere işaret olunuyor ve düşmanların mağlûp edilecekleri daha sonraki âyetlerde anlatılıyor.

gayreti idi. Hak Tealâ ise Peygamberine ve mü'minlerin kalplerine sükûnet ve itminan verdi. Onları takva sözü üzerinde durdurdu. Onlar buna hakkiyle lâyıktılar; buna lâyık olanlar, onlardı. Allah, herşeyi hakkiyle bilir (10).

BÖLÜM: 4 — İSLÂMIN KAT'İ ZAFERİ

27 Hak Tealâ, Peygamberine, dosdoğru rüyayı, gösterdi: (11) Allah dilerse, muhakkak ki, kiminizin başı tıraş olmuş, kiminizin

[10] Hudeybiye musalehasının ahkâmına işaret olunmaktadır.

[11] Hazreti Peygamber, ashabından 1500 kişi ile birlikte Mekkeye gidip hac farizasını ifa edeceğini rüyada görmüş, rüyasının hak olduğuna inanarak yola çıkmıştı. Mekkeliler buna mani oldular. İki taraf arasında Hudeybiye musalehası yapıldı. Bu musaleha mucibince Hazreti Peygamberle arkadaşları ertesi sene Kâbeyi ziyaret edeceklerdi. Onun için rüyasının dosdoğru olduğu burada te'kit olunuyor.

saçları kırkılmış bir halde, kimseden perva etmeden, tam emniyet içinde, Mescidi Harama girersiniz! Hak Tealâ, sizin bilmediğinizi biliyordu. Onun için bundan evvel size yakın bir fetih ve zaferi müyesser etmişti. 28 Allah (*O Tanrıdır ki*), Peygamberini hidayetle, hak din ile, bütün dine galip ve üstün kılmak üzere gönderdi. Allahın hakkiyle şahit olması elverir (12). 29 Muhammed, Allahın peygamberidir. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı metin, birbirine karşı merhametlidirler. Onların rükû ettiklerini, secdelere kapandıklarını görürsün. Onlar, Allahın inayetini, rızasını dilerler, ararlar. Çehreleri, yüzlerindeki secde izinden bellidir. Tevratta da, İncilde de onların sıfatları şudur: Bir ekin tohumu gibidirler ki o tohum filiz çıkarır, filizleri kuvvetlenir, kalınlaşır, sâkı üzerinde dimdik durur. Ekincilerin hoşuna gider. Hak Tealâ, kâfirleri onlarla dilhun eder. Allah, içlerinden iman edip doğrudürüst işler işliyenlere yarlığanma ve büyük ecirler va'detti.

SÛRE: 49

HÜCÜRAT SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 18 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin dördüncü âyetinde muslümanların Hazreti Peygamberi odaların arkasından çağırmamalarını emrettiği için ona Hücürat, yani odalar ismi verilmiştir. Sûrei Şerife, insanların bölük bölük müslümanlığa girdikleri, Medineye biribiri ardınca heyetler geldiği sırada nâzil olduğu için halk kütlelerine terbiye ve edep kaidelerini öğretmek icap ediyordu. Onun için Sûrei Şerife yalnız Resuli Ekremin halvetine değil, her müslümanın safvetine hürmet edilmek lâzım geldiğini öğretir. Resuli Ekrem, müslümanların yalnız ruhanî reisi değildi. Kendisi bundan başka halka her hususta rehberlik eden reisti. Onun için halka hem ahlâk hem edep öğretir. Onların aralarındaki davaları dinleyerek hüküm verir, onların hayatını idare için kanunlar yapar, namazda onlara imamet eder, harpte onlara kumandanlık yapan bir rehberdi. Onun için müslümanlığa yeni girenlerin, bütün bunları bilme-

[12] İslâmın bütün dinlere galip geleceği müjdesi en uzak istikballere de şamildir. Bu müjde, Resuli Ekremin hayatında tahakkuk etti ve bütün Arabistan İslâmiyeti kabul etti. Daha sonra da tahakkuk etti ve Müslümanlık arzın dört köşesini aydınlattı. Hâlâ da tahakkuk ediyor, daima da tahakkuk edecek.

leri ve anlamaları, Resuli Ekremin vaktindeki kıymeti takdir etmeleri icap ediyordu.

Sûrei Şerifedeki ilk âyetlerin o sırada Medine'ye gelen Temim oğullarından bahsettiği ittifak ile beyan olunur.

Bundan evvelki sûre, müslümanların zaferlerinden bahsetmişti. Zaferle birlikte refah başlar, onun için bu sûre müslümanları refah ve sefahate dalmaktan tahzir eder ve medenî hayatın kötülüklerini takbih eyler. Sûrenin ilk beş âyeti, Resuli Ekreme karşı tutulacak hareket yolunu anlatır, daha sonraki üç âyet bütün mühim meselelerin kendisine arzolunmamasını ister ve biribirine karşı iki müslüman cemaat bulunduğu vakit, müslümanların bu iki cemaati barıştırmakla mükellef olduklarını gösterir.

Sûrenin ikinci kısmı müslümanlara bazı içtimaî fazîletleri öğreterek onların biribirlerini saymalarını ister ve müslümanlar arasındaki büyük birlik ve kardeşlik temelini sağlamlaştırır. Bu birlik ve kardeşlik kabilecilik, milliyetçilik, ırkçılık esaslarına değil, doğruluk, dürüstlük esasına müstenittir. Çünkü müslümanların Allah nazarında en yükseği, onların en doğru ve en dürüst olanlarıdır.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — PEYGAMBERE HÜRMET

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Ey iman edenler! Allah ile Peygamberin huzurunda (1) ileri geçmeyin. Allaha (*karşı vazifelerinize*) riayet edin. Çünkü Hak Tealâ, herşeyi hakkiyle işitir, hakkiyle bilir. 2 Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın. Birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi onunla da öylece konuşmayın ki farkında olmaksızın ameliniz boşa gitmesin (2). 3 Allahın Peygamberi karşısında seslerini yavaşlatanlar o kimselerdir ki Allah onları takva ile imtihan etmiştir. Onlar için yarlığanma vardır. Büyük mükâfat da vardır. 4 Seni (*hususî*) odalarının arkasından çağıranlar, (*öyle kimselerdir ki*), çoğu aklı ermez. 5 Onlar sen yanlarına çıkıncıya kadar (*bekleyip*) sabretselerdi, (*haklarında*) daha hayırlı olurdu. Hak Tealâ, yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 6 Ey iman edenler! Fâsıkın biri size bir haber getirirse, o haberin doğruluğunu tahkik edin, yoksa yanlışlıkla bir cemaate fenalık edip sonradan pişman olursunuz. 7 Bilin ki Allahın Peygamberi içinizdedir. Şayet o, birçok işlerde

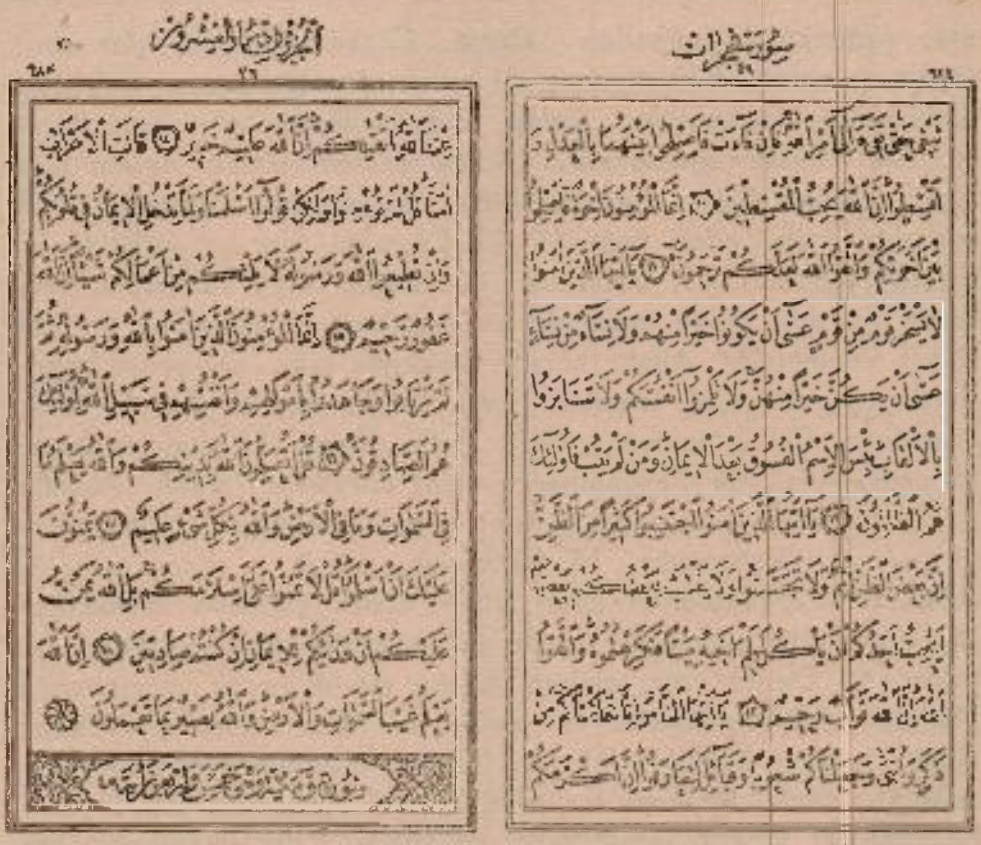
[1] Allahın huzuru, emrinin, vahyinin huzurudur.

[2] Lüzumu olmadıkça yüksek sesle konuşmak, küstahlığın, yahut hiddetin ifadesidir.

size uysaydı, sıkıntıya, felâkete uğrardınız. Fakat Hak Tealâ, imanı size sevdirdi. Onunla kalplerinizi donattı, küfrü, fıskı, isyanı, (*hakikati tanımamayı, haddi aşıp taşmayı, karşı gelip itaatsiz olmayı*), çirkin gösterdi. 8 Allahın inayeti ve nimeti ile doğru yolda dosdoğru gidenler bunlardır. Hak Tealâ herşeyi hakkiyle bilir, her işi hikmetle çevirir. 9 Mü'minlerden iki taraf, döğüşecek olurlarsa, aralarını bulup barıştırın. İçlerinden biri, ötekine tecavüz ederse, tecavüz eden tarafla, Allahın emrine dönünciye kadar vuruşun. Tecavüz eden taraf, (*Allahın emrine dönerse*), iki tarafın arasını, adalet (*ve hakkaniyet*) dairesinde bulup uzlaştırın (3). Allah her hususta adalet ve insaf gözeten-

[3] Âyeti Kerime müslümanların biribirlerine karşı kat'iyyen lâkayit kalmamalarını, bilhassa iki taraf döğüşürken hiçbir lâkaydî eseri göstermemelerini emretmektedir. Bu gibi vaziyetlerde müslümanlar biribirleri üzerinde tesir ederek yanlışlığa sapanı yola getirmekle mükelleftirler.

leri sever. 10 Mü'minler, kardeşten başka birşey değildirler. Kardeşlerinizin arasını bulun. Allaha karşı vazifelerinize dikkat edin ki Allahın rahmetine nail olasınız.

BÖLÜM: 2 — BİRİBİRİNE KARŞI SAYGI

11 Ey iman edenler! İçinizden bir kimse başka bir kimse ile alay etmesin. Belki, kendileriyle alay edilenler, alay edenlerden hayırlıdırlar. Kadınlar da diğer kadınlarla alay etmesinler. Belki berikiler, ötekilerden hayırlıdırlar. Birbirinizde ayıplar aramayın. Birbirinizi kötü lâkaplarla çağırmayın. İman ettikten sonra kötü bir ad sahibi olmak ne çirkin şeydir. Herkim tevbe etmezse, (*işte o gibiler*) zalim kimselerdir (4). 12 Ey iman edenler! Zan-

[4] Âyeti Kerime cemiyetlerde revaç bulan, cemiyeti içinden kemiren kötülükleri anlatıyor ve bunlara karşıgeliyor.

nın, (*şüphenin*) çoğundan sakının. Çünkü, bazı (*defalar zan*), şüphe, günahtır. Birbirinizin gizli şeylerini araştırmayın. Birbirinizi (*arkadan*) çekiştirmeyin. Biriniz, ölü kardeşinin etini yemek ister mi? Ondan iğrenirsiniz. (*Adam çekiştirmekten öylece iğrenin!*) Allaha (*karşı vazifelerinize*) riayet edin. Çünkü Allah, tevbeleri kabul eder, bağışlar. 13 Ey nâs! Sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi birbirinizi tanıyasınız diye kabilelere, sülâlelere ayırdık. Allah nezdinde en şereflıniz, vazifelerine en çok riayet edeninizdir. Allah, herşeyi hakkiyle bilir, herşeyden haberdardır (5). 14 Çöl arapları iman ettik, dediler. De ki: İman etmediniz. Belki "inkıyat ettik!„ deyin. İman kalplerinize henüz girmedi. Allah ile Peygamberine itaat ederseniz, Allah işlediklerinizin (*karşılığı olan mükâfattan*) birşey eksiltmez Allah yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 15 Mü'minler, ancak o kimselerdir ki Allah ile Peygamberine iman ettiler, sonra şüpheye düşmediler, Allah yolunda mallariyle, canlariyle savaştılar. İşte gerçekler, onlardır. 16 De ki: Siz, dininizi Allaha mı bildirmek istiyorsunuz? Halbuki Allah göklerde ve yerde ne varsa hepsine vâkıftır, Allah, herşeyi hakkiyle bilir. 17 Onlar, müslüman olmakla, seni minnet altında bırakmış sanırlar. De ki: Müslüman olduk diye, beni minnet altında bıraktığınızı sanmayın. Belki imanınızda gerçekseniz, Allahın sizi doğru yola iletmesinden Ona karşı minnet altındasınız. 18 Allah, göklerde ve yerde görünmiyen herşeyi bilir. Allah bütün yaptıklarınızı görür.

SÛRE: 50

KAF SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 3 bölümdür, 45 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin başında «kaf» harfi bulunduğundan ona Kaf sûresi denilmiştir.

[5] Bu âyet bütün insanların kardeş olduklarını en şümullü esas olmak üzere ileri sürüyor. Burada hitap, daha evvelki iki âyette olduğu gibi yalnız mü'minlere değildir. Umumiyetle bütün insanlaradır. Bütün insanlara, bir aile teşkil ettikleri, biribirlerine yabancı kalmak için değil, fakat daha iyi tanışmak için millet, kabile ve sülâleye ayrıldıklarını anlatıyor. Bu muazzam aile içinde faikıyet, milliyete, servete, mertebeye değil, vazifeye riayette, yani ahlâkî büyüklüktedir.

Surenin birinci kısmı tabiatın ifade ettiği delilleri nazarı dikkate çarpar ve gelmiş geçmiş milletlerin encamından ibret alınak icap ettiğini anlatır. İkinci kısmı her fiilin, her amelin bir neticesi olduğunu, bu neticelerin kıyamet günü insan gözüne apaçık görüneceğini gösterir. Üçüncü kısım iyilerin de, kötülerin de neyi hak ettilerse ona nail olacaklarını ve insanların dünyada da âhirette de muhakeme olunduklarını meydana koyar.

Bundan evvelki sûre insanların birtakım ahlâkî gevşekliklerinden bahsederek bunlara karşıgelmeği tavsiye etmişti. Bu gibi ahlâki gevşeklikler, insanların âhireti düşünmemelerinden ve âhiret hesabını kale almamalarından ileri gelir. Kaf sûresi bu noktaya temas eder. Onunla daha evvelki sûre arasındaki irtibat bu nokta üzerindedir. Kaf sûresinin Mekkede nâzil olduğu üzerinde ittifak vardır. Belki de Mekke devrinin ilk sıralarında nâzil olmuştur.

Bu sûreden başlayarak 56 ıncı sûreye kadar devam eden sûrelerin hepsi Mekkîdir. Hepsi de Mekke devrinin ilk sıralarına mensupturlar.

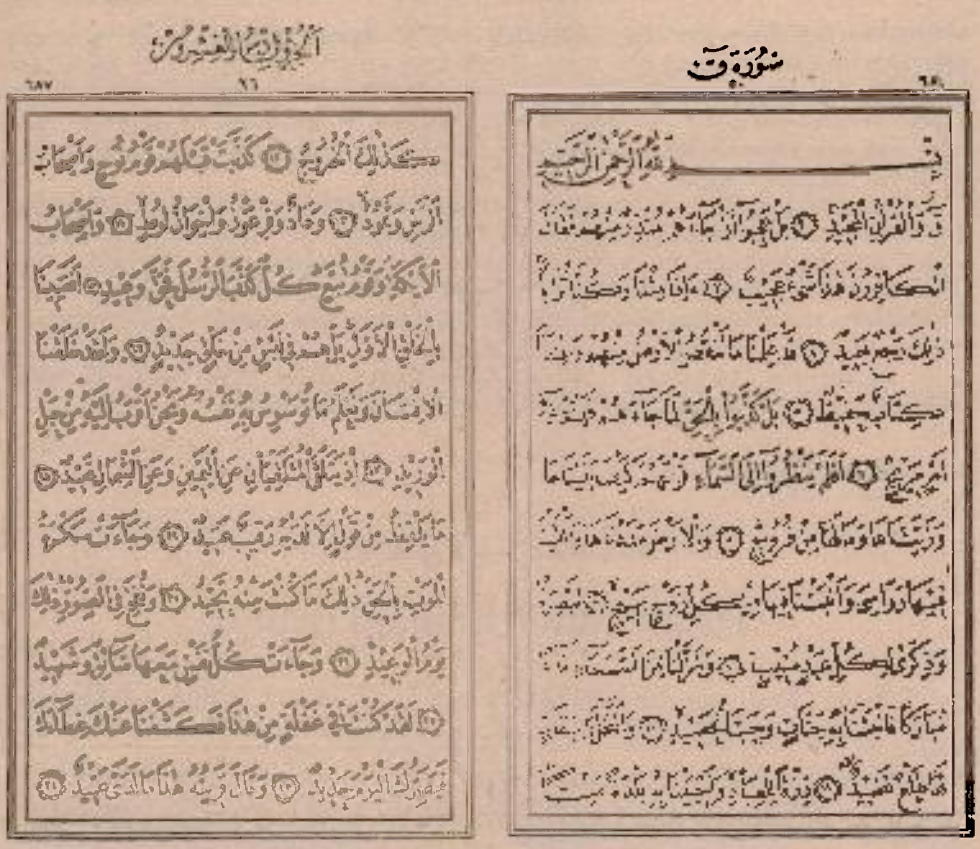
Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — KIYAMET

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Kaf. Şanlı şerefli Kur'ana (*bak!*). 2 Hayır, onlar, içlerinden, (*iğri yolun encamından*) korkutan birinin gelmesinden hayrete düştüler de kâfirler "bu ne tuhaf şey!" dediler, 3 "biz ölüp toprak kesildikten sonra (*tekrar mı dirileceğiz?*). Bu dönüş (*ihtimali*) nekadar uzak birşey!" 4 Biz, yerin, onlardan ne eksilteceğini, (*yerin altına girdikten sonra ne hale geleceklerini*) biliriz. Nezdimizde, (*herşeyi*) hıfzeden bir kitap vardır (1). 5 Belki onlar kendilerine hak gelince onu yalan saydılar. Onun için onlar (*şimdi*) perişanlık içindedirler. 6 Onlar, (*başlarını kaldırıp*) gökyüzüne bakmıyorlar mı? Onu nasıl kurduk, nasıl donattık, onda hiçbir delik, yarık ta yoktur. (*Bakmıyorlar mı?*) 7 Yeryüzünü nasıl yaptık. Ona ulu dağlar yerleştirdik, onun üzerinde her çeşitten içe ferah veren çiftler bitirdik. 8 (*Bütün bunlar*), daima Allaha dönüp Ona sığınan her kulun, basıretini açmak, ona ibret vermek içindir. 9 Gökyüzünden hayırlı, bereketli yağmur yağdırdık. Onunla bahçeler, biçilen ekinler, 10 tomurcukları birbiri üzerine kat kat katlanmış ulu hurma ağaçları bitirdik. 11 (*Bunlar*) kul-

[1] Bu kitap, herşeyi kaydeden, her fiili, her hareketi ve bunların neticelerini hıfzeden kitaptır. Âhiret hayatı için lâzım olan herşey, o kitaptadır.

lara rızk olmak içindir. Onunla (*kuraklıktan*) ölmüş yurtlara taze can verdik. Tekrar çıkış da böyle olacak. 12 Onlardan önce Nuh kavmi, Res yâranı, Semud (*kavmi*), 13 Âd, Fira'vun, Lûtun kardeşleri, 14 Eyke yâranı, Tübba' kavmi, (*peygamberleri*) yalancı saymak yolunu tutmuşlar, hepsi de peygamberleri tanımıyarak reddetmişler, tehdidimi hakketmişler, (*hükmü giymişlerdi*). 15 Biz, ilk defa yaratmada, aciz mi gösterdik ki (*yeniden yaratmak hususunda âciz kalalım* ?) Hayır onlar, bu yeni yaratılıştan şüphe içindedirler.

BÖLÜM : 2 — KIYAMETTE YAPILAN HER İŞİN NETİCESİ GÖRÜLECEK

16 Biz insanı yarattık. Nefsinin ona ne vesveseler verdiğini biliriz. Biz ona, yakın olan şahdamarından daha yakınız. 17 (*İnsanın*)

sağında solunda oturan iki murakıp herşeyi tedâkki ederler. 18 (*İnsan*) bir söz söylemez ki yanında onu gözetliyen, zapteden bulunmasın (2). 19 Ölümün baygınlığı, dosdoğru gelince, ona: İşte senin nefret edip kaçtığın şey bu idi! (*denir*). 20 Sûra üfürülecek, o gün, korkulan gündür. 21 (*O gün*) her can, yanında bir sürücü ve bir şahit ile beraber gelir (3). 22 Sen bundan gafil idin, (*bugünün geleceğini ummazdın*), artık üzerinden perdeyi kaldırdık. Onun için bugün gözün keskindir (*denilir*) (4). 23 Onun yoldaşı da: Bende olan herşey hazırdır, diyecek. 24 - 25 - 26 Nankörlükte temerrüt eden, inat eden, hayra mâni olan, haddi aşan, şüpheye tutulan, Allah ile beraber başka bir mabut edinen her kimseyi Cehenneme atın! Onu şiddetli azaba bırakın! 27 Onun yoldaşı: (*Ulu*) Tanrımız! diyecek, ben onu azdırmadım! Fakat onun kendisi sapıklığın kuyusuna (*dalmıştı*). 28-29 Allah buyuracak: Karşımda çekişmeyin. Ben sizi önceden, (*bu akıbetle*) korkuttum: Nezdimde söz değişmez. Kullara asla zulmedici değilim!

BÖLÜM: 3 — HAŞİR VE NEŞİR

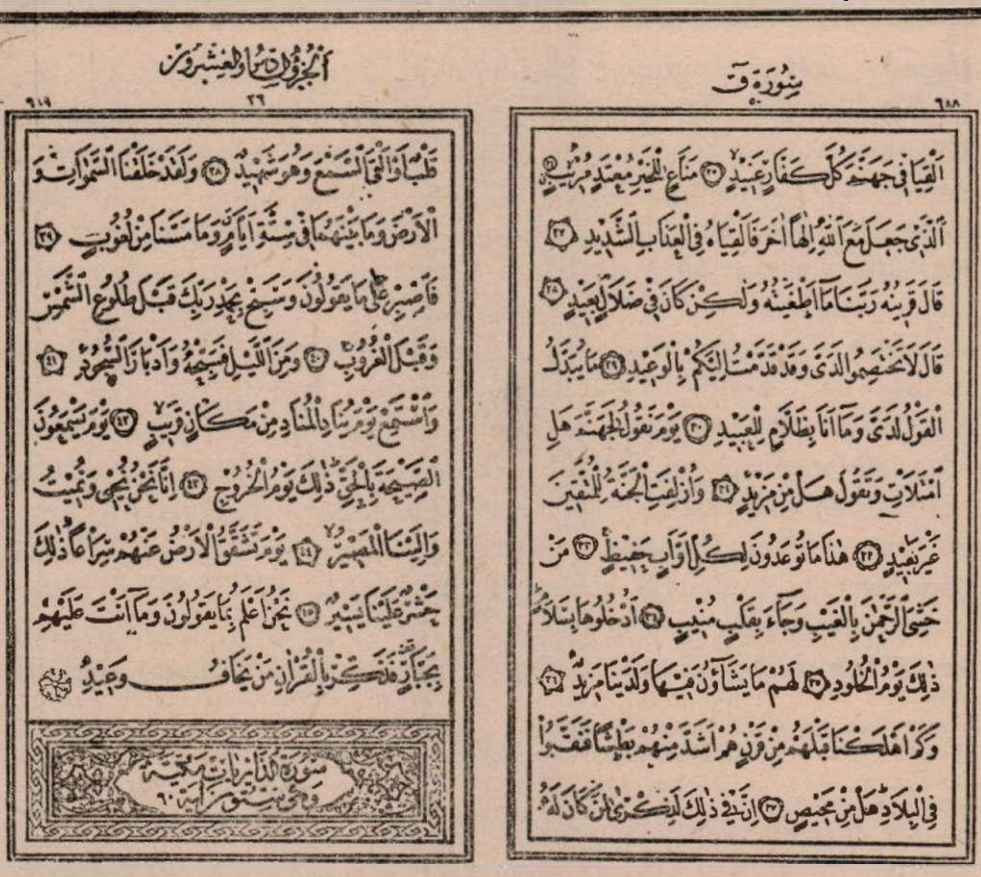
30 O gün, Cehenneme: doldun mu? diyeceğiz, o da, daha var mı? diyecek. 31 Cennet, fenalıktan sakınanlara yakınlaştırılacak. Onlardan uzak kalmıyacak. 32 Onlara: İşte, denilecek, size va'dolunan budur! Daima Allaha dönen (*ve Ona sığınan*), hadlerini muhafaza eden, esirgeyen, 33 Allahtan gizlice korkan; (*hakka*) dönen bir yürekle Allaha gelen (*herkesin*) mükâfatı budur. 34 (*Cennete*) selâmet içinde girin. Bugün, ebediyet, (*Cennette daim kalmak*) günüdür. 35 Onlar orada ne dilerlerse bulurlar. Nezdimizde (*onlar için*) daha fazlası da vardır. 36 Onlardan evvel, nice nesilleri helâk ettik ki onlar, bunlardan daha güçlü kuvvetli idiler, onlar memleket memleket dolaşmışlardı.

---

[2] Bu üç âyet insan tarafından işlenen her işin, söylenen her sözün bir neticesi bir semeresi olduğunu, hiçbir şeyin boşa gitmediğini anlatıyor. Sağ taraf iyiliği, sol taraf kötülüğü temsil eder.

[3] Sürücü, insanı kötülüğe sevkeden, şahit iyiliğe şehadet edendir.

[4] Âyeti Kerimeye göre, bu dünyada gözden saklı kalan ef'âlin neticeleri, âhirette göze, bütün çıplaklığı ile görünecek, perdenin kalkmasından ve gözün keskinleşmesinden murat budur.

Böyle iken sığınacak bir yer mi buldular? 37 Bunda, kalbi olanlar, can kulağiyle dinleyen ve şahit olanlar için ibret vardır. 38 Biz gökleri, yeri ve arasındakini altı günde yarattık da Bize asla yorgunluk dokunmadı (5). 39 O halde onların söyledikleri sözlere sabret. Güneş doğmadan evvel, batmadan evvel, Tanrını öve öve (*şanını*) tenzih et. 40 Geceleyin de, namazlardan sonra da Onun (*şanını*) yücelt. 41 Münadinin, yakın bir yerden nida edeceği güne kulak ver. 42 O gün, dosdoğru sayhayı işitecek-

---

[5] Kitabı Mukaddes «tekvinilmahlûkat» ta der ki: Ve Allah işlediği işini yedinci günde itmam ile işlediği işin kâffesinden yedinci günde istirahat eyledi. Ve Allah halk ederek işlediği işin kâffesinden yedinci günde istirahat eylediği için anı mübarek kılarak mukaddes eyledi 2:2.

Bu beyanata göre Allah hilkati temamladıktan sonra dinlendi. Dinlenmek için yorulmak lâzımdır. Kur'an, Allahın yorulduğunu ve dinlenmeğe muhtaç olduğunu kabul etmez, Allaha böyle bir şeyin isnadını reddeder.

Hilkatın altı devrede, tamamlandığını burada beyandan murat, İslâmın da tedricen intişar edeceğini anlatmaktır.

ler, o gün huruç günüdür. 43 Dirilten Biziz, öldüren Biziz, dönüş Bizedir. 44 O gün yeryüzü yarılır. Onlar da çarçabuk koşarlar. Bu, Bize göre pek kolay olan bir toplayıştır. 45 Biz onların ne dediklerini daha iyi biliriz. Sen onları zorla yola getirmeğe memur değilsin. Onun için tehdidimden korkanlara, Kur'anla nasihat et!

SÛRE: 51

ZÂRİYAT SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 3 bölümdür, 60 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin başında Zariyat'tan, yani hakikati savuran ve yayanlardan bahsolunduğu için ona Zariyat sûresi denilmiştir. Bu sûre hakikate karşıgelen Mekkelilerin herhalde mahkûm olacaklarını anlatarak birinci kısmında hakikatin tedricen ilerlemekte olduğunu, onun her gün kök saldığını gösterir. Sûrenin ikinci kısmı, Hazreti Muhammedin ceddi olan Hazreti İbrahime, doğan oğlu İsmailden bahs ile başlayarak kötü hareketleri yüzünden helâke uğrıyan birtakım milletlerin encamını anlatır ve üçüncü kısmında, insanı yaratmanın gayesi Allaha kulluk etmesi olduğu için insanın Allaha sığınması tavsiye olunduktan sonra Mekkelilerin, önce muzmahil olan milletler gibi muhakeme olunup hüküm giyeceklerini söyliyerek onlara ihtarlarda bulunur.

Bundan evvelki sûre kıyameti, anlatmış, ruhan ölen milletlerin bu dünyadaki haşir ve neşrinden bahsetmiş idi. Bu sûre ise hakikati reddedenlerin işledikleri işlere göre muhakeme edileceklerini anlatır. Bu sûre de Mekke devrinin ilk sıralarında nâzil olan sûrelerdendir.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — BÂTIL MAHKÛMDUR!

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Savurup kaldıranlara, 2 yükleri yüklenenlere, 3 kolaylıkla koşanlara, 4 işi ayıranlara (1) (*bakın, bakın da bilin ki*) 5 size

[1] Umumî telâkkiye göre savurup kaldıranlar, bir bulut gelmeden evvel esen, tozu toprağı kaldıran rüzgârlardır. Yükü taşıyanlar, yağmur getiren bulutlardır. Kolay koşanlar, bulutları taşıyıp götüren rüzgârlardır. İşi ayıranlar, yağmurları dağıtan rüzgârlardır. Bütün bunlar, dikkatimizi, ruhanî âlemin buna benziyen

va'dolunan şey, elbet gerçektir. 6 Hesap ve ceza elbet vuku bulacaktır. 7 Yollarla dolu semaya bak (2). 8 Siz, söylediğinizde birbirinizle ihtilâf içindesiniz! 9 Ondan, döndürülmesi lâzım gelen döndürülür. 10-11 (*Cehalet*) uçurumunda boğulan yalancılara lânet olsun. 12 Bunlar sorarlar: Ceza günü ne zaman? 13 O gün, onların ateş üzerinde imtihana çekilecekleri gündür. 14 Onlara: Zulmünüzün cezasını tadın! İşte sizin çarçabuk gelmesini beklediğiniz budur! denir. 15 Fenalıktan sakınanlar, bahçeler, pınarlar içindedirler. 16 Tanrılarının kendilerine verdiğini alırlar. Onlar önce iyilik etmişlerdi. 17 Geceleri, nekadar az uyur, 18 sabahları yarlığanma dilerlerdi. 19 Onların mallarında, dilenenler, (*dilenmiyen*) yoksullar için bir hak vardır. 20 Yeryüzünde yakîn sahibi olanlar için âyetler vardır. 21 Sizin kendi nefsinizde de öyle. Hâlâ görmiyecek misiniz? 22 Rızkınızla size va'dolunan şey, semadadır. 23 Göğün, yerin Tanrısı hakkı için! hak Odur. Söylediğiniz sözün kendi sözünüz olduğuna şüpheniz olmadığı gibi Onun hak olduğunda şüphe yoktur.

BÖLÜM : 2 — ÖNCE GELEN MİLLETLERİN ENCAMI

24 İbrahimin şerefli misafirleri hakkında sana haber erişti mi? 25 Hani onlar yanına girince: Selâm, demişler, o da selâmı almış, bunlar tanımadığım, (*yabancı*) kimseler! demişti. 26 (*İbrahim, daha sonra*) gizlice ailesinin yanına gidip (*pişmiş*) semiz bir buzağıyı alıp getirdi, 27 bunu önlerine yaklaştırdı ve yemez

---

ve hakikati yavaş yavaş ilerleten nizama çeviriyor. Bu âyetlerin bize anlattığı çok açık hakikatler vardır. Birinci âyet, Hazreti Peygamber tarafından getirilen, hakikatin sayılıp yayılacağına, ikincisi bu hakikati kabul edip onu taşıyanlar, herbiri bir hakikat hâmili olan ashaba, üçüncü âyet islâmiyete içi açılıp onu kabule koşanlara, dördüncü âyet Kur'anı parçalara ayırıp bir kısmını kabul etmek, bir kısmını kabul etmemek isteyenlere işaret etmektedir. Bu suretle üç sınıf insandan bahsedilmiş bulunuyor. Bunların birincileri ile ikincileri günden güne çoğalıyor, üçüncüleri yavaş yavaş azalıyor, bu suretle islâmın muhakkak intişar edeceği tebşir olunuyordu.

[2] Semanın yollarla dolu olduğu on üç asır evvel anlaşılabilecek bir söz değildi. Fakat bu söz fennî keşiflerin en yenisine muvafıktır. Bu keşiflere göre her yıldız, etrafında birtakım yıldızlar dönen bir merkezdir. Nasıl ki güneş, bizim manzumemizin, etrafında döndüğü merkezdir. Semadaki yollar, muhtelif yıldızların medarlarıdır.

misiniz? dedi. 28 (*İbrahimin*) kalbine onlardan yana, korku geldi. Onlar: Korkma! dediler ve ona bilgisi bol bir oğul müjdelediler. 29 İbrahimin karısı (*haber alınca*) derin keder içinde geldi, yüzünü vurarak: Ben ihtiyar, kısır, *(bir kadınım!)* dedi. 30 Onlar: Tanrın böyle buyurdu. Her işi hikmetle çeviren, herşeyi hakkiyle bilen Odur, dediler.

CÜZ: 27

31 *(İbrahim)* onlara: Ey elçiler! dedi, işiniz nedir? 32 Onlar: Biz günahkâr bir kavme gönderildik 33-34 ki onların üzerine Tanrın nezdinde haddi aşıp taşanlara mahsus çamurdan taş yağdıralım. 35 Bunun için orada bulunan mü'minleri ayırıp çıkardık, 36 fakat orada müslümanlardan yalnız bir ev (*halkı*) bulduk. 37 Orada, acıklı azaptan korkanlara bir ibret bıraktık, dediler. 38

Musânın (*kıssasında da ibret vardır*). Hani Biz onu apaçık bürhanla Fir'avûna göndermiştik. 39 *(Fir'avun)* kuvvetleriyle birlikte dönerek bu adam ya büyücü, ya delidir! demişti. 40 Biz de onu ve askerlerini alarak denize döktük. Fir'avun, yaptığına pişman oldu. 41 Âd'ın (*encamında da ibret vardır*). Hani onların üzerine, kasıp kuvuran fırtınayı göndermiş, 42 fırtına nereye uğradıysa orasını çürümüş kemiğe (*çörçöpe*) çevirmişti. 43 Semud'un akıbetinde de ibret vardır. Hani onlara bir zaman için geçinip eğlenin! denmiş, 44 onlarsa Tanrının emrine isyan etmiş, göre göre yıldırıma tutulmuş, 45 ne ayakta durmağa güçleri kalmış, ne de yardım görebilmişlerdi. 46 Daha önce Nuh kavmi (*helâke uğradı*); çünkü onlar fâsık kimselerdi.

BÖLÜM : 3 — MEKKELİLERİN AKIBETİ

47 Gökyüzünü, Biz kudretimizle yükselttik. Bizim herşeye

gücümüz yeter. 48 Yeryüzünü de Biz döşedik. Biz onu ne güzel yaptık. 49 İbret alırsınız diye herşeyden çifter çifter yarattık. 50 O halde Allaha sığının. Ben Onun tarafından sizi (*iğri yolun encamından*), apaçık korkuturum. 51 Allah ile beraber başka bir mabut tanımayın. Ben size Onun tarafından sizi iğri yolun encamından, apaçık korkuturum! 52 Onlardan evvelkilere de hiçbir Peygamber gelmedi ki ona, bunlar gibi, büyücü veya divane dememiş olsunlar. 53 Onlar bunu birbirlerine tavsiye mi ettiler? Hayır, bunların hepsi de azgın, taşkın kimselerdir. 54 Sen onlardan yüz çevir. Bundan dolayı levme uğrıyacak değilsin. 55 Öğüt vermeğe devam et. Öğüt, mü'minler için faydalıdır. 56 Ben cinleri de insanları da, ancak Bana kulluk etsinler diye yarattım. 57 Ben onlardan nafaka istemiyorum, Beni yedirip beslemelerini dilemiyorum. 58 Şüphe yok ki rızkı veren, kuvvetli ve kuvvetinde metin olan Allahtır. 59 Nefislerine zulmedenler için önce (*helâk olan*) arkadaşlarının payı gibi pay vardır. Acele etmesinler. 60 Kâfirlere va'dolunan gün yüzünden vay hallerine!..

SÛRE: 52

TÛR SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 2 bölümdür; 49 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin başında Hazreti Musânın durduğu Tûr dağından bahsolunur ve bu suretle Hazreti Musâ ile Hazreti Muhammed arasındaki benzeyiş gösterilir. Çünkü Hazreti Muhammed de, İlâhî vahye bir dağ üzerinde nail olmuştu. Sûreye Tûr-sûresi denilmesinin sebebi budur.

Sûrenin birinci kısmı mü'minlerin mükâfatından, ikincisi hakikate karşıgelenlerin uğrıyacakları cezadan, müslümanlığı henüz doğduğu anlarda imhaya teşebbüs edenlerin kurdukları desiselerden bahseder.

Bundan evvelki sûrenin sonlarında günahkârların nasıl muhakeme edilecekleri anlatılmıştı. Bu sûre mü'minlerin muhakkak muvaffak olacaklarını anlatır.

Tûr sûresi, Mekke devrinin ilk sıralarında nâzil olan sûrelerdendir.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — MÜ'MİNLER MUVAFFAK OLACAKLAR

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1-2-3 Dağa (*bak!*) Yayılan sahifeye yazılmış kitaba (*bak!*)

4 (*Ziyaretçilerle*) mamur olan Eve (*bak!*) 5 Yükseltilen tavana (*bak!*) 6 Kabaran denize (*bak!*) (1). 7 Tanrının cezası elbet vukubulacak, (*elbet tahakkuk edecek*). 8 (*O azabı çevirecek*), defedecek yoktur. 9 O gün, gök bir taraftan bir tarafa döner. 10 Dağlar yerlerinden oynar. 11 O gün (*hakikati*) yalan sayanların vay haline (2)! 12 Onlar boş lâflara dalarak, eğlenirler, oynarlar. 13 O gün onlar, (*itile kakıla*) cehennem ateşine sürüklenirler. 14 İşte sizin yalan saydığınız ateş bu! 15 Bu (*ateş*), bir büyü müdür? Yoksa (*gözleriniz bağlandı da*) görmüyor musunuz? 16 Ona girin de ister katlanın, ister katlanmayın. Sizin için, birdir, (*aynıdır*), işlediğinizin cezasını görüyorsunuz. 17 Fenalıktan sakınanlar, cennetler, nimetler içindedirler. 18 Tanrılarının kendilerine verdiği ile safa sürerler. Tanrıları onları yakıcı ateşin azabından korudu. 19 Yeyin, için, âfiyet olsun! Yaptıklarınızın karşılığı budur! 20 Onlar, saf saf dizilmiş tahtlar üzerindedirler. Biz onları halis, temiz güzellerle de yoldaş ederiz. (3). 21

---

[1] Sûrenin ilk altı âyetinde, Hazreti Musâ ile Hazreti Mnhammede gönderilen İlâhî vahiylerde birbirine muvazi olan vak'alar dikkat gözüne çarpmaktadır. Hazreti Musânın durduğu dağ **Tûr** dağı idi. Hazreti Muhammedin vahye nail olduğu dağ **Hira** dağı idi. Hazreti Musâya verilen kitap **Tevarat**, Hazreti Muhammede verilen kitap **Kur'an**dı. Mamur olan evle yükseltilen tavan, bir taraftan Hazreti Musânın İsrail oğulları için kurduğu mabede, diğer taraftan hüccac ile mamur olan Kâbeye işaret ediyor. Kabaran deniz, fira'vunun boğulduğu denizi temsil eder. Hazreti Peygamberin düşmanları ise, daha sonraki âyette beyan olunduğu gibi, Tanrının cezasına uğrıyacaklardır. Musânın düşmanları nasıl denizde boğuldularsa, Allahın cezası bunlara da erişecek, bunlar da mahvolacaklardı.

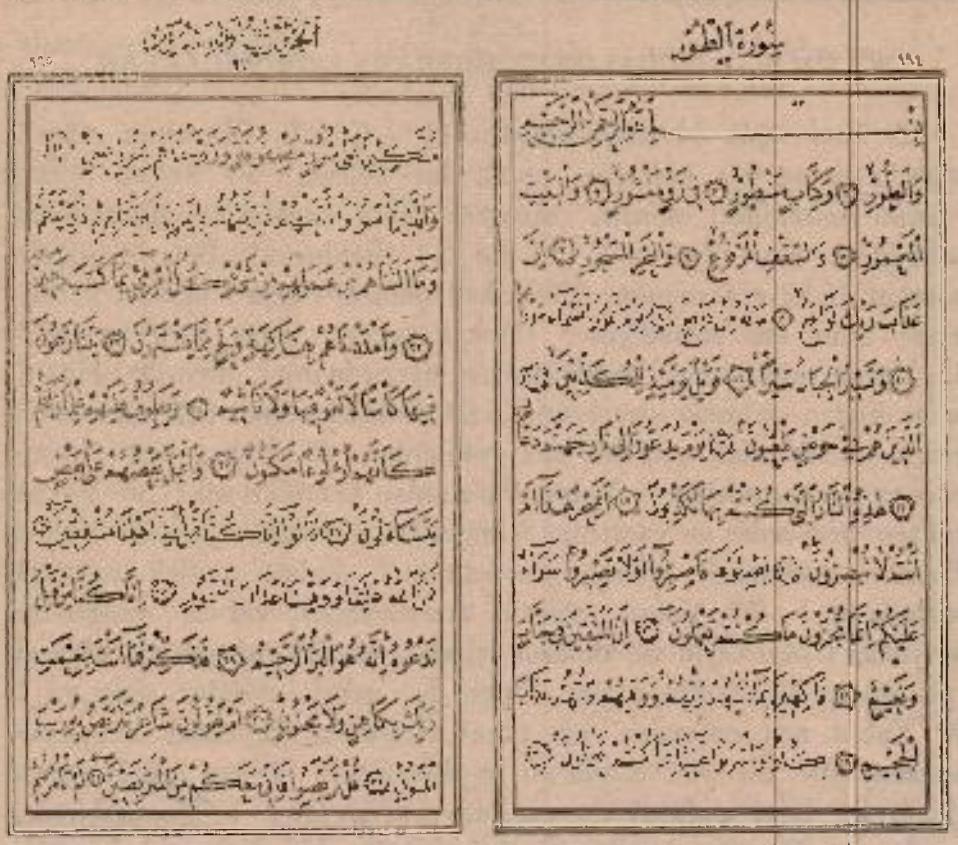
[2] Kuvvetli bir husumetin izmihlâli ile tahakkuk edecek olan büyük inkılâp ile hemşehrileri tarafından çılgın bir adam sayılan Hazreti Peygamberin en yüksek muvaffakıyete erişi, gökyüzünün bir taraftan bir tarafa döneceğini, muhalefet dağlarının yerinden oynayıp eriyeceğini söyliyen sözler ifade ediyor.

[3] Bunlar hurîlerdir. Kur'anda hurîlerden dört kere bahsedilir. Burada ve 44 : 54, 55 : 72, ve 56 : 22 de. Hur kelimesi müzekker olan Ahverin ve müennes olan Havra'nın cemidir. Manası gözdeki beyazlığın son derece beyaz olması, siyahlığın son derece siyah olmasıdır. Âyeti Kerimede, Hurdan sonra (**iyn**) deniliyor. Bu da a'yenin cemidir. İri gözlü demektir. Müennesi ayna'dır. Güzel ve iri gözlü kadın manasındadır. Unutulmamalıdır ki beyazlık, seciye temizliğinin remzidir **Hur** ile **iyn** kelimeleri temizlik ve güzelliği ifade ederler. Onun için biz de böyle tercüme ettik.

Bunlardan murat nedir? Biz bunları daha evvel de bahis mevzuu ettik ve Kur'ana nazaran Cennette evlenmek, zevciyet münasebetleri de bulunmak gibi bir şey bulunmadığını anlattık. Kur'anda, Cennet hayatına ait beyanat, temsilîdir.

O halde ne için Cennetin nimetleri. temiz, güzel kadın olarak tasvir olunuyor?

Burada bahis mevzuu olan mükâfat, temiz seciyelerin ve güzel işlerin mükâfatıdır. Temizlik ve güzellik temsili de daha fazla kadın şeklinde yaraşır.

Kendileri iman edip zürriyetleri de imanda kendilerine tâbi olanları zürriyetleriyle birleştireceğiz, onların işlediklerinden hiçbir şeyin (*mükâfatını*) eksiltmiyeceğiz! Her insan kendi kazancından mes'uldür. 22 Onlara, canlarının istediği meyvalar ve etlerle yardım edeceğiz. 23 Onlar, birbirlerine bir kadehi devrederler ki içinde hiçbir boş şey, yahut günah yoktur. 24 Etraflarında onların olan, sanki sadefte beslenmiş inciler gibi civanlar dolaşır. 25 Onların bir kısmı bir kısmına yaklaşarak birbirlerine sorarlar da, 26 derler ki: Biz önceden ailelerimiz yüzünden korkardık; 27 Hak Teâlâ bize inayet ederek bizi semûm azabından korudu. 28 Biz önceden Allaha dua ve ibadet ederdik. Lûtfu çok, merhameti bol olan Allah Odur.

(Notun devamı)

Maamafih buradaki temiz ve güzelleri, kadın olarak kabul etsek te bunlar, mü'minlerin zevcelerinden başka değildir. Daha önce 21 inci ve 24 üncü âyetlerde mü'minlerin zürriyetlerinden, 26 ıncı âyette de zevcelerinden ve çocuklarından bahsolunmuştur.

BÖLÜM : 2 — MUHALIFLER HUSRANA UGRIYACAKLAR

29 Sen öğüt vermeğe devam et ! Çünkü, Tanrının nimeti sayesinde, ne bir kâhinsin, ne de bir delisin ! 30 Yoksa onlar, (*senin hakkında*) şairdir, zamanın kötü kazalarına uğramasını bekliyoruz, mu diyorlar ? 31 de ki ! Bekleyin ! Ben de sizinle beraber bekliyenlerdenim. 32 Yoksa onların (*kısa*) akılları kendilerine bunu mu emrediyor ? Yoksa onlar, azgın kimseler mi ? 33 Yoksa onlar bunu kendiliğinden, uydurdu mu ? diyorlar. Hayır, onlar imana gelmek istemiyorlar. 34 O halde onlar (*davalarında*) gerçek iseler onun gibi bir söz getirsinler. 35 Yoksa onlar boşuboşuna mı yaratıldılar ? Yahut yaratanlar kendileri mi ? 36 Yoksa gökleri, yeri onlar mı yarattılar ? Hayır onların yakîni yok. 37 Yoksa Tanrının hazineleri onların yanında mı ? Yahut mutlak saltanat onlarda mı ? 38 Yoksa onların merdivenleri var da onunla mı işitiyorlar ! (4). Öyle ise onların içinde işitenler, apaçık bir bürhan getirsinler. 39 Yoksa kızlar Onun da, erkek evlâtlar sizin mi ? 40 Yahut sen onlardan bir ücret istiyorsun da onlar borç yüzünden ağır bir yük altına mı girdiler ? 41 Yoksa görünmiyen âleme ait bilgi onlarda da onu mu yazıyorlar ? (*Öğrendiklerini oradan mı öğreniyorlar ?*) 42 Yahut onlar bir desise mi kurmak istiyorlar ? Fakat bu hiyleye, bu (*desiseye*) tutulacak olanlar, kâfirlerdir (5). 43 Yoksa onların Allahtan başka mabutları mı var ? Allah onların kendisine eş, ortak koştuklarından münezzehtir. 44 Onlar gökten bir parçanın düştüğünü görseler : birbiri üstüne yığılmış bulutlar ! derler. 45 Sen onları cezaya çarpılacakları güne kavuşuncıya kadar bırak . 46 O gün, onların hiyleleri, desiseleri, kendilerine bir fayda vermez, bir işlerine yaramaz. Onlar, bir yardım da görmezler. 47 Muhakkak ki zalimler, bundan başka da azaba uğrıyacaklar, fakat onların pek çoğu bunu bilmezler. 48 Tanrının hükmünü, sabrederek bekle ! Muhakkak ki sen gözü-

[4] Arap falcıları, müneccimleri istikbale ait sırları gökyüzünden anlediklerini iddia ederlerdi. Fakat onların istikbale ait bütün tahmini boşa çıkmıştı. Çünkü hepsi yalan ve dolandı.

[5] Burada kâfirlerin hem bu dünyada azaba uğrayıp muzmahil olacakları, hem de âhirette azaba çarpılacakları anlatılıyor.

mün önündesin ! Kalktığın zaman Tanrının yüce şanını tenzih et. 49 Geceleyin de, yıldızların batmasından sonra da yine Onun şanını yücelet !

SÛRE: 53

NECM SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 3 bölümdür, 62 âyettir).

Konusu :

Sûrenin ilk âyetinde Necm, yani yıldızdan bahsolunduğu için ona Necm sûresi denilmiştir.

Bundan evvelki sûre mü'minlerin muvaffak olacaklarını anlatmıştı. Bu sûre de Resuli Ekremin irişeceği yüksek mertebeleri anlatır. İki sûre arasındaki irtibat bu noktadadır.

Sûrenin birinci kısmı, Resuli Ekremin yanılmadığını, yanılmadığı için doğru yolda olduğunu, onun için insanın yükselebileceği, en yüksek şahikalara irişeceğini anlatır. Burada putperestlik takbih olunur. Çünkü putperestlik insanın gözünü büyüklüğe, yüksekliğe dikmez. Onu yükselebileceği derecede yükselmeğe teşvik etmez.

Sûrenin ikinci kısmı, hakikate karşı hiçbir şeyin kâr etmiyeceğini anlattıktan sonra üçüncü kısım İlâhî kudretin bâtılı muzmahil etmekle tecelli ettiğini gösterir.

Bu sûre nübüvvetin beşinci senesinde nâzil olmuş sayılabilir. Onun için bu da, Mekke devrinin ilk sıralarına ait sûrelerdendir.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — HAZRETİ PEYGAMBERİN ERİŞECEĞİ ŞAHİKALAR

Bismi'llâhı'rrahmani'rrahîm

1 Yıldıza, battığı zaman *(bak!)* (1). 2 Sizin arkadaşınız yanılmadı, sapmadı, aldanmadı (2). 3 O arzu ile de söz söylemez.

[1] Batan yıldızdan bahsolunmakla, Hazreti Peygambere muhalefet edenlerin akıbetine işaret olunuyor, bunların yıldızlarının batmak üzere olduğu anlatılıyor. Fakat yıldız kelimesi ile ifade ettiğimiz Arapça **Necm** Kur'andan bir parça manasına da gelir. O takdirde Kur'anın vahyolunan her parçasına dikkat edilmesi lâzım geldiği anlaşılır.

[2] Âyeti Kerime Hazreti Peygamberin masumiyetini takrir ediyor. Çünkü kendisi hiçbir vakit yanılmamış ve sapmamış, her hareketinde, her tasavvurunda daima doğru yolu tutmuştur.

4 (*Sözü*) ancak vahyolunan vahyden başka değildir. 5-6 Onu kuvveti ulu olan kudretli, heybetli biri öğretti. O da kemale erdi (3). 7 O, ufkun en yüksek tarafındadır (4). 8 Sonra o yaklaştı, daha fazla yaklaştı, 9 tâ ki araları, iki yay boyu kadar veya daha az kaldı (5). 10 O da kuluna, vahyettiğini, etti. 11 Kalp, ona gördüğünü (*göstermekte*) hiç iğrilmedi. 12 Hâlâ onun gördüğü üzerinde onunla mücadele mi ediyorsunuz? 13-14 Halbuki o, Onu bir daha, en uzak sidrenin (6) yanında görmüştü.

---

[3] Burada Hazreti Cibrilden bahsolunmadığı için şahsî zamirler ona işaret etmiyor. Bahis mevzuu olan zat Hazreti Peygamberdir. Burada onun kemâle vardığı söyleniyor. Çünkü üstadı, Zatı Kibriya idi.

[4] Hazreti Peygamberin, ufkun en yüksek noktasında olmasından murat onun haiz olduğu, başka bir kimsenin eremediği ahlâkî kemâli ifade etmektir.

[5] Arapçada yakınlık böyle ifade edilir. Yani müdafaa veya hücum için kullanılan iki yay birleşmiş, ikisi de ayni oku atar olmdştu.

[6] Sidre ağacı, beşerî ilmin en son haddini remzeder.

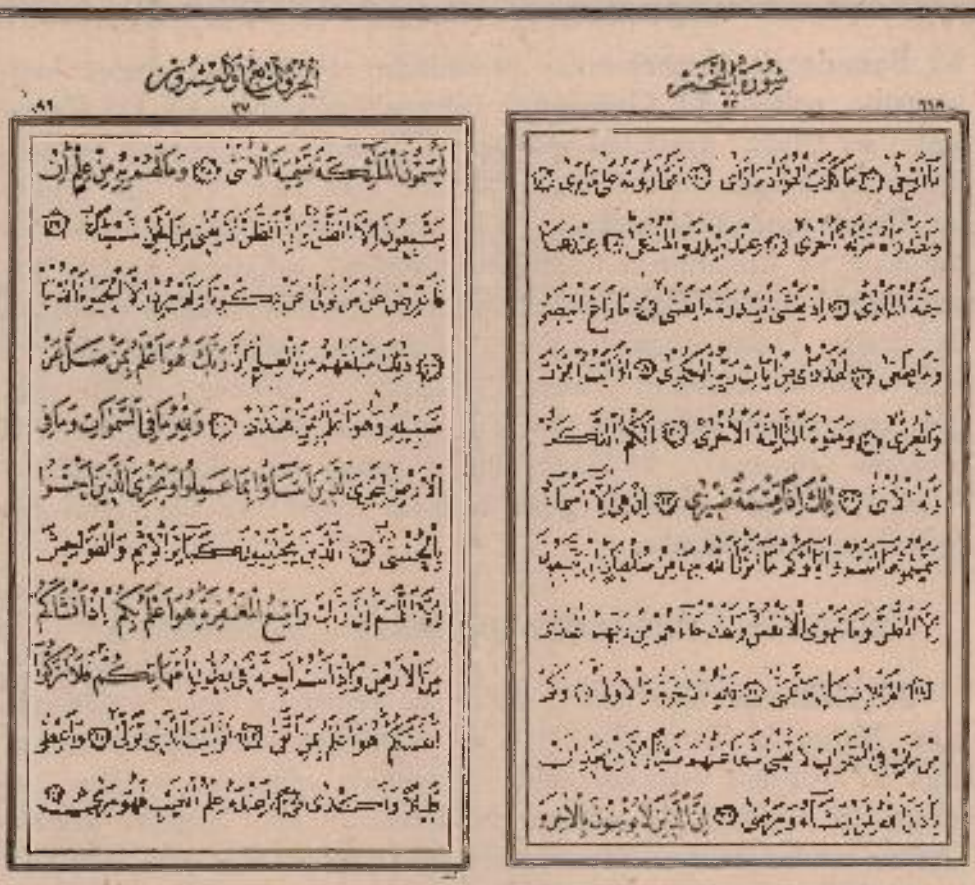
15 Barınılacak Cennet onun yanındadır. 16 Sidreyi, neler kaplamıştı .. neler!.. 17 Onun gözü kaymadı, dönmedi. 18 O, Tanrısının en büyük âyetlerini gördü. 19-20 Lât ve Uzzaya, üçüncü, sonuncu Menata ne dersiniz? (7). 21 Erkekler sizin de kadınlar Onun mu? 22 Hakikaten çok insafsızca bir taksim! 23 Bunlar sizin ve atalarınızın taktıkları birtakım adlardan başka birşey değil! Onlar Hak Tealâ tarafından gönderilen hiçbir bürhana dayanmaz. Onlar ancak zanlara, nefislerinin uyduğu süflî arzulara tâbi olurlar. Halbuki onlara Tanrıları tarafından doğru yolu gösteren rehber gelmiştir. 24 Yoksa insan her umduğuna nail olur mu (*sanıyor*)?. 25 Hayır, âhiret hayatı da, dünya hayatı da Allahın elindedir. Âhiret (*yani sonraki hayat*) ve ûlâ (*yani önceki hayat*) Allahındır.

BÖLÜM: 2 — HİÇBİR ŞEY HAKİKATE KARŞI DURAMAZ

26 Göklerde nice melek vardır ki şefaatleri hiçbir fayda vermez. Meğer ki Tanrı dilediğine ve seçtiğine izin verdikten sonra ola! 27 Âhirete inanmıyanlar, meleklere, dişilerin adlarını takarlar. 28 Onların, bu sözleri, hakkında hiçbir bilgileri yoktur. Onlar, zandan başka birşeye tâbi olmuyorlar. Zan ise hakikate karşı, hiçbir işe yaramaz. 29 Bizi anmaktan yüz çevirip dünya hayatından başka birşey istemiyenden sen de yüzünü çevir. 30 Onların bilgileri ancak bukadara varır. Senin Tanrın, yolundan sapanı da, doğru yolu bulanı da daha iyi bilir. 31-32 Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allahındır. Akıbet, kötülük edenlere yaptıklarının karşılığı ile ceza verecek, iyilik edenlere, (*yani*)

[7] Bu âyetlere istinaden aslı faslı olmıyan bir hikâye uydurulur. Hıristiyan muharrirler, buna Muhammedin putperestlerle uyuşmak istemesi derler. Bunlara göre Hazreti Muhammed bu sûrenin yirminci âyetini okuduktan sonra yirmi birinci âyeti okumıyarak «bunlar birtakım yüksek kızlardır, şefaatleri umulur» demiş. Fakat bu sözleri sûrenin içine sokmağa imkân yok. Çünkü sûre baştanbaşa putperestlik aleyhindedir. 23 üncü âyet bu putları takbih ediyor, 26 ıncı âyet bunlardan şefaat umulmıyacağını söylüyor, 28 inci âyet ilâhelerin isimlerini meleklere vermeği takbih ediyor. Bu böyle olduğuna göre, böyle bir iddiada bulunmağa mahal kalmaz. Kur'an baştanbaşa putperestlik düşmanıdır. Onun hiçbir âyetinde putperestlik lehinde hiçbir kelime yoktur. Kura'nın, putperestliğe karşı vaziyeti kat'iyyen değişmemiştir.

Bu Garanik hikâyesi, baştan başa tezvirdir

büyük günahlardan. hayasızlıklardan kaçınan; gelip geçici birtakım düşüncelerden başka birşey yapmıyanlara en güzel mükâfatı verecek. Tanrının yarlığaması çok geniştir. Sizi topraktan peyda ettiği zaman, siz analarınızın karnında döl halinde iken (*her halinizi*) en iyi bilen Odur. Artık özünüzü temize çıkarmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanları en iyi bilendir.

BÖLÜM : 3 — BÂTILIN İZMİHLÂLİNDE HAKKIN KUDRETİ TECELLİ EDER

33 Arkasını döneni, 34 azıcık verıp (*gerisini*) tutanı (*hem nâdân, hem cimri*) olanı gördün mü? 35 Onda görünmiyen âlemin bilgisi var da onun için mi (*bu âlemin sırlarını*) görebiliyor? 36-37-38 Yoksa ona Musânın, (*Allahtan aldığı emri*) yerine getiren İbrahimin sahifelerinde olan (*şu emir*) kendisine

bildirilmedi mi? Sakın bir günahı yüklenene, başkasının günahını yüklemeyin! 39-40 İnsan için kendi sâ'yinden başka birşey yoktur. Sâ'yi de mutlaka görülecektir, 41 sonra sâ'yine göre tastamam karşılığını görecektir. 42 Son varılacak hedef, Tanrının huzurudur, 43 Güldüren de Odur; ağlatan da O, 44 öldüren de Odur, yaşatan da O 45-46 Nutfeden, yerini bulunca, erkek, dişi iki çifti yaratan da Odur. 47 (*Hilkati*) tekrar peyda etmek de Ona aittir. 48 Zengin eden Odur. Kanaatkâr eden Odur. 49 Şi'ra (*yıldızı*) nın da Tanrısı Odur. 50-51 Önce gelen Âd'ı, Semud'u helâk eden, onlardan bir kimse bırakmıyan Odur. 52 Daha önce Nuh kavmini helâk etmişti. Çünkü bunlar daha zalim, daha taşkındılar. 53 Altı üstüne getirilen şehirleri, O, altını üstüne getirdi. 54 Onları neler kapladı; neler!| 55 Tanrının hangi nimetini inkâr ediyorsun? 56 (*İğri yolun encamından*) korkutan bu Peygamber, daha önce (*iğri yolun encamından*) korkutanların biridir. 57 Yaklaşan yaklaşıyor (8). 58 Onu Allahtan başkası çeviremez. 59 Siz bu sözden mi hayret ediyor, 60 gülüyor da, ağlamıyor, 61 ırlayıp dırlanıyorsunuz? 62 Allaha secde edin ve Ona kulluk edin! (9)

SÛRE: 54

KAMER SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 3 bölümdür, 55 âyettir.)

Konusu :

Sûrei Şerifede kamerin inşikakından bahsolunur. Onun için ona Kamer

[8] Yaklaşan şey Kureyşin izmihlâlıdır, islâmlara karşı gelen müşriklerin kuvvetidir.

[9] Burada secde etmek emrolunuyor. Müslümanların hepsi buna itaat ederek secde ederler. Fakat bu sûre ilk nâzil olduğu ve Hazreti Peygamber onu tilâvat ettiği zaman mecliste müslümanlar da, kâfirler de bulunuyordu. Resuli Ekrem sûrenin tilâvetini bitirerek secdeye kapandığı zaman yalnız müslümanlar değil, sûreyi dinleyen müşrikler de secdeye kapandılar.

Müşriklerin bu anda secdeye kapanmaları, Hazreti Peygamberin bu sırada onlarla uzlaşmağı gözettiğine dair uydurulan hikâyeye esas tutulmaktadır. Halbuki Âyeti Kerime **Allaha** secde etmeği emrediyor. Putlara değil! Fakat müşrikler de Allahın kudret ve azemetini anlatan, günahkârların nasıl helâk olduklarını gösteren âyetleri dinledikten sonra içlerinden gelen hisse mukavemet edemiyerek secdeye kapanmışlardı.

sûresi denilmiştir. Kamerin bölünmesi, Kureyşin saîvetinin inhilâline alâmetti. Sûrei Şerife başında da, sonunda da bunu apaçık anlatır.

Sûrenin birinci kısmında, Hazreti Peygamberin düşmanlarına çok sarih ihtarlar yapılır ve bu kısımda Nuh'dan, Âd'dan bahsedilir. Daha sonra sûrenin ikinci kısmında Semud'dan, Lût kavminden; üçüncü kısmında Fir'avundan kısaca bahsolunduktan sonra Kureyşin Bedir muharebesinde uğrıyacağı hezimetten bahsedilir. Kureyş Bedir muharebesinde yenilmekle muhalefet kırılacak, mazlum müslümanların şanı yükselecekti.

Bu sûrenin nüzul tarihi, ilk Mekkî sûreler arasında sayılabilir.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — PEYGAMBERİN DÜŞMANLARI, NUH KAVMİ VE ÂD

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Saat yaklaştı ve ay yarıldı (1). 2 Onlar bir âyet görecek olsalar, yüz çevirip: Kuvvetli bir büyü! derler. 3 Onlar (*hakkı*) yalan sayıp süflî arzularına uydular. Her iş kararlaşmıştır. 4 Onlara öyle haberler geldi ki onları, (*iğri yoldan*) vazgeçirmeğe kâfi idi. 5 Bu ne halis, ne yüksek hikmettir! Fakat (*iğri yolun encamından*) korkutmak ne fayda verir? 6 Onları, davet edenin hoşlanılmıyan birşeye davet edeceği güne kadar (*bekle!*) 7 (*O gün*) onlar, gözleri dönüp kararmış bir halde, öteye beriye dağılmış çekirgeler gibi kabirlerinden çıkarlar, 8 davet edene koşarlar ve kâfirler "bu ne çetin gün!„ derler. 9 Onlardan evvel Nuh kavmi, (*hakkı*) reddettiler. Kulumuzu yalancı saydılar, ona deli dediler. (*Onu*) sürüp attılar. 10 Nuh Tanrısına yalvardı: Mağlûbum! Bana yardıma gel! 11 Biz de gökyüzünün kapılarını açıp sular akıttık. 12 Yerden pınarlar fışkırttık. Sular,

[1] Hazreti Peygamberin devrinde ayın yarılması Ashabı güzinden birkaçı tarafından nakledilir ve bu rivayetler meşhur sayılır. Buharî gibi, Müslim gibi yüksek merciler bunları kabul ederler. Bu suretle, asıl hâdise hakkında hiçbir itiraza mahal yoktur. Hâdisenin teferruatına ait olan muhtelif rivayetlerden kamerin yarılması hâdisesi bir çeşit husuf hâdisesi olduğu anlaşılıyor. Bu husuf hâdisesi esnasında kamer ikiye yarılmış gibi görünmüş, bir kısmı ışıldamakta devam etmiş, bir kısmı da kapkaranlık kalmış. Bu tabiî hâdisenin asıl mahiyeti ne olursa olsun, onun tazammun ettiği mana çok derindi. Kamer Arap müşriklerin timsali sayılırdı. Resuli Ekremin bu semavî hâdiseye işaret eden ve kamerin bölündüğünü gösteren parmakları, Arap şirikinin cephesini yarılmış ve izmihlâle mahkûm olmuş gösteriyordu.

mukadder olan bir işi başarmak için birleşti. 13 Onu tahta (*bölmelerle çakılmış*) mıhlardan yapılan gemi üzerinde taşıdık. 14 (*Gemi*) gözümüzün önünde yürüyordu. Kâfirlerin çarptıkları ceza bu idi. 15 Bunu bir ibret olmak üzere bıraktık. Hani ibret alan var mı? 16 Benim azabım, Benim inzarım ne yamandı! 17 Biz Kur'anı ibret almak için kolaylaştırdık. Hani ibret alan var mı? 18 Âd kavmi de, (*hakikati*) yalan saydı. Azabım ve inzarım ne yaman oldu! 19 Onların üzerine uğursuzun uğursuzu bir günde uğultulu fırtınayı gönderdik. 20 Bu fırtına onları sanki dibinden kopmuş hurma kökleri gibi yerlerinden koparıp başaşağı atardı. 21 Azabım ve inzarım ne yaman oldu. 22 Biz Kur'anı ibret almak için kolaylaştırdık. Hani ibret alan?

BÖLÜM : 2 — SEMUD İLE LÛT KAVMİ

23 Semud kavmi, kendini (*iğri yolun encamından*) korkutanı

yalancı saydı. 24 (*Onun hakkında*:) o da bizim gibi içimizden birtek adam değil mi? Biz ona mı tâbi olacağız? O halde sapıklık ve divanelik etmiş oluruz. 25 Bizim içimizden, ine ine vahy ona mı indirildi? Hayır, belki o yalancı, küstahın biridir, dediler. 26 Yarın, yalancı, küstahın kim olduğunu anlıyacaklar. 27 Biz onlara imtihan olmak üzere dişi deveyi göndereceğiz! Sen onları gözetle ve sabret! 28 Onlara suyun, aralarında taksim olunduğunu haber ver. Herbiri su nöbetinde hazır bulunsun (2). 29 Onlar arkadaşlarını çağırdılar. O da (*kılıcı*) çekerek (*deveyi*) kesti. 30 Benim azabım ve inzarım ne yaman oldu. 31 Onların üzerine birtek sayha gönderdik. Onlar da hayvan ağılına konan kuru ot gibi oldular. 32 Biz Kur'anı ibret almak

[2] Su onların (yani halk efradının) arasında taksim olunmuştu. Nassı Kerimdeki «beyanehüm» kelimesi bunu gösteriyor. Suyun her taksiminde deve de hazır olacak, o da sudan alıkonulmıyacaktı.

için kolaylaştırdık. Hani ibret al. var mı? 33 Lût kavmi, kendilerini (*iğri yolun sonundan ko.kutan*) ihtarları, yalan saydılar. 34 Biz de onların üzerine taş yağdıran fırtınayı gönderdik. Yalnız Lûtun taraftarlarını, tarafımızdan bir nimet olmak üzere, gün doğmadan kurtardık. 35 Biz şükredenlere böyle mükâfat veririz. 36 (*Lût*), bizim onları yakalayıp kavramamızdan korkutmuştu. Onlarsa inat ederek bu ihtarlardan şüphelenmişlerdi. 37 Onlar, Lûtun misafirleriyle yalnız kalmak için, ona tekrar tekrar baş vurdular. Biz de onların gözlerini kör ettik. 38 Bir sabah kendilerini kararlaşmış olan bir azap bastırıverdi. 39 Azabımı, inzarımı artık tadın *(dedik!)* 40 Biz Kur'anı ibret almak için kolaylaştırdık. Hani ibret alan?...

BÖLÜM : 3 — FİR'AVUN İLE PEYGAMBERİN DÜŞMANLARI

41 Fir'avunun kavmine de iğri yolun encamından korkutanlar gelmişti. 42 Onlar bütün âyetlerimizi yalan saydılar. Biz de onları yegâne galip olan, kudretliye yaraşır bir yakalama ile yakaladık. 43 Sizin kâfirleriniz bunlardan daha mı hayırlı, yoksa evvel gelen kitaplarda hakkınızda beraet kararı mı var? 44 Yahut onlar: Biz birbirimize yardım için birleşmiş bir cemaatiz mi diyorlar? 45 Yakında o cemiyet, hezimete uğrıyacak, arkasını çevirip kaçacak! 46 Onların va'desi, (*beklenen*) saattir. Ve o saat daha dehşetli, daha acıdır (3). 47 Muhakak ki günahkârlar, sapıklıklar ve divanelikler içindeler. 48 O gün onlar yüzüstü ateşte sürüklenecekler, onlara: Cehennemin (*dokunmasını*), yakmasını tadın (*denilecek*). 49 Muhakkak ki Biz herşeyi bir ölçüye göre yarattık. 50 Emrimiz, bir tek emirdir Göz kırpması gibidir. 51 Biz sizin gibileri helâk ettik.

[3] İmam Buharî bu âyeti tefsir ederken Bedir muharebesine ait olan şu hâdiseyi nakleder: Hazreti İbn Abbas diyor ki: Resuli Ekrem Bedir günü şu şekilde niyaz etmişti «Yarabbi! Ahd-ü va'din yerine gelsin, diye niyaz ediyorum! Bu cemaat mahvedilecek olursa, yeryüzünde sana kulluk eden kalmaz». Bu sırada Hazreti Ebu Bekir, Resuli Ekremin yanına gelerek: «Ey Allahın Peygamberi! Allah sana elverir!» dedi. Bunun üzerine Resuli Ekrem kalkıp yürümüş ve düşmana bakarak «Yakında bu cemiyet hezimete uğrıyacak, arkasını çevirip kaçacak, onların va'desi (**beklenen** saattir.) Ve o saat, daha dehşetli, daha acıdır» âyetini okumuştu.

Tâ mekke devrinin başlangıcında nâzil olan bu sûrenin müjdesi Bedir muharebesinde tahakkuk etmişti.

Hani ibret alan ? 52 Onların işl eri herşey, defterlerde kayıtlıdır. 53 Küçük, büyük herşey yazılıc 54 Müttekiler, cennetler, genişlikler içindedirler, 55 doğruluk makamındadırlar, kudretli bir Padişahın yanındadırlar.

SÛRE : 55

RAHMAN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 3 bölümdür, 78 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin başında Esirgiyen Allah manasında olan Rahman ismi geçtiği ve bütün sûre Allahın rahmaniyetini anlattığı için ona Rahman sûresi denilmiştir.

Sûre, Kur'anın Hazreti Peygambere vahyolunmasının Allahın rahmet eseri olduğunu anlatmakla başlar, daha sonra Allahın rahmetlerini, nimetlerini sayar. Sûrenin birinci kısmı bunları anlattıktan sonra ikinci kısmı Allahın rahmetlerini inkâr edenlerin cezaya uğrıyacaklarını izah eder, üçüncü kısım, Allahın nimetlerinden istifade eden mü'minlere va'dolunan mükâfatları gösterir.

Rahman sûresi de bundan evvelki sûreler gibi Mekke devrinin ilk sıralarında nâzil olmuştur.

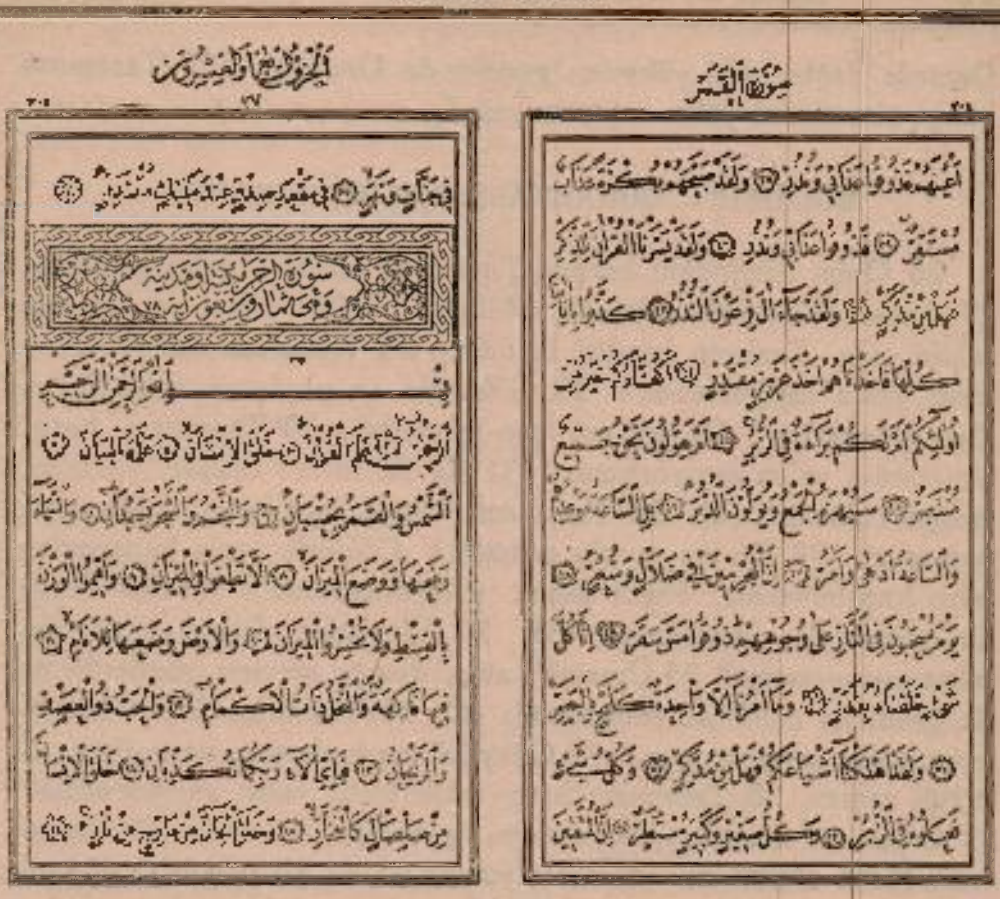
Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — ALLAHIN RAHMETİ

Bismi'llâhi'rrahman'irrahîm

1 Esirgiyen Allah, 2 Kur'anı öğretti. 3 İnsanı yarattı, 4 ona beyanı belletti. 5 Güneş, Ay bir hesaba (*bağlıdırlar*). 6 Otlar, ağaçlar Ona secde ederler. 7 Gökyüzünü, O yükseklere kaldırdı. Ölçüyü O kurdu (1) ki, 8 ölçü ölçmekte insafı ayak altına almıyasınız. 9 Teraziyi insaf ile doğrultun. Ölçünün hakkını vermemezlik etmeyin. 10 Arzı, halk için yaptı. 11 Onda meyvalar, kapçıklı hurmalar, 12 yapraklı taneler, güzel kokulu çiçekler vardır. 13

[1] Nassı Kerimde **mizan**, deniliyor. Bundan murat eşyayı tartmak için kullanılan iki gözlü terazi değildir. Murat ölçüdür. Mukayese, muhakeme, doğruyu tayin için kullanılan ölçü, burada bilhassa adalet ve insaf murat olunuyor.

(*O halde*) Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz ? (2). 14 İnsanı, ateşte yuğrulmuş gibi, kuru çamurdan yarattı. 15 Cinni halis alevden yarattı. 16 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz ? 17 İki maşrıkın da, iki mağrıbın da Tanrısı Odur (3). 18 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz ? 19 İki denizi serbest serbest akmak, birbirine kavuşmak üzere bıraktı : 20 İkisinin arasında geçemedikleri bir engel vardır. 21 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz ? 22 (*O iki denizden de*) küçük, büyük inciler çıkar. 23 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz ? 24

[2] Bu âyet, sûrede müteaddit defalar tekerrür ediyor. Nassı Kerimde cemi sigası yerine tesniye sigası kullanılmıştır. Müfessirlere göre ins ile cinne hitap edildiği için böyle yapılmıştır. Fakat Arapçada tesniye sigası manaya kuvvet vermek için de kullanılır. Burada böyle olduğu, daha evvelki âyetlerde insanların istifade ettikleri meyvalardan, tanelerden, çiçeklerden bahsolunmasından anlaşılıyor. O halde muhatap, insanlardır.

[3] İki maşrık iki mağrıptan murat güneşin yaz ve kış doğup battığı iki maşrık (doğu) ile iki mağrıp (batı) olabilir.

Denizde dağlar gibi yükselen gemiler de Onundur. 25 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunun ?..

BÖLÜM : 2 — GÜNAHKÂRLARIN MUHAKEMESİ

26 Onun üzerindeki herşey, (*her canlı varlık*), gelip geçicidir. 27 Ancak, bütün varlıklardan müstağni, bütün nimet ve keremin sahibi olan Tanrının kendisi bakidir. 28 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz ? 29 Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Ona el açarlar. O, her an, şan içindedir. 30 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz ! 31 Ey iki ordu ! Sizinle, yakında, meşgul olacağız (4). 32 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 33 Ey ins ve cin cemaati ! Göklerle yerin kenarından çıkıp kaçabilirseniz, haydi kaçın. (*Kaçamazsınız*). Çünkü ancak bir bürhan ile çıkabilirsiniz (5). 34 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 35 Üzerinize ateş, duman alevleri gönderilir de siz kendinizi müdafaa edemezsiniz (6). 36 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz ? 37 Gökyüzü ayrılıp kırmızı deri gibi kızıllaştığı zaman, 38 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 39 O gün ne insanlara, ne cinlere, günahları sorulmaz. 40 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 41 Günahkârlar alâmetleriyle tanılırlar. Ve alınlarının saçlarından, ayaklarından yakalanırlar. 42 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 43 İşte günahkârların yalan saydıkları cehennem bu ! 44 Onlar cehennem ateşi ile sıcak kaynar su arasında dolaşıp duracaklar. 45 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz ?

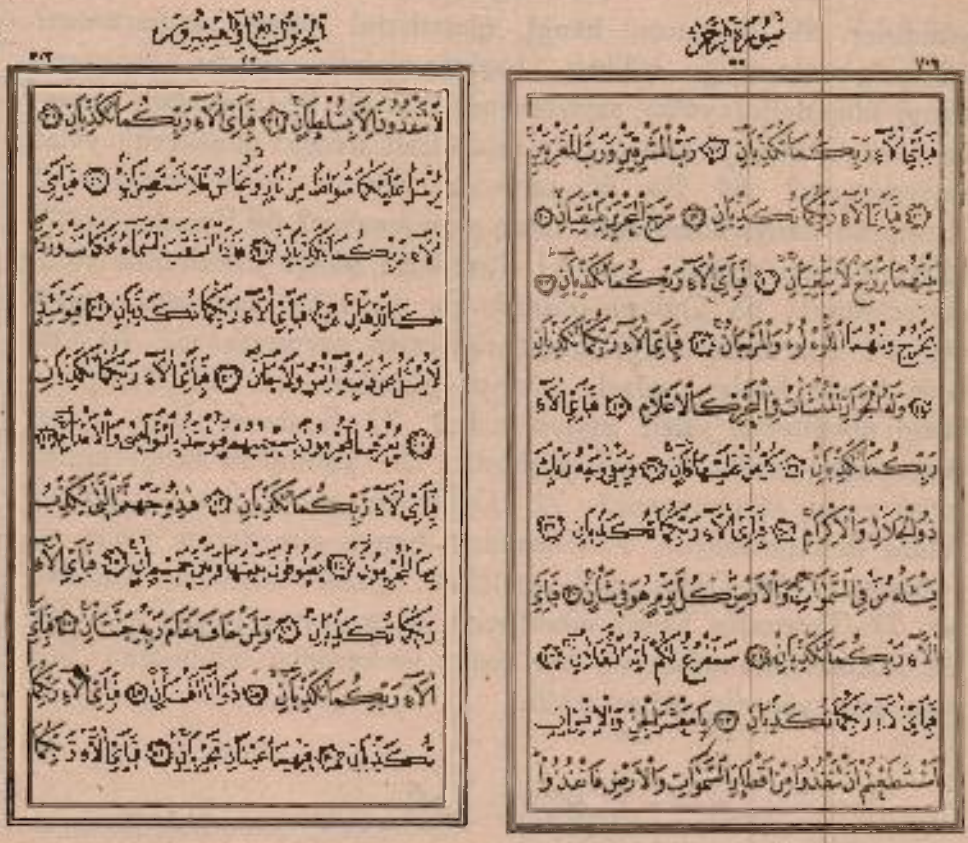
BÖLÜM : 3 — DOĞRULARIN MÜKÂFATI

46 Tanrısının karşısında (*suçlu*) durmaktan korkanlar için iki

[4] Bu iki ordu mü'minler ile kâfirler cemaatleridir. Hak Tealânın onlarla meşgul olması onlardan hesap sorması, mükâfat ve ceza vermesidir. Bazılarına göre maksat Araplarla yabancılardır. O halde murat Arabistanın da, yabancı memleketlerin de fethini anlatmaktır.

[5] İns ile cin, Hazreti Peygamberin küçük, büyük düşmanlarıdır. Bunların hepsinin de cezadan kurtulamıyacakları anlaşılıyor.

[6] Bunlar bu dünyada da buna uğramışlar, fakat muharebelerde muzmahil olmuşlardı.

cennet vardır (7). 47 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 48 Bu iki cennet de türlü türlü ağaçlarla doludur. 49 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 50 Onların içinde akan iki pınar vardır. 51 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 52 Onlarda her meyvadan iki çift vardır. 53 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 54 Onlar orada, iç örtüleri dibâdan döşekler üzerinde yaslanacaklar! İki cennetin devşirilecek meyvaları ellerinin yetişeceği yerde olacak! 55 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 56 Onlarda gözlerini, (*kötülükten*) sakınmış, onlardan evvel kendilerine ins de, cin de dokunmamış olan (*eşler*) vardır. 57 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 58 O (*eşler*) yakutlar, inciler

[7] Bu iki cennetin biri, bu dünyada, diğeri âhirette kazanılandır. Kur'ana göre cennet hayatı, bu dünyada başlar, bu dünyanın ruhanî cenneti, âhirette tecessüm eder. Daha sonraki âyetler bunu izah ediyor.

gibidirler. 59 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 60 İyiliğin karşılığı iyilikten başka olabilir mi? 61 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 62 Bu iki (*cennetten başka*) iki cennet daha vardır. 63 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 64 Bu iki cennetin ikisi de koyu yeşildir. 65 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 66 Bunların içinde, suları fışkıran pınarlar var. 67 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 68 Onların ikisinde de meyvalar, hurmalar, narlar var. 69 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 70 Onların içinde huyları güzel, yüzleri güzeller var. 71 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 72 Bunların içleri, dışları tertemizdir, otağlarına çekilmişlerdir. 73 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 74 Onlardan evvel, ins de, cin de onlara dokunmamıştır. 75 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 76 Onlar yeşil yastıklara, güzel döşeklere yaslanırlar. 77 Tanrınızın hangi nimetlerini yalan sayıyorsunuz? 78 Bütün varlıklardan müstağni, her nimet ve keremin sahibi olan Tanrının şanı yücedir, münezzehtir.

SÛRE: 56

VÂKIA SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 3 bölümdür; 96 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin ismi birinci âyetinden alınmıştır. Vâkıa, büyük hâdisedir. Sûrenin birinci âyetinde bahis mevzuu olan vâkıa, bundan evvelki sûrede mü'minlere ve kâfirlere verilecek mükâfat ve cezanın verileceği andır. Bu sûre üç çeşit insandan bahseder. Bunların birincileri mü'minler arasında en ileri olanlardır. Diğerleri mü'minler ile muhalifleridir.

Sûrei Şerife birinci kısmında insanların üç sınıfa ayrılacaklarını anlatarak mü'min olan birinci ve ikinci sınıftan bahseder, ikinci kısmında günahkâr muhalifleri anlatır, üçüncü kısmında bütün bunların muhakeme olunarak haklarını alacaklarını söyler.

Bu sûre de Mekkidir ve Mekke devrinin ilk sıralarında nâzil olanlarındandır.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — ÜÇ SINIF İNSAN

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1-2 Vukuunda hiçbir yalan olmıyan vak'a, (1) vukubulunca 3 (*onun vukuu kimini*) alçatacak, (*kimini*) yükseltecektir. 4 Yeryüzü şiddetli bir sarsıntı ile sarsıldığı, 5 dağlar parça parça olup, 6-7 dağılmış toz gibi ufalandığı zaman sizler de üç sınıf olacaksınız. 8 (*Biri*) uğur sahipleridir. Uğur sahipleri nekadar bahtiyardırlar! 9 (*Diğeri*) uğursuzluğa uğrıyanlardır. Uğursuzluğa

[1] Kur'an-ı Kerim saat ten, vak'adan bahsedince bundan murat, yalnız kıyamet değildir. Bunlar, hak ve hakikat düşmanlarının bu dünyada uğrıyacakları akıbeti de anlatır. Zaten muhaliflerin bu dünyada uğradıkları akıbet, onların âhirette uğrıyacakları akıbetin de delilidir.

uğrıyanlar nekadar bedbahttırlar. 10 İleri gelenlerse, *(herkesi)* geçenlerdir (2). 11 *(Allaha)* yakın olanlar, onlardır. 12 *(Onlar)*, nimet cennetlerindedir. 13 Bunlar, ilklerden (3) büyük. 14 sonrakilerden az bir cemattirler. 15 *(Bunlar)*, altınla örülmüş, işlenmiş, tahtlar üzerinde, 16 karşı karşıya yaslanırlar. 17 Etraflarında, yaşları hiç değişmiyen civanlar, 18 bir kaynaktan akan pâk bir şarap ile dolu testiler, ibrikler, bardaklar dolaştırırlar. 19 *(Onların o şaraptan)* başları ağrımıyacak, *(vücutları)* bîtap düşmiyecek. 20 Beğendikleri meyvalar, 21 arzu ettikleri kuş etleri, 22 içi dışı temiz, 23 saklı inciler gibi güzeller de vardır. 24 Bunlar işlediklerinin karşılığıdır. 25 Orada boş söz, günaha ait lâf işitmezler. 26 Orada duydukları söz: Selâm, selâm! dır. 27 Uğur sahiplerine gelince, onlar ne bahtiyardırlar. 28 Onlar dikensiz ağaçlar, 29 meyvaları katkat olmuş muzlar, 30 yayılmış gölgeler, 31 akan sular, 32-33 eksilmiyen, tükenmiyen; *(dileyenden)* kesilmiyen bol bol meyvalar arasında, 34 yüksek döşeklerdedirler (4). 35 Biz onları yepyeni bir yaratılışta yarattık, 36-38 onları, uğur sahipleri için bâkire ve onları seven, kendileriyle yaşıt, yoldaş kıldık. 39 Uğurlular, evvelkilerden de, sonrakilerden de, büyük bir cemaattirler.

BÖLÜM : 2 — GÜNAHKÂRLAR

40 Uğursuzluğa uğrayan uğursuzlar, nekadar bedbahttırlar,

---

[2] Peygamberler, peygamberlerin izinden giderek canlarını hakikat davasına vakfedenler bu sınıfdandırlar.

[3] İlkler, Hazreti Peygamberin, hak ve hakikat davasına eşsiz bir bağlılık gösteren ashaptır.

[4] Uğurluların nail olacakları nimetlerin ağaçlar, gölgeler, sular, meyvalar, döşekler olduğu anlatıldıktan sonra bu İlâhî nimetlerin mahiyeti hakkında hiçbir şüphe kalmaması için 35 inci âyette «**Biz onları yepyeni bir yaratılışta yarattık..**» buyuruluyor. O halde bu nimetler, sular, gölgeler, ağaçlar, insanın a'malinden doğan ve yeni bir yaratılışta karşısına gelen şeylerdir. Gerçi «**Biz onları yepyeni bir yaratılışta yarattık**» nazmından daha fazla kadınlar murat olunuyor. Fakat bu da daha evvel de gösterdiğimiz gibi kadınların, güzelliği ve temizliği temsil etmelerindendir.

İmam Tirmizî'nin rivayet ettiği bir hadise göre Resulü Ekrem ihtiyar bir kadına cennet nimetini anlatırken bu âyeti okuyarak ona cennette hiçbir ihtiyar bulunmadığını söylemiş ve bu suretle, âyetin mü'min kadınlara ihsan olunacak yeni hayatı anlattığını göstermiştir.

41-42 onlar kızgın ateşte, kaynar sularda 43 kara dumandan gölgededirler. 44 (*Bu gölgeler*), ne serindir, ne şereflidir! 45 Onlar önceden, sefahate dalmışlardı. 46 Büyük günah üzerinde ısrar ederlerdi. 47 "Biz öldükten, toprak ve çürümüş kemik kesildikten sonra bir daha dirilecek miyiz? 48 Evvelki ataları-mız da dirilecekler mi?„ derlerdi. 49 De ki: Önce gelenler de, sonra gelenler de, 50 malûm bir günün muayyen vaktinde muhakkak toplanacaklar, 51 sonra siz ey sapanlar ve (*hakkı*) yalan sayanlar! 52 muhakkak ki zakkum ağacından yiyecek, 53 onunla karınlarınızı dolduracak, 54 üzerine de kaynar su içeceksiniz. 55 Susuz kalmış develer gibi onu içeceksiniz! 56 Ceza gününde onların konacakları şey, işte budur. 57 Biz sizi yarattık! O halde niçin (*hakikate*) inanmıyorsunuz? 58 Hayat cürsumesine hiç dikkat ettiniz mi? 59 Onu siz mi yaratıyorsunuz? Yoksa yaratan Biz miyiz? 60 Aranızda ölümü, Biz takdir ettik.

61 Evsafınızı değiştirip bilmediğiniz bir şekilde sizi yaratmaktan âciz değiliz! 62 İlk peyda oluşunuzu biliyorsunuz da ne diye düşünmüyorsunuz? 63 Ektiğinize bakıp dikkat etmediniz mi? 64 Onu bitiren siz misiniz; yoksa Biz mi? 65 Dileseydik onu çör-çöp yapardık da siz de (*feryat eder*), pişman olurdunuz; 66 borçlar yüklendik, 67 hayır mahrum olduk! (*derdiniz*). 68 İçtiğiniz suya dikkat ettiniz mi? 69 Onu bulutlardan yağdıran siz misiniz, yoksa Biz mi? 70 Dileseydik, onu acı bir su yapardık. O halde neye şükretmiyorsunuz?. 71 Çaktığınız ateşe bakıp dikkat etmediniz mi? 72 Onun için ağacı siz mi vücada getirdiniz, yoksa Biz mi? 73 Biz bunu, (*gözleri görenlere*) ibret, çöl yolcularına menfaat kıldık. 74 O halde Ulu Tanrının yüce adını tenzih et!

BÖLÜM : 3 — HÜKÜM YAKLAŞIYOR

75 Hayır, ben Kur'anın ceste ceste parçalarını şahit tutarım

ki (5) 76 — bilseniz bu yemin ne büyük yemindir! — 77 bu Kitap şanlı, şerefli «Kur'andır. 78 Masun ve mahfuz bir kitaptadır. 79 Ona ancak pâk olanlar dokunabilir (6). 80 (O) âlemlerin Tanrısı tarafından vahyolunmuştur. 81 Siz bu sözü mü hor görüyorsunuz?. 82 Bu nimete karşı şükranınız, onu yalan saymak mıdır?. 83 Can boğaza gelince, 84 o zaman bakar dursunuz. 85 Biz ona sizden yakınız, fakat siz görmezsiniz. 86 Ceza görmiyecek olduktan sonra, 87 (*davanızda*) gerçekseniz neye onu geri döndürmüyorsunuz? (7). 88-89 Eğer (*ölen kimse, Allaha*) yakın olanlardansa onun için rahmet, bereket ve nimet Cenneti vardır. 90 Uğur sahiplerindense: 91 Sana uğurlular tarafından selâm! (*denecek*). 92 (*Hakikati*) yalan sayanlardansa, 93 ona kaynar su ziyafeti verilir, 94 cehenneme atılır. 95 Şüphesi olmıyan kat'î hakikat işte budur. 96 O halde, Ulu Tanrının yüce adını tenzih et!

SÛRE: 57

HADİD SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur. 4 bölümdür; 29 âyettir.)

Konusu:

İslâmiyetin düşmanları, müslümanları kılıçla imhayı kastettikleri için onlara cevap vermek lâzım geliyordu. Onun için bu sûreye demir manasında olan «Hadid namı verilmiştir.

Sûre, Allahın mülkündeki azemeti, vüs'ati, ilmindeki ve kudretindeki büyüklüğü anlatmakla başlıyarak müslümanlara Allah yolunda mallarını sarfetmeleri, bütün ceht ve gayretleriyle çalışmaları, bütün menfaatlerini hak ve hakikat yolunda feda etmeleri lâzım geldiğini söyliyerek ancak bu yolda hareketle Allahın mülküne vâris olacaklarını söyler.

---

[5] Bu tarz tercüme, metne muvafıktır. Çünkü «necm» yıldız manasına geldiği gibi Kur'an parçası manasına da gelir, 77 inci âyet te bunu isbat ediyor.

[6] 77 ve 78 inci âyetler Kur'an hakkında üç noktayı beyan ediyor. Birincisi Onun şanlı şerefli bir kitap olduğudur. Yani Kur'anı okuyanlar şanlı, şerefli insan olurlar. İkincisi Kur'anın masun ve mahfuz olduğudur. Üçüncüsü pâk olmıyan müşriklerin, ona kat'iyyen dokunmıyacaklarıdır. Bunlar, müşriklikten temizlenmedikçe Kur'andan istifade edemiyecekleri gibi kalpleri temiz olmıyanlar da Kur'andan istifade edemezler.

[7] Yani mukadderatınıza hâkimseniz, daha yüksek bir kudretin emrine münkat değilseniz ne diye ölüme karşıgelerek hayatları uzatamıyorsunuz.

Sûrenin birinci kısmı bunu ifade ettikten sonra ikinci kısmı ayni mevzuu tamamlıyarak yalnız dudaklariyle iman eden münafıkların karanlık içinde kaldıklarını izah eder ve hak uğrunda fedakâr olmağa ehemmiyet verir.

Sûrenin üçüncü kısmı bütün dünya zevk ve eğlencelerinin faniliğini anlatarak bunların insanı hakikatten alıkoymaması lâzım geldiğini beyan eder ve müslümanlığa karşı kılıç çekenlerin uğrayacakları cezaya işaret ederek nihayet bulur.

Sûrenin sonuncu kısmı Allahın mü'minlere olan inayetlerini anlatarak onların geniş bir saltanata vâris olacaklarını izah eder, onların, müslümanlık tarafından tasvip olunmıyan terki dünya ve rahiplikle değil, ceht ve gayretle bütün kuvve ve melekelerini kullanmakla bu gayeye varacaklarını gösterir.

Bu sûre ile medenî sûrelerden bir grup başlar. Ve bu grup 66 ıncı sûreye kadar devam eder. Bu on sûre Kur'anı Kerimin tertîbince Medinede nâzil olan sûrelerin sonuncularıdır. Bunlar daha evvelki Medine sûrelerinin mevzularını tekmillerler.

Bu sûre, Mekkenin fethinden sonra hicretin 8 inci senesinde nâzil olmuş sayılır.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — HAKİKAT YOLUNDA FEDAKÂRLIK

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm.

1 Göklerde, yerde ne varsa hepsi Allahı tenzih eder. Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Odur. 2 Göklerle yerin mülkü, (*hâkimiyeti*) Onundur. Yaşatır, öldürür, herşeye hakkiyle kadirdir. 3 İlk Odur, son Odur, herşeye hâkim olan, gizli herşeyi bilen Odur. Herşeye hakkiyle vâkıf olan Odur. 4 Gökleri, yeri altı devirde yaratan, arş-ı âlâsından herşeye hükümran olan Odur. Arza gireni, arzdan çıkanı, semadan ineni, semaya yükseleni bilir. Her nerede o ursanız O sizinle beraberdir. Allah bütün yaptıklarınızı görür. 5 Göklerin, yerin mülkü, (*hâkimiyeti*) Onundur. Bütün işler, Allaha döner. 6 Geceyi gündüze, gündüzü geceye katar. Sinelerde gizli olan herşeyi hakkiyle bilir. 7 Allah ile Peygamberine iman edin. Allahın sizi vâris kıldığı mallardan sarfedin. İman edip (*mallarından*) sarfedenler için büyük mükâfat vardır. 8 Allah iman için, sizi davet ediyor. Mü'minseniz, Hak Tealâ sizden misak almıştır, neden inanmıyorsunuz? 9 Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık bürhanlar gönderen Odur. Allah, sizin hakkınızda, re'fetlidir, merhametlidir. 10 Allah yolunda (*mallarınızı*)

sarfetmemeniz için ne sebep var ? Göklerin ve yerin mirası Allahındır. İçinizde fetihten (1) evvel (*Allah yolunda mallarını*) sarfedip harbeden, (*daha sonra bunu yapanlarla*) müsavi değildirler. Onlar, daha sonradan (*mallarını*) sarf ve harbedenlerden derece (*cihetiyle*) daha yüksektirler. Hak Tealâ hepsine de güzel mükâfat va'detti. Hak Tealâ bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

BÖLÜM: 2 — İMAN VE FEDAKÂRLIK

11 Kim Allah yolunda malını gönül hoşluğu ile vakfederse

[1] Fetihten murat Mekkenin fethidir. Mekkenin fethinden önce müslümanlık her taraftan düşmanlarla çevrilmişti. O zaman ancak canını, malını, herşeyi müslümanlık uğrunda feda etmeği göze alanlar, islâmiyete açıktan açığa giriyorlardı. Bunlar en büyük fedakârlığa katlanmışlardı. Mekkenin fethinden sonra müslümanlığa girenlerse, önceki müslümanların uğradıkları tazyiklere, eziyetlere uğramamışlar, önceki müslümanların katlandıkları fedakârlıklara katlanmamışlardı.

Allah ta onun malını kat kat artırır, ona şerefli bir mükâfat ta vardır. 12 O gün erkek, kadın mü'minlerin nurlarını önlerinde, sağlarında koşar görürsün ! Bugün size müjdeler olsun : İçinde ırmaklar akan Cennetler var. Orada daim kalacaksınız ! En büyük muvaffakıyet te budur. 13 O gün münafık erkeklerle münafık kadınlar, iman edenlere : " Bizi bekleyin ki nurunuzdan bir parça alalım ! „ derler. Onlara : " Geriye bakın da kendinize nur arayın ! „ denir. Sonra araları, kapısı olan bir duvar ile ayrılır. Bunun iç tarafında rahmet, dış tarafında azap vardır. 14 Münafıklar mü'minleri çağırırlar da derler ki : Biz sizinle beraber değil mi idik ? Onlar da derler ki : Evet, beraberdik. Fakat siz öz canınızı iğfal ettiniz, bizi gözetliyerek şüphe içinde bekliyediniz. Sizi birtakım kuruntular aldattı. Allah tarafından va'dolunan (*azap*) gelinciye kadar (*bu hal üzere*) kaldınız ! Aldatıcılar sizi Allah hakkında aldattı. 15 Onun için bugün ne sizden, ne kâfirlerden, kurtuluş

mukabilinde bir fidye alınmaz. Yurdunuz ateştir. Size yaraşan yer odur. O ne kötü uğraktır. 16 Mü'min olanların Allahı anmaktan, (*Allah tarafından*) gönderilen hakkı (*hatırlamaktan*) kalplerinin yumuşayacağı zaman gelmedi mi? (*Mü'minler*), önceden kendilerine kitap verilerek zamanın uzaması yüzünden kalpleri katılaşanlar gibi olmasınlar. Onların çoğu haddi aşıp azmış kimselerdi. 17 Bilin ki Allah, yere, ölümünden sonra taze can verir. Muhakkak ki Biz, aklınız ersin diye, âyetleri apaçık beyan ettik. 18 Sadaka vererek (*iyilik eden*) erkeklerle, kadınlar ve gönül boşluğu ile Allah yolunda mallarından fedakârlıkta bulunanlar yok mu, Allah onların (*mükâfatını*) kat kat verecek. Onların çok değerli ecri de vardır. 19 Allaha ve Peygamberlerine inananlarsa, Tanrının nezdinde sözü özü gerçek olanlar, (*Allah için söz söyliyenler*), şehadet edenler onlardır. Onların ecri vardır, aydınlığı vardır. Kâfir olup âyetlerimizi yalan sayanlarsa, işte cehennemlik olanlar onlardır.

BÖLÜM: 3 — HAYATIN CİDDİYETİ

20 Bilin ki dünya hayatı, (*dünya hayatının kuruntuları*), yalnız oyundur, eğlencedir, süstür, birbiriniz arasında övünmedir; mal yığmak, çoluk çocuğu çoğaltmak için yarıştır (2). Bir yağmur gibidir ki, bitirdiği ot ekincilerin hoşuna gider, sonra da kurur. Onu sararmış solmuş, daha sonra da bir saman kırıntısına dönmüş görürsün. Âhirette, şiddetli azap vardır, Allah tarafından yarlığanma vardır. (*Allahın*) rızası vardır. Dünya hayatı ise, (*dünya hayatının kuruntuları*) ise, aldatıcı eğlenceden başka birşey değildir. 21 Tanrınız tarafından yarlığanmağa, genişliği göklerle yer genişliği gibi olan Cennete (3), koşa koşa yarışın, (*Bu Cennet*), Allaha ve peygamberine iman edenlere, hazırlanmıştır. Bu, Allahın öyle bir inayetidir ki onu dilediğine verir. Allah, en

[2] Kur'anı Kerimde, bu dünya hayatı demekten maksat, bu dünya hayatının kuruntularıdır. Asıl hayat, ciddiyetle karşılanmalı, eğlenceye, oyuna, süse değil, fakat hayıra vakfedilmelidir. Hayatın ciddiyeti, ehemmiyeti, boş ve aldatıcı şeyler yüzünden kıymetini kaybetmemelidir.

[3] Burada Cennetin göklerle yer genişliğinde olduğu anlatılıyor ve onun birşeyle mahdut olmadığı gösteriliyor. Resuli Ekreme: Cennet, göklerle yer genişliğinde olduğuna göre Cehennem nerededir? diye sorulmuş, o da: Allah, Allah! gün doğduğu zaman gece nerededir? diye cevap vermişti.

büyük inayet sahibidir. 22 Yeryüzünde, yahut kendi öz canınızda uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki yaratılmadan evvel, bir kitapta bulunmasın. Bu da Allah için (*çok*) kolaydır: 23 Tâ ki elinizden çıkana tasalanmıyasınız ve (*Allahın*) size verdiği ile sevinip şımarmıyasınız. Hak Tealâ, kendilerini beğenenleri, övünenleri, 24 cimrilik edip, halka cimriliği emredenleri sevmez. Herkim yüz çevirirse, (*mallarını hayra sarfetmezse, varsın yüz çevirsin*). Çünkü Allah, herkesten müstağni, övülmeğe lâyık olan Allahtır. 25 Biz peygamberlerimizi, apaçık bürhanlarla, gönderdik. Onlarla birlikte kitabı ve mizanı indirdik ki (4) insanlar adalet ve insaf ile hareket etsinler. Demiri, son derece şiddetli, mukavemetli ve insanlara çok faydalı olmak üzere indirdik (5) ki,

[4] Kitap. hak ve adaleti ifade eden bütün esasları ihtiva eder. Mizanı göndermekten maksat, bunları umumî bir sürette tatbık etmektir.

[5] İnsanlığa ve medeniyete en çok faydası dokunan maden, demirdir. Onun burada zikrolunmasından maksat, düşmana karşı gösterilecek mukavemete işarettir.

Allah, kendine (*dinine*) ve peygamberlerine görmeden yardım edenleri ayırdetsin. Hak Tealâ kuvvetlidir ve yegâne galiptir.

BÖLÜM : 4 — MÜSLÜMANLIKTA REHBANİYET YOKTUR

26 Biz Nuhu, İbrahimi gönderdik. Nübüvveti, Kitabı onların zürriyetlerine verdik. Onların içinde doğru yolu bulanlar vardı. Fakat çoğu haddi aşmış azgınlardı. 27 Sonra onların arkalarından peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu İsâyı da onların ardısıra irsal ettik. Ona İncil verdik. Ona tâbi olanların kalplerine şefkat ve rahmet duyguları koyduk. Rehbaniyete gelince Biz onu onlara farzetmedik, onu kendileri, Allahı hoşnut etmek için, ortaya çıkarmışlar, böyle iken ona hakkiyle riayet etmemişlerdi (6). Onlardan iman edenlere ecirlerini verdik. Çokları ise fâsıktılar. 28 Ey iman edenler! Allaha karşı (*vazifelerinize*) dikkat edin. Peygamberine iman edin ki size öz rahmetinden iki pay verir (7), yürürken size aydınlık verecek bir nur yapar ve sizi yarlığar. Allah, yarlığayan, bağışlayan Allahtır. 29 Kitap ehli olanlar şunu bilsinler ki: Allahın inayetinden birşeyi (*çevirmeğe*) onların gücü yetmez. Bütün fazl ve inayet Allahın elindedir. Onu dilediğine verir. En büyük inayet sahibi, Allahtır.

SÛRE: 58

MÜCADİLE SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur; 3 bölümdür, 22 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin adı, birinci kısımda bahis mevzuu olan hâdiseden alınmıştır. Araplar arasında bir âdet vardı: Arabın biri karısına, seni anam gibi tanıyorum, der, karı-

[6] «Müslümanlıkta rehbaniyet yoktur» sözü Resuli Ekremin en çok tanınmış hadislerindendir. Bu hadis, bu âyeti kerimeye tamamiyle uygundur. Çünkü bu âyeti kerime, hıristiyanlıkta dahi rehbaniyet bulunmadığını, bunu hıristiyanların icat ettiklerini, bununla Allah rızasına, nail olmağı umduklarını beyan ediyor. Müslümanlar bu sırada büyük bir millet olmak yolunu tutmuşlardı. Onlara bu âyetlerle büyük bir millet olmak istiyen insanların bütün kuvvet ve melekelerini inkişaf ettirmeleri lâzım geldiği, onun için rehbaniyet gibi müesseselere lüzum olmadığı anlatılıyor.

[7] Yani bu hayattan da nasibedar eder, âhiretten de..

sını terkederdi. Fakat kadın boşanmış olmazdı, yine bir zevce olarak kalır, fakat zevciyet hukukundan istifade etmezdi. Bu harekete Zıhar da denilirdi. Müslümanların biri de ayni şekilde hareket etmişti. Karısı, onu Resuli Ekreme şikâyet etti. Bu şikâyetten dolayı sûreye «Mücadile:» Yani «halini arzedip şikâyet eden kadın» ismi verildi.

Sûrenin birinci kısmında bu hâdise bahis mevzuu olduktan sonra ikinci kısmında münafıklarla yahudilerin aktettikleri gizli toplanmalardan bahsedilerek bu toplanmaları takbih eder.

Üçüncü kısmı, münafıklarla yahudilerin halinden daha açıkça bahsederek müslümanları onlardan tahzir eder, bunlar islâm düşmanı oldukları için onlarla dost olmamağı tavsiye eder.

Bundan evvelki sûre, münafıklara işaret etmişti. Bu sûre onlarla diğer islâm düşmanlarının, islâmiyete karşı kurdukları plânlardan bahseder.

Sûrenin nüzul tarihine gelince bunun 33 üncü sûreden biraz evvel, yani hicretin dördüncü yılında olduğu anlaşılıyor, çünkü bu sûrede de «zihar» hâdisesine işaret olunduğu halde 33 ncü sûrede mufassal bir surette bahis mevzuu olmuştur.

CÜZ: 28

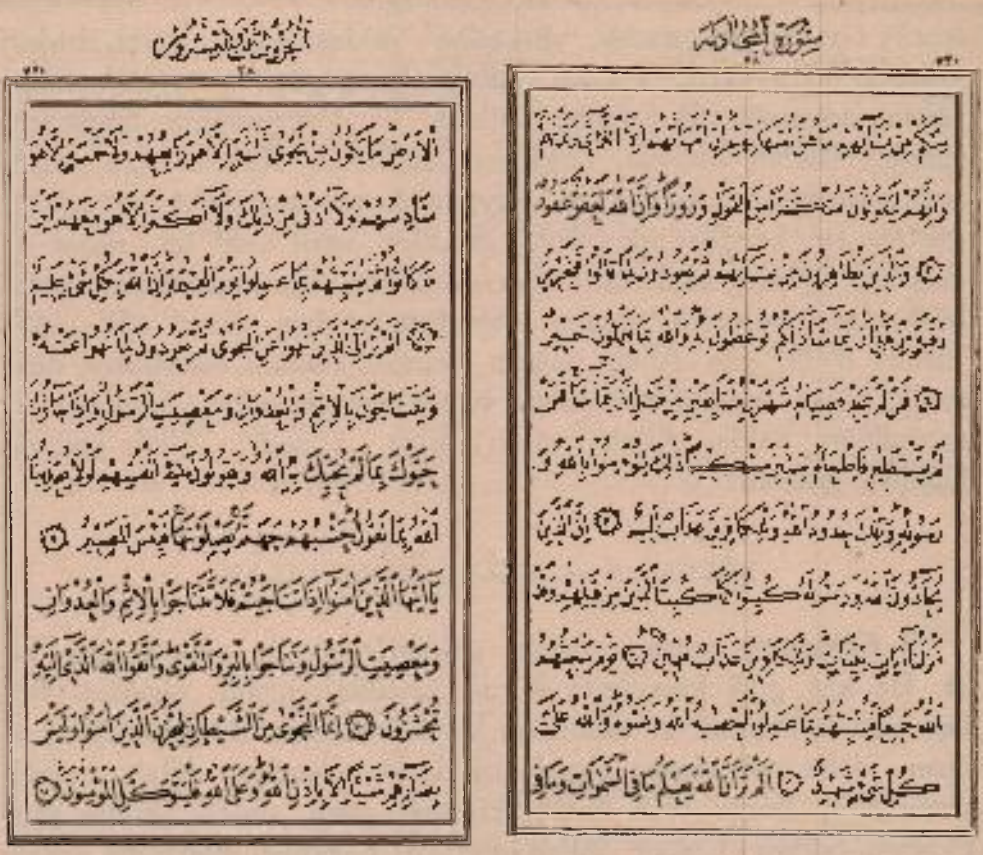
Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — KADINLARIN HUKUKUNU SIYANET

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Hak Tealâ, kocası hakkında sana müracaat ederek Allaha şikâyet eden kadının sözlerini işitti. Hak Tealâ her ikinizin karşılıklı sözlerinizi işitir. Çünkü Allah herşeyi hakkiyle işiten, hakkiyle gören (*Tanrıdır*). 2 İçinizden karılarına (*zihar edenlerin*, (1)

[1] Bu âyeti Kerimede adı geçen kadın. Sâmit oğlu Evs'in karısı Havle'dir. Hâdise şudur: Evs. ihtiyarlamış, huysuzlanmıştı. Bir gün karısı kendisinden bir şey istemiş, o da kızarak: «senin sırtın bana anamın sırtı gibi olsun!» demişti. Bu na zıhar denilir. Zıhar ile kadın boş düşmez, fakat kocaya haram olurdu ve metrûk kalırdı. Cahiliyet devrinden kalma bu âdet islâmiyet devrinde ilk defa vâki oluyordu. Adam dediğine pişman oldu, Kadını çağırdı. Fakat kadın: «Canım elinde olan Tanrıma kasem ederim ki, sen o lâkırdıyı söyledikten sonra Allah ve Resulü hükmünü verinceye kadar yanıma gelemezsin; git, Peygambere danış.» demiş. Kocası bunu sormaktan utanacağını söylemiş. Bunun üzerine kadın: «Ben gider sorarım.» diyerek Resulûllahın huzuruna varmıştır. Peygambère şunları söylemiştir: «Ya Resûlallah! Evs, beni aldığı zaman ben genç idim; kıymetli idim. Yaşım ilerledi, bir çok çocuklarım oldu; şimdi beni anası gibi kılarak kimsesiz bırakıverdi. Birleşmemizin çaresini bul.» dedi. Resulullah şimdiye kadar bu hususta bir vahy telâkki etmediğini, binaenaleyh onun kocasına haram olduğu fikrinde bulunduğunu buyurdu. Kadın, kocasının kendisini boşamadığına yemin etti. Peygamber, birleşmenin haram olduğunu tekrarladı. Kadın yalvardı, yakardı, mücadele etti. Nihayet sözü kabul edilmeyince Allaha dönerek: «Allahım, yalnızlığı-

karılarına ana diyerek onları bırakanların) karıları, onların anaları değildir. Anaları, onları ancak doğuran kadınlardır. Onlar sözün münasebetsizini, sahtesini söylerler. Hak Tealâ, affeden, yarlığayan Allahtır. 3 Karılarına ana diyerek onları bıraktıktan sonra sözlerinden dönenler, zevcelerine yaklaşmadan evvel bir köle azat etsinler. (*Bu keffaret*), sizin için bir öğüttür. Hak Tealâ, bütün yaptıklarınızdan haberdardır. 4 Herkim, (*azat edi-*

mın şiddetinden ve bana zor gelecek olan ayrılmanın acısından sana şikâyet ediyorum. Küçük çocuklarım var; onları ona bıraksam telef olacaklar; yanıma alsam aç kalacaklar!» diye ağladı, başını göğe kaldırdı: «Allahım, sana şikâyet ediyorum; Allahım, Peygamberinin lisanına bir vahy indir.» diye yalvardı. Daha oradan ayrılmamıştı ki onun hakkındaki bu âyeti kerime nâzil oldu. Vahyin şiddeti geçince Peygamberimiz: «Ya Havle, müjde buyurarak bu âyeti kerimeyi okudu. Sonra kadının kocasını çağırdı. Ettiği yeminden maksadı ne olduğunu sorarak keffaret ödemesini veya oruç tutmasını söyledi. Adam, zaruretinden bahsetti, halsizliğini söyledi. Nihayet Peygamber ona maddi yardımda bulunarak keffaretini temin etti ve karısiyle arasını düzeltti.

Görülüyor ki bu âyeti kerime nâzil oluncaya kadar eski örf ve âdet muteber tutulmuş ve Resulûllah ancak bu İlâhî vahyin tebliğiyle Zıhar'ı menetmiştir.

lecek) bir kul bulamazsa, zevcesine yaklaşmadan evvel, birbiri ardınca iki ay oruç tutsun. Kimin buna gücü yetmezse altmış yoksul doyursun. Bu emir, Allaha ve Peygambere inanmanız içindir. Allahın hududu, (*ahkâmı*) bunlardır. Kâfirler için acıklı, azap vardır. 5 Allaha ve Peygamberine muhalefet ve adavet gösterenler, kendilerinden önce gelenler nasıl zelil ve rüsva oldularsa, öylece zelil ve rüsva olacaklar. Biz muhakkak apaçık bürhanlar gönderdik. Bunları tanımıyanlar için rüsva edici azap vardır. 6 Bir gün Allah onların hepsini, (*bütün insanları*) diriltecek, bütün işlediklerini onlara haber verecek, onlar (*işlediklerini*) unuttukları halde, Allah onları saydı, (*yazdı*), Allah herşeye hakkiyle şahittir.

BÖLÜM: 2 — GİZLİ TOPLANMALAR

7 Görmüyor musun· Allah, göklerde, yerde olan herşeyi bilir. Üç kişi gizli konuşmaz ki dördüncüleri kendi olmasın. Beş kişi gizli konuşmaz ki altıncıları kendi olmasın. Bundan daha az olsun, daha çok olsun, nerede olurlarsa olsunlar, Allah onların yanındadır. Sonra Hak Tealâ, kıyamet günü, onlara bütün yaptıklarını bildirir. Çünkü Allah herşeyi hakkiyle bilir. 8 Görmüyor musun: gizli gizli toplanıp konuşmadan nehyolunduktan sonra onlar yine nehyolundukları şeye dönüp günahkârlığa, düşmanlığa, Peygambere isyana ait şeyleri konuşurlar, onlar senin yanına geldikleri zaman, sana Tanrı selâmından başka bir selâm verirler· Kendi kendilerine "bu söylediklerimiz yüzünden Allahın bize azap etmesi gerekmez miydi?„ derler. Onlara girecekleri Cehennem elverir. Orası ne fena uğraktır. 9 Ey iman edenler! Birbirinizle gizli konuşacağınız, (*danışacağınız*) zaman, günahkârlığa, düşmanlığa, Peygambere isyana ait konuşmayın! İyilik, doğruluk, dürüstlük hakkında konuşun, Huzurunda hep birlikte toplanacağınız Allaha karşı vazifelerinize riayet edin! 10 Gizli toplanmalar, konuşmalar, ancak şeytan işidir. (*Şeytan*), mü'minleri mahzun etmek ister. Halbuki o, Allah dilemeden, onlara hiçbir zarar veremez. Mü'minler Allaha güvenip dayansınlar. 11 Ey iman edenler! Size bir mecliste: Yer açın! denildiği zaman, yer açın, Allah da size

genişlik verir. Size kalkın denildiği zaman, kalkın! Hak Tealâ içinizden iman getirenleri, ilme nail olanları yüksek derecelere vardırır. Hak Tealâ bütün işlediklerinizden haberdardır. 12 Ey iman edenler! Peygamber ile danışacağınız, gizli konuşacağınız zaman, konuşmadan önce, bir sadaka verin. Bu sizin için daha hayırlı, daha temizdir. Bulamazsanız, Hak Tealâ, yarlığayıcı, bağışlayıcıdır. 13 Gizli konuşmadan, danışmadan evvel bir sadaka verememekten mi telâş ettiniz? Bunu yapamazsanız Hak Tealâ yapmamanıza ruhsat verdi. Artık namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allaha ve Peygamberine itaat edin. Hak Tealâ bütün yaptıklarınızdan haberdardır (2)

BÖLÜM : 3 — GİZLİ DÜŞMANLAR

14 Allahın gazabına uğrıyan kimseleri dost - edinenleri gör-

[2] Bu âyet daha evvelki âyetin emrettiği sadakayı ilga etmiyor. Bilâkis

müyor musn? Bunlar ne sizden, ne de onlardandırlar. Onlar bile bile yalan yere yemin ederler (3). 15 Hak Tealâ onlar için acıklı azap hazırladı. Onların işledikleri işler kötü idi. 16 Onlar yeminlerini, kalkan edindiler (*ve halkı*) Allah yolundan çevirdiler, onlar için rüsva edici azap vardır. 17 Onların ne malları, ne de oğulları, Allaha karşı, onlara bir fayda vermez. Onlar ateşliktirler. Ve orada daim kalırlar. 18 Allahın, onları hep dirilttiği gün, onlar, size karşı nasıl yemin ettilerse Ona karşı da öylece yemin edecekler ve bu yeminle birşey kazanırız, sanacaklar. İyi bilin ki asıl koyu yalancılar onlardır. 19 Şeytan onlara galip gelip onlara Allahı anmayı unutturmuştur. Onlar, şeytanın fırkasıdır. (*İyi bilin ki*) şeytanın fırkasına mensup olanlar, ziyana uğrıyanlardır. 20 Allahı ve Peygamberi düşman tutanlar, en fazla zillete uğrıyanlar arasındadırlar. 21 Hak Tealâ: "Ben ve peygamberlerim, herhalde galip geleceğiz„ diye yazmıştır. Allah kavidir ve yegâne galiptir. 22 Allaha ve âhiret gününe iman edenlerin, Allahı ve Peygamberini düşman tutanlara, babaları, yahut oğulları, yahut kardeşleri, yahut aşiretleri olsa da, onlara dostluk ettiklerini göremezsin. Bunlar o kimselerdir ki Allah, imanı onların kalplerine yerleştirdi, onları kendi tarafından bir ruh ile, (*vahy ile*) teyit etti. Onları altından ırmaklar akan cennetlere sokacak. Onlar orada daim kalacak. Allah onlardan hoşnut oldu. Onlar da Allahtan hoşnut oldular. Allahın fırkası bu fırkadır. İyi bilin ki, umduğuna erecek, muvaffak olacak fırka Allahın fırkasıdır.

SÛRE: 59

HAŞR SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur. 3 bölümdür; 24 âyettir.)

Konusu :

Sûrei Şerife, Yahudi kabilelerinden Nadîr oğullarının Medineden sürülmelerini bahis mevzuu ettiği için ona Haşr, yani sürülmek ismi verilmiştir.

---

bu emrin mecburî değil, ihtiyarî olduğunu gösteriyor. Vacip olan sadaka, zekâttır. Bu şekilde verilecek sadakalar, Resuli Ekreme veya ailesine bir fayda temin etmiyordu. Çünkü bunlar sadaka almaktan tamamiyle memnu idiler.

[3] Burada, münafıklara işaret olunuyor. Bunlar Yahudilerle bir olup, müslümanların her halini onlara bildiriyorlardı.

Bundan evvelki sûre müslümanları yahudilerle münafıkların gizli toplanma ve konuşmalarından tahzir etti. Bu sûre göz önüne bir misal koyuyor.

Sûrenin birinci kısmı yahudilerin Medineden sürülmelerini bahis mevzuu ederek sürülen yahudilerden kalan malları anlatır.

Sûrenin ikinci kısmı münafıkların yahudilere nasıl gizli gizli yardım vaitlerinde bulunduklarını, fakat bu vaitlerini nasıl yerine getirmediklerini anlatır.

Sûrenin üçüncü kısmı, mü'minlere hitaben bazı nasihatleri irâd ettikten sonra Allahın sıfatlarını takrir eder.

Sûrenin nüzul tarihine gelince onun, bahis mevzuu ettiği yahudileri sürmek hâdisesinden sonra, yani hicretin dördüncü senesinde nazil olduğu anlaşılıyor.

Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — SÜRÜLEN YAHUDİLER

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

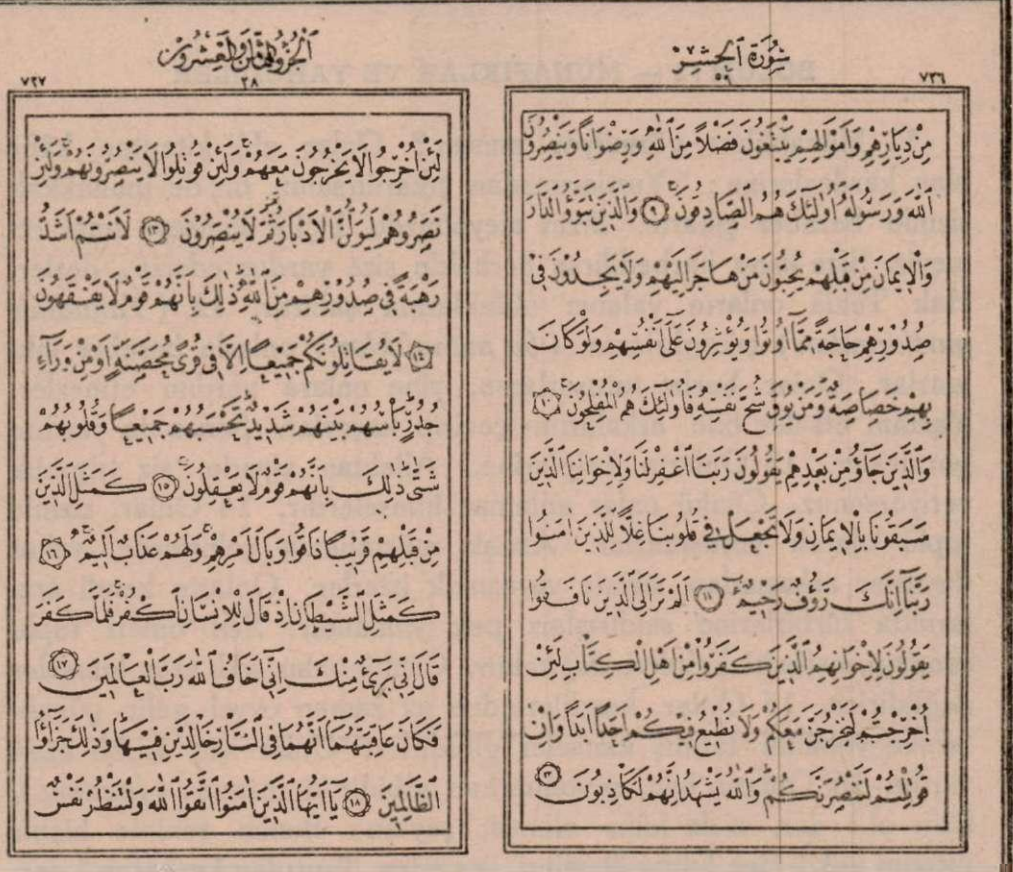
1 Göklerde ve yerde ne varsa hepsi, Allahın (*yüce şanını*) tenzih ederler. Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Odur. 2 Ehli kitaptan kâfir olanları ilk sürgünde, yurtlarından çıkarıp atan Odur (1). Siz onların çıkıp gideceklerini zannetmemiştiniz. Onlar da, kalelerinin, kendilerini Allaha karşı müdafaa edeceğini zannetmişlerdi. Fakat Allah, onlara hiç ummadıkları bir yerden geldi, onların yüreklerine korku saldı. Onlar, kendi elleriyle ve mü'minlerin elleriyle hanelerini harap ediyorlardı. Ey kalp gözü açık olan kimseler! ibret alın! 3 Hak Tealâ onlara sürülmeği yazmamış olsaydı, onları bu dünyada azaba çarpardı. Onlar için âhirette ateş azabı da vardır. 4 (*Sürülmelerinin*) sebebi şu ki: Onlar Allaha ve Peygamberine karşıgelmişler, onlardan ayrılmışlardı. Herkim Allah ile Peygamberinden ayrılırsa, muhakkak ki, Allahın onlar hakkındaki cezası, şiddetlidir. 5 Hurma ağaçlarından herne kestiniz veya bu ağaçlardan kökleri üzerinde durur ne bıraktınızsa, hep Allahın izniyledir ve Allahın fâsıkları rüsva etmesi içindir. 6 Hak Tealânın, Peygamberine onların mallarından verdiği malları ele geçirmek için, siz onların üzerine at

[1] Hâdise Uhut harbinden altı ay sonra vukubuldu. Medinede oturan yahudilerden Nadîr oğulları, önce, Hazreti Peygamberle muahede yaptıkları halde, islâm düşmanlariyle gizlice, ittifak etmişler, hainane hareketlerde bulunmuşlar ve bunun için Medineden sürülmüşlerdi. Buna ilk sürgün denilmesinin sebebi, onu ikinci sürgünden ayırmak içindir. İkinci sürgün Hazreti Ömer devrinde vukubuldu ve yahudiler Suriyeye sürüldüler.

veya deve sürmediniz (2). Hak Tealâ, Peygamberini, dilediği kimselerin üzerine galip kılar. Allah herşeye hakkiyle kadirdir. 7 Hak Tealânın kasabada ikamet eden ahaliden Peygamberine verdiği mallar, Allaha, Peygamberine, hısımlara, öksüzlere, yoksullara, yolda kalanlara aitti. Tâki bu mal, içinizden zenginler arasında elden ele dolaşmasın. Peygamber size ne verirse onu alın. Sizi neden nehyederse ondan geri durun. Allaha karşı vazifelerinize dikkat edin. Çünkü Allah, kötülüğün cezasını vermekte şiddetlidir. 8 (*O mallar*) muhacirlerin fakirlerine mahsustur. Onlar yurtlarından sürülmüşler, mallarından uzak düşmüşler, ancak Allahın rızasını aramışlar, Allahın (*dinine*) ve Peygamberine yardım

[2] Arapçada **Fey** harp etmeden ele geçen düşman malıdır. Bu mallar, devlet hazinesine aittir. Onun için bu mallardan bir kimsenin hisse istemeğe hakkı yoktur. Resuli Ekrem'in vefatından sonra Hazreti Fatma, yine Fey, olan, Fedek bağından bir hisse istemiş, Hazreti Ebu Bekir, bu mal şahsî bir mal olmayıp umumî bir mal olduğunu söyliyerek onun talebini reddetmişti.

etmişlerdi. İşte gerçek olanlar bunlardır. 9 Bunlardan evvel (*Medineyi*) yurt ve iman evi edinen kimseler, kendi taraflarına hicret edenleri severler. Onlara verilen şeylerden dolayı kalplerinde ona karşı ihtiyaç duymazlar. Kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile onları öz canlarına üstün tutarlar. Herkim kendini öz nefsinin cimriliğinden kurtarırsa işte murada erenler bunlardır (3). 10 Bunlardan sonra gelenler de "(*Ulu*) Tanrımız, derler, bizi ve bizden evvel iman eden kardeşlerimizi yarlığa! Kalplerimizde, iman edenlere karşı bir kin bırakma! (*Ulu*) Tanrımız! Şefkatli ve merhametli Sensin!„

---

[3]• **Medine'yi yurt ve imam evi edinen kimselerden** murat Ansardır. Yani Medinede mukim olan müslümanlardır. Mekkedeki müslümanlar, yerlerini yurtlarını bırakıp buraya gelmişler, Ansar onları kardeşi gibi karşılamış, onları kendi evlerine almışlardı. Nadîr oğulları sürüldükleri zaman bunların bir kısmı hâlâ Ansarın evinde idiler. Nadîr oğulları sürüldükten sonra Resuli Ekrem, Ansarın muvafakatiyle onların bıraktıklarını muhacirlere verdi.

BÖLÜM: 2 — MÜNAFIKLAR VE YAHUDİLER

11 Münafıkları görmüyor musun? Onlar ehli kitaptan kâfir olan kardeşlerine: "Yurtlarınızdan çıkarılırsanız, biz de muhakkak sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde hiçbir kimseye itaat etmeyiz. Size karşı harbedilirse herhalde size yardım ederiz „ derler. Hak Tealâ onların yalancı olduklarına şahittir. 12 (*Yahudiler yurtlarından*) çıkarılırlarsa, (*bu münafıklar*) onlarla beraber çıkmazlar. Onlar harbe tutuşurlarsa, yine onlara yardım etmezler. Yardım etseler bile arkalarını çevirip kaçarlar. Sonra da yardım görmezler. 13 Onların kalplerine„ Allahtan ziyade, siz yılgınlık veriyorsunuz. Çünkü onlar anlamaz kimselerdir. 14 Onlar, sizinle toplu olarak vuruşmazlar. Ancak müstahkem şehirlerde, yahut duvarlar arkasından sizinle vuruşmak isterler. Onların kendi aralarında birbirlerine saldırışları pek yamandır. Sen onları toplu sanırsın, halbuki kalpleri dağınıktır. Çünkü onlar aklı erer kimseler değildirler. 15 Onlar, kendilerinden az zaman evvel gelip günahlarının vebâlini tatmış kimseler gibidirler. Onlar için acıklı azap vardır. 16 Onların hali, şeytanın hali gibidir ki insana: (*İnanma*), kâfir ol! der, o da kâfir olunca, şeytan: Benim seninle hiçbir ilişiğim yok! Ben bütün âlemleri var eden Tanrıdan korkarım! der. 17 Artık ikisinin de akıbeti, daim kalmak üzere ateştir. Zalimlerin cezası budur.

BÖLÜM: 3 — BİR NASİHAT

18 Ey iman edenler! Allaha karşı vazifelerinize dikkat edin! Her can yarın için ne iş gördüğüne baksın. Allaha karşı vazifelerinize dikkat edin. Çünkü Hak Tealâ, bütün yaptıklarınızdan haberdardır. 19 Allahı unuttukları için Allahın kendi nefislerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Fâsık olanlar bunlardır. 20 Ateşlik olanlarla, Cennetlik olanlar bir olamazlar Kurtulanlar, Cennetlik olanlardır. 21 Biz bu Kur'anı bir dağ başına indirmiş olsaydık, dağı, Allah korkusundan eğilmiş, parça parça olmuş görürdün. Biz bu misalleri, insanlar, düşünsünler diye irat ederiz. 22 Allah O Tanrıdır ki Ondan başka tapacak yoktur. Görünmiyeni,

görüneni bilen Odur, esirgeyen, bağışlayan Odur. 23 O, o Tanrıdır ki Ondan başka tapacak yoktur. Hükümran Odur. Mukaddes Odur. Sulh ve müsalemeti yayan, aman veren, herşeyi görüp gözeten, yegâne galip olan, karşısına hiçbir engel çıkarmıyan, büyüklükte eşi olmıyan Odur. *(Müşriklerin)* bütün şirkinden münezzehtir. 24 Yaratan, (*maddeyi*) var eden, (*varlıklara*) suret veren Allah Odur. En güzel isimler Onundur. Göklerde, yerde ne varsa, hepsi Onun şanını tenzih eder. Yegâne galip olan, herşeyi hikmetle çeviren Odur.

SÛRE: 60

MÜMTEHANE SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 2 bölümdür, 13 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin başından sonuna kadar bahis mevzuu ettiği mes'ele, müslümanlarla müslüman olmıyanların münasebetleri, bilhassa müslümanlığı imhaya çalışan düşmanlarla dost olmanın doğru olmıyacağıdır. Bu düşmanlar, müslümanları, asıl yurtlarından çıkarmakla iktifa etmiyerek onlara karşı harp de ilân etmişlerdi. Bundan dolayıdır ki Hazreti Peygambere, müşrikler arasından çıkagelen ve müslümanlığı kabul etmek istiyen kadınları imtihan etmesi, bunlar samimî saiklerle gelmişlerse kabul olunmaları emrolunuyor. Onun için sûrenin adı: «İmtihan olunan» manasındadır.

Sûrenin nüzul tarihine gelince onun, Hicretin yedinci yılında, Hudeybiye musalehası ile Mekkenin fethi arasında nazil olduğu anlaşılıyor.

Meal-i Kerimi:

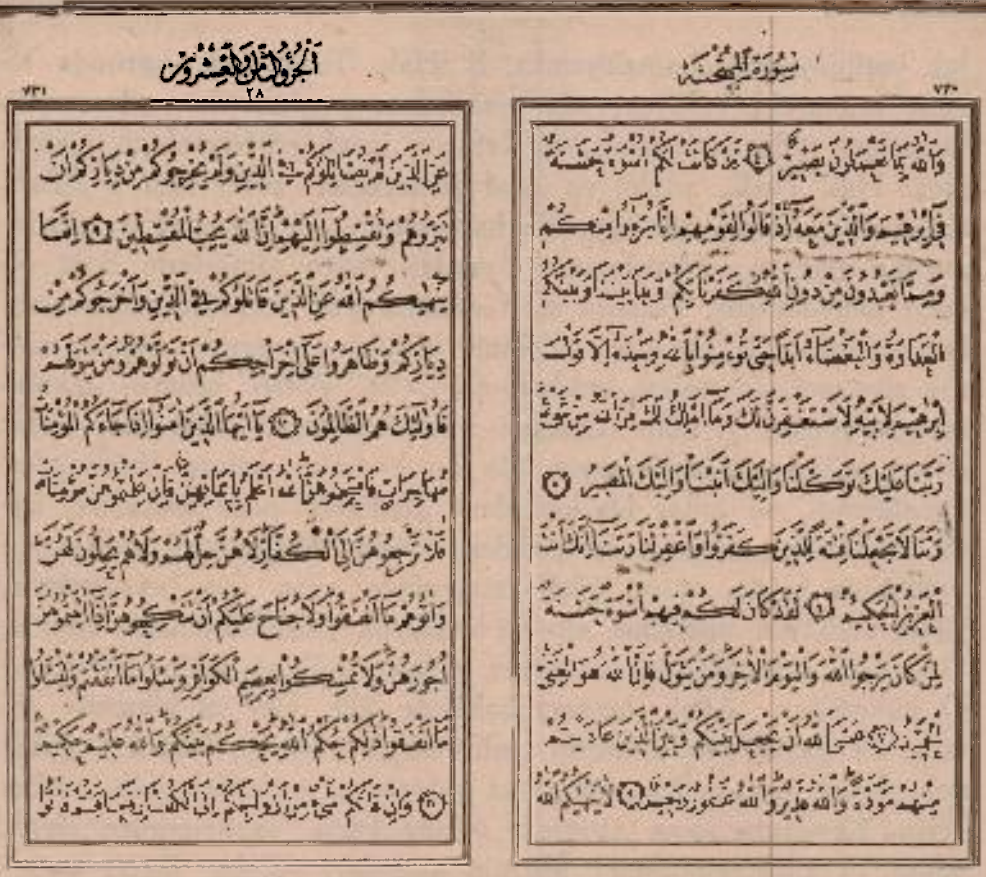
BÖLÜM: 1 — MÜSLÜMANLARIN MÜSLÜMAN OLMIYANLARLA MÜNASEBETLERİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahim

1 Ey iman edenler! Benim düşmanımı da, sizin düşmanınızı da dost edinmeyin. Onlar, size gelen hakkı tanımadıkları; Tanrınız olan Allaha inandığınız için Peygamberi de, sizi de yurdunuzdan çıkardıkları halde onlara muhabbet göstermeğe razı olur musunuz? Siz yurdunuzdan, Benim yolumda mücahede için, Benim rızamı

kazanmak için çıktınızsa onlara dostluk mu gösterirsiniz? Halbuki Ben, sizin gizlediğinizi de, açık gösterdiğinizi de en iyi bilenim. İçinizden herkim bunu yaparsa, doğru yoldan sapmış olur. 2 Onlar sizi ele geçirebilseler, size düşman kesilirler, size kötülükle ellerini, dillerini uzatırlar ve kâfir olmanızı *(canla başla)* dilerler. 3 Hısımlarınızın, çocuklarınızın size hiçbir faydası dokunmaz. Kıyamet günü, Allah onlarla aranızı ayıracak. Hak Tealâ bütün yaptıklarınızı görür. 4 İbrahim ve onunla birlikte olanlarda sizin için güzel bir örnek vardı. Hani onlar kavimlerine : " Bizim sizinle, Allahı bırakarak taptıklarınızla, hiçbir ilişiğimiz yok. Sizi reddediyoruz. Bir tek Allaha inanıncıya kadar sizinle aramızda ebedî düşmanlık, ebedî nefret belirmiştir. „ demişlerdi. Yalnız İbrahimin babasına : " Senin için yarlığanmak dileyeceğim, fakat Allahtan sana gelecek herhangi birşeyi defetmeğe gücüm yetmez„ demesi müstesna. Onlar : (*Ulu*) Tanrımız ! (*dediler, Sana güvendik*),

Sana dayandık, Sana çevrildik, son dönüş te Sanadır. 5 (*Ulu*) Tanrımız! Kâfirleri, (*üzerimize musallat ederek*) bizi onlara alt etme. Bizi yarlığa, (*Ulu*) Tanrımız! Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Sensin! 6 Onlar sizin için, Allaha ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar için, güzel bir örnektiler. Kim yüz çevirirse, (*bilsin ki*) Hak Tealâ, herşeyden müstağnidir, övülmeğe lâyık olan Odur.

BÖLÜM: 2 — MÜSLÜMANLARIN MÜSLÜMAN OLMIYANLARLA MÜNASEBETLERİ

7 Belki de Allah sizinle, kendilerini düşman tanıdıklarınız arasında muhabbet peydâ eder (1). Allah hakkiyle kadirdir. Al-

[1] Âyeti Kerime, müşriklerle olan adavetin muvakkat olduğunu anlatıyor. Mekkenin fethiyle iki taraf arasındaki adavet zail oldu ve Âyeti Kerimenin ihbarı tahakkuk etti.

lah yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 8 Hak Tealâ, din uğrunda sizinle muharebe etmiyen, sizi yerinizden, yurdunuzdan çıkarmıyan kimselere iyilik etmekten, adalet ve insaf göstermekten menetmez. Hak Tealâ, adalet ve insaf gösterenleri sever (2). 9 Allah, sizi ancak sizinle din uğrunda harbeden, sizi yerinizden yurdunuzdan çıkaran, çıkarılmanıza yardım eden kimselerle dost olmayı nehyetmiştir. Onlarla dost olanlar yok mu, işte zalim olanlar onlardır. 10 Ey iman edenler! Mü'min kadınlar, hicret ederek size gelince onları imtihan edin (3). Allah onların imanlarını herkesten iyi bilir. Onların iman ettiklerini anlarsanız artık onları kâfirlere döndürmeyin. Ne bu kadınlar onlara (*kâfir olan kocalarına*), ne onlar bu kadınlara (*mü'min olan zevcelere*) halâl değildirler. Onlara sarfettiklerini verin. Mehirlerini kendilerine verdiğiniz halde, onları nikâh etmenizde sizin için beis yoktur. Kâfir kadınları nikâhınız altında tutmayın. Sarfettiklerinizi isteyin. Onlar da sarfettiklerini istesinler. Allahın hükmü budur. Aranızda O hükmeder. Allah herşeyi hakkiyle bilir. Her işi hikmetle çevirir. 11 Şayet zevcelerinizin mehirlerinden birşey, kâfirlere gider de, nevbet size gelirse, zevceleri gidenlere, sarfettiklerinin mislini verin. Kendisine iman ettiğiniz Allaha karşı vazifelerinize riayet edin! 12 Ey Peygamber! Mü'min kadınlar, Allaha hiçbir eş-ortak katmamak, hırsızlık etmemek, zina irtikâp etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleri, ayakları arasına birşey bırakmak (*doğurmak*) hususunda (*zevclerine*) iftira etmemek, hiçbir güzel işte sana karşıgelmemek üzere sana biate geldikleri zaman onlardan biat al. Onlar için yarlığanma dile. Hak Tealâ yarlığayıcı, bağışlayıcıdır. 13 Ey iman edenler! Allahın gazabına uğramış kimselerle dostluk etmeyin. Kâfirler, mezarlara girenlerinden nasıl nevmit iseler, onlar da âhiretten öylece nevmittirler.

---

[2] Âyeti Kerime müslümanlarla müşrikler arasında münasebetlerin son derece gergin olduğu bir sırada nâzil oldu. Buna rağmen onun iyiliği ve insaf ile adaleti emretmesi nekadar dikkate şayandır.

[3] Mü'min olup Mekkeden Medineye hicret eden kadınlar, kayıtsız, şartsız kabul olunmuyorlardı. Çünkü bunların kocalarını bırakıp kaçmış olmaları muhtemeldi. Onun için bunlar, münhasıran islâmiyet ve iman yüzünden kalkıp geldiklerine air yemin ederlerdi.

SÛRE: 61

SAF SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 14 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin içinde mü'minlerin dinlerini müdafa ederken, saf saf hareket etmeleri emrolunduğundan sûreye Saf sûresi denilmiştir.

Sûrenin ilk kısmında bu emir bahis mevzuu olduktan sonra Hazreti Musânın kendi kavminden gördüğü eza, cefa anlatılır; daha sonra da Hazreti İsanın diliyle Hazreti Peygamberin kudumu tebşir olunarak onun mutlaka muzaffer olacağı, hakikatin herşeye galebe çalacağı anlatılır, nihayet islâmiyetin bütün dinlere karşı galip geleceği müjdelenir.

Sûrenin ikinci kısmında müslümanları hak ve hakikat davası uğrunda mücahedeye davet ederek İsanın hayatından misaller irat eder.

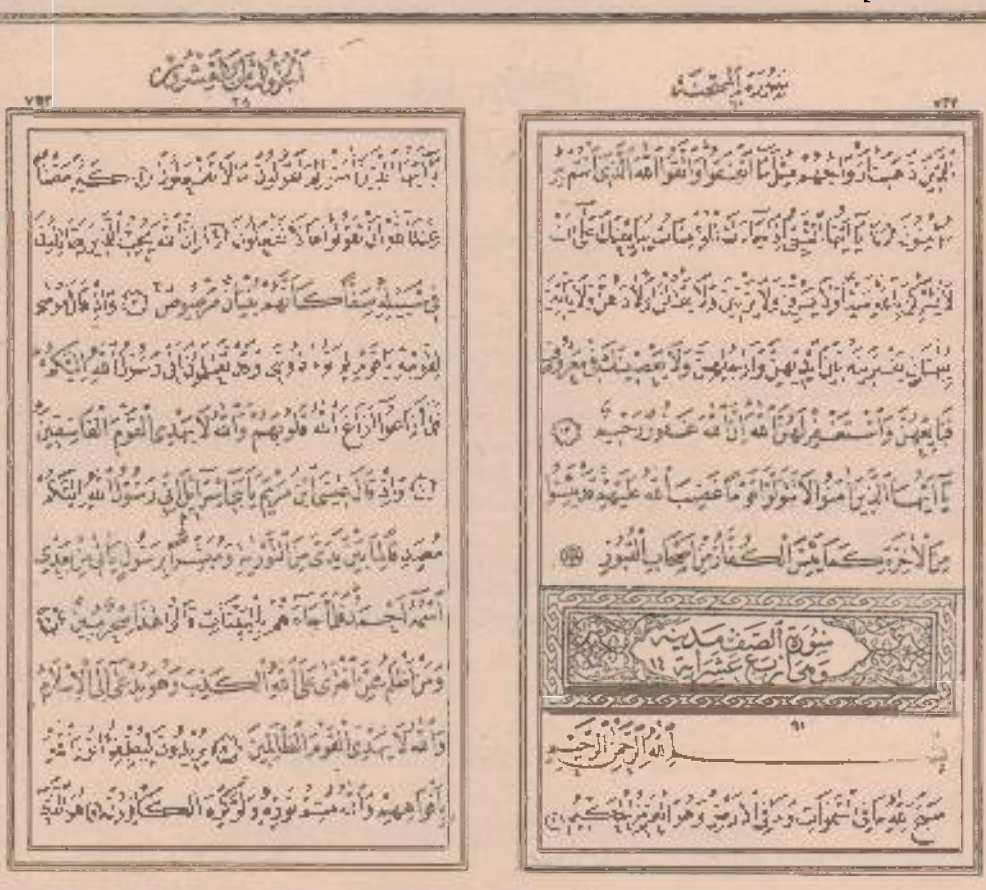
Bu sûre, hicretin ikinci ile dördüncü yılı arasında nâzil olan sûrelerdendir.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — İSLÂMIN ZAFERİ

Bismı'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Göklerde, yerde ne varsa, Allahın (*yüce şanını*) tenzih eder, yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Odur. 2 Ey iman edenler! Ne için yapmıyacağınız şeyi söylüyorsunuz? 3 Allah yanında en menfur olan şey, yapmıyacağınız şeyi söylemektir. 4 Allah, kendi yolunda saf bağlayıp birbirine yapışmış, perçinleşmiş bir duvar gibi mücahede edenleri sever. 5 Hani Musâ kavmine: Ey kavmim! demişti, Allahın size gönderilmiş Peygamberi olduğumu muhakkak bildiğiniz halde beni ne için incitiyorsunuz? Vaktaki onlar döndüler, Allah da onların kalplerini döndürdü. Zaten Allah fâsıkları yola iletmez. 6 Hani Meryem oğlu İsâ: Ey İsrail oğulları! Ben önce nazil olan Tevratı tasdik etmek, benden sonra Ahmed isminde gelecek Peygamberi müjdelemek üzere size gönderilen bir peygamberim! demiş ve onlara apaçık bürhanları getirince, onlar: "Bu apaşikâr büyücülüktür„ demişlerdi. 7 İslâma davet olunduğu halde Allaha karşı yalan

uyduran kimseden daha zalim kim olabilir? Hak Tealâ zalim olanları doğru yola iletmez. 8 Onlar ağızlariyle Allahın ışığını söndürmek isterler. Allah ise nurunu tamamlıyacak. Kâfirler karşı gelse de, (*istemese de!*). 9 Müşrikler istemese de bütün dinlere üstün getirmek üzere Peygamberini hidayetle ve hak dinle gönderen Odur.

BÖLÜM : 2 — MÜSLÜMANLAR FEDAKÂR OLMALI

10 Ey iman edenler! Sizi, acıklı bir azaptan kurtaracak bir ticareti salık vereyim mi? 11 Allah ile Peygamberine iman etmek, mallarınızla, canlarınızla Allah yolunda mücahede etmek. Bilseniz, bu sizin için daha çok hayırlıdır. 12 (*Böyle yaparsanız*) Allah sizin günahlarınızı yarlığar, sizi altından ırmaklar akar cennetlere, ebediyet bağlarındaki tertemiz konaklara sokar. En

büyük kurtuluş budur. 13 Sevdiğiniz bir nimet daha var: Allah tarafından yardım, yakıncacık bir zafer! Mü'minleri müjdele! 14 Ey iman edenler! Allahın yardımcısı olun! Nasıl ki Meryem oğlu İsâ, Havarilere: Allah davasında yardımcılarım kim? diye sormuş, Havariler de Allahın yardımcıları biziz! demişlerdi. İsrail oğullarından bir bölük imana geldi, bir bölük küfretti. Biz de iman edenleri, kâfir olanlara karşı teyit ettik, onlar da galip geldiler.

SÛRE: 62

CUM'A SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 11 âyettir.)

Konusu :

Sûrede cuma namazından bahsolunduğu için ona Cuma sûresi denilmiştir.

Sûrenin birinci kısmında Hazreti Peygamberin insanları tezkiye eden, içlerini dışlarını temizliyen bir Peygamber olduğu anlatıldıktan sonra müslümanları Yahudilerin sukutuna sebep olan tehlikelerden tahzir eder, Yahudilerin öze değil, fakat kabuğa ehemmiyet verdiklerini gösterir.

Sûrenin ikinci kısmı, müslümanların cemaat namazlarını ihmal etmemelerini anlatarak bilhassa cuma namazından bahseder.

Sûrenin, Hicretin birinci yılında nâzil olduğu anlaşılıyor.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM: 1 — HER DEVRİN MÜRŞİDİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Göklerde, yerde ne varsa, (*kâinata*) hükümran, (*bütün*) kuddusiyetin membaı, yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Allahın yüce şanını tenzih eder. 2 Ümmilere, önceden apaçık sapıklıkta oldukları halde, kendilerinden, içlerinden Allahın âyetlerini okur, onları temizler, onlara kitap ve hikmeti öğretir bir peygamber gönderen Odur. 3 (*Bu peygamber*) onlardan iken onlara yetişemiyen diğer (*insanlara*) da gönderilmiştir (1). Ye-

[1] Burada Resuli Ekremin yalnız kendine muasır arkadaşlarına değil, daha sonradan gelecek olanlara da mürşit olduğu, yani her devrede insanlık âleminin mürşidi olduğu beyan olunuyor.

gâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Odur. 4 İşte bu, Allahın fazl-u inayetidir. Onu dilediğine verir. Allah büyük ve inayet sahibidir. 5 Kendilerine Tevratta yükletildiği halde onu yüklenmiyenler, (*onun hükümleriyle amel edemiyenlerin*) hali, kitap taşıyan merkebin haline benzer. Allahın âyetlerini yalan sayan kimseler (*ne kötü şeye*) benziyor. Hak Tealâ, zalim olanları, doğru yola iletmez. 6 De ki: Ey Yahudiler! diğer insanlardan büsbütün ayrı olarak Allahın gözdesi olduğunuzu iddia ediyor ve bu davanızda gerçek bulunuyorsanız, durmayıp ölümü temenni edin (*de saadete erin!*) (2). 7 Onlar elleriyle işledikleri işler yüzünden (*ölümü*) asla temenni etmezler. Hak Tealâ zalimleri, hakkiyle bilir. 8 De ki: Sizin kaçtığınız ölüm yok mu, muhakkak ki size irişecek, sonra görünmiyeni de, görüneni de bilen Allaha döneceksiniz de O size (*bütün*) yaptıklarınızı bildirecek.

[2] 2 : 94 âyetine bakınız.

BÖLÜM : 2 — CUMA NAMAZI

9 Ey iman edenler! Cuma günü namaza davet vukubulduğu zaman Allahı anmağa koşun, alışverişi, (*işi gücü*) bırakın. Bilseniz bu, sizin hakkınızda daha hayırlıdır (3). 10 Namaz eda edildikten sonra yeryüzüne yayılın, Allahın inayetini arayın, Allahı sık sık anın ki felâh bulasınız. 11 Onlar bir ticaret veya oyun eğlence görünce seni ayakta bırakıp dağılırlar. De ki: Allahın yanındaki (*mükâfat*), oyun - eğlenceden ve alış - verişten hayırlıdır. Rızk verenlerin en hayırlısı Allahtır.

SÛRE: 63

MÜNAFIKUN SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 11 âyettir.)

Konusu :

Bütün sûre münafıklardan bahseder, onun için ismi, münafıklar sûresidir. Sûrenin birinci kısmı münafıkların sahtekârlıklarından, onların müslümanlığı çiğnenmiş görmek için duydukları arzulardan bahseder.

İkinci kısmı müslümanlara öğütler verir, servet hırsının, çoluk çocuk çokluğunun onları iğfal etmemesi lâzım geldiğini anlatır.

Bir davayı tutanların münafıklıkları, o davanın ilerlemesine mani olur. Bu sûrenin daha evvelki sûre ile irtibatı da bu noktadadır.

Sûrei Şerifenin, müslümanlarla münafıkların ayrıldıkları ilk hengâmede nâzil olduğu anlaşılıyor. Bu hâdise ilk evvel, Uhut harbinde vukubuldu. Onun için bu sûre de, hicretin üçüncü yılında nâzil olmuş sayılır.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — MÜNAFIKLAR

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Münafıklar sana geldikleri vakit: Allahın peygamberi ol-

[3] Cuma namazı, cuma günü zeval vakti cemaatle eda edilen iki rekâtten ibarettir. Namazdan evvel bir hutbe irat edilir. Bu âyet ile daha sonraki âyet, müslümanların namazdan evvel de, sonra da işleriyle güçleriyle meşgul olabileceklerini gösterir. Müslümanlar, yahudilerin cumartesi günü, hıristiyanların pazar günü yaptıkları gibi bütün günlerini ibadete veya istirahate hasretmeğe mecbur değildirler.

duğuna şehadet ederiz! derler. Hak Tealâ da senin, peygamberi olduğunu bilir, onların (*koyu*) yalancı olduklarına şehadet eder. 2 Onlar (*bu şehadetlerini*), andlarını, siper edinirler de (*insanları*) Allah yolundan alıkoyarlar, onların bu yaptıkları ne fanadır. 3 Çünkü onlar iman ettiler. Sonra kâfir oldular. Kalplerine mühür basıldı. Onun için onlar anlamazlar. 4 Onları gördüğün zaman, (*iriyarı*) gövdeleri hoşuna gider, söz söylerlerse sözlerini dinlersin. Onlar, sanki esvap giymiş kütüklerdir. Her gürültüyü, kendi aleyhlerinde sanırlar. Düşman onlardır. Onlardan hazer. Allah belâlarını versin. Onlar nereye dönüyorlar? 5 Onlara: Gelin, Allahın peygamberi sizin için yârlığanma dilesin, denilse başlarını çevirirler, onların büyüklük taslıyarak yüz çevirmiş olduklarını görürsün. 6 Onlar için yarlığanmak dilesen de, yarlığanmak dilemesen de haklarında birdir. Hak Tealâ onları asla yarlığamıyacak. Hak Tealâ, fâsık olanları, doğru yola iletmez. 7

"Allahın peygamberi yanında bulunanlara, nefaka vermeyin ki dağılsınlar„ diyenler onlardır. Göklerin, yerin, bütün hazineleri ise Allahındır. Fakat münafıklar anlamazlar. 8 Onlar: "Medineye dönersek, daha kuvvetli ve daha şerefli olanlar, zayıfları, fakirleri oradan çıkaracaklar„ derler. Bütün kuvvet ve izzet Allahın peygamberinin ve mü'minlerindir. Fakat münafıklar anlamazlar.

BÖLÜM: 2 — MÜ'MİNLERE ÖĞÜT

9 Ey iman edenler! Mallarınız, çoluk çocuklarınız, sizi Allahı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa, işte ziyankâr olanlar onlardır. 10 Birinize ölüm gelmeden evvel mallarımızdan sarfedin ki ölüm geldiği zaman: "(*Ulu*) Tanrım! (*ne olur*), ölümü mü biraz geciktirsen de sadaka verip, iyilik edenlerden olsam!„ demesin. 11 Hak Tealâ, eceli gelen bir kimseyi geciktirmez. Hak Tealâ bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

SÛRE: 64

TEGABÜN SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 18 âyettir.)

Konusu :

Sûrei Şerifenin ismi olan Tegabün, kusurların tezahürü manasındadır. Çünkü bir gün yalnız kâfirler değil, mü'minler de kusur işlemişlerse bu kusurların tezahür ettiğini, gözlerinin önüne geldiğini göreceklerdir. Sûrenin bütün mevzuu budur.

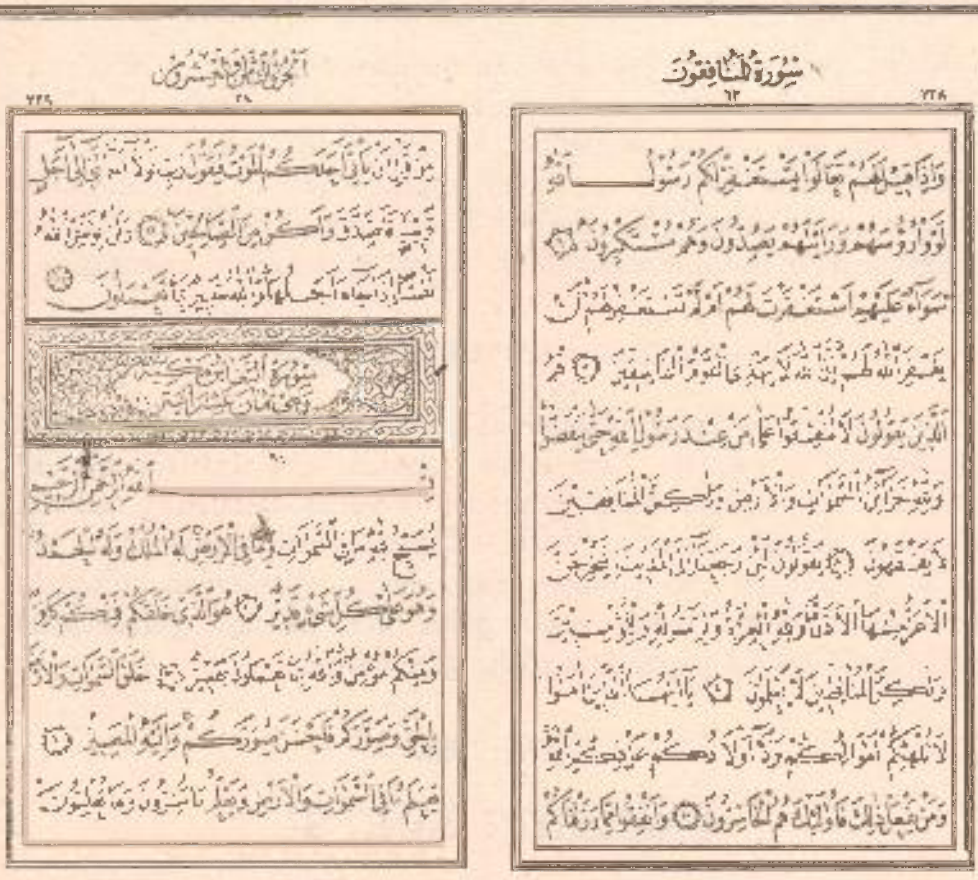
Sûrei şerife, Medinede nazil olan sûrelerin ilklerı arasındadır.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM: 1 — KÂFİRLERE İHTAR

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allahın (*yüce şanını*) tenzih ederler. Mülk Onundur, hamd Ona yaraşır. Herşeye hakkiyle kadir olan Odur. 2 Sizi O yarattı. Kiminiz kâfirdir, kimi-

niz mü'min! Hak Tealâ bütün yaptıklarınızı görür. 3 Gökleri, yeri hak ile, (*hikmet ile*) yarattı. Size tasvir etti, sûretlerinize en güzel biçimi verdi. Dönüş Onadır. 4 Göklerdekini yerdekini, gizlediklerinizi, açığa vurduğunuzu hep bilir. Sinelerde gizli olanları da ilmi kavrar. 5 Sizden evvel gelen kâfirlerin haberi size erişmedi mi? Onlar (*küfürlerinin*) vebâlini tattılar. Onlar için acıklı azap (*ta*) vardır. 6 Çünkü onlara Peygamberleri apaçık bürhanlarla gelmişler, onlarsa "bizi birtakım insanlar mı doğru yola iletecek?„ demişler de kâfir olmuşlar, yüzlerini çevirmişlerdi. Hak Tealâ hiçbir şeye muhtaç değildir. Müstağnidir. Övülmeğe lâyık olan Odur. 7 Kâfirler tekrar dirilmiyeceklerini sanırlar. (*Öyle iddia ederler*). Onlara de ki: Evet, Tanrım, hakkiçin dirileceksiniz, sonra yaptıklarınız size bildirilecektir. Bu (*da*) Allaha göre kolaydır. 8 (*Öyle ise*) artık Allaha ve peygamberine vahyettiğimiz nura iman edin. Hak Tealâ, yaptıklarınızdan, haberdar-

dır. 9 O gün, sizi "toplanma günü„ için biraraya getirecek. O gün (*bütün*) kusurların tezahür edeceği gündür (1). Herkim Allaha iman eder ve iyi işler işlerse Allah onun kötülüklerini örter. Kendisini ırmaklar akan Cennetlere sokar. Onlar orada daim kalırlar. En büyük kurtuluş, (*en büyük muvaffakıyet*) de budur. 10 Kâfir olup âyetlerimizi yalan sayanlarsa, ateşliktirler, orada daim kalırlar. Orası ne kötü bir karargâhtır.

BÖLÜM : 2 — MÜ'MİNLERE İHTARLAR

11 Musibetlerden bir musibet (*başa*) gelmez ki Allahın izniyle gelmesin. Kim Allaha iman ederse Allah da onun kalbini doğru yola iletir. Hak Tealâ herşeyi hakkiyle bilir. 12. Allaha

[1] Burada kıyamet günü hakkında kusurların tezahür edeceği gün deniliyor. Çünkü bu dünyada gözden saklı kalan bütün kusurlar o gün göze görünecek.

itaat edin, Peygambere itaat edin, yüz çevirirseniz Peygamberimize yalnız tebliğ düşer. 13 Allah (*O Tanrıdır ki*) Ondan başka bir mabud yoktur. Mü'minler yalnız Allaha güvensinler. 14 Ey iman edenler! zevcelerinizden, çocuklarınızdan, size düşman olanı vardır (2). Onlardan çekinin. Affeder, bağışlar ve yarlığarsanız Allah da yarlığayıcıdır, bağışlayıcıdır. 15 Mallarınız, çoluk çocuklarınız sizin için bir imtihandır. (*Onların yüzünden günaha girmeyin*). Allah nezdinde büyük mükâfat vardır. 16 O halde gücünüz yettiği kadar Allaha karşı vazifelerinize dikkat edin. Dinleyin, itaat edin. (*Mallarınızdan*) sarfedin. Bu sizin nefsiniz için hayırlıdır. Herkim kendi nefsinin oburluğundan, cimriliğinden korunursa, işte felâh bulacak olanlar, bunlardır. 17 Malınızdan bir hisse ayırıp Allah yolunda sarfederseniz Hak Tealâ onu kat kat artırır, sizi yarlığar, Allah mükâfatları kat kat veren, halîm olan (*Tanrıdır*). 18 Görünmiyeni, görüneni bilen Odur. Yegâne galip olan, her işi hikmetle çeviren Odur.

SÛRE: 65

TALÂK SURESİ

(Medinede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 12 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin ilk kısmında talâka Müteallik meseleler bahis mevzuu olduğu için ona talâk sûresi denilmiştir. Sûrenin ikinci kısmında Mekkelilere ihtarlarda bulunur, onlara Hazreti Peygamberin nur getirdiği gösterilir. Talâk mesèlesi Kur'anın ikinci sûresinde anlatılmış olduğuna göre bu sûre o sûrenin tekmilesi sayılabilir.

Talâk sûresi, takriben, hicretin altıncı senesinde nazil olmuştur.

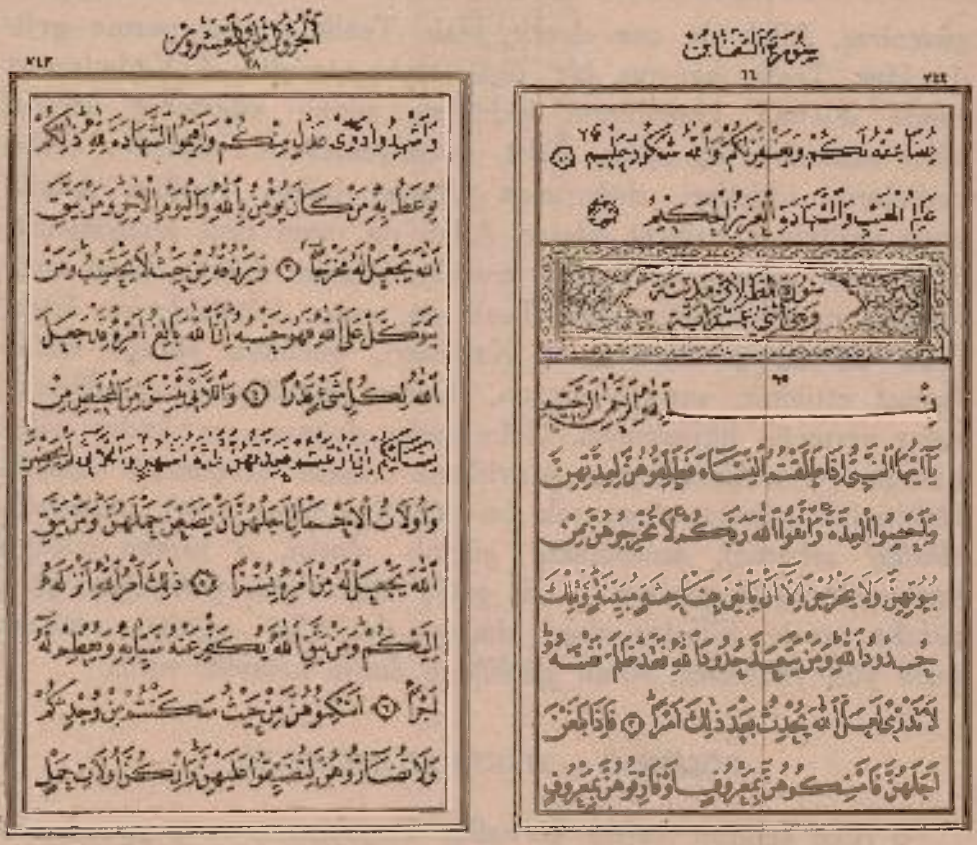
Meal-i Kerimi :

BÖLÜM: 1 — TALÂK

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Ey Peygamber! kadınları boşayacağınız zaman iddetleri

[2] Çünkü insanlar ekseriya karıları, çocukları yüzünden biribirlerine karşı yanılırlar, biribirine karşı fena hareketlerde bulunurlar. Bu yüzden insanın zevcesi de, çocukları da kendisine düşman kesilir.

vaktinde boşayın (1). İddeti de sayın. Tanrınız olan Allaha karşı vazifelerinize riayet edin. Kadınları evlerinden çıkarmayın. Onlar da çıkmasınlar. Meğer ki apaçık hayasızlık ederler. (*Bu hükümler*), Allahın hudududur. Herkim Allahın hududunu tecavüz ederse kendine zulmetmiş olur. Bilmezsin, belki de Allah bundan sonra, başka birşey ihdas eder. (*Zevc, zevce tekrar barışırlar*). 2 (*Boşanan*) kadınlar (*iddetlerinin*) sonuna varınca onları güzelce tutun, veya onlardan güzelce ayrılın. İçinizden iki âdil kimseyi şahit tutun. Şehadeti Allah için eda edin. Bununla Allaha ve âhiret gününe iman edenlere öğüt verilir. Allaha karşı vazifesine dikkat edene, Allah da onu (*sıkıntıdan çıkaracak*) bir mahreç verir, 3 ona ummadığı yerden rızık ihsan eder, herkim Allaha

[1] İddet (2 : 228) de anlatıldığına göre üç hayız ve temizlenme müddetidir. Fakat kedının çocuğu olur veya başka birtakım şarait bulunursa bunları bu sûrenin 4 üncü âyeti izah ediyor.

güvenirse, Allah da ona elverir. Hak Tealâ, emrini yerine getirir. Hak Tealâ, herşeye bir ölçü tayin etmiştir. 4 Kadınlarınız içinde âdetten kesilenlerin iddetinde şüphe ederseniz onların iddet zamanları üç aydır. Âdet görmiyenler de böyledir. Gebe kadınların iddetleri, doğurunca nihayet bulur. Herkim Allaha karşı vazifelerine riayet ederse Allah da onun işini kolaylaştırır. 5 İşte bu, Allahın vahyettiği, emridir. Herkim Allaha karşı vazifelerine riayet ederse, Hak Tealâ da onun kötülüklerini örter, onun mükâfatını büyültür. 6 Kadınları, gücünüz yettiği kadar ikamet ettiğiniz yerde oturtun, Onları sıkıştırarak kendilerine zarar vermeğe uğraşmayın. Gebe iseler doğuruncıya kadar nafakalarını verin. Çocuklarını emzirirlerse onların ücretlerini ödeyin. Birbirinizle güzelce danışarak bu (*işleri tesviye edin*). Aranızda (*ihtilâf çıkarsa*), anlaşmakta güçlük olursa, o zaman çocuğu başka bir kadın emzirir. 7 Eli geniş olan elinin genişliğine göre nefaka versin. Eli dar olan kimseye de Allah verdiği rızıktan fazla yük yüklemez. Allah güçlükten sonra kolaylık verir.

BÖLÜM : 2 — MEKKEYE İHTARLAR

8 Nice şehirler vardır ki halkı, Tanrılarının ve peygamberlerinin emirlerinden baş çevirmiş, Biz de onu şiddetli bir hesaba çekmiş ve dehşetli azaba uğratmıştık. 9 Onlar, (*küfür ve isyanlarının*) vebâlini tatmış, işlerinin akıbeti de ziyankârlık olmuştu. 10 Hak Tealâ, onlara, şiddetli bir azap hazırladı. O halde, iman eden ey tam akıllı insanlar! Allaha karşı vazifelerinize dikkat edin. Hak Tealâ size öğüt verici kitabı vahyetmiş, bir de peygamber göndermiştir ki iman edenler ve doğru dürüst işler işleyenleri karanlıktan aydınlığa çıkarmak için size Allahın âyetlerini apaçık okur. 11 Herkim Allaha inanır ve doğru dürüst işler işlerse Hak Tealâ onu altından ırmaklar akan Cennetlere, içinde ebediyen ve daim kalmak üzere sokar. Hak Tealâ ona ne güzel rızk vermiştir. 12 Hak Tealâ (*O Tanrıdır ki*) yedi kat göğü, yerden de onun mislini yaratan Allahtır. Onun emri, onların arasında cereyan eder durur ki Allahın herşeye kemâliyle kadir olduğunu, herşeyi ilmiyle kavradığını anlıyasınız.

SÛRE: 66

TAHRÎM SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 12 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin birinci âyetinde Peygamberin ve kendisine tâbi olanların Hak Tealâ tarafından kendilerine halâl edilen şeyleri, haram etmemeleri icap ettiği beyan olunduğundan bu sûreye Tahrim sûresi denilmiştir.

Sûrede bahis mevzuu olan hâdise, Resuli Ekremin zevceleri tarafından dünya ihtiyaçlarını daha fazla tatmin etmeği ve maişet şartlarını yükseltmeği istemeleridir. Bunun için otuz üçüncü sûrenin 28 inci âyetine bakınız. Bundan evvelki sûre talâk ile meşgul olduğu için bu sûrenin muvakkat ayrılmalar ile meşgul olması gayet tabiî idi. Sûrenin birinci kısmı Hazreti peygamberin zevceleriyle münasebetlerinden bahsettiği halde ikinci kısmı taraftarlarının kat'edecekleri terakki merhalelerinden bahseder.

Bu iki kısım arasındaki münasebet sathî görüşlü insanlara karanlık kalabilir. Onun için bu nokta üzerinde birkaç söz söylemek gerektir. Arapçada «zevç» kelimesi hem zevceye, hem zevce ittihaz olunduğu gibi şerik veya yoldaş manasına da gelir. Peygamber ile hakikî mü'minler arasındaki ruhanî münasebet «mecazen» zevç kelimesi ile ifade olunur. Şurası da dikkate alınmalıdır ki kâfirler ve mü'minler bu kısmın sonundaki âyetlerde Nuhun ve Lûtun zevceleriyle Fir'avunun zevcesi ve İsanın anası olan Hazreti Meryemle mukayese edilmektedir.

Bu sûre hicretin dokuzuncu senesinde nazil olmuş sayılabilir.

Meal-i Kerimi :

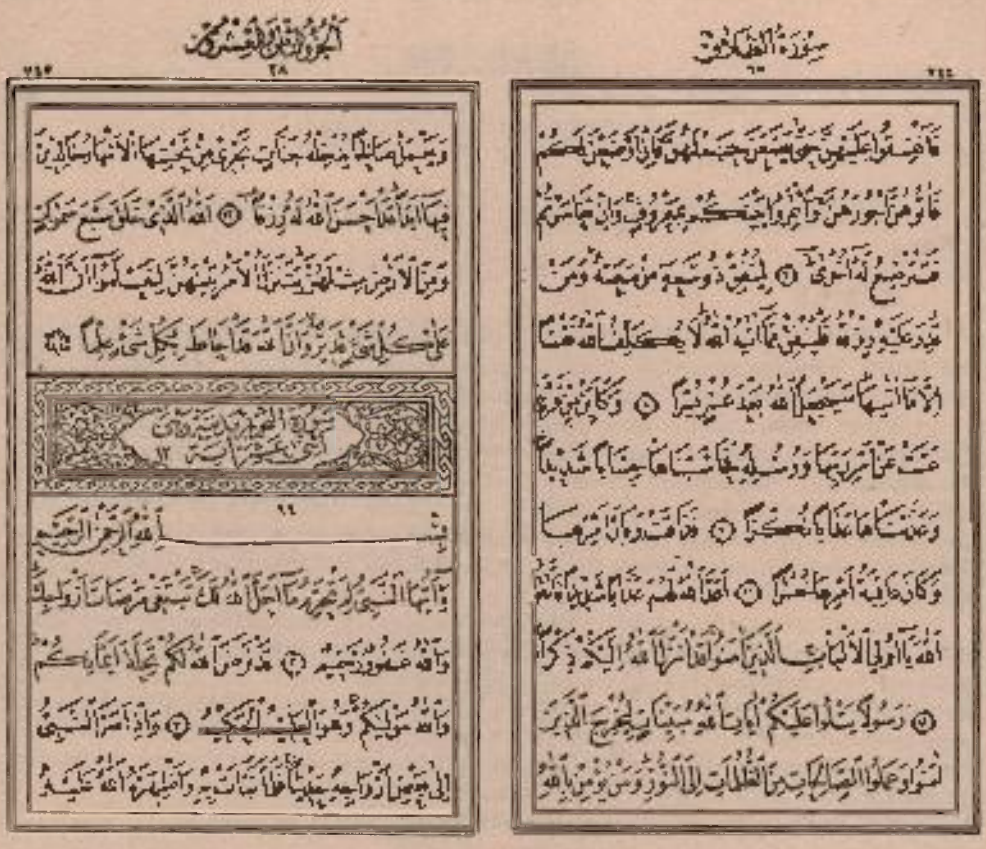
BÖLÜM : 1 — PEYGAMBERİN AİLE MÜNASEBETLERİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Ey peygamber, zevcelerinin rızasını arayarak Allahın sana halâl ettiği şeyleri nefsine niçin haram ediyorsun ? Hak Tealâ yarlığayıcı, bağışlayıcıdır (1). 2 Hak Tealâ size yeminlerinizi kef-

(1) Hıristiyan münekkitler bu âyete istinat ederek Hazreti Peygamberin aile hayatına uzun uzadıya taarruz ederler. Bunların istinat ettikleri bütün hâdiselerin aslı astarı yoktur. Bunlar bazı müfessirlere istinat ederek Hazreti Peygamberin, Mariye ile halvette kalması yüzünden, Hazreti Hafsenin kederlendiği, bu yüzden Hazreti Peygamberin Mariye'yi kendine haram ettiğini söylerler. Hıristiyan münekkitler, Hazreti Peygamberin bu suretle «gayrı meşru bir ihtirası tatmin ettiğini» iddia ederler.

Mariye, Hazreti Peygamberin zevcesi olduğuna göre bu iddianın nekadar

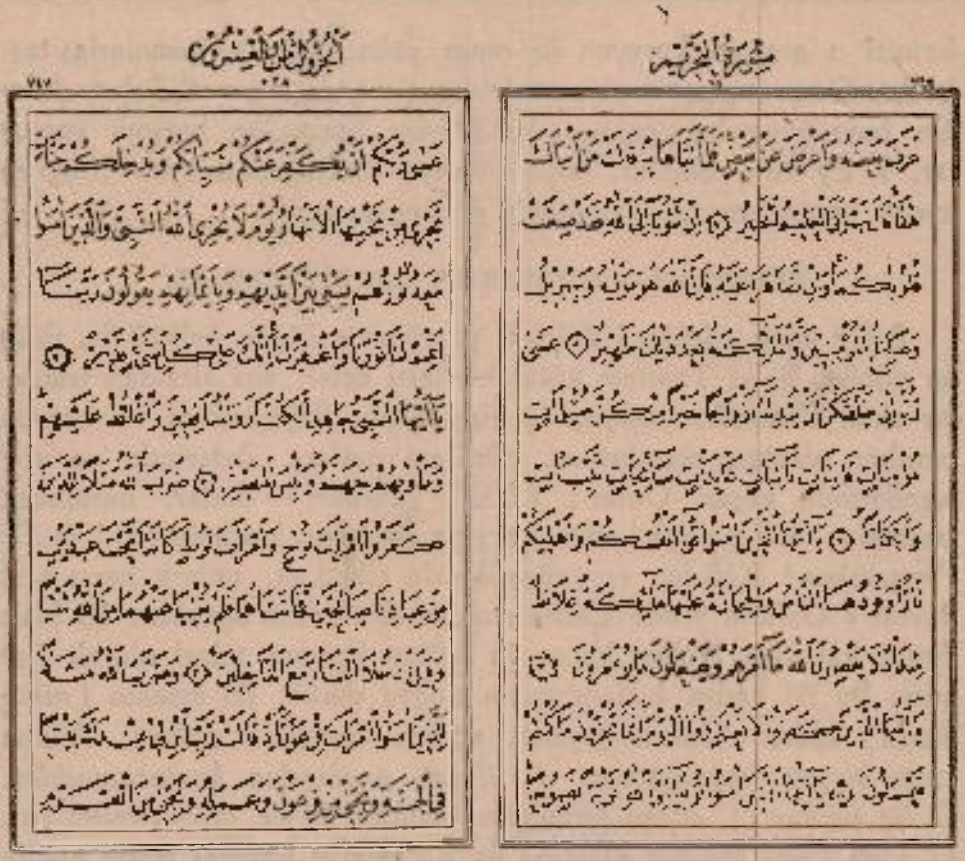
faret ile burmayı farz kıldı. (2). Hak Tealâ, sizin yârınız ve yardımcınızdır. Herşeyi hakkiyle bilen, her işi hikmetle çeviren Odur. 3 Hani peygamber zevcelerinden birine gizli bir söz söylemiş, zevcesi o sözü (*başkasına*) haber verdiği zaman Hak Tealâ bu hali Peygamberine bildirmişti, halbuki (*Peygamber*) o hususun bir kısmını söylemiş, bir kısmını bırakmıştı. Peygamber zevcesine bütün olanı haber verince zevcesi "bunu sana kim bildirdi?„

esassız olduğu kendiliğinden tezahur eder. Mariye, Hazreti Peygamberin zevcesi olmak haysiyetile, diğer zevcelerinden farksızdı.

Burada, sûrenin mukaddimesinde anlattığımız gibi, bahis mevzuu olan hâdise, Hazreti Peygamberin zevcelerinden bir ay ayrılması hâdisesidir. Buharî, bu sûrenin tefsirinde buna işaret ve hâdiseyi Hazreti Ömer'den nakleder. İbn Cerir de Hazreti Ayşe'den naklen bu âyetin **iyfâ, yani** muvakkat ayrılma hâdisesine işaret ettiğini söyler.

Bukadar sarih ve kat'î bir vazieyt karşısında başka bir tevil aramağa hacet kalmadığı halde maalesef bu mevzu üzerinde bir sürü dedikodular uydurulmuştur.

(2) 5 : 89 uncu âyetine bakınız.

dedi. O da: herşeyi hakkiyle bilen, herşeyden haberdar olan (*Allah*) bildirdi, dedi (3). 4 İkiniz tevbe ederseniz, kalbiniz hakikaten buna meyletmiş bulunuyor. *(Peygambere karşı)* birbirinize arka verecek olursanız *(bilin ki)* onun yârı ve yardımcısı Allahtır; Cibril de, mü'minlerin doğru dürüstü de, onun yardımcılarıdır. Bundan sonra melekler de onun arkasıdır. 5 Şayet o sizi boşayacak olursa, (4) belki de Tanrısı, size bedel, sizden hayırlı, münkat, mü'min, itaatli, tevbe edici, ibadet edici. oruç tutucu dul, bâkir kadınlar verir. 6 Ey iman edenler! kendinizi ve aile-

(3) Burada neye işaret olunduğunu gösteren şayanı itimat bir rivayet yoktur. Fakat daha sonraki âyetlerde ayni konu devam ettiğinden, meselenin muvakkat ayrılmağa ait olduğu anlaşılıyor.

(4)Resuli Ekrem'in zevceleri, dünya metainden istifade hususundaki taleplerinde ısrar ettikleri takdirde kendisinin onları boşamağa hazır olduğundan bahsolunması buradaki bütün beyanatın muvakkat ayrılmağa ait olduğunu gösteriyor.. Fakat Resuli Ekrem zevcelerini boşamadığı için âyeti kerimede bahis mevzuu olan yolların, zevcelerinde bariz olduğu tezahur eder.

lerinizi o ateşten koruyun ki onun yakacağı şey, insanlarla taşlardır. Onun memuru olan melekler, sert ve kuvvetlidirler. Allahın buyruğuna karşıgelmez, kendilerine buyurulan herşeyi yaparlar. 7 Ey kâfir olanlar, bugün ileriye özürler sürmeyin. (*Bugün*) ancak yaptıklarınızın karşılığını görüyorsunuz.

BÖLÜM : 2 — MÜ'MİNLER İLERLİYECEKLER

8 Ey iman edenler ! Allaha, yüreğinizin bütün özlüğü ile, ihlâs ile dönün. Belki Tanrımız kötülüklerinizi örter, sizi altından ırmaklar akan Cennetlere sokar, O gün Allah, Peygamberi ve onunla beraber olanları utandırmaz. Onların nurları, önlerinde ve sağ taraflarında koşar. Onlar ; (*Ulu*) Tanrımız ! derler, nurumuzu tamamla; bizi yarlığa ! Sen herşeye hakkiyle kadirsin (5) ! 9 Ey Peygamber ! Kâfirler ve münafıklarla cihad et, onlara karşı sert davran ! Onların yurdu Cehennemdir. O ne fena uğraktır. 10 Hak Tealâ kâfirlere Nuhun karısı ile Lûtun karısını misal olarak irat eder. Bu iki kadın, kullarımızdan doğru dürüst iki insanın (*nikâhında*) idiler. Onlara hıyanet ettiler. Zevçleri, onlara, Allaha karşı birşey yapamadılar. (*Allahın azabından kurtaramadılar. O iki kadına :*) Ateşe girenlerle beraber siz de girin denildi (6). 11 Hak Teala mü'min olanlara da Fir'avunun karısını misal olarak getirir. Hani O, (*Ulu*) Tanrım, demişti, bana nezdinde, Cennetin içinde bir ev yap. Beni Fir'avundan, Fir'avunun işlediğinden kurtar. Beni zalim olan kavimden halâs eyle (7). 12 (*Hak Tealâ bunlara*) İmran kızı Meryemi de misal olarak getirir. Meryem, iffetini muhafaza etmiş, Biz de Ona (8) ruhumuzdan nefhetmiştik. Meryem Tanrısının sözlerini ve kitaplarının doğruluğunu tanıdı ve itaat edenlerden oldu.

(5) Bu âyetten Cennetin yalnız bir nimet ve selâmet yurdu olmadığı, orasının nihayetsiz bir ruhanî teali yurdu olduğu anlaşılıyor. Nurunun tamam olmasına dua eden her insan, ahiret hayatının sonsuz tealileri içinde yürüyüp duracaktır.

(6) Bu misal, peygamberlerinin irşatlarına karşı gelenlerin halini gösteriyor. Bunları peygamberleri, fena akıbetten kurtaramazlar.

(7) Bu misal, günâh kaydından henüz kurtulamıyan iyi insanların halini anlatıyor. Burada günahı Fir'avun temsil etmektedir. Bu çeşit insanlar günahtan kurtulmak için savaşırlar, onun bütün kayitlerini kırmak isterler.

(8) Bu misal, en doğru dürüst insanları gösteriyor.

SÛRE: 67

MÜLK SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 30 âyettir.)

Konusu :

Bu sûreden başlıyarak Kur'anın sonuna kadar devam eden kırk sekiz sûrenin hepsi de Mekke'de nâzil olmuştur. Bunların içinde yalnız 110 uncu sûre, Medine devrine ait olmakla beraber, vedâ haccı esnasında, Mekke'de nâzil oldu. Bütün bu sûreler, islâmın namzet olduğu yüksekliğe dair müjdelerle doludur, hepsi de islâma karşıgelenlerin yenilerek perişan olacaklarını söyler. 110 uncu sûre ise, bütün bu müjdelerin gelişmiş olduğunu gösterir. Bu sûrelerin ekserisi, Mekke devrinin ilk kısımlarına mensup oldukları halde islâmın en uzak istikbaline işaret eder. Mülk sûresi de öyledir.

Bu sûrenin birinci kısmında ilâhî melekûttan bahsederek ilâhî kanunun intizam ve vahdetini, bu kanuna ittiba edenlerin yükselebileceklerini gösterir.

Sûrenin ikinci kısmında Allhın nimetlerini nankörlükle karşılıyan, Allahın kendilerine bahşettiği kabiliyetleri kullanmıyan ve bu suretle iyi ile fenayı ayırt edemiyen münkirlerin akıbeti anlatılır.

CÜZ: 29

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM: 1 — İLÂHİ MELEKÛT

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Mukaddes ve mübarektir O Zatı Â'lânın şanı ki bütün melekût Onun elindedir ve O herşeye kadirdir. 2 Ölümü, dirimi, hanginizin en güzel işleri işliyeceğini denemek için yaratan Odur (1). Yegâne galip olan, yarlığayan O. 3 Birbirinin tıpkısı

(1) Hayat ve mevt, tealî ve inhitat kanunu tabiate hâkimdir. Fakat onun insan hakkında başka bir hususiyeti vardır. Çünkü insanın hayatı ölümle nihayet bulmaz. Ölüm, yeni ve ruhanî bir hayatın başlangıcıdır. Bu ruhanî hayat da, merhale merhale tealiler içinde geçer. Bu itibarla dünya hayatı, insanın kabiliyetlerini aydınlatmak onu hayre sevkeden vasıtadır. Fakat, dünya, milletlerin hayat ve memat sahnesi de olduğundan, dünya hayatının insan için derin bir ehemmiyeti vardır. Kur'an da en fazla milletlerin hayat ve mematına işaret eder. Kötülük eden milletler perişan olurlar ve onların yerine daha fazla iyiliğe çalışan milletler gelir. Milletler, insanlığa zarar vermekten fazla iyilik ettikleri müddetçe yaşarlar. Fakat bir millet sefahate dalar ve ahlâksızlığa batarsa izmihlâle doğru yürür. Âyeti kerime bu manaları icmal eder.

olan yedi kat göğü yaratan Odur. Esirgeyici Tanrının yarattığında hiçbir uygunsuzluk görmezsin. (*Yüce eserine*) bir kere daha bak, acaba bir bozukluk bulabilir misin? 4 Sonra bir değil, iki kere daha bak, gözlerin bir kusur bulmaktan âciz kalır ve yorgun, bitkin (*bir halde geri*) döner (2). 5 Biz dünya semasını ışıklarla donattık. (*Yalan yanlış kehanetlerle herkesi aldatan*) şeytanlar bunlara bakarak dilediklerini uydururlar. Böylelerine

(2) Bu âyeti kerime, tabiat âleminde hükümran olan kanunların intizam ve ahengine işaret ediyor. Tabiat âleminde bir uygunsuzluk yoktur. Onun için ayni sınıfa mensup şeyler türlü türlü kanunlara tâbi olmaz. Sonra tabiatte intizamsızlık görülmez. Onun için herhangi kanunun bozulmasına imkân yoktur. Âyeti kerime bütün hilkate hâkim olan kanunların intizam ve ahengine işaret ederek Allahın varlığını isbat ettikten başka ayni ahenk ve intizam ile işliyen ruhanî kanunlara işaret ediyor ve iyilik ile fenalığın mükâfat ve ceza ile karşılanacağını anlatıyor.

alevli ateşlerde yanmak azabını hazırladık (3). 6 Tanrılarını tanımıyanlar için cehennem azabı vardır. O ne fena sonuçtur. 7 Bunlar cehenneme atıldıkları zaman cehennemin kaynaya kaynaya uğuldadığını duyarlar. 8 Ve cehennem, hiddetinden parçalanacak gibi olur. Bunlardan bir bölük cehenneme atıldıkça onun bekçileri sorarlar: Size bu akıbeti hatırlatan bir Peygamber gönderilmedi mi? 9 Onlar da derler ki: "Evet, bize bir rehber gönderildi, fakat biz onu yalancı saydık ve Allah birşey göndermedi, siz, büyük bir dalâlete uğramışsınız! dedik.„ 10 Yine bunlar derler ki: "Biz söz dinler, söz anlar soydan olsaydık cehennemlik olmazdık.„ 11 İşte günahlarını itiraf ettiler. (*Bunlar*), bu cehennemlikler, bizden irak olsunlar. 12 Fakat Tanrılarından için için korkanlar, mağfirete ve büyük mükâfatlara nail olurlar. 13 Siz sözünüzü ister gizleyiniz, ister açıktan açığa söyleyiniz hep birdir. Çünkü Allah kalplerde ne varsa hepsini bilir. 14 Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri gören, bilen ve herşeyin iç yüzünden haberdar olandır.

BÖLÜM : 2 — İNANMIYANLARIN AKIBETİ

15 Yeri, üzerinde gezilecek bir halde yaratan Odur. Yerin geniş köşelerinde gezip dolaşın. Allahın ihsan ettiği rızıklardan yeyin ve ölümden sonra Ona döneceğinizi bilin. 16 Siz, gökte bulunanların, (*gökte emri hâkim olanın*) hemen sallanacak ve sarsılacak olan arz ile birlikte sizi yere geçirmiyeceklerinden emin misiniz? (4) 17 Yoksa gökte bulunanların üzerinize, taş yağdıran rüzgâr göndermiyeceğinden mi emin oldunuz? Bu tehditlerin ne demek olduğunu öğreneceksiniz. 18 Daha evvelkiler de peygamberlerini yalancı saymışlardı. Fakat Benim onlardan intikamım ne dehşetli olmuştu! 19 Onlar tepelerinde kanatlarını açarak, kapıyarak uçan kuşları görmüyorlar mı? Onları tutan esirgeyici

(3) Semayı tezyin eden ışıklar yıldızlardır. Müneccimler, kâhinler, sihirbazlar bunlara bakarak bir takım tahminlerde bulunur ve gaipten haber verdiklerini iddia ederek herkesi aldatırlardı. Âyeti kerime bu şeytanların uğrıyacakları cezayı izah etmektedir.

(4) Âyeti kerime, Allahın azap ve intikamına hiç birşeyin karşı duramıyacağını ve ona mani olamıyacağını ifade ediyor.

Tanrıdan başkası değildir. Herşeyin içyüzünü gören Odur (5). 20 Yoksa sizin Esirgeyici Tanrıya karşı, size yardım edecek ordularınız mı var? İnanmıyanlar nekadar gaflet içindeler! 21 Yahut, Allah rızıkları vermiyecek ve tutacak olursa kim rızık verir? Hayır, onlar azgınlık ve sapıklıkta pek ileri gittiler (6). 22 (*Ne diyorsunuz?*) Yüzüstü kapanarak yürüyen mi daha ziyade doğru yolda gider; yoksa doğru yolda dimdik yürüyen mi? (7).

(5) Kuşları tutmaktan murat müslümanlarla müşrikler arasında vukubulacak muharebelere işarettir. Kuşlar, orduları takibeder ve harp sahnelerinde maktul düşenlerin etleriyle tegaddi eder. Bu suretle kuşların tutulmalariyle müşriklerin muharebelerde mağlûp edilerek azaba uğramalarının geciktirildiği haber veriliyor.

(6) Bu âyet, Kur'anı Kerimin istikbale dair verdiği haberlerdendir. Çünkü bir aralık Mekke'de müthiş kıtlık olmuş ve Mekkeliler yiyecek bir şey bulamamışlardı.

(7) Yüzüstü kapanmış yürüyenden murat, adım başında ayağı sürçen ve düşendir. Çünkü bunlar hakikatın nurundan mahrumdurlar.

23 De ki: sizi var eden, size kulak, göz ve kalp veren Odur. Siz yine nekadar az şükredersiniz. 24 De ki: sizi yeryüzünde çoğaltan Odur ve siz Onun nezdinde toplanacaksınız. 25 Onlar derler ki: "Sizin bu tehdidiniz doğru ise, nezaman gerçekleşecek?„ 26 De ki: Bunu ancak Allah bilir. Ben ise ancak apaçık ihtarlarda bulunurum. 27 Tehdidin vukubulacağı zamanın yaklaştığını görünce inanmıyanların yüzleri kararacak ve o zaman onlara denecek ki: sizin aradığınız ve istediğiniz bu idi! 28 De ki: Allah beni ve benimle beraber bulunanları helâk edecek, yahut bize acıyacak olsa bile inanmıyanları Allahın acı azabından kim koruyabilir? (8). 29 De ki: Tanrı, esirgeyen Allahtır. Biz Ona inandık ve Ona güvendik, apaçık dalâlette olanların kim oldukları da anlaşılacak! 30 De ki: şayet sularınız, büsbütün çekilecek olursa, size kim bir akar su getirebilir?

SÛRE: 68

KALEM SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 52 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin ikinci âyetinde «kalem» den bahsolunduğu için ona «Kalem Sûresi» denilmiştir. Kalem ve mürekkep, dünyada irfanın intişarını temsil ederler. Bunların ikisi burada Hazreti Peygamberin ahlâkî yüksekliğine birer şahit olarak gösteriliyor.

Bu sûrede hâkim olan fikir, ahlâkî yüksekliğin, ancak Allaha erişmek ile mümkün olduğu, Allahtan uzaklaşmanın ahlâkî tereddiye sebep teşkil ettiğidir. Onun için Sûrei Şerife, Hazreti Peygamberin erdiği ahlâkî şahikaları anlatmakla başlar ve Kur'anın bütün dünya için şan ve şeref kaynağı olduğunu söylemekle biter.

---

(8) Bundan murat, Resuli Ekremle arkadaşları olan mü'minler, ister hayatta olsunlar, ister vefat etmiş bulunsunlar suçlular, hesaplarını verecek, cezalarını göreceklerdir.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — PEYGAMBERİN YÜKSEK AHLÂKI

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Hokka (1) ile kalemi, kalemle yazdıklarını şahit tutarım ki (2), 2 sen Tanrının nimeti sayesinde divane değilsin (3), 3 senin için; ardı arası kesilmez mükâfat vardır (4). 4 Sen en yüksek ahlâk üzeresin (5). 5 Deli divane kim imiş, 6 yakında göreceksin, onlar (*da*) göreceklar. 7 Senin Tanrın yolundan sapanları daha iyi bildiği gibi doğru yolda olanları daha iyi bilir. 8 (*O halde*) sakın, (*hakikati*) yalan sayanları dinleme! 9 Onlar: dilerler ki sen kendilerine yumuşaklık gösteresin, onlar da sana yumuşaklık göstersinler (6). 10 Yemin edip duran, düşkün,

(1) **Nun** mukabili olarak Hokka diyoruz. En eski müfessirlerden Hasan ile Katade böyle derler. Kamus mütercimi Asım Efendi de şunları söyler: **Nun**, yazı yazacak divite denir.

(2) Hokka, kalem ve kalemle yazılanlar şahit tutulmakla istikbal hakkında vukubulan ve yazılan tebrişata dikkat çekilmektedir. Bunların tahakkuku ile bir divanenin saçmaları olmadıkları anlaşılacaktı. Yine bunlar şahit tutulmakla Kur'anın yazılan bütün kitaplar arsında eşsiz bir mevki tutacağı gösteriliyor.

(3) Müşrik Mekkeliler ilkönce Hazreti Peygambere **mecnun** deli, divane, demişlerdi. Halbuki vak'alar, bunun aksini isbat etti. Kendilerini, herşeyin fevkinde sayan satvet ve kuvvetlerinin perişan olacağını kat'iyyen akıllarına getirmiyen müşrikler bu iddialarının aslı astarı olmadığını, kendilerinin sapık ve azgın olduklarını anlamışlardır.

(4) Ardı arası kesilmiyen mükâfat, müslümanlığın yeryüzünde kök salması, yeryüzüne yayılması ve yayılmakta devam etmesidir. Bu ilâhî müjde mütemadiyen tahakkuk etti.

(5) Hazreti Peygamber hiç şüphe yok ki ahlâkça en yüksek mertebede idi. Nübüvvetinden evvel de bütün hemşerileri arasında ahlâkının güzelliği ve yüksekliği yüzünden Emin unvanını kazanmıştı. Ondan evvel, bir kimseye bu unvan verilmemişti. Emin: gaddarlık ve hıyanet nakisesinden me'mun olan mevsuk ve mutemet adama denir (Kamus). Hazreti Peygamber de böyle bir insan olduğu için, Araplar ona **Emin** demişlerdi.

Hazreti Ayişe, Hazreti Peygamberin ahlâkından bahsederken: «Kâne Hulûkuhu Elkur'an» der; yani onun ahlâkı, Kur'anın emrettiği ahlâkın tıpkısı idi. Onun için Kur'an da Hazreti Peygamberin üsve yani örnek ve mukteda olduğunu söyler. Hazreti Peygamberin ahlâkındaki ulviyet, hayatının her safhasında tecelli eder. Ahlâk güzelliği ve yüksekliği onda kemâlini bulmuştu.

(6) Resuli Ekrem, Kureyşin ahlâkî tereddisini yüzüne vurduğu zaman, bunların ilk arzusu, Hazreti Peygamberin böyle hareket etmemesi, bunun mukabilinde onların da kendisine karşı şiddetli muhalefet göstermemeleri idi.

rüsva, 11 kusurları araştırıcı, kovuculukla söz gezdirici, 12 iyiliği men'edici, mütecaviz, günâha dadanmış, 13 şerefsiz, bundan başka da soysuz olan kimseyi, (7) 14 servet sahibi, evlât sahibi olması yüzünden, sakın dinleme! 15 (*Böylesine*) âyetlerimiz okunınca "eskilerin masallarıdır!„ der. 16 Biz onun burnunu damgalayacağız (8). 17 Biz onları bahçelerinin mahsulünü sabahleyin (*erken*) devşirmeğe yemin eden bahçe sahiplerini imtihan ettiğimiz gibi, imtihan edeceğiz. 18 Bunlar, fıkaranın hisselerini ayırmak, (*vermek*) istemiyorlardı. 19 Onlar (*daha*) uykuda iken Tanrın tarafından gönderilen bir belâ bahçeyi kapladı, sardı. 20 Bahçe de kapkara, kısır toprağa döndü. 21 (*Bahçe sahipleri*)

(7) Bütün bu tarifat, o zamanki ahlâkın seviyesini anlatıyor. Ebu Cehil, Muğire oğulları, Abd Yeğus oğulları, Şüreyk oğulları hep böyle idiler.

(8) Onun gururunu ezeceğiz, rezil edeceğiz, demektir. Bu sözler, Kureyşin uğrıyacağı akıbeti de anlatıyor. Mekkî devrin ilk sıralarında nâzil olan bu âyetler, muhaliflerin mukadder akıbetini tâ iptidadan anlatmış oluyor.

sabahleyin birbirlerini çağırdılar! 22 Mahsulünüzü devşireceksenız haydi, erkenden ekininize gidin (*dediler!*). 23 Kalkıp yola düştüler. Yolda gizlice sözleştiler: 24 Bugün hiçbir yoksul (*bahçenize*) girmesin. 25 Kendilerini, buna güçleri yeter sanarak, sabahleyin çıktılar. 26 (*Bahçeyi*) görünce: (*Anlaşılan*), dediler, yolu şaşırmışız, 27 (*öyle değil*), belki mahrum kalmışız! 28 İçlerinde en iyileri: Ben size Allahın şanını tenzih edin, demedim miydi? dedi. 29 Onlar da Tanrımızın şanı yücedir, münezzehtir, *(meğer)* biz zalim imişiz, dediler. 30 Ve birbirlerine karşı ilerliyerek birbirlerini kınamaya başladılar. 31 Eyvah bize, dediler, meğer biz azmış kimselermişiz. 32 Belki Tanrımız bize, (*giden bahçemizin*) yerine daha iyisini verir. Çünkü biz Tanrımızın lûtfunu arzu ederiz. 33 İşte azap böyledir. Âhiret azabı ise, bilseler, daha büyüktür (9).

BÖLÜM : 2 — MİLLETLERE ÖĞÜT

34 Kötülükten sakınanlar için, Tanrıları nezdinde, nimet cennetleri vardır. 35 Biz müslümanları, günahkârlar gibi mi tutarız? 36 Size ne oldu? Nasıl böyle hükmediyorsunuz? 37 Yoksa sizin bir kitabınız mı var da orada bunları okuyor, 38 orada beğendiğiniz herşeyi buluyorsunuz? 39 Yahut hükmedip istediğiniz şeylerin, sizin olacağına dair, kıyamet gününe kadar uzayıp giden, Bizden alınmış and mı var? 40 Onlardan kimin buna tekeffül ettiğini kendilerinden sor. 41 Yoksa onların ortakları mı var? Sözlerinde gerçek iseler ortaklarını getirsinler! 42 O gün, işler güçleşir. Onlar secdeye davet olunurlar. Fakat güçleri yetmez. 43 Gözleri kararır, kendilerini zillet kaplar, halbuki onlar selâmette iken secdeye davet olunmuşlardı. 44 Sen bu sözü yalan sayanı Bana bırak, Biz onları, bilmedikleri bir yoldan azar azar, yakalayacağız. 45 Ben onlara mühlet veriyorum. Fakat (*onlara karşı*), cezam çok şiddetlidir. 46 Yoksa sen onlardan ücret istiyorsun da (*onlar bu yüzden*) borç yüküne mi girdiler? 47 Yahut onlarda görünmiyen (*âlemin*) bilgisi var da onu mu yazıyorlar? 48 Sen Tanrının hükmünü sabırla bekle! Balık sahibi

(9) Bu temsil Kureyşin akıbetini apaçık gösteriyor.

gibi olma (10). Hani o, *(dertten içi yanarak)*, Allaha niyaz etmişti, 49. Allah tarafından ona bir nimet erişmeseydi, yerinilecek bir halde, çırılçıplak, toprağa atılacaktı. 50 Fakat Tanrısı onu seçti, doğru dürüstlerden kıldı. 51 Kâfirler, Kur'anı işittikleri zaman sana, gözleriyle yiyecek gibi bakarlar ve o "mecnundur„ derler! 52 Halbuki bu Kur'an, bütün milletlere öğüttür.

SÛRE: 69

ELHAKKA SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 2 bölümdür; 52 âyettir.)

Konusu :

«Hak» kökünden olan hâkka kelimesine muhtelif şekillerde mana verilir; fakat bunların hepsinde hak ve hakikat manası mevcuttur. Bu kelime «hakikat» in müradifi sayılabilir. «Hâkka, hâdise ve beliyyei sabıkaya ıtlak olunur. Kamus» Kıyamet gününde Havakkı umur, yani sevap, hesap ve ikap gibi sevabeti ahval vaki olur. Onun için kıyamet gününe hâkka denilir, Kamus, Ezheriye göre hâkka, hakikatin muzaffer ve galip olduğu andır.

Sûrede Âd, Semud, Fir'avun, Lût kavimlerinin hâkkaya uğradıkları beyan olunur ve bu suretle muhalif Mekkelilerin de ayni akıbete uğrıyacakları gösterilir. Çünkü hakikat galip gelecek ve Mekkeliler mağlûp olacaklar.

Bu sûrenin, bundan evvelki sûreden daha sonra nâzil olduğu anlaşılıyor. Çünkü bu sûrede Mekkelilerin Hazreti Peygambere karşı mecnun demekle iktifa etmiyecek şair, kâhin ve saire de dediklerini anlatıyor ve onların bütün bu iftiralarını reddediyor.

Sûrenin birinci kısmında eski milletlerin uğradıkları felâketler anlatılır ve pek yakında Kureyşin de, ayni akıbete uğrıyacağını gösterir.

İkinci kısım ise, Hazreti Peygamber aleyhinde bütün sözleri reddeder.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — BÜYÜK HAKİKAT

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Hakikat! 2 Hakikat nedir! 3 Hakikatin ne olduğunu bilir

(10) Balık sahibi Hazreti Yunus'tur. 37 : 142 ye bakın.

misin? (1). 4 Semud ile Âd başlarına çarpan felâketi yalan saymışlardı. 5 Semud kavmi, en ağır ceza ile helâk edildi. 6 Âd ise uğultulu, yıkıcı bir kasırga ile mahvolundular. 7 Allah o rüzgârı onların üzerine, ardı ardına, yedi gece, sekiz gün musallat etti. Öyle bir hale geldiler ki onları yurtlarında görseydin yere serilmiş kof hurma kökleri gibi bulurdun. 8 Onlardan bir kalan görüyor musun? (*Ne gezer!*) 9 Fir'avun ile ondan önce gelen, harap edilen, altı üstüne getirilen şehirler (*halkı da*) günahlar işlemiş, 10 Tanrılarının peygamberlerine karşıgelmişler, O da onları azabın ağırına ansızın, uğratmıştı. 11 Biz sular taştığı zaman,

(1) Nassı Kerimde «hâkka» kelimesi kullanılır ki «hâk» aslındandır ve hakikatin müradifidir. Hâkka, **mukarrer ve sabit bir felâket** manasına geldiği gibi **hakikatin galip gelerek tecelli edeceği an** manasına da gelir. Burada da bu son mananın kastolunduğu, daha sonraki âyetlerde Âd ile Semudun encamından bahsolunmasından anlaşılır. Âd ile Semudun vesair milletlerin uğradıkları akıbet hak ve hakikatın galebesinden başka bir şey değildi.

sizi gemide taşıdık ki 12 sizin için ibret olsun ve bu ibret duyan kulaklarda yerleşsin. 13 Sûr'a bir tek defa üfürülür üfürülmez, 14 yerler, dağlar yerlerinden oynayıp, bir çarpmayla darmadağın olunca, 15 o gün (*olacak olur, büyük*) vak'a vukubulur (2). 16 Gök yarılır, ve o gün kuvvetten düşer. 17 Melekler onun etrafında toplanır, o gün Tanrının arşını, bunların da üzerinde, sekiz taşıyıcı yüklenir (3). 18 O gün huzura çıkacaksınız ve hiçbir sırrınız gizli kalmayacak (4). 19 Herkimin kitabı sağ eline verilirse, der ki: Gelin! Kitabımı okuyun! 20 Ben hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum. 21 Böylesi, safalı bir hayat sürerek, 22 yüksek bir cennete girecek, 23 o cennetin meyvalarını, yakıncacık (*kolaylıkla irişilecek bir yerde bulacak*) (5). 24 Geçmiş günlerde işlediklerinizin karşılığı olarak afiyetle, yeyin, için! 25 Kitabı sol eline verilen kimse ise: keşke kitabım elime verilmeseydi! 26 Hesabımın ne olacağını keşke bilmeseydim, 27 keşke ölümle her işim olup bitseydi, 28 mallarım bana bir fayda vermedi, 29 kudretim, (*saltanatım*) zeval bulup gitti, diyecek. 30 (*Böylesine denecek ki:*) Onu tutun, zincirle bağlayın, 31 sonra alevli ateşe atın, 32 daha sonra onu yetmiş arşın boyunda bir

---

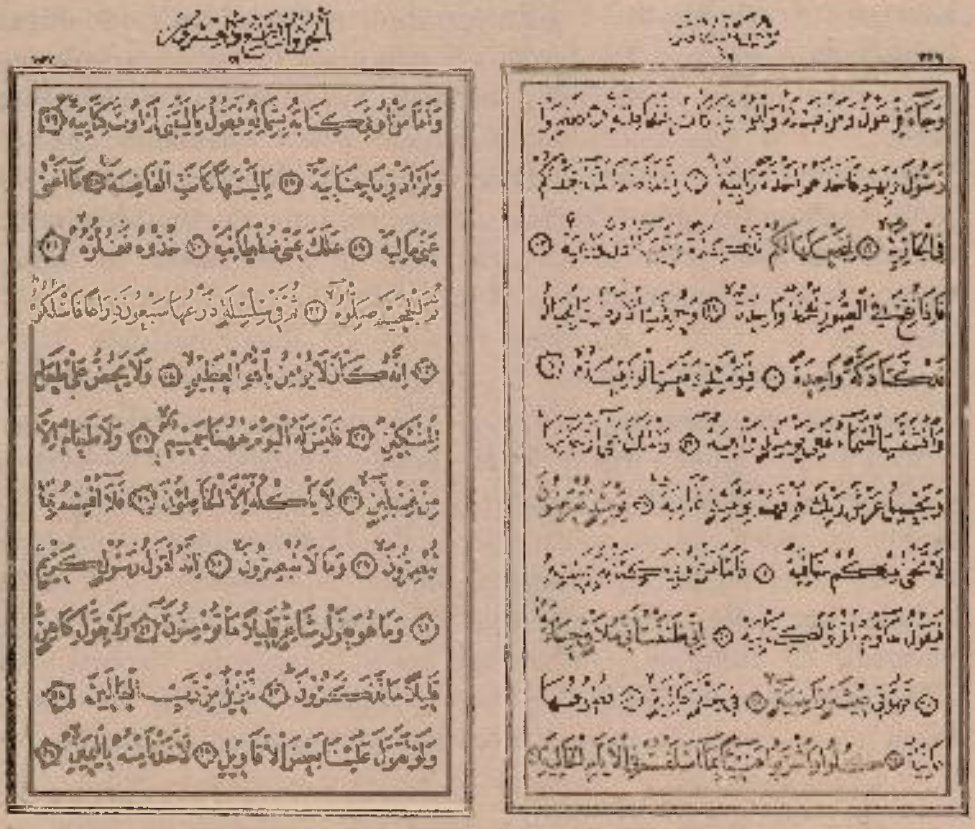
(2) Bu büyük vak'anın ne olduğunu anlamak için «Vâkıa» suresine bakınız. Orada «vakıa» muhaliflerin mağlûp ve perişan olması olduğu apaçık gösterilir. Vak'a, bu dünyada böylece tezahür ettiği ve edeceği gibi âhirette de apayrı bir şekilde tezahür edecektir.

Yerlerin, dağların yerinden oynaması, göklerin yarılması, büyük, küçük bütün muhaliflerin izmihlâlini de remzeder.

(3) Bu sekiz taşıyıcıya umumiyetle Melek denilir. Bunların ne olduğunu yine Kur'an izah eder. Fatiha sûresinde bütün âlemleri yaratan, yaşatan kemâle götürecek herşeyi, her kabiliyeti veren Allahın bütün hılkat âlemini, rebbaniyeti, rahmaniyeti, rahimiyeti ve malikiyeti ile kemâle sevk ve isal ettiği gösterilir. Bu İlâhî sıfatlar bütün sıfatlara tekaddüm eder, herşeyi sığar, kuşatır, herşeyi gaye ve hedefine sevkeder. (Hamletül arş) yani arşiâlâyı taşıyan bu dört sıfattır. Âhiret hayatı, bu dünya hayatının ruhanî hakikatlerini tecelli ettiren bir hayattır. Bu dünya hayatını yaşatan, tutan götüren bu dört İlâhî sıfat, orada yepyeni şekilde tecelli edecektir. Bu suretle bu sıfatlar iki misline varıyor ve onun için arşı sekiz taşıyıcının taşıdığı beyan olunuyor.

(4) Âyeti Kerime, kıyamet gününde, bu hayatta gizli kalan bütün hakikatlerin tezahür edeceğini apaçık göstermektedir.

(5) Bu meyvalar, hayatta işlenen doğru dürüst, iyi ve güzel işlerin semeresidir. Bunlar bu hayatta gözden gizli kalmıştı, orada tezahür ediyor.

zincire sarın! (6). 33 Çünkü o, (*Ulu*), yüce Allaha iman etmez, 34 yoksul beslemeğe (*kimsesi*) teşvik etmezdi. 35 Onun için bugün burada onun candan bir dostu yoktur. 36 Onun yiyeceği ancak zıkkımdır 37 ki onu ancak suçlular yer.

BÖLÜM : 2 — DÜHTANLARI RET

38 Görmediğiniz, 39 gördüğünüz şeyleri şahit tutarak and içerim ki 40 bu söz, şanlı, şerefli bir elçinin sözüdür. 41 (*Bu söz*), şair sözü değildir. Nekadar az inanıyorsunuz! 42 (*Bu söz*), bir kâhin sözü değildir. Nekadar az düşünüyorsunuz! 43 (*Bu söz*),

(6) Âyeti Kerime bu dünyadaki acı, ruhî azapların uhrevî şeklini gösteriyor. 30 uncu âyetteki zincir, dünyaya müfrit düşkünlüktür. Ayaklara takılan zincirler, insanları doğru yoldan alıkoyan ihtiraslardır. Bu dünya hayatının ziynetleri, şehvetleri, alevli ateşlerdir. Yetmiş arşın boyundaki zincir, insanın vasatî ömrüdür.

bütün âlemlerin Tanrısı tarafından gönderilen vahiydir. 44 Eğer o (*elçi*) Bize karşı, birtakım sözler uydursaydı, 45 onu sağ elimizle yakalar, 46 sonra kalp damarını koparırdık, 47 sizden bir kimse de onu Bizden (*kurtaramaz, azabı*) onun üzerinden savuşturamazdı (7). 48 Kur'an, (*kötülükten*) sakınanlar için öğüttür. 49 İçinizden onu yalan sayan, (*onu reddedenler*) bulunduğunu biliyoruz. 50 Kur'an, kâfirler için, iç yarasıdır. 51 En doğru, en halis hakikat odur. 52 O halde sen büyük, (*Ulu*) Tanrının ismini yücelt, tenzih et.

(7) Bu âyet ile ondan evvelki üç âyet, İlâhî vahyi uyduran kimselerin asla muvaffak olamıyacaklarını gösteriyor. Tevratın tesniye kitabında İsmail oğullarından Musâ gibi bir peygamberin gönderileceği müjdelendikten sonra şu sözler söyleniyor: «Bir paygamber söylemesini emretmediğim kelâmı, benim namıma söylemeğe mütecasir olursa, ya gayri ilâhların ismiyle söz söylerse o peygamber ölecektir. 20 : 101»

SÛRE: 70

MEARİC SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur. 2 bölümdür; 44 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin üçüncü âyetinde Allahın «Mearic» sahibi, yani «yükselme yollarının» sahibi olmasından bahsedildiği için sûreye «Mearic Sûresi» denilmiştir.

Sûrei Şerife muhaliflerin azaba uğrıyacaklarını en sarih surette anlattığı halde, İlâhî vahyin asıl gayesinin insanlara Allaha yükseltmek yollarını göstermek olduğunu anlatıyor ve birinci kısmın sonlarına doğru bu yollar gösteriliyor.

Sûrenin ikinci kısmı, muhaliflerin uğrıyacakları izmihlâli anlatarak onların yerine yapyeni bir ümmetin zuhur edeceğini söyler.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — ALLAHA YÜKSELMENİN YOLLARI

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1-2 Saillerin biri, kâfirlerin başına gelecek azabı sordu (1).

(1) Sual soranın şu veya bu olduğunu söylemeğe hacet yoktur. Resuli Ek-

O azabı kâfirlerin başından defedecek yoktur. 3 O azap onlara, yükselme yollarının sahibi (2) olan Allah tarafından gelecektir. 4 Melekler (*de*), ruh (*da*), Ona, ölçüsü elli bin sene olan bir günde yükselir (3). 5 O halde sen (*telâşsız, fütursuz*), güzelce sabret! 6 Onlar o günü uzak görürler, 7 Biz onu yakın görürüz. 8 O gün gök erimiş bakır gibi, 9 dağlar, atılan renkli yün

rem, hakikatin mutlak muzaffer olacağı, hakikat düşmanlarının mutlaka perişan olacaklarını daima söyler, onun için düşmanlar ikide birde ona «bu ne vakit vukubulacak?» diye sorarlardı. 36 ncı sûrenin 48 inci, 67 nci sûrenin 25 inci âyetlerine bakınız.

(2) Burada Allahın bütün yükselme yollarının sahibi olduğu ve insana bütün yükselme yollarını gösterdiği anlatılıyor. Hak Tealâ, insanlara bu yolları gösterdiği halde müşrikler, hak ve hakikati kabul edeceklerine onu reddederek azabın ne vakit vukubulacağını soruyorlardı. Yükselme yolları sûrenin 32 - 35 inci âyetlerinde gösteriliyor.

(3) Burada ölçüsü 50 bin yıl olan bir günden bahsolunuyor. Bu da insanın nekadar tealiye namzet olduğunu gösteriyor. Çünkü bu tealinin her günü ellibin yıl uzunluğundadır.

gibi dağılır. 10-11 Birbirlerine gösterildikleri halde, candan bir dost, candan bir dostun halini soramaz olur. Günahkâr olan, o günün azabından kurtulmak için (*aziz*) evlâtlarını, 12 karısını, kardeşini, 13 kendisini koruyan barındıran soyunu sopunu, 14 yeryüzündeki bütün mahlûkatı feda etmeyi istiyecek, bütün bunların kendisini kurtarmasını özliyecek. 15 (*Lâkin ne mümkün!*), Cehennem ateşi, alevlidir, 16 deriyi yakıp kavurur, 17 yüzünü çevirip dönen, 18 servet toplayıp yığan kimseleri kendine çeker. 19 Şüphe yok ki insan dar gönüllü, hırslı yaratıldı. 20 Ona bir sıkıntı irişti mi feryat eder, 21 iyilik dokunduğu mu pinti kesilir. 22 (*Böyle olmıyanlar*) namaz kılanlar, 23 ve namazlarına devam edenler, 24-25 mallarından, muhtaç olanlarla mahrum kalanlar için bir hak ayıranlar, 26 hesap gününün doğruluğuna inananlar, 27-28 Tanrılarının azabı bir kimsenin de emin kalamıyacağı birşey olduğu için Tanrılarının azabından korkanlar, 29-30-31 zevcelerinden ve sağ ellerinin mülkünden (*cariyelerinden*) başkalarına karşı iffetlerini muhafaza edenler — zevcelerine ve sağ ellerinin mülküne karşı muahaze yoktur, ötesini araştıranlarsa aşırı derecede haddi geçmiş olurlar; — 32 emanetlerine, vaitlerine riayet edenler, 33 şehadetlerini hakkiyle eda edenler, 34 namazlarını edaya devam edenlerdir. 35 İşte bunlar cennetlerde ağırlanırlar.

BÖLÜM : 2 — YENİ BİR ÜMMET DOĞUYOR

36-37 Kâfirlere ne oluyor ki bölük bölük, koşa koşa gelip sağını, solunu sarıyorlar? 38 Onların herbiri nimet bağına sokulmayı mı umuyor? 39 (*Hiç ummasın*), Biz onları bildikleri şeyden yarattık. 40-41 Maşrıkların, mağrıpların Tanrısını şahit tutarım ki Bizim onların yerine onlardan hayırlısını getirmeğe gücümüz yeter, önümüze geçen olmaz. 42 O halde onları bırak, tehdit olundukları güne kavuşuncıya kadar boş lâflara dalıp oynasınlar. 43 O gün onlar sanki bir hedefe koşup gidiyorlarmış gibi kabirlerinden çarçabuk çıkarlar, 44 gözleri yerlere dikili, zilletle kaplanmış bir halde olurlar. İşte onların tehdit olundukları gün bugündür.

SÛRE: 71

NUH SÛRESİ

(Mekkede nazil olmuştur; 2 bölümdür, 28 âyettir.)

Konusu :

Bütün sûre Hazreti Nuh'tan bahseder. Onun için sûreye «Nuh Sûresi» denilmiştir. Sûrede insanlara kurtuluş ve yükselme yolları gösterilir, kötülük yeryüzünde kök salmasın diye Hazreti Nuh'un günahkârların helâk olması için vuku bulan duasını anlatır. Bu iki konu, birbiri ardınca sûrenin birinci ve ikinci kısımlarında bahis konusu edilir.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — NUH'UN İRŞADI

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Biz Nuhu kavmine göndererek (*dedik ki:*) Kavmine acı azap gelmeden evvel onu (*iğri yolun encamından*) korkut! 2 Nuh da kavmine: Ey kavmim! dedi, ben sizi (*iğri yolun encamından*) apaçık korkutmak üzere gönderildim. 3 Allaha kulluk edin. Allaha karşı vazifelerinize dikkat edin. Bana itaat edin. 4 (*Hak Tealâ da*) günahlarınızı yarlığar, muayyen bir vakte kadar size mühlet verir, Allahın takdir buyurduğu o muayyen zaman gelince, bilseniz, geriye kalmaz. 5 Nuh, (*Ulu*) Tanrım! dedi, kavmimi gece gündüz davet ettim, 6 davetim onların benden daha fazla uzaklaşmalarından başka birşeye yaramadı, 7 Sen onları yarlığayasın diye, çağırdıkça parmaklariyle kulaklarını tıkadılar. Esvaplariyle örtündüler, (*kendi yollarında*) ısrar ettiler, (*beni dinlemeyi*) kibirlerine asla yediremediler, 8 sonra onları yüksek sesle davet ettim, 9 onların umumuna alenî nasihatlarda bulundum, kendileriyle gizli gizli konuştum. 10 Onlara dedim ki: Tanrınızdan mağfiret dileyin! çünkü hakkiyle yarlığayıcı Odur. 11 Gökyüzünden size faydalı, bol yağmurlar gönderir, 12 size mallar, çoluk çocuklar vererek nimetini artırır. Size bağlar verir, nehirler akıtır, 13 size ne oluyor ki, Allahtan, (*şanlı* , ve

karlı olmayı ummuyorsunuz? 14 Halbuki O sizi türlü türlü hallerde yarattı. 15 Görmüyor musunuz: Allah, birbirinin tıpkısı olan yedi kat göğü nasıl icat etti? 16 Orada ayı ışık, güneşi de çırağ yaptı. 17 Allah, sizi, yerden, bir nebat gibi bitirdi. 18 Sonra sizi yere döndürür, sonra sizi (*yeniden*) çıkarır. 19-20 Hak Tealâ yeryüzünü sizin için geniş bir yaygı yaptı ki onun geniş yollarında yürüyesiniz.

BÖLÜM : 2 — NUH'UN DUASI

21 Nuh: (*Ulu*) Tanrım! dedi, onlar bana, karşıgeldiler, mal ve çocuk sahibi olmaları ziyanlarını artırmaktan başka birşeye yaramıyan kimselere uydular, 22 büyük hiyleler, büyük desiseler kurdular, 23 "sakın ilâhlarınızı, hele Vedd'i, Süva'i, Yeğus, Yeûk ve Nesr'i asla bırakmayın.. dediler. 24 Bunlar nice nice kimseleri saptırdılar. (*İlâhi!*) zalimlerin sapıklıkından başka birsey

artırma! 25 Bunlar günahları yüzünden suda boğulup hemen ateşe atıldılar. Allaha karşı yardımcı da bulamadılar. 26 Nuh: (*Ulu*) Tanrım! dedi, kâfirlerden, yeryüzünde dolaşır bir kimse bırakma! 27 Sen onları bırakırsan kullarını yoldan çıkarırlar. Onları bırakırsan ahlâksız, nankörlüğe düşkün (*evlâtlar*) getirirler. 28 (*Ulu*) Tanrım! Beni, ana ve babamı, mü'min olarak evime girenleri, erkek mü'minleri, kadın mü'minleri yarlığa. Zalimlerin de ancak helâkini, (*cezasını*) artır.

SÛRE: 72

CİN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur. 2 bölümdür; 28 âyettir.)

Konusu :

Resuli Ekrem, amcası Ebu Talib ile zevcesi Hazreti Hadice'nin vefatlarından sonra Taif'e gitmiş, fakat orada kalmıyarak tekrar Mekke'ye dönmüştü. Bu sûrenin Taif'ten dönüşte vahyolunduğu umumiyetle kabul olunmaktadır.

Resuli Ekrem'in Taif'ten dönüşü, hicretten iki yıl evvel vuku buldu. Bu sırada Hazreti Peygamberin karşılaştığı muhalefet azamî derecede idi. Küreyş, bütün irşatları, bütün ihtarları sağır kulakla karşılamış, Taifliler de onlardan geri kalmamıştı. Vaziyet, ümitsizdi. Bu şerait içinde, ilâhi bir teselliye ihtiyaç vardı. Bu sûre o teselliyi ve özlenen, beklenen emniyeti veriyor. Fakat bu sûre emniyet vermekle kalmıyarak şayet Araplar, müşrikikte ısrar ederlerse müslümanlığın Arabistan haricinde de intişar edeceğini, hattâ bu manevî fütuhata bilfiil başladığını anlatıyor. Çünkü sûrede bahis mevzuu olan «Cin» in bir takım yabancılar oldukları anlaşılıyor.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — YABANCI MÜ'MİNLER

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 De ki: Bana vahyolundu: Cinden bir cemaat, bana kulak verip: 2 "Biz ne güzel bir Kur'an dinledik ki (1) doğru yola

(1) İyiliği temsil eden ruhlar melekler oldukları gibi fenalığı temsil eden ve cin namı verilen esirî mahlûkların varlığından bahsolunmadığı ve burada anlatılan cinlerin bunlara mensup olmadıkları anlaşılıyor. Kur'anda «Cin» kelimesi Hazreti Peygambere iman eden yabancılara da ıtlak olunur. Ahkaf sûresinin 29-31

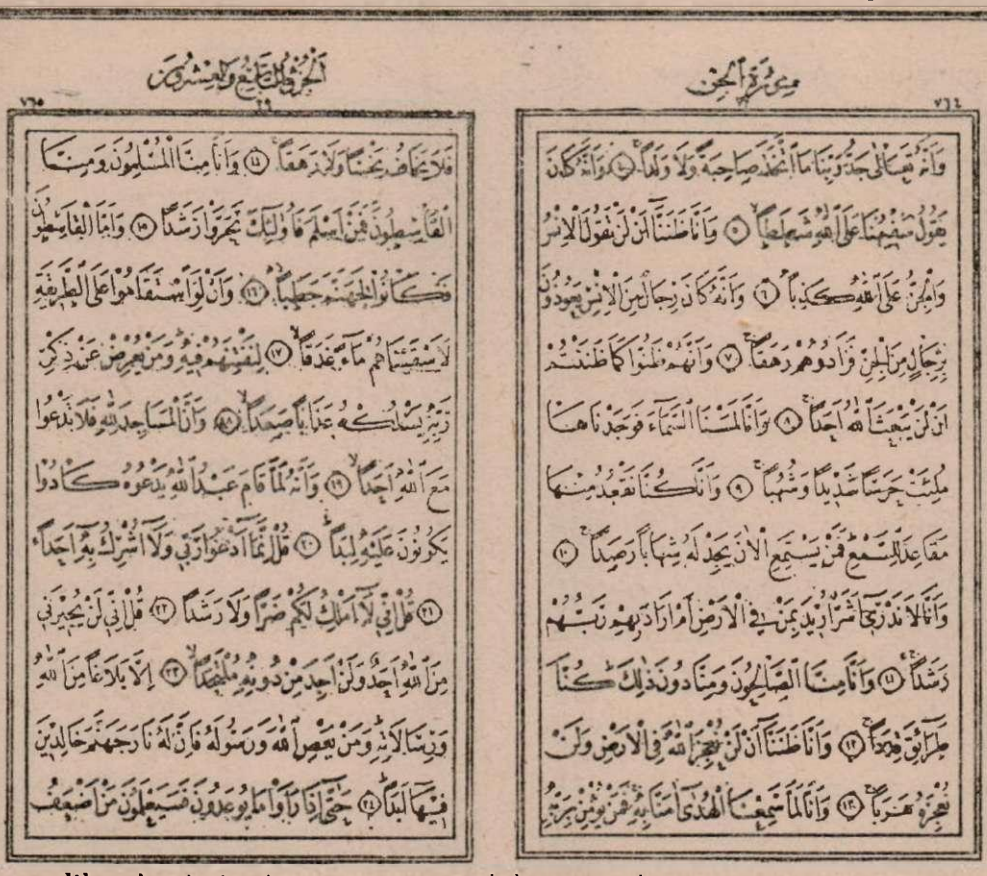

götürür. Biz de ona iman ettik. 3 Tanrımıza bir kimseyi asla şerik koşmıyacağız. 4 (*Ulu*) Tanrımızın şanı yücelerden yücedir, (*içimizde birtakım*) beyinsizler, Allah hakkında ileri geri sözler söylüyordu. 5 Biz ise insanların da, cinlerin de Allaha karşı yalan söylemediklerini sanıyorduk. 6 İnsanlardan bazıları cinlerden bazı kişilere sığınıyor. Bunlar da onların azgınlıklarını artırıyorlardı. 7 Onlar da sizin gibi, Allahın insanlardan bir kimseyi tekrar diriltmeyeceğini zannetmişlerdi. 8 Biz gökyüzüne irişmeyi istedik. Onu sert bekçilerle, meş'aleler ve alevlerle dolmuş bulduk (2). 9 Biz orada duracak yerlerde oturup kulak

---

inci âyetlerinde bahis mevzuu olan cinler yahudilerdir. Burada bahis mevzuu olan cinlerin hıristiyan oldukları anlaşılıyor. Bununla beraber buradaki beyanatın nebevî bir tebşir mahiyetinde olması da çok muhtemeldir. O takdirde bu âyetler, ileride hıristiyanların da müslümanlığa gireceklerini haber vermiş olur. Bununla beraber birçok müfessirler, burada cinlerden maksadın ateşten yaradılan mahlûklar olduğunu söylüyorlar.

(2) Saffat sûresinin 10 uncu ve 11 inci âyetlerine bakınız.

verdik. Artık herkim (*oraya*) kulak vermek isterse kendisini gözetleyen bir ateş şûlesi bulur. 10 Bilmiyoruz yeryüzündekilere fenalık irişmesi mi istenildi, yoksa Tanrıları onlara iyilik mi getirmek istedi. 11 Aramızda doğru dürüstler de vardır, onlardan başkası, aşağılık olanlar da var. Biz ayrı ayrı yollar tutmuştuk. 12 Yeryüzünde bulunsak da, kaçıp dursak da Allahı asla âciz bırakmayacağımızı anladık. 13 Biz hidayet rehberini (*Kur'anı*) işitince ona iman ettik. Herkim Tanrısına iman ederse (*hakkı*) eksik verilmekten, yahut gadre uğramaktan korkmaz. 14 Bizden, müslüman, (*hakka teslim*) olanlar da var, yoldan sapmışlar da var. Müslüman olanlar, doğru dürüst yolu araştıran ve bulanlardır. 15 Yoldan çıkmış olanlara gelince, onlar cehennem için odundurlar. 16 Onlar doğru yolda sebat etselerdi, onlara bol (*bol*) su içirirdik (3) ki 17 onunla onları imtihan edelim. Herkim Tanrısını

(3) Onlara bol bol nimetler verir, onların, içinde yüzdükleri refahı kat kat artırırdık.

anmaktan yüz çevirirse Tanrısı onu takati tak edecek azaba sokar. 18 Bütün mescitler Allahındır. Allah ile birlikte bir kimseye kulluk etmeyin (4). 19 Allahın kulu (5) Allaha dua için kalktığı zaman onlar, onu ezip öldürmek için üzerine yıkılıyorlardı.

BÖLÜM : 2 — İLÂHİ VAHYİN MASUNİYETİ

20 De ki: Ben ancak Tanrıma ibadet eder ve hiçbir kimseyi Ona şerik koşmam. 21 De ki: Ben sizin için, ne bir zarara, ne de bir menfaate malik değilim. 22 De ki: Hiçbir kimse beni Allaha karşı himaye edemez, kurtaramaz. Ondan başka sığınacak yer de bulamam. 23 Bu ancak Allah tarafından gönderilen *(emirlerin, İlâhî)* risaletin tebliğidir. Herkim Allaha ve peygamberine karşıgelirse onun cezası cehennem ateşidir, orada ebediyyen daim kalmaktır. 24 (*Onlar seni kimsesiz, yardımcısız görürler*). Fakat tehdit olundukları şeyi gördükleri zaman yardımcısı gayet zayıf ve sayısı pek az olanın kim olduğunu anlıyacaklar (6). 25-26-27.28 De ki: Tehdit olunduğunuz şeyin (*tahakkuk*) zamanı yakın mıdır, yoksa Tanrım onu uzun bir zaman geciktirir mi? bilmiyorum. Görünmiyeni bilen (*Odur, görünmiyenin*) sırlarına (7) kimseyi muttali etmez. Ancak beğendiği elçileri agâh eder. (*Beğendiği*) elçinin önünde ardında gözetici muhafızlar bulundurur ki, peygamberlerin, Tanrıları tarafından gönderilen risaleti hakkiyle ifa ettiklerini bilsin. (*Hak Tealâ*), onların her halini (*bilgisi*) ile kuşatmış, herşeyin sayısını kaydetmiştir.

---

(4) Mescitlerde yani Allaha secde edilecek yerlerde Allahtan başkasına baş eğmemekten bahsolunması da cinlerden, esirî mahlûklar değil, fakat insanlar murat olunduğunu apaçık gösteriyor. 16 ıncı âyette bereketi artıran sulardan, yağmurlardan bahsetmek de bunu teyit ediyor.

(5) Allahın kulundan murat Hazreti Muhammed'dir.

(6) Dostsuz, yardımcısız kalmış, yurdunda muhalefetin koyusu, yurdunun haricinde, Taifte olduğu gibi, eziyetlerin türlü türlüsü ile karşılaşmış bir adam, bu sözleri söyliyemez, düşmanlarını, bu kadar zayıf göremez, düşmanlarının izmihlâle mahkûm olduklarını bu derece kat'iyetle söyliyemez. Bunların İlâhî vahy olduğu apaçıktır.

(7) Bu sırlar Allahın iradesini anlatan sözlerdir.

SÛRE: 73

MÜZZEMMİL SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur: 2 bölümdür, 20 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin birinci âyetinde Hazreti Peygamberin esvabına bürünmüş ve ibadete hazırlanmış olduğu manasında Müzzemmil kelimesi geçtiği için ona Müzzemmil sûresi denilmiştir.

Sûrei Şerifede Hazreti Peygambere geceyi ibadet içinde geçirmek emrolunur ve mü'minlerin ibadetlerine ehemmiyet vermeleri lâzım geldiği izah edilir.

Bu suretle Hazreti Peygamberin dua ve ibadetle kemâle erdiği, mü'minlerin de böylece kemâle erecekleri gösterilir.

Bu sûre, 74 üncü sûre olan Müddesir sûresinden sonra nâzil olmuştur. Nüzul tarihi itibariyle bu sûre, Kur'an sûrelerinin üçüncüsüdür.

Meal-i Kerimi :

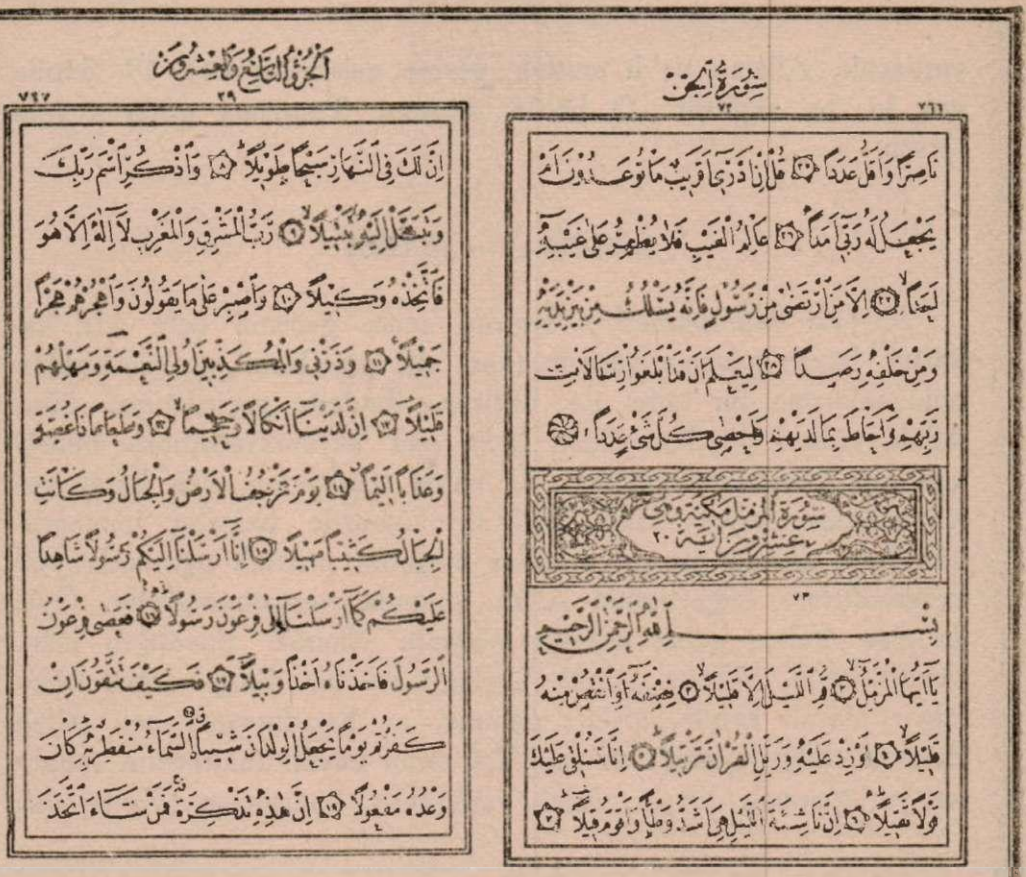
BÖLÜM : 1 — PEYGAMBERE İBADET EMROLUNUYOR

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Ey esvabına bürünmüş, (*risalet yükünü yüklenmiş*) adam! 2 Gece kalk, (*ibadet et*), gecenin birazında kalkma, dinlen! 3 Gecenin yarısı kadar kalk, yahut ondan biraz azalt, 4 yahut artır. Ve Kur'anı düzgün oku, yavaş, tane tane oku. 5 Biz sana çok çetin, (*çok cemiyetli*) bir sözü, vahyedeceğiz (1). 6 Geceleyin kalkıp ibadet etmek en sağlam, en tesirli ibadet, (*kıraati ise daha*) dürüst kıraattir (2). 7 Çünkü senin gündüzleri uzun uzadıya işlerin vardır. (*Onlarla uğraşırsın*). 8 Tanrının adını an. Mutlak ihlâs ile Ona doğru yönel! 9 Maşrıkın (*Doğunun*) da, Mağrıbın (*Batının*) da Tanrısı Odur. Ondan başka mabut yoktur. O halde (*Ona dayan*), Onun himayesine sığın. 10 Onların

(1) Bütün cihanı irşat etmek kuvvet ve kudretini haiz olan bu söz, hiç şüphesiz çok çetin bir sözdü.

(2) Geceleyin kalkıp ibadet etmek her kötülüğü çiğneyip geçmek için, Allahı anmak, Allahın kelâmını okumak için en dürüst yoldur. Bu yol hem ef'al ve harekâtın, hem de lisanın doğrulmasına hadimdir.

dediklerine katlan. Onlardan hüsnü sûretle yüz çevirerek ayrıl! 11 Nimet ve bereket içinde yüzen, (*hakikati*) yalan sayanları Bana bırak. Onlara biraz mühlet ver. 12 Onlar için Bizim nezdimizde bukağılar, alevli ateşler, 13 boğazdan geçmez, yutulmaz yiyecekler, acıklı azaplar var. 14 O gün yer ve dağlar sarsılacak, dağlar çökmüş kum yığınları gibi dökülüp gidecek. 15 Biz Fir'avuna bir peygamber gönderdiğimiz gibi size de bir peygamber, size karşı bir şahit gönderdik (3). 16 Fir'avun peygambere karşıgeldi, Biz de onu en ağır cezaya çarptık. 17 Kâfir olursanız, kâfir kalırsanız, çocukları, saçları ağarmış ihtiyarlara çevirecek olan günden kendinizi nasıl koruyabilirsiniz? 18 O gün gök

(3) Hazreti Muhammed ile Hazreti Musâ arasındaki müşabehet en sarih surette gösterilmektedir ve Tesniye kitabında (18 : 18) Hazreti Musâ'nın kendisi gibi bir peygamberin geleceğine dair olan müjde Hazreti Muhammed'in kudûmu ile tahakkuk etmektedir.

yarılacak, Allahın va'di mutlak yerine gelecektir (4). 19 Şüphe yok ki bu öğüttür. O halde dileyen, Tanrısına götüren yolu tutsun.

BÖLÜM : 2 — İBADET

20 (*Ya Muhammed!*) Tanrın, senin gecenin üçte ikisi kadarını, bazan gecenin yarısını, (*bazı da*) üçte birini, seninle birlikte bulunanlardan bir taife ile birliktę, ibadetle geçirdiğinizi bilir. Allah, geceyi gündüzü ölçer. Sizin onu sayamayacağınızı bildiği için size (*rahmetiyle*) döndü. O halde Kur'andan, size kolay gelen miktarı okuyun. Hak Tealâ sizin içinizde hastalar bulunacağını bilir. Bazılarınız da Allahın inayetini aramak uğurunda yolculuktadırlar. Diğerleriniz Allah yolunda vuruşmadadırlar. Öyle ise size kolay gelen miktarı okuyun. Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allaha gönül hoşluğu ile bir borç vermiş olun. Hayır olarak kendi nefsiniz namına, ne hazırlarsanız onu Allah yanında daha kıymetli ve mükâfatı daha büyük bulursunuz. Allahtan yarlığanmak dileyin. Allah, yarlığayan, bağışlayan (*Tanrı*) dır.

SÛRE : 74

MÜDDESSİR SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 56 âyettir).

Konusu :

Bundan evvelki sûre Hazreti Peygambere kemâle nasıl varılacağını gösteriyordu. Bu sûre ona köşesinden çıkıp herkesi de, onlara iğri yolların encamını anlatarak, onlara temizlik ve yükseklik yolunu göstererek kemâle iletmeyi emrediyor.

Sûrei Şerifede Müddęssir yani örtüsüne bürünmüş adam tâbiri geçtiği için bu isim verilmiştir.

Bu sûre Hazreti Peygamberin telâkki ettiği ikinci sûredir.

---

(4) Burada ister Kureyşin izmihlâli, yahut kıyamet gününün hali bahis mevzuu olsun, çocukların saçlarını ihtiyarlar gibi ağartacak gün, mü'minlerin muzaffer, muhaliflerin muzmahil olacakları gün olduğunda da şüphe yoktur.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — PEYGAMBERİN DAVETİ

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1, 2 Ey örtüsüne bürünmüş adam (**1**). Kalk! (*İğri yolun encamından*) korkut! 3, 4 Tanrının namını yücelt, (*tenzih et*), esvabını tertemiz tut! (**2**). 5 Kötülüğün (*her çeşidinden*) çekinin! 6 Birşeyi, fazlasiyle istemek üzere, verme! 7 Tanrının yolunda, sabret. 8 Zîra sûra üfürüldüğü gün, 9 kâfirler için çok çetin bir gündür.

(1) Nassı Kerimdeki **Müddessir**, disar, yani came giyen insan demektir. Bazılarına göre bu came, camei risalettir.

(2) Arapçada «Tahir esvap» esvabı temiz adam, sözünü tutan, vadini yerine getiren, herkesin arasını bulan adama demektir. Onun için esvabı temiz tutmaktan murat hem zahirî, hem batınî temizliktir.

10 Onlar için kolay değildir. 11 Beni, yarattığım, 12 geniş servetler verdiğim, 13 gözü önünde duran çocuklar bahşettiğim, 14 her yolu kendisi için düpedüz düzlediğim kimseyle yapayalnız bırak! 15 Kendisi hâlâ ona (*nimetlerimi*) artırmamı mı umuyor, diliyor. 16 Asla ummasın, çünkü o, âyetlerimize inatla karşıgeliyor. 17 Ben (*de*) onu, takatini tak edecek azaba uğratacağım. 18 Çünkü o düşündü, taşındı, ölçtü, biçti. 19 Kahrolası! Nasıl ölçtü, biçti? 20 Tekrar kahrolası, nasıl ölçtü biçti? 21 Sonra baktı, 22 sonra kaşlarını çattı, surat astı, 23 sonra yüzünü çevirdi, büyüklük tasladı, 24 ve "bu (*büyücülerden*) naklolunan büyüden, 25 insan sözünden başka birşey değildir„ dedi. 26 Ben onu cehenneme atacağım. 27 Cehennem nedir bilir misin? 28 Birşeyi bırakmaz, ondan birşey kurtulmaz. 29 Beşeri (*tepeden tırnağa*) değiştirir. 30 Üzerinde on dokuz (*bekçi*) var. 31 Biz cehennemin işine bakanları ancak meleklerden kıldık. Onların sayısını kâfirler için mihnet ve meşakkat eyledik. Tâ ki kendilerine kitap verilenler, yakîn getirsinler, mü'minlerin imanı artsın, kendilerine kitap verilenler ve mü'minler şüpheye düşmesinler ve kalpleri hasta olanlarla kâfirlere "Allah misal ile ne murat etti? desinler. Böylece Allah dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola iletir. Tanrının ordularını ancak kendi bilir. Bu ise, ancak insanlar için bir öğüttür.

BÖLÜM : 2 — İHTAR

32 Hayır! Kameri (3), 33 çekilip giden geceyi, 34-35 Işık veren sabahı şahit tutarım ki (*cehennem*) belâların en büyüğüdür. 36 İnsanlar için, 37 içinizden ileri geçmek veya geri kalmak isteyenler için ibretin en korkutucusudur. 38 Her kimse, kazanciyle tutulur. 39 Ancak sağ taraftakiler müstesnadırlar. 40 Onlar cennetler içinde, 41 birbirlerine günahkârlar hakkında sual sorarlar. 42 Siz neden dolayı cehenneme girdiniz? 43 Onlar da: biz

(3) Kamer müşrik Arapların kuvvet ve satvetini temsil eder. Daha sonraki âyette de gece, cahiliyet gecesidir. Bu gece sıyrılıp gidecek, onunla birlikte Mekkelilerin satveti de muzmahil olacaktı. Hakikat parlıyacak. Fakat ona karşıgelenlerin başı da belâya uğrıyacaktı.

namaz kılanlardan değildik. 44 Yoksulu yediremezdik. 45 Boş lâflara dalanlarla brilikte boş ve bâtıl lâflara biz de dalardık, 46 Hesap gününe yalandır, derdik. 47 Ta ölüme yaklaşıncaya kadar bu halde kaldık, diyecekler. 48 Artık şefaat edenlerin şefaati onlara bir fayda vermiyecek. 49-51 Onlara ne oluyor ki öğütten, arslandan ürkerek kaçan yabani merkep gibi, yüz çeviriyorlar. 52 Hayır! Onlardan herbiri, kendine apaçık sahifeler gelmesini diler. (4). 53 Yok yok, belki onlar âhiretten korkmazlar. 54 Muhakkak ki bu kitap bir öğüttür. 55 Kim dilerse ondan öğüt alır. 56 Ancak Allahın dilediği kimse öğütlenir (5). Kendisinden sakınılmağa değer olan da, yarlığamağa seza olan da Odur.

---

(4) Yani herbiri kendine İlâhî vahy inmesini diler.

(5) Hak Tealâ, kalblerini hakikate açan, öğüt alan kimseleri doğru yola irşat eder. Allahın iradesi, dileği, bizatihi kanundur, keyfî bir şey değildir.

SÛRE: 75

KIYAMET SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 40 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre, bundan evvelki sûrenin sonunda bahis mevzuu olan meseleyi devam ettiriyor. Geçen sûrenin sonunda Kur'anın öğüt olduğu, bu öğüdü kabul edenleri şan ve şeref şahikalarına yükseltiği beyan olunuyordu. Bu ruhanî, Bas-ü badelmevt, bu sûrede, büyük kıyametin delili olarak gösterilmekte ve onun için bu surede ölülerin tekrar dirilmelerinden bahsolunmaktadır.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — KIYAMETİN HAKİKATİ

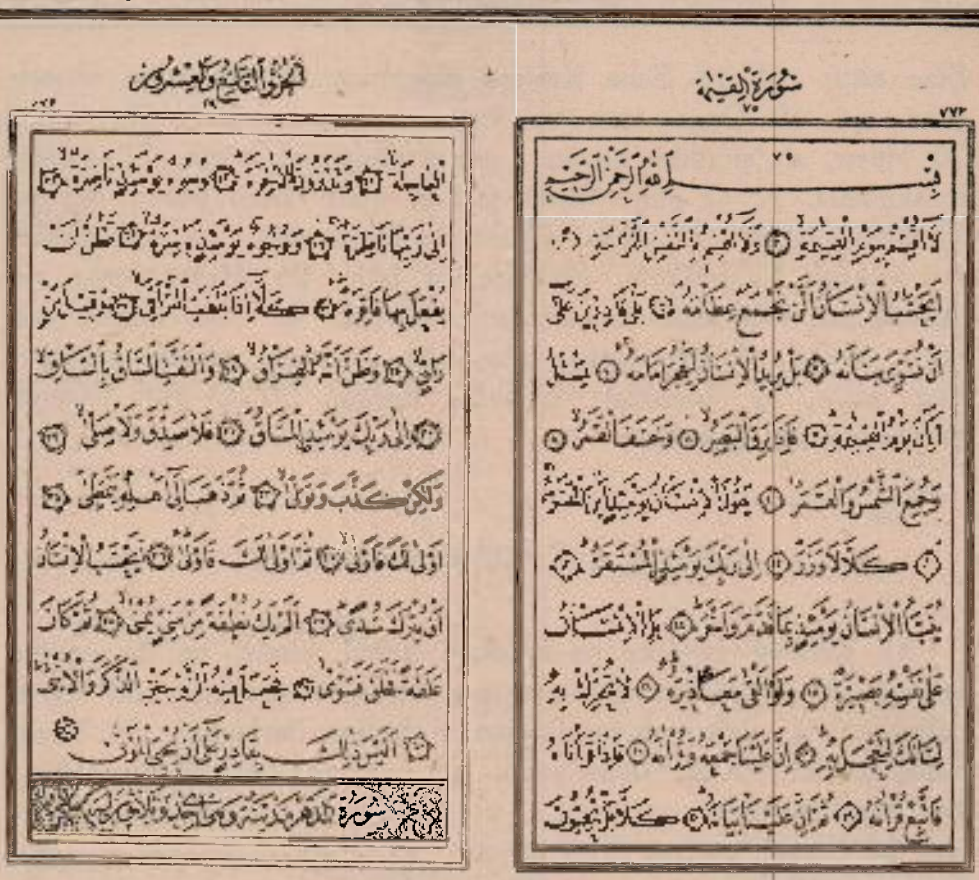
Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Kıyamet gününü şahit tutarım. 2 Kendini levmeden nefsi de şahit tutarım (1). 3 İnsan, kemiklerini toplıyamıyacağımızı sanıyor? 4 Evet, Biz onun parmak uçlarını bile düzeltmeğe kadiriz (2). 5 Hayır insan önünde olanı yalan saymak ister, 6 ve kıyamet günü ne zaman olacak? diye sorar. 7 Gözler kamaşıp karardığı, 8 ay büsbütün tutulduğu, 9 ayla güneş bir araya

---

(1) Burada kıyametten, hem insanların ruhanî ölümden dirilip yeniden nurlu ve hidayetli hayata kavuşmaları, hem de bütün insanların hesap vermek ve cza görmek için tekrar dirilmeleri murat olunuyor. Hazreti Peygamberin daveti üzerine Arabistan'da başlıyan ruhanî diriliş, kıyametin de en büyük delilidir. Bir nefsin kendini levm ve muahezeye başlaması, kendi kendini hesaba çekmesi, ruhanî intihabın ilk alâmetidir. Bu da birinci âyeti izah ediyor. Nefsin kendini levmetmesi fenalıkla, günahla mücadeleye başlamasıdır. Bu halde insan, bir fenalık işledikçe, içinden gelen bir sesin kendini levm ve muaheze ettiğini hisseder. Ruhanî intibahın ilk merhalesi budur. İkincisi nefsin itminanıdır. 89 uncu sûrenin 27 nci âyetine bakınız. İtminan, her kötülüğe galebe çalan nefsin duyduğu huzur ve istirahattir. Mücahedesini tekmillemiş olan nefsin hali budur.

(2) İnsan parmaklarının yapılışında insanın diğer mahlûkata faikiyeti tecelli eder. Hele her insana ait parmak uclarının, parmak izlerinin başka hiçbir kimseye benzemediği gözönüne getirilirse Âyeti Kerimedeki derin mana, kendiliğinden tecelli eder.

gelip birleştiği (3) zaman, 10 o gün insan "kaçacak yer neresi?„ diyecek, 11 yok yok, o gün kaçılacak, sığınılacak yer bulunmaz. 12 O gün karar yeri ancak Tanrının nezdidir. 13 O gün insanın ileri götürdüğü, geri bıraktığı herşey kendisine bildirilir (4). 14-15 Belki insan, birtakım mazeretler ileri sürerse de, öz nefsine karşı şehadet edecek (5). 16 Vahyi çarçabuk almak için dilini kımıldatma. 17 Onu toplamak ve kıraatini sabit kılmak

(3) Yani ikisi de karardığı zaman. Bazı müfessirlere göre bunlar ölümün yaklaşması alâmetleridir.

(4) İnsanın ileri götürdüğü şeyler onun yaptığı, fakat yapmaması icabettiği fena işlerdir. Geri bıraktığı şeyler onun yapmağa muvaffak olamadığı fakat yapması icabettiği iyi işlerdir.

(5) İnsanın öz nefsine şahadet etmesi, onun hakkı bâtıldan ayırmağa muktedir olduğunu ifade eder. İnsan hakkı bâtıldan ayırt ettiği halde hakkı bırakıp bâtılı tutmak için kendi kendine bir takım mazeretler uydurur durur.

Bize aittir (6). 18 Sana Kur'anı okuyunca sen de onun okunuşuna uy. 19 Onun izah ve beyanı da gene Bize düşer (7). 20 Hayır, siz şimdiki hayatı (*geçici dünyayı*) sever, 21 âhireti bırakırsınız. 22 O gün (*bazı*) yüzler, parıl parıl parlar, 23 ve Tanrısına bakar. 24 (*Bazı*) yüzler de kapkaradır, 25 belkemiklerini kıracak bir felâkete uğrıyacağını bilir. 26 Hayır hayır, ne zaman can köprücük kemiklerine varır, 27 ve "bir hekim yok mu?„ denir (8), 28 (*hasta*) dünyadan ayrılmak zamanı yaklaştığını anlar, 29 bacakları birbirine dolaşır. 30 O gün Tanrıya gidilecek olan gündür.

BÖLÜM : 2 — ÖLÜLER DİRİLECEK

31 Kendisi böylece ne hakikati kabul etmiş, ne de namaz kılmıştı. 32 Hakikati yalan saymış ve yüz çevirmiş, 33 sonra salına salına yürüyerek taraftarlarının yanına ilerlemişti. 34 Yazık sana, yazık! 35 Bir daha yazık sana, yazık! (9). 36 İnsan başı boş bırakılacak mı sanıyor? (10) 37 Kendisi, menevî unsurlardan bir hayat nutfesi değil miydi? 38 Sonra kan pıhtısı oldu. Derken (*Allah*) onu yarattı, düzeltti. 39 Ondan erkek, dişi çiftler çıkardı. 40 Bunları yapanın ölüleri diriltmeğe gücü yetmez mi? (*Elbette yeter*).

---

(6) Daha evvelki âyetler, ığri yolu bırakmıyanların encamını anlattı. Hazreti Peygamber bunlara akıbetlerini apaçık anlatmak ve bu vadide vukubulacak ihtarlarını hemen bildirmek istiyordu. Onun için Hazreti Peygambere bütün Kur'anı toplamanın ve kıraatini tesbit etmenin, onu izah ve beyan etmenin Allah tarafından mukarrer olduğu, Peygamberin bu yolda hiçbir eziyet hissetmemesi lâzım geldiği beyan olunuyor.

(7) Bu âyetler tâ iptidadan Kur'anın tertibi tam bir bütün olmasının mukarrer olduğunu, Kur'anın İlâhî irşat ile Hazreti Peygamber tarafından tertip olunduğunu apaçık gösteriyor.

(8) Artık bütün tabipler âciz kalmışlar, ona şifa verecek, ölümün pençesinden kurtaracak bir kimse kalmamıştır.

(9) Bu sözlerin tekrar edilmesi âzabın insanları bu hayatta da, âhirette de yakaladığını göstermek içindir.

(10) Âyeti kerime hayatın ciddiyetini ve insanın mes'uliyetini takrir ediyor.

SÛRE: 76

DEHR veya İNSAN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 31 âyettir.)

Konusu :

Bundan evvelki sûre kıyametin hak olduğunu, kıyametin insandaki ruhanî hayatı ifade ettiğini göstermişti. Bu sûre de insanın kemâle nasıl varacağını gösterir. Hayatın en büyük gayesi, kemâle varmak olduğu için bu sûreye «İnsan» sûresi denilmiştir. Zaten «insan» kelimesi sûrenin başında geçer.

Sûrede geçen (Dehr) kelimesinden dolayı buna Dehr sûresi de derler.

Surei Şerife evvelâ kemâle ulaşmanın iki merhalesi bulunduğunu anlatır. Bu merhalelerin birincisi, her türlü kötülüğe galip gelmek, insanı kötlük yapmak için dürten bütün âmilleri silip süpürmektir. Fakat bu merhale, kemâle varmak istiyenler için bir gaye değildir. Gaye daha ilerdedir: bir dağ yolunun tepesindedir. Ona varmak için yola çıkan insan, en müşkül vazifeleri ifa edecek, Allah yolunda her fedakârlığı göze alacak.

Bu sûrenin Medine'de nâzil olduğunu söyliyenler varsa da, doğrusu onun Mekke'de nâzil olduğudur.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — KEMAL YOLU

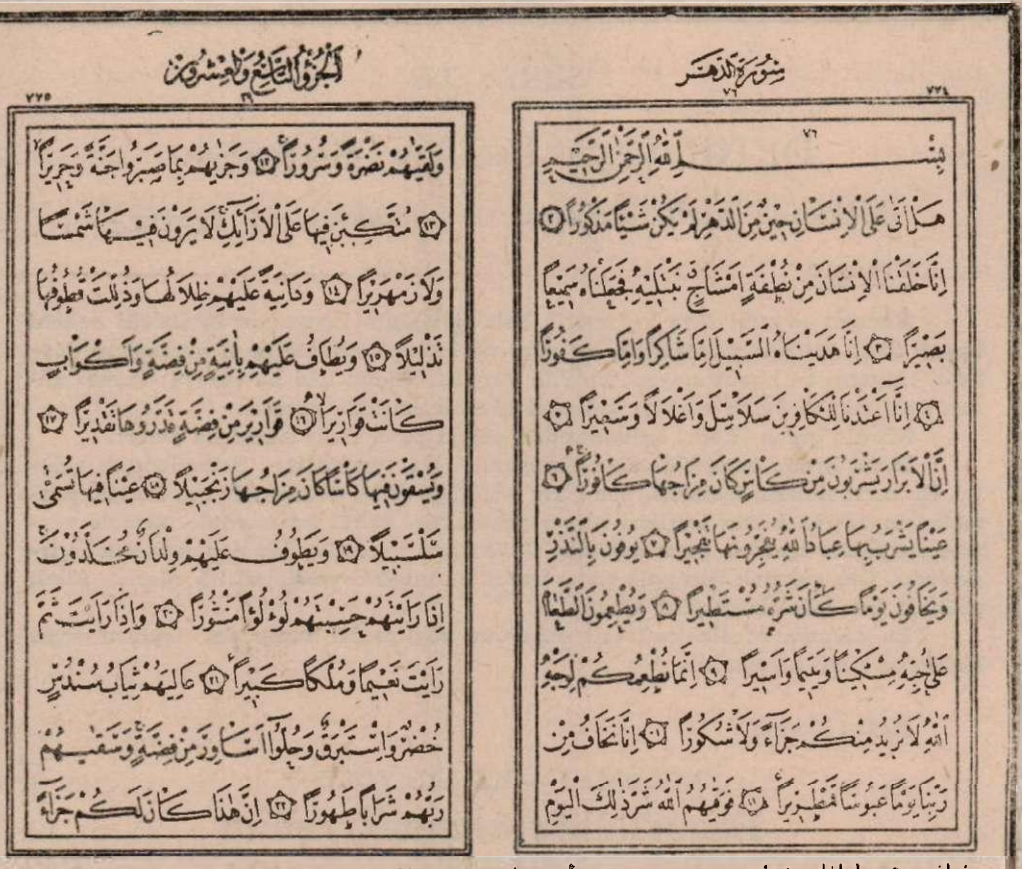
Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 İnsan, zamandan öyle devirler geçirdi ki, (*bu sıralarda*), bahse değer birşey olmadı. 2 Biz insanı, bir nutfeden, (*iki cinsin*) birleşmesinden, yarattık. (*Muradımız*) onu denemektir. Onun için kendisini işitir ve görür kıldık. 3 Biz insana yolu gösterdik; O da şükredici olur, yahut nankörlük eder (1). 4 Biz kâfirler için zincirler, lâleler, alevli ateşler hazırladık (2). 5 İnsanların iyileri, kâfur katılmış bir kadehten içerler (3). 6 Bu şarap öyle bir pına-

(1) Doğru yol insana apaçık gösterilmiştir. Bu yolda yürümekle insan Allaha şükretmiş, bu yoldan ayrılmakla nankörlük göstermiş olur.

(2) 69 uncu sûrenin 32 nci âyetine ait nota bakınız.

(3) İyi insanların halini anlatan bu âyette kullanılan «**kâfur**» kelimesi «Kâfr» maddesinden gelir. Manası birşeyin üzerini örtüp bürümekle birşeyi «keenlem yekün» hiç olmamış bir hale getirmektir. Bu kelime, İlâhî aşk câmından içenlerin içlerinde dünya sevgisinden, dünya arzusundan birşey kalmıyacağını ifade ve beyan eder. Bu hal, insanın ruhî tekâmülünde birinci merhaleyi teşkil eder. Çünkü insanın içinde bütün kötülükler, bütün kötü temayüller ölmeden, mahvolmadan ruhanî kemâle irişilmez. Fakat bu hal, kemâlin gayesi değildir. Gayeye giden ilk merhaledir.

rın şarabıdır ki Allahın kulları ondan içer ve onu istedikleri gibi fışkırtırlar. 7 Bunlar, nezrettikleri herşeyi yerine getirirler, şerri yayıldıkça yayılan bir günden korkarlar. 8 Allah sevgisi ile fakire, öksüze, esire yiyecek yedirirler. 9 Sizi ancak Allah rızası için yediriyoruz. Sizden mükâfat ta, şükran da beklemiyoruz. 10 Biz Tanrımızın sert, belâlı bir gününden korkarız, derler. 11 Allah ta onları o günün şerrinden koruyup (*yüzlerine*) parlaklık, (*gönüllerine*) sevinç verdi. 12 Onlara sabretmelerinin karşılığı olarak cennetler, ipekler verdi. 13 Onlar orada tahtlara yaslanırlar, ne güneş sıcağı görürler, ne de sert soğuklara uğrarlar. 14 Ağaçlar onlara gölgelerini yakından salacak, meyvalar onlara yaklaşacak ve bunlar kolay kolay toplanacak. 15 Onlara gümüşten kadehler, billûrdan kupalar dolaştırılacak. 16 Onlar, o gümüşten olan şeffaf kapları bir ölçüye göre ölçmüşlerdir (4). 17 Onlara zencebil katılmış (5)

(4) Yani herkes, a'mali derecesinde bunlardan tenavül eder.

(5) Bazı lisancılara göre zencebil kelimesi mürekkep bir kelimedir. Zana

bir kadeh içirilecek. 18 O Şarap, cennette öyle bir kaynaktır ki ona Selsebil adı verilir. 19 Etraflarında herdem taze civanlar dolaşacak (6), onları gördüğün zaman saçılmış inci sanırsın. 20 Herhangi tarafa baksan nimetler, büyük devletler görürsün (7). 21 Onların üzerlerinde ince ve kalın, altınla işlenmiş dibalardan esvap bulunacak, onlara gümüşten bilezikler takılacak, Tanrı onlara tertemiz bir şarap içirecek (8). 22 İşte bütün bunlar sizin mükâfatınızdır. Sa'yiniz karşılığını görecek, (*sa'yiniz kabul olunacak*) tır.

BÖLÜM : 2 — YENİ BİR NESİL

23 Biz kendimiz sana Kur'anı, ceste ceste vahyettik. 24 O halde Tanrının hükmü gelinciye kadar sabret. Onlardan günahkâr ve nankör olanları dinleme. 25 Tanrının adını sabah, akşam an. 26 Gecenin bir kısmında Ona secde et. Gecenin uzun kısmında Onun şanını tenzih et. 27 Muhakkak ki bunlar geçici (*dünyayı*) seviyor, önlerindeki son derece ağır günü ihmal ediyorlar. 28 Onları Biz yarattık, onların yaratılışını sapasağlam yaptık. Dilersek bir değişiklik ile onların yerine, onların gibilerini getiririz. 29 Bu bir öğüttür. Kim dilerse bununla Tanrısına yol edinir. 30 Siz, Allah

---

ve Cebil kelimelerinden müteşekkildir. Birincisi yükselmek, ikincisi dağ manasındadır. Bu itibar ile bu kelime bir dağa yükselmek manasına gelir. Günahların şerrinden, zehrinden kurtulmak ile tam sıhhate kavuşmak arasında iki merhale vardır. Birinci merhalede günahların şerri ve zehri zail olur, tehlike bertaraf edilir. Fakat ruhanî varlığın uğradığı zaaf birdenbire zail olmaz. Onun için ikinci merhale nekahet devridir. Hastanın kuvvet ve hayatiyete kavuştuğu devirdir. Bu sayede vücut yeniden kuvvet bulur. Yürümeğe muktedir olduktan başka dağları tırmanacak derecede afiyet kesbeder ve şahikalara varmak kuvvetini hisseder. Zencebil ile karışmış kadehi içmekten murat budur. Kâfur ile karışmış kadehten içerek ruhanî kudretini sağlamlaştıran insanlar, ruhanî tealilere varmak için manevî dağları tırmanmağa başlarlar. Kemâle erişmek için hiçbir fedakârlıktan geri kalmazlar.

Ruhanî tealinin ikinci merhalesi budur.

(6) Vakıa sûresinin 17 nci âyetine bakınız.

(7) Hazreti Peygamberin ashabı, bu büyük devletleri ve saltanatları bu yeryüzünde de görmüşlerdi.

(8) Onlar nasıl bu hayatta tertemiz bir hayat sürdülerse âhirette de tertemiz bir şarap içecekler.

dilemedikçe, birşey dileyemezsiniz (9). Allah, herşeyi hakkiyle bilir. Her işi hikmetle çevirir. 31 Dilediğini rahmetine alır. Zalimlere gelince onlara acıklı azap hazırladı.

(9) Burada mü'minlerden bahsolunduğu apaşikârdır. Daha evvelki âyet «dileyenin bu Kur'anla Tanrısına yol edineceği»ni söylüyor, daha sonraki âyet de Allahın dilediğini rahmetiyle kucaklıyacağını anlatıyor. O halde mana şudur: Sadık ve samimî mü'minler kendilerini Allahın iradesine o kadar teslim etmişler, Ona o kadar dayanmışlardır ki, onların kendilerine ait hiçbir arzu ve dilekleri kalmamıştır. Onların bütün dilekleri, Allahın dileğine uygundur.

SÛRE : 77

MÜRSELÂT SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 2 bölümdür. 50 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre daha evvelki sûreyi tekmil eder. Daha evvelki sûre iyi insanların nasıl kemâle ereceklerini gösterdi. Bu sûre hakikati kabul etmiyenlerin encamını izah eder. Mürselât «birbiri ardınca gönderilenler» yani peygamberlerdir. Bunlara inanmamak yüzünden insanlar cezaya uğrarlar. Sûrenin başında «Mürselât» kelimesi varit olduğu için bu kelime, ona isim olmuştur.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — HAKİKATİ İNKÂR ETMENİN ENCAMI

Bismill'âhirr'ahmanirr'ahîm

1 Birbiri ardınca hayırla gönderilenleri, 2 şiddetle eserek bâtılı savurup atanları, 3 (*hakikat tohumlarını*) yaydıkça yayanları, 4 (*hakkı bâtıldan*) ayırdıkça ayıranları, 5-6 (*hakkı kabul etmiyenleri*) temizlemek (*ve yürekleri hakka açılanlara*) ihtarlarda bulunmak üzere öğütleri telkin edenleri (1) (*şahit tutarım*) ki 7

(1) Hazreti Peygambere muhalefet edenlere hakkın, daha evvelki peygamberler tarafından nasıl neşrolunduğu anlatılıyor. Onun için birinci âyette peygamberlerin birbiri ardınca hayırla gönderildikleri, ikinci âyette bunların bâtılı savurup attıkları, üçüncüsünde hakikat tohumlarını en vâsi sahalara ektikleri ve ölü topraklara yeniden hayat verdikleri, dördüncüsünde nihayet bunların hakkı bâtıldan tefrika muvaffak olup hakkı tamamiyle tebarüz ettirdikleri, bunların getirdikleri, öğütle hakkı kabul etmiyenleri temizledikleri ve diğerlerini yola kavuşturdukları beyan olunuyor.

siz ne ile tehdit olunuyorsanız muhakkak vukubulacaktır. 8 Yıldızların ışığı söndüğü, 9 gökyüzü yarıldığı, 10 dağlar ufalanıp savrulduğu, 11 peygamberler muayyen vakitte toplandıkları zaman, (*olacak olan olur*). 12 Bunlar hangi gün için geciktirildiler? 13 Herşeyin ayrılıp hükmü verileceği gün için. 14 Bu ayrılma ve karar verme günü nedir, bilir misin? 15 O gün (*hakkı*) yalan sayanların vay haline! 16 Biz önce gelenleri helâk etmedik mi? 17 Sonra gelenleri de onların peşine katarız. 18 Günahkârlara böyle yaparız. 19 O gün (*hakkı*) yalan sayanların vay haline! 20 Biz sizi âdî bir sudan yaratmadık mı? 21-22 Sonra onu muayyen bir vakte kadar sağlam bir karargâhta tutmadık mı? 23 Biz onu bir ölçüye göre yaptık. — (*Her şeyi*) bir ölçüye göre yapmağa ne güzel kadiriz. — 24 O gün (*hakkı*) yalan sayanların vay haline! 25-26 Yeryüzünü, dirileri de, ölüleri de kendine çekip toplıyacak bir yurt yapmadık mı? 27 Orada yüce dağlar vücuda

getirmedik mi? Size tatlı sular içirmedik mi ? 28 O gün (*hakkı*) yalan sayanların vay haline! 29 Haydi yalan saydığınıza doğru yürüyün. 30 Üç kola ayrılmış gölgeye gidin ki 31 onda gölgelik olmaz; sizi alevlerden korumaz, 32 o birer kızıl saray gibi kıvılcımlar saçar 33 ve her kıvılcımı sapsarı bir deve gibidir. 34 O gün (*hakkı*) yalan sayanların vay haline! 35 Bugün o gündür ki onlar söz söyliyemezler, 36 onlara izin verilmez ki özür dilesinler. 37 O gün (*hakkı*) yalan sayanların vay haline! 38 Bugün ayrılma ve karar verme günüdür. Sizi de, önce gelenleri de topladık. 39 Bana karşı bir hiyleniz varsa hemen yapın. 40 O gün (*hakkı*) yalan sayanların vay haline!

BÖLÜM : 2 — İNKÂRIN AKIBETİ

41 (*Kötülükten*) sakınanlar gölgeler arasında, pınarlar başındadır. 42 Diledikleri meyvaları bulurlar. 43 İşlediklerinizin karşılığı olarak afiyetle, yeyin, için. 44 İyilik edenleri Biz böylece mükâfatlandırırız. 45 O gün (*Hakkı*) yalan sayanların vay haline! 46 Biraz yeyin, için, eğlenin; çünkü siz günahkârsınız. 47 O gün (*hakkı*) yalan sayanların vay haline! 48 Onlara, rükû edin! denildiği zaman rükû etmezler. 49 O gün (*hakkı*) yalan sayanların vay haline! 50 Onlar, bundan, (*bu Kur'andan*) sonra, (*acaba,*) hangi söze inanırlar ?

CÜZ: 30

SÛRE: 78

NEBE' SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 40 âyettir.)

Konusu :

Sûrei Şerife Mekkîdir ve münkirlerin encamından bahsetmektedir. Münkirler başlarına ne geleceğini sorup durmakla meşgul olmalarına mebni bu sûre onlara cevap veriyor.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — BÜYÜK HABER

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Onların birbirlerine sorup durdukları nedir? 2-3 Onları birbiriyle ihtilâfa düşüren büyük haber mi? 4 İhtilâfa ne hacet; onlar yakında herşeyi anlıyacaklar, 5 mutlak ve muhakkak, yakında herşeyi anlıyacaklar ve bilecekler.

6 Biz yeryüzünü yayılmış bir döşek, 7 dağları arzı tutan birer destek yaptık. 8 Sizi çift çift yarattık. 9 Uykunuzu istirahat için yaptık. 10 Geceyi örtünmeniz, 11 gündüzü maişetinizi kazanmanız için yarattık. 12 Üzerinize yedi kat sapasağlam gök yay-

dık. 13 Parıl parıl parlayan bir çırağ (*güneş*) uyandırdık. 14 Bulutlardan bol bol yağmurlar yağdırdık. 15 Onlarla taneler (*otlar*) 16 sarmaşık bahçeler yetiştirdik. 17 Muhakkak ki karar günü, muayyen bir gündür (1). 18 O gün sûra üfürülecek ve siz bölük bölük geleceksiniz. 19 O gün gökyüzü açılarak kapı kapı olacak, 20 dağlar yerinden oynıyarak yürüyecek ve bir seraba dönecek (2).

21 Cehennem muhakkak ki bekleyip duruyor. 22 Azgınların dönüp gidecekleri yer orasıdır. 23 Onlar orada yıllarca kalacaklardır, 24 orada serinlik ve içecek şey tatmıyacaklar, 25 yalnız kaynar su ile zehir gibi soğuk su içecekler. 26 Bu, onların yaptıklarına karşılıktır (3). 27 Çünkü onlar hesap görülmesini beklemiyor 28 ve bütün âyetlerimizi yalan sayarak bâtıla inanıyorlardı. 29 Bizse herşeyi bir kitapta zaptettik. 30 Bunlara: "Artık azabı tadınız. Biz sizin azabınıza ancak azap katarız„ denilecek (4).

BÖLÜM: 2 — MÜ'MİNLERİN MÜKÂFATI

31 Fakat fenalıklardan sakınanlar muvaffakıyete ererler (5). 32 Bağlara, bahçelere varırlar, 33 kendileriyle yaşıt genç, güzel

---

(1) Karar günü, dâvanın hal ve faslolunacağı gündür. İslâmiyetin düşmanları bunu bu dünyada da görmüşler, Bedir muharebesi iki taraf arasındaki dâvayı halletmişti. Onların dünyada gördükleri bu mücazat ahiretteki hesap ve karar gününün de delili idi.

(2) Bu âyeti kerime kıyamet gününü tarif ve tavsif ettiği gibi bu dünyada müslümanlarla müşrikler arasında vukubulan harpleri de tasvir etmektedir. Bedir muharebesinde ordular, birer dağ gibi yürümüş, o gün yağmurlar yağmış ve muharebede müslümanlığa en büyük düşmanlığı yapan Kureyş büyüklerinin hemen hepsi maktûl düşmüşlerdi. Semanın kapı kapı açılması, müşriklere vadolunan cezanın inmesini remzediyor.

(3) Bu âyetler islâmiyette cehennem mefhumunu izah etmektedir. Kur'anda cehennemin müteaddit isimleri geçer ve azapların mütenevvi şekillerinden bahsedilir. Çünkü her günahkâr, günahına göre ceza görecektir. Meselâ burada azgınların cezasından bahsolunuyor ve bunların kaynar sularla, zehir gibi soğuk sularla cezalandırılacakları söyleniyor. Başka türlü suçlar irtikâp edenler de o suçların cezasını başka şekillerde çekeceklerdir.

(4) Bunlar hayatta, işledikleri günahlara, günahlar katmakta devam ettikleri için cezaları da öyle olacak ve bunların azabı günahları bitinceye kadar devam edecektir.

(5) İyiliğin mükâfatı muvaffakıyettir. Yani hem bu hayatın, hem de gelecek hayatın hedefini kazanmak, bu muvaffakıyet cennet şeklinde tasvir olunuyor.

arkadaşlarla yaşarlar, 34 pâk kadehlerle içerler (6). 35 Orada boş sözler, yalanlar duymazlar, 36 bunlar onların verdikleri hesaba göre Allahın ihsan ettiği mükâfatlardır. 37 Allah göklerle yerin, gökle yer arasındaki herşeyin Rabbı olan Rahmandır. Onun mehabetinden dolayı Ona bir kimse hitap edemez. 38 Ruh ile meleklerin huzurda saf saf duracağı gün ancak esirgeyici Tanrının izin verecekleri kimseler söz söyler ve doğruyu söylerler. 39 Hak olan ve muhakkak gelecek olan gün o gündür. Dileyenler, Tanrılarına iltica etsinler. 40 Biz size yakın bir azabı ihtar ediyoruz. O gün her insan iki elinin ne yaptığını görecek ve inanmıyan: "keşke toprak olsaydım!„ diyecek.

---

(6) Cennette mülâki olacağımız bütün nimetler, hayatta yaptığımız iyiliklerin semeresidir. Bu semereler Kur'anda muhtelif şekillerde tasvir olunur. Fakat bunların hepsi Reşuli Ekrem'in dediği gibi «hiçbir gözün göremediği, hiçbir kulağın işitemediği, hiçbir insanın aklına hutur etmediği» şekildedir.

SÛRE: 79

NÂZİAT SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 2 bölümdür, 46 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin başında «Nâziât» tan yani seğirtip koşanlardan bahsolunduğu için ona «Nâziât» sûresi denilmiştir. «Nâziât» seğirtip koşanlar manasına geldiği gibi ok çekip vuranlar manasına da gelir. Onun için sûrei şerife Medine devrinde vuku bulacak muharebelere işaret etmekte ve islâmiyete karşıgelenlerin muharebe neticesinde perişan olacaklarını haber vermektedir.

Sûrenin birinci kısmında, İsrailoğullarını takibederken mahvolan Fir'avundan bahsedilir ve ikinci kısmında Allahın nimetleri anlatıldıktan sonra dünyada da, âhirette de cezaya uğramanın muhakkak olduğu izah edilir.

Meal-i Kerimi :

BÖLÜM : 1 — BÜYÜK SARSINTI

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Bütün kuvvetleriyle seğirtip koşanları, 2 neşeli neşeli yürüyenleri, 3 yüzgeç gibi yüzenleri, 4 ilerilerin ilerisinde bulunanları, 5 işleri çevirip düzeltenleri şahit tutarım (1). 6 O gün sarsılacak olan sarsılacak, 7 daha sonra ne vukubulacaksa onu takip edecek (2), 8 o gün kalpler çarpa çarpa atacak, 9 gözler yere dikilecek. 10-11 Onlar derler ki: Çürümüş kemik ol-

(1) Mekke sûrelerinin başlarındaki âyetler, ekseriyetle, Medine'de vukubulacak hâdiselere dair nebevî ihbarları mutazammındır. Bu ihbarların tahakkuku, Risaleti Muhammediyenin sıdkına delil oldu. Burada birinci âyette bahis mevzuu olan **seğirtip koşanlar** yahut bütün kuvvetleriyle çekenler, ok atan mücahitlerdir. **Neşeli yürüyenler** yaylardan kopan oklardır. **Yüzgeç gibi yüzenler,** mücahitlerin atlarıdır. **İşleri düzeltenler,** vaziyetleri iyi idare eden rehberlerdir. Bütün bunlar mü'minlerle müşrikler arasında vukubulacak muharebelerde mü'minlerin galip geleceklerine işarettir. Ayni sözler ruhanî tealî yolunda atılacak terakki adımlarını da ifade eder. O takdirde kendilerini bütün kuvvetleriyle çekenler, nefislerini her kötülükten koruyanlar, daha sonrakiler Allah yolunda zevk ve şevk ile yürüyenler, irfan denizinde yüzenler, irfanı tahsil uğrunda ileri geçenler, her hayırlı işi öz yürekle, öz akıl ile idare edenlerdir.

(2) Bu sarsıntı büyük inkılâp hamlesinin yaptığı sarsıntıdır. Daha sonra vukubulacak olan, muhasımların mağlûbiyeti ve mü'minlerin zaferidir.

duktan sonra acaba ilkönceki halimize mi döndürüleceğiz? 12 Onlar: o halde bu çok ziyanlı bir dönüş! derler. 13 Fakat onlara bir tek haykırma yeter. 14 Hepsi hemen uyanırlar, toplanırlar. 15 Sana Musânın kıssası irişti mi? 16 Hani Tanrısı ona mukaddes Tuva vadisinde nida etmişti: 17 Fir'avuna git. Çünkü o azdı. 18 De ki: kendini temizlemeğe gönlün var mı? 19 Sana Tanrının yolunu göstereyim ki ondan korkasın! 20 (*Musâ Fir'avuna*) en büyük âyeti, (*burhanı*) gösterdi. 21 Fir'avun (*hakikati*) yalan saydı ve karşıgeldi. 22 Sonra çarçabuk geri döndü, 23 (*adamlar*) topladı ve onlara bağırdı: 24 "Ben sizin en yüce tanrınızım!„ dedi. 25 Fakat Allah da onu âhiretin de, önceki hayatın da azabiyle enseledi. 26 Şüphe yok ki bunda korkanlar için ibretler vardır.

BÖLÜM : 2 — BÜYÜK FELÂKET

27 (*Düşünün!*) Sizi mi yaratmak daha güçtür yoksa semayı

yaratmak mı? (*Allah*) onu bina etti. 28 Onun yüksekliğini yükseklere kaldırdı. Sonra onu tesviye etti. 29 Gecesini karanlık, gündüzünü aydınlık etti. 30 Bundan sonra yeri yaptı, 31 oradan suyunu, otl ğını çıkardı, 32 dağları sapasağlam dikti, 33 bunların hepsi sizin ve davarlarınızın geçinmesi içindir. 34 Fakat, büyük, müthiş felâket ortalığı sardığı zaman (3), 35 o gün insan ne için çalıştı ise onu hatırlar. 36 Cehennem de her görene apaçık görünür, 37 taşkınlık edip, 38 dünya hayatını tercih eden için, 39 şüphe yok ki varılacak yurt cehennemdir. 40 Tanrısının huzurunda (*suçlu*) durmaktan korkarak nefsini süflî heveslerden nehyeden için de, 41 şüphe yok ki (*varılacak*) yurt Cennettir. 42 Sana saatin ne zaman gelip nereye varacağını sorarlar. 43 Sen ona dair ne bilebilirsin? 44 Onun sonu Allahına varır. 45 Sen yalnız ondan korkanlara inzar edersin. 46 Onlar onu gördükleri gün, ya günün geç vakti (*bir akşam*) veya erken vakti (*bir kuşluk*) kadar kalmış gibi olurlar.

SÛRE: 80

ABESE SÛRESİ

(Mekkede nazil olmuştur, 42 âyettir.)

Konusu :

Surei Şerifenin başında bir hâdiseden bahsedilir. Resuli Ekrem Kureyş ulularından birkaçiyle konuşurken gözleri kör bir adam sözlerini kesmiş, bundan dolayı Resuli Ekrem kaşlarını çatmıştı. Abes: kaşlarını çatıp surat ekşitmek manasında olduğu ve sûrede bu hâdise bahis mevzuu olduğu için ona Abese ismi verilmiştir. Sûrede fakir ve mütevazı olmakla beraber hakikati kabul edenlerin en yüksek şerefe nail olacakları gösterilerek Resuli Ekrem'in birtakım ulu sayılan adamlara söz dinletememekten dolayı endişe duymaması tavsiye edilir. Çünkü fakir ve mütevazı müslümanlar hakikî her ululuğa namzet oldukları halde, şimdilik ulu sayılan adamlar hakikati kabul etmedikleri için rüsva olup sükût edecekler.

Sûrei Şerife böylece Kur'anın insanları nasıl yükseltiğini ve onları nasıl şerefli bir istikbale namzet ettiğini göstermiş oluyor.

(3) Bu büyük felâket muhaliflerin bu dünyada uğrıyacakları akıbeti ifade ettiği gibi onların ahirette uğrıyacakları azabı da ifade eder.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 - 2 Gözleri kör olan adam geldi diye, yüzünü ekşitti ve arkasını çevirdi (1). 3 Ne bilirsin ? Belki içini temiz, pâk edecek, 4 yahut nasihatı dinleyip ondan istifade edecek olan odur. 5 Kendisini, her ihtiyaçtan vareste sayana gelince, 6 sen ona dönüyor. (*onu dinliyorsun*). 7 Onun içini temiz, pâk etmesinden sana ne ? 8 Sana koşarak gelen, 9 (*Allahtan*) korkan kimseyi ise 10 bırakıyor (*ve başkalariyle meşgul oluyorsun !*) 11 (*Böyle*

(1) Burada bahis mevzuu olan âmâ, (İbn Ümmi Mektum) namiyle maruf Abdullah bin Süreyhtir. Bu zat, Resuli Ekrem'in Kureyş ulularına islâmın akaidini izah ettiği sırada gelerek sözünü kesmiş ve Hazreti Peygambere Allahın ne vahyettiğini öğretmesini dilemişti. Resuli Ekrem sözünün böyle sırasız kesilmesinden yüzünü ekşitmiş, arkasını çevirmişti.

yapma! Bu kitap), şan, şeref kaynağıdır. 12 Dileyen onu tanır. 13 (*Bu kitap*), anlı şanlı, 14 yüksek ve tertemiz sayfalardadır. 15 - 16 (*Bu sayfalar*), asil ve faziletli kâtipler eliyle yazılıdır. 17 Kahrolası insan! O ne nankördür. 18 (*Allah*) onu neden yarattı? 19 Onu bir nutfeden, bir (*damla sudan, yarattı*). Onu bir ölçüye göre yaptı. 20 Sonra ona yolu kolaylaştırdı, 21 sonra onun canını alıp kabre soktu, 22 daha sonra dilerse onu tekrar hayata kavuşturur. 23 Hayır, insan, (*Allahın*) emrettiğini yerine getirmedi. 24 O halde insan taamına baksın. 25 Suları, Biz, bol bol yağdırdık. 26 Sonra yeryüzünü iyiden iyiye Biz yardık. 27 Orada taneler, 28 üzümler, yoncalar, 29 zeytinler, hurmalar, 30 sık bahçeler, 31 meyvalar, otlar bitirdik. 32 (*Bütün*) bunlar, sizin ve davarlarınızın geçinmesi içindir. 33 Kulakları sağır eden sayha gelince, 34 o gün insan kardeşinden, 35 anasından babasından, 36 karısından, çocuklarından kaçar. 37 Bunlardan herbirinin kendini meşgul edecek derdi, işi var. 38 O gün birtakım yüzler pırıl pırıl parlar, 39 güler, sevinir. 40 Birtakım yüzler de tozlu, dumanlıdır. 41 Her tarafını karanlık kaplar, 42 kâfir olan, günaha dadanan kimseler de bunlardır.

SÛRE: 81

TEKVİR SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur; 29 âyettir.

Konusu :

Sûrenin birinci âyetinde «Tekvir» den yani güneşin tortop olmasından bahsolunduğu için ona «Tekvir» sûresi denilmiştir. Bu sûrede müslümanlığın kazanacağı muvaffakıyetlerden ve irişeceği tealî şahikalarından bahseder, muhaliflerin perişan olacaklarını gösterir. Sûrei Şerife, Resuli Ekrem'in hayatında tahakkuk eden birçok şeyleri anlattığı gibi en uzak istikbale ait bazı şeyleri de anlatır. Bu sûre de Mekke devrinin ilk sıralarına aittir.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Güneş yuvarlanıp devrildiği, 2 yıldızlar döküldüğü, 3 dağlar

yerinden oynayıp yürüdüğü, 4 develer salıverildiği, 5 vahşi hayvanlar toplandığı, 6 denizler kabardığı, 7 insanlar birleştiği, 8-9 diri diri gömülen kıza "hangi suç yüzünden öldürüldü?" diye sorulduğu, 10 defterler açıldığı, 11 gökyüzünün perdesi kalktığı, 12 cehennem alevlendiği, 13 ve cennet yaklaştırıldığı zaman (1), 14 her can, ne hazırlamışsa onu bilecek. 15 Ben, geri giden, 16 ve seyreden, gizlenen (*yıldızları*), 17 geçmeye başlıyan geceyi, 18 ve ağaran tanyerini şahit tutarım ki, (2) 19, 20, 21 bu söz,

(1) Birinci ve ikinci âyetler eski nizamın değişerek yeni bir nizamın onun yerine geleceğini, üçüncü âyet bütün engellerin kalkacağını, anlatıyor, dördüncü âyet develerin bırakılıp onların yerine yeni nakil vasıtalarının kullanılacağı zamana işaret ediyor, beşinci, altıncı, yedinci âyetler medeniyetin ilerlemesine, 10 uncu âyetle 11 inci âyet irfanın intişarına işaret eder, 12 inci, 13 üncü âyetler cennet ile cehennemin yakınlaştığını söylüyor. Bunların kimi önce tahakkuk etmiş, kimi zamanımızda tahakkuk ediyor, kimi ileride tahakkuk edecek.

(2) Geri giden, seyreden, gizlenen yıldızları şahit tutmaktan murat, muhasımların ikbal yıldızlarının söneceğini anlatmaktır.

şerefli arş sahibi nezdinde, makamı yüksek, itaate değer, emin bir elçinin sözüdür (3). 22 Sizin arkadaşınız, divane değildir 23 O kendini apaçık ufukta gördü (4). 24 Görünmiyen âleme ait (*işleri*) gizlemez. 25 Bu söz kovulan şeytanın sözü değildir (5). 26 O halde nereye gidiyorsunuz? 27 Bu söz, bütün milletler için öğüttür. 28 İçinizden doğruluk istiyen ona uyar. 29 Bütün âlemlerin Tanrısı olan Allah birşeyi dilemeden siz onu dileyemezsiniz.

SÛRE: 82

İNFİTAR SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur. 19 âyettir.

Konusu :

Sûrenin ilk âyetinde gökyüzünün yarılmasından bahsolunduğu için ona «infitar» ismi verilmiştir. İnfitar, «yarılmak» mânasınadır.

Bundan evvelki sûre, bazı alâmetlerden bahsetmiş, daha sonra islâmiyetin mutlaka muzaffer olacağını anlatmıştı. İnfitar sûresi ilk âyetlerinde bu zafere işaret eder, bu zaferle muhaliflerin uğrıyacakları izmihlâli gösterir ve bu suretle her amelin kendi cinsinden semere vermesi kanununun, değişmez bir kanun olduğunu tebarüz ettirir.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Gök yarıldığı, 2 yıldızlar dağıldığı, 3 deryalar kaynayıp aktığı, 4 mezarlar altüst olduğu zaman, 5 her can, önüne sürdüğü, geride bıraktığı her işi anlıyacak. 6-8 Ey insan! Seni yaratan, (*yaratılışını*) düzelten, tamamlıyan, seni dilediği surette terkip eden, keremi engin Tanrına karşı nankör davranmağa sürükliyen ne? 9 Hayır, hayır, siz ancak hesabı yalan sayıyorsunuz? 10 Halbuki sizin üzerinizde bekçiler vardır. 11 (*Bunlar*) şerefli kâtiplerdir, 12 sizin bütün

(3) İtaatle karşılanması lâzım gelen şerefli, emin elçi, Risaleti İlâhiyenin hamilidir. Bu evsaf Hazreti Peygambere mutabık olduğu gibi Cibrili Emin'e de mutabıktır.

(4) Resuli Ekrem'in kendini apaçık ufukta görmesinden murat, nuranur âleme kavuşmaktır. Necm sûresinin 7 nci âyetine bakınız.

(5) Yani bu söz, birtakım kâhinlerin abuk sabuk kehanetleri değildir.

işlediklerinizi bilirler. (1). 13 Muhakkak ki iyiler, (*doğrular*) nimet içinde, 14 günahlara dadananlar, yakıcı ateşler içindedirler. 15 Hesap günü oraya girerler, 16 ve hiçbir vech ile ondan ayrılmazlar. 17 Hesap günü nedir, bilir misin? 18 Tekrarlıyorum, hesap günü nedir, bilir misin? 19 O gün hiçbir kimse, bir kimseye yardım için birşeye malik olmaz. (*Herkes kendi derdine düşer*). O gün bütün ferman, Allahındır.

SÛRE: 83

MUTAFFİFÎN SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur; 36 âyettir.

Konusu :

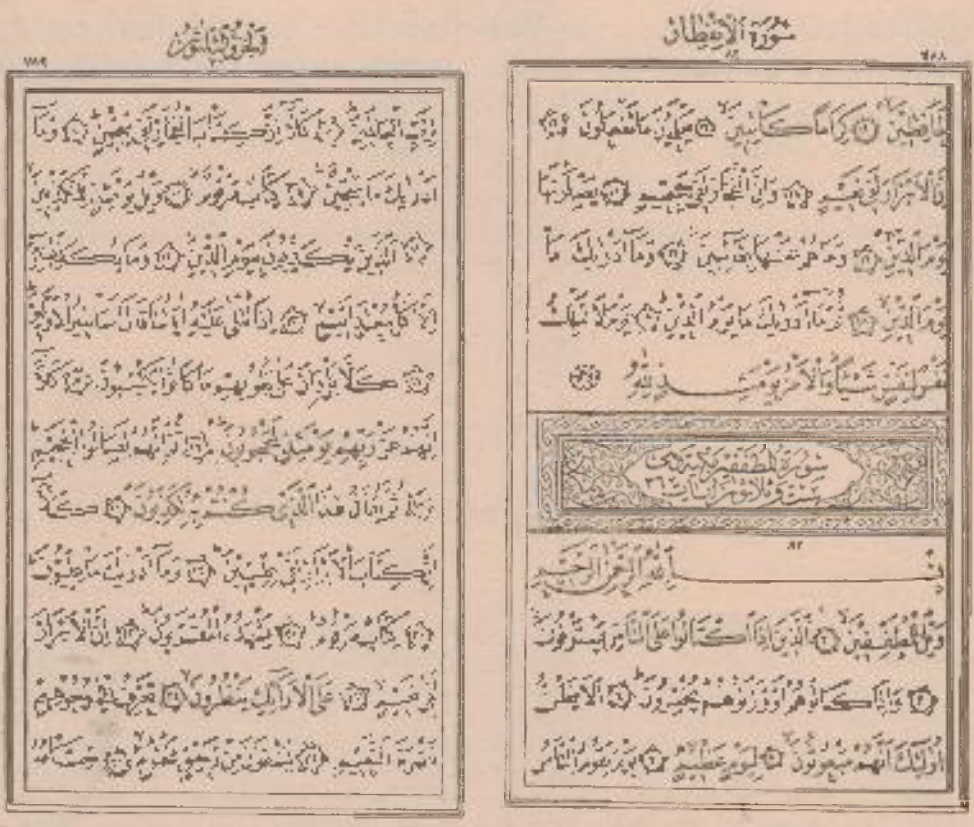
«Mutaffif» ölçüye, tartıya hiyle katmaktır. Sûrede bu çeşit adamların hareketi takbih olunduğu için ona «Mutaffifîn» sûresi denilmiştir. Sûrede vazifelerini hakkiyle eda edenlerin kıymet ve meziyetleri de anlatılır ve bu suretle daha evvelki sûredeki konuya devam edilir. Doğrular ve iyiler ne için felâh bulurlar? Çünkü vazifelerini ifa ve teahhütlerine riayet ederler. Suçlular, ne için ıstıraptan ıstıraba uğrıyarak helâk olurlar? Çünkü vazifeye hiyle karıştırırlar, mesuliyetlere hürmet etmezler. Daha evvelki sûre, insanların, her fiil ve hareketinin kaydolunduğunu anlatmıştı. Bu sûre iyilerle kötülerin a'mal defterini birbiri ardınca bahis mevzuu ediyor.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Ölçüye, tartıya hiyle karıştıranların vay haline! 2 Onlar insanlardan (*istihkaklarını*) aldıkları zaman tastamam alırlar, 3 fakat insanlar için ölçüp tarttıkları zaman eksik ölçüp eksik tartarlar. 4-5 Onlar büyük bir gün için kalkacaklarını düşünmüyorlar mı? 6 O gün insanlar âlemlerin Tanrısı karşısında dururlar. 7 Hayır

(1) İnsanın her hareketi kaydolunur ve her hareketi bir semere verir. Bu düstur, İslâm dininin en esaslı akidelerinden biridir. Bunun manası bir takım semavî bekçilerin elde kalem kâğıtla insanın yanında oturup herşeyi, her hareketi yazmaları değildir. Bunu böyle telâkki etmek Kur'anın asıl muradına muhaliftir. İnsanın ef'alini yazmak ve kaydetmekten murat, her fiilin, her hareketin hıfzolunduğunu ve onun bir tesiri olduğunu anlatmaktır.

günaha dadananların kitabı, zindan içindedir. (1). 8 Zindanın ne olduğunu bilir misin? 9 Yazılmış bir kitaptır. 10-11 Hesap gününü yalan sayanların, o gün vay haline! 12 O günü ancak, haddi aşan, günaha dadanan kimse yalan sayar. 13 Ona, âyetlerimiz okunduğu zaman "Eskilerin masalları!„ der. 14 Hayır, onların işleyip kazandıkları şeyler, kalpleri üzerinde pas tutmuştur. 15 Hayır! onlar ogün Tanrılarından uzak kalacaklar, 16 sonra yakıcı ateşe girecekler, 17 sonra onlara: "İşte sizin yalan saydığınız budur!„ denecek. 18 Hayır! İyilerin kitapları, muhakkak ki,

(1) Nassı Kerimedeki «Siccin» (zindan manasına gelir) burada günahkârlara ait a'mal defterinin zindanda olduğu beyan olunduktan sonra bu zindanın mahiyeti izah edilerek onun yazılı bir kitap olduğu beyan olunuyor. İyilerden bahsolunduğu zaman da onlara ait kitabın en yüksek makamda bulunduğu beyan olunuyor. O halde kitap ile onun yeri birdir. Kötülerin kitabı bir zindandadır. Çünkü onlar irtikâp ettikleri günahlarla bütün teali yollarını kapamış ve kendilerini bir zindana atmışlardır.

en yüksek makamlardadır (2). 19 Bu en yüksek makamların ne olduğunu bilir misin? 20 Yazılmış bir kitaptır. 21 (*Allaha*) yakın olanlar ona şahit olurlar. 22 İyiler, muhakkak ki nimet içindedirler. 23 Tahtlar üzerinde oturup bakarlar. 24 Yüzlerinde nimetin revnakını (*görür*), tanırsın. 25-26 Onlara, ağızları misk ile mühürlenmiş, sürahiler içindeki saf şaraptan içirilecek. Özleyenler bunu özlesinler, (*bu yolda yarışsınlar!*). 27 Bu şaraba yukarıdan aşağı akan bir su (3) katılacak. 28 Bu su öyle bir kaynaktır ki ondan Allaha yakın olanlar içer. 29 Günahkârlar yok mu, onlar iman edenlere güler. 30 Onlara uğradıkları zaman birbirlerine kaş göz ederek onlarla eğlenirlerdi. 31 Arkadaşlarının yanına döndükleri zaman, neşe içinde dönerlerdi. 32 Mü'minleri görünce "Bunlar sapık kimseler„ derlerdi. 33 Bunlar (*mü'minlerin üzerine*) gözetleyici olarak gönderilmediler. 34 Bugünse mü'minler kâfirlere gülecek (4), 35 tahtlara kurularak (*onlara*) bakacaklar. 36 Kâfirler, hakikaten, yaptıklarına göre ceza buldular.

SÛRE: 84

İNŞİKAK SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur, 25 âyettir.

Konusu :

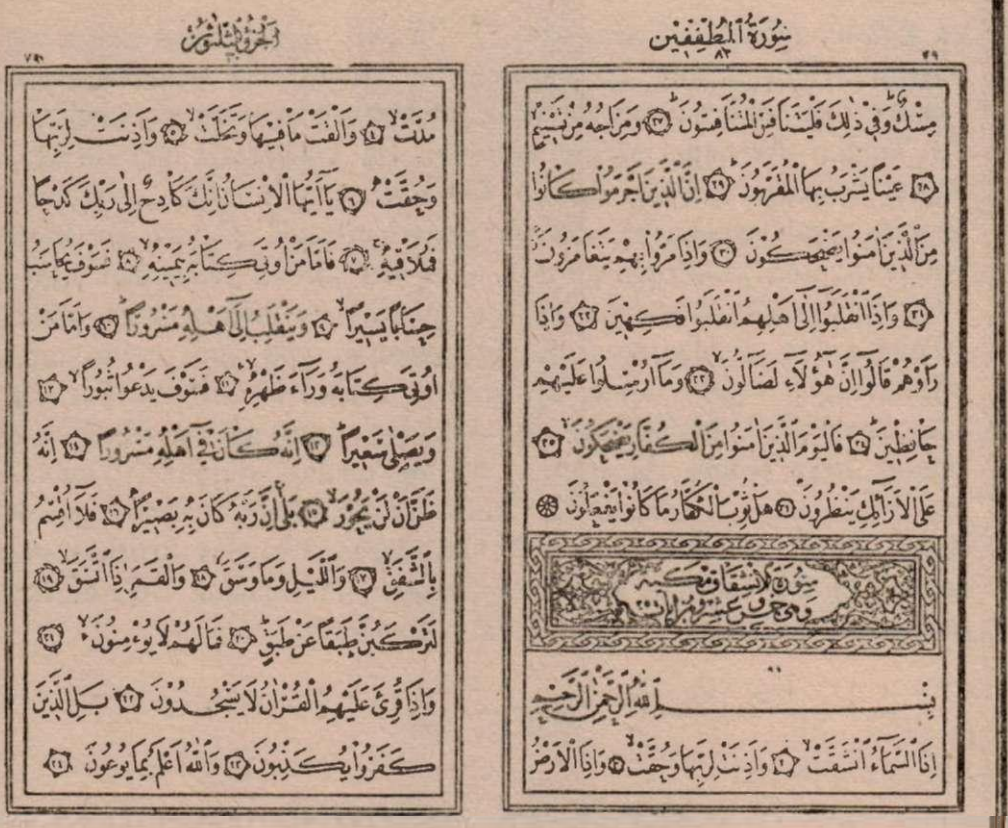
Sûrenin başında gökyüzünün yarılmasından bahsolunur. (İnşikak) da yarılmak manasındadır. Onun için sûreye «İnşikak» sûresi denilmiştir. Nasıl bulutların yarılıp yağmur yağması ölü toprakları diriltirse İlâhî vahy de böylece, ölü kalblere yeniden hayat verir.

---

(2) Nassı Kerimede illiyyin deniliyor ki manası insanları Allaha en çok yaklaştıran en yüksek makamlar, en yüksek derecelerdir. Bu yüksek makamlar da, güzel ve iyi fiil ve hareketlerin tâ kendisidir. İnsan bunlarla teali şahikalarında yüzer ve kendisini süflî arzulara bağlıyan bütün kayıtları kırar.

(3) Nassı Kerimede «Tesnim» buyuruluyor. Yukarıdan aşağı akan bu su, «Marifetullah» ı remzeder. Nitekim 28 inci âyette Allaha yakın olanların hep bu sudan içtikleri beyan olunuyor.

(4) Mü'minlerin bu gülüşü, istihza gülüşü değildir. İmanın yüzlerinde parlayan nurudur.

سُورَةُ ٱلْمُطَفِّفِينَ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا ٱلْأَرْضُ

مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا

وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا

فَمُلَٰقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ

حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنقَلِبُ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ

أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا۟ ثُبُورًا ﴿١١﴾

وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فِىٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُۥ

ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰٓ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ فَلَآ أُقْسِمُ

بِٱلشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ﴿١٨﴾

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾

وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ ٱلْقُرْءَانُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ

كَفَرُوا۟ يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Gök yarıldığı, 2 Tanrısının emrine boyun eğerek onu dinlediği, 3 yer uzanıp dümdüz olduğu, 4 içindekileri atıp boşaldığı, 5 Tanrısının emrine boyun eğerek onu dinlediği zaman (1). 6 Ey insan! sen Tanrına kavuşuncaya kadar didişe didişe uğraşıp durursun! 7-8-9 Sonra, kitabı sağ eline verilen kimsenin hesabı kolaycacık görülecek ve ailesinin yanına sevinç içinde dönecek. 10

(1) Sürenin ilk beş âyeti tabiatin mutat hâdiselerine dikkati çekmektedir. Bunların birincisi gökyüzünden yağmur yağması ve yeryüzünde nebatların neşvünema bulmasıdır. Bu da, İlâhi vahy sayesinde başarılacak inkılâba işaret ediyor. Semanın Tanrısını, beşinci âyette beyan olunduğu gibi arzın da Tanrısını dinlemesinden murat, onun emirlerine itaatleridir. Her iki âyette de bunların Tanrıya boyun eğmelerinden, ona itaate layık olmalarından da bahsolunmaktadır. Çünkü bunların İlâhî emirlere itaatkâr olmaları, onların, mahiyetinde mündemiçtir.

Kitabı kendisine arkasından verilen kimse ise, 11 son olmak için yalvaracak, 12 alevli ateşe atılacak. 13 Kendisi önce sevinç içinde idi, 14 kendisini asla geri dönmeyecek sanmıdı. 15 Halbuki Tanrısı onun her halini görüyordu. 16 Alaca karanlığı, 17 geceyi ve gecenin bütün sürüklediklerini, 18 ışığı kemal bulmuş ayı (2), şahit tutarım ki, 19 siz elbet bir halden bir hale geçeceksiniz (3). 20 (*Öyle*) ise onlara ne oluyor da iman etmiyor, 21 Kur'an okunduğu zaman secdeye kapanmıyorlar? 22 Hayır, kâfir olanlar (*hakkı*) yalan sayarlar. 23 Allah onların yüreklerinde sakladıklarını en iyi bilendir. 24 Öyle ise acıklı azabı haber ver. 25 Ancak iman edip doğru dürüst işler işleyenler için ardı arası kesilmez mükâfatlar vardır.

SÛRE: 85

BÜRÛC SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur, 22 âyettir.

Konusu :

Sûrenin ilk âyetinde yıldızlarla dolu semadan bahsolunduğu için ona yıldızlar manasında olan Bürûc namı verilmiştir. Bu yıldızlar, Arap milletinin refah içinde yüzdüğü devri remzeder. Bu sûre, daha evvelki sûrenin mevzuu üzerinde devam ederek Resuli Ekrem'e muhalefet gösterenlerin muhalefet derecelerini anlatır.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Yıldızlarla dolu semaya, 2 (*hulûlü*) mev'ut olan güne, 3 şehadet edene ve kendilerine karşı şehadet olunanlara (*dikkat*

(2) 16 - 18 nci âyetler tabiat âleminin daha başka hâdiselerini dikkat gözüne çarpıyor. Şafak, yahut alaca karanlık Arap nahvetinin üfule yüz tuttuğunu, daha sonra bahis mevzuu olan gece, Arapların başına musallat olacak mihnet ve felâket hengâmını remzediyor. Fakat ortalık daimî bir karanlık içinde kalacak değildi. Çünkü kamer (Resuli Ekrem) tulû etmiş ve kemâle varmağa başlamıştı. Onun ışığı ortalığı hidayet nuruna garkediyordu.

(3) Bu halleri 16 - 18 nci âyetler beyan etmiş bulunuyor. Daha sonraki sûrenin ilk âyetleri bu hususta daha sarihtir.

et!) (1). 4-5 Çıra ile tutuşmuş ateş hendekleri yapanlar kahrolsunlar! (2). 6 Hani onlar ateşin başında oturup, 7 mü'minlere yaptıklarını seyrederlerdi. 8 Onların mü'minlerden öç almalarının sebebi, ancak mü'minlerin, yegâne galip olan, övülmeğe değer, 9 göklerle yerin saltanatı kendisine ait olan, Allaha inanmalarından ileri gelmişti. Allah, herşeye hakkiyle şahittir. 10 Erkek, kadın mü'minleri eza ve tazyika uğrattıktan sonra tevbe

(1) Sûrenin ilk üç âyeti Hazreti Peygambere muhalefet edenlerin ilk halini ve daha sonraki hallerini mukayese ediyor. **Yıldızlarla dolu sema,** refah içinde yüzen bir millet ve memleketin remzidir. **Hulûlü beklenen gün** bu müreffeh ve satvetli milletin kendisine vukubulan ihtarlara, yapılan irşatlara kulak asmıyarak kuvvetinin kırıldığı, satvetinin perişan olduğu gündür. Daha sonraki âyetteki **şahadet eden** zat Hazreti Peygamberdir. **Kendilerine karşı şahadet olunanlar,** Peygamberin getirdiği hakikatı reddedenlerdir.

(2) Burada Yemen hükümdarlarından yahudi Zu Nuvaş'ın hıristiyanları zulüm ve tazyika uğratmasına, yahut Buhtunnassarın Abdanezo ile Meşah Şadrah'ı ateşe atmasına işaret olunmaktadır. (Daniyal kitabı 3, 19, 21).

etmiyenler için cehennem azabı da, yakılmak azabı da vardır. 11 İman edip doğru dürüst işler işleyenler için altından ırmaklar akan cennetler var. En büyük saadet de budur. 12 Tanrının, kavrayan kahrı çok şiddetlidir. 13 Var eden, sonra yeniden yaratan O. 14 Yarlığayan, seven O. 15 Şanlı arşın sahibi O. 16 İstediğini yapan Odur. 17-18 Fir'avunla Semud ordularının kıssası sana irişti ya? 19 Hayır! kâfir olanlar, hakkı yalan sayar, dururlar. 20 Allah da onları her taraflarından kuşatır. 21 Hayır, onların (*yalan saydıkları Kur'an, o*) anlı şanlı Kur'andır, ki 22 masun ve mahfuz bir levhadadır (3).

SÛRE: 86

TÂRIK SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 17 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre, Hazreti Peygamberin karanlıklar içinde yüzen Arapları irşat hususunda ne büyük güçlüklere uğradığını anlatır. Onun için burada Hazreti Peygambere «Tarık» yani «Gece gelen» zat denilmekte ve sûreye bu nam verilmektedir. Hazreti Peygamber ortalığın zifiri karanlıklara boğulduğu bir sırada gelmiş ve kendisine karşı kapalı duran gönüllerin kapısını çalmak mecburiyetinde kalmıştı. Bu sûre, Peygmbere teselli veriyor ve manevî bir bas-übadelmevtin başlamak üzere olduğunu müjdeliyor.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Semaya ve geceleyin gelene (*dikkat et!*) 2 Geceleyin gelenin kım olduğunu bilir misin? (1). 3 O, parıl parıl parlayan

(3) Kur'anın masun ve mahfuz bir levhada bulunmasından murat, onun her taarruzdan masun ve mahfuz kalacağını anlatmaktır. Bu suretle Mekke devrine ait ilk sûrelerden biri, bize Kur'anın her türlü tahrif ve tebdilden masun kalacağını müjdelemektedir. Razi bu âyeti tefsir ederken onun Kur'anın her türlü tahrif ve tebdilden masuniyetini ifade ettiğini söyler.

(1) **Tarık**, Arapçada «Tark» maddesinden gelir ki birşeyi vurmak manasındadır. Gece gelen insan kapıları kapalı bulacağı ve kapıları vurmağa mecbur ola-

bir yıldızdır. 4 Hiçbir can yoktur ki üzerinde bir gözetici bulunmasın (2). 5 O halde insan neden yaratıldığına bir baksın. 6-7 (*İnsan*), sırt ile kaburga kemikleri arasından çıkan, akar bir sudan yaratıldı. 8 Muhakkak ki (*onu yaratan*), onu tekrar (*hayata*) çevirmeğe kadirdir. 9 Ogün, gizli şeyler, apaşikâr olur (3). 10 (*İnsanın*) ne kudreti, ne de yardımcısı kalır. 11 12 Yağmur yağdıran buluta, (*nebatlar*) için yarılan yere (*dikkat et!*) 13 Muhakkak ki bu söz kat'î bir sözdür (4), 14 şaka değildir. 15 Onlar, olanca hiyleleriyle hiyle kurarlar. 16 Ben de hiylelerine mukabele ederim. 17 Artık kâfirlere bir mühlet ver, onları bir zaman için bırakıver.

SÛRE: 87

A'LÂ SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 19 âyettir.)

Konusu

Bundan evvelki sûrede Hazreti Peygamberin risaletini tebliğ hususunda uğrıyacağı müşküllere işaret olunmuştu. Bu sûrede bütün bunların bertaraf edileceği gösteriliyor ve sekizinci âyette Allahın Peygamberini kolaylıkla muvaffak kılacağı haber veriliyor. Sûre ismi olan «A'lâ» en yuce demektir. Sûrenin birinci âyetinde yücelerden yüce olan Allahın adı tenzih olunması emrolunduğundan sûreye «A'lâ» ismi verilmiştir. Sûrenin son âyetinde Hazreti Ibrahim ile Hazreti Musa'nın kitaplarından bahsolunması, Kur'anın bu kitapları, esas itibariyle tasdik ettiğini gösterdikten başka bu kitaplarda da Hazreti Peygamberin kudumuna dair tebşirat bulunduğunu da gösterir.

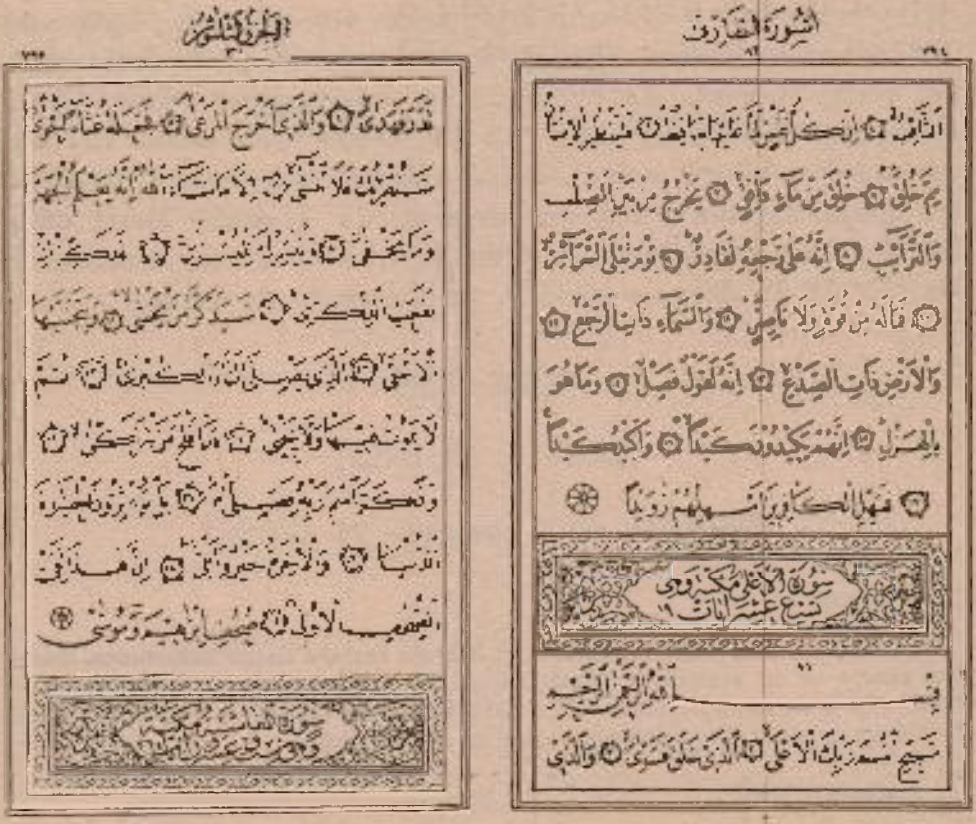
---

cağı için ona Tarık denilir. Burada gece gelenden murat, Hazreti Peygamberdir. Zaten Kur'anın da mubarek bir gecede vahyolunduğu Kur'anda beyan olunur (44: 3 ve 97: 1). Bundan başka **Tarık** sabah yıldızının da bir adıdır. Çünkü bu yıldız gecenin sonunda doğar. Onun için üçüncü âyette Tarıkın parıl parıl parlıyan bir yıldız olduğu söylenmektedir. Bu yıldız, cahiliyet karanlıklarını yırtacak olan Hazreti Peygamberin risaletini remzediyor.

(2) Burada iyi, kötü fiil ve hareketleri kaydeden a'mal defterine işaret olunuyor 82 nci sûrenin 10 - 12 nci âyetlerine bakınız.

(3) Gızlı şeyler, insanlar tarafından yapılan işlerin neticesidir. Bunlar uhrevi hayatta bağlar, bahçeler, nimetler, veya zincirler, lâleler, ateşler şeklinde tezahür eder.

(4) Kat'i söz Kur'anı Kerim'dir. Nasıl göklerden yağmur yağınca yeryüzünde otlar, nebatlar fışkırırsa, ilâhi vahyin gelmesiyle de ölü milletler dirilir ve hiçbir teşebbüs onun yürüyüşünü durduramaz.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Yücelerden yüce Tanrının adını tenzih et ki, 2 yaratan, sonra tamamlayan, 3 herşeyi bir ölçüye göre yapan, sonra ona (*hedefini*) gösteren (1), 4-5 otlak otlarını çıkarıp yeşillendikten sonra onu kara kuru ota çeviren Odur! 6 Biz seni okutacağız ve sen unutmayacaksın. 7 Allahın dilediği başka. O aşikârı da, gizliyi de bilir (2). 8 Biz senin yolunu, kolaylığa vardırmak için,

(1) Herşey muayyen bir ölçüye göre yaratılmıştır, o ölçünün hududunu geçemez. Bundan başka Allah her mahlûka, kendisine mukadder olan kemâle varmanın yolunu da göstermiştir.

(2) Burada pek büyük bir harikaya işaret edilmektedir. Hazreti Peygamber Kur'anı tilâvet ediyordu. Bu Kur'anın İlâhî vahy olduğuna en açık delil, Hazreti Peygamberin onu kat'iyyen unutmaması idi. Hazreti Peygamber de, bir insan

düzliyeceğiz (3). 9 O halde öğüt faide vereceği için, öğüt ver. 10 (*Allahtan*) korkan, öğütten hisse kapar. 11 En bedbaht olansa, ondan kaçınır. 12 (*Böylesi*) en büyük ateşe girer, 13 ve orada ne ölür, ne de yaşar (4). 14 Kendini pâk tutan, 15 Tanrısının adını anarak namaz kılan, elbette felâh bulur. 16 Belki siz dünya hayatını üstün tutuyorsunuz. 17 Halbuki âhiret daha hayırlı, daha süreklidir. 18 Muhakkak ki bu önceki sahifelerde de (5), 19 İbrahim ile Musânın sahifelerinde de vardı.

SÛRE: 88

GAŞİYE SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 26 âyettir.)

Konusu :

Gaşiye, ortalığı kaplıyan felâkettir. Sûrenin başında ondan bahsolunur. Onun için sûreye bu ad verilmiştir. Ortalığı kaplıyan felâketten murat, islâm düşmanlarının bu dünyada uğrıyacakları izmihlâl, âhirette çarpacakları azaptır. Bu sûre de Mekke devrinin ilk sıralarında nâzil olan sûrelerdendir.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Ortalığı sarıp kaplayan felâketin haberleri sana irişti mi? 2 O gün (*bazı*) yüzler yere eğilir, kararır, 3 yorgun, bitkin (*görünür*). 4 Bunlar alevli, kızgın ateşe atılır, 5 fıkır fıkır kaynayan bir kaynaktan içerler. 6 Onların bütün yiyecekleri dikenden başka birşey değildir. 7 (*Bu gıda*) onları ne (*doyurur*), se-

---

olduğu gibi, bazı şeyleri unutabilirdi. Halbuki kendisi bazen yirmi bölümlük uzun sûreleri def'aten telâkki ettiği halde Kur'anın bir tek kelimesini unutmuyordu. Hattâ bir sûreye ait bazı âyetler, senelerce sonra nâzil olduğu halde onları hemen yerli yerine koyuyor ve oylece okuyordu.

(3) Bu âyet, Resuli Ekrem'in muhakkak muvaffak olacağını ve müslümanların uğradıkları her zahmetin mutlaka zeval bulacağını müjdeliyor.

(4) Cehennemde hayat yoktur Çünkü hayat iyi ve doğru insanların hakkıdır. Ölüm de yoktur, çünkü ölüm, tam bir istirahati ifade eder

(5) Yani Resuli Ekrem'in kudumuna ait tebşirat da önceki kitaplarda mevcuttu.

mirtir ne de açlıktan kurtarır. 8 (*Diğer*) yüzler o gün bahtiyar olur, 9 sa'yinden, (*sayi'nin semeresinden*) hoşnuttur. 10 (*Onlar*) yüce bîr cennettedirler. 11 Orada boş lâf işitmezsin. 12 Orada fışkıran bir pınar vardır. 13 Orada yüksek tahtlar, 14 hazırlanmış kadehler, 15 sıralanmış yastıklar, 16 serilmiş halılar vardır. 17 Onlar bulutlar nasıl yaratıldı, 18 gök nasıl yükseltildi, 19 dağlar nasıl dikildi, 20 yer nasıl yayıldı, bakmıyorlar mı? 21 Öyle ise sen öğüt ver! sen ancak öğüt vericisin! 22 Sen onların üzerinde bekçi, gözetleyici değilsin! 23 Ancak herkim yüz çevirir ve inanmazsa 24 Allah da onu en büyük azap ile tazip eder. 25 Onların geri dönüşü Bizedir. 26 Onların hesaplarını görmek de Bize aittir.

SÛRE: 89

FECR SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 30 âyettir.)

Konusu :

Bu sûrede bahis mevzuu olan Fecr, Zilhecce ayının ilk sabahıdır. Hac farizası, Zilhecce ayında ifa edilir . Bu ticaret merkezi olan Mekke'ye kıymet veren ve onun halkını rahat ve refaha erdiren en mühim âmil, hac farizasının orada ifa olunması idi. Bu sûrede Mekke, daha önce helâke uğrıyan Ad ve Semudun şehirleri gibi bir akıbete uğramaktan tahzir edilmektedir.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

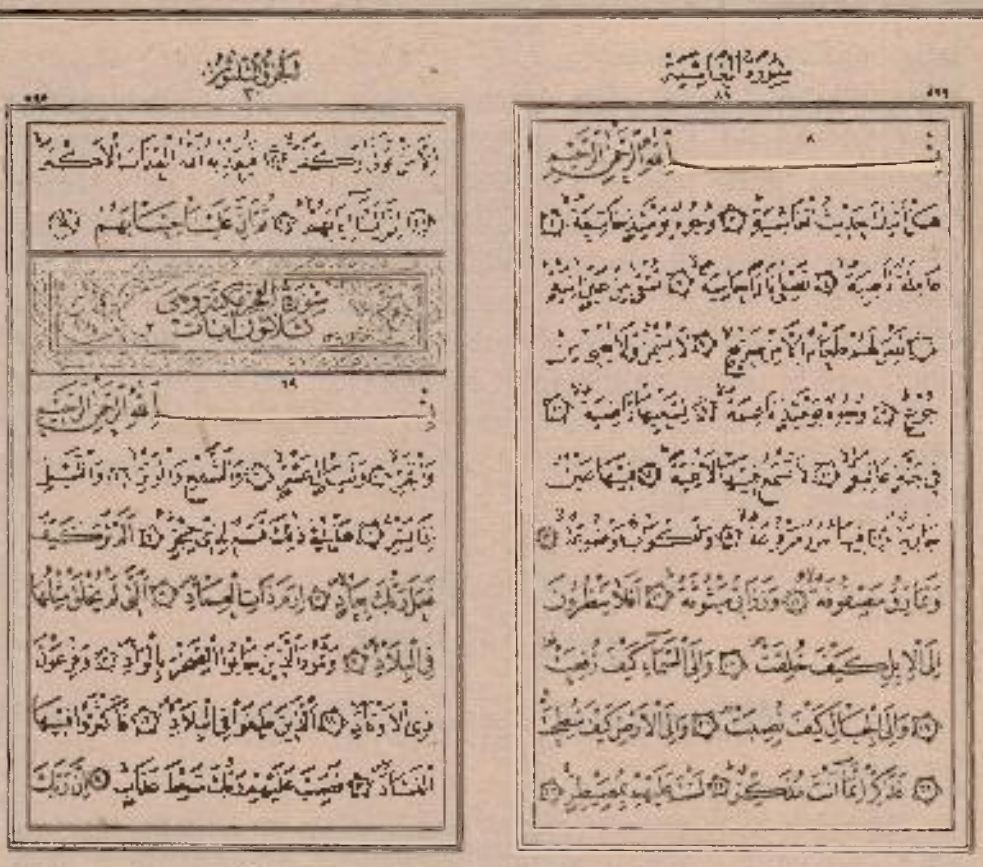
1 Fecre (1), 2 on geceye (2), 3 çifte ve teke (3), 4 gelip geçen geceye (*bak, bak, dikkat et!*) 5 (*Şüphe yok ki*) bunda

(1) Burada bahis mevzuu olan fecr, Zilhicce ayının ilk fecridir.

(2) On gece Zilhicce ayının ilk on gecesidir. Zilhiccenin onuncu günü, Kurban bayramı günüdür.

(3) Çift, Kurban bayramını takibeden iki gündür. Bu iki günde hacca ait bazı menasik ifa edilir. Tek, Zilhiccenin on üçüncü günüdür. Bugün hacdan dönüş günüdür.

Hac farizası, Mekke'yi Arabistanın ruhanî merkezi yapmıştı. Mekke'nin bütün saadet ve refahı, hacca bağlı idi. Mekke'ye ve Mekkelilere bunlar hatırlatılıyor.

akıl ve idrak sahibi olanlar için bir and vardır. 6, 7, 8 Tanrının Âd kavmine, yüksek sütunlarla dolu ve şehirler arasında bir eşi yaratılmamış İrem şehrinin halkına ne yaptığını görmedin mi? (4). 9 (*Ya*) vadideki kayaları oyan Semut kavmine, 10 çadırları ortalığı dolduran Fir'avuna yaptıkları? 11 Bunlar şehirlerde taşmışlar, azmışlar, 12 ve yapmadık fesat bırakmamışlardı. 13 Tanrın da onların üzerine azap kamçısını musallat etti. 14 Çünkü Tanrın daima görüp gözetmektedir. 15 İnsan öyledir ki Tanrısı onu dener, ağırlar, nimetine nail ederse o da Tanrım beni ağırladı, der. 16 Fakat Tanrısı onu dener de rızkını darlaştırırsa: Tanrım beni kahretti, (5) der. 17 Yok, yok, siz öksüzü ağırlamıyor, 18 yoksulu beslemek için birbirinize önayak olmuyor (6), 19 miras-

(4) Bir kavle göre İrem, Âd'ın büyük babasıdır. Bir kavle göre onun yaşadığı şehrin adıdır.

(5) Servetin bolluğunda bir şeref, ve rızk darlığında bir şerefsizlik yoktur.

(6) 17 inci ve 18 inci âyetlerle 19 uncu âyet Hazreti Peygamberin öksüz, fa-

ları, halâl, haram demeyip yiyor (7), 20 serveti de, düşkünce seviyorsunuz. 21 Yok, yok, yeryüzü parça parça olup dağıldığı, 22 melekler saf saf olup Tanrın geldiği ve o gün cehennem getirildiği zaman, 23 işte o gün insan (*herşeyi*) hatırlayacak, fakat o hatırlama neye yarar? 24 (*O gün insan:*) Keşke önceden bu hayat için iyi işler işleyeydim! diyecek. 25 Fakat o gün hiçbir kimse Onun azabı (*gibisi*) ile azap edemez, 26 Hiçbir kimse Onun bağladığı gibi bir bağ vuramaz. 27 Ey huzur içinde yüzen ruh! 28 Sen hoşnut, O da senden hoşnut olduğu halde Tanrına dön! 29 (*Has*) kullarım sırasına gir, 30 ve cennetime gir! (8).

SÛRE: 90

BELED SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 20 âyettir.)

Konusu :

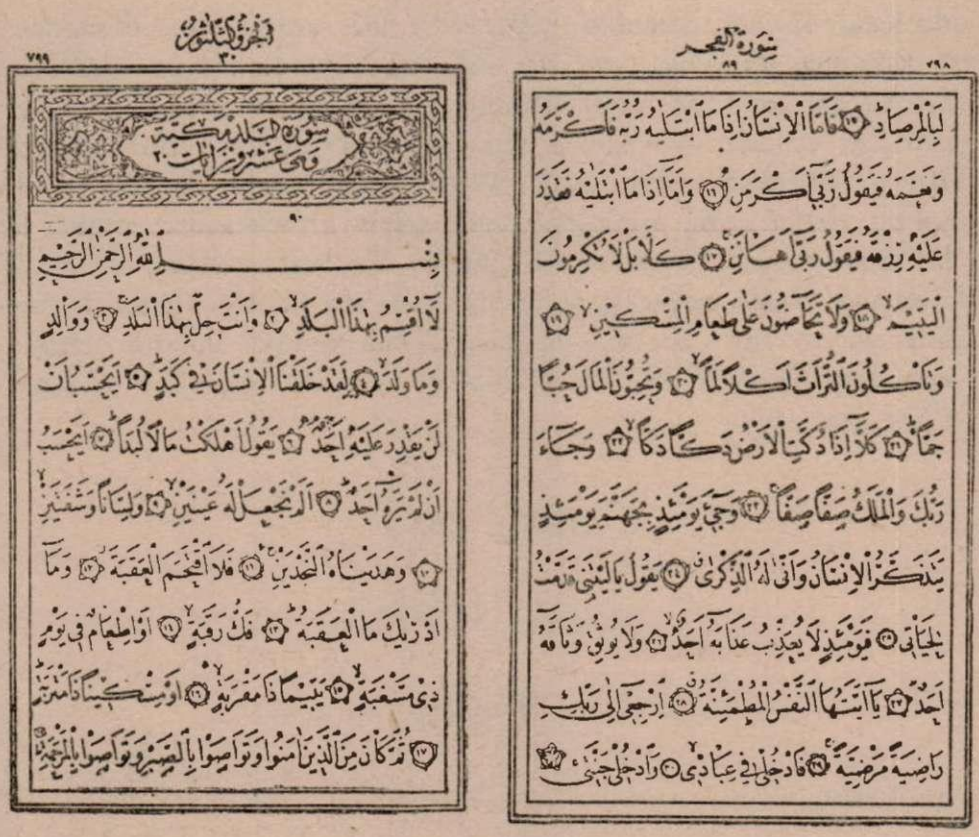
Sûrenin birinci âyetinde bahis mevzuu olan Beled, yani şehir, Mekke şehridir. Daha evvelki sûrede bu şehre karşı ihtarlar vuku bulmuş, onun da doğru yola gelmediği takdirde birçok eski şehirlerin akıbetine uğrıyacağı anlatılmıştı. Fakat bu şehir Peygamberin şehri idi. Sûrenin ikinci âyeti de müslümanların ilerde bu şehirde hiçbir kahre uğramadıktan başka oraya fatih olarak gireceklerini ifade eden müjdeyi tazammum ediyor. Bu sûre bir insanın, mücadele etmeden, bir maksada varamıyacağını, onun için müslümanların da karşılaşacakları zorluklarla mücadele etmeleri lâzımgeldiğini anlatır.

---

kir ve zayıf kimselere karşı nekadar hassas olduğunu apaçık gösterdikten başka onun kuvvetli ve zengin muhasımlarının, bu hakları ihmal yüzünden ilâhi azap ile tehdit ettiğini de apaçık anlatmaktadır.

(7) Araplar, kadınlarla çocukları, düşmanlarla harbedemedikleri için mirastan mahrum tutuyordu.

(8) Son âyetler ruhanî tealinin en yüksek şahikalarını gösteriyor. Bu şahika insanın Tanrısından hoşnut olarak yaşadığı merhaledir. Yeryüzündeki semavî hayat budur. Allah, samimiyet, nezahet, doğruluk ve iyilik gibi sıfatlarla muttasıf insanlara bu dünyada da bir cennet ihsan eder ve bunlar uhrevî cennetten evvel bu cennete girerler.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1-2 Bu şehri-ki onun içinde her mükellefiyetten azade edileceksin-şahit tutarım (1). 3 Ata'yı (*babayı*) ve onun getirdiği (*oğlu*) şahit tutarım (2). 4 Muhakkak ki Biz insanı zorlukları karşılamak üzere yarattık (3). 5 İnsan bir kimsenin kendine gücü yetmez mi sanıyor? 6 O "Ben nice nice servetler telef ettim.„

(1) Şehir Mekke'dir. Mekke ve civarında kan dökülmez. Burada bir gün Peygamberin bir ordu ile bu şehre girmesine müsaade edileceği haber veriliyor.

(2) Ata, Hazreti İbrahim'dir. Oğul ya İsmail'dir, yahut Hazreti Muhammed'dir. İbrahim ile İsmail, Hazreti Peygamberin zuhuru için dua etmişlerdi.

(3) İnsanın bu dünyadaki hayatı, müşküllerle savaşmak ile geçer. Hiç bir büyük maksat veya gayeye müşkülleri bertaraf etmeden varılamaz.

diyecek (4) 7 O, kendisini hiçbir kimse görmemiş mi sanıyor? 8 Biz ona iki göz, 9 bir dil, iki dudak vermedik mi? 10 Ona, iki apaçık yolu göstermedik mi? 11 Fakat o sarp yokuşu geçemedi. 12 Sarp yokuş nedir, bilir misin? (5). 13 Bir kul azat etmek, 14 yahut açlık gününde, 15 hısımlardan bir öksüzü, 16 yahut yerde sürünen bir yoksulu doyurmak, 17 sonra iman edip birbirine sabır ve merhamet tavsiye edenlerden olmaktır (6). 18 İşte sağ tarafa geçecek olanlar bunlardır. 19 Âyetlerimizi tanımıyanlarsa, sol tarafa geçecek olanlardır. 20 Onların etrafını ateş saracak.

SÛRE: 91

ŞEMS SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 16 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin ilk âyetinde (Şems) güneşten bahsolunur. Bu güneş, hidayet güneşi olan Hazreti Peygamberi remzeder. Güneşin doğması ile, insana hidayet ve kemâl yolu aydınlanır. Fakat bu yolda muvaffak olanlar, ancak içlerini temizliyenlerdir. Kendilerini kötülüğe esir edenlerse husrana uğrarlar.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm.

1 Güneşe ve aydınlığına, 2 ondan ışık aldığı zaman kamere, 3 her tarafı aydınlandıran gündüze, 4 güneşin üzerine örtü çeken

(4) Burada, anlaşılan, muhasımların haline işaret ediliyor. Bunlar Resuli Ekrem'e muhalefet için nice nice servetler telef ettikten sonra Peygamberin muzaffer olduğunu görecekler ve o zaman bu servetleri telef ettiklerini anlıyacaklardı.

(5) İki apaçık yol iyilik ve fenalık yoludur.

(6) Mazlumlara, fakirlere, öksüzlere iyilik etmek, bir sarp yolu geçmeğe benzetiliyor. Çünkü bu iyiliği yapmak kolay değildir. Kur'anın daima bunlara işaret ederek bu iyiliğin yapılmasını tavsiye ve emretmesi İslâmiyetin mütevazı sınıflara karşı vaziyetini anlattığı gibi Hazreti Peygamberin seciyesindeki yüksekliği de göstermektedir.

geceye, 5 gökyüzüne ve yapılışına, 6 yeryüzüne ve yayılışına (1) 7 ruha ve ruhun kemaline (*dikkat et*). 8 Ona hak yoldan uzak kalmayı, kötülükten sakınmayı ilham ile öğretti (2). 9 Kim öz canını tertemiz tutarsa felâh bulur. 10 Kim öz canını kirletirse husrana uğrar. 11 Semud, azgınlığı yüzünden (*hakkı*) yalan saydı. 12 Hani onların en bedbahtı (*fesat çıkarmak için*) atılmış, 13 Allahın Peygamberi de onlara: "Allahın dişi devesini bırakın! Su içmesine dokunmayın! demişti. 14 Onlarsa onu yalancı saydılar ve deveyi boğazladılar. 15 Tanrıları günahları yüzünden onları kahretti ve yerle yeksan etti. 16 Allah, onun encamından korkmaz.

SÛRE: 92

LEYL SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 21 âyettir).

Konusu :

Leyl «gece» demektir. Bu sûre de dalâlet ve cehalet gecesinin aydınlığa yer vereceğini anlatır. İnsanlar türlü türlü maksatlar, hedefler için çalışırlar. İyilik için çalışanlar kolaylığa nail olurlar. Kötülük için çalışanlar husrandan husrana uğrarlar.

Meal-i Kerimi :

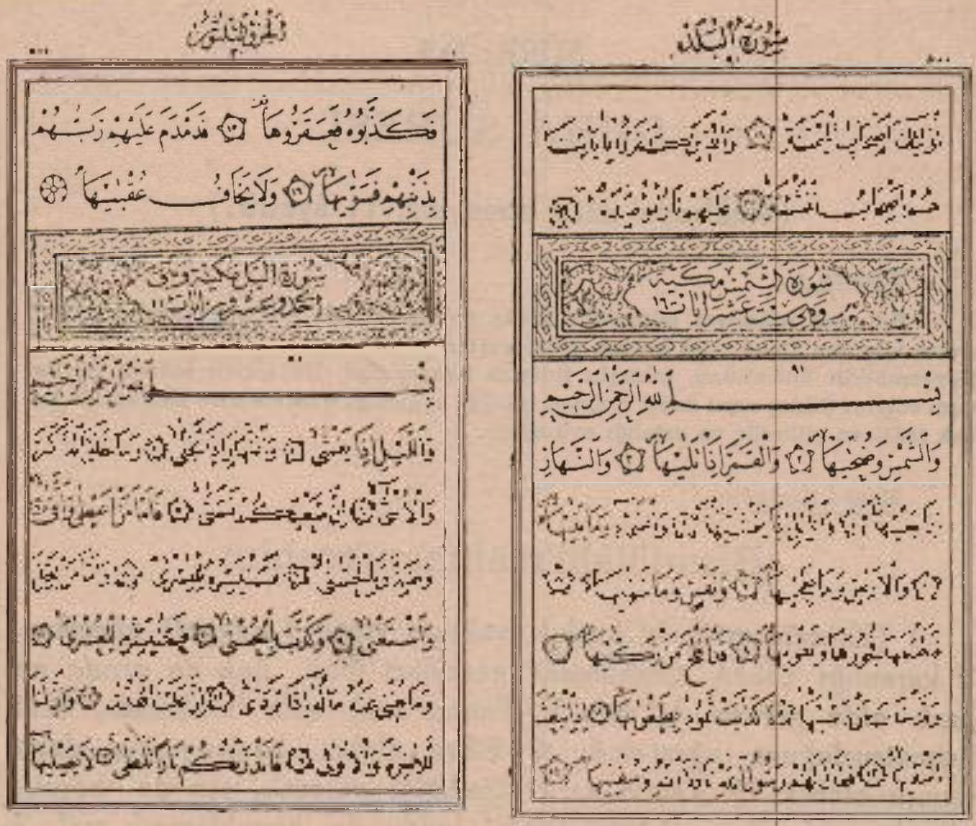
Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Gecenin perde çektiği, 2 gündüz, bütün parlaklığiyle ışıl-

(1) Sûrenin ilk altı âyeti, birbirine muhalif olarak tabiat âleminde görülen farikalara işaret ediyor. Yedinci âyet bu biribirine muhalif olan farikaların «kâmil insan» da görüleceğini gösteriyor ve bilhassa hidayet güneşi Hazreti Peygambere işaret ediyor.

Güneş ışık verir, kamer ondan ışık alarak parlar. Kâmil insan da daha yüksek bir kaynaktan nur alır ve başkalarına verir. Gün herşeyi aydınlatır ve insana mücadele için fırsat verir. Gece ortalığa perde çeker ve dinlenme imkânını hazırlar. Kâmil insan da böyledir. Kendisi çalışır, fakat kafası ve kalbi derin bir huzur içinde yüzer. Sema yükseltilmiş, arz her yürüyen yürüsün diye düzletilmiştir. Kâmil insanlarda da bu iki hal görünür. Onun emelleri, zevkleri semalar kadar yüksektir. Fakat halinde, hareketinde tevazu nümayandır

(2) Yani hayır ile şer yolu insana ilâhî ilhamla belletilmiştir.

dadığı zaman, *(dikkat et!)* 3 Erkek ile dişinin yaratılışına bak! 4 Sizin sâyiniz, türlü türlü (*maksatlar, gayeler*) gözetir. 5 (*Onun için*) herkim (*malını*) verir, (*fenalıktan*) sakınır 6-7 ve en iyiye inanırsa ona en kolay akıbeti kolaylaştırırız. 8 Cimri olan, kendisini (*Allahtan*) müstağni sayan 9, 10 ve en iyiyi yalan sayana da, güçlüğe giden yolu kolaylaştırırız. 11 O helâk olduğu zaman serveti ona bir fayda vermez. 12 Yolu göstermek Bize düşer. 13 Sonraki hayat da, önceki de Bizimdir. 14 Onun için sizi alev saçan ateşle korkuttum. 15, 16 Ona ancak hakkı yalan sayan ve arkasını çeviren en bedbaht kimse girer. 17, 18 (*Kötülükten*) en çok sakınan, (*başkalarına yardım için*) malını vererek özünü temiz tutan kimse ondan uzak kalır. 19 (*Böylesi*) iyiliğine mukabil hiçbir kimseden mükâfat beklemez. 20, 21 Ancak yüceler-den yüce Tanrısının yolunda iyilik eder ki Tanrısı da ondan hoşnut olacaktır.

SÛRE: 93

DUHA SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 11 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre islâmiyet güneşinin yavaş yavaş ortalığı aydınlattığını anlatıyor. Onun için ona Duha yani kuşluk namı verilmiştir. Daha evvelki iki sûre Hazreti Peygamberin kudumunu, güneşin tulûuna benzetmişti. Bu teşbih burada da devam ediyor. Güneş nasıl doğar doğmaz ortalığı aydınlığa garketmezse hakikat de ancak tedricen yükselir ve ortalığı aydınlatır.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 (*Yüksele yüksele*) kuşluk vaktine varan (*hidayet*) güneşine, 2 karanlığı çöken (*cahiliyet*) gecesine (*bak, bak da arada ne fark oldu gör ve bil ki*) 3 Tanrın seni asla bırakmadı, seni hoşnutsuzluğuna uğratmadı. 4 Elbet akıbet, başlangıçtan daha hayırlı olacak. 5 Tanrın sana dilediğini verecek, sen de hoşnut olacaksın. 6 (*Tanrın*) seni öksüz buldu da konuklamadı mı? 7 Seni yolunu görmüyor buldu da doğru yolu göstermedi mi? 8 Seni fakir buldu da ihtiyaçtan kurtarmadı mı? 9 Öyle ise sakın öksüzü hor tutma! 10 Birşey dileyeni azarlama! 11 Tanrının nimetini anlat, bildir.

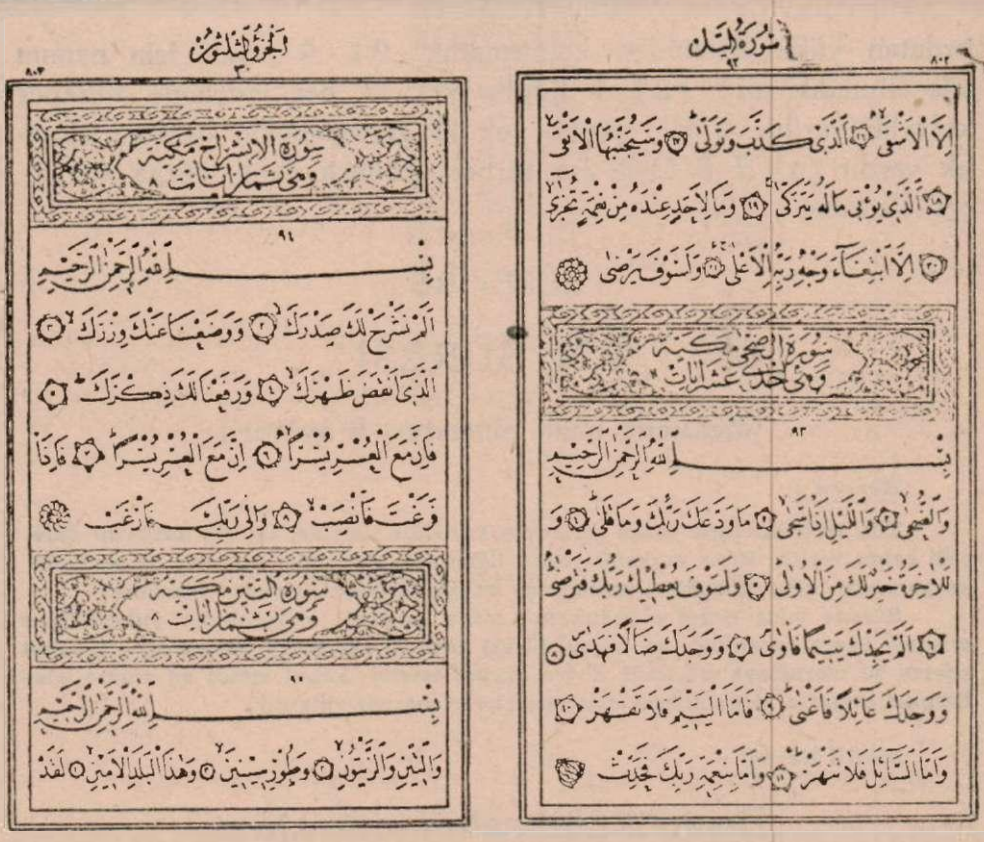
SÛRE: 94

İNŞİRAH SURESİ

Mekkede nâzil olmuştur, 8 âyettir.

Konusu :

Bu sûre de bundan evvelki sûre gibi Hazreti Peygambere teselli veriyor. Onun uğradığı müşküller bir nihayete erecek, güçlüklerden sonra kolaylık başlıyacaktı. Onun bu yüzden inşirah duyması, yani göğsünün açılması gayet tabii idi. Onun için sûrenin ismi «İnşirah» dır.

Bu İnşirah, onun belini çatırdatan yükü, yani insanlığı bataklıktan kurtarmak endişesini hafifletmiş, İlâhî vahyin ihsanı ile bu yük ve bu endişe bertaraf olmuştur.

Bu sûre de, bundan evvelki sûre ile bağlıdır. Çünkü ikisi de Hzreti Peygamberin muztarip insanlık karşısında duyduğu endişeyi ifade ediyor. İkisi de Hazreti Peygamberin bu endişeden İlâhî vahy ile kurtulduğunu, İlâhî Vahyin ona rehber olduğunu ve onu kurtardığını anlatıyor.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Biz senin göğsünü genişletmedik mi? (1) 2-3 Belini ça-

(1) Bir hadise göre Hazreti Cibril, Hazreti Peygamber henüz çocuk olduğu ve sütninesi Halime'nin nezdinde bulunduğu sırada göğsünü açmış ve kalbini yıkamıştır. Fakat bu hadisin sıhhat ve mevsukiyeti tenkit edilmiştir Ayni hâdisenin risaleti telâkki sırasında vukubulduğu anlatılıyor. Sadrın şerhinden maksat, müfessirlerden birinin dediği gibi onun hikmetle aydınlanması ve İlâhi Vahyi telâkki edilecek derecede genişlemesidir.

tırdatan yükü üzerinden kaldırmadık (2), 4 senin için namını yükseltmedik mi? (3). 5 Şüphe yok ki her güçlükle beraber kolaylık vardır. 6 Hiç şüphe yok ki her güçlükle berabe kolaylık vardır (4). 7-8 Öyle ise serbest kalınca çalış, uğraş ve yalnız Tanrına yaklaş!

SÛRE: 95

TİN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 8 âyettir.)

Konusu :

Tin, incirdir. İncir Musa şeriatinin remzidir. İncilde, incirin kuruyup gideceği haber verilir. Buna mukabil zeytin ilâmiyetin remzidir. Bu ağaç ne şarklıdır ne garplıdır, cihanşümuldur, onun yağı bütün dünyayı ilelebet aydınlatır.

Sûrede buna işaret olunduktan sonra insanın yükseklikler yüksekliğine erişmek üzere yaratıldığı ve doğru dürüst esasları takibedip onlara göre hareket ederse bu mertebeye erişeceği, doğru dürüst esasları kabul etmez ve onlara göre hareket etmezse alçaklıkların alçağına yuvarlanacağı anlatılır.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 İncire, Zeytine, 2. Sina dağına 3 ve bu emniyet içinde yüzen Şehre (*bak*) (1). 4 Muhakkak ki Biz insanı en mükemmel

(2) İnsanlar güzel yaratılışla yaratılmıştır. Yani yükselmek için lâzım olan bütün kabiliyetleri haizdir. Onu esfelisafiline düşüren âmil, onun bu kabliyetleri kavramamasıdır. Putperestlik, insanın kendi kabiliyetlerini inkâr etmesidir.

(3) Bu âyet Peygamberin ihraz edeceği yüksek şerefi ifade ediyor. Bu âyet Peygamberin yalnız ve kimsesiz olduğu bir sırada nâzil olduğuna göre onun nasıl tahakkuk ettiği apaşikârdır.

(4) Güçlüğü takibedecek kolaylık, Hazreti Peygamberin zaferidir. Güçlük, Hazreti Peygamberle arkadaşlarının uğradıkları müşküllerdir. Bu âyetin iki defa tekerrür etmesi müslümanlığın iki defa müşküllere, güçlüklere uğrıyacağını ve her ikisinde de galip ve muzaffer olacağını gösteriyor .

(1) İncir ve zeytin, Turisinada Musa'ya nâzil olan vahy ile, emniyet içinde yüzen şehirde (yani Mekke'de) Hazreti Peygambere nâzil olan vahyi remzeder. Daha sonraki âyetler bunu tavzih ediyor. İncirin Museviliği temsil ettiği Kitabı Mukaddesin bütün müfessirleri tarafından kabul olunan bir hakikattir.

Mettâ İnilinde deniliyor ki :

«İsa yol kenarında bir incir ağacı görüp yanına vardığında onda yapraktan maada birşey bulmamakla ona bundan sonra ebediyyen sende meyve olmasın! de-

yaradılışta yarattık. 5 (*İnsan kabiliyetlerini anlamıyarak putlara tapacak derecede kendini hor gördüğü için*) onu aşağıların aşağısı yaptık. 6 Ancak iman eden ve doğru dürüst işler işliyen kimselerin ardı arası kesilmiyen mükâfatları vardır (2). 7 O halde hesap ve ceza hakkında, bundan sonra, kim seni yalancı sayabilir? 8 Allah, hâkimlerin en üstünü değil mi?

SÛRE: 96

ALÂK SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 19 âyettir.)

Konusu:

Bu sûrenin ilk beş âyeti, ittifak ile, Hazreti Peygamberin ilk telâkkı ettiği âyetlerdir. Bununla beraber, onun Kur'an sûreleri sırasında bu mevkii almasının, sebebi ondan evvelki sûrelerin, Hazreti Peygamberin kemâline ve namzet olduğu tealilere, ona tâbi olanların kazanacakları şan ve şerefe ehemmiyet vermeleridir. Bütün bu tealileri, yalnız beşerî sây ile ihzara imkân yoktur. Onun için bu sûrenin başında Allahın yardımından istimdat olunması lâzım geldiği gösterilir.

Sûrenin adı olan «Alâk» kan pıhtısı manasındadır. Sûrenin ikinci âyetinde insanın kan pıhtısından yaratıldığı beyan olunur. Bu suretle insandaki bütün şekil güzelliğinin bir kan pıhtısından tekâmül ettiği anlatılarak Hazreti Peygamberin de en mütevazı vaziyetten en yüksek ve şerefli şahikalara irişeceği gösterilir.

Meal-i Kerimi:

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1 Yaratan Tanrının adı ile oku! 2 O, insanı, kan pıhtısından yarattı. 3 O, keremine nihayet olmayan Rabbın adına oku! 4 Kalemle (*yazmayı öğreten*) (1), 5 insana bilmediğini belleten,

---

di ve incir ağacı der'akap kurudu.»

İncir «Musa Şeraitini» temsil eder sayılmazsa bu sözleri anlamağa imkân kalmaz.

Zeytinin islâmiyeti temsil ettiğine gelince, bunun için 24 : 55 e bakınız.

(2) Bu yük, insanlığı cehalet ve hurafattan kurtarmak endişesidir. (26 : 3) âyetine bakınız.

(1) Hazreti Peygambere nâzil olan ilk âyetlerde kalemden bahsolunması büyük bir ehemmiyeti haizdir. Çünkü Allahın birliği akidesini neşredecek en kuvvetli vasıtalardan biri kalemdi. Fakat kalemin kıymeti bundan ibaret değildir. Bu âyet, kalemin insanlığı yükseltmek ve kurtarmak hususunda da en kuvvetli

keremi irişilmez mertebede olan Tanrının adiyle oku! 6, 7 İnsan muhakkak ki, kendini ihtiyaçtan vareste görünce, azar. 8 Muhakkak dönüş, senin Tanrınadır. 9 - 10 Namaz kılarken bir kulu namazdan men'edeni gördün mü? 11 Dikkat ettin mi, (*böylesi*) doğru yol üzere mi idi, 12 yahut doğruluğ mu emrediyordu? 13 (*Yine dikkat ettin mi?*) Böylesi (*hakkı*) yalan mı sayıyor ve arkasını mı çeviriyor? 14 Yoksa o Allahın görür olduğunu bilmiyor mu? 15 Yok, yok, böylesi tuttuğu yoldan vazgeçmezse, onun nasiyesine, 16 yalancı, günahkâr nasiyesine darbemizi indiririz. 17 Artık o yardımcılarını çağırsın, 18 Biz de ordunun kahramanlarını

âmil olacağını gösteriyor.

Bu suretle «Oku ve yaz» emri islâmiyetin insanlığa ilk hitabı olmuştur. Bundan dolayısiyle müslamanların teali devrinde ilmü irfan en kuvvetli himayeyi görmüştür. Bu himaye, başka bir dinin tarihinde tesadüf edilemiyecek derecede eşsizdir

çağırırız (2). 19 Hayır, hayır, onu dinleme. Secde et (*ve Allaha*) yaklaş!

SÛRE: 97

KADİR SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 5 âyettir.)

Konusu :

Bundan evvelki sûre, Hazreti Peygambere nâzil olan ilk âyetleri ihtiva ediyordu. Bu sûre, Kur'anın ne zaman vahyedilmeğe başladığını anlatır. Kur'anın ilk nâzil olduğu gece (Ramazan ayının son on gecesinden biri olan) Kadir gecesi idi. Bütün dünyayı aydınlatması mukarrer olan nur, ilk defa bu gece doğdu. Bu nurun ihtişamı, Risaleti Muhammediyenin yüksekliğine bürhandır.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. Biz onu indirdik Kadir Gecesi.
2. Bildin mi sen nedir Kadir Gecesi?
3. Bin aydan hayırlıdır Kadir Gecesi.
4. Meleklerle ruh, o gece Rablarının izniyle her emir için, iner de iner.
5. Bir selâmdır o, tâ tan ağarana kadar! (1).

(2) Bu sûrede daha sonra müslümanlarla muhalifler arasında vukubulacak mücadelelere işaret vardır.

(1) Bu sûre, Kadir sûresidir ve Hazreti Peygamber Efendimizin Mekke'de yaşadığı, Peygamberlik vazifesini başarmağa davet olunduğu ilk sıralarda vahyolunmuştur. Bahiş mevzuu ettiği mesele (Kadir) gecesidir. İmam Zuhrî der ki: **«Kadir Gecesi, azamet ve şeref gecesi demektir. Bir adamın başkası nezdinde kadri olması, onun nezdinde mevki ve şeref sahibi olmasıdır.»**

Ebu Bekir El-Verrak'a göre, bahis mezvuu olan geceye Kadir Gecesi denilmesinin sebebi de **«Bu gece içinde kadri yüce bir kitabın kadri yüce bir melek diliyle kadri yüce bir ümmete gönderilmiş olmasıdır.»**

Sûrenin birinci âyeti **«Biz onu indirdik, Kadir Gecesi»** demekle Kur'anın bu gece gönderilmiş olduğunu bildirmektedir. Müfessirler bu hususta birleşiktirler. Kadir gecesi, Tanrı Buyruğunun, yer yüzüne doğduğu gecedir. Bu, hidayet güneşi idi ve insanlık onun sayesinde doğru yolu bulup sonu gelmiyen bir uyanıklık devri yaşıyacaktı. Bu gece anılmağa değer bir şerefli geceydi. Çünkü yaşattığı hâ-

(Notun devamı)

dise, beşer tarihinde yeni bir doğuştu. Çünkü bu gece, Kur'an, yer yüzüne gönderilmişti.

İkinci âyet Kadir Gecesinin faziletini ve yüksekliğini büsbütün belirtmek için **«bildin mi, sen, nedir Kadir Gecesi?»** diyor ve daha sonraki âyetler onun faziletini sayıp döküyor.

«Kadir Gecesi bin aydan hayırlıdır.» yani onun feyiz ve bereketi bin aylık ibadetle elde edilecek sevap ve mükâfat ile yüklüdür. Bu değerli geceyi yaşamak ve yaşatmak, bin ay yaşamak kadar ömrü bereketlendirir. Daha doğrusu, bu gecenin kadri, günle, ayla ölçülemiyecek derecede büyük olduğu için onun **«bin aydan»** hayırlı olduğu beyan edilmiştir.

Acaba kadri bu derece büyük olan bu gece, Ramazan ayının hangi gecesidir? Bu nokta tamamiyle gizli kalmıştır ve onun gizli kalmasında çok büyük hikmetler vardır.

Razî, bunu şöyle anlatır: «Cenabı Hak, taatlerin hangisinden en çok hoşnut olduğunu gizli tutmuştur. Tâ ki, hepsine rağbet gösterilsin. İsyanlara karşı gazabını gizli tutmuştur. Tâ ki, isyanların hepsinden sakınılsın. Hak tealâ, insanlar arasında dost edindiklerini gizli tutmuştur. Tâ ki, hepsi hürmet görsün. Kabul ettiği duaları gizli tutmuştur, tâ ki, kendisine daima dua edilsin. İsmi Âzamını gizli tutmuştur, tâ ki, her ismiyle tâziz edilsin. Tevbenin kabulünü gizli tutmuştur. Tâ ki, daima tevbe edilsin. Ölüm ânını gizli tutmuştur, tâ ki, ölüm daima anılsın. Kadir gecesini de gizli tutmuştur, tâ ki, bütün Ramazan geceleri ibadetle geçirilsin.»

Demek ki, Kadir gecesini Ramazanın her gün ve gecesinde yaşatmak ve her gece Kadir Gecesi imiş gibi o geceyi itaatle geçirmek icap eder.

Gerçi Kadir Gecesi şu veya bu gecedir, diye söyliyenler vardır ve cumhur, Ramazan ayının yirmi yedinci gecesini, Kadir Gecesidir, diye kutlular. Fakat doğrusu, Ramazanın her gecesini Kadir gecesi imiş gibi karşılamak ve Allaha öylece itaat etmek, öylece sevap işlemek ve mükâfat kazanmaktır.

Onun için Resuli Kibriya Efendimiz de kendisinden Kadir gecesini soranlara: «onu ayın son on günlerinin tek rakamlı gecelerinde araştırınız» demekle mukabele etmiş ve geceyi tayin etmemiştir.

Bu gecenin tayin olunmamasında islâmiyetin esas gaye ve hedeflerine uygun bir hikmet vardır. O da: Müslümanların ifrata saparak Kadir gecesine tapmalarına engel olmaktır. Kadir gecesi, tasrih edilmiş olsaydı, böyle bir müşrikliğin üremesinden hakkiyle endişe edilir ve bu geceye gösterilen mufrit hürmet, bilhassa gerileme ve alçalma devirlerinde bir yığın hurafelerin türemesine sebep olurdu. Halbuki islâmın hedefi geceye hürmet değil, yalnız insanları terbiye, ruhları tasfiye ve vicdanları yükseltmedir. Onun için aranan şey, Allaha yakınlıktır ve ömre ömür katan feyiz ve berekettir. Bilhassa Ramazan ayında namazla oruç ibadetlerinin elele verdikleri mevsimde bu feyiz ve berekete kavuşarak bütün bir ömrü şenlendirmek ve bahtiyar etmektir.

Onun için Kadir Gecesini, Ramazanın her gecesi telâkki etmek ve her geceyi öylece ihya etmek islâmın ruhuna ve gayesine en uygun telâkkidir.

O gece meleklerle ruh yeryüzüne iner ve yeryüzü gökyüzüne benzer. Belki gökyüzü yeryüzüne gıpta eder. Çünkü yeryüzü halkı ibadet ve tâat sayesinde melekleşmiş ve bir rahmet âlemi kesilmiştir. Melekler, insanları özliyerek onlarla hemhal olmak için Tanrıdan izin alıp gelmişler ve insanlara müjdeler ve mükâfatlar getirmişlerdir.

O gece baştan sonuna kadar, selâmdır. O gece, başından tanyeri ağarıncaya kadar, hayırdır, berekettir ve selâmettir.

Ne mutlu bu geceye kavuşup bunları kazananlara!...

SÛRE: 98

BEYYİNE SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 8 âyettir.)

Konusu :

İlâhî kitapların en kuvvetlisine nail olan Hazreti Peygambere bu sûrede: «Beyyine» yani «apişkâr bürhan» denilmekte ve sûreye de bu isim verilmektedir. Hazreti Peygambere «Beyyine» denilmesinin hikmeti, onun risaleti ile putlara tapmak, hurafelere inanmak ve bunlara benzer binlerce kötülüğün kalkması, ondan evvel vukubulan ıslah hareketlerinden birinin de uzaktan, yakından buna benzer bir muvaffakıyet kazanmamasıdır.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. Kitaplılardan ve müşriklerden olan o küfredenler, beyyine (*nur gibi kendini açıklayan hakikat ve bürhan*) gelmedikçe, (*mü'minlerden*) ayrılacak değillerdir.

2-3. (*O nur gibi apaçık hakikat*) Allah tarafından bir resuldür ki, en doğru, en payidar kitaplar içinde bulunan, tertemiz sahifeler okur.

4. Fakat o kendilerine kitap verilenler ancak o nur gibi aşikâr hakikat geldikten sonra ayrıldılar. (*Bölük börçük oldular.*)

5. Halbuki onlara, başka birşey değil, ancak şu emrolunmuştu: Yalnız Allaha itaatte özyürekli olarak Allaha ibadet etsinler, yalnız doğruya yönelsinler, namazı kılsınlar, zekâtı versinler! En doğru, en payidar (*kitaplar içindeki*) din de budur.

6. Kâfir olanlar, gerek kitaplılardan, gerek müşriklerden olsunlar, muhakkak ki, cehennem ateşindedirler. Orada daim kalacaklardır ve onlar halkın en kötüsüdür.

7. İman edip de yararlı işler işliyenlerse, onlar halkın en hayırlısıdırlar.

8. Tanrıları nezdinde görecekleri karşılık, altından ırmaklar akar cennetlerdir. Orada daim kalırlar, Allah onlardan hoşnut,

onlar da Ondan hoşnut. İşte bu, Tanrısına karşı haşyet (*sevgi ile saygının en üstününden doğan tâzim*) duyanadır (1).

(1) Beyyine, hakkı bâtıldan ayıran apaçık hüccettir, bürhandır; nur gibi kendini açıklıyan hakikattir. Bu sûrenin bahis mevzuu ettiği Beyyine, bizzat Hazreti Peygamberin kendisidir. Çünkü özü, sözü yüzü, velhasıl her hali, gerçekliğinin bürhanı idi. Şahsında toplanan güzide ahlâk, kemâle ermiş bir halde idi. Onun için hazreti Peygamber bir Beyyine idi. Sonra ona ilâhî vahy ile gönderilen kitabın, daha önce gönderilen kitaplardaki payidar hakikatleri de toplamış olması peygamberliğinin gerçekliğini destekliyen bir bürhandı ve Hazreti Peygamberin risaleti, bu bakımdan da bir Beyyine idi.

Hazreti Peygamberin, vazifesini ifaya başladığı sırada karşılaştığı muhalif unsurlar, Sûrenin ilk âyetlerinde anlatılmaktadır. Bunlar, yahudiler gibi, hıristiyanlar gibi kitap sahibi millet oldukları halde kitaplarını bozmak ve bâtıl birtakım itikatlara sapmak yüzünden kâfir olanlar ile putlara tapan müşriklerdi. Çünkü yahudiler umumiyetle müşebbiheden, yani Allaha beşerin kusurlarını ve acizlerini ekliyenlerden, ve hıristiyanların umumu da müselliseden, yani Allahı üçleştirenlerden idiler. Onun için kâfirliğe sapmak bakımından müşrikler gibi idiler.

Hazreti Peygamberin risalet vazifesini ifa etmesi ve mü'minlerin etrafında toplanması üzerine hakka tapanların küfre sapanlardan ayrılmaları ve her tarafın kendi durumunu açıklaması gerekleşiyordu. Nur gibi kendini açıklıyan hakikat, Hazreti Peygamber Efendimizdi. Kendisi, en payidar hakikatlerin hepsi bulunan tertemiz sahifeler okuyordu. Bu sahifeler tertemizdi. Çünkü bâtılın zerresi bunlara yol bulmamıştır. Bunlar tertemizdi ve ancak tertemiz insanların dokunabilecekleri şeylerdi.

Bu Beyyine geldikten ve bütün kitapların en doğru, en payidar hakikatlerini toplayan sahilerini okuyarak herkesi hidayete davet ettikten sonra kendilerine kitap verilmiş olanların doğrulmaları gerekleştiği halde, büsbütün azıttılar, ayrıldılar ve bölük börçük oldular. Sebebi inatları idi ve hakikati görmek, hakikati tutmak istemeleri idi. Çünkü itikatlarının doğrultulması, izzeti nefislerine ağır geliyordu. Gönderilen peygamberin, yahudilerden olmıyarak başka bir milletten olması, asabiyetlerine dokunuyordu. Kendilerini başkalarına üstün sayageldikleri için üstünlüklerinden vazgeçmeyi kibirlerine yediremiyorlardı. Bununlaberaber âyeti kerimeden, kitaplıların toptan yüz çevirdikleri, toptan peygamberin risaletini reddetmedikleri anlaşılıyor. Çünkü âyeti kerime, onların, beyyine geldikten sonra ayrıldıklarını bildiriyor. Bundan da bir kısmının hakikati kabul ettiği, bir kısmının da reddetmiş olduğu anlaşılıyor .

Hakikatte bu ayrılmalara ve dağılmalara lüzum yoktu. Çünkü bunlara emrolunan şey, Tevrat ile İncilde emrolunan şeylerin tıpkısı idi. Yani asıl dinin müşterek esasları idi. Çünkü din birdir ve islâmiyet onun birliğini yaşatır, onun birliği içinde insanlığın birliğini temelleştirmek ister. Onun için herkesten istenen şeyler şunlardı:

1 — Allaha itaatte özyürekli olarak yalnız Allaha tapmak ve bâtıl her itikatten, eğri ve yanlış her telâkkiden sıyrılarak yalnız hakka bağlanmak,

2 — Namazı hakkiyle eda etmek,

3 — Zekâtı vermek.

İstenen şeyler bunlardı ve en doğru, en payidar din bu idi. Çünkü hak dininin en muhkem esasları bunlardır. Bunları kabul eden ve bunlarla amel eden kimse muhakkak kurtulur. Bunlardan yüz çevirense felâkete uğrar.

SÛRE: 99

ZİLZAL SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 8 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin ilk âyetinde zelzeleden bahsolunduğu için ona Zilzal Sûresi denilmiştir. Bu zelzele Resuli Ekremin zuhurile bütün Arabistan'ı sarsan büyük harekettir. Sonra bu zelzelede, bugün bütün dünyayı sarsmakta olan büyük felâketlere de işaret vardır. Bundan evvelki sûrede anlatıldığı gibi Hazreti Peygamber, muazzam bir inkılâbı başaracaktı. Fakat bu inkılâbı başarmak için halkı sarsarak onları daldığı derin uykudan uyandırmak lâzımdı. Bu zelzelenin nasıl vuku bulacağı bu sûrede anlatılıyor.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. Vaktaki dünya o yaman depremle, sarsılır;
2. Ve vaktaki arz, ağırlıklarını fırlatır,
3. Ve insan: Buna ne oldu? der.
4. O gün o, bütün haberlerini anlatır,
5. Rabbından vahyi almış gibi.
6. O gün insanlar, bölük bölük gelirler, işledikleri kendilerine göstermek için.
7. Onun için herkim zerre ağırlığınca hayır işlerse onu görecek.

(Notun devamı)

Onun için sûre de bunu izah ederek: «**kâfir olanlar, gerek kitaplılardan, gerek müşriklerden olsunlar, muhakkak ki, cehennem ateşindedirler. Orada daim kalacaklardır ve onlar halkın en kötüsüdürler.**» demektedir. Bu onların hak ve hakikati inkâr etmelerinin ve sapıtmalarının karşılığıdır.

İman edip de yararlı işler işliyenlerse, halkın en **hayırlılarıdır**. Görecekleri karşılık, içlerinde daim kalacakları cennetlerdir ki, altlarından ırmaklar akar. Böylelerinden Allah hoşnuttur. Çünkü, ihlâslariyle, itaatleriyle, yararlıklariyle onun rızasını kazanmışlardır. Onlar da Allahdan hoşnutturlar. Çünkü bütün yaptıklarının karşılığını görmüşler, nimet ve saadet içinde yüzmüşler ve âhirette daim kalacakları cennetleri hak etmişlerdir.

Bu da, Rabbine karşı haşyet duyandır. Yani «sevgi ile saygının en üstününden ve Allaha yaraşanından doğan tazimi duyan» kimsenin mükâfatıdır. Mevlâ cümlemize nasip eyleye!

8. Herkim de zerre miktarınca şer işlerse onu görecek (1)

(1) Bu sûre, Zelzele, yâni deprem sûresidir ve onun anlattığı hâdise, çok büyük bir hâdisedir. Çünkü bu deprem, hüküm ânının irişmiş olduğunu bildiriyor. İnsanlık denenmiş ve yeryüzünde yapacağını yapmıştır. Artık onu muhakeme etmek ve onun yaptıklarını teraziye vurmak ânıdır. Yaman deprem, bu ânın hulûlünü ilân ediyor. Dünya sarsılıyor ve yeryüzü içini açarak bütün sırlarını ortaya döküyor. Yeryüzü dile geliyor ve Tanrıdan vahy almış gibi insanın bütün maceralarını sayıp döküyor. İnsanlar bölük bölük yürüyor ve her biri yaptıklariyle karşılaşıyor. Hepsi yaptıklarının içyüzünü görüyor.

Hüküm süren İlâhî kanun, kesin adalet kanunudur. Yâni herkesin yaptığı iyiliğin zerresiyle ve yaptığı kötülüğün zerresiyle dahi karşılaşmasıdır.

Bu kanun İlâhî kanunların en kesinidir ve her ân hükmünü icra eden, her ân hükümlerini insanların alnına yazarak, dakika kaçırmadan gereğini yerine getiren bir kanundur.

Kim ki zerre ağırlığınca bir iyilik işler, derhal onun karşılığını görür ve görmemesine imkân yoktur. Onu vicdanının duyduğu hazda, ruhunun hissettiği serinlik ve ferahlıkta, içini kaplıyan tatlı ürperişte görür. Hayır zerrelerini çoğalttıkça onu hayırdan başka birşey düşünmiyen dimağının görüşünde, baştan başa hayırlı bir varlık olmak istiyen iradesinin her kararında hisseder. İçinde coşan

(Notun devamı)

merhamet odur. Kalbinde titreyen asîl hislerin hepsi odur ve hayatın binbir gailesiyle savaştığı, dünyanın sayısız derdleriyle çarpıştığı halde bütün yorgunluklara, bütün gürültülere, ezintilere ve üzüntülere rağmen, içini kaplıyan bahtiyarlık hissi odur, hayır zerrelerinin birikintileridir. O zerrelerin herbiri hayatta bir gün gibi doğar, bir ufku aydınlatır ve onların doğuşu derhal hissolunur, aydınlığı derhal içi kaplar. Bu dünya hayatında böyledir ve yarınki hayatta da yine böyledir.

Bugün bu zerrelerin kendisi de, karşılığı da göze görünmiyen şeylerdir. Fakat yarın, hem göze görünecek, hem bir terazinin gözünde yer alarak bir âkıbetin kararlaştırılmasına âmil olacak.

Hayır böyle olduğu gibi, şer de böyledir.

O da işlenir işlenmez insanın karşısına dikilen bir varlıktır. Onu vicdanın duyduğu azapta, ruhun istikrah ile ürpermesinde görürsünüz. Onun yüzünden iç kararır, kafa karanlıklaşır, ufuk daralır, hayat zehirlenir ve onun her zerresi kazanıldıkça bütün bu ıstıraplar tazelenir. Bunlar üstüste yığılarak çoğaldıkça ömür yaşanmıya değmez bir zindan mahiyetini alır. Bugün bu böyle olduğu gibi yarın o şer zerrelerinin topu bir araya gelerek terazinin gözüne girdiği zaman feci bir âkıbeti kararlaştıracak ve insanı o âkıbete mahkûm edecektir.

Ferdlerin hayatında her lâhza hüküm süren bu kanun milletlerin hayatına da hâkim olduğu gibi bütün insanlığın hayatına da hâkimdir.

Milletler de bir zerre hayır mukabilinde hayır, bir zerre şer mukabilinde şer ile karşılanır ve birinin feyzini derler, diğerinin vebalini çeker.

Dediğimiz gibi insanlık da böyledir, o da aynı kanuna tâbidir ve aynı kanunun ceza ve mükâfatiyle karşılaşır.

Dünyada ve ukbada hüküm süren bu İlâhî kanunu hissediyor musunuz? Etmiyor musunuz? Hissetmiyorsanız ne bekliyorsunuz?

Dünyanın o yaman depremle sarsılmasını;

Yeryüzünün, sinesinde gizlediği bütün sırları ortaya dökmesini mi?

Ne bekliyorsunuz?

Toprakların dile gelerek sizin içyüzünüzü anlatmasını mı?

Ne bekliyorsunu?

Yaptıklarınızın mahiyetini görmek için bölük bölük Tanrı huzuruna çıkmayı mı?

Bir ân evvel uyanın da o yaman depremi içinizde duyun, o müthiş sarsıntıyı ruhunuzda hissedin.

Bir ân evvel uyanın da silkinin ve kafalarınızı saran hurafeleri atın, ruhunuzu zincirliyen saçmaları ezin.

Bir zelzeleye uğramış gibi uyanın, suçlarınızı sapır sapır dökün de bir ân evvel doğrulun ve Allahın kanununa uyun.

Tâ ki onun huzuruna yalnız hayır yüküyle gidesiniz ve yalnız hayrın mükâfatlariyle karşılaşasınız.

Evet, islâmiyet, bir depremdir. Fakat yıkan ve mahveden bir deprem değil, uyandıran, canlandıran ve kurtaran bir deprem! Ve bu depremi içinde hissederek silkinen kimse, en büyük muvaffakıyeti kazanmış olur.

SÛRE: 100

ÂDİYÂT SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 11 âyettir.)

Konusu :

Sûrenin ilk âyetinde Âdiyât tan, yani cenk meydanında soluk soluğa koşan atlardan bahsolunur. Onun için sûreye •Âdiyât• sûresi denilmiştir. Bundan evvelki sûre büyük felâketlerden bahsetmişti. Bu sûre bu büyük felâketlerin harp yüzünden vukubulacağını anlatıyor. Bu ilâhî ihbarat, Hazreti Peygamberin devrinde tahakkuk ettiği gibi bizim devrimizde de tahakkuk etmiştir. Devrimizde eşi görülmiyen muharebeler vukubulmuş ve bunlar yeni bir manevî intibâhın, yeni bir ruhanî kalkınmanın mukddimesi olmuştur. On üç şukadar asır evvel de Arabistan'ın içinde böyle olmuştu.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. O harıl harıl koşuşanlar,
2. O taştan ateş saçanlar,
3. Sabahleyin baskın verenler,
4. Tozu dumana karıştıran,
5. Ve bir derneği hemen ortalıyanlar hakkı için,
6. Rabbine karşı nankördür insan.
7. Ve Kendisi şahittir buna.
8. O dünya malına düşkünlüğü yüzünden katıdır pek
9. Bilmiyor mu ki kabirlerin içindekiler fırlatılacak,
10. Ve sinelerin içindekiler derlenecek?
11. O gün Rabları onların bütün yaptıklarından haberlidir. (1).

(1) Bu sûre Kur'anın yüzüncü sûresidir. Ve Mekke devrine aittir. Medine devrine ait olduğunu da söyliyenler varsa da Mekke devrine ve bu devrin ilk sıralarına ait olması daha çok müreccahtır.

Sûrenin adı: •Âdiyât• tır. Hızla koşmak, seğirtmek mânasına gelen Adiv kelimesinin ismi failinin cemi müennesidir. At, deve gibi koşan hayvanların hepsine ıtlak olunur. Sûrede ilkönce bunlardan bahsolunduğu için ona •Âdiyât Sûresi• denilmiştir.

Sûrede âdiyât hakkında •harıl harıl•, yahut •soluya soluya koşanlar• deniliyor. Bunların at mı, deve mi, başka bir vasıta mı oldukları tasrih edilmiyor. Herhangi birine alınabilecek bir kelime kullanılıyor.

(Notun devamı)

Daha sonra bunların «çaka çaka ateş saçarak» ilerlediklerinden bahsolunuyor. İkrime, maksat, süngüler ve silâhlardır, diyor. Böylece birinci âyette harıl harıl koştukları bildirilen vasıtaların, ortalığa ateş saçarak ilerledikleri anlaşılıyor.

Üçüncü âyet «sabahleyin baskın verenlerden» bahsetmekte ve manzarayı tamamlamak için bunların tozu dumana karıştırıp bir derneği, bir toplantıyı ortasından vurup içine daldıklarını, yahut bir roduyu çevirip ortalarına aldıklarını ve perişan ettiklerini anlatıyor.

Bu bir harp manzarasıdır. Ve muhariplerin eski yeni bütün vasıtalarla yapmak istedikleri şey, taarruz etmek, düşman cephesini yarmak, yahut düşman kuvvetlerini çevirmek ve yoketmektir. Canlı veya cansız vasıtalar kullanmak zaman ve terakki meselesidir. Asıl mesele, harbi yapmak, yakmak, yıkmak ve harbi kazanmaktır. Beşerin tarihinde bu macera, en bellibaşlı yeri tutar. Acaba beşerin bu hareket tarzı, onun yaradılışından kastolunan gayeye uygun mudur? Beşerin vazifesi, Allahın kendisine ihsan ettiği nimetleri bu yolda kullanmak mıdır?

Bu suallerin cevabını daha sonraki âyetler veriyor. Sûrenin ilk beş ayeti harp ve darp manzarasını canlandırarak dikkati bu manzaranın üzerinde topladıktan sonra insanın Rabbına karşı son derece nankör olduğunu ve kendisinin de buna şahit olduğunu anlatıyor.

Yeryüzünde fesat çıkarmak ve kan dökmek için değil, belki ilim ve tecrübe sayesinde durmadan yükselmek için yaratılan insanın, yeryüzünde fesat çıkarmak ve kan dökmekle meşgul olması Allaha karşı en büyük nankörlüktür ve en fenası, insanın bunu bile bile yapması ve kat kat vebal yüklenmesidir.

Acaba insan, niçin kendini derleyip toplamaz da bu yanlış yoldan ayrılmaz?

Daha sonraki âyetler, bunun cevabını veriyor: İnsan dünya malına ve servetine düşkünlüğü yüzünden katıdır ve çetindir. İnsanın servet hırsı, serveti bir hayır vasıtası saymıyarak tahakküm ve istismar vasıtası tanıması ve öylece kullanması, servet hırsını tatmin için başkalarının malına göz dikmesi, servet için kan dökerek, hak çiğniyerek hareket etmesi onun halka karşı insafsız ve çetin davranmasına, Allaha karşı da nankörlüğün en koyusunu göstermesine saik olmuştur. Servet hırsı ile onun doğurduğu rekabetler ve kıskançlıklar en kanlı maceralara yol açıyor ve bu yüzden insanlık ıstırap ve sefalet içinde yüzüyor.

Acaba bu hep böyle mi devam edip gidecek? Yoksa bir uyanış ve bir kurtuluş mukadder mi?

Kur'anı Kerim, insanlığın mukadderatını karamsıyan bir görüşle karşılamaz. İnsanlığın herhalde bir sabaha kavuşacağını ve hakikî insanlığı yaşatacağını müjdeler. Onun için sûrenin son âyetlerinde bu müjdeye işaret vardır: «İnsan bilmiyor mu ki kabirlerin içindekiler fırlatılacak ve sinelerin içindekiler derlenecek?».

Sûrenin ilk âyetleri bir harp ve darp, bir kıtal manzarasını canlandırdığı halde son âyetleri mezarlardan fırlama ile başlıyan ve gönüllerde gizlenenleri ortaya dökmekle biten yeni bir dirilme, yeni bir kalkınma manzarasını yaşatıyor. Demek ki bir gün gelecek, ölmüş, tereddi bataklıklarında boğulmuş sanılan insanlık yeni bir hayat hamlesiyle kalkınacak, gönüllerden başka barınacak yer bulamıyan hakikatler, hayat âlemine kavuşacaktır. O servete tapan ve onu tahakküm ve istismar vasıtası olarak kullanan nesiller zeval bulacak, yerine daha çok hayırlı nesiller gelecek ve bu nesiller eskilere hiç benzemiyecek. Bu inkılâbın başarılacağı gün, Allahın bildiği bir gündür. Bu inkılâbı başaracak insanlar da Allahın bildiği insanlardır ve Allah bunların her halinden haberlidir.

Hazreti Peygamber Muhammed Mustafâ (Aleyhisselâtı vesselâm)da, haya-

SÛRE: 101

KARİA SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 11 âyettir.)

Konusu :

«Karia» yürekleri paralıyan felâkettir. Bu felâket 99 uncu sûrede bahis mevvuu olan «Zelzele» nin aynıdır.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. Başlara çarpan, ödleri patlatan büyük belâ!
2. O ne müthiş belâdır o.
3. O belânın ne olduğunu bilir misin sen?
4. O belâ çattığı gün insanlar, (*ona öyle bir çarpılacaklar ki*), perişan pervanelere benziyecek;
5. Ve dağlar, atılmış, renkli yünler gibi dağılacak.
6. O gün kimin tartıları ağır basarsa,
7. Hoşnut olacağı yaşayış içindedir.
8. Kimin tartıları aksarsa,
9. Onun yatağı: uçurum olur.

---

tında buna benzer bir inkılâp başarmıştı. Onun muhatapları da Allaha karşı çok nankör, insanlara karşı son derece zalim, servet düşkünü, hak düşmanı, müstereddi ve harîs insanlardı. Peygamber Efendimiz, muhtaplarına bu âyetleri okuduğu zaman, onu dinlemek istememişler, bilâkis ona karşı her muhalefeti göstermişler, hattâ onu yoketmke için uğraşmışlar, nihayet onu bir avuç arkadaşlariyle birlikte yerinden yurdundan uzaklaşmıya zorlamışlar, bu da kâfi gelmeyince ona karşı harp ilân etmişler, onu kılıç kuvvetiyle imha etmek yolunu tutmuşlardı. Fakat kılıcı kullanarak hak ve hakikate karşıgelenler ve Allahın hidayetini söndürmeye yeltenenler kendi kılıçlariyle yokedilmişler, çok geçmeden o müstereddi, o nankör nesil zeval bulmuş ve faziletli bir nesil işi ele alarak bir fazilet inkılâbı başarmış, yeni bir medeniyet yaratmıştı Beşerin nankörlüğü yenilmiş ve dünya bir kalkınma devri yaşamıştı.

Peygamber Efendimizin devrinde gerçekleşen bu hal, beşerin istikbalinde de gerçekleşecek ve onun getirdiği hidayet, onun tekrar gerçekleşmesine yardım edecektir.

10. Ne olduğunu bilir misin o uçurumun?
11. Kızgın bir ateştir o! (1).

(1) Bu Sûrei Şerife de bize hesap gününün azamet ve dehşetini tasvir ediyor. Hesap vermek itikadı, ahlâkın en kuvvetli temelidir. Hesap vermek itikadını kaldırdınız mı, bütün ahlâk, temelinden yıkılır ve sorumluluk hissi ortadan kalkar. Sorumluluk hissinin ortadan kalkması ise, insanlığın durmadan alçalması, soysuzlaşması, hattâ yamyamlaşmasıdır.

İslâm dini, insanlığın seviyesini yükseltmek, insanların ahlâkını sağlamlamak, insanların sorumluluk hissini incelemek ve geliştirmek hedefini gözettiği için onun nazarında insan, her lâhza hesap vermeğe, her lâhza defterini çıkarıp bütün yaptıklarını, bütün kazandıklarını açıklamağa hazır olan bir varlıktır.

Peygamber Efendimizin telkinleriyle yola gelen, hidayete eren ilk insanlar, hep bu ayarda insandılar. Hepsi de hesap vermek esasını ve yüksek değerde telâkki etmeyi öğrenmiş, yaşayışlarını bu esasa göre düzenlemiş insandılar.

Fakat muhit böyle değildi. Muhit bu büyük hakiketten; hayata değer ve ona yaşanmağa lâyık mahiyet veren bu esasa saygı göstermekten çok uzaktı. Muhit, soysuzlaşmış ve alçalmış, insanlık mânasını kaybetmiş, tereddî bataklıklarını boylamış bir muhitti. Bu muhit, belâya çatacaktı ve cezasını bulacaktı. Onun çatacağı belâ öyle bir belâ idi ki, yürekleri yaralar, akılları alır, ödleri patlatır, her şeyi allak bullak ederdi. Çünkü bu belâ, insanların bütün kötülükleriyle bütün kayıtsızlıklariyle, sorumsuzluk içinde yaşamanın neticeleriyle hak ettikleri ve kendi başlarına musallat ettikleri bir belâdır ve böylelerine bu belâ, muhakkak çarpar ve onları perişan eder. Hesap ve kitabı unutarak azan, şımaran, ihtiraslarını ve iştihalarını doyurmaktan başka birşey düşünmiyerek her çeşit suiistimale uzatan, velhasıl har vurup harman savuran insanlar, muhakkak ki, günün birinde İlâhî kanunların pençesine düşerler ve muhakkak ki, cezalarını bulurlar. Bundan kurtulmağa imkân yoktur. Bundan kurtulmayı umanlar, mutlaka yanılırlar. Çünkü bu ceza ve bu belâ onların hak ettikleri bir neticedir. Bu ceza ve belâ onların başına çarpacak, onların yüreklerini yaralayacak, içelrini yakacak ve onlar şaşıracaklar ve neye uğradıklarını bilmiyerek perişan olacaklardır.

İşte bu sûrenin bahis mevzuu ettiği «**Karia**» bu müthiş belâdır.

Sorumsuz ve hesapsız yaşıyan insanların dünyada da, ukbada da başlarına çarpacak olan büyük belâ!

Sûrei Şerife, bu belânın dehşetini tasvir ediyor ve insanları bu belâdan korunmağa davet ediyor.

Yürekleri dağlıyan bu belâ insanların başına çarptı mı, insanlar, yıldırımla vurulmuşa benzerler ve ne yaptıklarını bilmiyecek hale gelirler. Pervaneler gibi, kendilerini ateşe atarlar ve canlarını yakarlar da ne yaptıklarının farkında olmazlar. Tutuldukları belânın şiddetinden bu derece perişandırlar. Dağlar bile o gün, hallacın attığı renk renk yünler gibi zerre zerre uçuşan bir küçüklük olacak. Çünkü o müthiş belâya ne can dayanabilir, ne de dağ! Onun gelip çatması karşısında herşey baş eğer, herşey yıkılır!

Bu belâya çatmaktan kurtulmanın ancak bir çaresi vardır:

Sorumlu bir varlık olduğunu anlıyarak hesap vermek esasına inanan ve bu esasa göre düzenlenen bir hayat yaşamak!

Sorumluluğa ve hesap vermek esasına dayanan bir hayat, temiz bir hayattır, hayırlı bir hayattır, şerefli ve verimli bir hayattır. Böyle bir hayat adalet terazisine girdiği zaman, ağır basar ve adalet imtihanını kazanır. Bu imtihanı kazan-

SÛRE: 102

TEKÂSÜR SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 8 âyettir.)

Konusu :

Tekâsür: **Çokluk, çoklukla öğünmek manasındadır. Sûrede yalnız dünya malına düşkünlüğün, yalnız dünya refahını özleyişin insanı hayatın hakikî ve yüksek gayelerinden alıkoyacağı izah olunuyor.**

masının mükâfatı hoşnutluk içinde yaşamaktır. Bu öyle bir hayattır ki, güzel amelleriyle ona sebep olan kimseyi sade hoşnut etmekle kalmaz, aynı zamanda onun içini bir ebedî hoşnutluk kaynağı haline getirerek ebediyyen mes'ut yaşatır.

Sorumsuzluğa, hesapsızlığa ve inansızlığa dayanan hayat ise kötülüklerle dolu, kısır, bozuk, pespaye ve rezil bir hayattır. İyilik namına bir değeri yoktur. ve sahibini tepe taklak uçurumlara yuvarlamaktan, onu kızgın ateşler içinde yaşatmaktan başka bir işe yaramaz. Böyle bir hayatın her ânı bir azaptır ve âkıbeti sûrenin «Karia» diye anlattığı yürekler acısı felâkete uğratmaktır.

Bu, bu dünya için de böyledir, ukba için de böyledir. Peygamber Efendimizin Mekke muhitine okuduğu ilk sûreler arasında olan bu sûre, Kureyşin muhalefet ve istihzasiyle karşılanmıştı. Onu dinliyenler, bir gün insanların pervaneler gibi perişan olacaklarını, dağların atılmış yün gibi uçuşarak savrulacağını akıllarına sığdıramamışlar, bu İlâhî ihtarlarla eğlenmişlerdi. Fakat sonra ne oldu? Kısa bir zaman sonra, o alay edenler, tıpkı pervaneler gibi perişan olmuşlar, hele o dağ gibi muhalefetler atılan yün gibi uçuşarak savrulmuş, değerli insanlar imtihanları kazanmışlar ve bahtiyar olmuşlar, değersiz insanlar uçurumlara yuvarlanmışlar ve mahvolup gitmişlerdi.

Bu daima böyledir ve daima böyle olacaktır.

Bu dünyada böyle olduğu gibi ukbada da böyle olacaktır.

Fertler için böyle olduğu gibi milletler içinde, bütün insanlık için de böyledir

Yola gelmiyenler, yürekleri dağlıyan felâketlere çatarlar ve o felâket onları perişan pervanelere ve ufalanmış dağlara benzetir.

Tecrübe edenler ettiler ve hakikati anladılar.

Bir daha tecrübe etmek istiyenler için meydan açıktır.

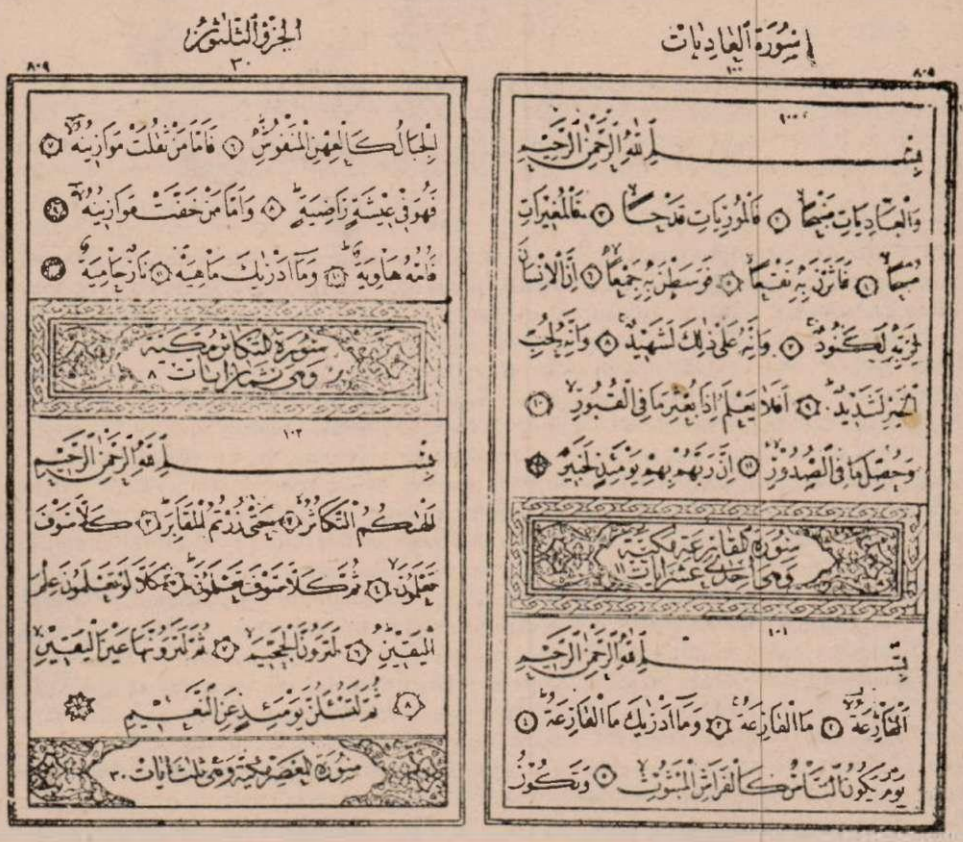
Fakat tecrübe edileni tekrar tecrübe etmek pişmanlıktan başka ne getirir?!. Pişman olmak istemiyenler, hemen doğrulsunlar ve hemen yolu tutsunlar. Sorumlu ve hesaplı yaşamağa, sorumu bütün ağırlığiyle duyarak hesabı bütün inceliğiyle tutsunlar. Çünkü kurtuluş bu sayede mümkündür.

Öbür yol, uçurumdur. Öbür yol, kızgın alevlerle dolu bedbahtlık ve sefalettir.

Bilmeyen öğrensin, yoksa yürekler dağlıyan belâya çatar ve hiçbir kuvvet, onu bu belâdan koruyamaz.

Bilmiyen hemen öğrensin, defterini hemen eline alsın, terazisini hemen kursun. Hesabını doğrultacak ve terazinin tartılarını ağırlaştıracak işler işlesin, yoksa yürekleri yaralıyan belâ, başının ucundadır ve onun enselediği kimseler, bir darbe ile uçurumun diplerini boylarlar.

Mevlâ, bu belâdan cümlemizi korusun!

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. Oyaladı, o çokluk kuruntusu sizleri,
2. Tâ boylayıncıya kadar kabirleri.
3. Hayır, öyle değil, bileceksiniz yakında.
4. Sonra asla öyle değil, bileceksiniz ileride.
5. Şiphe götürmez bir bilgi ile bilseniz,
6. Muhakkak ki cehennemi (*ayan beyan*) görürdünüz.
7. Sonra muhakkak ki onu yakîn göziyle göreceksiniz.
8. Sonra o gün nimetler yüzünden sorguya çekileceksiniz (1).

(1) Bu sûre, **Tekâsür** sûresidir. **Tekâsür,** mal, ikbal, şöhret ve kazanç çokluğiyle öğünmek; mal, ikbal, şöhret ve kazanç çokluğuna kendini kaptırarak bunlarla öğünmeyi bütün hayata hâkim biricik hırs tanıyarak başka herşeyden yüz

(Notun devamı)

çevirmek ve başka hiçbir şeye değer vermemektir. Peygamber Efendimizin karşılaşmış olduğu cemiyetin en bellibaşlı vasıflarından biri bu «Tekâsür» dü. Yâni mal, ikbal, şöhret ve kazançla övünmek, hayatın daha ileri, daha yüksek, daha değerli amaçlarından yüz çevirmekti. İlim, fazilet ve ahlâk yolunda, ruhani kemâl yolunda ilerlemek, bu cemiyetin tamamiyle yabancısı olduğu hedeflerdi. Bunların peşinde koştukları bahtiyarlık, sırf maddî mahiyette idi. Para çokluğu, sayı çokluğu, nüfuz bolluğu, bunları tatmine yetiyordu. Çünkü hırslarını bunlar kabartıyor ve bunlar söndürüyordu. Onun için bütün varlıklarını bu yola vermişlerdi. Yalnız bu uğurda uğraşıp didişiyor ve maddî ihtirasların karşılanması onları doyuruyordu. Yalnız maddî ihtirasları tatmin etmek esasına dayanan ve başka hiçbir hedef gözetmiyen bir hayatın arzedeceği manzarayı tasavvur etmekse çok kolaydır. Herkesin gözü, diğerinin malı üzerindedir ve herkesin dileği, diğerinin malından daha fazla mal sahibi olarak o malın zevkini sürmektir. Bunun çaresi ise, yağmadır, çapulculuktur, kan dökmektir ve can yakmaktır. Çünkü cemiyet iptidaîdir ve zamanımızın medenî, fakat maddiyatçı cemiyetlerinde görülegelen tarzda kendini için için yağma etmenin, millî serveti sülük gibi emmenin çarelerine vakıf değildir. Onun için en kaba usule başvuruyor ve bir bahane bulup sinirleri bozuyor, kanları coşturuyor, «tekâsür» isteğini tatmin için silâha başvuruyor ve bir kavgayı kazanarak bu hırsını oyalıyor ve eğlendiriyor.

İşte Hazreti Peygamberin hitap ettiği cemiyet bu haldeydi. Ve onun bu halini «Tekâsür» kelimesi canlandırmaktadır.

Bu cemiyetin içinde en büyük gaye, tekâsürdü. Mal çokluğu, ikbal bolluğu, şöhret genişliği ile övünmekti. Ve sûrenin ilk âyetinden anlaşıldığı gibi bu hal, o cemiyetin en bellibaşlı vasfı idi. Boy boy, soy soy ayrılan cemiyet, tekâsür kaygısına, tekâsür kuruntusuna o derece kapılmıştı ki bu kaygı ve kuruntu onu başka herşeyden, daha yüksek her telkinden, daha değerli, her gaye ve hedeften yüz çevirmeğe sürüklemişti. Soy soy, boy boy bütün cemiyetin gaye ve hedefi, yalnız, tekâsür'dü ve bu tekâsürün gerekleştirdiği fitne ve fesaddı, tekâsürün doğurduğu düşmanlık ve düşmanlığın tutuşturduğu kavga ve gürültü idi. Tekâsürün âmil olduğu sürekli alçalma ve gerileme idi. Bu tekâsürün sonu, yine Kur'anı Kerim'in başka bir yerde anlatmış olduğu gibi inkıraz uçurumuna yuvarlanmaktı.

İşte tekâsürün mânası budur. Ve bu kelime içtimaî bir marazın ifadesidir. Bu maraz ki maddeye tapmanın en vahim safhasını arzeder. İçtimaî bünyenin sıhhatini kemirerek kuvvetten düşüren ve onu yere seren; manevî kuvvetleri ve ruhanî destekleri yıkarak cemiyetleri uçurumlara sürükliyen müthiş bir vebadır bu!

Araplar, Peygamber Efendimizin Risaleti devrinde, bu içtimaî hastalığa ve bu manevi vebaya tutulmuş bulunuyorlardı.

Sûrei Şerife, bunu anlatıyor ve bu hastalığa tutulanların, mezarı boylayıncaya kadar bu dertten kurtulamıyacaklarını açıklıyor. Yahut tekâsür illetine uğrıyanlar nasıl paralarının çokluğuyla, sayılarının çokluğuyla, nüfuzlarının genişliğiyle övünüyorlarsa ölülerinin çokluğuyla da övünmek için mezarlarını da saydıklarını ve mezarlarının çokluğunu da bir üstünlük alâmeti olarak öne sürdüklerini anlatıyor. Muhakkak olan birşey varsa, tekâsür illetinin o zaman almış yürümüş olduğu ve bu illetin âdeta önlenemiyecek bir mahiyet aldığıdır.

Fakat bu tekâsür illeti alıp yürüdüğü ve önlenemiyecek bir mahiyet almış olduğu için susmakla karşılanması gerekleşmez. Onun için, hakikatin beyan olunmasından sonra bu halın asla caiz olmadığı ve bu gidişin hiçbir bakımdan doğru olmadığını anlatıyor. Bütün boş ve fâni şeylerle oyalanıp eğlenmenin ve gurur-

SÛRE: 103

ASR SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 3 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre, insanlar içinde ancak kabul edenlerin tealî ettiklerini ispat için zamanla istişhat ederek hakikati reddedenlerin hursan içinde kaldıklarını anlatmaktadır. Onun için sûreye «Asr» yani zaman namı verilmişti.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. Zaman hakkı için,
2. İnsan ziyan içindedir.
3. (*Ziyandan kurtulanlar*) ancak iman eden, yararlı işler işleyenler ve birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenlerdir (1).

---

lanmanın, bu yüzden didişmenin akıl sahibi insanlara yakışmıyacağı ihtar olunuyor, bu hastalığa kapılmış olan kimselerin ne büyük gafletlere boyun eğmiş olduklarını ister istemez anlıyacakları bildiriliyor. Ve bu ihtar bütün şiddetiyle tekrarlanıyor ve tekid ediliyor.

(1) Zaman, Allahın o büyük nimetidir ki yaşamak, çalışmak, kazanmak, ilerlemek, gelişmek, büyük gayeleri gerçekleştirmek, elhasıl her işi başarmak onun sayesinde mümkündür. Bütün varlık âlemi bu nimetten faydalanıyor. İnsanlık âlemi ve insanlar, onun çevresi içinde medeniyetler kuruyor, devirler yaşatıyor, tarihler vücude getiriyor, parlıyor ve sönüyor. Her insan da doğuyor, yaşıyor, kendine göre birçok işler yapıyor, aileler kuruyor, evlâtlar yetiştiriyor, ikbal içinde yaşıyor, yahut bir sürü mihnetlerle didişiyor, sonra ölüyor ve gidiyor. Bunların hepsi zaman içinde peyda oluyor, gelişiyor ve neticeleniyor. Onun için zaman, Allahın en büyük nimetlerinden biridir. Çünkü insanlığa ve insanlara en büyük imkânları ve en geniş fırsatları sağlıyan odur.

Acaba insan, kendisine en büyük imkânları ve en geniş fırsatları sağlıyan bu pek büyük nimeti, yerinde mi kullanıyor? Ve onlardan lâyıkıyle mi faydalanıyor? Yoksa bu imkânları suiistimal mi ediyor ve bu fırsatları kaçırıyor mu?

Sûrei Şerifenin ilk âyeti «zaman» ı şahit tutarak ve onun gelmişini geçmişini gözönüne getirerek, insanın ziyan içinde olduğunu belirtmektedir. İnsanın hayatta en büyük sermayesi ömrüdür. Ömrün ziyan edilen hiçbir ânı, telâfi kabul etmez. İnsanın en çok israf ettiği sermaye ise, ömür sermayesidir ve uğradığı en büyük ziyansa, bu dünyada asla telâfi edilmez. Bir daha yerine konmaz, bir daha ele geçmez, ömürdür.

(Notun devamı)

İnsan, bu ömrü nasıl israf eder ve nasıl ziyan eder? Kimi çeşit çeşit hırslara kapılarak onların peşinde koşmakla ve türlü türlü suçlar işlemekle, ömrünü zehirler ve hayatını kemirir. Kimi kendine de, cemiyete de zerre kadar faydası olmıyan birtakım boş heveslerin arkasına düşmekle, muhteşem imkânlar ve parlak başarılar arzeden bir ömrü ziyrüzeber eder. Kimi bâtıl birtakım dâvalara tutunarak ve bunların üzerinde inat ve ısrar göstererek bir ömrü telef eder. İnsanın ömrünü israf için bulduğu çeşit çeşit vesileler, saymakla tükenmez ve bu, fertler için böyle olduğu gibi milletler için de böyledir. Milletler de, aynı şekilde hareket ederek, ömürlerini israf ederler ve sermayelerini tüketirler. Bunlar da birtakım hırslara kapılarak o hırsları tatmin için başkalarının hakkına tecavüz ederler ve başkalarını ezerler, çiğnerler ve istismar ederler. Yahut büyümek, genişlemek iddialariyle ortaya atılarak başkalarını hürriyetlerinden mahrum eder ve onları bedbaht yaşatmak mukabilinde mes'ut yaşadıklarını sanırlar.

Elhasıl, ferdler de, cemiyetler de bu yolları tutmakla, ziyan içinde yaşarlar ve bu ziyan onların ömürlerini tahrip eder, onları hiçbir gücün telâfi edemiyeceği en büyük kayıplara uğratır. Ve bu kayıp fertleri yıktığı gibi cemiyetleri de yıkar.

Fakat ziyan içinde yaşamak, ferdin de, cemiyetin de kaderi değildir. Çünkü ziyandan kurtulmanın çaresi vardır ve bu çarelere sarılanlar, yalnız ziyandan kurtulmakla kalmamışlar, kazanmışlar, ve kazanmışlardır. Hem hayatlarını aydınlatmışlar, hem bütün dünyayı aydınlatmaya çalışmışlar ve muvaffak olmuşlardır.

Bu bahtiyar kimselerin dört vasfı vardır:

1 — İman etmek. Yani Allah'ın varlığına ve birliğine inanarak bu inancı yüreğine sindirmek, herşeyi bu inanç gözüyle görmek ve bu sayede fazileti benimsiyerek her kötülükten uzaklaşmak, doğruyu tutarak eğrilikten sakınmak, hakka sarılarak birliğine inanmanın verdiği bütün aydınlık, bahtiyarlık, neş'e ve hız ile yaşıyarak bu inanca uymıyan herşeyden korunmak, bu inancın gerekleştirdiği hesabı vermek ve verilecek hesaba göre ceza görmek esasına hakkiyle inanarak yaşamak ve böylece ziyana uğramıya asla imkân vermemektir.

2 — Yararlı işler işlemek. Çünkü iman, insanın yalnız kalbinde yaşattığı, yalnız diliyle ifade ettiği bir hakikat değildir. İnsanın bütün varlığını kaplıyan, bütün iradesine hâkim olan, her halinde ve her hareketinde ona rehber olan, her yolu aydınlatan bir hakikattir. Bu hakikati benimsemiyen kimseyse, ancak itikadına uyan ve o itikadı canlandıran işler başarır, o itikadı yaşar ve yaşatır. Dünyada hayır namına, fazilet namına yaşıyan herşey, bu çeşit insanların eseridir. Dürüst, inanan ve inancını yaşatan insan, insanların en hayırlısı ve en şereflisidir.

3 — Birbirine hakkı tavsiye etmek. Allaha inanan ve imanını yararlı işler işlemekle belirten insanların sözü, özü, varı yoğu, hep hakka dayanır. Onun tutanağı haktır. Fakat onun bu hali şahsına münhasır değildir. O, imaniyle ve yararlı işleriyle ziyandan kurtulmuş, Allahın bahtiyar kullarından olmuştur. Fakat o, bu kadarla kalmaz. Bu yolun hak yolu olduğunu bildiği ve hakka inandığı için başkalarını da bu yola çağırır ve onlara da yalnız hakkı tutmayı, yalnız hakka bağlanmayı, yalnız hakka hizmet etmeyi, yalnız hakkı gaye tanımayı, yalnız hak üzere birleşmeyi, hak üzere hareket etmeyi tavsiye eder. Yâni hakkı yayar, hak dâvasını yaymak uğrunda her fedakârlığı göze alır.

4 — Birbirine sabrı tavsiye etmek. Çünkü hak dâvasını tutmak, hak dâvasını yaymak kolay bir iş değildir. Zaman olur ki hak çiğnenir ve bâtıl hüküm sürer. O zaman hak namına bağırmak, hak yolunu tutmaya çağırmak, insana yığın yığın ıztıraplar çekmiye malolur. Bu gibi durumlar karşısında hak uğrunda her

eziyete katlanmak, her ıztıraba göğüs germek, yâni sabretmek, dişini sıkmak, ve hak dâvasından asla yüz çevirmemek icap eder. Sabretmek, işte budur: Hak uğrunda katlanmak, dayanmak, uğraşıp didişmek. Fakat her başa geleni çekmek ve yılmadan, ürkmeden, sarsılmadan dişini sıkarak hak dâvasını iltizam etmek, hakkın başına üşüşen bütün buhranları ve imtihanları atlatarak hakkı selâmete kavuşturuncıya kadar gayret etmek, çalışmak ve çabalamak! Fakat bunu yapmak da kâfi değil, bundan başka birbirine de sabrı tavsiye etmek, yâni hem anlattığımız gibi sabretmek, hem başkalarına da aynı şekilde hareket etmeyi telkin etmek, başkalarının da aynı şekilde hareket etmelerini sağlamak için iyi örnek olmak icap eder.

İşte Asır Sûresinin bize anlattıkları bunlardır. Bize diyor ki: Zamanınızı israf etmeyiniz ve ömrünüzün değerini biliniz! Çünkü dünyada en değerli sermaye odur. Gelmiş geçmiş bütün zaman, bütün tarih, şunu isbat ediyor ki dünyada değeri olan şey, imandır, yararlı işlerdir, haktır ve hakkı telkin etmektir, sebattır ve bunları başkalarına aşılamaktır. Başka herşey zarardır ve ziyandır.

Ziyandan kurtulmanın çaresi ise, bu dört sıfatın bütününe sarılmaktır.

Bu öyle bir derstir ki buna yalnız biz müslümanlar değil, bütün dünya ve bütün insanlık muhtaçtır. Dünyayı bugünkü ziyanla dolu gidişinden kurtaracak çareler de bu büyük dersin içindedir. Dünya milletleri bu derse dikkat ederlerse ve bu dersten faydalanırlarsa, ziyandan kurtulurlar.

Hele biz müslümanlar, bu sûrenin verdiği terbiyeyi içimizde yaşatmıya ve hayatımızda gerçekleştirmiye nekadar muhtacız!...

Bu sûrenin verdiği terbiye: Sağlam iman, dürüst ve yararlı başarı, daima hakka sarılmak ve hakkı yükseltmek ve uğrunda her ıstırabı ve eziyeti daima küçümsemektir!

Kafası, kalbi ve iradesi bu terbiyeyi benimsiyen insanlar, örnek insan olurlar.

Bu da bize, Asrı Saadet müslümanlarının, örnek insan olmalarının sırrını açıklamaktadır. Onların bu sûreyi ve bu sûrenin verdiği dersi nasıl benimsediklerini, Ashaptan Ebu Huzeyfe'nin şu sözü belirtiyor: «Hazreti Peygamberin Ashabından iki kişi buluştukları zaman, biri diğerine: «Asır» sûresini okumadan, sonra biri diğerine selâm vermeden ayrılmazlardı.»

Büyük üstad Mehmet Akif de, Safahat'ında bu Sûrei Şerifeden şöyle bahseder:

Hâlikın namütenahi adı var: en başı Hak,
Ne büyük şey kul için, hakkı tutup kaldırmak
Hani Ashab-ı kiram ayrılalım derlerken,
Mutlaka Sûrei «Vel'asrı» okurmuş, bu neden?
Çünkü meknun o büyük sûrede esrar-ı felâh,
Başta iman-ı hakikî geliyor, sonra salâh.
Sonra hak, sonra sebat. İşte kuzum insanlık,
Durdu birleşti mi yoktur sana husran artık!

SÛRE: 104

HÜMEZE SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 9 âyettir)

Konusu :

Bundan evvelki sûrede iman etmekten, doğru dürüst ve iyi işler işlemekten, biribirine hakkı ve sabrı tavsiye etmekten bahsolunmuştu. Burada iyi ve hayırlı bir iş yapmadıktan başka yığın yığın para toplamaktan, hakkı tavsiye etmedikten başka onu tavsiye edenlere karşı dil uzatanlardan bahsolunuyor. Bundan başka bu sûre Resuli Ekrem'e muhalefet edenlerin encamını anlatarak onların felâkete uğrıyacaklarını söylemektedir.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmâni'rrahîm

1. Vay haline o çekiştirici ve ayıplayıcı, gözü ile, kaşı ile eğlenici olanın,
2. Ki mal toplayıp sayar durur.
3. Sanır ki malı kendini daim yaşatır.
4. Hayır, o mutlaka tamuya atılacak!
5. Bildin mi tamu ne?
6. Allahın o tutuşturulmuş ateşidir ki,
7. Yürekleri sarıp yakar.
8. O onların üzerine kapatılacaktır,
9. Uzatılmış direklerle! (1).

(1) Bu sûrei Şerife insanın ayağını sürçtüren ve uçuruma yuvarlayan sınıfların birincisi «hemz» e dadanmak, yâni insanların arkalarından alay ederek çekiştirmek, namus ve haysiyetleriyle oynıyarak incitmek, insanları ayıplayıp kınamak, şunu bunu dürtüştürerek koğuculuk etmektir. Kendini bunlara alıştıran kimselerin işleri gücleri herkesi gammazlamak, yani ağızla, dille ısırmak, zemmetmek ve alay etmek suretiyle incitmek ve kırmaktır. Gerek el ile, gerek dil ile şunu bunu itip kakmayı, kırıp incitmeyi âdet edinmiş olan gammazların hepsi cehennemliktir. Âyeti Kerimede bunların hepsine Hümeze deniliyor ki, anlattığımız mânaların hepsi bu kelimenin ifadesine dahildir. «Lümeze» Hümeze gibidir, lemzetmek, ayıplamak ,kaş göz kırparak, işaret ederek eğlenmek gibi fena bir huyu âdet edinmektir. İkisi de gösteriyor ki, insanları arkasından çekiştirmek, ayıplamak, el ile, dil ile, incitmek, insanlara hoşlanmıyacakları lâkaplar takmak, dostların arasını açmak, insanı cehenneme yuvarlıyacak fena şeylerdir.

(Notun devamı)

Bu gibi gammazların vay haline!...

Bunların bir vasfı da ellerine geçen malı sayıp durmak, mal sahibi olmayı, başkalarını çekiştirmek için de vesile saymaktır. Çünkü insanın böylesi maliyle övünür ve onun kendisini ebedileştirdiğini sanır. Hasedi, hırsı ve malına olan bağlılığı o dereceye varmıştır ki, ancak bu mal sayesinde yaşadığını ve malından birşey eksilirse ölüp gideceğini sanır. Onun için malını faydalı, verimli yollarda kullanmaktan da çekinir ve servetini durmadan, üstüste yığmaktan zevk alır, sanki bu servet ilelebet elinde kalacakmış gibi davranır.

Hayır, Hayır! Bütün bu kuruntular boştur. Ve insana ebediyet kazandıracak, rahmetle anılmasına imkân verecek birşey varsa, yararlı işler, verimli başarılar, hayırlı ve değerli kazançlardır. Ancak bunlar insanın dünyada iyilikle anılmasına ve âhirette nimetlere kavuşmasına imkân verir.

Yoksa çekiştirici olmak, insanları ayıplamak ve onlarla göz kırparak, kaş oynatarak eğlenmek, yığın yığın servetler edinerek âlemi hor görmek için bununla övünmek ve bu fâni servetlerin, , bu zerre kadar hayır işlemiyen malların gölgesine sığınarak ebediyetler kazandığını sanmak, ancak bir feci âkıbet hazırlar: O da: Tamuya fırlatılmaktır. Yani, o herkesin şeref ve haysiyetiyle oynıyan gammazların, o mallarına güvenip herkesin hakkını yiyen ve herkesi hor gören nâkeslerin âkıbeti, önüne geleni kırıp geçirmek, yalayıp yutmak olan cehenneme fırlatılmaktır ki, bundan daha feci bir âkıbet tasavvur olunamaz. Çünkü bu cehennem, Allahın emriyle tutuşturulmuş öyle bir ateştir ki, sönmek nedir bilmez ve yalnız maddî varlığı yakıp kül etmekle kalmaz, canları ve gönülleri de sarar, onları da yakar. Fakat canlar da, tenler gibi kül olmaz, belki tutuştukça tutuşur ve süresiye ıstırap verir. İşte bu cehennemin kapıları onların üzerine kapanacak ve bu kapılar, bir daha açılmıyacak, çünkü uzun direklerle, dikmelerle desteklenmiştir. Yahut bu kapılar kapanacak ve cehennemin içindekiler uzun direklere bağlı kalacaklardır.

İşte bunların, o çekiştirici, ayıplayıcı, eğlenici olan, mallarına güvenerek herkesi hor gören, kendilerini malları yüzünden ebediyete kavuşmuş sanan kimselerin hali ve âkıbeti budur.

Bu Sûrei Şerifeye bir de tarih gözüyle bakacak olursak onun kötülediği fena huylardan sakınmayı gerekleştirerek çok kıymetli bir ahlâk dersi verdiği gibi çok mühim bir tarih dersi de verdiğini görürüz.

Çünkü, Peygamber Efendimiz Mekkelileri hak ve hakikate davet ettiği zaman, bunlar onunla ve ona katılan arkadaşlariyle alay etmişler, sonra bir kimsenin ona katılmasına mâni olmak için onu çekiştirmişler, onun aleyhinde delidir, demişler, türlü türlü bühtanlarda bulunmuşlar, Mekke'yi ziyaret edenlerin onunla temas etmelerine imkân vermemek için ağızlarına geleni söylemişler ve böylelikle onu durduracaklarını sanmışlardı.

Hazreti Peygamber Efendimiz, Mekkelilere bu yaptıklarının ve hakka karşı gelmelerinin başlarına felâket getireceğini söyledikçe bunlar, mallarının ve servetlerinin kendilerini koruyup kurtaracağını iddia ediyor, durumlarını değiştirmiyorlardı. Fakat netice ne oldu? Kureyş ulları hak ve hakikati ezmek için uğraşmışlar, fakat ezici ve yıkıcı felâketlere uğramışlar; sonunda bütün saltanatları yıkılmış, bütün ulları ve bilhassa islâma karşı en çok düşmanlık gösterenleri helâk olmuş, yıkılıp gitmişlerdi.

Bunları bekliyen uhrevî âkıbet, bu dünyada uğradıkları âkıbetten kat kat beterdir. Orada alevleri yürekleri saran tamuya atılacaklar ve orada daim kalacaklardır.

SÛRE: 105

FİL SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 5 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre, Habeş'in Yemen'deki valisi Abraha'nın Mekke'ye ve Kâbeye karşı hazırladığı ve sevkettiği istilâ ordusunun muvaffakıyetsizliğini anlatır. Abraha'nın ordusunda «Fil» de bulunduğu için onun ordusuna fil ordusu denilmişti. Bu sûre, Resuli Ekremin de pek kuvvetli düşmanlara karşı, Kâbe gibi masun ve mahfuz olacağına işaret eder.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. Görmedin mi, neler etti Rabbın, Fil sahiplerine ?
2. Kurdukları tuzağı altüst etmedi mi ?
3. Onların üzerine, sürü sürü kuşlar saldı;
4. Ve bunlar onlara (*dolu gibi*) katı sert taşlar attı.
5. Ve onları yenik yaprağa çevirdi ! (1).

Sûrei Şerifenin verdiği tarihî ders de bu mahiyettedir ve bu tarihî ders, onun vermiş olduğu ahlâkî dersi hem açıklamakta, hem desteklemektedir.

Ahlâksızlık, bir cehennemdir ve âkıbeti: insanı cehenneme sürüklemektir.

(1) Bu sûre «Fil» sûresidir. Yani Peygamberimizin doğduğu yıl vukubulan ve Arabistan'ın mukadderatı ve istikbali bakımından en büyük ehemmiyeti kazanan hâdisenin encamını anlatan sûredir. Peygamber Efendimiz, Milâdın 570 inci yılı raddelerinde doğmuştur. Bu Fil vak'ası ise onun doğumundan iki ay kadar evvel vukubulmuştu. Vak'anın kahramanı, Habeşistan'ın Yemen'deki genel valisi Abraha idi. Habeşliler hıristiyandı ve hıristiyanlığı kurtarmak için Yemen'e gelmişlerdi.

Esas itibariyle Yemen'den Afrika'ya geçmiş bir millet olan Habeşliler daha sonraları, tekrar Yemen'e hicret etmeğe başlamışlar ve Milâdın 500 üncü senesinde Yemen'in Himyer hükümdarlarını atarak Yemen'de yeni saltanat kuracak derecede kuvvetlenmişlerdi. Bununla beraber Himyeriler büsbütün çökmemişler ve dövüşe dövüşe bir yahudi saltanatı kurmağa muvaffak olmuşlardı. Çünkü bunlar, din olarak yahudiliği kabul etmiş bulunuyorlardı ve bunların en çok tanınmış hükümdarlarından biri Zu Nuvas'dı. Himyeriler yahudi, Habeşliler hıristiyan oldukları için aradaki kavga, yahudilik - hıristiyanlık kavgası mahiyetini almış ve hıristiyanlara karşı reva görülen zulümler, son derece şiddetli bir mahiyet almıştı. An-

(Notun devamı)

laşılan bu yüzden hıristiyan Habeşistan, kuvvet ve kudretini ihya etmek ve hıristiyanlığın öcünü almak için Bizans'tan yardım görmüş, bu yardımlar, bilhassa 525 yılında netice vermiş ve hıristiyanlar, yahudileri devirmişlerdi. Arabistan'da hüküm süren Habeş kralları içinde bilhassa dördü şöhret kazanmıştır. Bunlardan yalnız birinin ismi, kitabelerde geçmektedir. Bu zat Fil vak'asının kahramanı Abraha'dır, 570 senesinde Mekke'nin üzerine yürümüştü. (Encyclopaedia Bratannica, Arabistan maddesi, tarih kısmı).

Anlatıldığına göre, bütün Arabistan'ı hıristiyanlaştırmak emelinde idi. Bu maksatla San'ada büyük bir kilise yapmış, bütün arapların yalnız burayı ziyaret etmelerini istemişti. Araplardan yalnız birinin bu muhteşem ve büyük kiliseye hakaret etmesi üzerine Abraha durumu tetkik etmiş ve neticede arapların en çok ziyaret ettikleri Tanrıevinin Mekke'de olduğunu öğrenmiş, kurduğu kilisenin bir umumî ziyaret yeri ve bütün Arabistan'ın din merkezi olmasını temin için Mekke'ye giderek bu evi yıkmağa karar vermiş ve onun için fillerle de kuvvetlendirilen ordusunu Mekke'nin üzerine yürütmüştü.

Filli ordu uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Mekke'ye yaklaşmış ve yolda birçok Araplar da kendisine katılmışlardı. Bunlar Mekke'ye yaklaştıktan sonra sağa sola sarkıntılık etmeğe başlamışlar, Abd-ül Muttalib'in de iki yüz kadar devesini alıp götürmüşlerdi. Abraha'nın bu heyete verdiği talimat, onun Mekke ulularıyle temas ederek kendisinin harp için gelmediğini, ancak Kâbeyi yıkmak istediğini anlatmaktı. Heyet Mekke'ye gelince, Kureyşin ulusu olan Abd-ül Muttalib'le görüşmüş, Abraha'nın dediklerini anlatmış, Abd-ül Muttalib de, harbetmek fikrinde olmadığını, Kâbeye gelince onu da sahibi olan Tanrısının koruyacağını, korumadığı takdirde onu savunmaya yetecek kuvvetleri bulunmadığını söylemiş, daha sonra heyetle birlikte Abraha'nın yanına gitmişti. Abd-ül Muttalib, Abraha tarafından çok iyi karşılanmış ve ne istediği sorulmuş, o da gasbolunan develerin iadesini istemiş, bu yüzden Abraha onu küçüksemiş ve «Yahu! Ben sizin Tanrı evinizi yıkmağa geldiğim halde onu düşünmüyorsunuz da kendi develerinizi mi düşünüyorsunuz?» demiş. Abd-ül Muttalib de şu cevabı vermişti: Develerin sahibi benim. Tanrıevinin sahibi ise Tanrıdır ve onu savunmak ona düşer.» Bunun üzerine Abraha, Abd-ül Muttalib'in develerini vermiş, o da bunları alarak dönmüş, Kureyşe durumu anlatmış ve istilâ ordusunun tecavüzlerinden korunmak için Mekke halkını, dağ başlarına çekilmeğe davet etmişti. Hepsi de bu şekilde hareket etmişler ve âkıbetini gözetlemek üzere dağ başlarına çekilmişlerdi.

Ertesi günü Abraha şehre girmeğe hazırlanmış ve hareket emrini vermişti. Görünüşe göre koca ordu yürüyecek ve muvaffak olacaktı; fakat muvaffak olamamıştı.

Muvaffak olmamasına sebep mi vardı?

Yıkılacak yer putlarla dolu idi ve onu yıkmağa gelen adamlar, İsa ümmeti idiler, yani hıristiyandılar. Onun için put evini yıkmak ve yıkmağa muvaffak olmak hakları idi. Çünkü muhakkak ki, daha yüksek bir din seviyesinde idiler. Fakat öyle olmadı ve Abraha'nın ordusu yalnız muvaffak olmamakla kalmadı. Üstelik helâk oldu. Çünkü bölük bölük kuşlar, üzerine pişirilmiş çamura benziyen sert taşlar atmışlar ve büyük ordu ekin yaprağı döküntülerine, kırılıp savrulan samanlara benzemişlerdi. Etleri dökülüyor, yüzleri delik deşik oluyordu.

Fakat neden?...

Arapların putlarla dolu Kâbesini korumak ve arap müşrikliğinin ömrünü uzatmak için mi? Asla!..

(Notun devamı)

Maksat bambaşka idi. Abraha, Arap putperestliğini yıkacak, fakat onun yerine daha üstün seviyeli bir sapıklık koyacaktı. Allahın muradı ise, bütün bu sapıklıkları ortadan kaldırmak, tevhid itikadını bütün saffetiyle yaşatacak ,bütün insanlığı hidayete davet edecek peygamberi göndererek Kâbeyi temizlemek ve onu kurulduğu gaye için ihya etmekti. Muradı İlâhî bu merkezde idi. Abraha'nın kuvvet ve kudreti, bu muradı İlâhî ile çarpışmış ve bu yüzden eşi görülmedik bir kahra uğramış, kendisi de, ordusu da ekin yaprağı döküntülerine benzeyip, kırılıp savrulan samanlara dönmüştü.

Muradı İlâhî, Fil yılında doğan, Hazreti Muhammed Mustafâ'nın büyüyüp yetişmesi, nübüvvet ve risaletini ilân etmesi, Kâbeyi temizlemesi bir tevhid âbidesi olarak kurulan bu Tanrı evine eski hüviyet ve mahiyetini vermesi, onu dünyanın ruhanî merkezi yapması idi.

Abraha ise, putperestlik yerine hıristiyanlığı yaymak, bir tevhid âbidesi olarak Hazreti İbrahim'in eliyle kurulan Tanrı evini ortadan kaldırarak, San'ada kurduğu katedrali, Arabistanın ruhanî merkezi yapmak peşinde koşuyor, onun için fillerle (yani o zamanın canlı tanklariyle) kuvvetlendirilmiş ordularla yola çıkmış bulunuyordu.

Abraha'nın meramı, Allahın muradına aykırı düştüğü için, onu umulmadık bir hâdise, bir ilâhî mucize yere vurmuş, bütün mevcudiyetini hurdahaş etmiş ve Allahın muradı gerçekleşmişti.

Sûrenin işaret ettiği Fil vak'ası budur.

Aradan yarım asır dahi geçmeden Hazreti Peygamber Efendîmiz gönderilmiş, mukaddes vazifesini başarmağa başlamış ve yola getirmek için uğraştığı insanları irşad için Fil sûresini okumuş, Abraha'nın âkıbetini hatırlatmış, bu âkıbeti gözönünde tutarak ve onun mâna ve hakikatini anlıyarak kendisine inanmalarını, Abraha'nın uğradığı fecî muvaffakıyetsizliğin ve müthiş yeniltinin sebebini düşünmelerini, o zaman Allahın Kâbeyi de, etrafında ikamet eden halkı da korumasındaki hikmeti kavramıya çalışmalarını istemişti.

Fil vak'asının üzerinden yarım asır bile geçmemiş bulunuyordu. Onun için bu vakaya şahit olanlardan birçokları yaşıyorlardı ve bütün muhit içinde bu vakaya ait hikâyeleri bilmiyen yoktu.

Fakat yaşlılar bu vak'ayı gözleriyle gördükleri, gençler yaşlıların gördüklerini işittikleri halde hiç kimse de vak'anın hakikî mahiyetini anlamak ve onun telkin ettiği dersten faydalanmak istemiyordu. Hakikat ise apaçıktı:

Cenabı Hak, Hazreti Peygamber Muhammed Mustafâ Efendimizin eliyle temizlenmek ve yeni bir dinin ruhanî merkezi olmak için Kâbeyi Abraha'nın hücumundan korumuş, sonra bu vazifeyi başaracak peygamberi göndermişti.

Muhite gerekleşen vazife, hakikati hemen kavrıyarak peygambere katılmak ve onu desteklemekti.

Çünkü böyle yapmadıkları takdirde âkıbetleri Abraha ile ordusunun âkıbeti olurdu. Çünkü Allahın muradı mutlaka gerçekleşecek ve ona karşıgelenler mutlaka ezilecekti.

Arap müşrikleri gerçi inat etmişlerdi, fakat onların inatları kâr etmemiş ve neticede Hazreti Peygamber muzaffer olmuş, inat edenler, karşıgelenler, alay edenler, Abraha'nın ordusu gibi, yıkılıp gitmişlerdi.

Her kim, muradı İlâhiye karşıgelmek isterse, onun da âkıbeti böyle olur. Muradı İlâhî, mutlaka gerçekleşir ve ona karşı gelenler, mutlaka yok olur.

Bu daima böyledir ve böyle olacaktır

SÛRE : 106

KUREYŞ SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 4 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre mevzu itibariyle bundan evvelki sûreye bağlıdır ve onun mevzuunu devam ettirir. Bu sûre, Kureyşe, Kâbeyi muhafaza yüzünden nail oldukları nimetleri hatırlatıyor.

Meal-i Kerimi :

Bismı'llâhi'rrahmanı'rrahîm

1. Kureyşin (*güven ve barış andlaşmalarından faydalanmalarını sağlamak*) için,

2. Kış ve yaz seferlerinde faydalandıkları andlaşmaların kadrini bilmiş olmak için,
3. Onlar artık bu evin Rabbine ibadet etsinler ki,
4. Kendilerini açlıktan kurtararak beslemiştir ve her tehlikeye karşı onlara emniyet vermiştir (1).

---

(1) Kureyş, Arapların en asil kabilesi idi ve Hazreti Peygamber Efendimiz de bu kabîledendi. Kâbenin muhafızlığı bu kabileye aitti ve onun Mekke'yi elinde bulundurması ona birçok imtiyazlar vermişti.

Kâbe bütün araplarca saygı gören bir âbide olduğu için, araplar Mekke'yi ve Kâbeyi ziyaret ediyor ve Kureyş, Kâbenin muhafızlığını yaptığı için bütün araplar üzerine nüfuz kazanmış bulunuyordu.

Mekke, Arabistan'da merkezi bir vaziyette bulunduğu ve her taraftan gelen araplar burasını ziyaret ettikleri için Kureyş herkesle sık sık temas ediyor ve bu temaslar onun mânevî nüfuzunu genişlettiği gibi yaptığı ticaret dolayısiyle onun maddî servetini de mütemadiyen arttırıyordu.

Mekke ile civarı, mukaddes bir yurt sayıldığı ve burada kan dökmek yasak olduğu için Mekkeliler emniyet içinde yaşıyor ve herhangi bir tehlike ile karşılaşmaktan korkmuyorlardı.

Mekke'nin ve bilhassa Kureyş'in kazandığı bu nüfuz ve itibarın, bu emniyet ve huzurun, bu refah ve servetin biricik sebebi, Kâbe, yani Tanrı evi yüzündendi. Yani Kureyş, herşeyi, yalnız Allaha borçlu idi. O halde Kureyşe yaraşan hareket tarzı, Allahın birliğini bildiren, putperestliği kaldırarak tevhid itikadını bütün saffet ve samimiyetiyle yaşatmak istiyen, Kâbe ne için kurulmuşsa o maksat ve gayeyi belirtmesi için onu temizlemek üzere gönderilen Peygambere inanmak ve onu desteklemek değil mi? Fakat Kureyş böyle yapmamıştır.

O zaman dünya emniyetsizlik içinde yüzüyordu. Hele Arabistan kum gibi dağınıktı ve onun her tarafından kavgalar ve muharebeler eksik olmuyordu. Kabileler birbirinin kökünü kırarcasına birbirlerine saldırmakta idiler.

Fakat biricik istisna, Kâbe ile civarı idi. Yalnız burada kan dökülmüyor ve buraya saldıran bulunmuyordu. Bu yüzden Kureyş, bu emniyetten istifade ederek bütün komşu memleketlerle, yani Suriye, İran, Yemen ve Habeşistan ile ticaret andlaşmaları yapmış ve her mevsimin ticaretinden faydalanmak imkânını bulmuştu.

Kureyşin âdeti, kışın, Yeme'nin sıcak iklimine kervanlar göndermek, yazın bu kervanları daha serin olan Suriye'ye yollamaktı. Kureyş seyahat ve ticaret sayesinde o zamanın medeniyet âlemi ile sık sık temas etmiş, bu temas sayesinde hem zenginleşmiş, hem incelmiş, hem dünyada olup biten her şeyden haber almak imkânını elde etmişti.

Kureyş bütün bunları Kâbeye, daha doğrusu Kâbenin asıl sahibi Allaha borçlu idi. O Kâbeye ki, Allahın onu Abraha'nın taarruzundan nasıl koruduğunu ve niçin koruduğunu, Fil Sûresinin tefsiri sırasında izah etmiştik.

O halde Kureyşin vazifesi, Kâbeyi temizlemek ve onu dünyanın ruhanî merkezi yapmak üzere gönderilen Peygamberi dinlemek ve Allahın birliğine hakkiyle inanarak Peygamberin dediğini yapmak değil mi?

Fakat Kureyş böyle düşünmedi. Kerameti Tanrıevinde değil, fakat o evi kaplıyan putlarda sandı ve Allaha sarılacağına putlara sarıldı.

Düşünmedi ki, Allah bu evi koruduysa, bu putların yüzü suyu hürmetine korumadı.

SÛRE: 107

MÂÛN SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur, 7 âyettir.)

Konusu :

Kureyş'e bundan evvelki iki sûrede ihsan olunduğu anlatılan lûtuflara rağmen Kureyş, hesap ve kitabı inkâr eder,öksüzlerle fakirlerin haklarını çiğnerdi. Onların fakirlere yapılacak yardımları, verilecek sadakları tutmaları ve vermemeleri yüzünden bu sûreye Mâûn yani zekât, sadakat namı verilmiştir.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. Dini yalan sayan kimseyi gördün mü sen?
2. İşte odur öksüzü iten, kakan ;
3. Ve odur yoksulu doyurmak için önayak olmıyan.
4. Vay haline o namaz kılanların ki,
5. Kıldıkları namazın değerine aldırış etmezler,
6. Gösteriş yaparlar onlar ;
7. Ve en sakınılmıyacak yardımlıkları esirgerler (1).

(Notun devamı)

Fakat menfaat hırsı Kureyşin gözünü ve içini bürümüştü. Putlar elden giderse ve Kâbe temizlenirse putperestliği istismar etmekle ele geçirdiği her menfaati kaybedeceğine inandı.

Bu hırsı, onu hakiketle karşılaşmaktan, hakikati kabul etmekten alıkoydu ve bu yüzden var kuvvetiyle Peygamberle mücadele etti.

Fil vak'asına şahit olan Kureyş'in bu derece nankörlük göstermesi, kara taassubu yüzündendi. Fakat neticede o kara taassup yıkılmış ve Kâbe temizlenmiş, tevhid dininin ruhanî merkezi olmuş ve öylece yaşamıştır. Hâlâ da öyledir. Kureyş ise nankörlüğünün cezasını bulmuş, o da fil sahipleri gibi Allahın muradına karşıgelmek yüzünden husrana uğramıştı.

(1) Bu sûre Mâ'ûn sûresidir. Mâ'ûn, Razi'nin çok güzel anlattığı gibi, ya zekâttır, yahut faydası olan ve bir kimseden esirgenmiyen, zengin, fakir herkes tarafından istenen, verilen ve geri alınan, verilmediği takdirde sahibinin geçimsiz ve huysuz olduğuna, fena ahlâklı tanınmasına sebep olan yardımsızlıklardır. Komşunun komşudan tencere, balta, keser, kova, elek, yahut bir miktar tuz, su, ateş istemesi, alması ve geri vermesi gibi. Bütün bunların istenip verilmesi **mâ'ûn** dur, yani yardımlıktır. Sûrei Şerifede bu gibi yardımlıkların esirgenmemesi istendiği ve ancak münafıkların bunları esirgedikleri anlatıldığı için ona Mâ'ûn Sûresi denilmiştir.

SÛRE: 108

KEVSER SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 3 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre ilk nâzil olan sûrelerden biridir. «Kevser», hadden ziyade çokluk, bereket demektir. Onun için bu sûre Hazreti Peygambere her çeşit hayır ve bere-

---

(Notun devamı)

Sûrenin asıl maksadı, hakikî ibadetin mânasını anlatmaktır. Hakikî ibadet, imana dayanır ve iman, insanın kalbini sevgi ile doldurur. Bu sevgi ise bilhassa yardıma muhtaç olanlara yardım etmekle, öksüzleri esirgemekle, ibadeti gösteriş kasdiyle değil, tam özyüreklik içinde yapmakla kendini belirtir ve ifade eder.

Onun için Sûrei Şerife, dini yalan sayanların halini anlatmakla başlıyor.

Dini yalan sayanlar, ruhunun bütün kaynaklarını kurutan kimselerdir. Din, Tanrı buyruğuna saygı ve Tanrı kullarına şefkat göstermektir. Tanrı buyruklarının hepsi insan için iyilik, güzellik ve bahtiyarlık sağlıyan esaslardır. Tanrı kullarına şefkat o iyiliği, güzelliği ve bahtiyarlığı elden geldiği kadar yaymaktır. O halde dini yalanlıyan, yani islâmı tanımıyan kimse, hem Tanrı buyruklarına saygı, hem Tanrı kullarına sevgi göstermiyen kimsedir. Sûrei Şerife de onun evvelâ Tanrı kullarına karşı sevgi göstermiyen cephesiyle alâkalanarak dini yalan sayan kimsenin, öksüzü itip kaktığını ve hor gördüğünü, onu ezilmeğe ve kırılmağa mahkûm saydığını, fıkarayı ve yoksulları doyurmak için de kendi hesabına önayak olmadığı gibi başkalarını da teşvik etmediğini anlatıyor. Demek ki dini yalan sayan ve bir iman taşımıyan kimsede merhamet kalmaz. Tanrı kullarına şefkat göstermek, onlara yardım etmek onun kârı değildir. Onun insanlık cephesi kısırdır ve kördür.

Fakat onun insanlık cephesi böyle olduğu gibi Tanrı ile alâkası da aynı derecede kısır ve kördür. Kendisi, dini yalan sayan kimse olduğu için gösteriş olsun diye namaz kılar, fakat kıldığı namaza hiçbir değer vermez. Namazın bir mirac olduğunu aklından bile geçirmez. Onu gösteriş olarak kıldığı için gelişigüzel kılar, geçer. Çünkü içinde iman yok ve ibadeti sırf gösteriştir. Onun yaptığı hep riyadır. İnanır görünmesi riya ve bunun en kesin delili, en sakınılmıyacak yardımlıkları dahi esirgemesi ve ahlâksızlığın en düşkün seviyesine inmesidir.

İşte dini yalansaymak budur ve onun doğurduğu neticeler bundan ibarettir.

Dini inkâr etmek, insanın mes'uliyet hissini körletir. Ve bu hissin körlenmesiyle insanın bütün insanlığı körleşir. Onun için ne bir öksüzü korur, ne de bir yoksulu doyurur. Ruhunun ve kalbinin bütün his ve heyecan kaynakları o derece kurumuştur ki ibadeti bile kuru bir gösteriştir... Yalandır ve sahtekârlıktır. Hattâ bu gösteriş o kadar kurudur ki en basit ve en bayağı yardımı dahi esirger. Hakikî ibadetse herşeyden fazla insanların merhamet ve şefkat hissini geliştirir ve insanın içini tükenmez bir sevgi ve esirgeme kaynağı yapar.

Mâ'ûn Sûresinin verdiği büyük ders bu mahiyettedir. Hakikî dindarlığın en şaşmaz ölçüsü, insanın içini kaplıyan sevgi ve esirgeme hissi ve bu hissin doğurduğu yardım isteğidir. İçi samimiyetle dolu olan insanın Allaha olan bağlantısı da samimî olur ve onun ibadeti bir nur çağlıyanı gibi mevlâya yükselir. Herkes inancının derecesini bu ölçü ile ölçebilir.

ketin bol bol ihsan olunduğunu anlatıyor ve düşmanlarının, kendilerine bu hayatta verilen hayırdan bile mahrum kalacaklarını takrir ediyor.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrâhîm

1. (*Ya Muhammed*), Biz sana Kevseri verdik.
2. Öyleyse Rabbına namaz kıl ve kurban kes.
3. Asıl ebter sana buğzedenin kendisidir (1).

(1) Kevser, dünya ve din bakımından bol ve çok iyilik demektir. (Razî). Kevser: Cennette bir ırmaktır. Hazreti Enes şu Hadîsi Şerifi rivayet ediyor: Hazreti Peygamber buyurdu ki: «Cennette bir ırmak gördüm: kıyıları, içi oyulmuş inciden yapılmış köşklerdi. Elimi suya attım, elime halis misk geçti. Bu nedir? diye sordum. Allahın sana ihsan ettiği Kevserdir dediler.»

Yine Hazreti Enes'in rivayetine göre: «Irmağın suları sütten beyaz, baldan tatlı idi.. İçinde yeşil kuşlar vardı. Onların etinden yiyen ve bu ırmağın suyundan içenler, Allahın rızasını kazanırlar.» Yine Hazreti Peygamber, **Kevser** hakkında: «O bir nehirdir ki Rabbım onu bana vâdetmiştir. İçinde çok hayır vardır.» buyuruyor. **Kevser,** Hazreti Peygamberin zürriyetidir, diyenler de vardır. Hazreti Peygambere zürriyet bereketi verilmiştir ve onun bu manevî zürriyeti durmadan çoğalmaktadır. **Kevser**'den maksat, islâm ümmetinin ulemasıdır, diyenler de vardır. Demek ki Kevser, ilim bolluğunu, ilim berektini ifade eder. **Kevser**'den maksat Kur'andır, islâmdır, diyenler de vardır. Şüphe yok ki Kur'an dünyada en çok okunan Kitap ve islâm en çok yayılan dindir. **Kevser** fazilettir, diyenler de vardır. İslâm dini ise en bol faziletli dindir. **Kevser,** hayrı çok olan insandır. Ve Hazreti Peygamber böyle idi. **Kevser,** şan ve şeref yüksekliğidir, diyenler de vardır. **Kevser**'in ilim olduğunu söyliyenler, ilimdeki hayrın bolluğunu gözönünde tutmaktadırlar. Kevser, Allahın bütün nimetleridir.

Kevser'in bütün bu mânalarını Fahrettin Razî, «gaybın anahtarları» adıyla yazdığı tefsirde nakil ve kaydeder. Kevserin bu manaları ifade ettiğini gördükten sonra Sûrei Şerifenin ifade ettiği manaları şöylece anlatabiliriz:

Ya Muhammed! Biz sana Kevser'i verdik!

Bu hitap bâlâdan geliyor ve büyük bir müjde veriyor. Müjde, öyle bir kimseye veriliyor ki henüz kimsesiz denecek derecede yalnızdır ve dâvası namına henüz büyük bir muvaffakıyet kazanmamış olan Hazreti Peygamberdir. Onun bu sıradaki durumu, görünüşe göre, istikbal namına büyük birşey vadetmiyordu. Arabistan çeşit çeşit putperestlikler, gayesiz ve sonsuz hurafeler içinde yüzüyordu. Buna karşı bir damlacık hidayet, bir damlacık doğruluk. bir damlacık insanlık ve bir damlacık ışık vardı ve bütün bunlar kısır bir çölun ortasına atılmış bir tohumdan ibaretti. Bu tohum da görünüşe göre o kısır çölün göbeğinde çürümeğe mahkûmdu. Bir tohumun çöl kısırlığı içinde kök salmasına, filizlenmesine ve yeşil bir vaha yaratmak üzere serpilip ufukları kaplamasına, yeşil gölgelerinde bütün bir âlemi barındırmasına imkân var mı? Çöl bu.. ve elbette ki onun kısırlığı her verimli tohumu öldürecekti!.

Hazreti Peygamber ilk mü'minlerle birlikte islâm dinini yaymağa çalıştığı sırada vaziyet bu merkezde idi. Ve görünüşe göre, Arabistanı saran putperestlik

(Notun devamı) —

ve bütün dünyayı kaplıyan sapıklık, çöl ortasında doğan bu ışık damlasını da boğacaktı.

Herkes vaziyeti böyle görüyor ve herkes yeni doğan hidayeti, çölün kısır kumlarına atılmış bir tohum sanıyordu. Fakat bâlâdan gelen ses:

«**Biz** diyordu, **Ya Muhammed! Sana Kevser'i verdik.**»

Yâni: O bereketli tohumu verdik ki çölün ortasında bile yeşerir ve coşkun ekinler verir.

Sana o kevseri verdik ki o kısır çölü bile baştanbaşa gülistana çevirir, onu gürbüz bir hidayetin en canlı kaynağı yapar.

Bâlâdan gelen ses bunları söylüyor, fakat bir kimse anlamıyordu. Çünkü çöl içinde yeni bir hayat kaynağının fışkırmış olduğunu hisseden yok gibi idi. Çölün yoksulluğu ve kısırlığı bütün gönülleri kaplamıştı. Gerçi Arap şehirleri ticaret yüzünden az çok refah içinde yaşıyordu, fakat bunlar da bu refahı içki, kumar ve zina değirmeninde öğütüyordu. Çöl halkı ise, çölün mahrumiyetleriyle savaşa savaşa ruhunun bütün kaynaklarını tüketmiş bir halde idi. Muhit, hidayet ışıkları beslemekten âciz, yoksul ve sefil bir muhit idi.

Gerçi bu yoksul muhit içinde bir Peygamber zuhur etmişti. Fakat onun da ergeç bir varmış, bir yokmuş olacağı sanılıyordu. Çünkü muhatabı bir çöldü. Çünkü muhatabının kafası da, kalbi de, muhitinden farkı olmıyan bir yoksulluktu. Daha önce, **Hud** gibi, **Salih** gibi Peygamberler bu çöl halkına hitap etmişler, bu halkı yola getirmek için uğraşmışlardı, fakat derin bir iz bırakmadan gelip geçmişler ve sefalet ve sefahetlerinin kurbanı olmağa devam etmişlerdi. Acaba bu yeni teşebbüs de eskilerine benzemiyecek mi idi?... Bâlâdan gelen ses:

Hayır, diyor ve bu yeni risalete «**Kevser**» ihsan olunduğunu bildiriyordu.

Kevser, o sudur ki çöl icinde de aksa onun kısırlığını ve yoksulluğunu feyiz ve berekete çevirir !

Kevser, o cennet ırmağıdır ki her nereye uğrasa orada bir gülistan yaratır.

Kevser, o berekettir ki gönülde doğmasiyle gönüller dirilir ve fazilet kaynağı olur!..

Kevser, o şaraptır ki onu içen **Mest-i elest olur** ve elest bezminin inan andını yeniden yaşar, o andın ilhamlarını gerçekleştirmeyi vazife sayar.

Kevser, insan ruhunun ezelden ebede kadar Allahını tanıyışının ve ona güvenişinin yarattığı bir coşkun nehirdir ki insanlığın bütün özü o nehrin akışında yaşar. Hayatın fânîliği o nehrin akışı içinde ebediyet kazanır.

Bu nehrin kaynağı, Peygamberin getirdiği hidayetti ve bâlâdan gelen ses bunu müjdeliyor, çölün ortasında manevî bir kaynağın fışkırmış olduğunu bildiriyordu.

Bu kaynak durmadan akacaktı ve hiçbir engel onun akışını durduramıyacaktı. Çünkü bu bir İlâhî ihsandı ve İlâhî vahyin dili bunu müjdelemekte idi...

Kedreti fâtıranın bu ihsanını kim çevirebilirdi? Ve onun fışkırttığı kaynağı kim durdurabilirdi?

Bu yüksek ihsana karşı Peygambere düşen vazife, Allahına şükretmek, bu eşsiz inayeti hamd ve sena ile karşılamaktı. Onun için bâlâdan gelen ses:

«**Öyle ise Rabbına namaz kıl ve kurban kes!**» **Buyuruyor.**[1]

Ey Peygamber! diyor, o müthiş çölü bir hidayet gülistanına çevireceği muhakkak olan Allahına karşı secdeye kapanarak şükret, niyaz et ve kurban keserek bu müjdeyi kutlula! Bu müjdeyi bir bayram say da onu kurban keserek tes'id et!

Belki başkaları bu muazzam nehrin aktığını sezmiyorlardı, fakat Peygamber ile ona inananlar nehrin aktığını gönüllerinde hissediyor ve gönüllerinde bir

(Notun devamı)
gülşen peyda olduğunu, bir iman vahası yaşadığını, vicdanlarında yeni ve taze bir hayat kaynadığını idrâk ediyor, Allahın bu büyük nimetini sevine sevine takdis ve tes'id ediyorlardı. Çünkü hallerine bakarak istikballerini seziyor ve yalnız bir çölü değil, bir dünyayı kurtaracaklarından emin oluyorlardı.

Bütün dünyaya betbereket getiren, dünyanın vicdanını çöl kısırlığından kurtaran ve o vicdan içinde yeni bir hidayet kaynağı coşturan Peygambere, birtakım düşmanlar, ebter mi diyorlar, asıl ebter onlardı. Çünkü Peygamberin adı, sanı hergün yükseliyor, zürriyeti hergün çoğalıyor, hidayeti, hergün daha fazla parlıyor. Düşmanları ise kısır kaldılar ve unutuldular. Çünkü Peygambere ihsan olunan Kevser, hâlâ çağlıyor ve yeni yeni vahalar yaratıyor. Çünkü Peygambere ihsan olunan Kevser, hâlâ akıyor ve sonuna kadar durmadan akacak!.. Onun eseri daima yaşıyacak ve ona düşman kesilenler daima ebter kalacak.

Kevser Sûresinin belirttiği ve yaşattığı bu mucizeyi ve bu mucizeyi yaşatan tarihî hakikati kaydettikten sonra yine bu sûrenin, zamanımızda ileri sürüldüğünü gördüğümüz birtakım iddialara cevap verdiğini de anlatmak istiyoruz.

Bazı kimseler islâm dininin çöl içinde doğduğu için çölün yoksulluğuna ve kısırlığına uygun bir iptidaîlik arzetmesi icap ettiğini iddia ediyorlar .

«Kevser» Sûresi, bu asırda ileri sürülen bu iddialara ondört asır evvel verilmiş bir cevaptır.

Çünkü bu sûre, islâm dininin «Kevser» olduğunu söylemekle onun çöl gibi kısır ve yoksul değil, fakat feyiz, bereket ve bolluk dini; şarıl şarıl akan nehirler, boy boy uzanan yeşillikler, gülistanlar; sağnak sağnak yağan rahmetler ve sonsuz verimler dinî olduğunu anlatıyor.

Evet, bu din çölde doğmuştur. Bu din, kumların içinden fışkırmıştır. Fakat kumlara da en zengin toprakların verimini verdirmiştir.

Bu dinin, bu bakımdan da «Kevser» olduğunu isbat için onun doğduğu günden bugüne kadar ne derece işlendiğine işaret etmek yetmez mi?

Başta Resuli Kibriya Efendimiz olduğu halde ashabı güzin, tâbiîn, etbai tâbiîn, eimmei müctehidin, müfessirin, muhaddisin, fukahayi âmilin, velhasıl saymakla bitmez tükenmez kafile, mahşer mahşer ilim ve fikir adamları bu dine hizmet etmişler, bu dinin bereketini yaymışlar, bu dinin istidadındaki sonsuz genişliğe dayanarak, bu dinin önündeki kudrete güvenerek onu safha safha incelemişler ve dünyaya, bütün medeniyet âleminin neşrede ede bir türlü sonuna varamadığı ve varamıyacağı muazzam bir manevî miras bırakmışlardır.

Acaba hangi din, islâm dini gibi milyonlarca ilim adamının yetişmesine sâik olmuş ve milyonlarca ilim adamını kendine hâdim kılmıştır?

Kuranın, yazılmasına sâik olduğu eserleri bir araya toplamak mümkün olsaydı karşımızda Mısır ehramları gibi muazzam bir âbide, belki Himalaya gibi bir dağ silsilesi vücuda gelirdi.

Acaba bunun bir eşi başka bir yerde görülmüş müdür ve acaba bunun sebebi nedir ?

Bunu «Kevser» kelimesinde aramalıyız. Çünkü kevserin tazammum ettiği bereket, şarıl şarıl akan nehirlerin bolluğu, Kur'anın ilim sahasındaki feyzinde de göze çarpar. Kevser, bir ilim kaynağı idi. Ve bütün dünya bu ilim kaynağından kana kana içti. Hâlâ da içiyor, yarın da öbür gün de içecek ve bu pınar daima kaynıyacak, hiçbir vakit eksilmiyecek, belki her zaman artacaktır. Çünkü menbaı «Kevser» dir. Yâni Zatı Kibriya'nın, Peygamberi olan Fahri Âlem Efendimize bereketi eksilmez, feyzi tükenmez, ihsanıdır.

Müslümanlığa çöl dini diyenler, onun «Kevser» olduğunu anlamamış ve

SÛRE: 109

KÂFİRÛN SÛRESİ

Mekkede nâzil olmuştur, 6 âyettir.

Konusu :

Kâfirûn, kâfirler demektir. Bu sûre kâfirlerin bütün hareketlerinden dolayı sorguya çekilip ceza göreceklerini buna mukabil Hazreti Peygamberin, yaptığı iyiliklerin semeresini toplıyacağını anlatıyor.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. De ki: Ey Kâfirler!
2. Tapmam ben o sizin tapdıklarınıza!
3. Siz de tapanlardan değilsiniz benim tapdığıma.
4. Hem ben asla tapıcı değilim o sizin tapdıklarınıza.
5. Siz de tapıcı değilsiniz benim tapdığıma!
6. Sizin dininiz size, benim dinim bana (1).

---

görmemiş kimselerdir. Fakat her asrı binlerce eser vücuda getiren, on dört asrın yarattığı âbideler, doldurduğu kütüphaneler, bugün yalnız Şark'ı değil, Garbı da beslemektedir, bu da bu feyiz ve bereketi inkâr eden kimselerin ilimle, irfanla alâkasızlıklarını belirtmektedir.

Fakat hakikat açıktır ve müslümanlık «Çöl» dini değil, «Kevser» dinidir. Bolluk ve bereket dinidir. Hidayet bolluğu, ilim bolluğu, insanlık bolluğu hep ondadır. Ve bu mucize daimîdir, ebedîdir.

Biz mü'minler bu kevseri, bu nehrin şarıltılarını, bu kaynağın diriltici cûşişini içimizde hissediyor muyuz? Yoksa içimiz çölleşti veya kısırlaştı mı?

Fakat çölleşti ve kısırlaştıysa da onu diriltecek kaynak elimizdedir. Ve bu kevseri gönlümüzde kaynatmak herbirimiz için mümkündür.

Hele bu sûreyi anlıyarak okuyun, hele birkaç kere tekrar edin, hele Peygamberin hayatına bakarak bu sûrenin manasını kavramaya çalışın, hele onun bu sûre ile, bu sûrenin feyzi ile baştanbaşa çöl olan bir âlemi, bir gülistana çevirdiğini gözönüne getirin, muhakkak ki siz de birşeyler hissetmiye başlarsınız. Muhakkak ki siz de Allahın bu ihsanından hissemend olursunuz.

Hele siz bu sûrenin feyzini rehber edinin de bakın, nelere ermez, neleri başarmazsınız?!...

Yeter ki kevserin lezzetini tadın ve onun verdiği neş'e ile çalışın ve çalıştıkça ilerleyin!

Neticeyi denemek kolaydır. Çünkü kevserin feyzi ve bereketi derhal kendini gösterir.

(1) Sûrenin mevzuu islâm dâvasını açıklamak, aynı zamanda karşı tarafın, yani islâmiyete karşıgelenlerin tuttuğu yoldaki inat ve ısrarını belirtmekte, bu dâva

ile bu yolun asla uyuşamıyacağını anlatmaktır.

Bu sûre ile Hazreti Peygamber, kendisinin hiçbir vakit ve hiçbir suretle müşriklere uymıyacağını ve uymasına imkân bulunmadığını ve her tarafın yaptığından mes'ul olacağını bildirmiş oluyordu.

Hazreti Peygamberin dâvası iman dâvası idi. Buna mukabil müşriklik, yani Allaha eş ve ortak katmak ve bu şekilde hareket ederek menfaat sağlamak, din şuurunu istismar etmek, putlara tapmak sayesinde servet ve itibar sahibi olmak, Arap putlarını Kâbe üzerinde tutarak arapları Mekke'ye celbetmek ve bu şayede refaha kavuşmak, karşı tarafın dâvası idi.

Hazreti Peygamberin dâvası, Allahın birliğine ve mutlak birliğine inanmak, hem de akıl ve kalbin bütün safvet ve samimiyetiyle inanmak, özyürekliliğin bütün hararet ve heyecaniyle inanmak esasına dayanıyordu. Karşı tarafsa bambaşka idi. Onun putlara karşı gösterdiği bağlılık, menfaate dayanıyordu. O da bu menfaatleri feda etmeyi göze alamıyordu ve göze almayı aklından geçirmeyi çılgınlık sayıyordu. Maddî menfaat hissi, karşı tarafın bütün varlığına hâkim olmuştu. Onun için bu menfaatleri ileri sürerek hattâ Hazreti Peygamberin zihnini çelmek ve onu yolundan çevirmek istiyordu. Onun için Sûrei Şerifenin ilk âyetleri bunun asla mümkün olmadığını belirtiyor. Hazreti Peygamber, İlâhî dâvasından ve hak yolundan asla geri dönemezdi ve herhangi sebep, herhangi menfaat onu yolundan çeviremezdi. Müşrikler, dünya menfaatlerine istedikleri kadar sımsıkı sarılabilirler ve bunları herşeyden üstün tutabilirlerdi. Bu, onlara ait bir keyfiyetti. Fakat Peygamberin kendi yolundan ayrılmasına ve bu menfaatler uğrunda durumunu değiştirmesine imkân yoktu. Çünkü menfaat onun üzerinde tesir edemez, hattâ menfaati müdafaa için kılıca sarılmak onu yolundan çeviremezdi. Yalana, dolana başvurmak, çeşit çeşit sahtekârlıkla, düzenbazlıklarla dâvayı kazanmağa uğraşmak kâr eylemezdi ve bu türlü hiylelerin hepsi boşa gitmeğe mahkûmdu. Bu yüzden Peygamberin cayacağını veya döneceğini sanmak beyhudeydi.

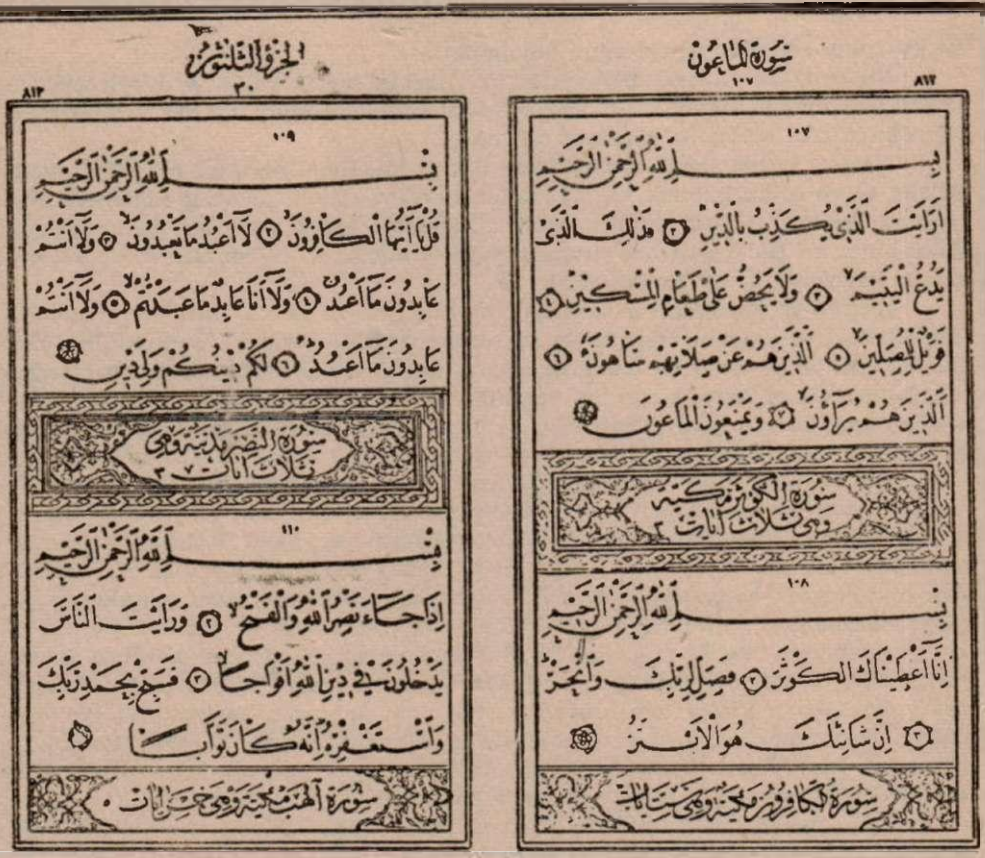
Onun dediği gayet âşikârdı: «Ben Allahın birliğine inanıyor ve bütün bağlılığımı Ona hasrediyorum, bütün ibadetimi ona yapıyorum. O, hepimizi yaratan, hepimizin Rabbı olan Hak Tealâdır. Fakat siz, ey müşrikler menfaatlerinizi müşrikliğe bağlamış olduğunuz için sahte ibadetlerden yüz çevirmek cesaretini gösteremiyor, onun için nefsinizin hava ve hevesleriyle onları temsil eden putlara tapıyorsunuz. Bense hakikate ermiş bir kimse olduğum için sizin sahtekârlıklarınızı kabul edemem ve sizin saptığınız yola sapamam. Sizin de bütün menfaatiniz, tuttuğunuz yolda olduğu için onlardan feragat ederek hak ve hakikat yoluna girmek istemiyorsunuz. Siz bilirsiniz. Ben size doğruyu bildirmiş ve göstermiş bulunuyorum. Onun için sizin dininiz size, benim dinim bana.»

Evet: «Sizin dininiz size, benim dinim bana» Yani: «sizin kâfirliğiniz size, benim tevhid ve ihlâsım bana» İbn Abbas'ın tefsiri bu mahiyettedir. Fahrettin Razî de şöyle diyor:

«Hazreti Peygamber Efendimiz, müşriklere sanki şöyle diyordu: Ben sizi doğruluğa ve kurtuluşa çağıran bir peygamberim. Davetimi kabul etmiyorsanız, beni kendi halime bırakınız ve müşrik olmıya davet etmeyiniz. Mademki helâk olmayı göze alıyorsunuz! sizin dininiz sizin olsun, benim dinim de benim olsun. Çünkü benim ondan ayrılmama imkân yok!»

«Din, hesap manasına gelir. Yani Hazreti Peygamber bunlara diyordu ki: Sizin hesabınız size aittir. Benim de hesabım bana aittir. Herhangi birimizin hesabı diğerinden sorulmaz.

«Sizin dininizin karşılığı size, benim dinimin karşılığı da bana. Fakat sizinkinin karşılığı vebaldir ve ikaptır. Benimkinin karşılığı saygı ve sevaptır.»

(Notun devamı)

«Din, cezadır. Siz benim dinime karşı geldiğiniz için benim Tanrımdan ceza göreceksiniz. Bense sizin putlarınızdan da, cezalarından da zerre kadar korkmuyorum. Sizse göklerle yeri yaratan Allahın cezasından korkuyorsunuz».

«Din, duadır. Sizin duanız size. Kâfirlerin duası sapıklıktan ibarettir. Çünki yardım için dua ettikleri putlar işitmezler. İşitseler de duayı kabul etmezler. Kıyamet günü ise dile gelirler ve sizin müşrikliğinizi reddederler. Benim Rabbım ise mü'minlerin duasını kabul eder.»

«Din âdettir. Müşriklerin âdetleri atalarından ve şeytanî isteklerinden ibarettir. Peygamberin âdetleri ise Allahın vahyinden ve meleklerinden alınmıştır.»

İşte, «sizin dininiz size, benim dinim bana.» demekten maksat budur. Yoksa maksat, hak ile bâtıl arasında bir mütareke yapmak değildir. Çünkü ikisi arasındaki savaş mütareke kabul etmez. Belki durmadan devam eder ve neticede mutlaka hak kazanır ve bâtıl yok olur. Nasıl ki öyle olmuştur ve bâtıl üzerinde ısrar edenler yok olmuşlar, hakkı tutanlarsa kazanmışlar ve hakkı bütün dünyaya yaymışlardır.

Kâfirûn Sûresinin anlattığı büyük hakikat şudur:

İman sahibi, imanına sımsıkı sarılır, çünkü onun doğruluğuna inanır.

Dünya adamı imanı reddeder ve dünya menfaatlerine bağlanır.

Dünya adamı bağlandığı menfaatleri gözete dursun, fakat onun bu menfaatleri, gerçek ve samimî insanların imanı üzerinde tesir etmez. Bilâkis bu menfaatler mutlaka küçülür ve iman mutlaka muzaffer olur.

SÛRE: 110

NASR SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 3 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre Hazreti Peygamberin hak ve hakikat dâvası uğrundaki mesaisini tetviç eden zaferden ve onun nail olduğu ilâhî yardımdan bahseder. Ona verilen isim de bunu ifade eder. «Nasr» yardım demektir. Hazreti Ömer'in oğlu, bu sûrenin veda haccında nâzil olduğunu, Resul-i Ekrem'in bu sûre nâzil olduktan sonra seksen gün yaşadığını söyler.

Bu sûre Medine devrine ait olmakla beraber bilfiil Mekke'de nâzil olmuştur.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. Vaktaki Allahın yardımı irişir ve zafer kazanılır,
2. Ve insanların küme küme Allahın dinine girdiklerini görürsün.
3. Artık Rabbını överek şanını yücelt, yarlığanma dile. Çünkü O, (*yarlığanmak istiyenleri*) kabul edicidir (1).

(1) Bu Surei Şerife, Kur'anı Kerimin bir bütün olarak nâzil olan sûrelerinin en sonuncusudur. Fakat Kur'anın en son nâzil olan âyetleri dini kemal bulduğunu anlatan ve ««Bugün dininizi ikmal ettim.» sözleriyle başlıyan âyetidir.

Bu sûre Hazreti Peygamber Efendimizin irtihalinden birkaç ay evvel nâzil olmuştur. Hazreti Peygamber Efendimiz 11 inci hicret yılının Rebiulevvel ayında irtihal etmiş olduğuna ve bu sûre de 10 uncu hicret yılının sonlarında, veda haccının ifasından sonra nâzil olduğuna göre aradaki müddet üç ay kadar tahmin olunabilir. Bir rivayete göre bu sûre, Hazreti Peygamberin veda haccından sonra Medine'ye varması üzerine nâzil olmuştur. Fakat bu rivayet de arzettiğimiz tahmin üzerinde tesir etmez. Fakat Hazreti Peygamberin veda haccına gitmesinin ve orada veda hutbesi irat etmesinin ilk manası, Arabistan Yarımadasında müşriklik ve putperestliğin tamamiyle yıkılmış olması idi. Arap müşrikliğinin merkezi olan Mekke'de bir tek müşrik kalmamıştı. Kâbe temizlenmiş, tam manasiyle bir Tanrıevi olmuştu. İslâmiyet Arap Yarımadasının her tarafında yayılıyor, insanlar fevc fevc, yığın yığın islâmiyete giriyorlardı. Hazreti Peygamber, veda haccı sırasında Arafat ovasında durduğu zaman etrafını saran kum gibi insanların yüz binleri aştığını görmüştü. Bu, onun için en büyük bir bahtiyarlıktı. Yirmi şukadar yıl çalışmış, çabalamış, geceli gündüzlü uğraşmış, didişmiş, insanları sapıklıktan kurtarmak ve doğrultmak için, insanlığa yol göstermek ve bahtiyarlığa kavuşturmak için, hak, adalet ve fazileti üstün kılmak için insanlığın hakikî şerefini yükseltmek için herşeyi yapmış ve sonunda... muvaffak olmuştu. «**Allahın yardımı irişmiş ve kesin zafer kazanılmıştı**» Müşrikliğin bir daha baş kaldırmasına, putpe-

(Notun devamı)
restliğin bir daha ortalığı kaplamasına imkân kalmamıştı. İnsanlar küme küme Allahın dinine giriyorlardı. Ve durmadan gireceklerdi. İslâmiyet, yeryüzünde kökleşmişti ve kıyamete kadar sarsılmıyacaktı. Din kemalini bulmuştu ve beşerin din ihtiyacı dünyanın sonuna kadar sağlanmıştı. Beşer, daha başka bir dine muhtaç olmıyacak tarzda bu İlâhî kaynaktan tatmin olunmuştu. Onun için nekadar ilerlerse ilerlesin ruhunun susuzluğunu giderecek (Kevser) i bulacak, onunla seyrap olacaktı.

Hazreti Peygamber Efendimizin veda haccı sırasında karşılaştığı manzara buydu. Ve bu manzaranın ifade ve ilham ettiği bir hakikat, onun yeryüzündeki vazifesini hakkiyle eda etmiş ve tamamiyle başarmış olduğu idi. «**Allahın yardım ve nusratı gelmiş, en kesin zafer kazanılmıştı.**»

İnsanlar fevc fevc Allahın dinine giriyorlardı ve durmadan gireceklerdi. Onun getirdiği din yerleşmiş ve kökleşmişti... ve bunun yeryüzündeki vazifesi bundan ibaretti.

Hazreti Peygamberin yüklendiği vazife İlâhî bir risaletti ve bunu ifa etmekti. Bu İlâhî risalet insanlık içinde yaşıyan bir beşeriyeti fazilete kavuşturmak, ayrılık ve düşmanlık bataklıklarına yuvarlanan insanları kurtararak en sağlam birliğe bağlamak, müşriklik ve putperestlik gayyalarına batmak yüzünden binbir esarete uğrıyan insanlığı hürriyete kavuşturmak ve esaretten kurtarmak gibi esaslara dayanıyordu. Dünyada en ağır mesuliyet ve en büyük vazife bu İlâhî risalet yanında küçülür ve hiç kalır. Fakat Hazreti Peygamber Efendimiz bu İlâhî risaleti yüklenmiş, onun gereklerini ve hedeflerini gerçekleştirmek için herşeyi yapmış, her fedakârlığa katlanmış, her mücadeleye girişmiş, her savaşı başarmak için uğraşmış ve sonunda hiçbir kimseye nasip olmıyan en geniş zaferi kazanmıştı.

Veda haccı bu zaferi yaşatıyor ve Hazreti Peygamber onun verdiği huzur ve heyecan ile Allaha şükrediyordu. Yüklendiği İlâhî risaleti, kemaliyle ifa etmiş ve beşerin tarihinde eşi görülmiyen ve görülmiyecek olan en büyük ve en ulvî zaferle taltif olunmuştu. Vazife tamamdı. Ve onu başarmanın verdiği bahtiyarlık içinde Allahı överek Onun şanını yüceltmekten, onun lûtuf ve ihsanını büyüklemekten başka yapılacak iş kalmamıştı. Hazreti Peygamberin veda haccı ferdasında aldığı İlâhî vahy yani NASR Sûresi de bunu anlatıyor. Ve artık onun dünyadan el etek çekmek üzere olduğunu hissettiriyordu. Nitekim Hazreti İbn Abbas'tan ve daha başkalarından rivayet olunduğuna göre bu Sûrei Şerife nâzil olduğu zaman Peygamber Efendimiz: «Bana vefatım haber verildi» demiş ve İlâhî vahyin hissettirdiği hakikati anlamış olduğunu belirtmişti. Anlamamasına imkân mı vardı? Vazife bitmiş, dinlenmek ve Mevlânın huzuruna yükselerek orada mükâfat görmek sırası hulûl etmişti.

Hazreti Peygamber de veda haccından Medine'ye dönmüş, her zaman yaptığı gibi Allah'ı öve öve yaşamış ve Allahın huzuruna döneceği günü beklemişti.

Dünyada en şerefli, en ulvî hayatı yaşamış, en şerefli ve en yüksek vazifeyi ifa etmiş, bütün ömürlük mücadelenin kazandığı muhteşem zaferi Allah'ı överek kutlamış, sonra Allah'ın şanını yücelte yücelte Allah'ın rahmetine kavuşmuştu.

Muhakkak ki insanlık için en yüksek örnek O'dur ve muhakkak ki insanlığın en yüce siması O'dur.

Salât ve selâm ona.

SÛRE: 111

LEHEB SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur, 5 âyettir.)

Konusu:

Bundan evvelki sürede hayatının hedefine vararak tam bir huzur içinde bu hayattan göçen kâmil insandan bahsedilmiş, ondan sonra «Leheb» sûresi ile bunun aksisi, hakikate düşmanlığı ile tanılan ve hayatını müthiş bir azap içinde geçiren, adetâ hayatı bir alevden ibaret olan, bu yakıcı alev içinde kıvrana kıvrana yanan ve mahvolan bir insanın hayatı anlatılıyor. Bundan dolayı bu sûreye «Leheb» yani «Alev» sûresi namı verilmiştir. Bu sûre Mekke sûrelerinin ilk nâzil olanlarındandır.

Meal-i Kerimi:

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. İki eli kurusun alev babasının (*Ebu Lehebin*), kendisi de helâk olsun.
2. Ne malı kâr etti onun, ne de kazancı.
3. O bir alevli ateşe yaslanacak.
4,5 Gerdanında hurma liflerinden örülmüş bir iple dolaşan karısı da, alevin yakıtı olan odunların taşıyıcısıdır (1).

(1) Sûrei Şerifenin Mekke devrinde nâzil olan ilk sûrelerden olduğu üzerinde ittifak vardır. Burada bahis mevzuu olan Ebu Leheb, yani Alev Babası, Hazreti Peygamberin amcalarındandı. Fakat ona karşıgelenlerin, ona düşmanlık gösterenlerin, onu ortadan kaldırmak istiyenlerin en azgını idi.

En koyu sapıklığı ve en azgın kâfirliği temsil eden İslâm düşmanı o idi. Başından sonuna kadar İslâmiyete düşmanlık göstermiş ve Hazreti Peygambere karşı elinden gelen her fenalığı yapmış, her eziyeti reva görmüş velhasıl İslâmiyetin yayılmasına ve kök salmasına karşı kuduzca ve canavarca hareket etmişti.

Peygamber Efendimize, yakınlarını toplıyarak İslâm dininin esaslarını anlatması emrolunduğu zaman o da bunları çağırmış ve İslâmiyetin esaslarını bildirmişti. İslâmiyetin temeli tevhiddi, yani Allah'ın birliğine inanmaktı. Bu itikadı ifade eden söz **Lâ İlâhe İllallah**, yani Allah'tan başka Tanrı yok, sözüdür. İnsan ancak, Allah'ın birliğine inanmakla, Allah'tan gayri bir Tanrı bulunmadığını anlamakla ve bu anlayış ve kavrayışı yüreğine sindirmekle hakiki bir insan olurdu. Yoksa insan Allah'tan başka birtakım tanrılar edinmekle ve o tanrılara tapmakla insanlığını alçaltmaktan ve varlığını süflileştirmekten başka birşey yapmış ol-

SÛRE: 112

İHLÂS SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 4 âyettir.)

Konusu :

Hakikatte Kur'anı Kerim İhlâs Sûresiyle nihayet bulur. Çünkü İhlâs Sûresiyle Allah'ın vahdaniyeti anlatıldıktan sonra onu takip eden sûre ile Allah'a nasıl sığınılacağı gösterilir. İhlâs sûresi bütün Kur'anın zübdesini ve hulasasını teşkil eder. Bu sûre tevhit akidesini bütün kuvveti ve bütün cemiyeti ile anlatmaktadır. İhlâs Sûresi ilk vahyolunan sûrelerden biridir. Onunla putperestliğin her türlüsü, hıristiyanlığın teslisi ve Allah'a şerik koşan bütün itikatlar reddolunmaktadır.

---

mazdı. İnsanlığı, en doğru yola yöneltmek ve onun gelişmesini ve yükselmesini sağlamak için ilk yapılacak iş, Allah'a inanmak ve başka her tanrıdan yüz çevirmektir.

Peygamber Efendimiz de en yakın akrabalarını toplıyarak münasip bir dille bu hakikatleri anlatmış ve Allah'ın birliğini kabul etmek icabettiğini bildirmişti.

Bu toplantıda hazır bulunan Ebu Leheb, son derece mutaassıb bir müşrik olduğu için, Peygamber Efendimizin bu öğütlerini çok fena karşılamış, Peygamber Efendimizi azarlamış ve:

— Bizi, bunun için mi çağırdın, yuh olsun sana! demişti.

Ebu Leheb bu kadarla da kalmamış, Peygamber Efendimizle daima mücadele etmiş, herkesi ondan soğutmak için çalışmış, kâh onun büyücü olduğunu, kâh onun çılgın olduğunu söylemiş, elhasıl İslâmiyetin yayılmasına, insanların doğru yolu tutmalarına karşıgelmek için her çareye başvurmuştu. Fakat netice ne olacaktı?

Leheb Sûresi bunu tâ baştan anlatmıştı: Ebu Leheb'in İslâmiyet aleyhinde çalışan iki eli kuruyacak, kendisi de helâk olacaktı. Onun bütün uğraşmaları boşa gidecekti. İslâmiyet onun rağmına yayılacak, kökleşecek ve daima yaşıyacaktı. Bir değil, bin Ebu Leheb ona karşıgelse, onun dâvasını yıkmak için uğraşsa, boştu. Çünkü, İslâmiyet baştanbaşa haktı ve hakikatti. Ona karşıgelen ellerin kuruması ve o elleri taşıyanların helâk olmaları mukadderdi.

Kur'anı Kerim, bunu tâ başlangıçta ilân etmiş ve tarihin gerçekleştirdiği netice, bu olmuştu. Ebu Leheb'in kendisi de, benzerleri de hep muvaffakıyetsizliğe uğramışlar, hepsinin de İslâmiyeti yıkmak için uğraşan elleri kurumuş ve sonunda hepsi de helâk olmuşlardı.

Bunların mal, mülk, nüfuz ve kudret sahibi olmaları kâr etmemiş ve müstahak oldukları akıbeti önliyememişti. Önlemesine de imkân yoktu. Bunların hepsi de dünyada muvaffak olmamışlardı. Ahirette de cezaları alev saçan cehennemlere yaslanmak ve caza çekmek olacaktır. Dünyada uğradıkları akıbet, ahirette uğrıyacakları akıbetin başlangıcıdır.

Ebu Leheb'in karısına gelince, bu kadın da kocasının uğrıyacağı azaba uğrıyacaktır. «Odun taşıyıcısı» diye tavsif olunan bu kadın, Hazreti Peygamber Efendimizin geceleyin geçeceği yollara dikenli dallar bırakmak suretiyle ona eziyet eder ve kocasının her yaptığına iştirak ederdi. Onun «odun taşıyıcısı» olarak tavsif edilmesinin bir mânası da kundakçılık yapması ve fesat çıkarmasıdır. Bu kadın, tam mânasiyle bir kundakçı idi. Onun için o da kocasının akıbetine iştirak

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. De ki: O *(mutlak varlık olan)* Allah tek, birdir.
2. Bütün varlıkların sıkıntı çektikce başvurduğu *(aman diye çağırdığı)* Allah O.
3. Doğurmadı ve doğurulmadı
4. Hiçbir dengi yoktur, olamaz da (1).

ediyor. O da zillet ve sefalete uğruyor ve zillet alâmeti olarak boynunda liften örülme bir ip taşıyor. Çünkü dediğimiz gibi diken dallarını toplar, hurma liflerinden bükülmüş iplerle bağlar ve karanlık gecelerde Peygamberin yolu üzerine yığardı.

Sen misin bunları yapan? Elbet ki karşılığını göreceksin! O dal dal dikenleri bağladığın liften bükülme ipler senin boynuna dolanacak, o taşıdığın demet demet dikenler sırtına vurulacak ve senin cehennemine yakıt olacak!...

Ebu Leheb ile karısı, bu dünyada şan ve şeref sahibi kimselerdi. Zengindiler ve nüfuzlu idiler. Fakat hak ve hakiketle karşılaştıkları zaman, bu dünyayı, hak ve hakikate karşı bir cehennem haline getirmeğe uğraşmışlardı. Onların bütün uğraşmaları boşuna gitmişti. Kendileri bu yüzden kahrolmuşlar ve İslâmın durmadan yayıldığını ve kökleştiğini göre göre helâk olmuşlardı. Onların uhrevî akıbetleri de aynidir. Orada da cehenneme yaslanacaklar, zillet ve sefalet içinde yaşıyacaklardır.

Kur'anı Kerim, onların dünyevî akıbetleri gibi uhrevî âkıbetlerini tâ başlangıçtan haber vermişti ve onların bütün çağdaşları dünyevî âkıbetlerini gözleriyle görmüşlerdi. Yarın da uhrevî akıbetleri herkes tarafından görülecektir.

Leheb Sûresinin verdiği büyük ders, hak ve hakikate düşmanlık gösteren kimselerin ancak kendi çukurlarını kazacaklarıdır. Katı yürekli ve zalim insan, herne yaparsa hasmına değil, fakat kendine yapar. Hasmının canını değil, fakat kendi canını yakar. Çünkü haklı bir mazlum olmanın dahi insana verdiği bir teselli ve bahtiyarlık vardır. Haklı bir mazlum olmanın insana verdiği dayanıklıkta, yerleri, gökleri titreten bir hız ve kudret vardır ve bu hız haklı olan mazlum için mes'ut bir istikbal yaratır. Fakat kör taassubun katıyürekliliği, ancak bir uçurum hazırlar ve katıyürekli zalimler o uçurumun içine yuvarlanırlar.

Ebu Leheb ile karısının hikâyesi ve Leheb Sûresinin özü budur.

(1) Bu sûre İhlâs Sûresidir. Fakat ifade ettiği manaların çokluğu dolayısiyle ona birçok isimler verilmiştir. Dinin temeli Allahın birliğidir. Allahın birliğine inanarak Ona öz yürekle bağlanmak dindarlığın kemâlini ifade ettiği için bu sûre «İhlâs» sûresidir. Çünkü İhlâs = öz yürekliliktir. Bu sûre dinin temelini eşsiz bir vüzuhla anlattığı için ona temel manasında olan Esas Sûresi diyenler de vardır.

Bu sûre Allahın birliğini apaçık anlattığı ve bu birliği en kesin bürhanlarla ispat ettiği için ona «Tevhid» Sûresi ismi de verilmiştir. Fakat ihlâs bu sûreye verilen bütün isimleri topladığı ve hepsini açıkladığı için ona «İhlâs» Sûresi demek, diğer isimlerin hepsini anmak demektir.

Medine'de nâzil olduğunu söyleyenler varsa da Mekke'de nâzil olduğunu

(Notun devamı)
tercih etmek icap eder.

İslâmın temelini anlattıktan başka islâmiyetin itikatlarına aykırı düşen bütün itikatları reddeden bu sûre, dört kısacık âyet içinde dünya kadar manayı ifade etmek harikasını göstermiştir. Sûrenin esas mevzuu, Allah'ın birliğini anlatmaktır. Fakat İhlâs sûresi bunu kemâliyle anlattıktan başka, Allah'a itikat bahsinde insanların yanılmalarına ve sapmalarına saik olan bütün bâtıl itikatları da belirtmiş ve Allah'a inanmanın en hakikî ve en verimli şeklini alması için sakınılacak herşeyi vuzuh ile göstermiş ve böylece insanların yanılmalarına, sapmalarına engel olmak istemiştir.

Onun bize öğrettiği ilk hakikat şudur: Hak Tealâ bizim âciz idrakimizden üstün olan müteali bir varlıktır. Onun varlığına inanmanın biricik yolu, Onun varlığını hissetmektir. Onun mutlak varlığını «Hüve» yani «O» kelimesi ifade ediyor. Zatını, ancak O bilir. Onun için biz O'na yalnız «O» diyerek O'nun zatını ve hüviyetini tarif ederiz. Zatını idrâkten âciz olduğumuz bu «Hüve», bu «O» birdir, tekdir ve hep birdir, yegâne birdir, hakikî birdir ve bu birlik ve teklik yalnız ona münhasırdır. Hiçbir şey ona iştirâk edemez. O her bakımdan birdir ve tekdir. Fakat bu müteali varlık bize yakındır. Bizi dinler, bizi sever, O'nu çağırdıkmı, O'na yalvardıkmı, başımız sıkıldığı zaman aman dedikmi bize yardım eder, bizi korur, bizi esirger. Onun için ibadet yalnız O'na yaraşır. Şükranlarımızı yalnız O'na arzetmek ve yalnız O'nun huzurunda boyun eğmek icabeder. Bu da O'nun samediyetidir. Samediyet, O'nun herkesten ve herşeyden müstağni olduğunu, fakat herkesin ve herşeyin O'na muhtaç bulunduğunu anlatır. Onun için herkes O'na iltica eder ve O'ndan yardım diler. Hattâ O'nu anmıyanlar ve O'nu tanımak istemiyenler, Hattâ O'nun varlığını inkâr edenler, içinden çıkamadıkları bir buhran ile karşılaştıkları zaman içlerinin derinliğinden yükselen bir sesle O'na niyaz ederler ve O'na sığınırlar.

Sûrei Şerife bütün bu manaları, hattâ ciltleri dolduracak manaları Ahad, Samed gibi kelimelerle ifade ettikten sonra Allah'ın doğurmadığını anlatıyor, yani O, kendi zatından bir cüz'ü çıkarıp atmadı. Çünkü doğurmak budur, bir parçanın içte teşekkül ederek bir varlıktan ayrılmasıdır. Doğurmak ise fanilerin nevilerini ipka için muhtaç oldukları bir haldir. Fânî, yerini tutacak bir evlât bırakarak nev'ini devam ettirir. Ahad ve Samed olan Allah ise böyle bir hale uğramaktan münezzehtir. Bâkî olan O'dur ve baka bulmak için doğurmaya ihtiyacı yoktur. O, Ahad yani tek, bir ve hep bir olduğu için bölünmez ve parçalanmaz. O'ndan hiçbir şey ayrılmaz. Çünkü cinsi, nev'i, benzeri, ihtiyacı, eksiği, gediği yoktur. Onun için doğurmaz, fakat yaratır. İbda' eder, icad eder, istediğine ol der, o da olur.

Onun için müşriklerin melekleri, cinleri Allahın evlâtları veya kızları tanımaları, hıristiyanların İsâ'yı Allah'ın oğlu saymaları, yalandır ve bühtandır. Sûrei Şerife de bunu belirterek: «**Doğurmadı ve Doğurulmadı**» diyor. Yani ne ana, ne de baba olmadığı gibi başkasından doğmamış ve başkasını doğurmamış olduğunu anlatıyor. Çünkü bu gibi haller, fânilerin halidir. O ise fânî değil bâkidir. O daima birdir ve eksiksiz bâkidir. O hiçbir şeyden sâdır olmamıştır ve İlâhlık yalnız O'nun hakkıdır. Başka herşeyse O'nun mahlûkudur ve başka herşey O'nun emriyle kaimdir. Bu sebeple bir kimse için Allahın oğludur, yahut Allah, filân kimsenin valididir, demek tamamiyle esassızdır, asılsızdır, Allah'a yaraşmıyan sıfatlar isnadıdır ve bu şekilde hareket halis muhlis sapıklıktır, Allah'a karşı nankörlüktür ve kâfirliktir.

Sûrei Şerifedeki «doğurmadı ve doğurulmadı» sözleri bu hakikati açıklamaktadır.

SÛRE: 113

FELAK SÛRESİ

(Medinede nâzil olmuştur; 5 âyettir.)

Konusu :

Bu sûre ile onu takip eden sûre insanların Allaha nasıl sığınacaklarını, onun himayesinden nasıl istifade edeceklerini gösteriyor. Bu iki sûre de Mekke'de nâzil olmuştur. Kur'anı Kerim besmele ile, yani Allah'tan yardım dilemekle başlamış ve Allah'a sığınmakla nihayet bulmuştur.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. De ki: Sığınırım ben, tanyerini ağartan Tanrıya;
2. Yarattığı şeylerin şerrinden,
3. Ve ortalığı basan karanlığın şerrinden,

(Notun devamı)

Sûrenin sonundaki «hiçbir dengi yoktur, olamaz da» âyetine gelince, hiçbir şeyin zat ve sıfat itibariyle O'na denk olamıyacağını, O'na hiçbir eş veya ortak veya arkadaş katılamıyacağını büsbütün belirtmektedir. Yani bütün bu âlem, bütün varlıklariyle, gökleriyle, yıldızlariyle, **arziyle**, içi ile, dışı ile, mekânı ile, zamanı ile, velhasıl herşeyi ile O'na denk tutulamaz. Çünkü hepsini O yarattı ve hepsi O'nun mahlûkudur. Hepsi O'nun tasarrufundadır ve hepsi O'nun kanununa boyun iğer. Onun için bunların herhangisini ona denk tutarak tapmak sapıklıktan ve nankörlükten başka birşey değildir. Bunu yapmamaksa bilhassa insana düşer. Çünkü buna aklı erdiği halde onun kendi payesinde bile olmıyan birtakım mahlûkları Allah'a denk tutarak bunlara tapması hattâ gülünç bir mahiyet alıyor.

Hulâsa, bu Sûrei Şerife islâmın bütün esas itikatlarını toplamıştır. Evvelâ Allah'ın birliğini bildirmiş, sonra manası Allah'ın varlığını tanımak ve onun herşeyden müstağni olduğunu, fakat bütün mahlûkatını esirgediğini ve bütün mahlûkatın mercii olan biricik mabut olduğunu bildirmek ve açıklamak için onun Samed olduğunu anlatmış, sonra bütün mahlûkatı yaratan ve onlara varlık veren Ahad ve Samed'in şanını yücelterek Onun doğurmadığını, yani, görünen ve görünmeyen hiçbir şeyin, yani ilmin ve malûmun, iradenin ve muradın, fiilin ve mefulün, manâ ve sûretin, cisim ile ruhun, âfak ile enfüsün doğum yoluyla ortaya çıkmadığını, bunun için O'nun doğurmadığını ve bu yüzden ana ve baba olmaktan münezzeh olduğunu, fakat herşeyi yarattığını, bu böyle, olduğu gibi O'nun bir başkasından da doğmadığını açıklamış, nihayet hiçbir şeyin O'na denk tutulamıyacağını ve tutulmasına imkân bulunmadığını, çünkü hepsinin hâliki olduğunu belirtmiştir.

Netice şudur: «Allah ikileşmesi veya yok olması veya değişmesi imkân ve

4. Ve düğümlere üfüleyen nefeslerin şerrinden,
5. Ve hased eden hasedcilerin şerrinden! (1)

ihtimali olmıyan Ahaddir (Birdir). Ne üstünde, ne altında, ne beraberinde ona ikinci olacak bir daha yoktur. Olması da mümkün değildir. Allah'ın ahadiyetini kabul etmek, O'ndan başka bir Tanrı yok demektir. İslâmın da temeli budur.

Onun için bu Sûrei Şerifenin bütün Kur'ana muadil olduğunu anlatan bir hadisi şerif rivayet edilmektedir. Daha başka rivayetler onun Kur'anın yarısına veya üçte birine muadil olduğunu anlatıyor. Sebebi, sûrenin bütün itikatları ihtiva etmesidir. İtikatlarsa dinin temelidir. Bu böyle olduğuna göre sûrenin bütün Kur'ana muadil sayılmasının sebebi Kur'anın asıl hedefi bakımındandır. Kur'anın asıl hedefi ise itikadı doğrultmaktır ve bu sûre bu hedefi gerçekleştirmektedir. Onun Kur'anın yarısına muadil telâkki edilmesinin sebebi Kur'anın itikattan ve ahkâmdan müteşekkil sayılmasıdır. Onu Kur'anın üçte biri saymanın sebebi de, Kur'anın itikat, ahkâm ve ahlâktan müteşekkil sayılmasıdır.

Bütün bunlar da bu sûrenin faziletini anlatmaktadır.

O halde «Allah vardır. Birdir ve hep birdir. Her ihtiyaçtan varestedir ve bütün mahlûkat O'nunla kaimdir. Eşi yoktur, ortağı yoktur. Doğurmamıştır ve doğurulmamıştır ve hiçbir şey O'na denk tutulamaz».

Bizim itikadımız budur ve biz bu itikat üzerinde sabitiz. Çünkü en doğru itikat budur ve insanın içine en yüksek ilhamı veren, insanı hakikî insanlığa kavuşturan en hakikî ve en şerefli itikat budur. Bütün ülkeğimiz bu itikatla yaşamak, bu itikatla ölmek ve bu itikatla haşrolmaktır.

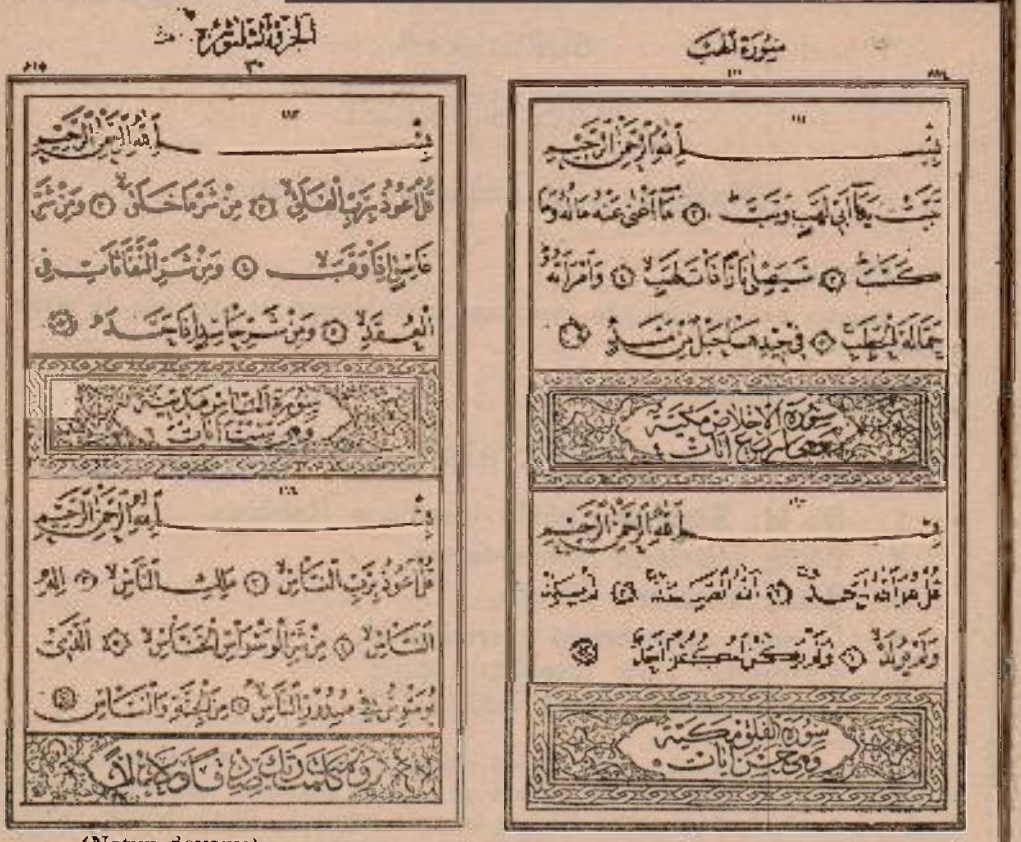
(1) İslâmiyet bütün hurafelerin düşmanı olduğu gibi bütün hurafelerin beslediği korkuları ortadan kaldıran bir dindir. Onun için insanlara, kötülüğün her şerrinden Allaha sığınmayı emreder ve kötülüğün her şerrine karşı, hurafelerin telkin ettiği çarelere başvurmaktan sakınarak, münhasıran Allah'a başvurmayı, yalnız O'ndan yardım dilemeyi ve O'na sığınmayı tavsiye eder.

Allah'ın hilkat âleminde türlü türlü kuvvetler ve mukabil kuvvetler vardır. Bir nevi iradeye sahip olanlar, bu kuvvetleri harekete geçirebilirler. Bu kuvvetler içinde iyiliğe hizmet edenler aydınlığa ve kötülüğe âlet olanlar karanlığa benzetilebilir. Karanlığı yararak onun göbeğinden aydınlıklar fışkırtmak, Allah'ın elindedir. Onun için karanlıkların bütün şerrinden Allah'a sığınmak gerektir. Sûrei Şerifenin birinci âyetinde bu konu bahis mevzuu olmakta ve aydınlık «Felak» kelimesiyle ifade olunmaktadır. Felak karanlığın yarılarak fecrin ışıldaması ve ortalığın aydınlanmasıdır. Karanlığı yararak aydınlık yapmak, Allah'ın şanıdır. Gecenin karanlığı nekadar koyulaşırsa koyulaşsın, Mevlânın eli, onun sinesini yarar ve aydınlıklar yaratır. İnsanlığın hali de böyledir. Beşerin dimağına cehaletler bir gece gibi çökebilir ve insanlar hurafelere boyun eğmeden, hurafelerin telkini ile, tesiri ile kareket eden birtakım varlıklar olabilirler. Fakat bu karanlıkların da koyulaştığı sırada Allah'ın yardımı erişir ve bütün bu karanlıkları yırtar atar, insanları hidayet sabahlarına kavuşturur. Bütün hakikî aydınlığı yaratan ve bütün hakikî aydınlığın asıl kaynağı olan Zâtı Kibriya olduğu için, ancak sığınmak sayesinde, cehaletten, hurafelerden, korkudan ve şerrin her çeşidinden korunmak mümkündür.

Sûrei Şerifenin daha sonraki âyetleri, Allaha sığınmakla korunabileceğimiz üç tehlikeden bahsediyor.

Birincisi maddî tehlikeler ki karanlık ile temsil olunmaktadır.

İkincisi: İçten gelen ruhî tehlikeler-ki «Düğümlere üfürenlerin nefesiyle» ifade olunmakta ve böylece gizli ve sırlı işlerle meşgul olanlara işaret edilmektedir.

(Notun devamı)

Üçüncüsü: Dıştan gelen ruhî tehlikeler ki ters iradelerin tesiri ve bu tesirin hedefi, başkalarına irişen nimet yüzünden duydukları sevinci baltalamaktır.

Maddî tehlikeler karanlık ile temsil olunmuştur ve bunlar hayatta karşılanacak bütün tehlikeleri toplar. Bütün dünyevî felâketler, ıstıraplar, hastalıklar, vebalar, kazalar vesaire bunların içindedir. Karanlığın kendisinden korkanlar vardır. Bütün bunlara karşı tedbir almak ve ihtiyatlı davranmak şartiyle Cenabı Hakka güvenmek ve O'na sığınmak icap eder.

İçten gelen ruhî tehlikelere gelince Kur'an düğümlere üfliyen nefeslerden bahsediyor ve bunların şerrinden korunmak için Allah'a sığınmayı tavsiye ediyor. Düğümlere üfliyenlerin nefesinden maksat, büyüdür. Büyü ise, insanların hâlâ korkmağa devam ettikleri bir şerdir. Hâlâ, bir güç durum karşısında «acaba nazar mı değdi, acaba büyü mü yaptılar?» denildiğini işittiğiniz gibi dünyanın her tarafında hâlâ ayni korkunun devam ettiğini ve hâlâ aynı sözlerin söylendiğini işitiyoruz. Yani büyü, beşerin hâlâ tesirinden ve korkusundan kurtulamadığı bir şerdir. Büyüden maksat maneviyat üzerinde tesir etmek, bu tesirlerden istifade ederek merama ermektir. İnsanın içinde korkular ve vehimler kımıldanmağa başladımı ve insan yakasını bunlara kaptırdımı, yapmıyacağı birşey kalmaz. Fakat bütün bu korkuların boş olduğuna inanan ve bunlara asla kapılmıyarak Allah'a sığınan kimse, hiçbir manevî sarsıntıya uğramaz ve onun üzerinde büyü ve ona benzer işler asla tesir etmez.

«Düğümlere üfliyen nefesler» i insanların iradesini sarsmak için türlü türlü

SÛRE: 114

NÂS SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 6 âyettir.)

Konusu :

Bundan evvelki sûre için yazdığımız mukaddimeyi bu sûre için de tekrar ederiz.

Meal-i Kerimi :

Bismi'llâhi'rrahmani'rrahîm

1. De ki: Sığınırım, bütün insanların Rabbine,
2. Bütün insanların Hükümdarına,
3. Bütün insanların İlâhına,
4. O sinsi vesvesecinin şerrinden ki,
5. Vesveseler verir insanların içine;
6. Gerek cinden, gerek insden (1).

---

teşebbüslere girişmek manasında telâkki etmek de doğrudur. Bu teşebbüsler, iftiralarda bulunmak, gizli şayialar yaymak ve böylece insanların maneviyatını sarsmak, şaşırtmak, korkutmak ve böylece murada ermektir. Bütün bunlar vakidir ve bütün bu kötülüklere karşı yapılacak iş metanetini muhafaza ederek Allah'a sığınmaktır.

Hased ise, başkalarının nail oldukları nimeti kıskanarak onun zevalini istemektir. Bu nimet maddî mahiyette olabileceği gibi ruhanî mahiyette de olabilir. Hased bir şerdir ve başkalarının ermiş olduğu bahtiyarlığı yıkmak peşinde koşan bir şerdir. O da insana hariçten hücum ederek maneviyatını bozmak, huzurunu kaçırmak suretiyle bahtiyarlığını kundaklamak yolunu tutar. Bunu böylece bilerek bütün telkinlere mukavemet etmek ve Allaha sığınmak insanı haset edicilerin şerrinden korur ve haset edenleri kahra uğratır.

Bu Sûrei Şerifenin verdiği dersi şöyle hulâsa edebiliriz:

Karanlıkların en koyusunu yararak aydınlık fışkırtmak, ölümden hayat ve hareket yaratmak, cehalet ve hurafelerin hüküm sürdüğü kafalarda ve gönünllerde nur kaynakları çağlatmak Allah'ın elindedir ve yalnız O'nun elindedir.

Allah'a güven ve her korkudan sıyrılarak O'na sığın. Ozaman hiçbir tehlike seni sarsamaz! Karanlıkların en korkuncu seni sarsamaz. Ters kafalı ve ters iradeli kimselerin kurdukları pusular seni avlıyamaz.

Bahtiyarlığına kasdeden hasetçiler, huzurunu bozamaz ve ruhunun sağlam kalesini sarsamazlar. Sen Allah'a güven; vazifeni yap ve güçlüklerle karşılaştıkça, yalnız Allah'a sığın !

(1) Bu Sûrei Şerife ile Kur'anı Kerim son bulmaktadır. Bundan evvelki Felak Sûresi, insan üzerinde tesir etmesi muhtemel olan dış âmillerden bahset-

mişti. Bunlardan korunmak için Allah'a sığınmak gerekleştiğini anlatmıştı. Bu Sûrei Şerife, insan üzerinde tesir etmesi muhtemel olan iç âmillerden bahsetmekte ve bütün insanların ondan korunmak için Allah'a sığınması icabettiğini anlatmaktadır. Onun için sûrenin ilk üç âyeti Tanrı ile kul arasındaki bağlantıları anlatıyor.

İnsanın Allah'a karşı bağlantısı üç bakımdan gözönünde tutulmak gerektir:

Birincisi: Allahın Rab olmasıdır. Rab, yaratan, yaşatan, besleyen, yetiştiren, geliştiren, koruyan, esirgeyen, hak ve hayır yolunda yaşamaları ve çalışmaları için, hidayetten ayrılmamaları için her lûtfu gösteren Tanrı demektir. İnsanın Rabbına olan bağlantısı, bu derece kuvvetli, bu derece samimî ve bu derece geniştir.

İkincisi: Allah'ın hükümdar olması, yani insanları yaratan ve yaşatan O olduğu gibi onları emir ve nehiyleriyle (yani buyruklariyle ve yasaklariyle) idare eden, onları mes'ul tutan, bununla beraber onları hayır yoluna irşad eden, İlâhî kanunlarını bildiren Mevlâdır. İnsan ile Tanrı arasındaki bir bağlantı da budur. Hak Tealâ bir Hükümdardır, yani bir Hâkimdir.

Üçüncüsü: Allah'ın İlâhiyetidir. Yani insanların tek mabudu O'dur. İnsanların bütün ibadetleri, bütün niyazları O'nadır. Bütün dileklerini O'na arzederler, başları sıkıldımı O'na dönerek «Aman» derler. Sonra dönüş; O'nadır. Ve o zaman her insan hesap verecek, hesabına göre hüküm alacak, ona göre ya bahtiyar yahut bedbaht olacak.

İnsan ile Tanrı arasındaki bağlantılar bunlardır ve hiçbir şey bu bağlantıların dışında kalamaz ve böyle olduğu için insanın yalnız Allah'a güvenmesi, yalnız O'na sığınması gerektir.

Bu sûrede bahis mevzuu olan âmiller, insan iradesini kemiren iç âmillerdir ki onların şerrinden korunmak için Allah'a sığınıyoruz. Bu iç âmiller, ister şeytanî olsun, ister beşerî olsun, insanın içinde uyuklıyan fenalıkları, fena niyetleri, fena ihtirasları uyandırmak için uğraşırlar. Onun için Ibn Sina, vesvesenin insandaki hayvanlığı dürtüşlediğini söyler. İnsanın içinde kötülüğün uyanarak kendini kötülüğe sevketmek üzere içini dürtmesi yüzünden insanın iradesi sarsılır, dakika geçirmeden yapacağı iş, Allah'a sığınmak ve bu tesirlerden kurtuluncaya kadar Allah'a yalvarmaktır. Bu sayede şer de, şerri körükliyen âmiller de mağlûp olur ve insan Allah'ın himayesi sayesinde kurtulur. Onun için hep iyilik ilham eden bir kaynak olur ve bütün sinsi vesveseler, onun içine uğrayamıyacak hale gelir. Çünkü onun içi Allah'ın himayesiyle zırhlanmıştır ve dünyada bu zırhı delecek hiçbir vesvese yoktur.

Bu Sûrei Şerifenin verdiği ders de şudur:

İnsan'ın imanı, en sağlam zırhtır ve insanın imaniyle beslenen irade hiçbir tesir altında sarsılmaz.

İman ve irade sahibi olan insan, her güçlük, bilhassa içten gelen herhangi bir tereddüt, herhangi bir baltalama âmili karşısında Allah'a sığınmakla kendini korur ve hiçbir sarsıntıya uğramadan yaşar.

SON

İÇİNDEKİLER

(Mukaddimeye ait fihrist kendi kısımlarında gösterilmiştir.)

Bölüm		Sahife
	CÜZ — 1	
	Sûre — 1	
	FÂTİHA SÛRESİ	3 - 13
	Sûre — 2	
	BAKARA SÛRESİ	14 - 105
1	İslâmın esasları	16
2	Dilleriyle inananlar	17
3	Allahın birliği	20
4	İnsanın kabiliyetleri	23
5	Beni İsrail'in ahdi	25
6	İsrail oğullarına ihsan olunan nimetler	27
7	İsrail oğullarının inadı	29
8	İsrail'in tereddisi	31
9	İsrail oğullarının katı yürekliliği	34
10	Misakı ihlâl	37
11	Yahudiler ve Hazreti Muhammed	39
12	Yahudilerin Peygambere düşmanlıkları	41
13	Eski kitapların neshi	43
14	İslâmiyetin mükemmel rehberliği	46
15	İbrahim'in misakı	48
16	İbrahim'in dini	51
	CÜZ — 2	
17	Yeni ruhanî merkez	55
18	Kâbe ruhanî merkez	56
19	Katlanılacak zahmetler	58
20	Vahdaniyetin galebesi	61
21	Haram olan yiyecekler	62
22	Kısas ve vasiyet	63
23	Oruç	65
24	Müdafaa harbi	68
25	Hac	71
26	Mü'minlerin uğradıkları mihnetler	75
27	Mütenevvi meseleler	78
28	Talâk (Boşama)	80
29	Talâk	82
30	Dul ve boşanan kadınlar	84
31	Kadınların nafakaları	85
32	Harp zarureti	87
33	Harp zarureti	90
	CÜZ — 3	
34	Allahın azamet ve kudreti	91
35	Ölüler diriliyor	93
36	Hak yolunda malî fedakârlık	95
37	İyiliklerin faydalısı	97
38	Riba'nın men'i	100
39	Akitler, senetler	103
40	Müslümanlığın zaferi	104
	Sûre — 3	
	ÂLİ İMRAN	106 - 149
1	Kitap ile tefsiri	107
2	Tevhit bütün dinlerin esasıdır	110
3	Allahın yeryüzündeki melekûtu	116
4	Bir milletin güzideleri	118
5	İsa'nın doğması	120
6	İsa aleyhindeki bühtanları red	122
7	Müşterek itikatlar	124
8	Müslümanlar aleyhindeki suikastlar	124
9	Eski Peygamberler ve müslümanlar	126
	CÜZ — 4	
10	Kâbe islâmın merkezi	128
11	Muvaffakiyet yolu	131
12	Müslümanların yahudilerle münasebetleri	132
13	Uhud harbi	134
14	Zafer nasıl kazanılır?	136
15	Bozgunluk ânında sebat	138
16	Uhud bozgunu	139
17	Mü'minlerin ayırdedilmesi	141
18	Düşmanın hüsranı	143
19	Düşmanların istihzarları	145
20	Mü'minlerin zaferi	146
	Sûre — 4	
	NİSA SÛRESİ	150 - 191

Bölüm		Sahife
1	Öksüzler ve vasileri	151
2	Miras ahkâmı	153
3	Kadınlara muamele	154
4	Alınamıyacak kadınlar	158

CÜZ — 5

5	Kadınların tasarruf hakkı	159
6	Zevçle zevce arasındaki ihtilâflar	160
7	Yahudilerin mânevî tereddisi	162
8	Müslümanlara verilen saltanat	164
9	Münafıkların itaatsizliği	166
10	Mü'minlerin müdafaa harbi	168
11	Münafıkların hali	168
12	Münafıklara karşı takip olunanacak hareket tarzı	171
13	Müslümanların katli	172
14	Düşmanlar arasındaki müslümanlar	174
15	Harp esnasında namaz	174
16	Müslümanlarla müslüman olmıyanlar arasında adalet	176
17	Münafıkların tertibatı	176
18	Putperestliğin bâtıllığı	178
19	Kadınlarla muamelede müsavat	178
20	Münafıkların düşmanlarla birleşmeleri	181
21	Münafıkların âkıbeti	182

CÜZ — 6

22	Yahudilerin tecavüzleri	183
23	Evvelki kitaplarla Kur'an	189
24	İsa'nın nübüvveti	190

Sûre — 5

MÂİDE SÛRESİ 192 - 223

1	Tevhidin zaferi	224
2	Doğruların vazifeleri	195
3	Musevîlerle Hıristiyanların misakları	197
4	İsrail oğullarının misakı bozmaları	199
5	Kabilin kıssası	200
6	Mütecavizlerin cezası	202
7	Kur'an ile daha evvelki kitaplar	205
8	Müslümanlarla düşmanlar	207
9	İslâmiyetle istihza edenler	208
10	Hıristiyanların yolsuzluğu	210
11	Müslümanlar ve Hıristiyanlar	212

CÜZ — 7

12	Müslümanlara ihtarlar	214
13	Kâbenin masuniyeti	215
14	Müslümanlara talimat	218
15	Hıristiyanların dünyaya iptilâları	220
16	Hıristiyanların bâtıl itikatları	222

Sûre — 6

EN'AM SÛRESİ 223 - 258

1	Tevhidin zaferi	224
2	İlâhî rahmetin büyüklüğü	225
3	Müşriklerin şehadeti	226
4	Hakikati reddedenler	228
5	İnkârın neticeleri	231
6	Mü'minlerin mükâfatı	232
7	Allahın hükmü	234
8	Allahın hükmü	234
9	İbrahim	236
10	Diğer Peygamberler	239
11	Kur'anın vahyi	240
12	Hakkın zaferi	242
13	Tedricî teali	243

CÜZ — 8

14	Münkirlerin muhalefeti	245
15	Başlıca muhalifler	247
16	Ceza	250
17	Putperestlerin âdetleri	251
18	Haram olan yiyecekler	253
19	Hayata rehberlik eden kaideler	255
20	Hedef	255

Sûre — 7

ÂRÂF SÛRESİ 258 - 294

1	Tevhidin zaferi	269
2	Şeytanın muhalefeti	260
3	Şeytanın iğfali	262
4	İlâhî elçiler	264
5	Mü'minler ve münkirler	266

Bölüm		Sahife
6	Münkirlerin bikesliği	267
7	Mü'minlerin başarısı	268
8	Hazreti Nuh	269
9	Hazreti Hûd	270
10	Salih ve Lût	272
11	Şuayb	274

CÜZ — 9

12	Mekkelilere ihtarlar	275
13	Hazreti Musa	276
14	Musa ve büyücüler	278
15	Musa'nın kıssası	279
16	Musa'nın kıssası	279
17	Musa'nın kıssası	282
18	Musa'nın kıssası	283
19	Musa'nın kıssası	283
20	Musa'nın kıssası	285
21	Musa'nın kıssası	287
22	İnsanın fıtratı ve İlâhî Vahy	288
23	Helâk	290
24	Son söz	292

Sûre — 8

ENFAL SÛRESİ 294 - 309

1	Bedir muharebesi	295
2	Bedir harbi	297
3	Muvaffakıyet yolu	298
4	Müslümanlar ve Kâbenin tevliyeti	300
5	Bedir muharebesi ve Hazreti Muhammed'in risaleti	301

CÜZ — 10

6	Zafer ve çokluk	304
7	Düşman kuvvetinin zaafı	304
8	Sulh ve kuvvet	306
9	Müslümanlar ve faik düşmanlar	306

Sûre — 9

TEVBE SÛRESİ 309 - 340

1	Beraet ilânı	311
2	Beraetin sebepleri	313
3	Müşrikler ve mukaddes ev	315
4	İslâm muzaffer olacak	316
5	Yahudiler ve Hıristiyanların haktan uzaklaşması	317
6	Tebük seferi	320
7	Münafıklar	321
8	Münafıkların istihzaları	324
9	Münafıkların husranı	326
10	Münafıkların tecavüzleri	327
11	Münafıklarla münasebetlerin kesilmesi	329
12	Bedevi münafıklar	330

CÜZ — 11

13	Münafıkların cezası	333
14	Mü'minler	335
15	Mü'minlerin vazifeleri	337
16	İlâhî vahyin tesiri	338

Sûre — 10

YUNUS SÛRESİ 340 - 358

1	Vahyin doğruluğu	341
2	Kur'anın doğruluğu	342
3	Allahın rahmeti	344
4	İlâhî ihsanlar	346
5	Suçluların cezası	348
6	Rahmet	350
7	Mü'minlerin himayesi	351
8	Nuh ve Musa	352
9	Musa ve Fir'avun	354
10	Yunus'un kavmi	355
11	İlâhî hüküm	357

Sûre — 11

HÛD SÛRESİ 358 - 377

1	İhtarlar	358

CÜZ — 12

2	Kur'anın doğruluğu	360
3	Nuh	362
4	Nuh'un düşmanları	364
5	Hûd ile kavmi	366
6	Salih	368
7	Lût	368
8	Şuayb	372
9	Suçluların cezası	373
10	Mükâfat ve ceza	375

Sûre — 12

YUSUF SÛRESİ 377 - 396

1	Yusuf'un rüyası	378

Bölüm		Sahife
2	Yusuf'a kast	379
3	Yusuf'un metaneti	381
4	Yusuf'un hapsi	383
5	Zindan arkadaşları	384
6	Fir'avunun rüyaları	385
7	Yusuf'un yükselişi	386

CÜZ — 13

8	Yusuf'un kardeşlerine yardımı	387
9	Yusuf'un öz kardeşi	389
10	Yusuf'un kendini tanıtması	391
11	İsrail Mısır'da	393
12	Bir ders	395

Sûre — 13

RA'D SÛRESİ 397 - 407

1	Tabiattaki deliller	398
2	Azap talebi	399
3	Mücazat kanunu	401
4	Kur'anın mucizeleri	403
5	Muhalefetin izmihlâli	405
6	Hakikatin ilerlemesi	406

Sûre — 14

İBRAHİM SÛRESİ 408 - 417

1	Karanlıktan aydınlığa	408
2	Hakikatin önce reddi	410
3	Muhalefetin izmihlâli	411
4	Hakkın teyidi	413
5	İnsanın zulmü	414
6	İbrahim'in duası	415
7	Muhalefetin âkıbeti	416

Sûre — 15

HİCR SÛRESİ 418 - 426

1	Kur'anın sıyaneti	419

CÜZ — 14

2	Allahın herşeye hâkimiyeti	421
3	Şeytanın azgınlığı	422
4	İbrahim	423
5	Lût ve Şuayb	425
6	Hicr ahalisi	426

Bölüm		Sahife

Sûre — 16

NAHL SÛRESİ 427 - 451

1	Tabiatin İlâhî Vayhi tasdiki	428
2	Tabiat ve tevhit akidesi	430
3	Allahın birliğini ve vahyin doğruluğunu inkâr edenler	431
4	Kötülerin âkıbeti	431
5	Peygamberin vazifesi	433
6	Peygamberin tebliğleri	434
7	İnsanın tabiati putperestliğe isyan eder	435
8	İlâhî vahye ihtiyaç	436
9	Vahyin doğruluğunu gösteren misaller	437
10	Peygamberi seçmek	439
11	Azabın geciktirilmesi	440
12	Peygamberlerin şehadeti	441
13	İyilik ve fenalık	442
14	Kur'an haktır	446
15	Mekkelilerin âkıbeti	449
16	İbrahim	450

CÜZ — 15

Sûre 17

İSRA SÛRESİ 451 - 474

1	İki kıble Peygamberi	456
2	Musevilerin tarihi	457
3	Âmalin neticeleri	461
4	İyilik yaptıran ahlâkî esaslar	463
5	Fenalıktan sakındıran ahlâkî esaslar	463
6	Kâfirlerin katı yürekliliği	465
7	Münkirlerin cezası	466
8	Şeytanın muhalefeti	468
9	Peygamberin muhalifleri	469
10	Hakkın galebesi	470
11	Kur'anın eşsizliği	471
12	Peygambere mukavemet	472
13	Musâ	473

Sûre — 18

KEHF SÛRESİ 474 - 495

1	Hıristiyanlara ihtarlar	475
2	Kehf Ehli	477

Bölüm		Sahife
3	Kehf Ehli	479
4	Kur'anın rehberliği	480
5	İslâmiyet ile Hıristiyanlığın temsili	482
6	Mücrimlerin muhakemesi	484
7	Mücrimlerin bikesliği	484
8	Peygamberlerin ihtarları	485
9	Musa'nın seyahatleri	486
10	Musa'nın seyahati	487

CÜZ — 16

11	Zülkarneyn ve Ye'cüc	490
12	Hıristiyan milletler	494

Sûre — 19

MERYEM SÛRESİ 495 - 505

1	Zekeriya ve Yahya	496
2	Meryem ve İsa	497
3	İbrahim	501
4	Diğer peygamberler	501
5	Muhaliflerin cezası	503
6	Allaha evlât isnat etmek	505

Sûre — 20

TÂHÂ SÛRESİ 506 - 519

1	Musa	506
2	Musa ve Firavun	508
3	Musa ile büyücüler	511
4	Musa ile kavmi	514
5	Musa ve buzağı	514
6	Peygamberin muhalifleri	516
7	Şeytanın iğfali	517
8	Ceza muhakkaktır	519

CÜZ — 17

Sûre — 21

ENBİYA SÛRESİ 519 - 536

1	Hüküm yaklaşıyor	520
2	Hak daima muzafferdir	522
3	Vahyin doğruluğu	524
4	Allahın rahmeti	525
5	İbrahim ve muhasımları	527
6	Peygamberlerin kurtuluşu	529
7	Salihler arza vâris olacaklar	531

Sûre — 22

HACC SÛRESİ 537 - 551

Bölüm		Sahife
1	Hüküm	538
2	İlâhî nusrat	540
3	Mü'minler kazanacak	541
4	Mukaddes ev	543
5	Kurban	544
6	Mücahede	546
7	Peygambere muhalefet	547
8	Mü'minlerin galibiyeti	549
9	Allahın insanlara rahmeti	549
10	Müşriklik mahvolacak	551

CÜZ — 18

Sûre — 23

MÜMİNUN SÛRESİ 552 - 562

1	Mü'minlerin felâhı	552
2	Nuh'un muvaffakıyeti	555
3	Nuhtan sonraki Peygamberler	555
4	Büyüklük servetle değil ahlâkladır	557
5	Müşriklik kendi kendini mahkûm eder	559
6	Kötülerin nedameti	560

Sûre — 24

NUR SÛRESİ 562 - 575

1	Zinanın haram oluşu	563
2	Ayşe'ye bühtan edenler	564
3	Ayşe'ye bühtan edenler	566
4	Zinayı menedecek tedbirler	567
5	İlâhî nurun tecellisi	569
6	İlâhî kudretin tecellisi	570
7	İslâm melâkûtu	572
8	Halvete hürmet	573
9	Umumî işlerin ehemmiyeti	574

Sûre — 25

FÜRKAN SÛRESİ 575 - 584

1	Kur'an bütün insanlığa hitap eder	576
2	İlâhî ihtarların doğruluğu	576

CÜZ — 19

3	Fürkan günü	578
4	Müslümanlıktan evvel Arabistanın hali	579

Bölüm		Sahife
5	İnkılâbın ilk izleri	581
6	İnkılâbın tahakkuku	583

Sûre — 26

ŞUARÂ SÛRESİ 584 - 598

1	Peygambere teselli	585
2	Musa'nın Fir'avuna gidişi	586
3	Musa ve büyücüler	587
4	Fir'avunun boğulması	489
5	İbrahim	590
6	Nuh	591
7	Salih	592
8	Salih	593
9	Lût	595
10	Şuayb	595
11	Kur'an bir kâhinin veya bir şairin eseri değildir	597

Sûre — 27

NEML SÛRESİ 598 - 609

1	Musa	599
2	Süleyman	600
3	Süleyman	603
4	Salih ve Lût	604

CÜZ — 20

5	Mü'minler yükselecek	604
6	Hakkın inkârı	607
7	Muhalefet eriyecek	608

Sûre — 28

KASAS SÛRESİ 609 - 622

1	Musa'nın çocukluğu	610
2	Bir Mısırlıyı öldürmesi	611
3	Musa	613
4	Musa'nın Fir'avuna gidişi	614
5	Musa'ya benziyen peygamber	616
6	İlâhî vahyin doğruluğu	617
7	Muhalefetler eğilecek	618
8	Karun	620
9	Peygamberin hicret ve avdeti	621

Sûre — 29

ANKEBUT SÛRESİ 622 - 635

1	Mü'minlerin uğradıkları mihnetler	623
2	Nuh ve İbrahim	624
3	İbrahim ile Lût	626
4	Lût ile diğer peygamberler	626

CÜZ — 21

5	Kur'an insanları temizler ve yükseltir	629
6	Müşriklere ihtar, mü'minlere teselli.	633
7	Mü'minlerin zaferi	635

Sûre — 30

RUM SÛRESİ 636 - 646

1	İki ihbar	638
2	İki fırka	640
3	İlâhî kudretin işaretleri	640
4	İnsanın fıtrî dini	641
5	İnkılâp	643
6	Muhalefetin mağlûbiyeti	645

Sûre — 31

LOKMAN SÛRESİ 646 - 651

1	Mü'minler muvaffak olacaklar	646
2	Lokman'ın nasihatları	648
3	Allahın kudreti	649
4	Muhalefetin encamı	650

Sûre — 32

SECDE SÛRESİ 651 - 655

1	İhtar	651
2	Mü'minler ve kâfirler	653
3	Hüküm	654

Sûre — 33

AHZAB SÛRESİ 655 - 672

1	Mü'minlerin Peygambere karabeti	656
2	Müttefiklerin Medine'ye hücumu	658
3	Düşmanın mağlûbiyeti	661
4	Hazreti Muhammed'in aile hayatı	663

Bölüm | Sahife

CÜZ — 22

5 Hazreti Muhammed'in Zeyneble izdivacı 664
6 Hazreti Peygamberin aile hayatı 667
7 Münafıkların tezviratı 669
8 Bühtan edenlerin âkıbeti 670
9 Müslümanlara öğütler 671

Sûre — 34

SEBE' SÛRESİ 672 - 681

1 Allahın hükmü 673
2 Nimet ve nekbet 674
3 Müslümanların bir zaferi 677
4 Bâtılın rehberliği 678
5 Sahte mabutların biçareliği 679
6 Hakikat yükselecek 681

Sûre — 35

FÂTIR SÛRESİ 682 - 688

1 İlâhî vadin tahakkuku 682
2 Hak galip gelecek 683
3 Yeni bir nesil 684
4 Mü'minlerin mükâfatı 686
5 Muhalifler perişan olacak. 687

Sûre — 36

YÂSİN SÛRESİ 688 - 696

1 Kur'an Peygamberin mucizesidir. 689
2 Hakkın teyidi 690

CÜZ — 23

3 Hakkın delilleri 692
4 Mükâfat ve ceza 694
5 İslâm melâkûtu 695

Sûre — 37

SÂFFÂT SÛRESİ 696 - 707

1 Tevhidin galebesi 697
2 Hüküm 699
3 Nuh ve İbrahim 702
4 Musa, İlyas ve Lût 703
5 Yunus ve Hazreti Peygamberin zaferi 705

Bölüm | Sahife

Sûre — 38

SÂD SÛRESİ 707 - 716

1 Muhalefet inhilâl edecek 707
2 Davud'un düşmanları 709
3 Süleyman ile düşmanları 711
4 Eyüb ile diğer güzideler 713
5 Şeytanın Âdeme muhalefeti 714

Sûre — 39

ZÜMER SÛRESİ 716 - 727

1 Allaha itaat 717
2 Mü'minlerle kâfirler 719
3 Kur'an mükemmel bir rehberdir 720

CÜZ — 24

4 Muhalefet rüsva olacak 722
5 Azap tahakkuk edecek 723
6 İlâhî rahmet 724
7 Son hüküm 726
8 Her zümrenin âkıbeti 726

Sûre — 40

MÜ'MİN SÛRESİ 728 - 740

1 Mü'minlerin himayesi 728
2 Muhalefet akamete uğrayacak 729
3 Musa ve Fir'avun 731
4 Fir'avunun kavminden bir mü'min 733
5 Fir'avunun kavminden bir mü'min 734
6 Peygamberlere ve mü'minlere yardım 736
7 Allahın insanlara nimetleri 737
8 Muhalefetin sonu 739
9 Muhalefetin âkıbeti 739

Sûre — 41

HÂ MİM SÛRESİ 741 - 749

1 Hakka davet 741
2 İhtarlar 742
3 İnsanın kendi aleyhindeki şahadeti 744
4 Mü'minler ağlamlaştırılıyor 745

Bölüm		Sahife
5	İlâhî vahyin tesiri	745
6	Hakikatin tedricî ilerlemesi	747

CÜZ — 25

Sûre — 42

ŞÛRÂ SÛRESİ 749 - 759

1	Allahın ihtarlarındaki rahmet	750
2	Hüküm	751
3	Allahın adaleti	753
4	Mü'minler sabırlı olmalı	755
5	İlâhî vahy doğru yola iletir	757

Sûre — 43

ZUHRÜF SÛRESİ 759 - 768

1	Allahın birliği	759
2	Şirki takbih	761
3	Allahın Peygamber seçmesi	762
4	Muhalefetin encamı	763
5	Fir'avunun Musa'ya muhalefeti	764
6	İsa'nın nübüvveti	765
7	İki fırka	766

Sûre — 44

DÜHAN SÛRESİ 768 - 772

1	Müşriklerin uğradığı azap	768
2	Kötüler ceza görecek	771
3	İyilerin göreceği mükâfat	772

Sûre — 45

CASİYE SÛRESİ 772 - 777

1	Vahyi inkâr edenler	773
2	Kur'anın doğruluğu	774
3	Kıyamet	775
4	Hüküm	776

CÜZ — 26

Sûre — 46

AHKAF SÛRESİ 777 - 783

1	Vahyin doğruluğu	778
2	Hakikatin şahidi	779
3	Âdın âkıbeti	782
4	Bir ihtar	782

Sûre — 47

MUHAMMED SÛRESİ 783 - 789

1	Muhalifler harplerde helâk olacaklar	784
2	Muhalifler kırılacak	786
3	Kalbleri zayıf olanlar	787
4	Münafıklar	789

Sûre — 48

FETİH SÛRESİ 789 - 796

1	Hudeybiye musalahası bir zaferdi	790
2	Münafıkların sahte özürleri	792
3	İslâmiyete mev'ud zaferler	794
4	İslâmın kat'i zaferi	795

Sûre — 49

HÜCÜRAT SÛRESİ 796 - 800

1	Peygambere hürmet	797
2	Birbirine karşı saygı	799

Sûre — 50

KAF SÛRESİ 800 - 805

1	Kıyamet	801
2	Yapılan her işin neticesi kıyamette görülecek	802
3	Haşir ve neşir	803

Sûre — 51

ZÂRİYAT SÛRESİ 805 - 809

1	Bâtıl mahkûmdur	805
2	Önce gelen milletlerin encamı	806

CÜZ — 27

3	Mekkelilerin âkıbeti	808

Sûre — 52

TÛR SÛRESİ 809 - 813

1	Mü'minler muvaffak olacaklar	809

Bölüm Sahife

2 Muhalifler hüsrana uğrayacaklar 812

Sûre - 53

NECM SÛRESİ 813 - 817

1 Hazreti Peygamberin irişeceği şâhikalar 813
2 Hiçbir şey hakikate karşı duramaz 815
3 Bâtılın izmihlâlinde hakkın kudreti tecelli eder 816

Sûre — 54

KAMER SÛRESİ 817 - 822

1 Peygamberin düşmanları, Nuh kavmi ve Âd 818
2 Semud ile Lût kavmi 819
3 Fir'avun ile Peygamberin düşmanları 821

Sûre — 55

RAHMAN SÛRESİ 822 - 826

1 Allahın rahmeti 822
2 Günahkârların muhakemesi 824
3 Doğruların mükâfatı 824

Sûre — 56

VÂKIA SÛRESİ 826 - 831

1 Üç sınıf insan 827
2 Günahkârlar 827
3 Hüküm yaklaşıyor 830

Sûre — 57

HADİD SÛRESİ 831 - 837

1 Hakikat yolunda fedakârlık 832
2 İman ve fedakârlık 833
3 Hayatın ciddiyeti 835
4 Müslümanlıkta rehbaniyet yoktur 836

CÜZ — 28

Sûre — 58

MÜCADİLE SÛRESİ 837 - 842

Bölüm Sahife

1 Kadınların hukukunu sıyanet 838
2 Gizli toplanmalar 840
3 Gizli düşmanlar 841

Sûre — 59

HAŞR SÛRESİ 842 - 847

1 Sürülen Yahudiler 843
2 Münafıklar ve Yahudiler 846
3 Bir nasihat 846

Sûre — 60

MÜMTEHANE SÛRESİ 847 - 850

1 Müslümanların müslüman olmıyanlarla münasebeti 847
2 Müslümanların müslüman olmıyanlarla münasebeti 849

Sûre — 61

SÂF SÛRESİ 851 - 853

1 İslâmın zaferi 851
2 Müslümanlar fedakâr olmalı 852

Sûre — 62

CUM'A SÛRESİ 853 - 855

1 Her devrin mürşidi 853
2 Cum'a namazı 855

Sûre — 63

MÜNAFIKUN SÛRESİ 855 - 857

1 Münafıklar 855
2 Mü'minlere öğüt 857

Sûre — 64

TEGABÜN SÛRESİ 857 - 860

1 Kâfirlere ihtar 857
2 Mü'minlere ihtarlar 859

Sûre — 65

TALÂK SÛRESİ 860 - 862

1 Talâk 860
2 Mekke'ye ihtarlar 862

Sûre - 66

TAHRİM SÛRESİ 863 - 866

Bölüm		Sahife
1	Peygamberin aile münasebetleri	863
2	Mü'minler ilerliyecekler	866
	CÜZ — 29	
	Sûre — 67	
	MÜLK SÛRESİ	**867 - 871**
1	İlâhi melekût	867
2	İnanmıyanların âkıbeti	869
	Sûre — 68	
	KALEM SÛRESİ	**871 - 875**
1	Peygamberin yüksek ahlâkı	872
2	Milletlere öğüt	874
	Sûre — 69	
	ELHÂKKA SÛRESİ	**875 - 879**
1	Büyük hakikat	875
2	Bühtanları red	878
	Sûre — 70	
	MEARİC SÛRESİ	**879 - 881**
1	Allaha yükseliş yolları	879
2	Yeni bir ümmet doğuyor	881
	Sûre 71	
	NUH SÛRESİ	**882 - 884**
1	Nuh'un irşadı	882
2	Nuh'un duası	883
	Sûre — 72	
	CİN SÛRESİ	**884 - 887**
1	Yabancı mü'minler	884
2	İlâhi vahyin masuniyeti	887
	Sûre — 73	
	MÜZZEMMİL SÛRESİ	**888 - 890**
1	Peygambere ibadet emrolunuyor	888
2	İbadet	890
	Sûre — 74	
	MÜDESSİR SÛRESİ	**890 - 893**
1	Peygamberin daveti	891
2	İhtar	892
	Sûre — 75	
	KIYAMET SÛRESİ	**894 - 897**
1	Kıyametin hakikati	894
2	Ölüler dirilecek	896
	Sûre — 76	
	DEHR (İNSAN) SÛRESİ	**897 - 900**
1	Kemal yolu	897
2	Yeni bir nesil	899
	Sûre — 77	
	MÜRSELÂT SÛRESİ	**900 - 902**
1	Hakikati inkârın encamı	900
2	İnkârın âkıbeti	902
	CÜZ — 30	
	Sûre — 78	
	NEBE' SÛRESİ	**902 - 905**
1	Büyük haber	903
2	Mü'minlerin mükâfatı	904
	Sûre — 79	
	NAZİ'AT SÛRESİ	**906 - 908**
1	Büyük sarsıntı	906
2	Büyük felâket	907
	Sûre — 80	
	ABESE SÛRESİ	**908 - 910**
	Sûre — 81	
	TEKVİR SÛRESİ	**910 - 912**
	Sûre — 82	
	İNFİTAR SÛRESİ	**912 - 913**
	Sûre — 83	
	MUTAFFİFİN SÛRESİ	**913 - 915**
	Sûre — 84	
	İNŞİKAK SÛRESİ	**915 - 917**
	Sûre — 85	
	BÜRUC SÛRESİ	**917 - 919**
	Sûre — 86	
	TARIK SÛRESİ	**919 - 920**

Bölüm	Sahife
Sûre — 87	
Â'LÂ SÛRESİ	**920 - 922**
Sûre — 88	
GAŞİYE SÛRESİ	**922 - 923**
Sûre — 89	
FECR SÛRESİ	**923 - 925**
Sûre — 90	
BELED SÛRESİ	**925 - 927**
Sûre — 91	
ŞEMS SÛRESİ	**927 - 928**
Sûre — 92	
LEYL SÛRESİ	**928 - 929**
Sûre — 93	
DUHA SÛRESİ	**930**
Sûre — 94	
İNŞİRAH SÛRESİ	**930 - 932**
Sûre — 95	
TİN SÛRESİ	**932 - 933**
Sûre — 96	
ALÂK SÛRESİ	**933 - 935**
Sûre — 97	
KADİR SÛRESİ	**935 - 936**
Sûre — 98	
BEYYİNE SÛRESİ	**937 - 938**
Sûre — 99	
ZİLZAL SÛRESİ	**939 - 941**
Sûre — 100	
ÂDİYAT SÛRESİ	**942 - 943**
Sûre — 101	
KARİA SÛRESİ	**944 - 945**
Sûre — 102	
TEKÂSÜR SÛRESİ	**946 - 948**
Sûre — 103	
ASR SÛRESİ	**949 - 951**
Sûre — 104	
HÜMEZE SÛRESİ	**952 - 953**
Sûre — 105	
FİL SÛRESİ	**954 - 956**
Sûre — 106	
KUREYŞ SÛRESİ	**957 - 958**
Sûre — 107	
MAÛN SÛRESİ	**959 - 960**
Sûre — 108	
KEVSER SÛRESİ	**960 - 963**
Sûre — 109	
KÂFİRÛN SÛRESİ	**964 - 966**
Sûre — 110	
NASR SÛRESİ	**967 - 968**
Sûre — 111	
LEHEB SÛRESİ	**969 - 970**
Sûre — 112	
İHLÂS SÛRESİ	**971 - 973**
Sûre — 113	
FELAK SÛRESİ	**973 - 975**
Sûre — 114	
NÂS SÛRESİ	**976 - 977**
İÇİNDEKİLER	**979 - 989**
İNDEKS	**991-1000**

İNDEKS

Okuyucularımızın bu eserde geçen her bahsi kolaylıkla takip edebilmeleri için bu mufassal indeksi hazırlamış bulunuyoruz. Her bahis önünde gösterilen rakamlardan birincisi sûrenin sayısını, ikincisi âyetin sayısını gösterir. Meselâ: Arş 7 : 53.

Bunun mânası «Arş» bahsi yedinci sûrenin 53 üncü âyetinde geçiyor. Eserin her sayıfa başında sûrenin kaçıncı sûre olduğu, her âyetin başında da sayısı konulduğu için gerek sûreler, gerek âyetler son derece kolaylıkla bulunabilecektir.

Şöyle bir işarete (2: 110, 111, 112) tesadüf olunursa mânası ikinci sûrenin 110 uncu, 111 inci, 112 nci âyetine bakınız demektir.

Şayet aranan bahse, metinde tesadüf olunmazsa o âyete ait notlara bakmak icabeder.

Abdest 5:17.
Abdullah bin Übey 9:81; 24:11.
Âd 7:64; 9:71; 11:50-60; 14:9; 25:38; 41:13.
Adalet 5:9; 60:8.
Âdem Yaradılışı 3:58; 15:28; 38:71; hükümran olmak üzere yaradılmıştır. 2:30, 34; Melekler ona secde ettiler, şeytan ona karşı geldi. 2:34; 7:11; 15:31; 17:61; 18:51; 20:116; 38:74; 76; Havva ile birlikte cennette yaşadı. 2:35; 7:18; 20:117-119; iğfal edildi 2:35; 7:18; şeytan onu ızlâl etti. 2:35-36; 7:18-22; 20:117-121; Âdemin itaatsizliği kasdî değildi. 20:115; Âdemin iki oğlu 5:30-34.
Afiv 42:37, 40, 43.
Ahmed 61:6.
Ahzab harbi 33:9.
Akrabalık 4:1.
Allah Birliği 2:163 3:18, 64; 4:170; 6:3; 16:51; 21:22, 108; sıfatları, âlemşümul rahmeti 2:251; 4:39; 6:12, 54, 147; 7:155; 10:21-24, 58-60; 11:9-11, 119; 17:54; 39:53; 40:3; 42:30; kudreti ve ilmi 2:255; 6:59; 10:3, 61; 13:11-17, 33; 16:48-50; 22:18; 23:79-80; 27:60-66; 28:68-73; 30:20-28; 34:2-3; 35:38; 41:47; 55:33-45; 57:1-6; 75:3-4; 85:12-16; her şeyin halikıdır. 2:29; 13:16; 16:3-8; 35:40; 39:62; 46:33; 50:38; muhabbeti 2:165; 3:30; 76:8.
Allaha dua 7:54; 13:15.
Â'mal neticeleri 4:123; 6:160; 17:13; 99:7,8.
Â'mal defteri 17:13-14, 71; 45:28; 69:19-32; 83:7-9; 18-20; 84:7-15.
Ana baba'ya karşı vazife 6:151; 17:23-24; 29:8; 31:14-15; 46:15.
Ansar 9:101, 118; 59:9.
A'raf 7:47, 48.
Arafat 2:198.
Arapça kıymeti 41:44.
Araplar İslâmiyetten evvelki halleri 2 : 189; 4 : 6, 18, 21, 32, 118, 126; 5:4, 106; 6:137-141; 9:36.
Arkadan çekiştirmek 49:12.
Arş 7:53.

Arz arzın yaratılması **41 : 9 - 10; 65 : 12; 79 : 30;** sarsılması **16 : 15;** zelzeleye tutulması **79:6-7; 99:1;** yuvarlanması **21:104.**
Av tutmak **5:1, 97, 99.**
Aylar sayılar **9:36;** haram aylar **2:189; 9:37.**
Ayişe 24:11.
Azer 6:74.
Baal 37:125.
Babil 2:102.
Bas-übadelmevt 75 : 1 - 15 üç manası **22 : 5;** göze görünmiyen hakikatlerin tezahürüdür **24:24; 50:21; 64:18; 86:9.**
Bedir 3:12-122; 8:5-12, 42-44; 54:46.
Bedri Suğra 3:172.
Bekke 3:95.
Beni Kurayza 2:85; 33:27.
Beni Nadîr 2:85; 5:12; 59:2.
Berzah 23:101.
Biat 48:10-18; 60:12.
Boru (Sur) 20:101, 102; 50:20.
Buhtu Nasır 2:259; 85:4.
Bazağı (altın) **2:51; 7:148; 20:90.**
Calût 2:249-251.
Cariye edinmek 4:24; 24:32.
Cehennem ebedî değil **6 : 129; 11 : 107; 78 : 23;** insanı ruhanî tealî için hazırlar **101:8-11;** ruhanî hakikatlerin bir tezahürüdür **17:72; 30:56; 83:15;** ateşleri kalbleri sarar **104:6-7;** oradaki yaşayış ne hayattır, ne de ölümdür **20:74; 87:12-13;** bu hayatta da tecelli eder **79:30;** iyi insanlar oraya girmez **21:101;** yedi kapısı **15:44.**
Cennet nimetlerinin mahiyeti **2 : 25; 10 : 10, 25; 13:31; 14:23-24; 15:45-48; 32:17; 35:34-35; 36:56:58; 47:15; 50:35; 52:20;** genişliği **3:132; 57:21;** nihayetsiz tealîler **39:20; 66:8;** bu dünyada başlar **37:41; 41:8;** bu hayatta da ihsan olunur. **55:46; 89:27-30.**
Ceza kanunu 10:27; 42:40.
Cibril 2:87, 97-98; 16:102; 26:193.
Cihad 9:74, 25:52.
Cimrilik 3:179; 4:36.
Cin yaradılışları **15 : 27; 55 : 15;** Kur'anı dinlemeleri **46:29 - 31; 72 : 1-19;** insanlar arasındadır **6:128, 130; 17:88; 27:17; 34:12-13; 55:31.**
Cizye 9:30.
Cudi 11:44.
Cum'a namazı **62:9-11.**
Çocukları diri diri gömmek 6:137, 151; 17:31; 16:59; 81:8-9.
Dabbetül'arz 27:82; 24:45.
Daniyel 18:84.

Davud 2:251; 4:163, Calûtu öldürür 2 : 251; İsrail'i tel'in eder. 6 : 84; kuşlar, dağlar ona müsahhar 21:78; 27:15; 34:10-13; 38:18-20.
Dara Zülkarneyne bak.
Dayak 24:2-4.
Deccal 18:1-4.
Demir 57:25.
Din ihtilâfı 2:62; 5:47, 52; 22:17; dinin müşterek esasları 3:64.
Diyet 2:178.
Doğruluk 2:177.
Düşmanlar'a muamele 5:2, 36; 41:34-35; 42:41-42; 60:7-9.
Dul kadın tekrar evlenebilir 2 : 235; 24 - 32; bekleme müddeti 2 : 234; 65:4; nafakası 2:241; zevcinin malında hissesi 4:10, 11.
Ebu Bekir 9:41; 24:22; 59:6.
Ebu Leheb 111.
Evlenmek 2:221; 5:6; 60:10-12.
Ehl-i kehf 18:9.
Elyese 6:86; 38-48.
Evliyaya perestiş 17:57.
Evs 2:85.
Eyle 7:162.
Eyyub 4:162; 6:85; 21:84; 38:41-44.
Fakirler'e bakmak 69:34; 90:11-16; 107:1-3.
Felekler hareketleri 21:33.
Fil 105.
Fir'avun 2:49; 3:11; 7:129-136; 8:53-55; 10:75-79-83-90; 11 : 98 - 99; 17; 101-103; 20:61, 71-78; 26:11, 23, 26, 29; 28:3; 29:39; 40:24; 43:46; 44:17; 50:13; 51:38; 54:41; 69:9; 73:15; 80:17, 20-25; 89:10-13.
Fürkan 2:52; 3:3.
Ganimet 8:1, 41; 59:7.
Güneş yolu 36:38; kararması 75:9; yuvarlanıp devrilmesi 81 : 2; güneşe tapmak yasaktır 27:24; 41:37.
Hac 2:196-200; 5:1, 2, 97-100; 22:27-30.
Halvet 24:58-59.
Hâman 28:6-8-38; 29:39; 40:24-36.
Hamraül'Esed 3:171.
Harp müdafaa için yapılır 2:190; 22:39; ne zaman nihayet bulur 2:193; harbin hedefi 22:40; hıristiyan ve yahudilerle harp 9:29.
Harun Musa'nın yardımcısı 20:30; 26:13; 28:34; Musa'nın gıyabında kavmın şehberi 7:141; buzağıya tapmanın aleyhdarı 20:90; kendisine kitap verildi 37:114-120; ona tâbi olanlar vardır 2:248.
Harut ve Marut 2:102.
Havle 58:1.
Havva 4:1.

Hayber 48:18.
Hayır ve şer mizanı 7:7,8; dereceleri 16:90.
Hayz 2:222.
Hazreç 2:85.
Hicret 9:40; 28:85.
Hilim 31:17-19.
Hilkat Kâinatın altı günde yaradılışı 41 : 9 - 12; inhitata uğrar 55 : 26; hayatın menşei 15:26; hilkatte çiftler 36:36; 53:46; hilkattan maksat 21: 16; herşey sudan yaratıldı. 24:45.
Hıristiyanlar 1:7; dünyayı severler 2:96; bir fâniyi ilâh sayarlar 4:171; misaklarını bozmaları 5:15; müslümanlık ve hıristiyanlık 5:81-85; eski müşrikleri taklit ederler 5:77; 9:30; Peygamberi tahkir ederler 3:185.
Hıristiyanlık değişikliğe uğradı 18:4; tarihine işaret 18:18-19-25.
Hırsızlık 5:40
Hızkıyal 2:259 (Zül'kifle bakınız).
Hüd Hüd 27:22.
Hükûmet işleri ehil olanlara verilir 4:57; meşveretle hükûmet 42:38.
Hud 7:65-72; 11:50-60; 26:123-140; 46:21-26.
Hudeybiye'de kazanılan zafer 48:1; musalâha 48:26.
Huneyn 9:25-27.
Hur 37:49; 44:54; 53:21; 55:72; 56:22.
İblis 2:34; 7:11-12; 15:31-39; 17:61; 18:51; 20:116; 26:95; 34:20; 38:7; 4-85.
İbrahim 2:124-131; 3:67-68; 4:124; 16:120; 37:83-84; peygamber ve rehberdi 2:124; 3:32; 21:73; 38:45-47; putperestlik aleyhinde telkinatta bulunmuştur 6:75; 19:42-48; 21:52-56-62-65; 26:70-84; 29:16-17; 37: 84-87-95-96; 43:26-27; semavî ecrama tapmak aleyhindedir 6:76-84; 37:88-89; putları kırar 21:57-58; 37:91-93; İbrahim'i ateşe atmağa teşebbüs 21:68-71; 29:24-26; 37:97, 99; İsmail'i kurban etmeğe hazır olması 37:100-111; İsmail'i Kâbe civarında yerleştirmesi 14:37; Kâbeyi bina etmesi 2:127; Mekke için duası 2:126; 14:35; Mekke'den bir peygamber çıkması için duası 2:129; İbrahim'in musallası (makamı, namazgâhı) 2:125; 3:96; İbrahim'e elçilerin gelmesi 11:69-70; 15:51-52; 51: 24-25; bir oğul doğmasının kendisine müjdelenmesi 15:53-56; 37:100-101; 51:28; zürriyetine birlik vasiyet etmesi 2:132; 43:28; tek başına bir ümmet, bir örnekti 16:120; sonra gelenler arasında hayırla yâd olunur 37:108-111.
İdris 19:56-57; 21:85.
İffet 4:33, 34; 24:2.
İktisat 17:29.
İlyas 6:85; 37:123-132.
İman ve a'mal 14:24; **imanın nuru** 57:11-12.
İmran 3:32-34.
İncil 3:3-48-65; 5:46-49, 69-113; 7:156; Hazreti Muhammed'in kudumuna

dair müjdeleri ihtiva eder 9:111; 48:28; tahrifi 2:75; 5:44-45-48.
İnek kesmek 2:67-71; ineklere tapmak 2:67.
İnsan yaratılması 6:2; 7:10; 15:26; 22:5; 23:12; 32:7; 35:11; 40:67; 55:14; 95:4; cihana hâkim olmak üzere yaradıldı 14:32-34; 16:10-19; 31:20; 45:12; insana ilâhî ruhu nefhetti 32:9.
İran Romalılarla muharebesi 30:3; Müslümanlar tarafından fethi 55:27; 48:
İran Romalılarla muharebesi 30:3; Müslümanlar tarafından fethi 55:27; 48:16.
İrem 89:18.
İrtidad 2:217; 3:71; 5:57.
İsa bir âyettir 19:20; 23:51; beşerdir 3:55; 4:171; 19:30-33; ilâhiyeti merduddur 5:19, 75, 119; 19:89-92; Allah tarafından bir ruhtur 4:171; bir kelimedir 3:45; İsa'nın doğması 3:42-46; 19:15-29; salbi meselesi 4:155; tabiî bir surette ölümü 3:54, 55; 5:120; 16:21; mucizeleri 3:49 (2:72-87, 253 e de bakınız.)
İshak 2:133-136-140; 4:162; 6:84; 11:71; 12:6; 14:39; 19:49; 21:72; 37:112-113; 38:45.
İslâm mahiyeti 2:112; 3:19; insanın fıtrî dinidir. 3:84; 30:30; bütün peygamberlerin dinidir 42:13; dinin kemalidir 5:4; bütün dinlere galip gelecektir 9:32-33; 48:28; 61:9; islâm melekûtu 24:55; islâmın tealisini geciktiren 32:5; müsamaha 2:256; 6:108.
İsmail 2:124-125-127-129-133-136-140; 4:162; 6:86; 14:39; 19:54-55; 37:102.
İsrail oğulları Fir'avunun ezası 2:49; 7:126; 40-25; denizi geçmeleri 2:50; 10:90; 20:77; 26:53-67; 44:25; buzağıya tapmaları 2:51-54-92-93; Allahı görmek istemeleri 2:55; 4:152 mahmun olmaları 2:65; 5:63; 7:165.
İstiğfar 40:55.
İzdivaç lüzumu 24:32; hedefi 30:21; haram olan kadınlar 4:22-23-24.
Kâbe İlk evdir 2:125; 22:29; kıbledir 2:125, 142, 151; rızık menbaıdır 5:100; muhafızlığı 8:34; kâfirler yaklaşmazlar 9:29.
Kabil ve Hâbil 5:30-34.
Kader 87:3.
Kadın ona vahiy gönderilmiştir 3:42; 20:38; 28:7; ruhanî bakımdan erkeğe müsavidir 3:194; 4:126; 16:97; 40:40; kazanır ve malsahibi olur 4:31; vâris olur 4:6; zevcine karşı hukuku 2:228, talâk hakkı 2:229; umum arasında görünmeleri 24:30, 31, 60.
Kalem 68:1; 96:4.
Kalblere mühür vurmak 2:7; 4:155; 7:99; 10:74, 108; 40:35; 47:16.
Kamer bölünmesi 54:1; kararması 75:8; kamere tapmak yasaktır 41:37; arap müşriklerinin timsali 54:1; 74:32.
Karun 28:76-81; 29:39.
Katil 2:178; 4:91, 92.
Kehf (ehl) (Ehli Kehfe bakınız.)
Kelimetullah 3:39, 45; 6:34; 10:64; 31:27.

Kıble 2:142-150.
Kısas 2:178; 6:164; 17:15.
Köleler Azad edilmeleri 2:177; 9:61; 24:33; 47:4; 90:13.
Kudüs 2:259; 17:1, 4; 21:105.
Kumar 2:219; 5:94.
Kur'an Mübarek bir gecede vahyolundu 44:3; 97:1; eşsiz bir kitaptır 2:23, 24; 10:37-40; 11:13; 17:88; bürhanlarla doludur 2:185; 25:32 ihtilâfları halleder 16:64; batıldan münezzehtir 4:81; pak eder 29:45, dertlere dermandır10:57; 17:82; 41:44; evvelki kitapları tasdik eder 2:41, 89, 101; 6:92; 35:31; evvelki müjdeleri gerçekleştirir 17:105; 28:52; 46:12; eski kitapların nigehbanıdır, 5:51; muğlak meseleleri izah eder 10:37! her türlü tahriften masundur 15:9; 56:77; 85:21; ceste ceste vahyolunmuştur 17:106; 25:32; Kur'anın cemi (Mukaddimeye bak) 25:32; 75:17; Kur'anın taksim ve tertibi, (mukaddimeye bak) Kur'anın tefsiri (mukaddimeye bakınız).
Kurban 22:28; 34:37; 108:2.
Kureyş 106.
Lâkaplar (kötü) 49:11.
Levhi mahfuz 85:22.
Lokman 31:12.
Lût 6:86; 7:79-84; 11:77-83; 15:61-71; 21:74,75; 26:160-173; 27:54-58; 29:32-35; 37:133-136; 51:32-37; 54:33-38; 66:10.
Mariye 66:1.
Mecusîler 22:17.
Medine 9:101-119; 33:60 Ahzab'ın Medine'ye hücumu 33:9.
Medyen 7:84; 9:71; 11:84.
Mehir 2:229, 236, 237; 4:19, 20, 24.
Mekke Masuniyeti 2:126; 14:35; 28:57;tecavüzden emindir 2:191; 27; 91; 29: 67; fethi 48:19, 20; 90:2; hıristiyanların istilâsı 105; kıtlığa uğraması 16:112; 44:10-11.
Melâike İlâhî vahyi taşırlar 35:1; ilham getirirler 16:2; 49:15; a'mali kaydederler 13:12; 82:10-12; Âdem'in yaradılışı hakkındaki sözleri 2:30; mü'minlere inerler 41:30; mü'minlere yardım ederler 3:122-123; 8:9-12; 33:9; cezaları tatbik ederler 2:210; 6:158; 8:51; 16:33; 25:25; 47:27; arşı taşırlar 40:7; şefaat ederler 40:7-9; 42:5; cehennem muhafızlarıdır 74:31; onlara Allahın kızları diye taparlardı 16:57; 17:40; 37:149-150; 43:19; 53:27-28; canları alırlar 6:61; 16:28; 32:11; meleklerin gelişi 2:210.
Merve 2:158.
Meryem Doğması 3:35; aleyhindeki bühtanlar 19:28; 4:156; tahir bir kadındı 3:42; çocuk doğurdu 3:47; 19:21; Meryem'e tapanlar 6: 119; ölümü 5:18; Karun'un hemşiresi 19:28; imanı temsil eder 66:12.
Mescidi haram 2:144-149-150-191-196-217; 5:3; 8:34; 9:8; 17:1; 22:25; 48:

25-27; Kuba mescidi 9:108.
Mikâil 2:98.
Mirac 17:1-60; 58:13-14.
Miras 4:7, 11, 12, 175.
Mizan 7:7, 8-9; 23:103; 42:17; 55:7, 9; 57:25.
Mısır 10:87; 12:21-99; 43:51.
Münafıklar 2:8-20; 3:158-157-166-167-175-176-178; 4:60-152; 5:41; 8:50; 9:39-125; 24:47-50; 29:11; 33:12-20-24-60-61; 47:20-32; 48:6; 57: 13-15; 58:14-17; 63:1-8; 66:9.
Münakaşa Esasları 16:125; 29:46.
Müneccimler 15:18; 21:32; 17:7; 37:8; 52:38; 67:5.
Müskirat 2:219; 4:42; 5:93-94.
Müslim Evsafı 2:177; 3:14-16; 23:1-9; 25:63-74; 48:29; 56:20-34; 76:5,16;
-sn̩W lümanlar kardeştirler 4:93; 7:157; 49:13.
Mucizeler 6:109; 13:29; 17:59, 90, 93.
Muhacirin 9:101-118; 59:9.
Muhammed 3:143; 33:40; 47:2; 48:29; bir öksüzdü 93:6; okuma yazma bilmezdi 29:48; putlara asla tapmadı 109:4; yanılmadı ve sapmadı 53:2; asla yalan söylemedi 6:33; tertemiz bir hayat yaşamıştır 10:16; en yüksek ahlâk sahibiydi 68:4; insanlık için en derin endişeyi duyardı 9:129; 18:6; 26:3; 94:3; göğsüne inşirah verildi 94:1; kendisine nübüvvet verildi 96:1-5; Cebrail ona İlâhî Vahy getirdi 2:97; Ruhül Kudüs onu teyit ederdi 16:102; 26:193; insanların rehberidir ve onları pâk edendir 2:129-151; 3:163; 62:2-3; muamelâtında çok nazikti 3:158; insanlar için bir örnekti 33:21; ahlâkı 68:4; nezahati 43:88; kemâle varışı 53:6-7; izdivaçları 33:50-52; zevcelerine sade bir hayat geçirmek emrolundu 33:28-34; zevcelerinden muvakkat ayrılışı 66:1; peygamberlerin sonuncusudur 33:40; şefaati 43:86; her devrin mürşididir 62:2-3; ilâhi vahyi unutmazdı 87:6-7; Musa gibi bir peygamberdi. 46:10; 73:15; kudumuna ait tebşirat 3:81; 7:156; 26:196-197; 61:6; risaleti âlem şümuldü 6:91; 7:158; 25:1-2; 42:7; 68:52; 81:27; düşmanlarına karşı adalet gösterirdi 4:104; büyük bir inkılâp başardı 14:48; 21:104; vahyin fitrete uğramasına ait asılsız iddialar 17:74; 22:52; 53:19-21; 62:2,3.
Mukaveleler yazılmalı 2:282; ifa olunmalı 5:1; 17:34.
Musa nehre atılması 20:39; 28:7; bir Mısırlıyı öldürmesi 26:14-21; 28:15-21; Medyen'e kaçması 28:22-28; Medyen'den Tûr'a gidişi 20:10-23; 27:7-9; 28:20-30; Fir'avuna gitmeğe memur edilmesi 7:102, 105; 10:75; 11:96-97; 20:10-48; 27:7,12; 28:29-35; 79:15-19; ona gösterilen âyetler 7:102-126; 10:75-82; 20:49-73; 26:18-51; 79-20; Musa'nın dokuz âyeti 7:130-135; 17:191; Musa'ya gizlice inanan biri 40:28; denizi geçmesi 2:50; 7:138; 10:90; 20:77; 26:53; 44:23; Tevrata nail olur 7:143; 20:83; Mukaddes arza yürür 5:23; aleyhinde nahak yere söylenenler 33:69; seyahati 18:61, 83.
Namaz 4:103; 17:78; 30:17-18; insanı günahtan korur 29:45; seferde veya

harpte kısaltılır 2:239; 4:100, 101.
Necran 3:61.
Nedamet 3:89; 4:17-18; 9:118; 25:70-71.
Neml 27:18.
Nesh 2:106; 58:13.
Nuh 3:32; 6:85; 7:58-63; 10:71-73; 11:25-48; 14:9; 17:3; 21:76-77; 23:33-29; 25:37; 26:105-122; 29:14; 37:75; 51:46; 53:52; 54:9-16; 57:26; 66:10; 69:11; 71:1-28.
Nuh'un gemisi 11:36-44; 54:13-14.
Oruç 2:183-186 itikâf 2:187.
Öksüzler 2:177; 215; 220; 4:2-6-8-10-36-127; 6:153; 8:41; 17:34; 57:7; 76:8; 89:17; 90:15; 93:9; 107:2.
Ölüler Bu dünyada geri dönmezler 21:95; 23:100; 39:42.
Ölümden sonraki hayat (Mukaddime'ye bakın.)
Peygamberler her millette zuhur etti 2:213; 10:47; 16:36; 35:24 Kur'anda hepsinin isimleri geçmez 14:9; 40:78; zevceleri ve çocukları vardı 13:40; yemek yerlerdi 21:8; 25:20; ma'sum idiler 3:160; yükseklik dereceleri 2:253; 17:55; hepsine iman edilir 4:150-151; Kur'andaki kıssaları 7:58, 170.
Putlar'a hediyeler 5:4-106; 6:137; 16:55; şefaatleri 17:42; 39:3.
Putperestler'in necisliği 9:29.
Rehoboam 38:34-35.
Res 25:38; 50:12.
Rıba 2:275-280; 3:129; 30:39.
Roma devleti galip geleceğine dair olan tebşirat 30:2-4 müslümanlar tarafından fethi 33:27; 48:16.
Rehbaniyet 5:90; 9:31, 35; 57:27.
Ruh 17:85; 40:15; 42:52; 70:4; 78:38; 97:4; Ruhullah 4:172; 15:29; 19:16; 21:91; 32:9; 38:72; 66:12; hakikat ruhu 17:81; 61:8; Ruhulkuds 2:87-253; 16:102; Ruhi emin 26:193; nefsi levvame 75:2; nefsi mutmeinne 89:27-30.
Saat hüküm saati 22:1; 54:1, 46; 56:1.
Sabır 2:45, 153, 157; 13:24; 103:3.
Safa 2:158.
Salih ve Semud 7:72-78; 11:61-68.
Samirî 20:85-97.
Samuel 2:246.
Saul (Talut) 2:247-249.
Sebe' harap olması 34:15; melikesi 27:22-44.
Sebt 2:65; 4:46; 7:162; 16:124.
Sed 18:95-98.
Selâm almak 4:85.
Sema yaradılışı 7:52; 10:3; 32:4; 41:11-12; yedi kat 2:29; bir buhar 41:11;

yollarla dolu 51:7; direksiz yükselmiştir 13:2; 31:10; semavî ecram yüzer 36:40; hayat 42:29; 65:12; semadan inenler 15:22; 40:13; yarılması 21:104; inşikakı 25:25; 81:1.
Semud (Salih'a bak).
Servet geçinme vasıtası 4:5; ısraf, serveti saçmak 17:26; kat kat yığmak 102:1-2; zarar 9:24.
Sidre 53:14.
Sina (Tûr) 2:63, 93; 4:153; 7:142-153-170.
Sodum 25:40.
Su hayat menbaı 11:7.
Süleyman 2:102; 4:162; 6:84; 21:78-82; 27:15-44; 34:12-14; 38:30-40.
Sünnet 5:107.
Şairler 26:224-227.
Şarap (Müskirat kelimesine bakınız.)
Şehadet 2:282; 5:109.
Şefaat 43:86.
Şer (Kötülük) İyilikle defedilmelidir 13:24; 23:97; 41:34; şerden nefret 40:10.
Şeytan Ateşten yaratılması 7:11; hükmü yoktur 15:42; 16:99, 100; 17:65; iğfal eder, eğri yola götürür 7:17; 15:39-40; 16:63; 17:62-64; fena şeyler telkin eder 4:119, 120; günahkârlara gelir 26:221-223; Peygamberlere muhalefet eder 22:52-53; kötülük edenler ona benzerler 2:14; 3:174; 8:49; 15:17; 21:82; 22:3; 23:98; 37:8; 38:37.
Şirk 4:47-115.
Şuayb 7:84-92; 11:84-95; 15:78-79; 26:36-37.
Şûra 3:159; 42:38.
Taaddüdü zevcat 4:3, 128.
Taam yenilmesi haram olan etler 2:17 3; 5:3; 6:121; 16:115; İsrail'e haram olan yiyecekler 6:146.
Takdir 25:2; 87:3.
Talâk 2:226-232-236-237; 4:19-21, 128-129; 33:49; 65:1-7; 4:34.
Talût (Davud'a bakınız.)
Tama ibni Ubayrik 4:104.
Tebenni (oğulluk edinmek) 33:4.
Tebuk 9:39.
Tefsir 3:7.
Tekâmül 71:14.
Teslis 4:171; 5:73.
Tevrat 3:3-48-50-65; 93; 5:46, 47, 69, 7:157; 99:111; 48:29; 61:6; 62:5; tahrife uğradı 2:75; 5:47.
Tevazu 31:18-19.
Tevekkül 3:158.
Teyemmüm 4:43; 5:7.
Tübba' 44:37; 50:14.

Tütsüler 3:182.
Tufan 11:40.
Uhud harbi 3:120, 126 bozgunluk ânında sebat 143:154.
Umre 2:196.
Uzeyr 9:31.
Ümmî 7:157.
Vahy üç şekildedir 42:51; peygamberlere gönderilir 42:51; 72:27.
Vasiyet 2:180.
Yahudiler dünyayı severler 2:96; misaklarını bozarlar 5:13; 1:7; Hz. Muhammed'e karşı suikastları 2:97-102; 5:11; 58:8; müslümanlarla alayları 3:180; sihirbazlığa inanmaları 4:51; Uzeyri ilâhlaştırmaları 9:30; hiyanetlerinin cezasını görmeleri 32:26; sürülmeleri 59:2.
Yahya 3:39; 6:85; 19:7-15; 21:90.
Yakub 2:132-136-140; 3:84; 4:163; 6:85; 11:71; 12:6-99; 19:49.
Ye'cüc ve Me'cüc 18:95; 21:96.
Yemin iyilik etmemek için yemin etmek 2:224; yeminlere riayet 5:89; kefaret 5:90; 66:2; nakzedilmemeli 16:91; Kur'andaki yeminler 37:1.
Yesrib 33:13.
Yıldızların kaybolması 53:1; 77:8; kararması 81:2; parça parça olması 8:12.
Yunus 4:162; 6:85; 10-98; 21:87-88; 37:139-148; 68:48-50.
Yusuf 6:85; 12:4-101; 40:34.
Zaman kıymeti 103:1-2.
Zekât sadaka olarak verilen ihtiyarî 2:261-274; farzolan zekât 9:60.
Zekeriyya 3:36-40; 6:85; 19:1-11; 21:89-90.
Zakkum 17:60.
Zeyd 33:37; 37:62; 44:43.
Zeyneb 33:37.
Zina 17:32; 24:1-10; menedecek tedbirler 24:27; 30:31; cezası 24:2; hayasızlık ve kötülüktür 4:14-16.
Zıhar 33:4; 58:1-4.
Zülkarneyn 18:84-96.
Zülkifl 21:85; 38:48.
Zu Nüvas 85:4.

SON

için kolaylaştırdık. Hani ibret alan var mı? 33 Lût kavmi, kendilerini (*iğri yolun sonundan korkutan*) ihtarları, yalan saydılar. 34 Biz de onların üzerine taş yağdıran fırtınayı gönderdik. Yalnız Lûtun taraftarlarını, tarafımızdan bir nimet olmak üzere, gün doğmadan kurtardık. 35 Biz şükredenlere böyle mükâfat veririz. 36 (*Lût*), bizim onları yakalayıp kavramamızdan korkutmuştu. Onlarsa inat ederek bu ihtarlardan şüphelenmişlerdi. 37 Onlar, Lûtun misafirleriyle yalnız kalmak için, ona tekrar tekrar baş vurdular. Biz de onların gözlerini kör ettik. 38 Bir sabah kendilerini kararlaşmış olan bir azap bastırıverdi. 39 Azabımı, inzarımı artık tadın *(dedik!)* 40 Biz Kur'anı ibret almak için kolaylaştırdık. Hani ibret alan?...

BÖLÜM : 3 — FİR'AVUN İLE PEYGAMBERİN DÜŞMANLARI

41 Fir'avunun kavmine de iğri yolun encamından korkutanlar gelmişti. 42 Onlar bütün âyetlerimizi yalan saydılar. Biz de onları yegâne galip olan, kudretliye yaraşır bir yakalama ile yakaladık. 43 Sizin kâfirleriniz bunlardan daha mı hayırlı, yoksa evvel gelen kitaplarda hakkınızda beraet kararı mı var? 44 Yahut onlar: Biz birbirimize yardım için birleşmiş bir cemaatiz mi diyorlar? 45 Yakında o cemiyet, hezimete uğrıyacak, arkasını çevirip kaçacak! 46 Onların va'desi, (*beklenen*) saattir. Ve o saat daha dehşetli, daha acıdır (3). 47 Muhakak ki günahkârlar, sapıklıklar ve divanelikler içindeler. 48 O gün onlar yüzüstü ateşte sürüklenecekler, onlara: Cehennemin (*dokunmasını*), yakmasını tadın (*denilecek*). 49 Muhakkak ki Biz herşeyi bir ölçüye göre yarattık. 50 Emrimiz, bir tek emirdir Göz kırpması gibidir. 51 Biz sizin gibileri helâk ettik.

---

[3] İmam Buharî bu âyeti tefsir ederken Bedir muharebesine ait olan şu hâdiseyi nakleder: Hazreti İbn Abbas diyor ki: Resuli Ekrem Bedir günü şu şekilde niyaz etmişti «Yarabbi! Ahd-ü va'din yerine gelsin, diye niyaz ediyorum! Bu cemaat mahvedilecek olursa, yeryüzünde sana kulluk eden kalmaz». Bu sırada Hazreti Ebu Bekir, Resuli Ekremin yanına gelerek: «Ey Allahın Peygamberi! Allah sana elverir!» dedi. Bunun üzerine Resuli Ekrem kalkıp yürümüş ve düşmana bakarak «Yakında bu cemiyet hezimete uğrıyacak, arkasını çevirip kaçacak, onların va'desi (**beklenen** saattir.) Ve o saat, daha dehşetli, daha acıdır» âyetini okumuştu.

Tâ mekke devrinin başlangıcında nâzil olan bu sûrenin müjdesi Bedir muharebesinde tehakkuk etmişti.

Hani ibret alan ? 52 Onların işledikleri herşey, defterlerde kayıtlıdır. 53 Küçük, büyük herşey yazılıdır. 54 Müttekiler, cennetler, genişlikler içindedirler, 55 doğruluk makamındadırlar, kudretli bir Padişahın yanındadırlar.

SÛRE: 55

RAHMAN SÛRESİ

(Mekkede nâzil olmuştur; 3 bölümdür, 78 âyettir.)

Konusu:

Sûrenin başında Esirgiyen Allah manasında olan Rahman ismi geçtiği ve bütün sûre Allahın rahmaniyetini anlattığı için ona Rahman sûresi denilmiştir.

Sûre, Kur'anın Hazreti Peygambere vahyolunmasının Allahın rahmet eseri olduğunu anlatmakla başlar, daha sonra Allahın rahmetlerini, nimetlerini sayar. Sûrenin birinci kısmı bunları anlattıktan sonra ikinci kısmı Allahın rahmetlerini inkâr edenlerin cezaya uğrıyacaklarını izah eder, üçüncü kısım, Allahın nimetlerinden istifade eden mü'minlere va'dolunan mükâfatları gösterir.

Rahman sûresi de bundan evvelki sûreler gibi Mekke devrinin ilk sıralarında nâzil olmuştur.

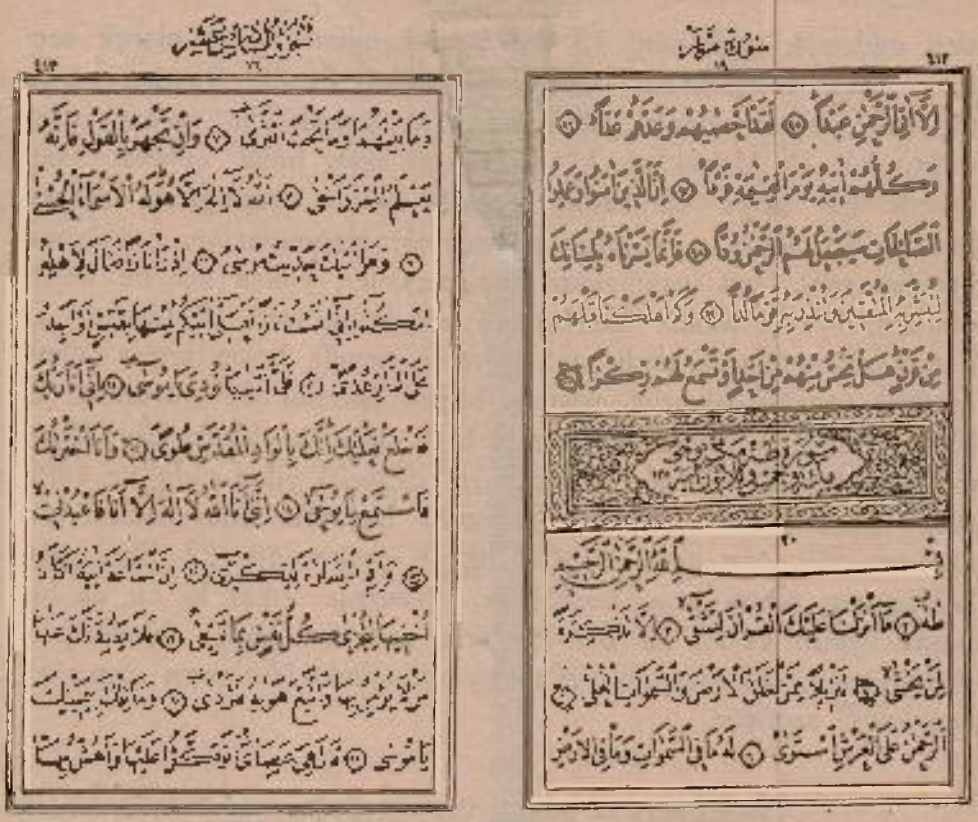
Meal-i Kerimi:

BÖLÜM: 1 — ALLAHIN RAHMETİ

Bismi'llâhi'rrahman'irrahîm

1 Esirgiyen Allah, 2 Kur'anı öğretti. 3 İnsanı yarattı, 4 ona beyanı belletti. 5 Güneş, Ay bir hesaba (*bağlıdırlar*). 6 Otlar, ağaçlar Ona secde ederler. 7 Gökyüzünü, O yükseklere kaldırdı. Ölçüyü O kurdu (1) ki, 8 ölçü ölçmekte insafı ayak altına almıyasınız. 9 Teraziyi insaf ile doğrultun. Ölçünün hakkını vermemezlik etmeyin. 10 Arzı, halk için yaptı. 11 Onda meyvalar, kapçıklı hurmalar, 12 yapraklı taneler, güzel kokulu çiçekler vardır. 13

[1] Nassı Kerimde **mizan**, deniliyor. Bundan murat eşyayı tartmak için kullanılan iki gözlü terazi değildir. Murat ölçüdür. Mukayese, muhakeme, doğruyu tayin için kullanılan ölçü, burada bilhassa adalet ve insaf murat olunuyor.

hepsi Onundur. 7 Sen sözün açığını söylesen de, (*Tanrı*) gizli sözü de daha saklısını da bilir (5). 8 Allah (*O Tanrıdır ki*), Ondan başka tapacak yoktur, en güzel isimler Onundur. 9 Sana Musânın kıssası irişti mi? 10 Hani Musâ bir ateş görüp ailesine; "Burada durun! Ben bir ateş gördüm. Belki size o ateşten bir kor getirir, yahut ateşin başında doğru yolu gösterecek bir rehber bulurum„ dedi (6) 11-12 (*Musâ*) ateşe doğru gitti ve ona varınca kendisine şöyle bir ses geldi: Ya Musâ! Ben senin Tanrınım! Ayakkaplarını çıkar (7); çünkü sen Tuva adlı mukad-

[5] Sözün gizlisi insanın sakladığı sözdür. Bunun daha saklısı henüz insanın kalbinden bile geçmiyendir. Hak Tealâ, bunların hepsini bilir.

[6] Bu müşahede, ruhanî bir müşahede idi. Musânın ateş görmesi, onun İlâhî vahyi telâkki etmesinin mukaddimesi idi. Ateş, harp ve cidali remzeder. (5 : 64) e bakınız. Hazreti Musânın ateş görmesi de, onun Fir'avunla vukubulacak mücadelesine, yahut İsrail oğullarının mukaddes arzda ikamet eden kabilelerle mücadelesine işaret eder.

[7] Yani kalbini, mal, evlât endişelerinden boşalt. (**Beyzavi**)

des, mübarek vadidesin! 13 Ben seni kendime *(yâr)* olarak seçtim, sana vahyolunanı dinle! 14 Allah Benim! Benden başka tapacak yoktur! Bana kulluk et! Beni anmak için namazı dosdoğru kıl! 15 Muhakkak ki *(beklenen)* saat, hulûl edecek. Onu nerede ise açığa vuracağım ki (8) herkes yaptığının cezasını bulsun. 16 Sakın o *(saatin gelmeyeceğine)* inanmıyanlar, havalarına uyanlar seni Ona inanmaktan çevirmesinler, yoksa sen de helâk olursun! 17 Ya Musâ! *(Senin)* sağ elinde ne var? 18 *(Musâ:)* O benim değneğimdir, dedi, ona dayanır, onunla koyunlarıma *(ağaçlardan)* yaprak silkerim, onunla başka işlerimi de görürüm. 19 *(Hak Tealâ)* buyurdu: Ya Musâ! Onu *(elinden)* bırak! 20 *(Musâ da)* onu bıraktı, *(bırakır bırakmaz değnek)* yılan oldu ve yürümeğe başladı (9). 21 *(Hak Tealâ)* buyurdu: Onu hemen tut, korkma, Biz onu gene evvelki haline çevireceğiz. 22 Elini *(de)* koltuğunun altına sok, bembeyaz, kusursuz çıkar ki bu da bir başka âyettir (10). 23 Biz bunlarla sana en büyük âyetlerimizi göstereceğiz! 24 *(Haydi)* Fir'avuna git! Çünkü *(Fir'avun azmıştır)*, her haddi aşmıştır.

BÖLÜM : 2 — MUSÂ VE FİR'AVUN

25 *(Musâ yalvardı: Ulu)* Tanrım! dedi, göğsüme genişlik ver, 26-27 işimi kolaylaştır, dilimin düğümünü çöz ki 28 sözümü anlasınlar, 29-30 yakınlarımdan birini, kardeşim Harunu bana ve-

[8] Âyeti Kerimede İhfa dan bahsolunuyor ki gizlemek manasındadır. Fakat bu kelime, burada zıt manasında kullanılmaktadır. Âyeti Kerime saatin geleceğinden, mükâfatların ve cezaların verileceğinden bahsederek artık perdenin kalkacağını ve saatin apaçık hulûl edeceğini anlatıyor. Burada saatten maksat, yalnız kıyamet değildir. Bu saat, zalimlerin mahkûmiyet saatidir.

[3] Hazreti Musânın İlâhî vahyi telâkki ettiği andaki bu müşahedelerinde pek derin manalar vardır. Ona bunları göstermekten maksat 23 üncü âyette beyan olunduğu gibi en büyük âyetleri göstermektir. O halde onun burada gördüklerindeki derin manaları aramak icap eder. Musânın asâsı, onun kavmidir. Musânın kavmi Fir'avunun zulmü yüzünden âdeta cansız bir hale gelmişti. Asânın canlanması, bu kavmin canlanması demekti.

[10] Elin bembeyaz olmasında da derin bir mana vardır. Bembeyaz el, bürhanlı hüccet demektir. Yani Musâ, en kuvvetli bürhanları irat edecek, İlâhî vahy onu aydınlatacak.